TÜSTAV
Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

Kırklı Yıllar-3

1945 İGB DAVASI

Derleyen: Rasih Nuri İleri

Belge

TÜSTAV
1945 İGB DAVASI
Kırklı Yıllar-2

17

Kırklı Yıllar–3

1945 İLERİ GENÇLER BİRLİĞİ (İGB) DAVASI

Derleyen: Rasih Nuri İleri

TÜSTAV
Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

TÜSTAV
Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

Kırklı Yıllar-3

1945 İGB DAVASI

Derleyen: Rasih Nuri İleri

Belge

Genel Sıra No: 17
Belge Dizisi: 8

© TÜSTAV - Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı
Bu yapıtın telif hakları TÜSTAV'a aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.
Kırklı Yıllar Dizi Yönetmeni: Rasih Nuri İleri

1. Basım Eylül 2003

ISBN: 975-8683-20-9

TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Sıraselviler Cad. Liva Sok. No:3
Kat: 2 Beyoğlu - İstanbul
Tel : 0212 249 95 70
Faks 0212 249 95 73
Url www.tustav.org
e-posta bilgi@tustav.org

Kapak Tasarımı: Bülent Aydın
Ofset Hazırlık: Selim Talay
Baskı-Cilt: Kayhan Matbaası
Fotoğraflar: TÜSTAV arşivinden

TÜSTAV (Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı);
ülkemiz işçi ve sol hareketinin tarihini eksiksiz biçimde kucaklamayı, bu tarihin belge ve canlı tanıklıklarını toplamayı, bu alana yönelik araştırmaları özendirmeyi kendine görev biliyor. Bu çerçevede oluşturduğumuz TÜSTAV Yayınları olarak, ülkemiz işçi ve sol hareketi tarihini ilgilendiren belge, anı ve araştırmaları tarihseverlere ulaştırarak ülkemizin aydınlık geleceğine katkıda bulunmayı umuyoruz. Açıktır ki, TÜSTAV bugüne dek çalışmalarında benimsemiş olduğu bu tarihin "olduğu gibi" yansıtılması anlayışını, TÜSTAV Yayınları'nda da sürdürecektir. Buna uygun olarak, yayımladığı belge, anı ve araştırmalardaki tez, görüş ve yaklaşımlar konusunda, bir kurum olarak taraf olmamaya özen gösterecektir. Nitekim aynı tarihsel döneme ilişkin olabildiğince farklı tarafların görüşlerini yansıtan belge, anı ve araştırmalara yayınlarında yer vermeye çalışacaktır.

İçindekiler

Önsöz	VII
İddianame	1
Gerekçeli Hüküm	42
Toplu Dilekçe	161
Kurulması Mutasavver (İleri Gençlik Birliğinin) Nizamname Taslağı	166
Mihri Belli'nin Yazılı Sorgusu	175
Mihri Belli'nin Savunması	181
Mihri Belli'nin Avukatı Hayrettin Belli'nin Mahkemedeki Savunması	207
Mihri Belli'nin Yargıtay Başvurusu	236
Mihri Belli'nin Avukatı Hayrettin Belli'nin Yargıtay Başvurusu	251
Mustafa Göksu'nun Mahkeme Savunması	265
Mustafa Göksu'nun Yargıtay Başvurusu	271
Dündar Baştımar'ın Yargıtay Başvurusu	279
Dündar Baştımar'ın Avukatı Mithat Benker'in Yargıtay Başvurusu	289
Müeyyet Boratav'ın Yargıtay Başvurusu	295
Tahsin Berkem'in Yargıtay Başvurusu	305
Muzaffer Özkolçak'ın Yargıtay Başvurusu	317
Sefa Yurdanur'un Yargıtay Başvurusu	323
Mustafa Göksu'nun Tamamlanmamış Anılarından	331
Mihri Belli'nin İnsanlar Tanıdım'ından	405

Önsöz

1944 TKP Davası'nın önsözünde II. Dünya Savaşı'nın oluşum ve sonuçlanma sürecinde dünya ve yurttaki gelişmeler hakkında özet bilgiler vermiştim. 1944 TKP Davası'ndan ve 1945 İGB Davası'ndan ve 1940'lı yılların dördüncü cildini oluşturacak olan 1946 legal sol partilerden söz etmiştim.

1945 İGB Davası'nın en ilginç yönü, bu davanın 1944 Davası ile birleştirilmemesi olgusudur. Bu konuda kronolojik bir tablo çizmek faydalı olacaktır.

1944 TKP Davası

1. 1943 ilkbaharında Reşat Fuat TKP'yi yeniden ayağa kaldırır ve parti bültenleri yayınlamaya başlar.
2. 12.2.1944 Yedek Subay Okulu'nda Ziya Nur Erün yanlışlıkla bir bültenin ele geçmesine vesile olur.
3. 6.3.1944 Bu olayla ilgili tahkikat sonucu Sebati Selimoğlu tevkif edilir.
4. 13.3.1944 Parti Teşkilat Sekreteri Reşat Fuat yakalanır.
5. 9.10.1944 Son tahkikat açılır.
6. 3.3.1945 1944 TKP Davası kararı çıkar.

1945 İGB Davası

1. 18-19.5.1944 Süleymaniye Camii'ne "Saraçoğlu faşisttir" mahyasını asma girişimi başarısızlığa uğrar.
2. 8.10.1944 Bu olayla ilgili olarak Tahsin Berkem yakalanır.
3. 11.10.1944 Mihri Belli tutuklanır.
4. 24.10.1944 Sefa Yurdanur tutuklanır, (Kasım-Aralık aylarında tutuklama yoktur)
5. Ekim-Kasım 1944 ve Şubat-Mart 1945 İGB tevkifatı yapılır.

6. 1.5.1945 Feshane fabrikasına orak-çekiçli kartlar atılır.
7. 31.12.1945 İGB iddianamesi tamamlanır.
8. 25.2.1946 İGB Davası kararı çıkar.

Bu süreçle ilgili bazı tarihleri hatırlatmanın faydası vardır:

1. 19.5.1944 İnönü Turancılar hakkında demeç verir ve Turancılar Davası başlar. (Nihal Atsız-Reha Oğuz Türkkan... Alpaslan Türkeş vb.).
2. 21.1.1945 1944 Davası önemli sanığı Hasan Basri gözaltına alınır ve intihar eder.
3. 5.12.1945 Tan Olayı ile sol yayına son verilir ve *Görüşler* dergisi, Mareşal Fevzi Çakmak'ın katıldığı İnsan Hakları Derneği ile oluşturulmak istenen anti-faşist demokratik cephe çözülür.

Bu kronolojinin ortaya çıkardığı sonuçlar ilginçtir:

1. İGB Davası'na neden olan mahya eylemi Mayıs 1944'te yani Reşat Fuat'ın tutuklanmasından iki ay sonradır.
2. İGB tutuklanmalarının çoğu 1944 TKP Davası kararından öncedir ve İGB sanıklarının sorgulamaları ve ifadeleri TKP Davası ile doğrudan ilgilidir. Yani yetkili makamlar kolayca iki davayı birleştirebilirlerdi, bu yapılmak istenmemiştir.
3. Süleymaniye'ye mahya asma girişimiyle ilgili tahkikat olaydan 5 ay sonra tutuklamalara yol açmıştır.
4. İGB örgütü ve onun TKP ile ilişkisi görünürde bir rastlantı olarak ortaya çıkmıştır. Yakalanan Sefa Yurdanur neden yakalandığını kestiremediğinden işkencede çözüldüğünde İGB hakkında ifade vermiştir.
5. Feshane olayı ise davaya belirgin bir nedenle son aşamada eklenmiştir.

Konu iki yönlü olarak incelenmelidir. İdari-Polisiye yönden "Saraçoğlu faşisttir" mahya asma girişimi TCK açısından fazla önem taşımamaktadır.

Rastlantı olarak ortaya çıkan İGB anti-faşist gençlik örgütü ise, komünistlerle ilişkisine rağmen, bir eylem kapsamamaktadır.

Feshane fabrikasına 1 Mayıs'ta orak-çekiçli kartlar atılması, Ceza Hukuku bakımından eksiği tamamlamış ve bu üç bağımsız olayın birleşmesi davanın çatısını oluşturmuştur.

Örgütsel yönden ise durum değişiktir. 1944 TKP Davası'nda 1943'te TKP Merkez Komitesi'ne "kooptasyon" yani atama yöntemiyle alınan Mihri Belli polis tarafından deşifre edilmemiş, üstelik bazı MK üyeleri tutuklandığı halde MK meydana çıkartılamamıştı. Bu durumda Mihri'ye ve yakalanmayan diğer MK üyelerine önemli bir sorumluluk ve görev yüklenmiş bulunmaktadır. Ele geçmeyen parti teşkilatını yönlendirmek onların görevi idi. Oysa Mihri Belli 1944 TKP Davası daha ilk aşamasındayken anti-faşist bir eylem düzenledi ve üstelik Süleymaniye Camii'ne mahya asma girişimine, *İnsanlar Tanıdım* kitabında belirttiği üzere Tahsin Berkem ile birlikte şahsen katıldı.

Yıllar sonra kendisine bu eylem başarılı olsaydı ne yapacaktın diye sorduğumda "Başka eylemler gerçekleştirecektirk" yanıtını vermiştir. Sonra ne olacaktı dediğimde ise, "Sonunda yakalanacaktık" yanıtını vermiştir. Görüldüğü gibi Mihri Belli'nin amacı bir tutuklama döneminde Partiyi yönetmek gibi çok önemli bir görevi yüklenmek değil, eylemler gerçekleştirip kendi deyimiyle "Eski tüfekler" arasında yer almaktı.

Politik yönden ise gerek 1944 TKP Davası, gerekse 1945 İGB Davası bir işçi sınıfı ihtilali hazırlamak amacını taşımamaktadır. Sovyetler Birliği, dünya komünist partileri ve TKP'nin o dönemdeki politikası işçi sınıfı ihtilali değil, "anti-faşist demokratik bir cephe" hareketi yaratmaktan ibaretti.

Zaten 1944 Davası'nda Reşat Fuat'ın çok nitelikli savunması bu yönden ele alınmalıdır. Davadaki savunmanın amacı komünist bir meydan okuyuş olmamıştır, bir anti-faşist meydan okuyuştan ibarettir.

İGB Davası'nın düğümü bu yönden ele alınmalıdır. İki aya yakın sorgusu yapılmayan Mihri Belli, hücresinden sorgulamayı eline geçirip yönetmeyi ve bir anti-faşist platforma oturtmayı amaçlamıştır. Bunda ve bu yöndeki savunmasında çok başarılı olduğu bir gerçektir.

Ancak burada karşılaştığımız çok ters bir durum göze çarpmaktadır. Davayı bir komünist örgüt davası olarak ele alanlar ve Mihri'yi bu davada TKP Merkez Komitesi Üyesi olarak nitelendirenler adeta bir şoka uğramaktadırlar.

Gizli komünist partisi davalarında esas, politik savunmadır, cezayı hafifletmek değildir. Bu gibi davalarda örgütsel ilişkiler ve eylemler kesinlikle inkâr edilmeye çalışılır, komünist ilkeler ve inanç sonuna kadar savunulur.

Bu olguya göre hareket edilince Mihri Belli'nin mahkemede "Bir iki komünisti Kemalist yapmakla fena mı yaptık" gibi sözleri, komünizm ve komünistler hakkındaki beyanları tüyler ürperticidir. Böyle sözler bir TKP Merkez Komitesi üyesinin ağzından çıkamaz. Ancak davayı sırf "anti-faşist" bir mücadele davası olarak ele alınca daha nüanslı olarak düşünmek gerekir.

12 Mart Darbesi'nden hemen sonra Ankara'da Mihri Belli'nin evine gittiğimde, Mihri bir dosya çıkartıp "al, bunu arşivine koy" dedi. Bu dosya bugün yayınladığımız İGB Davası dosyasıydı. Aldım, İstanbul'a götürdüm ve aynı hafta dosyayı incelemeye dahi fırsat bulamadan bütün arşivimle beraber gizlenmek üzere genç bir Rum mühendis arkadaşa, Taki'ye kendi isteği üzerine emanet ettim, arşivime ancak 1974 affından sonra tekrar erişebildim. Aftan sonra Mihri Belli ile beraber çalışmamız ve fakat TEB kuruluşundan önce bazı eski görüş ve yöntemlerin devamı üzerine yollarımızın ayrılışı sonrasında dosyayı ilk kez inceleyebildim.

O dönemde yaptığım eleştiriler ve yayınladığım 3 ciltlik "Mihri Belli Olayı" kitabımdan sonra, o dönemde Mihri Belli çevresinin

basın organlarında çok şiddetli ve kasıtlı saldırıya uğradım. Ancak yıllar sonra, Mihri Belli 2 ciltlik anılarını 1989 yılında yayınladığında hem benim hakkındaki kitabımdan geniş alıntılar yaptığını gördüm ve hem de –benim kendisinden ayrılış nedenlerim açısından yanlış– ve fakat çok olumlu değerlendirmeler yaptığını ve hatta eskiden yazdığı bir notta "Rasih'e haksızlık yaptık" dediğini gördüm. Eski dostluğumuz, bugüne kadar, bundan sonra yenilenmiş bulundu. Şunu da not edeyim ki, aynı gelişme TİP hakkında yazdığım kitaptan sonra da yinelendi. Aybar, Boran, Aren ve hatta Nihat Sargın ile aynı süreci yaşadım ve eski dostluklarımız süregeldi.

Konumuzla ilgili başka bir önsözümde Stalin dönemindeki "Tek Ülkede Sosyalizm" tezi ve bu tezin Sovyetler Birliği politikasında, dünya komünist partileri politikalarında yarattığı değişiklikleri, Komintern'in II. Dünya Savaşı sırasında kapatılmasına, önce "Anti-Faşist Demokratik Cephe" politikalarını, onu izleyen "Kapitalist Olmayan Yol" politikasını ve bu açılardan 1940'lı yıllardaki TKP politikası üzerine durmayı, hatta daha sonra 1950, 1960 yıllarında Sovyetler Birliği görüşlerinin Komünist Partilerindeki etkisi üzerinde durmayı düşünüyorum.

Burada bir nokta üzerinde durmamız gerekir. 1944 TKP Davası ve 1945 İGB Davası'nda asgari cezanın 141/1'den 2 yıl olduğunu belirtmek lazımdır. Reşat Fuat'ın 1944 Davası'nda 9 yıl ceza almasının, çeşitli yan suçlar ve ağırlaştırıcı artırmalarla verildiği unutulmamalıdır.

Bu davalarda ve hele İGB Davası'nda bol sayıda beraat, aynı miktarda da tutuklanmaya dönüşmeyen sorgu ve şahitlik olduğu gözden kaçmamalıdır. Ayrıca, İGB Davası'nda 17 tutuksuz sanık bulunmaktadır ve bunlardan ancak ikisi ceza görmüştür. Tutuklu sanıkların büyük bir kısmı da beraat etmiştir.

1950 affından hemen sonra 1951 TKP tutuklamaları sırasında tutukluların önemli bir kısmının 1944 davaları sanıkları, beraat edenleri, şahit olarak dinlenenleri kapsadığını görmekteyiz. Bu bir

rastlantı olamaz. Adeta 1944-1945'te bir prova yapılmış, Emniyet'te dosyalar hazırlanmış ve bir kök sökme operasyonu tezgahlanmıştır. 1944 davalarının görece olarak hafif atlatılmış olmasının bir nedeni de budur. Hatta 1946 sosyalist partilerinin davasından hemen sonra 1947'de başlayan illegal teşkilatta, İzmir İl Komitesi'nde ilk günden Milli Emniyet görevlisi Şükrü Dinsel bulunup İstanbul ve Ankara parti örgütleri ile ilişki kurduğu halde 1951'e kadar tevkifat yapılmaması bir rastlantı olamaz.

1950 Demokrat Parti affından serbest kalan Harbiye ve Bahriye davası sanıklarından Nâzım Hikmet ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı dışında 1940 davaları sanıklarından Dr. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat, aftan sonra yurda dönen Mihri Belli ve beraat eden Zeki Baştımar ve yukarda saydığımız eski sanıklardan ve yeni örgütlenenlerden oluşan geniş bir kadro 1953 Davası'nda yer almaktadır. Oysa 1947-1950 arasında tevkifata gidilseydi bu olamazdı, örneğin Doktor Şefik Hüsnü, Reşat Fuat ve hatta Mihri Belli dava dışında kalırdı.

Öte yandan Demokrat Parti iktidarında TC Kanunu'ndaki 141 ve 142. maddeleri alabildiğine ağırlaştırılmıştır. 141. maddeden verilen cezalar 1944'te 2 yıldan başladığı halde 1946'da cezalar 5 yıla, 1951'de 8 yıla yükselmiştir. Hatta 141/1 maddeye eklenen bir fıkra ile 1970 davalarında 141'deki üst sınır idama kadar yükselmiştir. Örneğin, THKP-C işçi kesimi davası iddianamesinde işçi Abdullah Doğan için idam cezası istenmiştir.

Bu da gösteriyor ki, 1940 yıllarındaki davalardaki görece olarak hafif cezalar sonraki yıllarda yükseltilerek 1953 Davası'na varılmış bulunmaktadır.

1945 İGB Davası Mihri Belli'nin bana verdiği dosya ile bu dosyada bulunmayan ve Mustafa Göksu'nun bu kitapta kullanılmak üzere TÜSTAV'a verdiği İddianame, Savunma ile Yargıtay'a Başvuru dilekçesini kapsamaktadır.

Mustafa Göksu'nun bu kitapta kullanılmak üzere TÜSTAV'a verdiği *Hücre Anıları* ise son derecede ilginç ve değerli bir belgedir.

Mihri Belli'nin 1989 yılında Milliyet Yayınlarında *İnsanlar Tanıdım* başlıklı iki ciltlik anılarında , sahife: 219-224 ve 229-247, İGD örgütünden ve davasından söz etmekte, Derneğin 1943 sonlarında kurulduğunu vurgulamaktadır.

Kırklı Yılların dördüncü kitabı 1946 legal Sosyalist Partilerini, Belgelerini ve Davalarını ve Anılarını kapsayacaktır. Bir diğer cilt de yararlı olur sanırım, bu ciltte Savcı Kazım Alöç'ün Yeni Gazete'de yayımlanmış *İfşa ediyorum...* yazı dizisi, ile Mihri Belli'nin *Savcı Konuştu Söz Sanığındır* broşürü ile eleştirileri ve Orhan Müstecaplı'nın Sosyalist gazetesinde yer almış yazı dizisi yer almalıdır.

RASİH NURİ İLERİ
Ağustos 2003

Harbiye Askeri Cezaevi, 15 Mart 1946. İGB'liler diğer mahpuslarla. Arkada ayaktakiler: Soldan dördüncü Tahsin Berkem, Ferit Teksoy, bilinmiyor, Emin Sekun, bilinmiyor, Alman casusu, Mihri Belli, bir muhafız, Mustafa Göksu, Muhafızlar. Ortada oturanlar: Soldan birinci Muzaffer Özkolçak, Sefa Yurdanur, Nihat Tunalı, Dündar Baştımar, Müeyyet Boratav, bilinmiyor. Önde ortada uzanmış Oflu Hasan Cevahir.

İddianame

Sayın Yargıçlar;

Uzun zaman tahkikat ve yargılanmaları devam eden sanıkları beş guruba tefrik ederek mütalaa etmek davanın seyir ve inkişafı bakımından yüksek mahkemeyi daha iyi tenvir edeceği kanaatindeyiz.

I- Komünist partisine girip hücre teşkil etmek suretile faaliyette bulunanlar.

II- Partili komünistlerin İleri Gençler Birliği adı altında Üniversite kolunu tesis edenler ve bu komünist teşekküle bilerek girenler.

III- Süleymaniye minareleri arasına Saraçoğlu Faşisttir, Vurgunculuk ve Faşizmle Savaş Cephesi afişini asanlar.

IV- Feshane fabrikasına üzerinde (İşçiler Birleşiniz, altında orakçekiç) işareti bulunan kartlar atanlar.

V- Hiç bir teşekkülle alakası tesbit olunamayıp komünist propagandası yapanlar.

Bu grupları arzetmeden evvel komünist partisi hakkında kısaca malumat vermeyi lüzumlu addederim.

a)- Komünist partisi nasıl teşekkül etti? Faaliyet ve gayesi:

23/Aralık/942 tarihinde kıtasından firar eden **Reşat Fuat Baraner** adındaki er, ikinci cihan harbinin askeri ve siyasi bakımdan aldığı durumu ve hele Sovyet Rusya'nın Stalingrat zaferinden sonra Almanlara karşı elde ettiği muvaffakiyetler harp sonunda Türkiye'de de komünist partisini teşekkül edip iktidar mevkiine geçmesine müessir olacağını umarak liderlik hırsile partiyi şimdiden gizlice kurmağı düşünmüş ve 1943 yılı baharında faaliyete geçerek tanıdığı ve işittiği, sabıkalı, sabıkasız komünist fikirli olanlarla temasa geçerek küçük Çamlıca-Hasköy-ve diğer muhtelif yerlerde toplamağa

muvaffak olduğu, maruf komünistlerden **(Mustafa Birtem, Nihat Balyoz, Davit Nae, Sebati Selimoğlu, Şoför Halit Irgat, Hasan İzzet Dinamo, Osman Paçalı** ilahiri...) arkadaşlarile birleşerek komünist partisi tesis etmişlerdir.

Ankara Garnizon Komutanlığı 2 numaralı mahkemesinde bütün teferrüatile açıklanan partinin İstanbul vilayetinin idari taksimatına uygun olarak, merkez komitesi, Beyoğlu, İstanbul, Üsküdar-Kadıköy mıntıka idare heyetleri bir katip idaresinde muhtelif hücreleri, bunları yetiştirmek için takviyecilerin, bilhassa duruşmalarımızda okunarak muhtevaları duruşma zaptına geçirilen, (*Saraçoğlu hükümeti ve Sovyet dostluğu) (Beşinci kol ve Saraçoğlu hükümeti*) (*İkinci cihan harbi ve Türkiye Komünist Partisi'nin görüşleri*) (*Matbuata sansür koyuyorlar*) başlıklı komünist idarelerinden tamamen ayrı olarak ve fakat, hükümetin dahili ve harici siyasetini ve yaptığı işleri kötüleyici ve okuyanlar üzerinde hükümet ve onun uzuvları hakkında zararlı fikirler verici heyecana düşürücü bültenler yaymak suretile milli birliği bozmak, hükümet, Büyük Millet Meclisi ve idare makinesi aleyhinde gayrı memnun unsurlar meydana getirmek ve kendi amaçlarına bu tarz taktik ile varmak için çalışmışlar ve faaliyet göstermişlerdir.

b)- Komünist partisinin amacı:

(*Partinin görüşleri ve dileklerimiz*) başlıklı bültenin dokuzuncu sahifesinden itibaren (*Dileklerimiz ve mücadele parolalarımız*) kısmında partinin amacı açıkça belirtilmiştir.

1- Halk Partisi son seneler zarfında en müterekkilerinden en mürtecilerine kadar zenginleşme yolunda bulunan Türk burjuvazisinin atılgan gurupları içinde toplayan inhisarcı siyasi bir teşekkül haline gelmiştir. Bu teşekkülün idarecileri inkılapçılık kelimelerile konuşmakta devam etmekte iseler de fiiliyatta takip olunan umumi siyaset her gün biraz daha inkılapçılıktan uzaklaşmaktadır.

Memlekette en koyu irtica cereyanlarile ilgili azanın tazyikile parti hükümetinin güttüğü harici ve iktisadi siyaset, burjuva inkıla-

bının ileri mevzilerinden (Sovyetlerle dostluk, devletçilik) açıkça bir gerileme teşkil eder. Bu suretle Atatürk'ün kurmuş olduğu teşkilatın bu gün artık muhafazakar bir burjuva partisi karakterini aldığı göze çarpar bir vakıadır.

Bu sebeple Türk komünist partisi, dinci, ırkçı ideolojilere ve menfaatlere bağlı yabancı faşist devletlere kapılmış idareci kadrolarından halk partisi ve devlet cihazının temizlenmeğe davet eder. Bu hususta her türlü yardımı vaad eder.

İç ve dış siyaset sahalarında halk partisi saflarında ve dışında bulunan hakiki inkılapçı, demokrat, antifaşist, Sovyetlerle dost unsurlarla birlikte çalışmaya ve mücadeleye hazırdır.

2- Bu günki hükümetin gerek iç gerek dış siyasetini sarih prensiplere dayanan, dünyanın gidişine ve milli istiklalimizin icaplarına uygun bir düşünce mahsulü olmadığı besbellidir. Hükümet Halk Partisi'nin karmakarışık halini, kararsızlığını, bocalamalarını tamamile aks ettirmektedir. Türk Komünist Partisi bu hükümetin hemen iş başından çekilmesini ve yerine kaçamaksız bir demokrat programa dayanan geniş müstehlik kitleler lehine bir iktisat ve iaşe siyaseti takip etmeyi ve Sovyetlerle iş birliği yapmağı üzerine alacak mücahitlerden mürekkep bir hükümetin getirilmesini talebeder.

3- Türk Komünist Partisi; içinde irticaı temsil eden, Türkçülük, Anadoluculuk vesair namlar altında faşizm ajanlığı yapan bütün gazete ve mecmuaların derhal kapatılmasını ve bu kabil neşriyata müsaade edilmemesini halkçı yoldan rahatça ilerleyebilmesi için şart sayar.

4- Türk Komünist Partisi; faşizm ve irticaı ile mücadele edebilmesi için bütün mürteci unsurların her türlü içtimai faaliyet imkânlarından mahrum edilmesini ve bu gün hapishanelerde tutulan bütün inkılapçı unsurların serbest bırakılmasını talebeyler.

5- Kapitalizmin iç ve dış tezatları son derece genişlediği ve temelleri çökmeye başladığı bir devrede kapitalizme gelişme imkânlarını ele geçiren Türk burjuvazisinin bünyesine milli inkılabın daha

ilk günlerinden beri konjonktürün meydana çıkardığı bir çok tufeyli maceracı ve vurguncu unsurlar yasaklarını hiçe sayarak en kısa müddetler zarfında büyük sermayeler yapmaya çalıştığından bu burjuvazi pek çabuk soysuzlaşmaya yüz tutmuştur. Türk komünist partisi halkımızın bu feci vaziyetten biricik çıkış çaresi büyük istihsal ve tevzi işleri kollektif bir esas üzerine oturtmak ve umumî iktisadî faaliyetlerin müstahsil kitlelerin sıkı bir kontrolu altına koymak olduğuna inandığını beyan eder.

6- Türkiye'nin dış siyasetinin bel kemiği Sovyetler Birliği büyük demokrasisi(!) ile sıkı ve sistemli bir işbirliği teşkil etmektir.... tarzındaki propagandalarile; memleket dahilinde mevcut iktisadi, içtimai, siyasi ve hukuki nizamları kaldırmak; millete ve memleketimizin Moskova'ya bağlı (cumhuriyetler birliği diye adlandırılan) Bolşevik eyaletlerden biri haline getirmektir.

c)- Komünist partisinin faaliyeti:

Parti faaliyeti neşredilen her bültende ayrıca tasrih edilmekle beraber bilhassa (*Her zaman için değişmeyecek esaslar*) adlı bültende açıkça işaret edilmiştir. Ezcümle:

1- Herşeyden önce mensup bulunulan fabrikada, semtte olup biten ve umumu alakadar eden şeyler bunlara karşı alınmış alınması icab eden vaziyet görüşülecek karara bağlanacaktır.

2- Arkadaşların teker teker çalıştıkları yerde oturdukları semtte yeni arkadaşlar kazanmak için yaptıkları işler hakkında, üzerinde durulan namzetler varsa onlara ait malumat alınacak, yoksa arkadaşlar bu hususta kimi münasip görüyorlarsa onlar hakkında konuşulacak ve kazanılmaları işi her arkadaşa ayrı ayrı vazife olarak verilecektir...

Takviyeci, her şahıs için sarfedilen gayreti dikkatle dinleyecek, onlara yol gösterecektir.

3-Arkadaşların fabrika, mektep, müessese ve semtlerinde teşkilat ve propaganda faaliyetlerini emniyetle yapabilmeleri için ihtiyatlı olmaları lüzumu her vesile ile kendilerine ihtar edilecek aynı za-

manda buralardaki polis, ajan, mürteci ve zararlı unsurların, (halk fırkası içinde ve dışında yakından tanımalı ve münasip şekillerde iş arkadaşlarına bildirilmelidir.)

Her toplantıda bu meseleler görüşülecek takviyeci bu hususlarda malumat alacak ve arkadaşlara yol gösterecek, müşkillerini halledecektir.

4- Arkadaşlar semtlerinde bulunan halk evlerine ve benzer topluluklara devam etmeli oradaki gençler arasında çalışmalıdır. Takviyeciler bu hususta arkadaşları tahrik ve idare etmelidir.

5- Takviyeci arkadaşlar, hücreler tarafından vukua getirilen hadiseleri ve vakaları grevler, işçileri gayrı memnun bırakan hadiseler vesaireleri mıntıka komitelerine bildireceklerdir. Şeklinde tesbit edilmiş bulunmaktadır.

I- Teşekkülü gaye ve faaliyetleri bu şekilde tesbit edilen ve sanıkları çoğunluğu Ankara Garnizon Komutanlığı 2 numaralı mahkemesinde mahkum edilen komünist partisinin sanıklarımız dahilindeki elemanları kimlerdir, nasıl hücre kurdular.

A)- 1943 senesine kadar okuduğu kitapların tesirile komünizmi ideal edinen **Tahsin Berkem** bu sahadaki malumatını arttırmak emelile ebeveyninin muhalefet ve hatta maddi yardımlarını kesmelerine rağmen evvela iktisat fakültesine sonra vazgeçip felsefe tahsiline başlayarak, burada diğer sanık **Mustafa Göksu** ile tanıştığı, kısa bir zamanda yaptığı telkinat ile onu da liberal fikirlerinden vazgeçirmeğe muvaffak olarak birlikte Üsküdar Bağlarbaşı'nda bir ev tuttukları aynı zamanda maişetini temin mecburiyetinde kalan **Tahsin Berkem** Beşiktaş'ta açtığı manav dükkanında partili komünistlerden **Osman Paçalı** ile tanışarak evine davet ettiği, sıklaşan ziyaretler sonunda komünist partisinin elemanı olan **Osman Paçalı Tahsin Berkem'i** Tünel kapısına (*Saat kaçtır. Yedi*) parolasile gönderip **Davit Nae** ile tanıştırdığı, o gün parti teşkilatı hakkında malumat veren **Davit Nae**'nin müteakip randevularda **Mustafa Göksu**

ile beraber partiye kabul edildiklerini bildirerek **Osman Paçalı**'nın katipliğinde bir hücre kurmalarını bildirdiği bu suretle kurulan hücreye bazan **Osman Paçalı**'nın bazan da **Davit**'le tanışıklığı sebebile **Tahsin Berkem**'in katiplik ettikleri ve aldıkları talimat ve bültenleri bilahara tanıştıkları Fatih atpazarındaki **Tahsin**'in halasının evinde **Mustafa Göksu**'ya okudukları,

Komünist Partisi'nin amelelerin talebe hücrelerine alınmamalarına karar vermesi üzerine **Osman Paçalı**'nın bu hücreden ayrılarak yerine yine **Tahsin Berkem**'in müessir telkinatile komünist olan askeri öğretmen okullarından **Kenan Uluğ**'un alındığı muhtelif mahallerde yapılan hücre toplantılarında parti bültenleri okutturulduğu faaliyetlerine devam eden sanıkların bu defa askeri öğretmen okullarından (halen yedinci sınıf öğretmenidir) **Yusuf Atılgan**'ı partiye girmeğe razı ederek **Kenan Uluğ** ile birlikte hücrelendirdikleri, ve bir gün **Mustafa Göksu**'nun her ikisini Unkapanı'nda Atatürk Bulvarı yazısının altında **Davit Nae**'ye takdim ettiğini, takviyeci **Davit Nae**'nin sanıklara komünist partisinin maksadı, teşekkülünü, hücrelerini marksizmin ne olduğunu izah ettiğini, bir hafta sonra **Mustafa Göksu**'nun evinde toplanmak üzere ayrıldıklarını, randevuya **Davit Nae**'nin **Emin Sekun** ile birlikte gelerek bundan sonra yapılacak temasların onunla olacağını bildirip kısaca polis takibatından nasıl kurtulacağını izah ederek ayrıldığı, **Emin Sekun**'un derebeylik, kapitalizm, enflasyon ve memleketimizin bu hususta kötü telakki ettiği durumu anlattığı,

Yine **Osman Paçalı**'nın gayretlerile partiye girmeği kabul eden diğer sanık **Nuri İyem** ve **Nahit Eren**'in **Davit Nae** tarafından **Tahsin Berkem**'e bildirilen parolalarla **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu**'ya göndererek ressam olan **Nuri İyem**'e (Lütfi Kırdar'ın resmini yaptığı) **Nahit Eren**'e de (talebe cemiyeti azasıyım temsil kolundayım) parolasile giderek tanıştığı ve her ikisinin de **Davit Nae** vasıtasile komünist partisine duhullerini temin edererk **Nuri İyem**'e bildirdiği;

B)- Pertev Niyal ve Hayriye liselerinde **Sefa Yurdanur**'la arkadaş olan **Mustafa Arhavi**'nin ona mütemadiyen komünizmden bahsederek memleketi olan Yugoslavya'da gençliğin büyük kısmının komünist olduğu, geniş faaliyet göstererek büyük başarılar elde ettikleri esasen her memlekette bir komünist partisinin bulunduğu Türkiye'de de böyle bir partinin bulunması lazım geldiğini telkin ederek onu aktif bir komünist olmağa teşvik ettiği; 943 senesinde Beşiktaş iaşe bürosuna yerleşen **Mustafa Arhavi**'nin orada partili komünistlerden **Osman Paçalı** ve sabıkalı komünistlerden **Efe Selahattin** ile arkadaş olarak bir gün **Osman Paçalı**'yı Beyazıt'taki Küllük kahvesinde **Sefa Yurdanur**'a takdim ettiği ve müteakiben kendisi yedek subay okulu hazırlık kıtasını ikmâl etmek üzere Menemen'e gittiği;

Osman Paçalı'nın **Sefa Yurdanur**'a komünist partisinin teşkilatını ve hücrelerini anlatarak yetişmiş arkadaşlarının bulunup bulunmadığını sorduğu, **Sefa Yurdanur** da öteden beri üzerlerinde meşgul olarak kitap, telkinat ve sair faaliyetlerle komünist yapmağa muvaffak olduğu **Duruş Kazancı** ve **Recep Akesi** adında partide çalışmağa hevesli iki arkadaşının mevcut olduğunu söylediği, onlarla da birlikte görüşmek üzere Beşiktaşta randevulaştıkları, bir aralık **Osman Paçalı**'nın **Sefa Yurdanur** ve ona daha yakın olan **Duruş Kazancı**'yı bir kenara çekerek üçünün hücre kurmalarını ve bundan sonra yalnız hücre katibinin kendisile temas etmesini bildirerek yine parti teşkilâtı faaliyeti hücrelerini anlattığı, müteakiben seçilecek hücre kâtibine Taksim'de randevu verdiği; **Duruş Kazancı** ve **Recep Akesi**'nin **Sefa Yurdanur**'u hücre kâtibi seçtikleri, **Osman Paçalı**'nın randevusuna **Sefa Yurdanur**'un yalnız olarak gittiği, talebeler arasındaki hücrelerden alınmasına muğber olan **Osman Paçalı**'nın **Safa Yurdanur**'a, mevcut komünist partisinin iktidarsızlığını kendisinin yeniden esaslı parti kuracağını bildirdiği, bu tenkitleri hoş görmeyen **Safa Yurdanur**'un **Osman Paçalı** ile irtibatını kestiği; Menemen hazırlık kıtasına giden sanık **Mustafa Arhavi**'nin ay-

ni kıtada komünist partisi elemanlarından **Fehmi Kurucu** ile tanışıp anlaştığı, stajının ikmalinde birlikte İstanbul'a geldiklerinde onun tavassutu ile **Davit Nae** ile tanışarak komünist partisine girdiği ve bilahara da Ankara'da **Ziya Erün** ve **Fehmi Kurucu** ile partinin yedek subay hücresini teşkil ettikleri (her ne kadar sanık **Mustafa Arhavi** bu kısma ait ef'alinden Ankara Garnizon Komutanlığı 2 numaralı mahkemesince hakkında beraat kararı verildiği ileri sürülmekte ise de arzedeceğimiz yeni delil sanığın beraat ettiği fiilin de subutunu temin edeceğinden ve ceza mahkemelerinde verilen kararların vicdani delil prensibine dayanan diğer mahkemeleri takyit edemeyeceğinden bu itirazının varit olamayacağı bu itibarla),

Osman Paçalı'dan soğuk bir şekilde ayrılan **Sefa Yurdanur**'un keyfiyeti o sırada izinli gelen partiye kaydedilen **Mustafa Arhavi**'ye bildirdiği, o da komünist partisine girdiğini kendisini de temas ettireceğini, Tepebaşı'ndaki Cumhuriyet bahçesinde randevu verdiğini ve orada **Davit Nae** ile tanıştırdığı, **Davit Nae**'nin o gün parti teşkilatı ve faaliyetini anlatarak **Sefa Yurdanur**'un arkadaşlar olup olmadığını sorduğu ve kendisine (*Matbuata sansür konuluyor*) başlıklı bülteni verdiği, bu bülten ile **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı**'yı tamamen ikna eden **Sefa Yurdanur** müteakip randevuya **Duruş Kazancı**'yı da beraber getirerek **Davit Nae** ile tanıştırdığı, **Davit Nae** o gün **Osman Paçalı**'nın partiden atıldığını anlatarak polis takibinden kurtulma yolları ve hücrenin ne demek olduğunu anlatarak **Recep Akesi** ile birlikte üçünün bir hücre kurmalarını bildirdiği; bu suretle **Duruş Kazancı** ve **Recep Akesi**'nin **Sefa Yurdanur**'un kâtipliğinde hücre kurarak komünist partisine bağlandıkları ve **Sefa Yurdanur**'un getirdiği bültenleri muhtelif mahallerde yapılan hücre toplantılarında okudukları; bir gün **Davit Nae**'nin **Sefa Yurdanur**'a:

(*Bu gün saat 18 de Kadıköy'de hal önünde elinizde bir mendil olduğu halde bekleyiniz. Birisi gelip Haydarpaşa'ya nereden gidilir diye soracak, ya karadan gidilir ya denizden dersiniz*) parolasile

takviyeci **Emin Sekun**'u gönderdiği **Emin Sekun**'un o gün **Recep Akesi**'nin evinde yapılan hücre toplantısında umumî mevzulardan ve komünist partisinin disiplininden bahsettiği;

Bunu müteakip randevuya yanında **Mihri Belli** ile gelen **Davit Nae**'nin benimle temasınız polisin nazarı dikkatini çekeceğinden artık **Mihri Belli** ile temas edeceksiniz diyerek **Mihri Belli**'yi takdim ettiği,

c)- Sanık **Mihri Belli**'nin komünist partisinin esaslı organlarından müntehir **Hasan Basri Alp**, Edirne'den çocukluk ve mektep arkadaşı **Davit Nae** ve komünistlikten mahkûm **Saadet Baraner** namı diğeri (**Suat Derviş**) delâletile kocası Komünist Partisi 1942 senesi müessislerinden **Reşat Fuat Baraner** ile anlaşmak;

1943 senesi sonlarında üniversitede komünist partisinin şuurlu bir teşkilâtını vücuda getirmeğe ve partinin dağınık bir halde aynı zamanda **Davit Nae, Emin Sekun, Osman Paçalı** gibi polisçe tanınmış komünistlerle irtibatta olan hücrelerini her türlü tehlikeden masun bulundurmak ve yeni teşkilâtın nüve yapmak üzere komünist partisinin üniversite mümessilliğine intihap edilen **Mihri Belli**'ye bağlanmağa karar verdikleri, bu maksatla **Davit Nae**'nin **Sefa Yurdanur**'u **Tahsin Berkem**'i bunların delâletile **Mustafa Göksu** ve **Nuri İyem**'i **Mihri Belli** ile tanıştırdığı (**Osman Paçalı**'nın bu hususta **Hasan İzzet Dinamo** ile yaptığı görüşme hakkındaki ifadesi (tahkikat dosyası sahife 444), **Müeyyet Boratav** (tahkikat dosyası sahife 64), **Sefa Yurdanur** (tahkikat Dosyası sahife 74), **Nuri İyem** (tahkikat dosyası sahife 25), **Mustafa Göksu** (tahkikat dosyası sahife 18)

Müntehir **Hasan Basri** ile üniversite teşkilâtile komünist partisile irtibatını temin ederek sanık **Mihri Belli**'ye bültenler getirdiği (**Hasan Basri**'nin evine bülten getirdiği hakkında **Mihri Belli**'nin itirazı (duruşma zabıtnamesi sahife 175-172).

Hülasa; fiilen komünist partisine mensup sanıklardan **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Nuri İyem, Sefa Yurdanur**, doğrudan

doğruya **Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan, Nahit Eren, Recep Akesi, Duruş Kazancı**'nın da bunlar vasıtasile **Mihri Belli**'ye bağlandıkları,

II- İleri Gençler Birliğinin teşekkülü:

Partili komünistlerden müteşekkil gurubile üniversite çevresinde faaliyete geçen **Mihri Belli**'nin evvelâ; talebeler arasındaki komünist ve komünizm sempatizanlarını bir araya toplamağa çalıştığı bu sıralarda solcu yayınlardan *Yurt ve Dünya* mecmuasının İstanbul'daki tevziatını tanzim etmek maksadile **Niyazi Berkes**'in tavsiyesile **Müeyyet Boratav** ve kardeşi **Can Boratav** ile tanıştığı, kısa bir zamanda **Müeyyet Boratav** ile anlaşarak talebeler arasında komünist olarak tanınan **Ekrem Ataman, Cezmi Ulucan, Ferit Teksoy, Dündar Baştımar, Tayyar Uslu, Fettah Özkolçak, Ekrem Atak**'ı tanıdığı ve bunların içinde tanışmayanları **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur** ve **Nuri İyem**'e tanıştırdığı.

1944 senesi başlarında kendi başkanlığında **Tahsin Berkem** ve **Mustafa Göksu** ile birlikte ikamet ettiği Fatih'teki evlerinde, Yıldız Parkı'nda, Lâleli'de **Cezmi Ulucan**'ların, aynı semtte **Sefa Yurdanur**'un evlerinde, Üsküdar'da, Bağlarbaşı'nda, Topkapı'da ve Mecidiyeköy'ünde muhtelif tarihlerde toplantılar tertip ederek; (Bütün mesele insanlığın öldürücü düşmanı faşizmle mücadeledir. Şimdiye kadar komünistler gayet hatalı yoldan yürüyerek diğer fırkalarla aralarını açmışlar ve bu yüzden hiç bir memlekette muvaffakiyet elde edememişlerdir. Biz komünistlerin diğer halkçı fırkalarla işbirliği yapmamız zaruridir. Eğer komünist şiarlarla ortaya atılırsak muvaffakiyet imkânsızdır. (Kendi kabuğumuzun içinde kalırız) bu sebeple Kemâlist ve demokratları evvelâ kendimize bağlayabilmemiz, bunun içinde onların anlayışlarını dinlememiz, fikirlerine hürmet etmemiz, samimi olduğumuza onları ikna etmemiz lâzımdır.

Bu sebeple talebeler arasında komünist olarak görünmemeyi, Kemâlist, anti faşist, ırkçı, turancı aleyhtarı tanınmak, faşist olan Saraçoğlu hükümetini de fırsat düştükçe hırpalayıp gözden düşür-

meyi, bundan sonra zaten komünizmin kendiliğinden tahakkuk edeceği, bunun içinde ileri görüşlü bir birliğin bu şekilde kamufle edilerek kurulmasını ve evvelemirde komünist sempatizanlarının **Sefa Yurdanur**, **Ferit Teksoy**, **Mustafa Göksu**, **Müeyyet Boratav**, **Ekrem Ataman** ve **Dündar Baştımar**'ın mümessilliklerinde gruplandırılarak birleştirilmelerini) kararlaştırdıkları.

Bu sebeple **Mustafa Göksu**, **Ferit Teksoy**, **Sefa Yurdanur**, **Dündar Baştımar**, **Ekrem Ataman** ve **Fettah Özkolçak** (bu sanığın komünist partisinin tevkifatı sırasında nezaret altına alınması sebebile polisçe tanındığından aralarına alınmadığını beyan etmekte ise de bu sanık müessiller gurubu içtimaına iştirâk etmiş ve **Safter Melih Tümay**, **Arslan Kaynardağ** ile birlikte tafsilâtını arzedeceğim hücrede faaliyette bulunmuştur.) İleri Gençlik Birliği'nin gurup mümessilliklerine (hücre tabiri klâsik ve polisçe bilinen bir komünist tabiri olduğundan gurup denilmiştir.) **Cezmi Ulucan**, **Tahsin Berkem**, **Tayyar Uslu** Mümessiller gurubuna dahil üyeliğe seçildikleri;

Mümessillerin komünizmde yetiştirilmeleri maksadile iktisat fakültesi mezunlarından **Tayyar Uslu**'ya marksizmin izahını kolaylaştıracak iktisadi problemler üzerinde konferans verdirildiği, komünist partisine (komünist olmanın şartları) adlı beyannamesini teksir edilerek yalnız mümessillere dağıldığı (feshane fabrikası hadisesine ait dosya **Arslan Kaynardağ** tahkikat dosyası sahife 5. duruşma zabıtnamesi sahife 19.) **Safter Melih Tümay** tahkikat sahife 8. duruşma zabıtnamesi sahife 7);

Mihri Belli'nin samimi faaliyetlerini görerek itimat ettiği **Müeyyet Boratav**'a (komünist partisinin üniversite mümessili olduğunu, şayet arzu ederse **Cezmi Ulucan**, **Dündar Baştımar** ve **Ekrem Ataman** ile birlikte hücre kurarak parti mümessilerile temas edeceğini bildirdiği (**Müeyyet Boratav** tahkikat dosyası sahife 64) ve bu arkadaşlarına okutmak üzere günün meseleleri başlıklı ve komünizme selâmlarımla nihayetlenen (*Faşizm ve vurgunculukla mücadele*) başlık-

lı bültenlerden verdiği. Sanık **Müeyyet Boratav**'ın da bu bültenleri **Cezmi Ulucan, Dündar Baştımar** ve **Ekrem Ataman'a** okuduğu (**Müeyyet Boratav** duruşma zabıtnamesi sahife 57, tahkikat dosyası sahife 65, 66), (**Mihri Belli** duruşma ve tahkikat ikrarları).

Diğer taraftan komünist partisi ile temas ve irtibatları kendisine bağlanan **Mustafa Göksu** ve **Sefa Yurdanur**'a da yukarda arzettiğimiz **Cezmi Ulucan**'ların evinde yapılan toplantıyı müteakip son neşredilen bültenlerden verdiği, **Sefa Yurdanur**'un ertesi gün bu bülteni **Ferit Teksoy**'a verdiği, diğer bir gün aldığı bülteni de **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya okuduğu (**Mustafa Göksu** duruşma zabıtnamesi sahife 16, tahkikat dosyası sahife 263-**Sefa Yurdanur** duruşma zabıtnamesi sahife 118 tahkikat dosyası sahife 54, 75, 336 – **Mihri Belli**'nin ikrarları.)

İleri Gençler Birliği nizamnamesi

Sanık **Mihri Belli** tarafından hazırlanan mümessiller gurubunca kabul ve **Cezmi Ulucan** tarafından daktilo edilerek çoğaltılan nizamnamenin iki kısımdan ibaret bulunduğu, birinci kısım mukaddeme olup ezcümle;

(Beş senedir cihanı saran harp ateşinin demokrasilerin muazzam zaferile nihayetlenmekte olduğu, dünyaya felaketler saçan faşistlerin temizlenmesinin artık bir gün meselesi halini aldığı, Türkiye'nin de demokrasiler safında bu zaferden istifade ederek her bakımdan kalkınmasını temin etmesi gerektiği halde Saraçoğlu hükümetinin faşist olduğundan el'an harp ilan etmediği ve vurguncuları himaye ettiği, suiistimâllerin alıp yürüdüğü, takibedilen harici siyasetin de bozuk olduğu, Atatürk'ün yüksek dirayetleriyle tesis ettiği büyük Sovyet dostluğu siyaseti (İstiklâl harbinde, Lozan'da ve onu takip eden inkılâp hareketlerimizde bize yaptıkları yardımlar nazara alınmayarak) güdülmediği, milletin bu gibi yüksek menfaatlerini korumak için dünyanın her tarafında olduğu gibi memleketimizde de ileri fikirli gençlerden müteşekkil Kemalist, antifaşist, vurgunculara

mücadele edecek bir cephe kurulması, Yugoslavya, Bulgaristan, Fransa'da teşekkül eden bu gibi antifaşist birliklerle yapılacak kongrelerde memleketimizin temsil edilmesini temin etmek için İleri Gençlik Birliği'nin teşkil olunduğunu) bildirmekte,

İkinci kısmında: Harflenmek suretiyle tespit edilen muhtelif maddeleri ihtiva ettiği ezcümle, (Birliğin adının İleri Gençler Birliği olduğu, Kemalist bulunduğu, faşizmle bu arada ırkçılık, Turancılık ve vurgunculukla mücadele edeceği, bu gibilerin bir deftere tespit olunacağı, şoven milliyetçi neşriyata mani olunacağı, Komünist, Sosyalist ve Demokrat ırk ve mezhep farkı gözetilmeksizin her Türkün girebileceği, Saraçoğlu hükümeti düşünce yerine serbest reyle meb'us seçileceği ve hükümetin kararlarına cemiyetin itiraz hakkı olacağını Birlik azalarının diğer cemiyetlere girebileceklerini, Birlik mensubinin aidat vereceği, gurup adı verilen mümessillik idaresinde hücrelerden teşekkül ettiği, Almanya'nın mağlubiyetinde müttefik sefarethanelerine çelenkler gönderilip tebrikâtta bulunulacağı, Birlikler mensuplarının örnek gençler olacağı, Birliğin iki sene müddetle gizli faaliyette bulunacağının) yazılı olduğu,

(**Mehmet Fethi Elmas** Tahkikat dosyası 8.3, Dur. ZAB: s.12, **Safa Y.** Tah. Dos. S.54, **Nuri İ.** T. Dosyası, **Can B.** Tah. Dos., **Kemal Ozan** S. 127, **Kenan Uluğ** S.135, **Semih Yazıcıoğlu** S. 154, 156, 157, **Recep Akesi** S. 204, 205, **Turgut Öğmen** Tah.Dos. S. 234. Diğer sanıkların bu hususu teyit eder mahiyetteki ifadeleri).

1. **Mustafa Göksu**: Esasen Komünist Partisi'ne kendisiyle beraber hücrelerle bağlı bulunan **Yusuf Atılgan**, **Kenan Uluğ**, **Nahit Eren**, **Nuri İyem** ve kendi sarih itiraflarına göre **Osman Paçalı** vasıtasıyla partiye girmeği kabul etmiş ise de girip girmediği hususunu kat'i delillerle tespit edemediğimiz ve fakat gerek Edebiyat Fakültesinde ve gerek Yedek Subay Okulundaki komünist hal ve hareketleriyle (Islıkla enternasyonal marşını çalmak, Lenin'in kabartma resimlerini kitaplarında taşımak, komünizm partizanı görünmek gibi) şöhret bulan **Ekrem Atak**'tan ibaret gurubunu kolaylıkla tesis

ettiği bu gurup içinde **Mehmet Erol** da sanık olarak sevkolunmuş ise de ef'alimde suç teşkil edebilecek bir cihet görülememiştir.

2. **Safa Yurdanur**: Parti arkadaşları **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı** ile birlikte faaliyete geçen sanığın:

a) Öğretmeni bulunan **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya giderek hakikatte komünist olan ve fakat taraftar temin etmek için hariçte antifaşist ve demok-[rat olarak] tanınacak bir birlik kurduklarını, komünizme meyyal arkadaşlarına okumak ve onlarla bu birliğe bağlanmak için kendisine yukarıda arzettiğimiz muhtevası sanık **Abdülbaki Gölpınarlı** tarafından kabul edilen (Tah. Dos. 332, sanık huzurunuzda her ne kadar bu ifadesini polisin zoriyle teyit ettiğini beyan etmişse de, ilim ve irfanı ile temayüz etmiş, profesör namzetliğine yükselmiş bir şahsiyetle kendisine gösterilen hüsnü muamele karşısında, velev müdafaa sadedinde olsa dahi bu tarzı kelamı yakıştıramadık.) İki sahife halinde daktilo ile yazılmış İGB nizamnamesini verdiği sanık **Abdülbaki Gölpınarlı**'nın bu nizamnameyi amme şahidi olarak dinlenen Valide Bağ sanatoryumunda **Dr. Safter**, Hukuk fakültesi dekan kâtibi **Kemal Karaca** ve merhum öğretmen **Oğuz Berk**'e okutup onları bu teşekküle davet etmiş ise de nizamnamesinden dahi şiddetli hükümet aleyhtarı ve komünist olduğu anlaşılan bu birliğe girmeği hiç birisinin kabul etmediği, müteakip günlerde **Safa Yurdanur**'un Beyoğlu'nda kendisine tesadüf ederek oturdukları bir muhallebicide KP bültenlerinden çıkarıp okuduğu (Tah. Dos. S. 354) ve hocasiyle olan bu durumunu **Mihri Belli**'ye bildirerek KP'ye alınıp alınmaması hususunu sorduğu Belli'nin alalım KP'nin ilk profesörü olur (**Safa Y.** Tah. Dos. S. 336) demesi üzerine tekrar **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya giderek KP'nin kendisiyle fiilen çalışmak istediğinden ve bu hususu kendisine sorulduğunu söylediği, tahmin edemediğimiz bir hikmete mebni sanık **Abdülbaki Gölpınarlı**'nın muvafakat ettiği (**A. Gölpınarlı** Tah. Dos. S. 334) ve sanık **Safa Y.** keyfiyeti Topkapıda yaptığı toplantıda **Mihri Belli**'ye bildirdiği,

b) Yine sanık **Safa Yurdanur**'un İngiliz Filolojisinde tanıştığı **Semih Yazıcıoğlu** Türkiyede komünizmin olgunluk çağında bulunduğunu, fabrikada işçilerin mekteplerde talebelerin bunu hazırlıyacağını, Anadolu'da köylünün ağaların kölesi şehirlerde zenginlerin kölesi olduklarını hükümetin diktatörlükle tutunduğu, halbuki bütün dünyanın komünizme gittiğini, Yugoslavya,Çekoslovakya, Bulgaristan'ın meydanda olduğunu kominternin faaliyette bulunduğu yolunda propaganda yaparak ve komünizme ait kitaplar vererek onu da yetiştirdiği ve dolayısile **Hayati Sencer, Sabri Yükselen, Bahir Onurgil, Adnan İçingör, Sabahattin Sami, Cahit Altunkum, Nevres Akan** ile tanıştığı ve ilk defa **Semih Yazıcıoğlu, Bahir Onurgil, Hayri Yükselen, Celalettin Önyay'ı Bahir**'lerin evinde toplayarak kendilerine Almanların mağlubiyeti kat'i şekil almaktadır. Biz ne duruyoruz. Müttefikler safında yer almamız için derhal harp ilan etmeliyiz. Biliyorsunuz ki, herkes harp başlarsa Rusya içinden yıkılır diyordu. Artık bu nazariyelerin çürüdüğü anlaşılmıştır. İşte **Celalettin Önyay** da Rusya'dan geldi. Size onların durumunu söylesin dediği, **Celalettin Önyay**'ın da Rusya'nın bu günkü durumunu methettiği, bunu müteakip sözlerine devam eden **Sefa Yurdanur**'un bütün dünyada komünizm hakim olmağa başladı Tito, Polonya, Bulgaristan komünist oldu. Biz Kemâlist prensiplere sadık kalırız. Fakat hükümet lâyık olanların eline geçerse diyerek İleri Gençler Birliğinin nizamnamesini okuduğu ve bu birliğin genişlemesi için herkesin bir arkadaşını getirmesini teklif ettiği ve getirilecek kimselere Kemâlist, antifaşist, demokrat görünüleceğini vurgunculukla mücadele edileceğini söylenilmesini tenbih ettiği;

Bu suretle gurupun **Semih Yazıcıoğlu, Nevres Akan, Sabri Yükselen, Hayati Sencer, Sabahattin Sami Özer, Celalettin Önyay, Cahit Altunkum, Bahir Onurgil, Adnan İçingör**'le kurulduğu.

c)- Diğer taraftan faaliyette bulunan **Recep Akesi**'nin **Selahattin Erol** adındaki arkadaşı vasıtasile: (**Faruk Karabay**'ın telkinatile komünist olan **İhsan Şenel** ile tanıştığı kısa bir zamanda anlaştıkla-

rı, bir müddet sonra **Recep Akesi**'nin **Sefa Yurdanur**'u alarak birlikte **İhsan Şenal**'ın evine gittikleri, **Sefa Yurdanur**'un komünist partisinden bahsederek teşkilâtını anlattıktan sonra üniversitede de buna bağlı bir mümessil idaresinde grupların bulunduğunu anlatarak kendisinin bu teşkilata davet ettiği muvafakat eden **İhsan Şenal**'ı **Müeyyet Boratav**'ların ve kendisinin evinde yapılan toplantılara götürdüğü, bu toplantıların da komünist propagandasının fabrikalarda da ehemmiyetle yapılmasını görüşürlerken (**İhsan Şenal**'ın tahkikat ifadesinde soyadı tasrih edilmeden sahife 105, 115 **Tahsin**'in propagandaya mani olacak işçi başlarının öldürülmesini teklif ettiği, **Recep Akesi, Duruş Kazancı** ve **Cezmi**'nin iştirak ettiği diğer bir toplantıda da Türkiye'de ihtilâl yapıldığı takdirde sosyal demokrasi mi, yoksa Bolşevik hükûmeti mi kuralım? mevzuunun münakaşa edildiği;

3- **Ferit Teksoy**: İlerici Gençler Birliği'nin faal komünist mümessillerinden olan bu sanık da faaliyete geçerek kısa bir zamanda Aksaray'daki bir kahvede emsali arasında komünist tanınan **İsmail Tanıkoğlu**'nun ve onun yardımı ile **Fethi Malkoç, Kenan Güler, Cemal Bayramoğlu**'nu tanıdığı, **İsmail Tanıkoğlu**'nun teklifi ile evlerinde toplandıkları. **Ferit Teksoy**'un bu toplantıda üniversitede zincirleme guruplar halinde faaliyete geçen komünist bir birlik kurulduğunu, fakat taraftar temini için talebeler arasında komünist şiarlarla atılınmayacağını, bu suretle elde edilen talebelerin aralarında yetiştirileceğini söylediği ve müteakip toplantıyı berber dükkânında tanıştığı **Memduh Karahasan, Yusuf Balkanlı** ve **Mustafa Üstünel**'i **İsmail Tanıkoğlu**'nun evine götürerek onlarla tanıştırdığı, **İsmail Tanıkoğlu**'nun muhtelif vesilelerle arkadaşlarına **Nâzım Hikmet**'in ve diğer komünist müelliflerin kitaplarını verdiği, diğer taraftan faaliyetine devam eden **Ferit Teksoy**'un Beşiktaş'ta kahvecilik yapan ve o semtte **Bolşevik Süleyman** diye tanınan **Süleyman Taşdağ** ve onun delaletile komünist amelelerden **Faruk Özkızılırmak** (namı diğer **baba Faruk**) la tanışarak kendilerine itimat telkin

ettikten sonra anlaşıp bir hücre tesis ettiği ve bu hususu şecaat kabilinden **Sefa Yurdanur**'a anlatarak verdiği randevuya beraberinde götürdüğü, parti disiplinine pek de riayetkâr olan **Sefa Yurdanur**'un **Ferit Teksoy**'a (bu işi parti mümessili **Mihri Belli**'ye soralım. Alacağımız direktife göre hareket etmeliyiz dediği) ve mümessiller toplantısında da keyfiyeti **Mihri Belli**'ye anlattığı, **Mihri Belli**'nin de hücre kurulmasından malumatı olmalı ki (sen onlarla temas etme yalnız **Ferit Teksoy** görüşsün...) dediği (tahkikat dosyası **Sefa Yurdanur** sahife 75) **Ferit Teksoy**'un bu iki sanığa okumak üzere Sovyet ihtilali tarihi adlı bir kitap verdiği ve kendilerine hükümet icraatını tenkit ederek onları protesto etmek zamanı gelmiştir dediği, diğer taraftan **Memduh Karahasan**'ın da öteden beri komünist telkinatı yaptığı **Mehmet Fethi Elmas**'ı bu gruba sokağa muvaffak olduğu, bu suretle **Ferit Teksoy**'un grubu on kişiyi tecavüz ettiğinden iki kısma ayırdığı,

1- **İsmail Tanıkoğlu**'nun idaresinde olarak **Cemal Bayramoğlu, Fethi Malkoç, Kenan Güler**,

2- **Memduh Karahasan, Mehmet Fethi Elmas, Süleyman Taşdağ, Faruk Özkızılırmak, Mustafa Üstüner** ve **Yusuf Balkanlı**'dan ibret olarak **Ferit Teksoy**'a bağlandıkları, **İsmail Tanıkoğlu**, evinde yapılan toplantılarda mütemadi propaganda ile arkadaşlarına müessir olmağa çalıştığı, ikinci grupun Yıldız Parkta, Mecidiyeköy'de, Aksaray'da Bulgar Naçef'in bahçesinde, Üsküdar'da Tomrukta, Heybeliada'da, **Memduh Karahasan**'ın Davutpaşa'daki evinde, Florya'da toplantılar tertip ettikleri, nazarı dikkati çekmemek için yanlarında çalgı ve içki bulundurdukları, bu toplantılarda **Nâzım Hikmet**'in şiirlerini okudukları, sanık **Ferit Teksoy**'un İleri Gençler Birliği nizamnamesinin bir defa kendisi, bir defa **Memduh Karahasan**'ın Davutpaşadaki evinde ikinci grupla yapılan toplantıda **Mehmet Fethi Elmas**'a yüksek sesle okuttuğu, bu sırada **Mustafa Üstüner**'in birlik nizamnamesindeki demokrat ve komünistlerin ırk ve mezhep farkı gözetilmeden üye olabilecekleri maddesine

itiraz ederek demokratları yaparız dediği ve bu ikinci grubun tamamen komünist olduğu, birbirlerini komünist tanıdıkları;

4- **Müeyyet Boratav**; **Cezmi Ulucan, Muzaffer Özkolçak, Ekrem Ataman, Dündar Baştımar**'ın da müştereken faaliyete geçerek etraflarına **Tayyar Uslu, Can Boratav, İsmet Selimoğlu, Ahmet Şaşıoğlu, Turgut Öğmen, Kemal Ozan, Erdoğan Saydam**'ı topladıkları, evlerinde, Burgazada'da diğer muhtelif yerlerde toplantılar yapıldığı ve fakat İleri Gençler Birliği hüviyeti hakkında görüşmelere **Tayyar Uslu, Erdoğan Saydam, İsmet Selimoğlu** ile **Can Boratav**'ın iştirak ettirildiği,

5- **Muzaffer Özkolçak** ve **Dündar Baştımar**'ın ayrıca **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ** üzerine müessir olarak hücre teşkil etmeleri ve bilahara **Orhan Bağman**'ı aralarına aldırtarak hücre teşkil ettirmeleri hakkında tafsilat aşağıda arz olunacaktır.

Hülasa: Komünist partisinin üniversite mümessili olan sanık **Mihri Belli**'nin etrafında topladığı ve İleri Gençler Birliği mümessili diye adlandırdığı komünist talebelerle bu değerli ilim müessesesini ifsat ve komünist emellerine sevke çalıştığı ve bu maksatla da 50 sanığı teşkilatlandırdığı sabit olmuş bulunmaktadır.

Ancak; sanıklardan bu teşekkülün hakiki maksat ve hüviyetini bilerek girenlerle, görgüsüzlük, tecrübesizlik saikleri ve arkadaşlık gayretile bu badireye sürüklenenleri tefrik etmek hak ve adaletin tecellisi ve bilhassa milletimizin yüksek menfaatleri iktizasındadır. Bu itibarla:

İleri Gençler Birliğinin KOMÜNİST PARTİSİNİN ÜNİVERSİTE TEŞKİLATI OLDUĞUNU BİLEREK İŞTİRAK EDEN SANIKLAR:

1- **Mustafa Göksu** ve **Tahsin Berkem** grubu: **Kenan Uluğ, Nuri İyem, Yusuf Atılgan, Nahit Eren** (bu altı sanık aynı zamanda komünist partisi elemanıdır.) **Ekrem Atak.**

2- **Safa Yurdanur** grubu: **Abdülbaki Gölpınarlı, Duruş Kazancı, Recep Akesi** (bu üç sanık aynı zamanda komünist partisi elemanıdır.) **Semih Yazıcıoğlu, İhsan Şenel, Celalettin Önyay.**

3- **Ferit Teksoy** grubu: **Süleyman Taşdağ, Faruk Özkızılırmak**, (iki sanık aynı zamanda **Ferit Teksoy**'la bir hücre tesis etmişlerdir.) **İsmail Tanıkoğlu, Memduh Karahasan, Mustafa Üstünel, M. Fethi Elmas, Yusuf Balkanlı.**

4- **Müeyyet Boratav, Dündar Baştımar, Cezmi Ulucan, Ekrem Ataman, Muzaffer Özkolçak**, grubu **Tayyar Uslu, İsmet Selimoğlu, Can Boratav, Erdoğan Saydam, Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ, Orhan Bağman**'dan ibaret bulunduğu.

III. İLERİ GENÇLER BİRLİĞİ GRUPLARINA HAKİKİ MAKSADI BİLMEYEREK GİRENLER

Mehmet Rol, Adnan İçingör, Bahir Onurgil, Cahit Altınkum, Sabahattin Sami Özer, Hayati Sencer, Sabri Yükselen, Nevres Akan, Ahmet Şaşıoğlu, Turgut Öğmen, Kemal Ozan, Cemal Bayramoğlu, Fethi Malkoç, Kenan Güler.

SÜLEYMANİYE CAMİİ MİNARELERİ ARASINA ASILMAĞA TEŞEBBÜS EDİLEN (SARAÇOĞLU HÜKÜMETİ FAŞİSTTİR-VURGUNCULUK VE FAŞİZMLE SAVAŞ CEPHESİ) afişine gelince:

Sayın yargıçlar, huzurunuzda subut bulduğuna kanaat getirdiğimiz **Mihri Belli**'nin faaliyetleri hakkındaki mütalaamız maskeli bir formül haline konulmak icap etse afişte tesbit olunan şekilden başka türlü ifade olunamaz. Filhakika; 1944 senesi 19 mayısına tekaddüm eden günlerde, sanık **Tahsin Berkem**'i **Mihri Belli** ile faaliyete geçerek kendisinin 30 metre bez ve boya, **Mihri Belli**'nin de afişin sarkık durması için demir parçalarını tedarik ederek **Tahsin Berkem**'in ikamet ettiği Pangaltı Süleyman Nazif Sokağında ve Fatih Atpazarındaki evde dokuz metre kırk santim uzunluk ve 2.5 metre genişliğindeki afişi yapıp hazırladıkları. 18/19 Mayıs 944 gecesi her iki sanığın lüzumlu olan ip, küskü ve anahtarları alarak Süleymaniye avlusuna geldikleri, bu sırada kendilerini gören **Müezzin Mehmet Keskin**'in orada ne arıyorsunuz sualine karşı "Halk evinden geliyoruz. Bayram afişi ascağız" dedikleri. **Mehmet Keskin**'in düdük

çalması üzerine **Tahsin Berkem**'in beş metre yüksekten kaldırıma atlayarak kolundan ve vücudunun muhtelif yerlerinden yaralandığı, **Mihri Belli**'nin de duvara bitişik olan telefon direğinden istifade ederek kaçmağa muvaffak oldukları. Her ne kadar sanık **Mihri Belli** evvel ve ahır afiş hadisesile bir alakası bulunmadığını beyan etmekte ise de **Tahsin Berkem**'in yakalanır yakalanmaz İstanbul Emniyet Müdürlüğünce 11/10/944 tarihinde tesbit edilen ifadesinde "kolunun neden sakatlandığı" sualine karşı bidayette Melahat adındaki umumi bir kadının halasının evinden çıkarırken aldığı alkol tesirile merdivenlerden yuvarlanma neticesi vukubulduğunu beyan ettiği halde bilahare hakikatleri gizlemenin manası bulunmayacağı beyanile komünist partisini, hücrelerini arkadaşlarını bütün teferruatile ikrar ederek burada (afişi **Mihri Belli** ile hazırladık hatta afişin asıldığında sarkık durmaması için demirleri evden camiye giderken **Mihri Belli** getirdi. Ben de 30 metrelik bezi Sultanhamamındaki kara borsacı bir kadından, boyayı Fatihte inşaat malzemesi satan bir adamdan onun geç kuruması sebebile ayrıca Pangaltı'daki bir hristiyandan, fırçayı Perşembe pazarındaki bir dükkândan satın aldım. Arkadaşım (ifadenin gelişi itibarile tereddütsüz **Mihri Belli**'dir.) bu işi komünist partisi namına yapmak istiyordu. (yani maskeyi kaldırmak istiyormuş) fakat ben daha geniş bir kitlenin müzaheretini kazanabilmesi için antifaşist cephe namına yapılmasını muvafık görerek afişin yazıldığı şekilde hazırlanmasını temin ettim.) tarzında umumi ve şamil itirafı bunu müeyyit müezzin **Mehmet Keskin**'in şahadetleri ve **Mihri Belli**'yi teşhise dair muvacehe zabıt varakları ile subut bulmuştur.

Bilahare **Tahsin Berkem** de; **Mihri Belli**'nin emniyet müdürlüğü nezarethanesinde, tafsilatile arzedeceğimiz tahkikat seyrini değiştirmeğe matuf muhaberatından mülhem olarak ilk defa verdiği ifadeden rücu etmiş ve afişi **Mihri Belli** ile değil müntehir **Hasan Basri** ile birlikte komünist partisi namına hazırladığını bildirmekte ise de; (ki bu tarzı beyan da İleri Gençler Birliği ile komünist parti-

sinin müşterek gayesini bariz bir şekilde göstermektedir. Zira her iki teşekkül de Saraçoğlu hükümetinin faşistliğinde – faşizm ve vurguncularla savaşta birleşmektedir.)

Ankara Garnizon Komutanlığınca komünist partisi tevkifatı sırasında esaslı surette aranan **Hasan Basri**'nin elinden bir kuş dahi kaçırmayan emniyet teşkilatının faal bulunduğu İstanbul çevresinde dolaşmasına imkan olmadığından ve filhakika esaslı aramalarda da bulunmadığı hususu yüksek mahkemeye de bildirilmiş olduğundan, ve hele **Tahsin Berkem**'in Komünist Partisi ve elemanları ile temasını temin eden yakın arkadaşı **Osman Paçalı**'nın (tahkikat dosyası sahife 4469) (**Tahsin** gerek benim yanımda ve gerek çalıştığım dükkanda ve gerek hariçte dolaştığımız her hangi bir yerde **Hasan Basri** ile ne karşılaşmış ve konuşmuş ve ne de selamlaşmıştır. Birbirlerini katiyen tanımadıklarına kaniim.) şeklindeki beyanı ve **Tahsin Berkem**'in sarhoşken düştüm şeklindeki hilafı hakikat beyanında ısrar etmeyerek hadisenin teferruatı arasında suç ortağını bildirmesi samimi ikrarının devamındandır, sanıyoruz.

IV – 1/Mayıs/945 günü Feshane fabrikasına atılan ve üzerinde (İşçiler bileşiniz cümlesi ve orak-çekiç işareti bulunan kartlar)a gelince:

Dava dosyasına bağlanan 27/9/945 gün ve 45/16873 sayılı son tahkikat kararımızda tafsilen arzettiğimiz bu hadise en ince teferruatına kadar huzurunuzda cereyan eden yargılamalarda da teeyyüt etmiş bulunmaktadır.

Şöyleki: **Muzaffer Özkolçak**'ın mütemati ve müannıt telkinatile komünistliği benimseyen **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ** 1943-1944 ders yılında yine onun; (madem ki sizler de komünistsiniz, o halde çalışmalarımıza aktif bir mahiyet vermek lazımdır. Bizler Komünist Partisi'nin tasvib ve himayesinde İleri Gençler Birliği adlı bir teşkilat kurduk. Bu guruplardan (hücrelerden) müteşekkildir. Mümessil (kâtip) yukarı ile irtibatı temin eder.

Şimdi üçümüz bir hücre kuralım) şeklinde yaptığı emrivakiyi kabul eden **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ**'ın **Muzaffer Özkolçak**'ın mümessilliğinde bilahara grup adını alacak olan hücreyi kurarak muhtelif yerlerde hücre toplantısı yaptıkları ve sanık **Muzaffer Özkolçak**'ın yukarda arzettiğimiz grup talimatları ve şimdilik faşistler ve vurguncularla mücadele eder görüneceğini kendisinin vereceği direktiflere riayet edilmesi mecburiyetini bildirdikten sonra zekâ ve enerji itibarile yüksek gördüğü **Cihat** ve **Kemâl Eğri** gibi iki gencin kandırılmasını bildirdiği; **Muzaffer Özkolçak**'ın polisçe tanınması sebebile yerine hücre kâtipliğine (sanıklar isticvapları sırasında huzurda dahi mümessil ve grup kelimesi kullanmışlardır.) **Dündar Baştımar** gelerek sanıklarla muhtelif tarihlerde Kuzguncuk'ta toplantı yaptığı ve bu toplantılarda sorguları üzerine mümessillere (komünist olmanın şartları) diye bülten verdiği, eğer fazla eleman tedarik ederlerse kendilerine de verilebileceğini söylediği; artık olgunlaşan iki sanığın kendilerini idare etmeleri mümkün görüldüğünden yine **Dündar Baştımar**'ın kontrolünde **Orhan Bağman** ile hücre kurdukları bununla da uzun müddet toplantılarına muhtelif mahallerde devam ederek birbirlerini yetiştirmeğe ve fazla eleman tedarikine çalıştıkları, bu maksatla **Orhan Bağman**'ın **Bilal Şen** ve **M. Fethi Elmas** ile irtibat temin ettiği; İleri Gençler Birliği teşkilatının tevkifatı başlaması üzerine ele geçmeyen bu hücrenin yakalanan bu arkadaşlarına kendilerinin boş durmadığını göstermek emlile **Orhan Bağman**'ın Üsküdar'daki evinde yapılan bir toplantı neticesinde (üzerinde işçiler birleşiniz ve orak çekiç işareti bulunan kartlar) tanzim ederek 1/Mayıs/945 günü muhtelif mahallere atmağa ve tercüme ettikleri enternasyonal marşları da posta ile komünistliğe meyyal sandıkları arkadaşlarına göndermeğe karar verdikleri; **Orhan Bağman**'ın tanzim ettiği kartları **Bilal Şen** vasıtasile Feshane fabrikasına, **Arslan Kaynardağ**'ın daktilo ile teksir ettiği enternasyonal marşları da yine **Bilal Şen** ve **M. Fethi Elmas** vasıtasile postaneye vererek **Şami Karasioğlu, İlhan Eşal** ve **Necdet Varoğlu**'na gönderdikleri.

V- BU TEŞEKKÜLLERLE ALAKASI GÖRÜLMEYİP PROPAGANDA FAALİYETİNDE BULUNANLAR.

a)- **Faruk Karabayoğlu**; Arzularına rağmen bir talihsizlik eseri olarak komünist teşkilatlara giremeyen bu sanık, münferit bir halde propaganda faaliyetinden geri kalmamış evvela sanıklardan **İhsan Şenel**'e ve amme şahidi olarak dinlenen fırıncı **Osman Akgüç**'e şifahi telkinat ve marksizm vesaire gibi komünist kitaplar okumak suretile bilhassa **İhsan Şenal**'a esaslı surette müessir olduğu,

b)- **Faruk Atay**: komünist partisinin a dan z ye kadar bütün elemanlarile tanışan ve İleri Gençler Birliği mensuplarile de temasta bulunan bu sanığın komünist partisine girdiğine vicdanen kanaat getirdi isek de ceza prensiplerimiz, aynı zamanda maddi delil esasına dayandığından sayfeleri binleri aşan dava zabıtları arasında da kanaatımızı teyit edecek bir dayanağa tesadüf olunamadığı.

DELİLLERİMİZ

Sanıklardan **Mustafa Göksu'**nun huzurunuzda: (du.Z.11) (943-944 ders yılı başında **Tahsin Berkem** ile birlikte Bağlarbaşı'nda bir evde oturduk. Ben tamamen ferdiyetçi iken **Tahsin Berkem** ile yaptığım konuşmalar neticesinde komünist olan bu arkadaşın fikirlerini ben de kabul ettim. Ve okuduğum kitapların tesiriyle komünistliği tamamen benimsedim. Bu arada tanışdığımız **Osman Paçalı** vasıtasiyle komünist partisine girmek yollarını araştırırken **Hayık Açıkgöz** ve **Hasan Basri**'yi tanıdım. Komünizm üzerinde görüşmeler yaptık. Bir müddet sonra **Tahsin Berkem**'in Fatihte bulunan halasının evine taşındık. Burada iken birgün **Tahsin Berkem** her ikimizin komünist partisine kabul edildiğimizi **Osman Paçalı**'nın katipliğinde bir hücre teşkil ettiğimizi söyledi. Hücreyi kurduk beş altı defa hücre toplantısı yaparak **Osman Paçalı** ve **Tahsin Berkem**'in getirdiği komünist partisi bültenlerini okuduk ve münakaşa ettik. **Tahsin Berkem, Davit**'i tanıyordu. Bir aralık **Osman Paçalı** amele olduğu

için hücreden alındı yerine **Kenan Uluğ**'u getirdik. **Emin Sekun** bize takviyeci olarak geldi. Bize ders veriyordu. **Emin Sekun**'un **Tahsin Berkem**'in evinde ve dışarda verdiği derslerden **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan** da bulundu. Ders mevzuu, komünist partisinin merkez, vilayet, mıntıka komiteleri ve hücreleri bulunduğu memleketteki enflasyon ve cemiyetin tekamül tarihi idi. **Davit**'le de Atatürk bulvarı civarında buluştuk. O da bize parti menfaati ve komünizmden bahsetti. Bir gün **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan**'ı da aynı yerde **Davit**'e götürdüm. **Tahsin**'in bana verdiği (Lütfi Kırdar'ın resmini yaptığı) parolasiyle **Nuri İyem**'i ve başka bir parola ile de **Nahid Eren**'i tanıdım. **Nuri İyem** komünistti. Bir gün kendisine **Ekrem Atak**'ın yanında partiye kabul ettirdiğimi söyledim. (Du.Z.S.12)

Bizim mevzuumuz komünist partisini kuvvetlendirmek ve iktidar mevkiine geçirmektir. Partimizin iktidar mevkine geçmesi hali hazır hükümetin yıkılmasını muciptir. (Du.Z.S.13) Partimizin diğer işi de propaganda yaparak üye yazmaktır. Partinin platformunda efkârı umumiyeye tebarüz ettirmek istediği husus (büyük millet meclisinin milleti temsilden uzak bir varlık olduğudur.) hazırlık tahkikatı ifadem doğrudur. Kabul ediyorum.)

İleri Gençler Birliği'ne gelince: Turancıların aşırı hareketlerine hepimiz müteessir olduk. Bir gün **Tahsin, Mihri**'nin Amerika'da tahsil gördüğü demokrat, anti faşist olduğunu söyleyerek Beyazıt'ta beni takdim etti. **Mihri** ile ırkçı propagandalara karşı ne yapacağımızı görüştük. Ben **Mihri**'yi komünist zannettim.(!) Ve kendisini ırkçılarla en iyi mücadele yapacak komünistlerdir. Bizim bir hücremiz var dedim. (Du.Z.S.14) **Mihri** beni tersledi ben böyle hücrelere karışmam dedi. Ve beni odasına davet etti; gittim, yine ırkçılardan şikayet etti. Bundan başka birçok defalar **Mihri**'nin odasına giderek aynı mevzularda konuştuk. (sayın yargıçlar, yüksek dikkatinizden kaçmadığına emin olduğum bir noktayı davamızın kuvvetine isbat sadedinde arzetmek mecburiyetindeyim: **Mustafa Göksu, Mihri**

Belli'ye kendisini komünist diye tanıtıyor, hücremiz var diyor. **Mihri Belli** güya tersliyor. Acayiptir ki, aynı tersleme sonunda odasına davet ediyor. Artık onunla temas ve samimiyeti bırakmayarak bağrını basıyor.) Sanığın duruşma ifadesine devam edelim;

Mihri bana anti faşist gençlerden (!) muhitim olup olmadığını sordu. Var dedim. (bakınız onlar kimlermiş.) **Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan, Nahit Eren, Nuri İyem,** (hepsi de partide mukayyet bulunduğu biraz yukarda kendi ağzından dinlenmişti.) **Doğan Aksoy** (bizim mahkemelerimizde komünistlikten mahkûm edilmiştir.) **Ekrem Atak** (durumunu yukarıda arzetmiştik.) Bir de **Mehmet Erol** adında kandırabildikleri bir genç.

Bunları Gülhane parkına davet ettim. Toplandık. **Baltacıoğlu**'nun konferansını ihlale karar verdik. **Sefa**'nın komünist olduğunu biliyorum. **Mihri** ile tanıştığını söyledi. Bir gün **Mihri** ırkçılar meselesini toplanıp teati efkar edelim dedi. **Tahsin**'in halasının evinde iki defa toplandık. (Ben, **Mihri, Safa, Müeyyet, Nuri İyem, Ekrem Atak**) bulundular. Bu toplantıya iştirak eden arkadaşların hepsinin birer muhiti vardı. (Du.z.s.15). bir defa da Üsküdar'da toplandık. Bir defa da **Safa**'yı, **Cezmi**'lerin evine davet etti. **Mihri** Almanların mağlubiyetinden, Amerika'da demokrasi olduğu halde İleri Gençler Birliği vardır dedi. (tenakuza dikkat buyurunuz demek ki İleri Gençler Birliği demokrat değil) Dağıldık. Yolda ben **Mihri Belli, Safa Yurdanur** üçümüz beraberdik. **Mihri, Safa**'ya bir bülten verdi. (Komünist partisi bülteni) Bana da eve gel sana da vereyim dedi. Evine giderek partinin bültenini aldım. Bültenin altında komünistçe selamlar yazılı idi. Mecidiye köyünde de **Müeyyet Boratav, Safa Yurdanur, Cezmi Ulucan, Ferit Teksoy** daha bir iki kişi toplandık. **Mihri** cebinden İleri Gençler Birliği nizamnamesini çıkardı.

(Üyelerin anti-faşist; demokrat ve solcu olabileceği yazılı idi.) şeklindeki sarih itirafı bunu teyit ve itmam eden tahkikat ifadesi (tahkikat ifadesinde, sanık **Tahsin Berkem**'in emrile **Nuri İyem**'e

bülten verdiği ve partiye kabul edildiğini bildirdiğini beyan etmektedir.) (tahkikat dosyası s.19)

Kenan Uluğ'un: gerek duruşmada (du. Z.S.17) ve gerek aynen kabul ettiği tahkikat ifadesindeki (tah. Dos.s. 129-138):

943 senesi kampında **Tahsin Berkem** ile sosyalizm üzerine konuşmalar yaptık. 944 senesi başlangıcında **Tahsin** beni evine götürdü. Orada **Mustafa Göksu** ile tanıştım. Orada bana kadın ve sosyalizm, diyalektik materyalizm ve **Kerim Sadi**'nin piyasada bulunmayan diğer komünist kitaplarını okuttular. Bir gün **Tahsin, Yusuf Atılgan**'ı getirdi ve bu böyle olmaz komünist partisi içinde çalışalım dedi. **Mustafa Göksu Yusuf Atılgan** ile beni Unkapanı'nda Atatürk Bulvarı yazılı tabelanın altında çilli yüzlü orta boylu bir adam ile tanıştırdı. O adam bize komünist partisinin ne olduğunu ve tarihçesini anlattı. Komünist partisi (işçi sınıfı diktatoryasının erkanı harbiyeye, bir öndere, bir idareci cihaza ihtiyacı vardır. Bu da komünist partisidir.) Şeklinde tarif ve tarihçesini de Marks, Engels'ten beri her memleketin kendisine mahsus bir komünist partisi olduğu, Türkiye'de de 1908'den beri kurulduğu, henüz gelişme halinde olduğu, çok tevkifatla zayıfladığı ve ilahiri... anlattı. Bir hafta sonra **Mustafa Göksu**'nun evinde toplanmak üzere ayrıldık. Bu adamın bilahara **Mustafa Göksu**'dan yahudi olduğunu anladım. (tahkikat yargıcı tarafından fotoğrafı gösterilen **Davit Nae**'yi teşhis etmiştir.) Bir hafta sonra **Mustafa Göksu**'nun evine gittim. **Tahsin Berkem, Yusuf Atılgan** da orada idi. Bir müddet sonra **Davit Nae** ile ablak yüzlü otuz otuzbeş yaşlarında (kendisine fotoğrafları gösterildikte **Emin Sekun**'u seçmiş, muvacehede **Emin Sekun**'u göstermiş huzurda da **Emin Sekun** olduğunu zannediyorum demiştir.) **Emin Sekun** ile geldi. **Davit Nae** kısaca polis takibinden nasıl kurtulmalı mevzuunu izah etti. Bilahare **Emin Sekun** parti teşkilatını, parti durumumuzu enflasyonu hükümetin zirai siyaseti aleyhinde tenkitte bulunduğu.

(Bana komünizmi aşılayan **Tahsin Berkem**'dir. Bana bültenleri

de okumuşlardır.) şeklindeki itirafı ve yine **Nuri İyem**'in huzurunuzda (duruşma zabıtnamesi s.27, Tahkikatta tah.do.s.21) (**Osman Paçalı**'nın telkinatile partiye girebileceğimi söyledim. Bana partinin platformunu verdi. **Emin** ve samimi kimselere okuyabilirsin dedi. Ben de gittim okuduktan sonra güzel sanatlar akademisinde asistan **Samim** ve **Hüseyin Anka**'ya okudum. Platformunda (partinin programı bilhassa faşizm ve beşinci kolun tahripkar tesirler yaptığı, bunlarla mücadele için antifaşist, Kemalist, demokrat olan kimselerin (İleri Gençler Birliği ile aynı gaye peşindedir) toplanarak işbirliği yapmalarını ilahiri...) yazılı idi. **Osman Paçalı**'yı, bana bir parola vererek seninle birisi tanışacak onunla çalışacaksın dedi. Parola ile **Mustafa Göksu** geldi. Oturup konuştuk. Bana parti bültenini verdi ve partiye kabul edildiğimi de bildirdi. İleri Gençler Birliği'ni bir çok tenakuzlarla huzurda tevile çalışan sanık her nedense red edemediği hazırlık tahkikatı ifadesinde, (S.21) grup halinde Gülhane parkında **Baltacıoğlu** konferansını ihlal etmeyi kararlaştırdıktan sonra **Mihri**, **Müeyyet**, **Sefa** ve isimlerini bilmediğim bir kaç kişi ki (bunlar diğer sanıkların ifadelerine göre **Cezmi Ulucan**, **Ekrem Ataman**'dır.) toplandık. **Sefa Yurdanur** ben kendi muhitimde itimat ettiklerime komünizmi telkin ediyordum, dedi. Bu toplantıya iştirak edenlerin hepsi komünisttir. Hepimizde birbirimizin komünist olduğumuzu biliyoruz. **Mihri** çok malumatlı komünisttir. Hatta bana **Cezmi** ve **Ferit**'in iştirak ettikleri toplantıda (anti faşist görünelim, komünistliğimizi belli etmeyelim dedi.) tarzındaki ifadeleri, **Tahsin Berkem** (Du.Z.S.8 ve tahkikat ifadeleri) **Yusuf Atılgan**'ın (D.Z.S.20) **Nahit Eren**'in (D.Z.S.21) üç sanığın komünist partisi hakkındaki beyanlarını müeyyit ikrarları;

Sefa Yurdanur'un huzurunuzda (D.Z.S.110)

(Öteden beri hem fikir olduğum arkadaşım **Mustafa Arhavi** ile 943 senesinde hemen her gün Beyazıt'taki Küllük kahvesinde buluşuyorduk. **Mustafa** bana **Osman Paçalı**'yı tanıttı ve müteakibinde kendisi İzmir'e yedek subay okulu stajına gitti. Bundan sonra buluş-

tuğumuz **Osman** bana komünizmin fikir sahasında kalamayacağını tatbikata geçmesi icab ettiğini esasen memleketimizde de böyle bir partinin bulunduğunu, en küçük teşkilatın hücre olduğunu söyledi; arkadaşlarımı sordu var dedim. Beşiktaş'ta randevu verdik. **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı**'yı alarak gittim. Lokantada yemek yedikten sonra **Osman Paçalı** bana bu arkadaşlarla bir hücre kur sen katip ol dedi. Beş gün sonra tekrar buluşmak üzere ayrıldık. Buluştuğumuz zaman **Osman Paçalı** komünist partisinin iktidarsızlığından, pasif kaldığından, kendisinin yeni bir parti kuracağından bahsetti. Bu cahil adamın bu şekildeki hareketleri hoşuma gitmediğinden ayrıldım. Fakat **Arhavi** İzmir'den izinli gelmişti. Ona vaziyeti bildirdim. Seni bir arkadaşla tanıştıracağım, bundan komünist partisini öğreniriz dedi. Ertesi günü Tepebaşı'nda Cumhuriyet bahçesinde **Davit Nae** ile tanıştırdı. O gün **Davit** birşeyden bahsetmedi. Bir gün kendisine Beyoğlu'nda ras geldim(!) **Osman Paçalı**'nın anlattıklarını söyledim. **Davit, Osman Paçalı**'yı tenkit etti ve komünist partisini meth ederek mavi kağıt üzerine daktilo ile yazılmış komünist partisi bültenini verdi. Ben **Davit**'e iki arkadaşımın bulunduğunu söyledim. **Davit Nae** ikinci buluşmamızda beni partiye dahil ettirdiğini söyledi ve bana bir arkadaş tanıtacağını bu arkadaşın üniversite asistanı olduğunu demokrat ve anti faşist olduğunu söyledi. Ben partiye girdiğimden dolayı memnun oldum. Ve randevu günü kendisini Galatasaray'da bekledim. Yanında **Mihri Belli** olduğu halde geldi. (D.Z.S. 112) Birlikte bir muhallebiciye gittik. **Mihri Belli** benimle daima görüşmek istediğini söyledi. **Davit Nae** de **Mihri Belli** ile görüşmekliğimi istediğinden ben de görüşeceğimi söyledim. Ve ikisini yalnız bırakarak ayrıldım.

Davit Nae tekrar görüştüğümde bana (komünist sempatizanı **Duruş** ve **Recep Akesi** ile bir hücre kurması) verdiği bültenleri bunlara da okumamı söyledi. Ve bana bir bülten daha verdi (D:Z.S.113) Bunu arkadaşlarıma okudum ve onları ikna ederek benim katipliğimde üçümüz bir hücre kurduk. Bu hususu **Davit**'e bil-

dirdim. **Davit** size bir şahıs göndereceğim dedi ve bir kış günü parola verdi (Kadıköy'de hal önünde elinde bir mendille duracaksın, o sana Haydarpaşa'ya nereden gidilir diye soracak sen de ya karadan ya denizden gidilir diyeceksin) dedi. Öylece yaptım. Birisi geldi (huzurunuzda takviyecinin ismini saklayan sanık tahkikatta bunun **Emin Sekun** olduğunu teşhis etmiştir.) **Recep Akesi**'nin evine gittik. On beş dakika kadar konuştuk. Ayrıldık. (**Safa Yurdanur** bundan sonra **Mihri Belli**'nin teşebbüsünü ve İleri Gençler Birliği'ni uzun uzadıya tevil etmekte ise de) duruşma zabıtnamesinin 118-nci sahifesinde **Cezmi Ulucan**'ların evinde yapılan toplantıdan çıktıktan sonra **Mihri Belli** bana komünist partisinin bir bültenini verdi) şeklindeki kısmen vaki tahkikatta daha etraflı ve daha vazıh itirafları bilhassa tahkikat safhasında **Mihri Belli** ile tanışma ve temaslarını ihtiva eden Tahkikat dosyası 49/71/79.

(**Davit Nae**'ye ikinci randevuya **Duruş Kazancı** ile gittim ve tanıştırdım. Orada **Davit** bana haftaya yalnız gelmekliğimi söyledi. Yalnız olarak gittiğimde **Davit Nae, Mihri Belli** ile geldi. Tanıştırırken "bu arkadaş size daha yakındır. Kolaylıkla temas edebilirsiniz. Benimle temasınız polisin nazarı dikkatini çeker dedi. **Mihri Belli**'ye **Osman Paçalı**'nın tenkitlerini anlattım. Teyakkuzumdan memnun kaldı ve ondan sonra **Mihri** ile temasa geçtim ve **Mihri**'yi Komünist Partisi'nin talebeleri organize eden bir şahıs olarak tanıdım. **Mihri Belli** bana Üniversitedeki komünistlerin bir araya toplanması lazım geldiğini, komünistliğimizin saklanarak (tahkikat dosyası sahife 49) Kemalist ve antifaşist olarak görünmemizi, aksi taktirde ekalliyette kalıp üniversite muhitinde hiç bir iş başaramayacağımızı söyledi. Tahkikat dosyası s.49) ve bir gün lokalde kendisinin evvelce tanıdığı **Müeyyet Boratav** ile tanıştırdı. Ve onun da komünist olduğunu söyledi. 944 senesi ikinci kanununda **Müeyyet Boratav**'ların evinde toplantı kararlaştırıldı. **Mihri** kendisini tanıtmak istemediğinden bunun idaresini **Müeyyet**'le bana verdi. Toplantıda **Müeyyet Boratav, Can Boratav, Tayyar Uslu, İsmet Seli-**

moğlu, Muzaffer Özkolçak, Cezmi Ulucan, Ekrem Ataman ve benimle beraber gelen **Duruş Kazancı** ile **İhsan Şenal** vardı. Burada **Baltacıoğlu**'nu ihlale karar verdik. Bizim evde yine arkadaşlar toplanmıştık. **Ferit Teksoy** da gelmişti. **Tayyar Uslu** marksizmi anlatabilmek için kıymet üzerinde bir konferans verdi. Bunlar faydasız olduğundan **Mihri Belli**'nin riyasetinde toplanmaya karar verdik. **Tahsin**'in evinde **Mihri** de dahil olduğu halde toplandık. **Mihri** burada komünizmin yayılması için marksizmin ezilmesi lazımdır, dedi. **Cezmi**'lerden çıkarken bana komünist partisinin bültenini vererek bunu okuduktan sonra **Ferit Teksoy**'a ver dedi. Ben de verdim, o gün **Ferit, Baba Faruk** diye birisini tanıdığını, bunun yetişkin bir komünist olduğunu, onların da partiyi aradıklarını söyledi ve **Baba Faruk**'la bir arkadaşını bana Beşiktaş'ta tanıttı. Onlar komünist partisile temas etmek istediklerini söylediler. Ben **Ferit**'e **Mihri** komünist partisinde olduğunu, bu vaziyeti haber vermesini söyledim. Kendim de söyledim. **Mihri** sen onlarla temas etme, sadece **Ferit** temas etsin dedi.) Şeklinde ve bunu müeyyit tahkikat dosyası sahife 235-239 da geniş itirafları.

Abdülbaki Gölpınarlı hakkında da tahkikat dosyası s.336.

(Hocama yardım maksadile evine giderdim. Bir gün kendisine İleri Gençler Birliği'nde münevverleri içine alan komünist bir birlik olmakla beraber bir görüş olmadığı antifaşist ve demokratlıklarından şüphe edilmeyenlerin alınabileceğini söyledi ve kendisine nizamnameyi verdim. **Mihri**'den son bülteni aldığım zaman **Baki Bey**'le Beyoğlu'na çıkmıştım. Lale sineması yakınında bir muhallebicide bültenden bahsettim ve gözü ağrıdığı için bazı maddeleri okudum. **Baki Bey** benim komünist partisine girer misiniz sözümü memnuniyetle karşılamış ve kabul etti. Topkapı'da **Mihri**'ye **Baki Bey**'in kabul ettiğini söylediğim zaman komünist partisinde ilk profesör olacağını da bana söylemişti, şeklindeki ikrarları ve yine:

Abdülbaki Gölpınarlı'nın tahkikat dosyası sahife 232-233:

(Bir gün **Safa** İleri Gençler Birliği bir cemiyetin kurulduğunu

söyleyip bu cemiyetin beyannamesini verdi ve üç beş kişiden ibaret bir hücre teşkil olunmasını içlerinden birisinin bu hücreye baş olmasının teminini rica etti. Beyannamede faşizm aleyhtarlığından, Sovyet dostluğundan Türkçülük cereyanının faşizm olduğundan, Saraçoğlu hükümetinin faşist bir hükümet olduğundan bu hükümet zamanında vurgunculuk, soygunculuk alıp yürümekte olduğundan müttefik zaferini müteakip tezahürat yapılacağından, şimdilik gizli olduğuna dair maddeler vardı.

Safa bunun antifaşistleri toplamağa matuf olduğunu söyledi. Ben bu nizamnameyi **Doktor Safter**'e söyledim. **Kemal**'e de (**Kemal Karaca**'dır) **Doktor Safter** ile temas etmesini söyledim. Ve merhum öğretmen **Oğuz Berkes**'e de göstermiştim. Bir gün **Safa**'nın evinde tashihleri yapıp dışarı çıkmıştım. Yolda partinin bana kendilerile fiilen çalışmak isteyip istemediğinin sorulduğunu söyledi. Ben muvafakat ettim.) şeklindeki **Safa Yurdanur**'un beyanlarını müeyyit itirafları ve yine:

Müeyyet Boratav'ın huzurunuzda kısmen vaki tahkikatta ise (tah.D.s.64-6?) (du.Z.s.53-57) ifadesinin başlangıcında **Mihri** vasıtasile **Safa Yurdanur** ile tanıştığını ve bunu müteakip yapılan bütün toplantılara **Cezmi Ulucan, Ekrem Ataman** ile iştirak ettiğini anlatan sanık: (bir gün **Mihri**'nin evine gitmiştim. **Cezmi**'lerde toplanalım dedim. **Mustafa** ile **Nuri** gelecekler mi dedim. Evet gelecekler dedi. Neden uzun zamandır görünmüyorlar dedim. İşleri vardır deyince siz benden bazı şeyler saklıyorsunuz dedim. O zaman ben de sana bazı şeyler söylemek istiyordum söyliyeyim (kendisinin Komünist Partisi mümessili olduğunu söyledi) (tahkikat D.s.64 satır 15) ve istersen sen de komünist olabilirsin. İki arkadaşına daha meseleyi açabilirsin seni birisile tanıştırırım. Onun vasıtasile parti ile temas edersin dedi. (satır 22-23) **Cezmi, Dündar, Ekrem Ataman** ile konuş dedi. Ve (sana bir bülten vereceğim bunu itimat ettiğin bir iki arkadaşına oku dedi) (tah.D.s.65 satır 5) ertesi günü bülteni **Cezmi** ile okuduk. Bültenin sonunda komünist selamları yazıyordu. Bir

de eki vardı. **Mihri** Komünist Partisi'nin bu gün takip ettiği siyasetin şu şekilde olduğunu söyledi. (tah.D.s.62 satır 27) şimdi bütün mesele insanlığın öldürücü düşmanı olan faşizmle mücadele etmek, halkçı fırkaların birbirine sarılması lazımdır. Biz memleketimizde eğer yalnız komünistlerle işbirliği yapmağa kalkarsak kabuğumuza çekilir kalırız. Demokrat ve Kemalist kimselere bağlıyabilmemiz için onları Kemalist ve demokrat gayelerimizde samimi olduğumuza ikna etmemiz lazımdır. (tah.D.s.69)

Komünist partisinin **Mihri**'ye verdiği direktifleri **Mihri** muhtelif zamanlarda bana anlattı. (tah.D.s.68 satır 28) şeklinde gayet vazıh itirafları ve yine;

Huzurunuzda maruz kaldığı telkinatla şaşkına dönerek hiç bir malumatı bulunmadığını söylemekten çekinmeyen **İhsan Şenel**'in tahkikatta hadiselerin seyir ve inkişafına uygun olarak ve hatta nedamet ederek (tah.D.s. 105/115) (Ben komünist fikirleri **Faruk Karabay**'dan aldım, beni komünist propagandasını havi kitaplar vermek ve telkinat yapmak suretile zehirledi. 944 senesi içinde **Recep Akesi** ile tanıştım. Alçak bir komünist olan **Recep Akesi** korkunç maksadiyle benim solcu fikirlerimi açmağa başladı. Birbirimizi komünist olan hüviyetimizle tanıdık.

Bir kaç gün sonra **Recep, Sefa** ile bizim eve geldi. **Safa** yaptığımız görüşmede benim komünist olduğumu anlayınca (memlekette bir komünist partisi vardır. Çalışmak için gruplara ayrılırlar bu guruplarda üç veya beş kişi bulunur. Her grubu mümessil temsil eder. Eğer yakalanırsak bu şekilde az zayiat veririz) dedi. Ve beni **Müeyyet**'lerin evinde bir toplantıya davet etti. **Müeyyet, Can, Safa, Duruş, Tayyar Uslu, İsmet, Cezmi, Erdoğan, Muzaffer Özkolçak** bulunuyordu. Burada bize çatan *Tasvir* gazetesine *Tan* gazetesi vasıtasiyle cevap vermek ve hapisteki yoldaşlara yardım etme görüşüldü ve tanışma yaptık. Bir hafta sonra **Tayyar Uslu** konferans vermiş ben bulunamadım. **Cezmi**'lerin evinde bir toplantı yapıldı, **Müeyyet, Cezmi, Can, İsmet, Erdoğan, Tayyar, Muzaffer Özkolçak,**

Tahsin (soy adı zikredilmemiştir), **Recep**, **Safa**, ben vardım. **Tahsin** fabrikalarda propagandamıza mani olacak işçibaşıların öldürülmesini teklif etti. **Safa** ve **Müeyyet** bu anarşiye gider dedi.

Bir toplantı da aynı şahıslarla **Safa**'ların evinde yapıldı. Konuşma mevzuu bir ihtilal yapıldığı zaman memleketimizde sosyal demokrasi mi kuralım yoksa bolşevik hükümeti mi idi.

Safa yakalandığı zaman kitaplarını **Celalettin Önyay** sakladı. **Recep Akesi** ile ekmekçi **Osman Akgül**'e gider komünizm mevzuu üzerinde konuşurduk. Bir defa da **Safa**'yı götürdük ve aynı mevzuları konuştuk. **Recep Akesi** davamızın ordunun muvazzaf subaylarının elde edilmesiyle kazanılabileceğini daima söylerdi.) Şeklindeki itirafı ve yine.

Süleyman Taşdağ'ın huzurunuzda müevven tahkikatta (Tah.D. S.87) (Bir gün kahveye **Ferit Teksoy** geldi ve benim komünistlikten mahkumiyetim olup olmadığını sordu. Ben var dedim. Bu sırada **Baba Faruk** geldi, **Ferit**'le tanıştırdım. Birlikte dışarıya çıktık. **Ferit** üçümüz bir hücre kuralım dedi. Biz de kabul ettik. **Safa** isminde bir arkadaşı olduğunu onun **Reis Hüsnü**'yü tanıdığını söyledi. Hep beraber Abbas ağa parkında buluştuk. **Safa**'yı bize tanıştırdı.

Bir gün de **Faruk**, ben, **Ferit** Yıldız Parkı'na gittik. **Ferit** cebinden bir takım kağıtlar çıkardı. Bunlarda vurguncuların ve beşinci kolun faaliyetini arttırdığını yazıyordu. **Ferit** bunların protesto edilmesi lazımdır dedi. Sonra iki sefer okudu bir hafta sonra **Bulgar Naço**'nun bahçesinde oturduk. Komünist şarkılarından *Volga Volga* ve *Zincirleri Kıralım* şarkısını söyledik. Bir defa da Tomrukta toplandık. **Ferit**'in kapital adındaki kitabından parçalar okuduk.) tarzındaki ve **Faruk Özkızılırmak**'ın bu ifadeyi teyid eden ikrarları (Th.D.D.90) ve yine

Mehmet Fethi Elmas'ın huzurunuzda (Fes.Hadisesi D.Du.Z. S.10 – Tah.D.S.74) (**Memduh Karahasan** bana her fırsatta komünist propagandası yapardı. Ezcümle: Komünizmin insanlara refah getireceğini, Rusya'da herkesin müsavi olduğunu, amele ve köylü-

nün refah içinde yaşadığını, halbuki Türkiye'de durumun fena olduğunu, hükümetin iyi idare etmediğini, iktisadi müsavatın insanlık alemi için elzem bulunduğunu söylerdi. Ben de komünistliği esasen fikirlerime uygun bulurdum. Üniversitede iken **Memduh** bana Marx ve Engels'in kitaplarını getirip okuttu ve bir gün de seni komünist arkadaşlarla tanıştıracağım diyerek **Bulgar Naço**'nun bahçesine götürdü.

Baba Faruk, Süleyman, Ferit Teksoy iyi bir komünisttir. Manasına iyi çocuk diye birer birer takdim etti. Bilahare **Yusuf Balkanlı** ve **Mustafa Üstünel** geldi. **Memduh** bunları da bana komünist olarak takdim etti. **Ferit** ırkçılığı tenkit etti. **Baba Faruk, Nâzım Hikmet**'ten şiir okudu. Müteakiben Heybeliada'da toplandık. Buraya **Safa** da geldi, tanıştık. **Memduh Karahasan**'ı Davutpaşa'daki evinde yaptığımız toplantıda **Ferit Teksoy** İleri Gençler Birliği'nin nizamnamesini çıkardı. Ben yüksek sesle okudum. Bunda Saraçoğlu hükümetinin faşist olduğu, memleketi iyi idare edemediği, faşistleri ve vurguncuları koruduğu, harici siyasetinde bozuk olduğu, Sovyetlerin İstiklal Harbi'nde bize muazzam yardımlarda bulunduğu, Lozan Konferansı'nda bizim tezimizi müdafaa ettikleri, Atatürk'ün Ruslarla ittifak muahedesi akdettiği halde hükümetin çok yanlış bir siyaset takip etmekte olduğu ve bu sebeple İleri Gençler Birliği'nin kurulduğu,

İkinci kısımda da komünist, sosyalist, demokratların bu birliğe girebilecekleri yazılı idi. Bu madde okunurken **Mustafa Üstünel**'in demokratları almayalım dediği,

Diğer maddelerde faşist neşriyatın baltalanması, komünist neşriyatın gruplar arasında okutulması, iki sene müddetle gizli kalacağı, müttefik zaferinde nümayiş yapılacağı, konsoloshanelere gidileceği yazılı idi. Toplantılardan polisin şüphelenmemesi için yanımıza çalgı alıyorduk. Yıldız Parkı'ndaki bir toplantıda ben Sovyet İnkılabı mevzuunda bir konuşma yaptım. **Ferit Teksoy** da İleri Gençler Birliği'nin komünist partisinin bir devamı olduğunu, oradaki üçlü hüc-

reler yerine burada 11 kişilik guruplar bulunduğunu ve polisin hiç nazarı dikkatini çekmediğini ve bir şapoğraf alıp bültenler neşredileceğini söyledi. Ben arkadaşlarıma propaganda faaliyetinde bulundum.) **Orhan Bağman**'ı komünist olarak tanırım. Bir Mayıs'a tekaddüm eden günlerde bana işçiler birleşiniz kartlarıyla içinde enternasyonal marşları yazılı mektuplar verdi. Mektupları postaya attım, kartları yırttım.) şeklindeki itiraflar ve yine,

Safter Melih Tümay'ın huzurunuzda ve tahkikatta (Fes.Hadis.D.Du.Z.S.5) (Bana daima komünizmi telkin etmeğe çalışan **Muzaffer Özkolçak** bir gün **Arslan Kaynardağ** ile beni üniversite bahçesine çağırdı. Ve evvelce memleketimizde bir komünist partisi vardı, bunu **Kerim Sadi, Nâzım Hikmet, Hikmet Kıvılcım** idare ediyorlardı. Şimdi biz İleri Gençler Birliği adında bir parti kurduk. Bu parti komünist partisidir. Aynı zamanda faşistler, vurguncular, karaborsacılarla mücadele edecektir. Buna girmek ister misiniz diye sordu. İkimiz de kabul ettik ve bir hücre kurduk. Ağızlarımızı sıkı tutmamızı komünist alametleri taşımamızı söyledi. Bundan sonra üniversite bahçesinde kütüphane ve koridorlarında üçümüz buluştuk. **Muzaffer Özkolçak** komünistliğe ait kitaplar getiriyordu. Hücre katibimiz **Muzaffer**'di. Bir gün bize hücre tabiri klasik bir komünist tabiridir. Polisin nazarı dikkatini çekmemesi için artık grup diyelim dedi. Bir müddet sonra **Muzaffer Özkolçak** nezaret altına alındı. Bir aralık mümessiller heyeti hücre katipliğine **Dündar Baştımar**'ı tayin etti. Onunla da iki üç defa Kuzguncuk korusunda hücre toplantısı yaptık. **Dündar** da komünistliği iyi kavramıştı. Ben bir aralık Üsküdar Halkevi kütüphanesinde **Orhan Bağman**'ı tanımıştım. Onun üzerinde durup olgunlaştırdım. Yaptığımız bir hücre toplantısında **Dündar**'a mümessillerin bazı gruplarda (komünist olmanın şartları) diye beyanname okuduklarını. Bizden bunun neden gizlendiğini sorduk. Siz kimi yetiştirdiniz ki bunu istiyorsunuz dedi. Bilahara **Dündar**'ın kontrolünde ve **Arslan Kaynardağ**'ın katipliğinde **Orhan Bağman**'la birlikte hücre kurduk ve toplantılar yap-

tık. Arkadaşlarımızın tevkifinden sonra Bir Mayıs'ta kartlar yazılıp atılması kararlaştırıldı ve bu işlerle **Orhan Bağman** meşgul oldu). Şeklindeki ikrarı bunu müeyyit **Arslan Kaynardağ**'ın, **Orhan Bağman**'ın, **Bilal Şen**'in hadiselerini en ince teferruatına kadar vaki ikrarları ve yine,

İsmail Tanıkoğlu'nun tahkikatta sarahaten (Th. Ds.S.269/271) duruşmada müevvelen **Kenan Güler**'in, **Cemal Bayramoğlu**'nun, **Fethi Malkoç**'un, **Kemal Ozan**'ın (Du.Z.S. 46, Tah.Ds.S.126/128) **Semih Yazıcıoğlu**'nun (Tah.Ds.s.150), **Bahir Onurgil**'in, **Sabri Yükselen**'in ve diğer sanıkların tamamlayıcı mahiyetteki ifadeleri.

AMME ŞAHİTLERİMİZ:

Amme şahidi olarak yeminle dinlenen **Doktor Safter Tarım**'ın (Du.Z.s.187) (**Abdülbaki Gölpınarlı** bir gün hastahaneye gelmişti. Bana daktilo ile yazılmış faşistlerle mücadele edecek gizli bir cemiyetin teşekkül edeceğini, cemiyetin komünist bir cemiyet olacağını (D.Z.s.188) tasrih ediyordu. Ben giremiyeceğimi ve kendisinin böyle şeylerle uğraşmamasını söyledim. Arkadaşımız **Kemal Karaca**'ya da teklif etmiş, ona da kabul etmemesini söyledim.) tarzındaki şehadeti. Diğer amme şahidi **Kemal Karaca**'nın bu ifadeyi teyid eder mahiyetteki (D.Z.s.190) yeminli şehadeti.

Amme şahidi olarak yeminle dinlenen **Şahap Kutlukan**'ın (D.Z.s.206) (Lise arkadaşım **İsmail Tanıkoğlu** ile karşılaşmalarımızda bana sosyolojiden amele hayatından bahsederdi. Bir gün evlerinde **Fethi Malkoç, Cemal Bayramoğlu, Kenan Güler, Ferit Teksoy** vardı. Ben böyle toplanmanın doğru olmadığını söyledim. Bir müddet sonra **İsmail Tanıkoğlu** emniyetçe yakalanmış, beni gördü, komünist olduğuna dair emniyet müdürlüğünde ifade verdiğini, bizim de ifademiz alınırsa bizim de saklamamamızı söyledi.) Ve yine,

Amme şahidi olarak yeminle dinlenen **Mehdi Özgürel**'in (D.Z.s.212)

(Pınar mecmuasına ricasıyla sermaye koydum. İkinci sayısında **Rıfat Ilgaz, Safa Yurdanur, Muzaffer Özkolçak**'ın konuşmalarından onların asıl maksatlarının memlekette komünizmi yaymak olduğunu öğrendim. Derhal ayrıldım. **Safa Yurdanur**'un komünist olduğunu biliyorum. Hatta bana bir gün bir komünist gazete çıkar dedi. Ben de kendisine bu fikri ne için sen tatbik etmiyorsun dedim. **Ferit Teksoy**'un komünist olduğunu öğrendim. Ve yine,

Amme şahidi olarak yeminle dinlenen fırıncı **Osman Akgüç**'ün duruşmada yeminle kabul ettiği (Th.Ds.s.328)

(**İhsan Şenel**'i tanırım. Bana komünizmden bahsederek kitap okumamı tavsiye etti ve bir gün de **Recep** ve **Safa**'yı getirdi. Onlar da komünizmden bahsettiler. Ve mekteplerinin yarıdan fazlasının komünist olduğunu zamanı gelince her şeyi yapacaklarını söylediler. İkinci defa bir daha geldiler beni toplantıya davet ettilerse de gitmedim. **Motorcu Faruk**'u on senedir tanırım (**Faruk Karabaydır**) kendisi komünist fikirlidir. Bana komünistliğe ait kitap ve mecmua okumamı tavsiye ederdi. Okumak için Marxizm adlı bir kitap getirdi.) ve,

Amme şahidi olarak yeminle dinlenen **Maruf Önal**'ın duruşma Z.s.200:

(**Nuri İyem** konuşmalarımızı sanatkarın ıstırap çeken sınıfın ıstırabını aksettiren bir propagandacı olarak çalışması icab ettiğini, burjuvanın, işçi sınıfını ezen zümrenin uşağı olmamasını söylerdi. **Nuri İyem** bir cemiyet kurulduğunu, talebe cemiyeti olan bu cemiyete girip girmeyeceğimi sordu. Bir de kağıt verdi. Bunda (karaborsayı hükümetin hazırladığını, karaborsacılara göz yumduğunu, faşistleri tutarak faşist bir siyaset takip ettiği yazılı idi.) tarzındaki şehadetin ve bunu müeyyit amme şahidi olarak dinlenen (D.Z.s.204) **Samim Oktay**'ın, **Hüseyin Anka**'nın şehadetleri ve yine amme şahidi olarak yeminle dinlenen **Nuh Naci Özmen**'in (D.Z.s.221) **Ömer Muhib**'in, **Şehabettin Bakırsan**'ın, **Cudi Demiroğlu**'nun, iddiayı teyid eder mahiyette tamamlayıcı şehadetleri...

Ve bilhassa ifadelerinin okunmasına yüksek mahkemece karar verilen **Reşat Fuat** ve **Davit Nae**'nin huzurunuzda uzun uzadıya dostluklarına ve hatta bir çok görüşmelerinden bahseden **Mihri Belli**'yi katiyen tanımadıklarına dair ve bilniyabe alınan ifadeleri aradaki bağın yalnız bir dostluk bağı olduğunu, bir komünist taktiğiyle **Mihri Belli**'nin partide bulunmadığı hissini verdirmeğe çalıştığının bir delilidir.

Ve yine yüksek mahkemece okunarak muhtevaları duruşma zabıtnamesine geçirilen sanıklardan **Yusuf Atılgan, Kenan Uluğ, Mustafa Göksu** ve **Tahsin Berkem** kendilerine takviyeci olarak gelenin **Emin Sekun** olduğunu teşhis ve tesbite dair 6/1/945 günü saat 16.30 da tutulan yüzleştirme zabtı (Th.Ds.s.249)...

ZABIT VAKALARIMIZ

Arslan Kaynardağ, Safter Melih Tümay, Orhan Bağman arasında tutulan ve kendilerinin itiraflarında bildirdikleri gibi faaliyette bulunduklarını itiraf ettiklerini mübeyyin 25/9/945, **Orhan Bağman, Fethi Elmas, Bilal Şen** arasında tutulan 15/9/945 tarihli yüzleştirme zabıtları, dava dosyasına konulup muhtevalarının hülasaları duruşma zabıtnamesine geçirilen diğer yüzleştirme ve diğer zabıtlar ve bilhassa:

MUHABERELERİ

Sanık **Mihri Belli**'nin tahkikatın seyir ve inkişafını değiştirmeye ve İleri Gençler Birliği'nin hakiki maksatlarını yok etmeye matuf boş gayretlerini gösterir. Foto kopyaları alınmış muhaberelerin (Du.Z.s.259)

a)- 1- **Safa** bir iki tokattan sonra (K) "komünist" olduğunu söylemiş ve beni de karıştırmış.

2- Sen ifadeni değiştirme ve birliğe Kemalist bir teşekkül olarak bildiğin için girdim de.

3- Sen bu Pazar arkadaşlarına haber yollamağı ihmal etme.

4- Eğer **Safa**'dan parti neşriyatı falan aldınsa ve bunu başkası bilmiyorsa **Safa** söylese de sen inkâr et. Komünist olarak tesbit etmediklerini er geç serbest bırakacaklarını tahmin ediyorum.

Sureti alınmış ve bu husus zabıt varakasıyla tesbit edilmiş mektuplarından.

b) Kardeşim;

1- Galiba hasta olmuşsun, geçmiş olsun.

2- Sen azami bir seneye mahkum edileceksin belki de daha az. Üç ayı geçti.

3- Birliğe mensup çocuklara haber göndermeyi ihmal etme.

4- Tuttuğun prensip şu olmalı, çok az zayiatla bu işi atlatmak.

5- Fazla gururlanma gülünü koklayan dikenine katlanır.

6- Yeni bir inkişaf olursa beni haberdar et....tarzındaki yazıları. Bilhassa bu hususta gayet vazıh malumat veren **Safa Yurdanur**'un (Th.Ds.s.75) muhaberelerimiz başlıklı ifadesinde:

(**Mihri** bana buraya gelmeden evvelki görüşmelerimizde Taksim'de, Yıldız'da yaptığımız toplantılarda polis tarafından sorguya çekilirsek anti faşist görünmemizi ve komünistlikten nefret ediyormuş gibi ifade vermemizi söyledi. Buraya geldikten 20 gün sonra kapımın altından bir kağıt attı. Burada da aynı şeyleri tekrarlıyordu. Bundan sonra attığı diğer kağıtta hela penceresinin planını yapmış, muhaberemizin nasıl yapılacağını söylüyordu. Ben kendisine kısaca ifademi yazdım. Bundan sonra **Mihri** komünistliğin sabit olmazsa bırakılırsın diyordu. Ve bana şu şekilde ifade ver dedi:

(**Mihri** benim komünistliğimden haberdardı. Fakat kendisi komünist değildi. Komünistlerle iş birliği yapan demokrattır, ben de ifademde böyle diyeceğim diye yazmıştı. Kendisine cevap vermedim. Bana şöyle bir kağıt yazdı: Hastalanmışsın üzülme en fazla bir sene hapis yersin, gülü koklayan dikenine katlanır diye yazdı. Burada şunu ilave ettim ki, **Mihri** bana ifadeni değiştir diye yazdığı ka-

ğıtta şunu da yazmıştı: Takviyeci için benim sana randevu aldığımı söyleme, randevuyu **Davit**'ten aldım dersin, çünkü ben komünist partisine girdiğimi red edeceğim.) diye yazıyordu. **Mihri** sonradan yazdığı bir kağıda **Mustafa Göksu**'nun Komünist Partisi ile alakası olduğunun tesbit edildiğini, benim ancak kendi ikrarımla komünist olduğumu, bültenlerden sorulursa haberim yok dersin diye yazıyordu...) tarzındaki itirafı ve bu hususta **Müeyyet Boratav**, **Mustafa Göksu**'nun beyanları; sanıkların memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeye içtimai ve cemiyetin siyasi ve hukuki nizamlarını yıkmak maksadiyle üniversite gibi memleketin ilim istinatgahı olan temiz bir müessesesini iğfal için komünist teşkilatı tesis, tanzim ve idare eden ve bilerek bu şebekeye giren sanıklardan:

1-**Mihri Belli, Emin Sekun, Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Müeyyet Boratav, Safa Yurdanur, Ferit Teksoy, Dündar Baştımar, Muzaffer Özkolçak** gurup müessisi ve sevk idarecisi olarak – zira cemiyeti tanzim (organize) etmek demek cemiyetin teşkili esnasında veya sonradan münferid azaların faaliyetlerini telif ve onları müşterek gayeye doğru sevk, genişlemesine amil olacak direktif ve hareketlerde bulunmak demektir. Cürmün tekevvünü için bu faaliyetlerden birisi de kafidir. Müessis veya muharrik olmaları da şart değildir. Cemiyeti sevk ve idare etmek demek az çok bir vazife ile kollektif faaliyetin kısmen veya tamamen hali intizama koymaktır. Müessis olmasına da lüzum yoktur. Cemiyetin tamamı veya bir kısmı (şubesi)ni idare etmekte de fark yoktur. Bu sebeple T.C.K.nun 141-inci maddesinin 1 ve 2-nci fıkrasına tevfikan ancak **Emin Sekun, Mustafa Göksu** ve **Tahsin Berkem** bu fiili askeri şahıslardan **Yusuf Atılgan**, **Kenan Uluğ**'a; **Mihri Belli** de hem bu okurları ve hem de **Müeyyet Boratav** ile birlikte Yedek Teğmen **Tayyar Uslu**'yu teşkilata kabul ettiklerinden Askeri Ceza Kanunu'nun 148-ci maddesinde tevfikan cezalandırılmalarına;

Mihri Belli ve **Tahsin Berkem**'in afiş asmağa teşebbüs etmesi

işledikleri cürmün bir devamı telakki olunduğundan teşdit sebebi olarak kabulünü;

Cezmi Ulucan, Ekrem Ataman, Kenan Uluğ, Nuri İyem, Yusuf Atılgan, Nahit Eren, Ekrem Atak, Abdülbaki Gölpınarlı, Mustafa Arhavi, Duruş Kazancı, Recep Akesi, Semih Yazıcıoğlu, İhsan Şenel, Celalettin Önyay, İsmail Tanıkoğlu, Faruk Özkızılırmak, Süleyman Taşdağ, Memduh Karahasan, Mustafa Üstünel, Yusuf Balkanlı, Mehmet Fethi Elmas, Tayyar Uslu, İsmet Selimoğlu, Can Boratav, Erdoğan Saydam, Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ, Orhan Bağman'ın T.C.K.nun 142-ci maddesinin 3-cü fıkrasına tevfikan, ancak, mümessiller grubuna dahil olanların hücre ile Komünist Partisi'ne dahil bulunanların ve **Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ** ve **Orhan Bağman**'ın Feshane Fabrikasına kart atma hallerinin şiddet sebebi addedilmesini **Faruk Karabay, Bilal Şen**'in T.C.K.nun 142-ci maddesine tevfikan;

Faruk Atay, Mehmet Erol, Adnan İçingör, Bahir Onurgil, Cahit Altınkum, Sebahattin Sami Özer, Hayati Sencer, Sabri Yükselen, Nevres Akan, Cemal Bayramoğlu, Fethi Malkoç, Kenan Güler, Ahmet Şaşıoğlu, Turgut Öğmen ve **Kemal Ozan**'ın beraatlerine karar verilmesini rica ederim. 31/12/945

Savcı
Kazım Alöç

T.C. Harbiye
SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI 25/2/946
İstanbul 1. No.lu Sıkıyönetim
Mahkemesi Başkanlığı
Esas : 619
Karar : 664

(Gerekçeli Hüküm)

Türk ulusu adına yargılamaya ve hüküm vermeğe izinli 1. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi:

Başkan: Tümgeneral Y. Ziya Yazgan (324-16)

Üye: Sv. Albay Faik Babacan (331-20)

D.Yargıcı: Âs. Ad. Yargıç Fikri Eltutar (326-4)'den teşekkül etti.

A- Afiş asmak, komünist partisine girmek, İleri Gençlik Birliği adındaki gizli cemiyeti teşkil etmek, buna üye yazmak ve olmak.

B- Komünistlik propagandası yapmak ve bu maksatla gizli bir surette teşekkül eden komünist partisinin teşvik ve himayesinde kurulan İleri Gençlik Birliği gizli cemiyetine hücre kurmak suretiyle girmek, 1/Mayıs/945 günü Feshane kumaş fabrikasına üzerinde (işçiler birleşiniz altında orak çekiç işareti) bulunan propaganda kartlarını atmak, bu kartları tanzim ve buna iştirak etmekten sanık;

1- Mehmet oğlu Havva'dan doğma 336 Samsun doğumlu, Samsun'un Kızılca mahallesi 449 Hane, 3. Cilt, 35. Sahife'de nüfusa kayıtlı Samsun'un Ağabalı caddesi 35 sayılı evde oturur, bekâr, sabıkasız 8/10/944 tarihinden beri mevkuf **Tahsin Berkem;**

2- İbrahim oğlu Ümmügülsüm'den doğma 336, Edremit doğumlu, Erdemit'in Gazi Celal mahallesi 218. Hane, Cilt 1, Sahife 145'de nüfusa kayıtlı, Fatih Baş Hoca Sokak No.28'de kiracı, İstanbul Üniversitesi edebiyat fakültesi felsefe şubesi son sınıfta 1525 No.lu talebe evli, sabıkasız, 12/9/944 tarihinden beri mevkuf **Mustafa Göksu;**

3- İhsan oğlu Emine'den doğma Gemlik 336 doğumlu, Bursa 16 Daire 224 Hane, Cilt 35, Sahife 92'de nüfusa kayıtlı, Kasımpaşa Zincirlikuyu Mahallesi Kutucu çıkmazı 83 No.da kiracı askeri tıbbiye okulu öğretmen kısmı 4.cü sınıfta bekâr, sabıkasız 14/3/945'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilen **Kenan Uluğ;**

4- Hamdi oğlu Avniye'den doğma 337 Manisa doğumlu Manisa'nın Göktaş Mahallesi 56 Hane, 3. Cilt, 138. sahifesinde nüfusa kayıtlı Maltepe askeri lisesi edebiyat öğretmeni, 7. sınıf Askeri öğretmen (944-6) bekâr, sabıkasız, 22/3/945 tarihinde tevkif, 25/1/946 tarihinde tahliye edilen **Yusuf Atılgan;**

5- Sırrı oğlu Nuriye'den doğma 336 Ezine doğumlu, Ezine'nin Hatipler mahallesi 39. Hane, 2. Cilt, 93. Sahifesinde nüfusa kayıtlı Ezine Seferşah Mahallesi 2. No.da, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi 2. sınıfta 1256 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 21/5/945 tarihinde tevkif, 25/1/946 tarihinde tahliye edilen **Nahit Eren;**

6- Kerim oğlu Azize'den doğma 338 Artvin doğumlu, Iğdır'ın Iğdır Mahallesi 88/3'de misafir olarak nüfusa kayıtlı Bandırma'nın Günaydın Mahallesi No.29'da kiracı yedek subay okulu 2. Tabur 6. bölükte 810. No.lu talebe, sabıkasız, bekâr 22/3/945 de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilen **Ekrem Atak;**

7- Bahattin oğlu Ümrüye'den doğma Bayındır 339 doğumlu, Bayındır'ın Orta Mahallesi Hane 177, Cilt 21, Sahife 27'de nüfusa kayıtlı Beylerbeyi Eski Çınar Sokak No.9'da kiracı, edebiyat fakültesi felsefe şubesi son sınıfta 1989 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 3/9/945'de tevkif edilmiş **Kemalettin Özerdem;**

8- Hüseyin oğlu Hayriye'den doğma Çanakkale Ayvacık Ümmühan Mahallesi Hane 221, Cilt 1, Sahife 83'de nüfusa kayıtlı Çanakkale Kemal Paşa Mahallesi Fetvahane Sokak No.8'de kitapçı ve kırtasiyecilik yapar evli, çocuksuz, sabıkasız, mevkuf **Mehmet Erol;**

9- Hüsnü oğlu Melek'ten doğma 331 İstanbul doğumlu İstanbul Fatih Şehremini Molla Aliyül Mahallesi Yanari Yeni Sokak Hane 6, Cilt 11, Sahife 36'da nüfusa kayıtlı, İstanbul Beşiktaş Kılıç Ali Mahallesi Mescit sokak No.12'de kiracı resim ve heykel müzesinde kâ-

tip, evli, bir çocuklu, 7/11/944'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilmiş sabıkasız **Nuri İyem;**

10- Rıza oğlu Fatma'dan doğma 337 Sivas doğumlu, Sıvas'ın Abdülkerim Mahallesi Hane 49, Cilt 16, Sahife 118'de nüfusa kayıtlı, Aksaray Valide Camii Sokak No.46'da kiracı İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi beşinci sınıfta 3732 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 14/4/945'de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilen **Ekrem Ataman;**

11- İbrahim oğlu Zehra'dan doğma 336 Sürmene doğumlu, Trabzon'un Sürmene ilçesinin Baştımar köyü Hane 194, Cilt 29, Sahife 57'de nüfusa kayıtlı Kuzguncuk Paşa Limanı Caddesi No.109'da, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Enstitüsü son sınıfta talebe, bekâr, sabıkasız 13/2/945'den beri mevkuf **Dündar Baştımar;**

12- Arif oğlu Hidayet'ten doğma 337 Antalya doğumlu, İstanbul Fatih Kumrulu Mescit Mahallesi Dibek Sokak Hane 13, Cilt 12, Sahife 107'de nüfusa kayıtlı, Beşiktaş Orta Bahçe Güven Palas 9 No.da, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi beşinci sınıfta 3730 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız 13/2/945'de tevkif 1/3/946'da tahliye edilmiş **Erdoğan Saydam;**

13- Şükrü oğlu Emine'den doğma 341 İstanbul doğumlu, İstanbul Kadıktöy Kızıltoprak Tuğlacı Mahallesi Yaver Ağa Sokağı Hane bila Cilt 33, Sahife 2'de nüfusa kayıtlı, Feneryolu Bağdat Caddesi No.156'da kiracı İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Enstitüsü son sınıf 2556 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Turgut Öğmen;**

14- Ahmet oğlu Fahriye'den doğma 337 Tokat doğumlu, Tokat Tabakhane Mahallesi Hane 9, Cilt 94, Sahife 269'da nüfusa kayıtlı, Laleli Genç Türk Sokak No.21'de kiracı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya şubesinde üçüncü sınıfta 2587 No.lu talebe bekâr, sabıkasız **Kemal Ozan;**

15- Ömer oğlu Bedriye'den doğma 338 Kırklareli Osmancık doğumlu, Bursa daire 23 Mürekkepçi Sokak No.21/3'de nüfusa kayıtlı İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Üçüncü Sınıf 4664 No.lu talebe, İstiklâl Lisesi Muallim Muavini olup ayni okulda yatar kalkar bekâr, sabıkasız, 12/2/945'den beri mevkuf **Muzaffer Özkolçak,**

16- Naili oğlu Sıdıka'dan doğma 339 Mudurnu doğumlu, İstanbul Eminönü Bayazıt Kolandır Hane Mahallesi Karavana Sokak Hane 6, Cilt 4, Sahife 30'da nüfusa kayıtlı, Fatih Tetümmeler Sokak No.6'da, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 4. sınıfta 4601 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 7/11/944'de tevkif 28/11/945'de tahliye edilmiş **Can Boratav;**

17- Naili oğlu Sıdıka'dan doğma 338 Bolu doğumlu, İstanbul Eminönü Beyazıt Kolandırhane Mahallesi karavana Sokak Hane 6, Cilt 4, Sahife 30'da nüfusa kayıtlı, Fatih Tetümmeler Sokak No.6'da, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 6. sınıfta 3398 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 7/11/944'de beri mevkuf **Müeyyet Boratav;**

18- Sebati oğlu Zehra'dan doğma Sivas 339 doğumlu, Sivas Oğlan Çavuş Mahallesi Manastır Sokak Hane 87, Cilt 3, sahife 84'de nüfusa kayıtlı, Kadıköy Misakı Milli Sokak No.11'de kiracı, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Enstitüsü üçüncü sınıfta 2272 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 12/3/945'de tevkif 28/11/945'de tahliye edilmiş **İsmet Selimoğlu;**

19- Osman oğlu Zaide'den doğma 341 İstanbul doğumlu, Malatya'nın Petürge ilçesi Kaferdiz nahiyesi İsak Mahallesi Hane 150/6, Cilt 8., Sahife 24'de nüfusa kayıtlı, İstanbul Aksaray Sofular Tekke Sokak No.6'da, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi birinci sınıfta talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **İsmail Tanıkoğlu;**

20- Mustafa oğlu Hacer'den doğma 341 Erzurum doğumlu, Erzurum Ayaspaşa Mahallesi Hazık Efendi Sokak Hane 1., Cilt 33, Sahife 91'de nüfusa kayıtlı, Laleli Büyük Raşit Paşa Sokak Cad. No.60'da, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Şubesi 3722 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Cemal Bayramoğlu;**

21- Nuri oğlu Refika'dan doğma Malatya 336 doğumlu, Malatya Saray Mahallesi Hane 71/1, Cilt 40, Sahife 15'de nüfusa kayıtlı İstanbul Aksaray Ahmet Kahya Camii Sokak No.3'de kiracı Pertevniyal Lisesi Edebiyat A.6'da 1352 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Kenan Güler;**

22- Kerim oğlu Afife'den doğma İstanbul 337 doğumlu, İstanbul Fatih Karagümrük Hatice Sultan Mahallesi Çukur Bostan Sokak Hane 11, Cilt 7, Sahife 157'de nüfusa kayıtlı, Fatih Hasan Halife Mahallesi Sarı Güzel Caddesi No.63/1'de kiracı, lise mezunu boşta gezer, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Fethi Malkoç;**

23- Mustafa oğlu Ayşe'den doğma Bulgaristan Omurtak Kasabası 337 doğumlu İstanbul Fatih Samatya İmrahor İlyas Mahallesi Halit Efendi Sokak Hane 18, Cilt 42, sahife 127'de nüfusa kayıtlı, Samatya davutpaşa İskele Caddesi Tiran Yolu Sokak No.5'de kiracı askeri posta 15888 komutanlığı bando bölüğünde er, bekâr, sabıkasız 8/5/945'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilmiş **Memduh Karahasan;**

24- Mahmut oğlu Hatice'den doğma 923 Bulgaristan Viraca doğumlu İstanbul Eminönü Kumkapı Kâtip Kasım Mahallesi Kemalpaşa Caddesi Hane 4, Cilt 107, Sahife 110'da nüfusa kayıtlı, İstanbul Aksaray Langa Karakol Sokak No.38'de kiracı, teknik okulu makine şubesi son sınıf 935 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız gayri mevkuf **Yusuf Balkanlı;**

25- Salahattin oğlu Nazmiye'den doğma 338 Bulgaristan Filibe doğumlu, İstanbul Beşiktaş Abbas Ağa Mahallesi Yıldız Sokak Hane 62/1, Cilt 34, Sahife 24'de nüfusa kayıtlı Beşiktaş Yıldız Mahallesi Çiğdem Sokak No.12'de kiracı, Kabataş Lisesi son sınıf 1792 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Mustafa Üstüner;**

26- Osman oğlu Hatice'den doğma 322 İskeçe doğumlu, İstanbul Üsküdar Selami Dede Mahallesi Külhan Sokak Hane 4, Cilt 53, Sahife 136'da nüfusa kayıtlı Üsküdar Selamsız Dede Külhan Sokak No.4'de kiracı, tütün depolarında işçi evli; üç çocuklu, sabıkasız 10/2/945'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilmiş **Faruk Özkızılırmak;**

27- Nuri oğlu Hatice'den doğma 324 Serez doğumlu, Kocaeli Adapazarı Tuzla Mahallesi Hane 4, Cilt 61, Sahife 41'de nüfusa kayıtlı, Beşiktaş Cihannüma Mahallesi Serencebey Yokuşu No.3'de kiracı, Beşiktaş Tranvay Caddesi No.70'de kahvecilik yapar, bekâr, sabıkasız, 11/2/945'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilen **Süleyman Taşdağ;**

28- Saffet oğlu Hikmet'ten doğma 335 Hayfa doğumlu, İstanbul Fatih Samatya Davutpaşa Mahallesi Çavuşzade Sokak Hane 30, Cilt 38, Sahfie 60'da nüfusa kayıtlı, İstanbul Aksaray Cerrahpaşa Caddesi No.71/2'de kiracı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde 124 No.da namzet talebe, bekâr, sabıkasız, 7/11/944'den beri mevkuf **Ferit Teksoy;**

29- Emin oğlu Naime'den doğma 336 Tavas doğumlu, Denizli Sarayköy Yuhan Mahallesi Hane 1'de nüfusa kayıtlı Laleli Koca Ragıp Sokak No.18 Kat 4'de kiracı, Tıp Fakültesi sınıf 4'de 4116 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 7/11/944'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilen **Cezmi Yılmaz Ulucan;**

30- Talip oğlu Şükriye'den doğma 336 İstanbul doğumlu, İstanbul Fatih Şehremini Tekkeci Bayram Mahallesi Paşa Sokağı Hane 13, Cilt 14, Sahfie 7'de nüfusa kayıtlı, Zonguldak İnağzı memur evlerinde kiracı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunu askeri posta 11755 komutanlığında yedek asteğmen (66278) bekâr, sabıkasız, 17/2/945'de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilmiş **Tayyar Uslu;**

31- Cemal oğlu Münevver'den doğma 338 Erzurum doğumlu Ordu Ünye kazası Yılmaz Mahallesi Hane 53, Cilt 1, Sahife 146'da nüfusa kayıtlı Kasımpaşa Zincirlikuyu Caddesi 39/2'de kiracı İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Enstitüsü son sınıf 1442 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Ahmet Şaşıoğlu;**

32- Murat oğlu Emine'den doğma 339 Mersin doğumlu, İstanbul Fatih Samatya Hobyar Mahallesi Koca Mustafa Paşa Sokak Hane 71, Cilt 17, Sahife 124'de nüfusa kayıtlı İstanbul Aksaray Laleli Caddesi No.44'de kiracı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Enstitüsü ikinci sınıf 3094 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 24/10/944'den beri mevkuf **Sefa Yurdanur;**

33- Osman oğlu Nuriye'den doğma 341 İzmir doğumlu, Edirne Mümin Hoca Mahallesi Hane 77, Cilt 4/4, Sahife 37'de nüfusa kayıtlı Şehzadebaşı Kemal Paşa Mahallesi Genç Türk Sokak No.51'de kiracı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi 2. sınıfta 1753 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Semih Yazıcıoğlu;**

34- Şükrü oğlu Sıdıka'dan doğma 339 İstanbul doğumlu, İstanbul Fatih Manisalı M. Paşa Mahallesi Ömer Paşa Sokak Hane 21, Sahife 15'de nüfusa kayıtlı, Fatih Şaban Ağa Mahallesi Ders Nazır Sokak No.44 Kat 1'de kiracı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi birinci sınıfta 1761 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız gayri mevkuf, **Adnan İçingör;**

35- Sabit oğlu Makbule'den doğma 341 İstanbul doğumlu, İstanbul Fatih Şehremini Dabakzade Mahallesi Saatçı Sokak Hane 8, Cilt 26, Sahife 118'de nüfusa kayıtlı Fatih Kıztaşı Aşıklar Sokak No.24'de kiracı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. sınıfta 75 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Cahit Altınkum;**

36- İhsan oğlu Fahriye'den doğma 341 İstanbul doğumlu, İstanbul Fatih Şehremini Drm. Jabdal Mahallesi Topkapı Caddesi Sokak Hane 12/24, Cilt 63, Sahife 222'de nüfusa kayıtlı, Fatih Hüsam Bey Mahallesi Tezgâhçılar Sokak No.18'de boşta, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **Sabri Yükselen;**

37- Tahir oğlu Hatice'den doğma 339 Samsun doğumlu, Bolu Düzce Cedidiye Mahallesi Hane 80, yabancı, Cilt 6, Sahife 85'de nüfusa kayıtlı, İstanbul Bayazıt Kaptanı Derya Sokak Üniversiteliler yurdunda, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi birinci sınıfta 2082 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız gayri mevkuf **Hayati Sencer;**

38- İbrahim oğlu Halis'den doğma 338 Arapkir doğumlu, Malatya Arapkir Zühtap Mahallesi Hane 74/5, Cilt 6, Sahife 61'de nüfusa kayıtlı, Kumkapı Havası Çeşme Sokak No.28'de kiracı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi birinci sınıfta 1916 No.lu talebe bekâr, sabıkasız gayri mevkuf **Nevres Akan;**

39- Mehmet Şerafettin oğlu Ahsen'den doğma 338 İstanbul doğumlu, İstanbul Fatih Şehremini Merkez Efendi Mahallesi Dere Sokak Hane 4, Cilt 14, Sahife 38'de nüfusa kayıtlı, Süleymaniye Mehmet Paşa Yokuşu Tavanlı Çeşme Sokak No.26'da, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 4. sınıf 5081 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız gayri mevkuf **Ahmet Bahir Onurgil;**

40- Süleyman oğlu Hatice'den doğma Hadımköy 333 doğumlu, İstanbul Çatalca Boyalık nahiyesi Hadımköy Mahallesi Hane 55, Cilt 7, Sahife 35'de nüfusa kayıtlı, Aksaray Hattat Fehim Sokak No.13'de kiracı, İstanbul Belediyesi Taksim tahakkuk şubesi kâtibi evli, bir çocuklu, sabıkasız, gayri mevkuf **Sabahattin Sami Özer;**

41- İsmail oğlu Fatma'dan doğma 335 İstanbul doğumlu, İstanbul Fatih Samatya Canbaziye Mahallesi Meşeli Mescit Sokak Hane 15, Cilt 11, Sahife 8'de nüfusa kayıtlı, Şehzadebaşı Mahmudiye Çeşme Sokağı No.8'de kiracı, İstanbul Karaköy Köprüler ve Şoseler Müdürlüğü Trakya Grup Amirliğinde gündelikle müstahdem bekâr, sabıkasız, 15/2/945'de tevkif, 28/11/945 tahliye edilmiş **Celalettin Önyay;**

42- İbrahim oğlu Fethiye'den doğma 337 Şam doğumlu Konya Cedidiye Mahallesi Hane 1082, Cilt 6, Yabancı, Sahife 122'de nüfusa kayıtlı Kadıköy Yeldeğirmeni Akif Bey Sokak No.1'de kiracı, İstanbul İktisat ve Ticaret Okulu son sınıfta 584 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 10/2/945'de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilmiş **Recep Akesi;**

43- Hasan oğlu Fatma'dan doğma 338 Maraş doğumlu, Tarlabaşı Altın Bakkal No.25'de kiracı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Enstitüsü 2. sınıfta 3067 No.lu talebe, evli, çocuksuz, sabıkasız 26/3/945'de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilmiş **Duruş Kazancı;**

44- Halil oğlu Kıymet'ten doğma 338 İstanbul doğumlu, Beyoğlu Galata Selime Hatun Mahallesi Cami Sokak Hane 23, Cilt 36, Sahife 70'de nüfusa kayıtlı, Kadıköy Kurbağalı Dere Ahmet Rasim Sokak No.24'de, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi birinci sınıfta 24 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, gayri mevkuf **İhsan Şenel;**

45- Ahmet oğlu Aliye'den doğma 317 İstanbul doğumlu, İstanbul Eminönü Alemdar Dizdariye Mahallesi Şeşme Sokak Hane 2, Cilt 11, Sahife 95/48'de nüfusa kayıtlı, Üsküdar Ahmediye Ehram Sokak No.10'da kiracı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Enstitüsü İslâm Türk Tasavvuf Tarihi ve Edebiyatı Doçenti, evli, ço-

cuksuz, sabıkasız 13/4/945'de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilen **Abdülbaki Gölpınarlı;**

46- Ömer oğlu Hacer'den doğma 332 Edirne doğumlu, Edirne Demirtaş Mahallesi Hane 39, Cilt bila, nüfusa kayıtlı, Kadıköy Yeldeğirmeni Mısırlıoğlu Tranvay Durağı karşısı Sarı lacivert Apartıman No.9'da, İzmir Gümrük Muhafaza Alayı Deniz Bölge Komutanlığı 39. sayılı motorda çarkçı, evli, bir çocuklu, sabıkasız, gayri mevkuf **Faruk Karabayoğlu;**

47- Abbas oğlu Rabia'dan doğma 338 Halep doğumlu, İstanbul Eminönü Alemdar Cağaloğlu Mahalesi Mengene Sokak Hane 7, Cilt 104, sahife 82'de nüfusa kayıtlı, Üsküdar Bağlarbaşı Caddesi No.24'de kiracı, İstabul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Fransız Edebiyat kısmı son sınıfta 2409 No.lu talebe, evli, çocuksuz, sabıkasız, 25/10/944'de tevkif, 28/11/945'de tahliye edilmiş **Ömer Faruk Atay;**

48- Hakkı oğlu Emine'den doğma 333 Üsküp doğumlu, İstanbul Fatih Karagümrük, Beyceğiz Mahallesi Cemali Sokak Hane 25, Cilt 11, Sahife 181'de nüfusa kayıtlı, Kasımpaşa Sipahi Fırın Caddesi No.91'de kiracı, boşta, bekâr, sabıkasız, 19/4/945'de tevkif 28/11/945'de tahliye edilmiş **Mustafa Arhavi;**

49- Mehmet Ruşen oğlu Ayşe Behice'den doğma 321 Bursa doğumlu, İstanbul Eminönü Alemdar Mahallesi Tasvir Sokak Hane 14, Cilt 110, Sahife 62'de nüfusa kayıtlı, Moda Mühürdar Yeni Fikir Sokak No.22'de firezeci ve tornacı, evli çocuksuz, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince komünistlikten 7 sene ağır hapis cezası giymiş cezasını kısmen çekmiş kısmen de 2330 sayılı af kanununa tabi tutulmak suretiyle yerine getirilmiş 10/2/945'den beri mevkuf **Emin Sekun;**

50- Hayrettin oğlu Müveddet'ten doğma 331 Silivri doğumlu Edirne Hazinedar Sinan Bey mahallesi Hane 305, Cilt 2/9, Sahife 135'de nüfusa kayıtlı, Şişli Halaskargazi Caddesi No.318'de kiracı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat ve Maliye Teorisi asistanı bekâr, sabıkasız 11/10/944'den beri mevkuf **Mihri Belli;**

51- Cemal oğlu Seher'den doğma 339 İstanbul doğumlu, İstanbul Üsküdar İhsaniye Mahallesi Çeşme Sokak Hane 6, Cilt 53, Sahife 16'da nüfusa kayıtlı, Üsküdar İhsaniye Şerif Bey Çeşme Sokak No.6'da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 3. sınıfta 5669 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 18/6/945'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilmiş **Safter Melih Tümay;**

52- Elmas oğlu Elife'den doğma 1921 Şumnu doğumlu, Eskişehir Hoşnudiye Mahallesi Hane 1258, Cilt 81, Sahife 50'de nüfusa kayıtlı Beşiktaş Hasanpaşa Deresi No.32'de kiracı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi birinci sınıfta 2199 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız 3/7/945'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilmiş **Mehmet Fethi Elmas;**

53- Şefik oğlu Zehra'dan doğma 1924 Üsküdar doğumlu, Üsküdar İhsaniye Mahallesi Orta Sokak Hane 27, Cilt 39, Sahife 101'de nüfusa kayıtlı, Üsküdar İhsaniye Çit Sokak No.27'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi birinci sınıfta 2331 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 18/6/945'de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilen **Orhan Bağman;**

54- Ali Ruhi oğlu Sultan'dan doğma, 340 Adana doğumlu, Kastamoni Bey Çelebi Mahallesi Hane 63, Cilt 2, yabancı, Sahife 127'de nüfusa kayıtlı, Beylerbeyi eski Çınar Sokak No.9'da kiracı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Zümresi son sınıfda 2280 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız, 30/6/945'de tevkif, 25/1/946'da tahliye edilen **Arslan Kaynardağ;**

55- Beytullah oğlu Hasibe'den doğma 1920 Razgrat doğumlu, 16/6/944'de Eskişehir Taşbaşında Fuat Süleyman vasıtasiyle Salim Şen yanında iskan edilmek üzere Edirne vilayetinin 63/2230 sayılı muhacir kağıdı ile Türkiye'ye girmesine müsaade edilmiş ve henüz nüfusa kayıt edilmemiş, Eyüp Kuru Kavak Caddesi No.52/2'de kiracı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi birinci sınıfta 2416 No.lu talebe, bekâr, sabıkasız 19/6/945'de tevkif 25/1/946'da tahliye edilen **Bilâl Şen;**

Sanıklardan 50 No.ya kadar (50 dahil) yazılı olanlar hakkında Sıkıyönetim komutanlığının 25/5/944 tarih, 45/16021 sayılı son tah-

kikat kararı ile, geri kalan beş sanık hakkında da 27/9/945 tarih, 45/16873 sayılı son tahkikat kararı ile kamu davası açılmış birinci partiye dahil 50 sanığın T.C.K.'nun 171, 141, 142 ve 69.cu maddeleri, geri kalan beş sanıktan **Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ, Mehmet Fethi Elmas, Orhan Bağman**'ın T.C.K'nun 141, 142, 69.cu maddeleri **Bilal Şen**'in T.C.K.'nun 142'nci maddesi ile cezalandırılmaları istenmiştir. Savcı yerinde As. Ad. Yargıç Kâzım Alöç (938-2) ve zabıt kâtipliğinde Süleyman Erözcan bulunduğu halde yapılan duruşmalarda sanıklardan 7 No.da hüviyeti yazılı **Kemalettin Özerdem**'in hastalanması ve Bakırköy akıl hastahanesinde tedavi altına alınması sebebile 6/8/945 tarihli oturumda duruşmasının muvakkaten tadiline ve ayrı ayrı kararlarla sevk edilmiş olan iki dava arasında irtibat bulunduğundan 3/10/945 tarihli oturumda iki davanın birleştirilmesine karar verilmiş 7 No.'da hüviyeti yazılı **Kemalettin Özerdem** hariç 54 sanık hakkında 28/1/946 tarihli oturumu müteakip usulen yapılan müzakere ve toplanılan oylar neticesinde gerekçesiyle aşağıdaki yazılı kararı vermiştir;

Savcının esas hakkındaki mütaleasında (hülasa olarak)

A- Sanıklardan **Tahsin Berkem,** lise tahsilini bitirdikten sonra **Reşat Fuat** ve arkadaşları tarafından kurulmuş olan komünist partisinin sayılı elemanlarından **Osman Paçalı, Basri Alp** ve **David Nae** ile münasebet tesis etmiş ve bu münasebetten evvel müessir telkinlerle komünistliği benimsettirdiği sanık **Mustafa Göksu**'yu da bunlarla tanıştırmış ve aralarındaki anlaşma ve partinin de muvafakatiyle **Osman Paçalı, Tahsin Berkem** ve **Mustafa Göksu** partice en küçük bir teşekkül olmak üzere kabul edilen hücreyi kurmuşlar ve partice mensuplarına komünizm hakkında konferanslar ve dersler vermeğe memur edilmiş olan takviyecilerden ders almışlardır. **Tahsin Berkem** ile **Mustafa Göksu**'nun oturdukları Fatih'teki **Tahsin Berkem**'in halasının evinde verilen bu derslere sanıklardan askeri tıbbiye okulu öğretmen kısmı talebelerinden **Kenan Uluğ** da iştirâk etmiştir.

Bu veçhile üniversite talebesi arasında ilk komünist hücresi kurulmuş sonra **Osman Paçalı, Tahsin Berkem, Mustafa Göksu**'nun talebeler arasındaki faaliyetleri artmış bunun neticesi hadise zamanı askeri tıbbiye okulu öğretmen kısmından (halen 7.ci sınıf öğretmen) **Yusuf Atılgan** komünist partisine girmeği kabul etmiş, **Mustafa Göksu, Kenan Uluğ** ile **Yusuf Atılgan**'ı Atatürk köprüsünde **David Nae** ile temasa getirmiş, **Mustafa Göksu** kâtip olmak üzere **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan**'dan ikinci bir hücre kurulmuştur.

Bundan sonra **Mustafa Göksu**'nun evinde yapılan hücre toplantısında sanıklardan **Emin Sekun** takviyeci olarak gelmiş, **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan**'a dersler vermiş komünist partisinin neşrettiği bültenler hücre toplantılarında okunmuştur. **Osman Paçalı**'nın faaliyetleri neticesinde sanıklardan **Nuri İyem** ve **Nahit Eren** de komünist partisine girmişlerdir.

Yugoslavya'nın Almanlar tarafından işgali üzerine Türkiye'ye gelmiş olan sanıklardan **Mustafa Arhavi** Pertevniyal Lisesinde okurken **Sefa Yurdanur**'la tanışmış konuşmalar esnasında Yugoslavya'daki komünist faaliyetinden Yugoslavya gençlerinin bu hususdaki çalışmalarından elde ettikleri muvaffakiyetlerden bahisler açarak tahrikatta bulunmuş bu kışkırtmalar **Sefa Yurdanur**'da komünizm temayüllerinin doğmasına sebep olmuş okuduğu **Nâzım Hikmet**'in eserleri sanık **Sefa Yurdanur**'daki komünizm temayülünü körüklemiş nihayet **Mustafa Arhavi, Sefa Yurdanur** evvela **Osman Paçalı** müteakiben **David Nae** ile temasa getirmiş bu temaslar neticesinde **Sefa Yurdanur** kâtip olmak üzere **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı** bir hücre teşkil ve komünist partisine intisap etmişler, **David Nae, Sefa Yurdanur**'la randevulaşarak randevuya **Mihri Belli** ile gelmiş ve **Sefa Yurdanur**'a benimle temasınız polisin nazarı dikkatini çekecektir, bundan sonra artık benimle değil **Mihri Belli** ile temasta bulunacaksınız diyerek **Mihri Belli** ile **Sefa Yurdanur**'u tanıtmıştır.

B- Komünist partisinin esaslı elemanlarından **Reşat Fuat Baraner, David Nae,** müntehir **Hasan Basri Alp** ile tanışan sanıklardan

Mihri Belli partinin üniversite teşkilatını yapmağa memur edilmiş, **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Nuri İyem** ve **Sefa Yurdanur**'u doğrudan doğruya **Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan, Nahit Eren, Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı**'yı da bunlar vasıtasiyle kendisine bağlamıştır.

Bundan sonra teşkilatın genişletilmesi için üniversite dahilinde faaliyete girişilmiş, **Pertev Naili Boratav** tarafından neşredilen *Yurt ve Dünya* mecmuasının İstabul'daki tevziatını tanzim etmeği deruhte eden **Mihri Belli, Pertev Naili Boratav**'ın kardeşleri İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi talebelerinden **Müeyyet Boratav** ve **Can Boratav**'la münasebet tesis ve talebeler arasında komünist olarak tanınan **Ekrem Ataman, Cezmi Ulucan, Ferit Teksoy, Dündar Baştımar, Tayyar Uslu, Muzaffer Özkolçak** ve **Ekrem Atak** ile tanışmış, bunlar içinde tanışmayanları **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur** ve **Nuri İyem**'e tanıştırmıştır.

Bundan sonra 944 senesi ilk aylarında **Tahsin Berkem** ile **Mustafa Göksu**'nun birlikte ikamet ettikleri **Tahsin Berkem**'in halasının evinde, Yıldız parkında, Üsküdar'da Bağlarbaşında, **Cezmi Ulucan** ve **Sefa Yurdanur**'un evlerinde, Mecidiye köyünde, Topkapı'da muhtelif toplantılar yapılmış neticede **Sefa Yurdanur, Ferit Teksoy, Mustafa Göksu, Müeyyet Boratav, Ekrem Ataman, Muzaffer Özkolçak** ve **Dündar Baştımar**'ın mümessilliklerinde gruplar teşkili bu teşekkülün İleri Gençler Birliği olarak adlandırılması kararlaştırılmış, **Tahsin Berkem, Cezmi Ulucan** ve **Tayyar Uslu** da mümessiller gruplarına dahil üyeliğe seçilmişlerdir.

Bu faaliyetler esnasında komünist olmanın şartları adlı bülten teksir edilerek yalnız mümessillere dağıtılmış, iktisat fakültesi mezunu **Tayyar Uslu**'ya komünizm hakkında konferans verdirilmiş ve **Mihri Belli** faşizm ve vurgunculukla mücadele başlıklı bülteni **Müeyyet Boratav**'a vererek, **Cezmi Ulucan, Dündar Baştımar** ve **Ekrem Ataman**'a okutmuştur. Diğer tarafta komünist partisi ile temas ve irtibatları kendisine bağlanan **Mustafa Göksu** ve **Sefa Yurda-**

nur'a da yukarda yazılı **Cezmi Ulucan**'ların evinde yapılan toplantıyı müteakip son neşredilen bültenlerden verdiği **Sefa Yurdanur**'un ertesi günü bu bülteni **Ferit Teksoy**'a verdiği, diğer bir gün aldığı bülteni de **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya okuduğu anlaşılmaktadır.

Mihri Belli tarafından hazırlanan ve mümessiller grubunca kabul edilen İleri Gençler Birliğinin nizamnamesi **Cezmi Ulucan** tarafından daktilo ile çoğaltılarak mümessillere verildiği anlaşılmıştır.

Nizamnamenin kabul ve teksirinden sonra **Mustafa Göksu** grubunu **Yusuf Atılgan, Kenan Uluğ, Nahit Eren, Nuri İyem, Ekrem Atak** olmak üzere teşkil etmiş, **Sefa Yurdanur** evvelce komünist partisine bağlı olan hücre arkadaşları **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı** ile faaliyete geçmiş, **Cezmi Ulucan**'dan aldığı nizamname nüshalarından birisini sanıklardan doçent **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya vermiş, hakikatte komünist olan fakat taraftar temin etmek için hariçte anti faşist, demokrat görünecek olan bir cemiyetin teşekkül ettiğini ve komünistliğe meyyal arkadaşların bu birliğe bağlanmasını söylemiş ve partinin bir bültenini **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya okumuştur. Sanık **Abdülbaki Gölpınarlı, Sefa Yurdanur**'un teklifini kabul etmiş ve **Sefa Yurdanur**'dan aldığı nizamnameyi doktor **Safter Tarım** ile hukuk fakültesi hesap memuru **Kemal Karaca**'ya göstermiş bunlar teşkilata girmeyi kabul etmemişler, **Sefa Yurdanur, Abdülbaki Gölpınarlı**'nın cemiyete alınıp alınmayacağını **Mihri Belli**'den sormuş, **Mihri Belli** de alalım komünist partisine giren ilk profesör olur cevabını vermiştir. Ve **Sefa Yurdanur, Abdülbaki Gölpınarlı**'ya cemiyete kabul edildiğini bildirdiği gibi **Bahir Onurgil**'in evinde **Semih Yazıcıoğlu, Bahir Onurgil, Sabri Yükselen, Celâlettin Önay**'ın iştirakile bir toplantı yapılmış, bu toplantıda **Sefa Yurdanur** Almanların mağlubiyeti kat'idir, biz ne duruyoruz müttefikler safhalarında bulunmalıyız, derhal harp ilan etmeliyiz, biliyorsunuzki harp başlarsa Rusya içinden yıkılır deniyordu, artık bu sözlerin çürüklüğü anlaşılmıştır, işte **Celâlettin Önay** Rusya'nın durumunu methetmiş, müteakiben **Sefa Yurdanur** bü-

tün dünyada komünizm hakim olmağa başladı, Tito, Polonya, Bulgaristan komünist oldu, biz Kemalist prensiplere sadık kalırız, fakat hükümet layik olanların eline geçerse demiş, İleri Gençler Birliğinin nizamnamesini okumuş, birliğin genişlemesi için herkesin arkadaşını getirmesini teklif ve getirilecek kimselerin Kemalist, antifaşist, demokrat gözükeceğini ve vurgunculukla mücadele edileceğini söylemelerinin tenbih edilmesini söylemiştir.

Sefa'nın grubu **Semih Yazıcıoğlu, Nevres Akan, Sabri Yükselen, Hayati Sencer, Sabahattin Sami Özerdem, Celalettin Önay, Cahit Altınkum, Bahir Onurgil, Adnan İçingör**'den teşkil edilmiştir.

Sefa Yurdanur'un bu faaliyetleri arasında sanıklardan **Faruk Karabay**'ın telkinatı ile komünist olan **İhsan Şenel** ile de tanıştığı ve **Recep Akesi** ile birlikte **İhsan Şenel**'in evine gittiği, komünist partisinden bahsederek üniversitede buna bağlı bir teşkilatın bulunduğunu anlattığı ve **İhsan Şenel**'i **Müeyyet Boratav**'ın ve kendisinin evindeki toplantılara götürdüğü bu toplantılarda propagandanın fabrikalarda da ehemmiyetle yapılmasının görüşüldüğü propagandaya mani olacak işçi başıların öldürülmesi Türkiye'de ihtilal yapıldığı takdirde sosyal demokrat mı, yoksa bolşevik hükümeti mi kurulmasının mevzuu bahis olduğu sabit olmaktadır.

İleri Gençler Birliği mümessiller grubuna dahil olan **Ferit Teksoy:**

Sanıklardan **İsmail Tanık, Fethi Malkoç, Kenan Güler, Cemal Bayramoğlu** ile ilk toplantılarını **İsmail Tanıkoğlu**'nun evinde yapmışlar, **Ferit Teksoy** bu toplantıda üniversitede gruplar halinde faaliyete geçen komünist bir birlik kurulduğunu, fakat taraftar temini için talebeler arasında komünist olarak gözükmeyeceğini söylemiş, müteakibi bir toplantıya **Memduh Karahasan, Yusuf Balkanlı** ve **Mustafa Üstünel**'i götürmüş, **İsmail Tanık** arkadaşlarına **Nâzım Hikmet**'in şiirlerini havi kitaplarla başkaca komünizme ait kitaplar vermiş, diğer taraftan **Ferit Teksoy** üniversite talebesi olma-

yan ve semtinde bolşevik lakabı takılan **Süleyman Taşdağ** ve **Faruk Özkızılırmak** ile bir hücre teşkil etmiş ve **Ferit Teksoy**'un bu iki sanığa Sovyet ihtilali tarihi adlı kitabı verdiği ve **Fethi Elmas**'ı da grubuna aldığı bu suretle **Ferit Teksoy**'a bağlı grup on kişiyi geçtiğinden birisi **İsmail Tanıkoğlu** idaresinde **Cemal Bayramoğlu, Fethi Malkoç, Kenan Güler,** diğeri de **Ferit Teksoy**'a bağlı **Memduh Karahasan, Mehmet Fethi Elmas, Süleyman Taşdağ, Faruk Özkızılırmak, Mustafa Üstünel** ve **Yusuf Balkanlı**'dan teşekkül ettiği sabit olmaktadır.

Ferit Teksoy idaresindeki grubun Yıldız parkında, Mecidiye köyünde, **Bulgar Naço**'nun Aksaray'daki bahçesinde, Üsküdar'da, Heybeliada'da, **Memduh Karahasan**'ın evinde, Florya'da toplantılar tertip ettiği, nazarı dikkati celp etmemek için yanlarında çalgı ve içki bulundurdukları bu toplantılarda **Nâzım Hikmet**'in şiirlerini okudukları, **Memduh Karahasan**'ın evinde İleri Gençler Birliğinin nizamnamesinin **Mehmet Fethi Elmas**'a yüksek sesle okutturulduğu ve bu sırada **Mustafa Üstünel**'in birlik nizamnamesindeki demokratların da birliğe girebilecekleri kaydına itiraz ettiği, **Ferit Teksoy**'un şimdilik onları da alalım, biz onları komünist yaparız cevabını verdiği, sanıkların ifadelerinden anlaşılmıştır.

Sanıklardan **Müeyyet Boratav, Cezmi Ulucan, Muzaffer Özkolçak, Ekrem Ataman, Dündar Baştımar**'ın müştereken faaliyete geçerek etraflarına **Tayyar Uslu, Can Boratav, İsmet Selimoğlu, Ahmet Şaşıoğlu, Turgut Öğmen, Kemal Ozan, Erdoğan Saydam**'ı topladıkları ve bu gruba dahil olan **Muzaffer Özkolçak** ile **Dündar Baştımar**'ın ayrıca **Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ** ve **Orhan Bağman**'dan müteşekkil bir hücre kurdukları anlaşılmaktadır.

İzah edilen bu bağlanmalar neticesinde:

Sanıklardan **Mustafa Göksu** ile **Tahsin Berkem**'e bağlı **Kenan Uluğ, Nuri İyem, Yusuf Atılgan, Nahit Eren, Ekrem Atak.**

Sefa Yurdanur'a bağlı **Abdülbaki Gölpınarlı, Duruş Kazancı,**

Recep Akesi, Semih Yazıcıoğlu, İhsan Şenel, Celalettin Önay,

Ferit Teksoy ve **İsmail Tanık** grubuna bağlı **Süleyman Taşdağ, Faruk Özkızılırmak, Memduh Karahasan, Mustafa Üstünel, Mehmet Fethi Elmas, Yusuf Balkanlı,**

Müeyyet Boratav, Dündar Baştımar, Cezmi Ulucan, Ekrem Ataman, Muzaffer Özkolçak idaresindeki gruba da **Tayyar Uslu, İsmet Selimoğlu, Can Boratav, Erdoğan Saydam, Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ** ve **Orhan Bağman**'ın dahil oldukları;

Gruplara dahil olan **Mehmet Erol, Adnan İçingör, Bahri Onurgil, Cahit Altınkum, Sabahattin Sami Özer, Hayati Sencer, Sabri Yükselen, Nevres Akan, Ahmet Şaşıoğlu, Turgut Öğmen, Kemal Ozan, Cemal Bayramoğlu, Fethi Malkoç, Kenan Güler**'in de hakiki maksadı bilmeden gruplara girmiş oldukları sabit olmuştur.

18/19 Mayıs/944 gecesi sanıklardan **Mihri Belli** ile **Tahsin Berkem**'in dokuz metre kırk santim uzunluğunda iki buçuk metre genişliğinde bez üzerine (Saraçoğlu faşisttir. Vurgunculukla savaş cephesi) yazılı afişi Süleymaniye camiinin minarelerine asmak istedikleri kayyum **Mehmet Keskin**'in müdahalesi ile afiş ve asma için hazırlanmış malzemeyi terk ederek kaçtıkları,

943-944 ders yılında sanıklardan **Muzaffer Özkolçak**'ın mütemadi telkinatı ile komünistliği benimseyen **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ** komünist hücresi kurarak muhtelif yerlerde hücre toplantısı yaptıkları, bilahare **Muzaffer Özkolçak**'ın kâtiplikten çekilmesi üzerine yerinde **Dündar Baştımar**'ın geldiği, **Dündar Baştımar** hücre arkadaşları ile Kuzguncukta muhtelif toplantılar yaptıktan sonra kâtipliği **Safter Melih Tümay**'a bırakarak ayrıldığı ve **Orhan Bağman**'ın bu hücreye dahil olduğu; **Orhan Bağman**'ın sanıklardan **Bilâl Şen** ve **Mehmet Fethi Elmas** ile irtibat tesis ederek **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ** ile birlikte hazırladığı işçiler birleşiniz yazısını ve orak çekiç işaretini ihtiva eden kartları 1/Mayıs/945 günü Feshane fabrikasına attırdığı, **Arslan Kaynardağ**'ın fransızcadan tercüme ettiği enternasyonal marşı-

nı posta ile **Sami Karesioğlu, İlhan Eşal** ve **Necdet Varoğlu**'na gönderdikleri;

Sanıklardan **Faruk Karabayoğlu**'nun hiçbir teşkilata girmeden komünistlik propagandası yaptığının sabit olduğu ileri sürülmekte:

Mihri Belli, Emin Sekun, Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Müeyyet Boratav, Sefa Yurdanur, Ferit Teksoy, Dündar Baştımar, Muzaffer Özkolçak'ın T.C.K.'nun 141'nci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına **Emin Sekun, Mustafa Göksu, Tahsin Berkem**'in askeri şahıslardan **Yusuf Atılgan ve Kenan Uluğ**'u, **Mihri Belli**'nin hem bunları hem de **Müeyyet Boratav** ile birlikte yedek teğmen **Tayyar Uslu**'yu teşkilata kabul ettiklerinden askeri ceza kanununun 148.ci maddesine tevfikan cezalandırılmalarına, **Mihri Belli** ile **Tahsin Berkem**'in afiş asmağa teşebbüs etmeleri cürmün bir devamı olarak kabul edildiğinden bunun şiddet sebebi olarak sayılmasına;

Cezmi Ulucan, Ekrem Ataman, Kenan Uluğ, Nuri İyem, Yusuf Atılgan, Nahit Eren, Ekrem Atak, Abdülbaki Gölpınarlı, Mustafa Arhavi, Duruş Kazancı, Recep Akesi, Semih Yazıcıoğlu, İhsan Şenel, Celalettin Önay, İsmail Tanıkoğlu, Faruk Özkızılırmak, Süleyman Taşdağ, Memduh Karahasan, Mustafa Üstünel, Yusuf Balkanlı, Mehmet Fethi Elmas, Tayyar Uslu, İsmet Selimoğlu, Can Boratav, Erdoğan Saydam, Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ, Orhan Bağman'ın T.C.K.'nun 141.ci maddesinin üçüncü fıkrasına tevfikan cezalandırılmalarını ancak mümessiller grubuna dahil olanlarla hücrelenerek komünist partisine dahil olanların ve Feshane fabrikasına kart atanların bu halleri şiddet sebebi addedilmesine;

Faruk Karabay ile **Bilâl Şen**'in T.C.K.'nun 142.ci maddesi mucibince cezalandırılmalarını;

Faruk Atay, Mehmet Erol, Adnan İçingör, Bahir Onurgil, Cahit Altınkum, Sabahattin Sami Özer, Hayati Sencer, Sabri Yükselen, Nevres Akan, Cemal Bayramoğlu, Fethi Malkoç, Kenan

Güler, Ahmet Şaşıoğlu, Turgut Öğmen, Kemal Ozan'ın beraatlerine karar verilmesi istenmektedir;

Yapılan duruşmalarda iddianın ve sanıkların müdafaalarının dinlenmesinden sonra, ileri sürülen hususların maddi ve hukuki bakımdan sanıklara ne dereceye kadar isnadı kabil olduğunu tavzih edebilmek için davanın mevzuu olan üç olayın her şeyden evvel tebaruz ettirilmesi hey'etimizce faideli görülmüştür;

A- Süleymaniye camiinin minarelerine afiş asmağa teşebbüs etmek:

18/Mayıs/944 gününü 19/Mayıs/944 gününe bağlayan gece saat 4-5 sıralarında Süleymaniye camiinin müezzinlerinden **Mehmet Ziya Öz** sabah ezanını okumak için minareye çıkmış, ezanı okuduktan sonra inerken iki kişinin caminin avlusuna girdiğini ve Haliç tarafına nazır minarelere doğru yürüdüklerini görmüş, minareden indikten sonra kayyum **Mehmet Keskin'**e avluya iki kişi girdiğini bunları önlemesini söylemiştir;

Mehmet Keskin camiin avlusuna çıktığı zaman iki kişiden birisinin iki şerefeli minarenin dibinde otururak börek gibi bir şey yediğini birisinin de paratöner teline asılmış bulunduğunu görmüş, yerde oturan müezzin misin? kayyum musun? diyerek **Mehmet Keskin'**in üzerine yürümüş, yumrukla göğsünden itmiş, **Mehmet Keskin** biraz geri çekilerek yerden taş almış, taş atmak suretile paratoner telinden asılanı yere düşürmüş, evvela minarenin dibinde oturan kaçmış, avlunun duvarından telgraf direğine sarılmak suretiyle Sinan caddesine inmiş, müteakiben paratoner telinden yere inen şahıs kaçarak beş metre kadar yüksek olan duvardan aynı caddeye atlayarak düşmüş ve kayyum **Mehmet Keskin** düdük çalarak duvarın başına geldiği zaman atlayıp düşeni yerde kıvranırken görmüştür.

Bu kişiler kaçtıktan sonra kaçanlar tarafından terk edilmiş olan kalın Amerikan bezinden dokuz metre kırk santim uzunluğunda ve iki buçuk metre genişliğinde üst kısmına on bir metre uzunluğunda

bir parmak kalınlığında bir halat geçirilmiş, alt kısmına da havada asılı dururken gergin durmasını temin için ufak bezlere sarılı demir parçaları dikilmiş olan (yazı yerinde Saraçoğlu faşisttir, imza yerinde vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesi) yazılı bir afiş ile iki demir küskü, pirinçten yapılmış bir anahtar, iki kangal urgan görmüş, bunları kaldırarak muhafaza altına aldıktan sonra hadiseden Bayazıt emniyet merkezini haberdar etmiş, iki kangal urgan hariç olmak üzere diğer şeyleri zabıtaya teslim etmiştir.

Emniyet memurlarınca 19/5/944 tarihinde yapılan keşifte ve yapılan sorguda **Mehmet Keskin** tarafından gösterilen minarenin paratoner telinin alt ucunun asılmadan mütevvellit olarak inhinalaştığı ve tel istikametinde minare üzerinde zeminden üç metre yüksekliğinde ayak izlerinin bulunduğu görülmüş ve **Mehmet Keskin** verdiği ifadede afişi asmağa teşebbüs edenlerden yalnız kendisi ile konuşanı görürse tanıyabileceğini söylemiş, bu cihetler dosyada bulunan görgü ve sorgu zabıtlariyle tesbit edilmiştir.

İstanbul emniyet müdürlüğünce tahkikata memur edilenler tarafından tanzim edilen fezleke münderecatı:

Afiş olayından başka 29/8/944 zafer bayramı gecesi pasif korunma tedbirleri dolayısiyle karanlıktan istifade edilerek Fatih Vezneciler, Eminönü, Beyoğlu'nda kule dibi, İstiklâl Caddesinde Sovyet konsoloshanesi civarına, Şişli semtine (işçiler, köylüler ve münevver yoldaşlar halkın Türkiyesini kuracak kafa ve kol emekçileri birliğiniz adaletsizliği yıkacaktır. Birleşiniz.) cümlelerini ihtiva eden otuz kadar kağıdın yapıştırıldığını ve halkın gözüne çarpmaksızın kağıtların toplattırıldığını ve bu iki olayın emniyetce tetkikine girişildiğini, bırakılan izler kıymetlendirilerek bunların bir komünist teşebbüsü, genç ve sportmen kimseler tarafından yapılan bir faaliyetin eseri olabileceği neticesinin çıkarıldığını ve tahkikatın bu istikametlere yöneltildiğini göstermektedir.

İlk defa 2 No.lu Ankara garnizon mahkemesince takip ve ceza giymiş olan **Reşat Fuat Baraner**'in faaliyete geçirdiği şebekeye

dahil olduğu şüphesi ile aranan **Selahattin Süleymanoğlu** emniyetce yakalanarak dinlenmiş, bu kişi 944 senesi mayısının ilk haftasında **Osman Paçalı**'ya bağlı bir komünist olarak tanıdığı üniversite talebesinden **Tahsin Berkem**'e tesadüf ettiğini, karşılıklı sorup soruşturmalar esnasında **Tahsin Berkem**'in sen saklanmana bak, ne sen benim adresimi öğren ne de ben senin adresini öğreneyim, ancak sokakta bir birimize tesadüf edersek konuşuruz, şimdi biz arkadaşlarla boş durmuyoruz, çalışıyoruz ve yeni bir şey hazırlıyoruz diye söylemiş, olduğu şeklinde ifade vermiştir.

Bunun üzerine **Tahsin Berkem** aranmağa başlanmış, sanığın afiş asmak hadisesinden az bir müddet sonra Samsun'a gitmiş olduğu tesbit edildiğinden şüpheler bu sanık üzerinde toplanmış, **Tahsin Berkem** Samsun'da yakalanarak 5/10/944 tarihinde İstanbul'a celp edilebilmiştir.

Emniyetce yapılan sorgusunda afişi kendisinin hazırladığını ve kendisinin afişi asmağa teşebbüs ettiğini arkadaşının İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi asistanlarından **Mihri Belli** olduğunu afişin alt kenarına dikilmiş olan kurşunları **Mihri Belli**'nin tedarik ettiğini, kullanılan diğer malzeme ile minarelerin kapısını açmak için anahtarları kendisinin muhtelif mahallerden tedarik ettiğini, afişi Süleymaniye camiinin Haliç tarafında olan üç ve iki şerefeli minareleri arasına gerip asmak için sabaha karşı ortalık aydınlanırken **Mihri Belli** ile birlikte geldiklerini **Mehmet Keskin**'in müdahalesi ve düdük çalması üzerine kaçtıklarını kendisini avlunun Haliç cihetindeki duvarından attığını ve bu düşme neticesinde sağ bileğinin kemiğinin çıktığını söylemiştir.

Mihri Belli, Tahsin Berkem'in bu ifşaatı üzerine yakalanıp emniyet müdürlüğüne celp edilmiş yapılan sorgusunda afiş asmak meselesinden haberi bulunmadığını söylemiş ve sanık **Tahsin Berkem** de sonradan ifadesinden rücu ederek afişi hazırlamak ve asmağa teşebbüs etmekte kendisi ile birlikte hareket edenin **Mihri Belli** olmayıp **Reşat Fuat Baraner** tarafından faaliyete geçirilen komünist

partisinin ileri elemanlarından olup hadise zamanı kaçak olan komünist **Hasan Basri Alp** olduğunu ileri sürmüştür.

19/10/944 tarihinde kayyum **Mehmet Keskin**'e bir teşhis yaptırılmış neticesi zabıtla tesbit edilmiştir. Bu zabıt münderacatından:

Tahsin Berkem ve **Mihri Belli**'nin ayrı ayrı **Mehmet Keskin**'e gösterildiği, **Mehmet Keskin**'in bu yüzleştirmede **Tahsin Berkem**'i tanımadığını söylediği ve **Mihri Belli**'nin ise hadise yerinde sen müezzin misin? kayyum musun? diyerek göğsünden iten şahsa benzediğini fakat vak'a günü üzerinde siyah veya koyu lacivert elbise bulunduğundan bu elbiselerle bir daha gördüğü takdirde kanaatını daha iyi söyleyebileceğini bildirmesi üzerine **Mihri Belli**'nin evinden getirtilen lacivert elbisesi giydirilerek tekrar kayyum **Mehmet Keskin**'e gösterildiği, bu defa **Mehmet Keskin**'in **Mihri Belli**'yi ön, yan ve arka cepheden tetkik ettikten sonra, şimdi daha ziyade bilhassa burun, çene ve vücut teşekkülü itibariyle sen müezzin misin diyerek beni iten şahsa benzetiyorum demiş olduğu anlaşılmıştır.

Duruşmada **Tahsin Berkem** afiş asmayı **Hasan Basri Alp** ile birlikte kararlaştırmış ve asmağa da onunla teşebbüs ettiğini söylemiş İstanbul emniyet müdürlüğünce alınan ifadesinde **Hasan Basri Alp** yerine bidayette **Mihri Belli**'yi söylemiş olmasını (ben Samsun'da tevkif edildim, İstanbul emniyet müdürlüğünce ifadem alınırken benim komünist olduğum emniyetce bilinmiyordu. **Hasan Basri Alp** ise tanınmış bir komünist idi, **Hasan Basri Alp**'ın adını verdiğim takdirde benim de komünist olduğum meydana çıkacağını düşünerek ve bundan başka emniyet müdürlüğünde gördüğüm tazyik, hakaret, tehdit ve falaka sebebiyle ve bilhassa halamın ve çocuklarının emniyet müdürlüğüne getirilerek arkadaşımı söylemediğim takdirde bana yapılan tazyikin bunlara da yapılacağını bildirilmesi üzerine yine o zamanki tarif edemiyeceğim haleti ruhiye içinde üniversitede tanıdığım tedris hey'etine dahil **Mihri Belli** aklıma geldi arkadaşım **Mustafa Göksu**'dan **Mihri**'nin üniversite muhitinde Ke-

malist ve antifaşist bir birlik kurmak istediğini öğrenmiştim, bana yapılan tazyik üniversite tedris hey'etine dahil olmasından **Mihri Belli**'ye yapılmaz düşüncesi ile arkadaşımın **Mihri Belli** olduğunu söylemiştim, sonra emniyette **Mihri** ile yüzleştirdiler, bunun halinde gördüğüm perişanlıktan bana yapılan muamelenin ona da yapılmakta olduğunu görerek kendisini yanlış olarak haber verdiğimden dolayı müteessir oldum, tekrar verdiğim ifadede bunun **Mihri Belli** olmayıp **Hasan Basri** olduğnu söyledim, şeklinde izah etmiştir.

Hadise zamanı sanık **Mihri Belli**'nin kiracı olarak evinde ikamet ettiği pansiyon sahibi **Elenora**'nın Mayıs 944 ayında orta boylu, beyaz, dolgun çehreli, koyu renk elbiseli, otuz yaşlarında birisinin elinde beyaz kâğıda sarılı büyük bir paket olduğu halde **Mihri Belli**'nin odasına geldiğini, saat on üçe kadar kaldıktan sonra birlikte çıktıklarını ve yemekten sonra tekrar gelerek saat on dokuza kadar odada kaldıklarını ve o gün odayı temizlerken yerde pamuk ipliği parçaları gördüğünü, **Mihri**'ye sorması üzerine **Mihri Belli**'nin (kız okulunda bir tiyatro verilecektir, onun için arkadaşım bir çadır veya perde dikti.) cevabını vermiş olduğunu, eve getirilen paketin ne vakit götürüldüğünden 19/Mayıs/944 günü **Mihri Belli**'nin eve gelip gelmediğinden gelmiş ise evi ne vakit terk ettiğinden haberi olmadığını söylemiş olduğu emniyetce tanzim edilmiş olan tahkikat dosyasının 8. no.sundaki zabıt münderecatından anlaşılmaktadır.

12/11/945 tarihli oturumda ant içtirilip tanık olarak dinlenmiş olan **Mehmet Keskin**'in ifadesi ve sanık **Mihri Belli** ile **Tahsin Bekem**'in şahadete taarruzları esnasında yapılan münakaşa duruşma zabtının 248-250.ci sahifelerinde münderiçtir.

Tanık **Mehmet Keskin** bu ifadesinde (hadise günü saat 4.5 ile 5 arasında müezzin **Ziya Öz**'ün haber vermesi üzerine avluya çıktığı zaman deniz tarafındaki iki şerefeli minarenin dibinde iki kişinin ayakta durmakta olduklarını gördüğünü, ellerinde birşey görmediğini cigarasını yakarak bunlara, kubbeye, helaların olduğu tarafa bakarak hırsızlık maksadı ile mi gelmiş olduklarını tetkike ve gözetle-

meğe başladığını, sonra bunlara doğru gitmek üzere iken birisinin kaçtığını, yalnız birisinin orada durduğunu buna doğru yürümesi üzerine bunun elinde börek gibi bir şey gördüğünü bunun sen müezzin misin? hoca mısın? diyerek üzerine yürüdüğünü ve korktuğundan geri çekilerek yerden taş aldığını, onun üzerine bu adam kaçarak kendisini avlunun duvarından aşağı attığını ötekinin de aynı yerden, fakat telgraf direğine sarılmak suretiyle aşağı indiğini, kendisini atan adamın yani müezzin misin diyenin sırtında siyah elbise olduğunu, aydınlık olduğundan bu kimseyi iyice teşhis ettiğini) söylemiş ve bu kişinin **Mihri Belli** olduğunu duruşma salonunda eli ile göstermiştir.

Gerek duruşmada gerekse sanıkların müdafaasında ileri sürdükleri mütalaa ve tahlillerden sarfınazar tanık **Mehmet Keskin**'in duruşmadaki şahitliği ile hadise günü yani 19/5/944 günü saat 9'da mahallinde tutulmuş olan görgü ve aynı gün tesbit edilen polis tahkikat dosyasının 12 No.sundaki sorgu zabıtlarındaki ifadeleri arasında önemli ve esasa müessir bir mübayenet vardır. Filhakika 19/5/944 günündeki ifadelerde **Mehmet Keskin** müezzin **Ziya Öz**'ün haber vermesi üzerine Haliç tarafındaki avluya çıktığı zaman kendisi ile karşılaşıp, sen müezzin misin? kayyum musun? diyerek göğsünden itenin birinci defa kaçıp direğe sarılmak suretile Sinan caddesine indiğini diğerinin ise bu duvardan atlayarak yere düştüğünü söylemiş olduğu halde, duruşmada aksine olarak kendisi ile konuşan ve göğsünden itenin duvardan atlayarak düşen kişi olduğunu söylemiştir.

Bu mübayenet hakikatin aydınlanması bakımından önemlidir. Çünkü afiş asma hadisesinde düşüp yaralananın sanıklardan **Tahsin Berkem** olduğu bir vakıadır, şayet tanık **Mehmet Keskin** duvardan atlayarak düşenle konuşmuş ise konuşarak göğsünden itenin **Tahsin Berkem** olması ancak bu sanığı teşhis edebilmesi icab eder. **Tahsin Berkem**'in arkadaşını teşhis etmesi varit olamaz. Eğer emniyetteki ifadesi gibi duvardan direğe sarılarak selametle inen ile konuşmuş

ve karşılaşmış ise **Tahsin Berkem**'in duruşmada ileri sürdüğüne aykırı olarak sen müezzin misin, kayyum musun? diyerek **Mehmet Keskin**'i göğsünden itenin **Tahsin Berkem** olmayıp **Tahsin Berkem**'in arkadaşı olması icab eder.

Bu sebeple hey'etimizce **Mehmet Keskin**'in bu iki ifadesi arasındaki mübayenet üzerinde önemle durulmuştur.

Emniyetce tahkikata memur edilenlerin vak'a mahallinde tanzim ettikleri görgü ve **Mehmet Keskin**'den yapılan sorguyu tesbit için tanzim edilmiş olan sorgu zabıtlarındaki **Mehmet Keskin**'in ifade ve beyanları 19/5/944 günü saat 9'da hadiseden bir kaç saat sonra vaki olmuştur ve henüz hiç bir kimseye hiç bir isnat tevcih edilmeden münhasıran vak'ayı olduğu gibi tesbit için yapılmış ihsari mahiyette bir ameliyeden ibarettir.

Duruşmada ise **Mehmet Keskin** hadise üzerinden on sekiz ay geçtikten sonra dinlenmiştir. Bu sebeple hatırası nisyanla karışmış bundan başka bir tanık afiş asmağa teşebbüs edenlerin mahallinde terk ettikleri eşyadan iki kangal urganı emniyete teslim etmeyerek saklamış olduğu, **Tahsin Berkem** yakalanıp hadisenin seyrinde inkişaflar vaki olduktan sonra anlaşıldıktan emniyetce nezaret altına alınarak 24 gün sanıklarla birlikte nezarette tutulmuş ve bu konuda muvahazaya maruz kalmış olmasından ihtisasatı heyecan ve bir takım harici müessirlerle karışmış, tabiat kanunları icabı selametini kaybetmiştir.

Bu sebeplerle tanığın duruşmadaki ifadesi ihticaca sarih olamaz, emniyetteki ifadesinin hakikate daha uygun düşmesinin lâzım geleceği hadisenin takip ettiği seyrin tabii bir neticesidir. Binaenaleyh tanık **Mehmet Keskin**'e hadise mahallinde sokularak sen müezzin misin? kayyum musun? diyerek göğsünden itenin **Tahsin Berkem** olmayıp **Tahsin Berkem** ile birlikte afiş asmağa kalkışan kişi olduğuna ve **Tahsin Berkem**'in mahkememizde kayyum **Mehmet Keskin** ile konuşanın kendisi olduğuna dair beyanatı münhasıran tevilden ibaret muallel bir ifade bulunduğuna hey'etimizce tam bir kanaat husule gelmiştir.

Hadise zamanı hava durumunun bir insanı teşhise müsait olup olmadığını tesbit etmek için İstanbul Müftülüğüne ve Rasathane müdürlüğüne yazılan müzekkerelere İstanbul müftülüğünden alınan 15/11/945 tarih 636 sayılı cevapta 19/Mayıs/944 günü vasati saatla imsak iki saat 40 dakikada olacağı güneşin de 4 saat 38 dakikada doğmuş bulunacağı cihetle bu aradaki iki saatlık bir müddet içinde sabah ezanının okunabileceği, mahaza mutada göre imsak vaktinden 40-50 dakika sonra okunabildiği;

Rasathane müdürlüğünden alınan 21/11/945 tarih 4181 sayılı yazıda da:

19/Mayıs/944 tarihinde İstanbul'da sabah ezanı 3'ü 51 dakika geçe okunmuş, ay ise 3'ü 59 dakika geçe doğmuş olup doğuş zamanında yaşı 26,2 günlük bulunduğu mezkür gece o saatta havanın açık olduğu bildirilmiştir.

Salahiyettar makamlardan alınan bu malumat hadisenin seyrine tatbik edilir ve ezanı okuyan müezzin **Ziya Öz**'ün avluya girenlerden **Mehmet Keskin**'i haberdar etmesi **Mehmet Keskin**'in de avluya çıkması için geçen zaman hesaba katılırsa **Mehmet Keskin**'in afiş asanlarla temasa geldiği vakit ayın doğmuş bulunması ve güneşin de doğmasının yakın bulunması icab eder, havanın da açık olmasına göre bir kimsenin göğsünden itecek kadar kendisine yaklaşanı teşhis etmesinde tabiat kanunlarına aykırı bir cihet görülemez.

Mehmet Keskin'in emniyet memurları ile ilk temasında göğsünden iten şansın boyunu, rengini, vücut teşekkülünü söylemesi ve görürse teşhis edebileceğini ileri sürmesi **Mehmet Ziya Öz**'ün ezan okunduktan sonra minareden inmeden avluya girenleri görüp **Mehmet Keskin**'e haber vermesi o zaman ruyet şartlarının çok müsait bulunduğunun açık bir delili olarak mütalaa edilebileceğinden gerek **Mihri Belli** ve gerekse **Tahsin Berkem**'in duruşmada görüş şartlarının teşhise müsait bulunmadığı iddiası varit ve yerinde telakki edilememiştir.

18 Ocak 946 tarihli oturumda:

Savcı sanık **Mihri Belli**'nin İstanbul emniyet müdürlüğünde nezarette iken kullandığı yastığın pamukları arasında el yazısı ile yazılmış üç parça kâğıdın bulunduğunu ve davanın mevzuu olan suçlarla ilgili bulunduğunu söylemiş ve bu kâğıtları mahkemeye vermiştir. Mahkememizce tetkik edilmiş olan bu kağıtların sanık **Mihri Belli** tarafından yazılmış olduğunu **Mihri Belli** de ikrar etmiştir.

Dava dosyasına konmuş olan üç parça kâğıttan iki küçük parça üzerine yazılmış olanı sanık tarafından kız kardeşine hitaben yazılan bir mektuptur. Bu mektupta kız kardeşi sorguya çekilirse vereceği cevaplar hakkında talimat verildiği gibi bu yazıya iliştirdiği yazının komünist partisi kurmaktan sanık olup 2 No.lu Ankara garnizon mahkemesince takip edilmiş olan **Reşat Fuat Baraner**'e ulaştırılmasını ısrarla istemekte icab ederse bu iş için Ankara'ya da gitmesini talep etmektedir. Ve mektup **Reşat Fuat Baraner**'e ulaştırılırsa göreceği cezanın altı ay olacağını bunun da üç buçuk ayının geçmiş bulunduğunu belki de beraat edeceğini yazmaktadır.

Sanık **Mihri Belli**'nin **Baraner**'e ulaştırılmasını kız kardeşinden ısrarla istediği yazı münderecat itibariyle sanıklardan komünist partisine girmiş olan **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu** ve **Sefa Yurdanur**'un tahkikatta vermiş oldukları ifadelerin kısa birer hülasasını kendisi tarafından da vermeği tasarladığı ifadenin bir özetini ve parantezler içine alınmış bir kısım yazıları ihtiva etmektedir. (**Mihri Belli** bu mektubu tevkifinden üç buçuk ay sonra yazmıştır. Bu sanığın hazırlık tahkikatında sorguya çekilmesi ise bu tarihten hayli müddet geçtikten sonra vaki olmuştur.)

Bu yazının sorguya çekildiği zaman buradaki ifadelere uygun bir şekilde sözünü idare etmesi için **Baraner**'i hazırlamak ve afişi asmak teşebbüsünde **Tahsin Berkem** ile birlikte hareket edenin **Hasan Basri Alp** olduğuna dair iddiayı destekleyecek şahitler temin etmek maksadı ile yazılmış olduğu yazının mealinden açıkça anlaşılmaktadır.

Mihri Belli'nin **Baraner**'e göndermek istediği yazının:

Talebe **Tahsin**'in ifadesi: Ben komünist partisi azasıyım hücremizde benden başka **Mustafa** ile **Osman** vardı, **Osman** yalnız bir toplantıya geldi, sonra gözükmedi, partiye girmem **Basri** vasıtası ile oldu, neşriyatı **David**'ten alırdım; Bay **Mihri**'yi fakülteden tanırım, kendisi ileri fikirlidir, polis olmasından şüphelenerek **David** vasıtasiyle partiden sordum, polis olmadığını, fakat komünistlik ile de bir ilgisi bulunmadığını öğrendim, geçen bahar **Basri** ile beraber Süleymaniye Camiine vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesi imzalı bir afiş asmak teşebbüsünde bulundum bu işe beni **Basri** sürükledi nerede gizli olduğunu bilmiyorum, (**Basri** ilk tevkifattan beri polisce aranmaktadır.) Ressam **Nuri**'yi **David**'in getirdiği parola ile tanıdım,

(Mühim-Camiye asılan bayrakta cephe imzası bulunduğundan **David** veya **Osman**, **Basri**'ye cephe yazısını vermiş veya bundan bahsetmiş bulunsun)

Parçası bilhassa afiş asmak hadisesiyle ilgilidir. Bir kerre (**Basri** ilk tevkifattan beri polisce aranmaktadır.) kaydı **Basri**'nin gizlendiğini ve meydanda olmadığını yine bu yazının (mühim-camiye asılan bayrakta cephe imzası bulunduğundan **David** veya **Osman**, **Basri**'ye cephe yazısı vermiş veya bundan bahsetmiş bulunsun) kısmı da afiş asmak hadisesinin bu işten haberi olmayan **Hasan Basri Alp**'a yükletilmek istendiğini göstermektedir.

Şurasını da belirtmek lazımdır ki komünist partisine giren münevver genç ve talebenin parti içinde çalışması ve partiye mensup **Osman Paçalı, David Nae, Basri Alp** gibi polisçe tanınan komünistlikten ceza giymiş veya takibata uğramış kimselerle temas etmesi partice muvafık görülmemiş bunların antifaşist ve vurgunculukla savaş cephesi adı ile ayrı bir teşkilat halinde çalışmaları daha muvafik görülmüş ve bu işin tahakkuku için İleri Gençler Birliği kurulmuştur. Ve bunun için de parti bir cephe yazısı çıkarmış ve bu yazı **Mihri Belli** tarafından birliğe mensup bazılarına verilmiştir.

Asılmak istenen afişin de mevzuu bahis cephe namına hazırlandığını imza yerindeki vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesi

yazısı göstermektedir. Bu itibarla da afişin **Hasan Basri Alp** ile münasebeti olmaması ve İleri Gençler Birliği'ne mensup kimselerin faaliyetinden bulunması icabeder.

Esasen **Hasan Basri Alp**, **Reşat Fuat Baraner**'in tevkif edildiği 10/Mart/944 tarihinden beri İstanbul zabıtasınca aranmaktadır, izini kaybetmiş, ancak 20/1/945 günü yakalanmış ayın gün nezarette bulunduğu odanın penceresinden kendisini atarak intihar etmiştir.

Bu itibarla bu kişinin polisçe aranmakta olduğu 19/5/944 de iddia edildiği gibi afiş asmak işine karışması büyük bir ihtiyatsızlık olurdu. **Hasan Basri Alp** gibi uzun zamandan beri komünistlik faaliyetine karışmış takibata maruz kalmış bir kişinin bu kadar büyük bir ihtiyatsızlıkta bulunması memul edilemez.

Bu delil ve mütalealardan netice olarak:

Sanık **Tahsin Berkem**'in yakalandığı zaman afişi hazırlamak ve asmakta kendisi ile birlikte hareket edenin **Mihri Belli** olduğuna dair yaptığı açıklama **Mehmet Keskin**'in ret ve cerhi kabil olmayan şahitliği ve **Mihri Belli**'nin **Baraner**'e kendi el yazısı ile yazdığı mektup münderecatı gibi iki maddi delil ile ve yukarda izah edilen zatı vak'a ile teeyyüt etmiş olduğundan sanık **Tahsin Berkem** ile birlikte afiş asmağa teşebbüs edenin **Mihri Belli** olduğuna ve **Tahsin Berkem** komünist olmakla beraber henüz ilk defa takibe uğramış bir kişi olması dolayısıyla tecrübesizliğinden mütevellit şaşkınlıkla atlatmağa ve tevile vakit bulamadan arkadaşının **Mihri Belli** olduğuna dair açıklaması mutlak bir hakikat olup sonradan ifadesinden rücu ederek arkadaşının **Basri Alp** olduğunu ileri sürmesi tahkikat esnasında **Mihri Belli**'nin diğer sanıklara yazmağa muvaffak olduğu mektuplarla ve fırsat buldukça bizzat bunlarla temasa gelerek talimat vermek suretiyle sanıkların ifadelerini değiştirmeğe ve tahkikatı karıştırmağa matuf gayretlerinin bir neticesi bulunduğuna mahkememizce kanaat getirilmiş, afiş haline konan bezin **Mihri Belli**'nin evinde dikilmiş olduğu zannını veren **Elenora**'nın ifadesi de varılan bu kanaatı teyit eder mahiyette görülmüştür.

B- İleri Gençler Birliği:

Davanın mevzuuna dahil hususlardan en önemlisi ve karışık vaziyet gösterenidir. Bu sebeple hey'etimizce üzerinde önemle durulmuş tahkikat ve duruşma zabıtlarındaki tanık ve sanık ifadeleri ve diğer deliller inceden inceye süzgeçten geçirilmiş mühim bir kısım kaste makrun kısmen de ihtisastaki zaaf ve farklara atfedilebilecek musanna ve galetlerle dolu ifadelerin birbiriyle mukayesesi yapılmıştır.

Varılan neticeye göre:

943 senesi ve ilk bahar aylarında tanıdığı komünist fikirli arkadaşlarını bir araya toplayarak komünist partisini faaliyete geçirmiş olan **Reşat Fuat Baraner**'in elemanlarından olup üniversite muhitinde ve üniversiteliler arasında faaliyette bulundukları anlaşılan **Osman Paçalı** ile **David Nae**'nin faaliyetleri neticesinde sanıklardan **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur, Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan, Nuri İyem, Nahit Eren, Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı** komünist partisine girmeyi ve parti hesabına çalışmayı kabul etmiş ve aralarında hücreler kurmak suretiyle komünist partisine bağlanmışlardır.

1943 senesi yaz aylarının sonunda İstanbul Üniversitesi iktisat fakültesi asistanlığına tayin olunan sanıklardan **Mihri Belli** de **Tahsin Berkem** vasıtasiyle **Mustafa Göksu** ile **David Nae** vasıtası ile **Sefa Yurdanur** ile **Pertev Naili Boratav**'ın çıkardığı *Yurt ve Dünya* mecmuasının İstanbul'da tevzi işlerini tanzim etmesi sebebiyle münasabette bulunduğu **Pertev Naili Boratav**'ın kardeşi **Müeyyet Boratav** ve **Can Boratav** ile münasebet tesis etmiştir.

Mihri Belli, Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur ve **Müeyyet Boratav** birbirleriyle tanıştıktan sonra aralarında muhtelif zamanlarda konuşmalar yapılmış olduğu anlaşılmakta ise de konuşmaların hakiki mevzularını zabıt, karar, hatıra defteri gibi yazılı vesikalarla ve münhasıran sanıklar arasında cereyan etmiş olduğundan şahit ifadeleriyle tesbit etmek imkânı olamamıştır.

Ancak sanıklar konuşma mevzuunun faşistlik, ırkçılık ve turancılık cereyanlarının üniversite muhitine yayılışı, konferanslar vermek mecmualar dağıtmak suretiyle yapılan propagandalara ve taşkınlıklara gerek hocaların gerekse tabele cemiyetinin müsamahakâr kaldıklarının teşkil ettiğini söylemektedirler.

İhsari mahiyette olduğu anlaşılan bu konuşmalardan sonra antifaşist düşünceli olanların toplanarak (gruplar) teşkil etmeğe ve mukabil faaliyetlere geçmeğe karar verildiği anlaşılmaktadır.

Sanıklardan **Sefa Yurdanur**'un duruşma zaptının 112.ci sahifesindeki (**Mihri** ile Beyazıtta buluştuk, **Mihri** bana üniversitedeki faşist ve turancılar hakkında ne düşündüğümü sordu, ben de kanaatlarımı açık olarak söyledim, talebe cemiyetinin hatta hocaların ırkçılara karşı son derece müsamahakâr davr ıdığından bahsettim, **Mihri** ırkçılara karşı koyabilecek talebenin bulunup bulunmadığını bunlara karşı mücadele etmenin vazifemiz bulunduğunu söyledi ben de bu kanaata iştirak ettim, nihayet bana arkadaşlarınla bu hususu görüş dedi. Arkadaşlarımla görüşürüm dedim, sonra bir görüşme yaparız dedi, randevu verdi, kendisinden ayrıldım).

Sanıklardan **Mustafa Göksu**'nun hazırlık tahkikatı dosyasının 259.cu sahifesindeki ifadesinde (**Tahsin** partiye kabul edildiğimizi söyledi bunu bana nasıl başardığını anlatmamıştır bir müddet sonra **Tahsin** ile Bayazıt'taki randevuya gittik, burada ilk olarak **Tahsin** bana **Mihri**'yi tanıttı, evvelki ifademin 13.cü sahifesinde Bayazıttaki randevusunda **Mihri** ile havadan sudan konuştuğumu söylemiştim. Halbuki şimdi onu şu şekilde açıklamak lâzım geldi. **Mihri**'yi Bayazıtta görmüştük, **Tahsin** beni ona arkadaşım **Mustafa**, Felsefede talebe diye tanıttı, gezinerek **Mihri** bize üniversite çerçevesinde ırkçılarla mücadele etmek gerektiğini uzun uzadıya anlattı ve ırkçılara muarız bir muhitimiz olup olmadığını sordu, biz de mevcut olduğu cevabını verdik, sonra bize güzel san'atlar akademisinde talebe **Nuri İyem** ve iktisat fakültesi ikinci sınıftan **Nahit** ile konuşmak için iki parola verdi, bu çocukları bularak onlarla ırkçılara karşı mü-

cadele için anlaşmamızı tenbih etti, ben bir sırasını düşürerek komünist partisi ile alakası olduğunu tahmin ettiğim **Mihri**'ye biz ne zaman hücre kuracağız diye sordum, o kendisine yersiz ve manasız sual sorulanlara mahsus bir jestle ben böyle şeyden anlamam deminden beri anlatıyorum, ben ırkçılara karşı mücadele açmak istiyorum dedi. Filhakika **Mihri** komünistliğe ait hiç bir kelime konuşmamıştı, oradan ayrıldık, **Nuri İyem'i Lütfi Kırdar'**a resmini yaptın mı? parolası ile gidip gördüm, **Nahit Eren** için verilen parolayı şimdi hatırlayamıyorum, **Tahsin** bu çocuklarla konuşma işini bana havale etmiş idi, ikisi ile de parola vermek suretiyle konuştum, her ikisine de komünist partisinden bahsetmeksizin üniversitede ırkçılara karşı bir birlik kurmak lüzumundan bahsettim, onlara bu iş için müsait arkadaşları olup olmadığını sordum, var dediler.)

Aynı sanığın duruşma zaptının 14.cü sahifesindeki (**Mihri** ile ırkçıların propagandalarına karşı ne yapmak lâzım geleceğini konuştuk, **Mihri** talebe cemiyetinin kifayetsiz olduğunu ve talebeyi temsil edemediğini faşistlerin propagandasına karşı hiçbir hareket göstermediğini bana anlattı, ben **Mihri**'yi komünist zannettim, kendisine ırkçılarla en iyi mücadele yapacak komünistlerdir. Biz bir hücre kurduk dedim, bu sözlerim üzerine **Mihri** beni tersledi, ben böyle şeylere karışmam, üniversite muhitini zehirleyen ırkçı propagandalar bizi alakadar eder dedi) ve yine aynı sanığın aynı sahifedeki ifadesinin devamında (birkaç defa bu suretle odasına giderek hep aynı mevzu üzerinde **Mihri** ile konuştum, **Mihri** bana antifaşist gençlerden muhitim olup olmadığını sordu, var dedim.)

Sefa Yurdanur'un hazırlık tahkikatı dosyasının 49.cu sahifesindeki (**Mihri**'nin toplanalım demesi üzerine **Müeyyet**'lerin evinde toplandık, ben arkadaşım **Duruş Kazancı** ile **Recep Akesi**'yi aynı toplantıya götürdüm, orada **Müeyyet, Can, Tayyar, Muzaffer, Cezmi**, tıbbiyeden **Ekrem, Can**'ın arkadaşı ya eczacıdan veya tıbbiyeden **İsmet** varlardı, bunlarla tanıştık, **Mihri** yoktu, zira tanınmak istemiyordu, kimlerin geleceği de belli değildi, esasen bu toplantının

yapılmasını **Müeyyet** ile bana bırakmıştı, neticeden kendisine haber verecektik.)

Müeyyet Boratav'ın hazırlık tahkikat dosyasının 60'cı sahifesindeki (toplantılarda neler konuşulduğunu **Mihri** bana soruyordu, müsbet bir neticeye varamadığımızı söyleyince o birisi gün saat 14'de Fatih tramvay durağına gel bir arkadaşa gideceğiz neler yapacağımızı konuşalım) ve **Mustafa Göksu**'nun hazırlık tahkikat dosyasının 61.ci sahifesindeki (netice itibariyle bizim grup on kişiyi buldu, bu faaliyetimin neticelerini **Mihri** ile görüştüm,) şeklindeki ifadeleri için bidayetinde sanık **Mihri Belli**'nin **'Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur, Müeyyet Boratav**'a muhit toplayarak faşistlerle mücadele etmek için faaliyete geçmelerini tenbih ve bu sanıkların ayrı ayrı toplantılar yaparak bazı müzakereler yaptıkları ve sanık **Mihri Belli**'nin kendini hissettirmeden bunlarla temasını muhafaza ve yapılan faaliyetlerin neticelerini takip etmiş bulunduğunu açıkça tebaruz ettirmektedirler.

Sanık ve tanıkların duruşma ve tahkikattaki ifadelerinden:

Mihri Belli'nin bu talimatı üzerine **Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur, Müeyyet Boratav,** faaliyete geçerek üniversitenin muhtelif fakültelerinde tanıdıkları sol fikirli talebeden grup teşkil ettiklerini ve **Sefa Yurdanur**'un, **Müeyyet Boratav**'ın, **Cezmi Ulucan**'ın, **Ekrem Ataman**'ın evlerinde ve başka yerlerde toplantılar yapmağa başladıklarını, toplantılara gelenlere görüşlerine uygun talebelerin getirilmesini de tenbih ve bu suretle çoğalmağa çalışıldığını bir guruba iştirak edenler çoğaldıkça yeniden gruplanma yapılarak yeni gruplar kurulduğunu ve bu suretle grup adedinin arttırıldığını, mecmua çıkarılacağı söylenerek bazı gruplarda para toplandığını ve toplantılara gelenlere **Nâzım Hikmet**'in *Kafa Tası*, *Şeyh Bedrettin Destanı* vesair eserleri, *Lenin'in hayatı*, *Stalin*, **Suat Derviş**'in *Niçin Sovyetlerin Dostuyum* adlı kitabının ve bunlardan başka komünizm ve sosyalizm telkin eden kitap ve eserler verilerek okutturulduğunu, grup mensuplarından bir çoklarına olgunlaşmak için buna benzer

kitapların okunmasının lüzumlu olduğu anlatıldığını ve bu gibi neşriyattan kütüphane tesis edilerek grup mensuplarının istifadelerine tahsis edilmesini ve kitap mübadelesi suretiyle herkeste mevcut kitaptan başkalarının da istifade ettirilmesinin düşünüldüğünü ve toplantılardan birisinde iktisat fakültesi mezunlarından **Tayyar Uslu**'ya konferans verdirildiğini, bu konferansta bulunmuş olanların bir kısmının ifadelerine göre konferans mevzuunun Marksizm olduğu bir kısmının ifadelerine göre ise Marksizm olmayıp iktisat tarihine ait bulunduğu anlaşılmaktadır.

Grup grup yapılan gayesi tanışma, anlaşma, çoğalma ve olgunlaşmayı istihtaf ettiği zannedilen bu devrede birisi **Mustafa Göksu** grubunca yapılan ve neticesiz kalan *Düden* mecmuasını çıkarmağa teşebbüs, diğeri de bütün gruplar tarafından yapılan ve tatbik edilerek neticelendirilen **İsmail Hakkı Baltacıoğlu**'nun Eminönü halk evinde verdiği konferansı ihlâl olmak üzere fiili iki teşebbüs tesbit edilebilmiştir.

Mustafa Göksu grubuna dahil olanların ve şahit olarak dinlenilen **Nuh Naci**'nin duruşma ve tahkikattaki ifadelerine nazaran bir mecmua çıkarılması konuşulduktan ve bir miktar da para toplandıktan sonra **Mustafa Göksu** ile aynı guruba dahil **Ekrem Atak**, *Düden* adında bir mecmuanın imtiyazını almış bulunan fakat mali vaziyeti müsait olmadığından mecmuayı devam ettiremeyen edebiyat fakültesi talebelerinden **Nuh Naci'**ye müracaat etmişler mecmuanın Kemalist olarak neşredileceğini söylemiş ve paraca yardım ederek bu mecmuayı birlikte çıkarmayı teklif etmişler. **Nuh Naci** de buna muvafakat etmiş, fakat fakülte arkadaşları **Mustafa Göksu** ve **Ekrem Atak**'ın fena maksatlı olduklarını ve komünist olmaları ihtimali bulunduğunu söyleyerek **Nuh Naci'**yi ikaz ettiklerinden **Nuh Naci** vermiş olduğu muvafakatı geri almış ve bu suretle mecmua çıkarmak teşebbüsü akim kalmıştır.

Tarihi tesbit edilemiyen fakat **İsmail Hakkı Baltacıoğlu**'nun 943 senesindeki Eminönü halk evinde ihlâl edilmiş olan konferansı-

na takaddüm eden günlerde gruplar muhtelif mahallerde toplanmışlar, **Mustafa Göksu**'da kendi muhitine dahil olanları Gülhane parkında toplamış, memleketimizde faşistlerin çoğaldığından, vurgunculardan bahsetmiş, hükümetinde faşist olması ihtimali bulunduğunu söylemiş.

(Duruşma zaptı sahife 204) ve bu toplantılar neticesinde **Baltacıoğlu**'nun konferansına gidilmesi kararlaştırılmış mukarrer günde konferansa gidilmiş öksürmek, lüzumsuz yerlerde şiddetli alkışlamak, konferans mahallini terk etmek gibi hareketlerle konferansçının sözü kestirilmiş, fakat edilen müdahale ve gösterilen arzu üzerine konferansçı tekrar söze başlamış ve konferansını bitirmiştir. Müteakibi grup toplantılarında da bu hadise ve neticeleri uzun uzadıya bahse mevzu teşkil etmiştir.

Grup grup vaki olan bu toplantı ve faaliyetler esnasında bir grubun mevcudiyetinden diğerinin haberdar edilmeyerek gizli tutulduğu anlaşılmaktadır. Grupların birbirinden gizli faaliyette bulunduklarına dair hazırlık tahkikatında bir çok ifade ve beyanlar vardır. Sanıklardan **Ekrem Ataman**'ın duruşma zaptının 33.cü sahifesindeki (bu toplantılarda faşizm ile mücadele için ne yapabiliriz diye konuşuldu ve talebe cemiyetine faal aza olarak çalışılmasına karar verildi. Bu arada **Müeyyet** aynı gayede başka grupların da mevcut olduğunu bunların bizlerle temas etmek istediklerini ve muayyen gün ve saatta Fatihte buluşulacağını ve Fatihe en yakın olan arkadaşın diğer gruplarla irtibat etmesini söyledi, evim Fatihe yakın olduğundan bu irtibat vazifesinin benim tarafımdan yapılması ve Fatihe gitmem kararlaştırıldı, bu irtibatçının diğer gruplarla irtibatı tesis etmeden başka hiç bir vazife ve selahiyeti yoktur) şeklindeki ifadesi o zamana kadar grupların faaliyetinin ve mevcudiyetinin birbirinden gizlendiğini göstermekte ve her gruptan bir kişi alınmak suretiyle mutavassıt bir grup teşkil edilerek o zamana kadar **Sefa Yurdanur, Müeyyet Boratav, Mustafa Göksu** ve **Mihri Belli**'nin faaliyetleriyle yürütülen cemiyetin bir idare hey'etinin vücuda getirilmesi istendiğini belirtmektedir.

Bu idare hey'eti **Mihri Belli, Sefa Yurdanur, Nuri İyem, Mustafa Göksu** ve **Ekrem Ataman, Müeyyet Boratav**'dan ilk olarak teşekkül etmiş, birinci toplantısını 944 senesi ilk aylarında Fatih'te At pazarında **Tahsin Berkem**'in halasının evinde yapmıştır.

Bu toplantıda **Tahsin Berkem** de bulunmuş, fakat müzakereye iştirak etmemiş, toplantıyı da yarıda bırakarak evden ayrılmıştır.

İkinci toplantı yine **Tahsin Berkem**'in halasının evinde yapılmıştır. Bu iki toplantıda neler konuşulduğu ve ne kararlar verildiği açıklanamamıştır. Ancak sanıklar toplantılarda mevzuun gurupların tertibi olduğunu, ırkçılara karşı ne yolda hareket edileceğinin görüşüldüğünü, **Mustafa Göksu** ile **Sefa Yurdanur**'un komünist veya senpatizanı olanların gruplara hakim olmasını **Müeyyet Boratav**'ın da müşterek kitap okunmasını teklif ettiklerini fakat iki teklifin de reddedildiğini neticede grupların 8-10 kişi olması komünist, antifaşist, demokrat velhasıl ırkçı olanlar haricinde herkesin cemiyete alınabileceğini kararlaştırdıklarını söylemektedirler.

Üçüncü toplantı Üsküdar'da Bağlarbaşında yapılmıştır. Bu toplantının 19/Mayıs/944 tarihindeki Cumhurbaşkanının nutkunu takip eden günlerde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Bu toplantıda nutuk ele alınmış, Cumhurbaşkanına bağlılık teli çekilmesi ve bir tezahürat yapılması düşünülmüş aralarındaki müzakereler neticesinde ancak bu işin üniversite talebe cemiyetinin tavassutu ile mümkün olabileceği anlaşıldığından sanıklardan **Sefa Yurdanur**'un talebe cemiyeti reisi ile temasa gelmesi temasından hasıl olacak neticeyi Yıldız parkında yapılacak müteakibi toplantıda bildirilmesi kararlaştırılmıştır.

Dördüncü toplantı Yıldız parkındadır. Bu toplantıda **Sefa Yurdanur** talebe cemiyeti reisi ile temas edemediğini söylemiş bu temasın yapılmasını **Müeyyet Boratav** üzerine almış, fakat **Müeyyet Boratav** talebe cemiyeti reisine gitmemiş, **Ekrem Ataman, Erdoğan Saydam, Dündar Baştımar, Ahmet Şaşıoğlu** birlikte talebe cemiyeti reisine gitmişler, **Ekrem Ataman** talebe cemiyeti reisi

Hıfzı Timur'a Cumhurbaşkanına bağlılık teli çekilmesini ve bir tezahürat yapılmasını söylemiş ise de muvafakat edilmemiştir.

Tel çekerek veya konferans salonunda toplanarak üniversite gençliğinin ırkçı ve turancılarla birlikte olmadığını göstermek için kendisine müracaat edilmiş olduğunu bu nevi hareketlere lüzum olmadığı şeklinde cevap vermiş bulunduğunu şahit olarak dinlenilen İstanbul üniversitesi hukuk fakültesi medeni hukuk doçenti ve talebe cemiyeti reisi **Hıfzı Timur** duruşma zaptının 283.cü sahifesindeki şahitliği ile teyit etmiştir.

Bundan sonra mümessiller grubu birbirini takiben Yıldız parkında, **Cezmi Ulucan**'ın evinde, **Sefa Yurdanur**'un evinde, Mecidiyeköyünde, Topkapıdaki aile bahçesinde muhtelif zamanlarda toplantılar yapmış, bu toplantılarda sanıklardan **Ferit Teksoy** ile **Cezmi Ulucan** da mümessiller hey'etine katılmışlardır.

Tesbit edilen bu toplantılar sanıkların ifadelerine göredir. Mümessiller grubunca ayrı toplantılar yapılıp yapılmadığı karanlık kalmaktadır.

Sanık ve tanık ifadelerinden bu toplantılar esnasında bir mecmuanın çıkarılmasının düşünüldüğü, **Mihri Belli**'nin intişar edecek yazıların kendisi tarafından düzeltilmek şartiyle buna muvafakat ettiği hatta üç dört makalenin neşredilmek üzere hazırlandığı, fakat mecmua çıkarılamadığından bu yazıların intişar etmediği, Topkapı toplantısında müttefik zaferinin muhakkak ve yakın olduğu ileri sürülerek tahakkuk ettiği zaman bir tezahürat yapılmasının **Mihri Belli** tarafından teklif ve kabul edildiği gruplara da mümessiller vasıtasiyle bu tebligatın yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Yıldız parkında, **Cezmi Ulucan** ve **Sefa Yurdanur**'un evlerindeki toplantılarda cemiyetin nizamnamesi görüşülmüş, **Mihri Belli** tarafından tanzim edilen nizamname müsveddesi üzerinde müzakere ve tashihler yapılmış, Mecidiye köyündeki toplantıda nizamname nihai şeklini aldığından daktilo ile teksir ve gruplara tevzii için **Cezmi Ulucan**'a verilmiştir. **Cezmi Ulucan, Ekrem Atabay** adındaki

arkadaşının yazı makinesini almış nizamnameden beş nüsha çıkarmıştır. Kabul edilen bu nizamname gruplarda okunmuş, münderecatı izah edilmiş, nizamnamenin bir nüshası sanıklardan **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya, bir nüshası **Nuri İyem,** birisi **Müeyyet Boratav,** birisi **Semih Yazıcıoğlu,** birisinin de **Sefa Yurdanur**'a verildiği duruşma zaptının 94.cü sahifesindeki ifade ve beyanlarla sabittir.

Ne bu nizamname ve ne de **Cezmi Ulucan**'da bulunması icabeden nizamnamenin müsveddesi ve kopya kağıtları sanıkların evlerinin aranmasında bulunamamış ve hiç bir suretle elde edilememiştir.

Sanıklar hakkındaki takibat birden ve toplu bir halde yapılmış değildir. Süleymaniye camii minarelerine afiş asmak olayı hakkında tahkikat yapılırken üniversite dahilinde ve **Mihri Belli** idaresinde böyle bir teşekkülün de bulunduğu anlaşılmış tahkikat inkişaf ettikçe sanıklar yakalanarak nezaret altına alınmışlar, bu seyrin tabii neticesi olarak sanıklar fasılalı zamanlarda nezaret altına alınmışlardır.

Esasen bu hadiseye mütekaddim komünist tevkifatından da tetikte bulunan bazı sanıklar arkadaşları yakalandıkça sıranın kendilerine de geleceğinden endişeye düşerek kendilerine verildiği anlaşılan komünist partisi bültenlerini bu meyanda cemiyetin nizamnamesini imha ettikleri hatta şüphe çekecek kitaplarını öteye beriye kaçırdıkları anlaşılmaktadır.

Bu sebeplerle mahkeme mümessiller hey'etince kabul **Cezmi Ulucan** tarafından daktilo makinası ile teksir ve grup mümessillerine dağıtılan nizamnamenin hududu esasiyesini ve tanık ve sanık ifadelerinden istifade ederek tesbit etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Sanıklardan **Sefa Yurdanur** aldığı nizamname nüshalarından birisini sanık **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya vermiş, münasip gördüklerine okumasını ve cemiyete girip girmeyeceklerini sormasını söylemiştir. **Abdülbaki Gölpınarlı** da bu nizamnameyi tabib **Safter Tarım**'a okumuş cemiyete girip girmeyeceğini sormuştur.

Ant içtirilerek duruşmada dinlenmiş olan **Safter Tarım** duruşma zaptının 188 ve hazırlık tahkikat dosyasının 300.cü sahifesindeki

birbirini tamamlayan ifadesinde mealen (**Abdülbaki Gölpınarlı** prevantoryumdan çıktıktan üç dört gün sonra iğne yaptırmak için prevantoryuma geldi, iki veya üç kağıttan ibaret bir mukaddime ile başlayan ve maddeleri de ihtiva eden bir yazı çıkarıp okudu, bu yazıda Atatürk inkılabından sitayişle bahsedilmekle beraber memleketin iyi idare edilmediğinden faşist diye vasıflandırılan unsurların mevcudiyetinden bunların devlet idaresinden atılması lâzım geldiğinden, memlekette sefaletin arttığından veremin çoğaldığından bahs ve faşistlikle mücadele etmek memleketin iyiliği için çalışmak üzere gizli bir cemiyetin kurulduğu, cemiyetin gruplardan teşekkül edeceği onların da daha yüksek gruplara bağlı olacağı, fakir talebelere yardım için bir sandığın bulunacağı, Balkan devletlerinde de bu gibi teşekküllerin bulunduğu yazılı idi) şeklinde söylemiş ve **Abdülbaki Gölpınarlı** bu yazıyı okuduktan sonra bana bu cemiyete girip girmeyeceğimi sordu, komünistliğin siyasi istidadıma uygun olmaması okunan yazıya göre kurulacak cemiyetin komünist bir cemiyet olması ve gizli bulunması sebepleriyle bu cemiyete girmek istemedim, girmeyeceğimi **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya bildirdim demiş, duruşmada tekrar izahat vermesi talep edilmesi üzerine nizamname tasarısında belki komünist kelimesi geçmedi, fakat antifaşist ve sola mütemail bir cemiyet olacağı yazının mealinden anlaşılıyordu, suretinde izahatta bulunmuş, **Mihri Belli**'nin talebi ile tekrar sorulması üzerine Balkan devletlerinde bu gibi teşekküllerin mevcut olduğunun **Abdülbaki**'nin okuduğu kağıtta yazılı olduğunu şimdi de hatırlıyorum. Bunlar cemiyetlerin büyüklüğünü göstermek maksadı ile Balkanlardaki cemiyetlerden bahsedilmiş olduğunu zannediyorum demiştir.

Tanık tabib **Safter Tarım**'ın **Abdülbaki Gölpınarlı**'nın dindar, namaz kılar, hatta tekkelere gider olduğunu nazarı dikkate alarak böyle bir cemiyete girdiğine hayret ettiği ve **Abdülbaki Gölpınarlı**'ya neden dolayı bu gibi işlerle meşgul oluyorsun diye sorduğu ve **Abdülbaki Gölpınarlı** yazıda geçen bir kelimenin manasını izah

edemediğinden anlamayarak ve ehemmiyet vermeyerek bu işe girmiş olduğu kanaatına vardığı bu tanığın duruşma zaptının 188.ci sahifesindeki ifade kısmından vazıhan anlaşılmaktadır.

Ant içtirilerek tanık olarak dinlenilen **Tahsin Sungur** duruşma zaptının 191. ve müteakibi sahifelerindeki ifadesinde (**Cezmi Ulucan** bana bir çok gençlerle memleketteki faşist ve mürteci unsurlarla mücadele etmek üzere bir teşkilat kurduklarını halen gizli olduğunu, demokratik mahiyette idare edileceğini gizli olması sebebiyle şimdilik gruplara ayrıldığını ve her grubu bir mümessilin temsil edeceğini, mümessillerin kendi grubunun diğer gruplarla temasını temin edeceğini beni de nisbeten tanıdığım bir gruba verdiğini, **Dündar**'ın mümessil, **Erdoğan Saydam** ile benim ve şimdi ismini hatırlıyamadığım birisinin bizim grubu, teşkil ettiğini, birliğin nizamnamesi bulunduğunu, fakat şimdi nizamname yanında olmadığından okuyamayacağını, ancak mealen teşkilatın genişletilmesini temin için birliğin demokratik mahiyette faşizm unsurlarla mücadele edileceğini ve bu işe üniversiteden başlandığını, hoşa gitmeyecek konferansların gürültü vesaire ile bozmaya çalışacaklarını ve icabında bir mecmua çıkarmak suretiyle bunların aleyhine propaganda yapılacağını) söylemiş aynı tanık ifadesinin devamında (pazartesi günü saat 4.de toplanma yerimiz olan Marmara sinemasının üstündeki gazinoya gittim, **Erdoğan** orada idi, biraz sonra **Dündar** geldi, **Dündar** bize mümessiller arasında harbin sona ereceğinin muhakkak olduğu ve bir miting tertip edilmesinin konuşulduğunu, mitinge herkesin mümkün olduğu kadar çok tanıdığını bularak iştirak etmesini ve mitingin hemen dağılmasının teminini, taşkınlıklar yapılmamasını ve demokrat memleketlere ezcümle İngiltere, Rusya ve Amerika'ya bağlılık hislerini belirten nutukların mitingte söylenmesini, toplantının Taksimde yapılacağını, evvela Sovyet konsoloshanesine sonra Amerikan ve İngiliz konsoloshanelerine gidilip bağlılık nümayişleri yapılacağını bildirmiş olduğunu) söylemiş ve yine aynı tanığın ifadesinden **Dündar Baştımar**'ın gruptakilere teşkila-

tın genişlemesinin lâzım olduğunu, bulunacak kimseler için çok eleyip sık dokunulmamasını teşkilatın demokrat olduğunun söylenmesini yalnız gevşek ağızlıların alınmasından içtinap edilmesini söylemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Ant içtirilip tanık olarak dinlenilen **Nevzat Sudi Odyakmaz** duruşma zaptının 195.ci sahifesindeki ifadesinde (Bayazıtta Küllük kahvesine gittim, **Sefa Yurdanur** arkadaşı **Ferit Teksoy** ile oturuyordu, ben de yanlarına oturdum, **Sefa** cebinden bir kağıt çıkararak bana okudu, bu kâğıt daktilo ile yazılmış iki sahifelik bir yazı idi, bunda faşistlerle, vurgunculara ve karaborsacılarla mücadele etmek üzere bir cemiyet kurulduğu, bu cemiyete faşist olmayan herkesin girebileceği ve bu cemiyetin halen gizli olarak çalışacağı ileride serbest olarak çalışacağı ve cemiyet mensuplarının onar kişilik gruplar halinde toplantılar yapacaklarını söyledi. Benim de bu cemiyete girmemi teklif etti, fakat ben cemiyetin gizli çalışacağından böyle bir cemiyete girmeyeceğimi kendisine söyledim, **Ferit** de yanında oturuyordu, Fransızca bir kitap okuyordu, o **Sefa** ile konuşmamıza karışmadı, bundan başka **Sefa** Müttefiklerin zaferini gösteren filmlere giderek bunların alkışlanmalarını ve Saray sinemasında gösterilmekte olan Stalingrat Zaferi filmine beraber gitmemizi teklif etti, fakat ben gitmedim) şeklinde söylemiş ve yine ant içtirilip tanık olarak dinlenen **Şahabettin Bakırsan**'ın duruşma zaptının 226 ve müteakibi sahifelerindeki ve münderecatının tamamen doğru olduğunu kabul ettiği hazırlık tahkikat dosyasının 231 ve 232.ci sahifelerindeki ifadelerinden tanık **Şahabettin Bakırsan**'ın **Ferit Teksoy**'un daveti üzerine **İsmail Tanık**'ın evindeki toplantıya gittiğini ve burada **Ferit Teksoy**'un teşkil edilen cemiyetin gayesini ihtikârla mücadele ve antifaşist olarak söylemesi üzerine **Şahabettin Bakırsan**'ın izahat istediği **Ferit Teksoy**'un cemiyet Kemalist manada antifaşisttir cevabını verdiği bunun üzerine **Şahabettin Bakırsan**'ın Türkiye'de herkes Kemalisttir, böyle bir cemiyet kurulması lüzumsuzdur mukabelesinde bulunması üzerine aralarında münakaşa cereyan ettiği anlaşılmaktadır.

Doktor **Safter Tarım**'ın verdiği izahat ve münderecatı yukarda yazılı ifadeler bu cemiyetin nizamnamesinin ana hatlarını açıklamaktadır. Bu ana hatlar devlet makinesi iyi idare edilmemektedir, idare unsurları arasında faşistler vardır, bunlar temizlenecektir. Balkan memleketlerinde kurulan cemiyetlere mümasil bir cemiyet olacaktır. Faşistlikle mücadele edecektir. İhtikâr ve vurgunculukla mücadele edecektir. Cemiyet gizli olacak, gruplar halinde çalışacaktır. İlerde legal olacaktır.

Sanıklardan bir kısmının hazırlık tahkikatında cemiyetin nizamnamesine mütedair verdikleri malumat aşağı yukarı duruşmadaki tanıkların ifadelerine nazaran tesbit edilenleri teyit etmektedir.

Sanıklar duruşmada hazırlık tahkikat ifadelerinden rücu etmişler, kurmak istedikleri cemiyetin bir talebe meslek birliği olduğunu söylemişlerdir.

Sanık **Mihri Belli**'de kurmak istediği birliğin talebe meslek birliği olduğunu söylemiş, cemiyetin nizamnamesi taslağının bir benzeri olduğunu söyleyerek beş sahifelik bir yazıyı mahkemeye vermiştir.

Sanık **Mihri Belli**'nin verdiği bu yazıda:

Turancılıktan Almanya'da nasyonal sosyalizm iktidara geldikten sonra Alman ajanlarının beşinci kol kurmak için bütün dünyadaki ve bu meyanda yurdumuzdaki faaliyetlerinden yerli faşistlerin üniversite muhitine sokularak 943-944 yılı içindeki sistemli tahriklerinden turancıların tesiri altında kalan bazı üniversitelilerin gösterdiği faaliyetten milli şef İnönü'nün enerjik müdahalesi neticesinde elebaşılar cumhuriyet mahkemelerine verildiklerinden basında ve devlet mekanizmasında stratejik mevkileri hâlâ işgal etmekte olan düne kadar yerli ve yabancı faşistleri destekleyen bazı kimselerin şimdi sinmeğe ve hatta dil değiştirerek dünkü dostlarını kötülemeğe başladıklarından bahsetmekte;

Kemalizm düşmanlarının üniversite gençliği arasında yaptıkları propagandanın tesirleri henüz tamamiyle bertaraf edilmemiş ve ta-

lebe birliği ırkçıların taşkınlıklarına seyirci kalmış ve kendisine düşen vazifeleri başaramamış buluduğunu, talebe birliği bir meslek birliği olmasına göre siyasi entrikalara karışması doğru değilse de üniversitede Kemalizm aleyhtarı propagandalara karşı inkilabın gençlik arasında bekçiliğini yapmak siyasi entrikalara karışmak diye vasıflandırılamayacağını tebaruz ettirmektedir.

Yazının devamında talebe cemiyetinin eksiklikleri ve cemiyetçe başarılması lâzım gelen talebe ihtiyaçları ayrı ayrı sayılarak izah edildikten sonra rakamlarla numaralanmış maddeler yazılmaktadır ve bu maddelerde birlik talebe meseleleriyle uğraşan gayri siyasi Kemalist antifaşist bir meslek birliği olarak vasıflandırılmış, birliğin henüz kurulmamış olduğunu maddelerin teker teker tetkik ve münakaşa edileceğini kurulması için mektepler açılır açılmaz müracaat olunacağını alakadar makama müşterek istida verilmesi ihtimali olduğundan fazla imza toplamak gayesi ile şimdiden hazırlıklar yapılması yazılmaktadır.

Sanık **Mihri Belli** müdafaasında da üniversitede talebe cemiyetinin taaddüt edebilmesinin caiz ve mümkün olduğuna 1945-1946 ders yılının açılış töreninde ve 31/12/945 günü üniversite talebe birliği kongresinde üniversite rektörünün isteyenlerin ayrı cemiyet kurabileceğine dair sözlerini delil olarak serdetmektedir.

Üniversitede talebe cemiyetinin taaddüt edip etmeyeceği üniversitenin dahili bir meselesidir, bu husus mahkememizi ilgilendirmez, ancak **Mihri Belli**'nin İleri Gençler Birliği'nin nizamnamesinin taslağı olduğunu ileri sürerek mahkemeye verdiği yazı bir çok bakımdan hakikatla telif edilemez.

Nizamnameyi gördüklerini duruşmada söylemiş olan tanıklardan doktor **Safter Tarım** ve **Nevzat Sudi Odyakmaz** nizamnamenin iki veya üç sahifeden ibaret bulunduğunu söyledikleri halde sanık **Mihri Belli**'nin nizamname taslağı olduğunu söyleyerek mahkemeye verdiği yazı sık aralıklarla yazılmış beş sahifedir. Bu itibarla **Mihri Belli**'nin iddiası maddeten çürüktür.

Sanık **Mihri Belli** İleri Gençler Birliğinin henüz teşkil edilmemiş hazırlık devresinde bir talebe meslek cemiyeti olarak göstermektedir. Gayesi münhasıran talebe işleriyle uğraşacak bir cemiyette siyasi ideoloji cereyanlarının yer alamayacağı bedihidir. Halbuki **Mihri Belli** bu cemiyete antifaşistlik vasfını takmıştır ki kabili izah değildir.

Üniversite talebe cemiyetine ancak üniversite talebesi ile tedris hey'eti kadrosunda bulunanların girebilmesi icab eder halbuki duruşmada sabit olmuştur ki üniversite ile ilgisi olmayan doktor **Safter Tarım'**a hadise zamanı iktisat fakültesini bitirip üniversite ile alakası kesilen ve ithalatçılar birliğinde çalışan **Tahsin Sungur'**a ne talebe ve ne de tedris hey'eti kadrosunda bulunmayan hukuk fakültesi hesap memuru **Kemal Karaca'**ya, güzel sanatlar akademisine mensup bir kaç kişiye cemiyete girmeleri teklif edilmiş ve yine üniversite ile ilgisi olmayan **Sabri Yükselen,** İstanbul Belediyesi Taksim tahakkuk şubesi memurlarından **Sabahattin Sami Özer,** iktisat fakültesini terk etmiş köprüler ve şosalar müdürlüğü Trakya grup amirliğinde müstahdem **Celalettin Önyay** cemiyete girmişlerdir.

Hatta mümessiller grubunda bulunan ressam **Nuri İyem'**in üniversite ile ilgisi yoktur, Beşiktaş resim ve heykel müzesinde kâtiptir.

Binaenaleyh sanık **Mihri Belli'**nin üniversite talebe birliği nizamname tasarısı diyerek mahkemeye verdiği yazı bu itibarla da doğru kabul edilemez, bu yazı aynen kabul edilebilseydi yine böyle, bir cemiyetin talebe birliği olmayıp bu şekilde gösterilmiş muvazaalı bir teşekkül karşısında bulunulduğunu kabul etmek zaruri olurdu.

Sanık **Mihri Belli** İstanbul emniyet müdürlüğünde 12/10/944* tarihinde sorguya çekilmiş o tarihte de nezaret altına alınmıştır bu davanın duruşmasına başlandığı tarih ise 15/6/945'dir. Gerek tahkikatta ve gerekse duruşmada bu nizamname üzerinde çok durulmuş,

---

* Kararda yalnışlıkla 12/10/1945 yazılmıştır.

bütün sanıklardan sorulmuş, nizamnamenin elde edilmesine çalışılmıştır. Nizamnamenin tasarısı **Mihri Belli**'de bulunuyor idiyse zabıtaya yahut tahkikata el koyan askeri yargıca hiç olmazsa mahkemeye bunu vermesi lâzım gelirdi, halbuki sanık **Mihri Belli** nezaret altına alınmasından on bir ay sonra 26/9/945'de kendisinin duruşmada dinlenmesinden sonra bu yazıyı ortaya atmıştır. Şayanı dikkattir ki davaya ithal edilmiş olan sanıklardan duruşmada en son sorguya çekilen **Mihri Belli**'dir.

Sanık **Mihri Belli** dinlenme sırasından istifade ederek duruşmanın ceryanını takip etmiş, mahkemece üzerinde durulan ve suç arkadaşlarına tevcih edilen üniversitede bir talebe cemiyeti varken ikincisinin teşkiline müsaade edilir mi, **Nihal Adsız** ve arkadaşları mahkemeye verilmiş ırkçı ve turancı cereyanlarına hükümetçe el konmuştu, bunlarla mücadele için ayrıca cemiyet teşkiline ne lüzum vardı, talebe cemiyeti siyasi ideolojilerle meşgul olabilir mi gibi sualleri tevil yolları ile cevaplandıran tamamı ile müsenna bir tasarı hazırlamış kuracağı cemiyetin nizamnamesi olduğunu ileri sürerek mahkemeye vermiş olduğuna şüphe kalmamıştır.

Şurası da mahkemece şayanı dikkat görülmüştür. Bir talebe cemiyetinde ideoloji birliği mevzuubahis olmaması lâzım gelir. İleri Gençler Birliği'ne girmeği kabul edenlerin ise bir kısmı **Reşat Fuat Baraner**'in faaliyete geçirdiği komünist partisine girmiş ve komünist olmuşlardır. Geri kalanlar ise mahkememizce meçhul kalan sebepler ile komünist sempatizanı olmuş resimde, edebiyatta, şiirde, müzikte sola temayül etmiş kimselerdir. Binaenaleyh inhisarcı bir topluluğun üniversite talebesini temsil edecek bir talebe cemiyeti olduğuna dair iddia bu itibarla da vakaya uygun görülememiştir.

İzah edilen bu sebeplerle **Mihri Belli** tarafından kurulan cemiyetin gizli ve siyasi bir cemiyet olduğuna ve bu cemiyetin bir talebe meslek birliği olduğuna dair iddiaların doğru olmadığına, **Mihri Belli** tarafından mahkemeye verilen yazının kurulacak cemiyetin nizamname tasarısı olduğuna dair **Mihri Belli** tarafından ileri sürülen

iddianın hakikatla kabili telif olmadığına mahkememizde kanaat tahassül etmiştir.

Cemiyetin henüz kurulmamış olduğu kurulmasının düşünüldüğü hakkındaki iddia da varit olamaz.

Tanık olarak dinlenen **Tahsin Sungur**'un ant içerek verdiği ifadenin duruşma zaptının 192.ci sahifesindeki ifadesinin (mümessiller arasında **Dündar** harbin sona ereceğinin muhakkak olduğunu ve miting tertip edilmesinin konuşulduğunu, mitingte herkesin mümkün olduğu kadar çok tanıdığını bularak iştirak etmesini) kısmını **Dündar Baştımar** da teyit etmiştir. Sanıklardan **Müeyyet Boratav**'ın ve **Sefa Yurdanur**'un hazırlık tahkikatında böyle bir tezahüratın yapılmasının konuşulduğunu söyledikleri hazırlık tahkikatı ifade zabıtlarının münderecatiyle sabittir.

Kurulacak bir cemiyetin müessislerince nizamnamesi yapılır bu nizamname cemiyetler kanunu hükümlerine tevfikan ait olduğu makamlara verilir, kabul ve tasdik edilirse ondan sonra cemiyet teşekküle ve gayesine uygun icraata girişebilir, bir cemiyetin henüz teşekkül etmeyip tasarı halinde bulunduğunu kabul etmek için teşkil edilmemiş ve icraata başlamamış olması lâzımdır. Aksi takdirde müsaade alınması mevzuu bahis olmayan gizli cemiyetlerin daima tasarı halinde bulunduğunu kabul etmek gibi mantıksız bir neticeye varılması icab eder;

Gruplara ayrılmış idare hey'eti her gruptan bir mümessil seçilmek suretiyle teşkil edilerek teşkilatını tamamlamış idare hey'etince verilen kararlar gruplara tebliğ edilmek suretiyle icraata başlamış bir cemiyetin tasarı halinde bulunduğu mahkememizce kabul edilememiştir.

Sanıklar tarafından duruşmada ileri sürülen bir husus mahkemece de esasa müessir görüldüğünden ayrıca tebaruz ettirilmesi maslahata muvafık olacaktır.

Sanıklar İstanbul emniyet müdürlüğünde yapılan tahkikatta tutulmuş olan ifade zabıtlarındaki açıklamaların hiç birisinin hakika-

ta uygun olmadığını, maruz kaldıkları işkencenin tesiri ile ve kendilerine telkinler yapılarak bu ifadelerin yazdırılmış sonra da zapta geçirilmiş bulunduğunu ileri sürmekte ve hazırlık tahkikatındaki ifademi kabul etmiyorum demektedirler.

Mahkemeye verdikleri müşterek bir dilekçede de İstanbul emniyet müdürlüğü birinci şube emrinde mevkufları ihtilattan men ederek içine kapamağa mahsus otuz beş hücrenin bulunduğunu bu hücrelerin pis, havasız, rutubetli her türlü yaşama imkânlarından mahrum yerler olduğunu, bu hücrelere kapatılarak uzun zaman mevkuf tutulduklarını isticvap edilirken dayak atıldığını memurların hakaretlerine, küfürlerine maruz kaldıklarını tahammülü imkânsız işkenceler altında **Hasan Basri Alp**'ın öldürüldüğünü **Kemalettin Özerdem**'in çıldırdığını, **Sefa Yurdanur**'un iki defa intihara teşebbüs ettiğini memleketin güzide ressamlarından **Nuri İyem**'in sinir buhranlarına düçar olduğunu belirtmiş ve İstanbul emniyet müdürlüğü binasında bir keşif yapılmasını istemişlerdir.

Devlet dairesine taalluk etmesi itibariyle sanıkların keşif talebi reddedilmiş dilekçeleri sıkıyönetim komutanlığına gönderilmiştir.

Sanıkların sıkıyönetim komutanlığınca hazırlık tahkikatına memur edilen yargıç tarafından tutulmuş olan ifade zabıtlarına da şamil olmak üzere tahkikattaki bütün zabıtların ihticaca salih bulunmadığını istihdaf eden bu iddiaları mahkemece varit görülememiştir.

Bir kerre emniyet müdürlüğünde telkin yapılarak uydurma ifadeler alınmasına ve uydurma ifadelerin zapta geçirilmiş olmasına masum kimseleri suçlu mevkine düşürecek kadar tahkikatın sun'i yapılmasına hiç bir sebep yoktur. Tahkikat ve duruşmanın cereyanı ile sabittirki münhasıran Süleymaniye camiine afiş asmağa teşebbüs edenleri ele geçirmek maksadı ile başlanılmış olan takibatta üniversitede gizli bir cemiyet bulunduğu tahkikat inkişaf ettikçe kendi kendine meydana çıkmıştır. Tasarlanmamış münhasıran başka bir tahkikatın seyri esnasında meydana çıkmış tesadüfi bir vak'anın tahkikinde sun'i deliller ihtasına varacak kadar gayretkeşlik göster-

meğe memuru sevk edecek gerek maddi ve gerek psikoloji bakımından hiçbir sebep görülememiştir.

Diğer taraftan emniyet müdürlüğü birinci şube memurları sanıklardan yalnız dokuzunu dinlemiş, ifadelerini zapta geçirmiştir. Ondan sonra sıkıyönetim komutanlığı işe el koymuş, hazırlık tahkikatına memur edilen askeri yargıç emniyetçe dinlenenler de dahil olmak üzere bütün tanık ve sanıkları dinleyerek ve delilleri tesbit ederek sanıklar mahkemeye sevk edilmişlerdir.

Sanıkların bu yargıca doğruyu söylemeleri zulüm ve işkence mefhumuna girebilecek aşırı bir tazyika maruz kalmışlar veya kalmakta iseler bu yargıca müracaat etmeleri veyahut uzun süren tahkikat esnasında ilgili devlet makamlarına şikâyet etmeleri hiç olmazsa kendileriyle görüşmelerine müsaade edilmiş olan ziyaretçilerine bu hususu açıklamaları icab ederdi. Halbuki duruşma başlayıp hayli ilerleyinceye kadar bu yolda ne yapılmış bir teşebbüs ve ne de bu yolda bir iddia meydanda yoktur.

Ancak duruşmaya başlanıp hayli ilerledikten sonradır ki böyle bir iddia ortaya atılmıştır.

Bundan başka duruşmada tanık olarak dinlenenlerden bir kısmı tahkikatın başlangıcında zan altına alınarak nezarette bekletilmiş kimselerdir.

Bunlar duruşmada dinlenirken hepisinden tahkikatta tazyik edilip edilmedikleri sorulduğu halde yalınız birisi tanımadığı halen de teşhis edemeyeceği bir memurun kendisine iki tokat vurduğunu söylemiş, diğerleri hiç bir tazyika maruz kalmadan iradelerine sahip olarak ifade vermiş bulunduklarını bildirmişlerdir.

Aynı gayeye yöneltilmiş bir tahkikatta aynı şartlar dahilinde dinlenmiş olan bu kişilere hiçbir telkin ve tazyik yapılmamış olması diğer sanıkların dayanılmaz tazyik ve işkence ile kendilerinden söz alındığı ve tazyik altında bir takım hayali ve uydurma ifşaatta bulunmuş oldukları hakkındaki iddialarının yersizliğini açık olarak göstermektedir.

Sanıkların tevile sapmakta gösterdikleri gayret yalnız hazırlık tahkikatındaki ifadelerine münhasır değildir.

Mustafa Göksu, Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan, Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ, Mehmet Fethi Elmas, Orhan Bağman duruşmada dinlenerek ifadeleri zapta geçirildikten hayli müddet sonra **Mustafa Göksu** duruşma zaptının 252.ci, **Kenan Uluğ** duruşma zaptının 265.ci sahifelerindeki beyanları yaparak, **Yusuf Atılgan** münderecatı duruşma zaptının 265.ci sahifesinde yazılı dilekçeyi vererek duruşmada dinlenirken **Emin Sekun**'un komünist partisinin takviyecisi olarak kendilerine ders vermiş olduğu hakkındaki ifadelerinin doğru olmadığını söylemiş, tashihini istemişler, **Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ, Mehmet Fethi Elmas, Orhan Bağman** münderecatı duruşma zaptının 240 ve 241.ci sahifelerinde yazılı dilekçe ve beyanlarla duruşmada evvelce vermiş oldukları ifade ve yapmış oldukları açıklamaların hakikate mukarin olmadığını keenlemyekün addedilmesi talebinde bulunmuşlardır.

Orhan Bağman tekrar duruşma zaptının 297.ci sahifesinde yazılı beyanla hakikatın emniyet memurlarına ve hazırlık tahkikatını yapan yargıca verdiği ifadesinde yazılı olduğu gibi cereyan ettiğini sonradan dilekçe vererek ifadesinden rücu etmesi merkez komutanlığına getirilip diğer sanıklarla temasa geldikten sonra bunlar tarafından yapılan telkinlerden ileri gelme bir yalandan ibaret olduğunu söylemiştir.

Yukarıda yazılı sebeplerden ve bilhassa sanıklardan hiçbirine mahkememizce tazyik ve telkin yapılmamış olduğu yapılmasının imkân ve ihtimali bulunmadığı hakkı müdafaaya bol bol yer verildiği meydanda ve bir vakıa iken bir oturumda söylediklerini müteakibi oturumlarda bir takım tevilli sebepler göstererek ret ve cerhe kalkışacak kadar zaaf ve samimiyetsizlik gösteren sanıkların tahkikat safhasında yargıç tarafından tutulmuş olanlara da şamil olmak üzere bütün tahkikat zabıtlarındaki ifade ve beyanlarının doğru olmayıp telkin ve tazyik ile söyletilmiş olduğuna dair iddialara mahkememizce inanılamamıştır.

Sanıklar da işkence yapıldığına delalet edecek maddi deliller ve eserler de gösterememektedirler.

Şurası tahakkuk etmiştir ki:

Tahkikat yapılırken sanıklar ziyaretçileriyle henüz ele geçmemiş arkadaşlarına haberler göndermeğe sorguya çekildikleri zaman nelerin açıklanmasında mahzur olmadığını neleri ve kimleri saklamak icab ettiğini bildirmeğe muvaffak oldukları gibi sanık **Mihri Belli** de emniyet müdürlüğü birinci şubede nezarette bulunuyorken diğer sanıklarla şahsen temas etmek karşılıklı hücrelerde bulunanlarla cigara ile harfler yaparak işaretlenmek hücreden hücreye kağıt atmak helanın muayyen mahalline alacak kişiyi göstermek üzere tekerrür ettirilmiş işaretleri ihtiva eden mektuplar komak suretiyle muhabere imkânını bulmuştur.

Bu muhaberelerin ne suretle başladığını ne yolda ve ne şekilde devam ettirildiğini **Sefa Yurdanur**'un hazırlık tahkikat dosyasının 71.ci, **Mustafa Göksu**'nun aynı dosyanın 266.cı, **Cezmi Ulucan**'ın 387.ci, **Müeyyet Boratav**'ın 353.cü sahifelerindeki ifadeleri açıkça göstermektedir.

Nezarette iken sanıkların helaya mektup komak suretiyle muhabere ettiklerinden şüphe edilerek emniyet müdürlüğü birinci şubece helalar göz altına alınmış, hela pencerelerinin demir parmaklığı arasına sıkıştırılan mektuplardan üçünün foto kopyası üçünün de suretleri alınarak zabıtla tesbit edilmiştir.

Bu mektuplardan ezcümle **Mihri Belli** tarafından işareti konarak hela penceresinin demirine sıkıştırılmış ve sanık **Ferit Teksoy**'a hitaben yazıldığı anlaşılan foto kopyası alınmış mektupta:

1- **Sefa** bir iki tokattan sonra komünist olduğunu söylemiş ve beni de karıştırmış;

2- Sen ifadeni değiştirme ve birliği Kemalist ve legal bir teşebbüs olarak bildiğin için girdim de;

3- Sen bu pazar arkadaşlarına haber yollamağı ihmal etme;

4- Eğer **Sefa**'dan parti neşriyatı filan aldınsa bunu başkası bilmi-

yorsa **Sefa** söylese de sen inkâr et, komünist olarak tesbit etmediklerini er geç serbest bırakacaklarını tahmin ediyorum.

Ve yine **Mihri Belli** tarafından işareti konarak helaya bırakılan ve **Sefa Yurdanur** tarafından alınan zabıtla tesbit edilmiş olan mektupta:

1- Galiba hasta olmuşsun geçmiş olsun.

2- Sen azami bir seneye mahkum edileceksin, belki de daha az üç ayı geçti.

3- Birliğe mensup çocuklara haber göndermeyi ihmal etme;

4- Tuttuğun prensip şu olmalıdır, çok az zayiatla bu işi atlatmak;

5- Yeni bir inkişaf olursa beni haberdar et;

6- Şimdiye kadar yazdıklarıma dair bir şey söyliyeceğin varsa bildir.

7- Fazla gururlanma, gülünü koklayan dikenine katlanır, yazılmaktadır.

Gerek bu mektupların münderecatı ve gerekse yukarda yazılan **Sefa Yurdanur, Mustafa Göksu, Cezmi Ulucan, Müeyyet Boratav**'ın hazırlık tahkikat ifade zabıtlarının muhtevası tahkikat esnasında sorguları yapılırken sanıklara istediği gibi cevaplar verdirmek ve işin hakiki mahiyetini gizlemek maksadiyle **Mihri Belli** tarafından girişilen faaliyetleri, gösterilen gayretleri ve bu sanığın diğerleri arasında nazımlık yapmak istediğini açıklamakta aynı zamanda ağzını sıkı tutamayan **Sefa Yurdanur**'a komünistlerin (çok zayiat vermeden atlatmak) prensibini hatırlatmakta olduğunu göstermektedir.

Sanıklar emniyet müdürlüğünden İstanbul merkez komutanlığına nakledildikten sonra toplu bir halde tutulduklarından aralarında konuşmak ve anlaşmak kolaylaşmış, bu vaziyetten istifade kaçırılmamış, duruşmadaki ifadeler göze batacak kadar ayarlanmış bir şekil almıştır.

Kaçırılıp ayarlanamayanlar içinde müteakibi oturumlarda dilekçe vererek ve beyanlar yaparak tashih ettirmek yoluna başvurulmak istenmiştir.

Bu olaylar karşısında mahkemece hazırlık tahkikatı ve duruşmadaki ifadeler arasında görülen ne ihtisasat farkı ile ne de hatıra zaafı ile izah edilemeyecek kadar mübeyin olan esaslı farkların ancak hakikatı saklamak gayesine matuf sanık **Mihri Belli** tarafından sarfedilen gayretlerin mahsulü olduğuna kanaat getirilmiş hakikati bulmak, adaleti temin etmek için hüküm tesisinde ayarlanmış sözlere, tahakkuk etmeyen ifade ve beyanlara göre değil müsbet vakıalar ve ihticaca salih ifadelerle teessüs edecek vicdani kanaatlara dayanmak mecburiyetinde olan mahkememiz sanıkların duruşmadaki ifade ve beyanlarının müvvel ve müsenna olduğunu, olaylara daha ziyade yakın olmaları itibariyle dahili ve harici tesirlerle bulandırılmağa vakit kalmadan tesbit edilmiş bulunan hazırlık tahkikatındaki ifade zabıtlarının daha ziyade ihticaca layık olduğunu kabul etmek icab ettiğine kanaat getirmiştir.

Sanık **Mihri Belli** hazırlık tahkikatı dosyasının 406.cı ve müteakibi sahifelerindeki ifadesinde siyasi kanaatının ileri Kemalist olduğunu, Kemalizmin mahiyet itibariyle her hangi bir müterakki hareketten daha az inkilapçı olmadığı gibi turancılık ve diğer dahili irtica nevileriyle kabili telif bulunmadığını ve hiçbir Kemalistin Almanyanın zaferini arzulayamayacağını ve her Kemalistin hedefine ulaşabilmek için kendi görüşlerine tamamen uymasa bile icabında inkılapçı mahiyette siyasi gruplarla işbirliği yapabilecek kadar siyasi elastikiyet gösterebilmesi icabettiğini söylemekte Türkiye'de her inkılapçı gruba olduğu gibi komünistliğe de serbesti verilecektir demektedir. Sanık ifadesine devam ederek son dört yıl zarfında Saraçoğlu hükümetinin harp ekonomisi siyasetini bırakarak devletçilik umdesiyle kabili telif olmayan ve halkı vurgunculara peşkeş çekmeğe muadil olan serbest ticaret siyaseti takip ettiğinden, varlık vergisi gibi gayri müslim Türkleri hedef tutan bir vergi kabul ederek layiklik umdesinden ayrıldığından Türkiye'de ticaret yapan yabancıların varlık vergisinden tenzilat yapıldığı halde gayri müslim Türklere böyle bir müsaade yapılmamasından ve bunun kapitülasyonları

davete muadil olduğundan turancılık gibi mahiyet itibariyle mürteci ve şarkta halkın mukaddesatını istismar vasıtası yapmağa kalkan tarikat mensuplarının faaliyetini enerji ile önlememesinden dolayı hükümeti tenkit etmekte ve üniversite tedris hey'etine intisap ettiği zaman talebe cemiyetinin faaliyetini ve talebe arasındaki diğer cereyanları takip etmeğe koyulduğunu Kemalist inkılabın gençliğe benimsetilmesi bu cemiyetin en büyük vazifesi iken bu vazifesini ihmal eder gördüğünü bu yüzden talebe arasında turancılık gibi mürteci ceryanlar ve aynı derecede müfrit sol sekter fikirler tutunmakta olduğuna kanaat getirdiğini yapılabilecek işi kararlaştırmak için evvela *Yurt ve Dünya* mecmuasını çıkaranlardan doçent **Pertev Naili Boratav** vasıtasiyle tanımış olduğu **Müeyyet Boratav** ve kardeşi **Can Boratav** ile sonra iktisat fakültesinde talebe olan **Tahsin** vasıtasiyle tanıdığı **Mustafa Göksu** ve **David Nae**'nin delaletiyle tanıdığı **Sefa Yurdanur** ile talebeyi ilgilendiren bu meseleleri etrafı ile görüşmeğe başladığını söylemektedir.

Sanık ifadesinin devamında **Reşat Fuat** ile yapmış olduğumuz konuşmalarda kendisine umumi olarak üniversite muhitinde talebeler arasında Amerika'daki tecrübelerinden faydalanarak yukarda zikrettiğim fikirlerin hududu dahilinde bazı teşebbüslere geçmek niyetinde olduğumu, fakat henüz hareket tarzımı tayin edemediğimi anlattım, kendisi bu fikrimin yerinde olduğunu, antifaşist mahiyette her teşebbüsü desteklemeğe hazır bulunduğunu söyledi. Fakat aramızda sarih bir anlaşma veya mukavele yapılmış değildir) demiştir.

Yine ifadesinin devamından Amerika'dan avdetini müteakip *Vatan* gazetesindeki çalışması esnasında **Suat Derviş** (diğer ismi **Saadet Baraner**) ile onun vasıtasi ile de kocası **Reşat Fuat Baraner** ile tanıştığını, **Baraner**'in Pangaltıdaki evinde ve asker kaçağı iken saklandığı Kadıköyündeki **Mutena**'nın evinde görüşmeler yaptığını, **Baraner**'in sanığa bülten verdiği bu bültenlerden birisinin kendisi tarafından **Sefa Yurdanur**'a verilmiş olduğu sanığın komünist partisinin ileri gelenlerinden **David Nae, Hasan Basri Alp, Sebati**

Selimoğlu ve **Hamdi Akın** ile tanıştığı anlaşılmakta ve sanık tevkifat başlayıncaya kadar bunların komünist olduklarını bilmediğini, hatta komünist partisinin mevcudiyetinden bile haberi olmadığını ilave etmektedir.

Sanıklardan **Sefa Yurdanur** da 944 senesi Şubat ayı içerisinde komünist partisinin mensuplarına günün siyasi durumunu izah için çıkardığı bültenlerden, bir köşesinde günün meseleleri ortasında yurdumuzu faşist ajanlarından ve Alman casuslarından temizleyelim, yazılı bir bülteni **Mihri Belli**'den aldığını söylemektedir.

Sanık **Mihri Belli**'nin **Reşat Fuat Baraner** ve arkadaşlarının komünist olduklarını ancak tevkifat başladıktan sonra anladığına dair iddiası tatmin edici mahiyette değildir. **Mihri Belli** Amerika'dan yurda geldikten sonra gazetecilik sahasına atılmış *Vatan* gazetesinde, *Tan* gazetesinde çalışmış, ifadesine göre ise **Baraner** ile siyasi münakaşa ve mübahasalara girişmiştir. Yine ifadesine göre **Baraner** için siyasi akidesi itibariyle (sol sekter diye vasıflandırdığı) kimselerin haricinde kaldığına dair bir teşhis de koymuştur.

Aralarında bu kadar mübahasa ve münakaşalar cereyan etmişken **Mihri Belli** gibi yabancı memlekette bile siyasi ceryanlara, intihap işlerine karışmış yüksek tahsilli, zeki ve açık fikirli bir şahsın muhatabının tarafını tayin edememesi imkânsızdır.

Mihri Belli kendisinin tahkikatta tazyik edildiğini iddia etmemektedir. Duruşmada da aşağı yukarı aynı sözleri söylemiştir. **Mihri Belli**'nin mealen yukarda yazılı ifadesi baştan başa müevvelen ikrardır, elde başka bir delil bulunmasa bile münhasıran bu ifadenin incelenmesiyle İleri Gençler Birliği'nin **Reşat Fuat Baraner** ile müzakere ve anlaşma neticesinde kurulmuş olduğunu kabul etmek icab ederdi. Halbuki aşağıda sıralanacak deliller hakikatı ve İleri Gençler Birliği olarak adlandırılmış cemiyetin mahiyetini şüphe ve tereddüde mahal bırakmayacak surette aydınlatmaktadırlar.

a- Sanık **Mihri Belli**'nin 2 No.lu Ankara garnizon mahkemesince komünist partisi teşkil etmesinden mahkum edilmiş olan **Reşat**

Fuat Baraner'e göndermek üzere yazdığı, sonra göndermekten vazgeçtiği bir mektup emniyet müdürlüğünde kullandığı yastığın pamukları arasında bulunmuştu. Dava dosyasına eklenmiş olan bu mektubun muhtevası **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur** ile kendisinin ifade hülasalarıdır. Bu mektupta yazılan **Mihri Belli**'ye ait ifade kısmı aynen:

Mihri Belli'nin ifadesi: Evvela ben komünist değilim ancak eğer komünistler Türkiye'de de demokrasinin tam olarak kurulması yolunda benim ile çalışırlarsa yardımlarını memnuniyetle kabul ederim, bununla beraber sol sekterler ile özleşmem imkânsızdır. İleri Gençler Birliği içinde birkaç komünist bulunmakla beraber (heyhat bunlar dayağa pek az mukavim çıktı, bir istisna ile) bu teşekkül kat'iyyen komünist değildir. Gaye legal Kemalist bir birlik kurmak idi. Talebe **Sefa Yurdanur**'a iki yazı verdiğim doğrudur. Birinci yazı komünist partisinden filan bahsetmiyor, Türkiye'deki faşistlerin entrikalarının önlenmesini tavsiye ediyordu, ben de bu fikirdeyim (bu yazı teksir makinesinde basılmış idi) ikinci yazı doğrudan doğruya komünistlere hitap etmekte idi ilk önce muhtelif memleketlerdeki komünist partilerin bugünkü durumu inceleniyor, bütün partilerin bir demokrat cephede yer aldıkları belirtiliyor, bundan örnek alarak Türkiye komünist partisinin de hangi siyasi akideye taraftar olursa olsun bütün Türk demokratlarıyla işbirliği yapması ve vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesi altında toplanmasının lazım geldiği ileri sürülüyor, eskiden yazılmış olduğundan bu dilekler arasında varlık vergisinin affı ile Almanya ile iktisadi münasebetlerin kat'ı vardır (bu yazı beyaz kâğıt üzerinde yazı makinesinde yazılmış altı sahifedir.) (Cephe yazısı polisin eline geçmemiştir.)

Her iki yazıyı da (birer nüsha olmak üzere) bay **Reşat Fuat** bana vermiştir. **Reşat**'ı **Suat Derviş** vasıtasiyle tanıdım, **Suat** hanım benim Babıaliden ahbabımdır. Kendisi Sovyet dostu olmakla beraber komünist olduğunu zannetmiyorum. Suat'ın daveti üzerine bundan iki sene kadar evvel bir kerre Pangaltıdaki evine gittim. Orda

Reşat Fuat ile tanıştım, aramızda tam bir fikir olgunluğu olmamakla beraber bazı görüşlerine iştirâk etmekteyim, sonra üç ila dört kerre **Suat Derviş** Kadıköyüne taşındıktan sonra onu orada ziyaret ettim, galiba şubat ayında **Reşat** bana adı geçen iki yazıyı verdi, cephe yazısını okuduktan sonra geri getirmemi sıkı sıkı tenbih etti. Galiba onu da diğeri gibi teksir edecekti, fakat o günlerde tevkif edildiği için yazıyı iade edemedim, **Reşat** bana komünist partisinden doğrudan doğruya hiç bahsetmiş değildir. Ben de ona İleri Gençler Birliği'nden bahsetmedim, zaten o zaman böyle bir fikrim yoktu. Tevkif edilenler arasında **Reşat** ile **Suat Derviş'**ten başka kimseyi tanımam.

-Mühim- (Camiye asılan bayrakta cephe imzası bulunduğundan **David** veya **Osman**, **Basri'**ye cephe yazısını vermiş veyahut bundan bahsetmiş bulunsun.)

Ankara'da tutuk bulunan **Baraner'**e ulaştırılmak üzere yazılmış olan bu yazının muhtevası birisi Süleymaniye camiine asılacak afişi asmağa teşebbüs hadisesinden **Tahsin Berkem** ile birlikte olanın **Hasan Basri Alp** olduğuna dair ileri sürülen iddiayı destekleyecek şahitler temin etmek ikincisi de **Baraner'**i buradaki ifadelere uygun ifade vermeğe hazırlamak üzere iki maksadın temin edilmesi için yazılmış olduğunu göstermektedir.

Bu yazıda İleri Gençler Birliği içinde bir kaç komünist bulunmakla beraber cümlesinden sonra parantez içine alınmış (heyhat bunlar dayağa pek az mukavim çıktı bir istisna ile) şeklinde bir izah yapılmıştır. Bu yazının şimdiye kadar Türkiye'deki komünist teşebbüslerinin muvaffakiyetsizliklerini de hesaba katarak ve onlardan istifade ederek daha ziyade realist bir teşkilat vücuda getirmek sevdasına düşen ve bir kolunu da münevver gençler arasına ve üniversiteye atan **Fuat Reşat Baraner'**e teşkilat mensuplarından ağızlarını sıkı tutmayanların bulunduğunu haber vermek maksadı ile yazılmış olduğu meydandadır.

İfade tarzından zan altına alınmışlardan şikayeti ve hayal sukutu-

nu mutazammin olan (heyhat bunlardan birisi müstesna diğerleri dayağa az mukavim çıktılar olup biteni ifşa etmeğe başladılar) mefadındaki bu yazının muhatabı olan **Baraner'**i İleri Gençler Birliği'nden habersiz ve bu teşkilatla ilgisi bulunmayan bir kimse olarak kabul etmeğe mükaleme ve muhabere usulleri müsait değildir.

b- Sanık **Mihri Belli'**nin komünist partisi tarafından mensuplarına iç ve dış siyaset hakkında bilgi vermek ve partinin noktai nazarını izah etmek için çıkardığı bültenlerden birisini İleri Gençler Birliği mümessillerinden **Mustafa Göksu, Sefa Yurdanur, Müeyyet Boratav'**a verdiği ve bu bültene bir de vurgunculuk ve faşizme karşı mücadele cephesi adı eklenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bülten ve eki cephe yazısı hakkında sanık **Mihri Belli** hazırlık tahkikatı ifadesinde (944 yılı temmuz ayında bir gün saat 9 raddelerinde üniversite bahçesinde **Basri'**ye rastladım, beni bekliyormuş, bahçenin arkasında çamların altında bir sıraya oturarak konuştuk, komünist tevkifatı esnasında **Basri** tevkif edilmediğini söyledi, benim ahbabım olduğunu bildiği **Reşat Fuat'**ın tevkif edilmesine canı sıkıldığını benim antifaşist talebeyi etrafıma topladığımı memnuniyetle öğrendiğini ve bu sırada antifaşist bir cephe için aramızda bir işbirliği yapmamızı teklif eder mahiyette idareyi kelam etti. Ben mevzuu değiştirerek böyle bir işe yanaşmadığımı kendisine ihsas ettim, konuşmamızın başlangıcında adresimi almıştı. İşim olduğu için yanından ayrıldığım sırada bana uğrayacağını söyledi, ben buna lüzumu olmadığını gelmemesini söyledim, bunun üzerine bu hallerime çok canı sıkıldığını bildirdi, bu konuşma neticesinde **Basri'**nin adalet kaçağı olduğuna kanaat getirdim. Aradan takriben bir hafta geçtikten sonra **Basri** tipinde bir adam Fatihteki evime gelerek beni sormuş bulamayınca bu zarfı kendisine üniversiteden gönderdiler diyerek zarfı anneme bırakmış, gelen adamın telaffuzu da Anadoluya çalmakta olduğunu annem söyledi, o zaman ben zarfı getirenin **Basri** olduğuna kat'iyetle kani oldum, bu zarftan beş altı sahifelik bir yazı çıktı. Bu yazı doğrudan doğruya komünistlere hitap ediyor

uzun uzadıya muhtelif memleketlerdeki komünist partilerinden nasıl halk cephelerinde yer aldıklarını gösterdikten sonra Türk komünistlerinin vurgunculuğa ve faşizme karşı mücadele cephesinde faaliyet göstermelerini tavsiye ediyor, yazının son kısmında cephenin istekleri sıralanmıştır. Bu istekler umumiyetle mutedildir. Bunlar arasında varlık vergisi sürgünlerinin affı Almanya ile iktisadi münasebetlerin kesilmesi de olduğundan bu yazının biraz eski olduğu anlaşılıyor, bu yazıyı üzerlerinde müsbet tesir yapacağına ve birliğe karşı bağlılıklarını artıracağına inanarak komünist olmalarının birlik safından çalışmalarına engel teşkil edemediğini teyit ettiği için **Mustafa** ile **Sefa**'ya verdim. Okudular iade ettiler aynı yazıyı **Müeyyed**'e de vermiştim, okuyup iade ettiği vakit bu yazı beni sarmadı bizim birlik işi daha çok realist ve müsbet bir teşebbüs her halde bu işler tıbbiyenin son sınıfına ulaşmış bir talebenin yanaşacağı meseleler değildir diyerek intibaını anlattı. Yazıyı en son okuyan **Mustafa** olmuştur. Onun tevkif edildiğini haber alır almaz bu kağıdı yırttım) demektedir.

Aynı sanık duruşmada ise bültenin kendisi tarafından yırtılmadığını bülteni **Sefa Yurdanur**'dan geri aldıktan sonra **Mustafa Göksu**'ya verdiğini bültenin **Mustafa Göksu** da kaldığını söylemiş ve bu mübayenetin sebebini bülteni vesile ederek ikinci bir defa evimin aranmasına meydan vermemek için yırttığımı söyledim şeklinde izah etmiştir.

Sanıklardan **Mustafa Göksu**'nun duruşmadaki ifadesi ise (**Mihri, Sefa,** Ben üçümüz birlikte gidiyorduk, **Mihri**, **Sefa**'ya bir bülten verdi, bana da eve gel sana da vereyim dedi, evine giderek bülteni aldım, eve geldiğimde polisin beni aradığını evimizin diğer bir katında oturarak kiracı bulunan bir kadından öğrendim, bunun üzerine korkarak bülteni okumadan yırttım) şeklindedir.

Bülten ve cephe yazısını imha edenin kim olduğu esasına müessir olmamakla beraber **Mihri Belli**'nin hazırlık tahkikatı ifadesiyle duruşmadaki ifadesi arasındaki mübayenete sebep olarak gösterdiği

evinin aranmasına mani olmak keyfiyeti mantıki olamaz, bültenin **Mustafa Göksu**'da kalması veya yırtılarak imha edilmesi her ikisi de **Mihri Belli**'nin evinde bültenin bulunmadığını ifham eder ve evin aranıp aranmamasında ikisi de aynı neticeyi haiz ve aynı derecede müessirdir. Bu itibarla **Mihri Belli**'nin gösterdiği sebebin sümmetedarik gösterilmiş bir sebep olarak mütalaa edilmesi zaruridir. **Mihri Belli**'nin söz değiştirmesini duruşmada kendisinden evvel dinlenmiş olan ve bu bülteni yırttığını söyleyen **Mustafa Göksu**'nun ifadesine uymak için ittihaz edilmiş bir yol olduğunu kabul etmek mantıki olacaktır.

Sanıklardan **Sefa Yurdanur** hazırlık tahkikat dosyasının 74.cü sahifesindeki ifadesinde (**Cezmi**'lerde yaptığımız toplantıdan sonra **Mihri** bana vermiş olduğu bülteni **Ferit**'e de vermemi söyledi, bu bültenin sol köşesinde kırmızı makine şeridi ile yazılmış günün meseleleri ortada ikinci dünya savaşında dünyanın siyaset durumu ve Türkiye ibareleri vardı. İçinde de hükümetimizin tuttuğu siyaseti Almanlara faideli olmakla ittiham ediyordu.

Irkçı ve Turancıların tevkifinden bahisle bunların ikinci derecede ırkçılar olduğunu söylüyordu, bundan başka da Almanlara krom sevkiyatını kesmemizin kendiliğinden olacağı yerde dış tesirler altında vuku bulduğunu yazıyordu, bu bültene bir de ek olarak faşizm ve vurgunculuğa karşı milli savaş cephesinin gaye ve prensiplerini havi bir buçuk sahifelik bir yazı vardı bülten 944 Haziran tarihini taşıyordu, tarih sonda idi bülten komünist selamlar yazısı ile bitiyordu.

Aynı sanık hazırlık tahkikat dosyasının 55.ci sahifesindeki ifadesinde **Mihri**'nin bültene ek olarak verdiği faşizm ve vurgunculuğa karşı milli savaş cephesi gaye ve prensipleri yazısının (on ila on dört maddeyi ihtiva ettiğini ve bu maddelerin harp içinde bazı şahısların haksız servetler ellerine geçirdiklerinden bu servetlerin umumi bir vergi ile amme hizmetlerine tahsis edilmesi lâzım geldiğinden son zamanda Alman ajanlarının faaliyetlerini artırdıklarından bunun

önüne geçilmesi lâzım geldiğinden Müttefik zaferi kat'i olduğundan İngilizlerle yaptığımız ittifak muahadesi şeklinde Amerikalılar ve Sovyetlerle de birer ittifak muahadesi yapmamız icabettiğinden Almanlarla siyasi münasebetlerin kesilmesi lüzumundan Millet Meclisinin yeni bir seçimle tekrar toplanmak üzere feshi lâzım geldiğinden seçimin tek dereceli intihaplarla yapılması lüzumundan muhtelif siyasi partilerin teşekkülüne müsaade edilmesi lâzım geldiğinden Alman taraftarlığı yapmış olan gazete ve mecmuaların kapatılması lâzım geldiğinden) bahsetmekte olduğunu söylemiştir.

Sanıklardan **Müeyyet Boratav** da **Mihri Belli**'nin evine gittiği bir günde **Mihri Belli** tarafından bülten ve eki cephe yazısının kendisine verildiğini, **Cezmi Ulucan** ve **Dündar Baştımar**'la birlikte okuduktan sonra bu bülteni yine **Mihri Belli**'ye iade ettiğini söylemektedir.

Müteaddit şahıslara verilip okutturulan bu bülten ve eki cephe yazısının bir nüsha mı veya müteaddit nüshalar mı olduğunda tereddüt edilmiştir. Bülteni **Mihri Belli**, **Safa Yurdanur**'a verdikten sonra **Mustafa Göksu**'ya eve gel sana da vereyim demiş olmasına **Mustafa Göksu**'nun **Mihri Belli**'nin evine giderek bülteni ve ekini almasına **Sefa Yurdanur** kendisine verilen bülteni **Ferit Teksoy**'a müteakiben **Recep Akesi**'ye verip onlardan geri aldıktan sonra **Mihri Belli**'ye iade etmiş olmasına, cephe yazısının grup toplantısında da okunduğu **Sefa Yurdanur** ve **Ferit Teksoy** gruplarına dahil olan bazı sanıkların hazırlık tahkikatı ifadelerinden anlaşılmasına göre cephe yazısının müteaddit nüshalar olduğunu kabul etmek icab eder. Bununla beraber **Mustafa Göksu**'nun bu yazıyı almak için bir kaç gün sonra **Mihri Belli**'nin evine gitmesi o zamana kadar **Sefa Yurdanur**'a verilen bültenin elden ele dolaştıktan sonra **Mihri Belli**'ye iade edilmiş olması mümkündür.

Tahkikatta ve duruşmada sanık **Mihri Belli** bülten ile eki cephe yazısının **Hasan Basri Alp** tarafından evine bırakıldığını söylediği halde **Baraner**'e ulaştırılmak üzere hazırladığı yazıda bahse mevzu

olan bülteni ve cephe yazısını **Reşat Fuat Baraner**'den aldığını iade edileceği zaman **Baraner** tevkif edildiğinden geri vermeyip kendisinde kaldığını yazmaktadır.

Kendi ifadesi imiş gibi **Baraner**'e yazarak göndermek istediği yazı tetkik edilirse mühtevası itibariyle **Mihri Belli**'nin tahkikat ve duruşmada söylediklerinden hayli farklı olduğu görülür. Sanık **Mihri Belli**'nin bu yazıyı tevkif edildiğinden üç buçuk ay sonra yazdığı anlaşılmaktadır. Halbuki **Mihri Belli** bu tarihten hayli zaman sonra sorguya çekilmiştir. Binaenaleyh **Mihri Belli** tahkikatın bidayetinde cephe yazısının **Reşat Fuat Baraner**'den alındığını söylemesindeki mahsuru düşünememiş hakikata daha yakın bir ifade vermeği tasarlamış iken sonra bundan sarfınazar ederek bülteni ve ekini **Hasan Basri Alp**'ın evine bıraktığını söylemeği tevil itibariyle daha muvafık ve pek yerinde olarak işine daha elverişli bulmuştur.

Sanıklardan **Tahsin Berkem** emniyetçe sorguya çekildiği zaman partiye kabul edildikten sonra **David Nae**'nin komünist partisinin bültenlerinden getirerek kendisine verdiğini bu bültenlerin hücre toplantılarında okunduğunu, bunlardan birisinin antifaşist cephenin ne suretle kuvvetlendirileceğine dair olduğunu bildirmiştir. (Polis tahkikat dosyası sıra 19. sahife 10.)

Tahsin Berkem'in bu ifadesinde antifaşist cephenin komünist partisinin faaliyetinden olduğunu ve cephe yazısının komünist partisince hazırlandığını **Mihri Belli** İleri Gençler Birliği'nde bu bülteni meydana atmadan daha evvel komünist partisinin parti mensuplarına yayınlamış bulunduğunu açıkça göstermektedir.

Mahiyeti tahlil edilmekte olan cephe yazısının muhtevasının komünist partisince bilindiğine dair inkâr edilemeyecek diğer bir delil de sanık **Mihri Belli** tarafından **Baraner**'e gönderilmek üzere hazırlanan yazıda parantez içerisine alınmış bir ibaredir.

Bu yazıda cephe yazısının muhtevası hakkında sanık **Mihri Belli** tahkikatta söylemeği tasmim ettiği şeyleri yazdıktan sonra parantez içinde (cephe yazısı polisin eline geçmemiştir) ibaresini yazmıştır.

Bu ibare cephe yazısı muhtevasının **Baraner** tarafından bilindiğini, fakat **Mihri Belli**'nin bu muhteva hakkında söyleyeceklerinin hakikata tevafuk etmediğini göstermektedir. **Mihri Belli** tahkikatta söylemesini satmin ettiği ifade ile bültenin hakiki muhtevası arasındaki mübayenetten dolayı **Baraner**'in tereddüde düşmesi ihtimalini göz önüne almış ve tereddüdüne meydan vermemek için cephe yazısının polisin eline geçmediğini bildirmek suretiyle adeta bir teminat vermiştir.

Sanık **Mihri Belli**, **Basri Alp**'ı az tanıdığını ancak 1944 senesi temmuz ayı içinde üniversite bahçesinde yaptığı temastan sonra:: ki **Basri Alp**'ın adalet kaçağı olduğunu fark edebildiğini söylemektedir. Sanığın bu sözününde doğru olmadığı göndermek istediği yazı muhteviyatı ile sabittir.

Baraner'e gönderilmek istenen yazıda **Tahsin Berkem**'in ifadesini ve bu ifadede Süleymaniye camiine asılacak afişi **Basri Alp** ile birlikte asmak istediklerini yazdıktan sonra parantez içinde (**Basri** ilk tevkifattan beri polisçe aranmaktadır.) ibaresi yazılıdır. Bu yazı (ibare) komünist tevkifatına başlangıç tarihi olan 10/Mart/944 tarihinden beri **Basri Alp**'ın arandığına sanık **Mihri Belli**'nin vakıf olduğunu ve **Basri Alp**'ın da meydanda bulunmadığını açıkça gösterir. Meydanda bulunmayan bir kimsenin ne 19/Mayıs/944 gününde bayrak asmasına ne de Temmuz 944 ayında bülten getirip **Mihri Belli**'nin evine bırakmasına imkân tasavvur edilemez.

Binaenaleyh mahkememiz **Tahsin Berkem**'in sarih ikrarı ile **Mihri Belli**'nin **Baraner**'e ulaştırılmak üzere yazdığı yazının muhtevası ile cephe yazısının komünist partisince muhtemelen sanık **Mihri Belli**'nin de müşterek mesaisi ile hazırlanmış bir yazı olduğuna ve bu yazıyı **Mihri Belli**'nin doğrudan doğruya **Reşat Fuat Baraner**'den aldığına kanaat getirmiştir.

Bu yazının münderecat itibariyle faşistlikle ve vurgunculukla savaş cephesi diye teşkil edilen İleri Gençler Birliği mensuplarına cephenin dileklerini ve isteklerini ihtiva ettiği muhakkak ise de bu

dileklerin ne olduğunu ve hakiki mahiyetini meydana çıkarmak mümkün olamamıştır.

c- Sanıklardan **Tahsin Berkem** polis tahkikat dosyasının 1 No.sunu taşıyan ifade zaptının 7.ci sahifesinden 14.cü sahifesine kadar devam eden ifadesinde hülasa olarak:

(2 No.lu Ankara garnizon mahkemesince komünistlikten mahkum edilmiş olan **Osman Paçalı** ve sanıklardan **Mustafa Göksu** ile hücre teşkil edip komünist partisine girdikten sonra **David Nae**'nin parti tarafından çıkarılan bültenleri getirdiğini **David** ile bir görüşmede **Osman**'ın işçi olması dolayısiyle işçiler arasında bir muhit yaratması **Tahsin Berkem**'in ise **Mustafa Göksu** ile birlikte antifaşist gruplar teşkil etmelerinin muvafık olacağını söylediği, bunu kararlaştırdıkları bu işi **Tahsin Berkem**'in üzerine aldığı, fakat **Tahsin Berkem**, **Osman Paçalı** ve **David Nae** ile temas ettiğinden talebe ile temasının nazarı dikkati celp edeceği düşünülerek **Tahsin Berkem**'in bu işi fiilen **Mustafa Göksu**'ya terk etmiş olduğunu) söylemiştir.

Sanıklardan **Mustafa Göksu** hazırlık tahkikat dosyasının 17.ci sahifesindeki ifadesinde İleri Gençler Birliği'nin ne suretle teşekkül etmiş olduğunu izah ederken (ben esasen komünist olmaklığım dolayısı ile faşist yani ırkçı ve turancı olanlara karşı yapılan bu harekete iştirak etmeyi bir gaye bilirdim ve esasen parti de buraya girmekliğimi tasvip etmişti. Benim gayem bu cemiyete adam kazanmak hulûl etmek ve komünist yapmaktı. **Tahsin** bana bu şekilde direktif verdi. **Tahsin** hücrenin kâtibi olduğundan onun direktifini partinin direktifi olarak kabul ettim) şeklinde söylemektedir.

Sanıklardan **Sefa Yurdanur** ise hazırlık tahkikat dosyasının 75.ci sahifedeki ifadesinde kendisinde komünizm fikrinin nasıl uyandığını komünist partisi ile ne suretle temas ve partiye nasıl girmiş bulunduğunu izah ederken **David Nae** bize (**Osman** gibilerin partiden çıkarılmış olduklarından parti aleyhinde bulunduklarını, bize hücrenin ne demek olduğunu ve bu şeklin polise karşı bir ihti-

yat tedbiri olduğunu söyledi. Bir hafta sonra benimle randevu aldı, bu randevuya bir arkadaşını getirdi, bu arkadaşı **Mihri Belli** idi, **David, Mihri**'yi bana tanıştırırken bu arkadaş size daha yakındır daha kolaylıkla temas edebilirsiniz dedi) suretinde söylemektedirler.

Sefa Yurdanur duruşmada (**David** ile ikinci buluşmamızda beni partiye dahil ettiğini ve bana bir arkadaş tanıtacağını bu arkadaşın üniversitede asistan olup demokrat ve antifaşist olduğunu ve buna hiçbir suretle partili olduğumu ihsas ettirmememi ve partiye mensup komünist olduğumu gizli tutmaklığımı ve hiç bir tarafta söylememekliğimi aksi takdirde ortada partinin kalmayacağını söyledi. Ben de partiye girdiğimden memnun oldum sonra kendisini beklemek üzere Galatasaraya gittim, **David** biraz sonra yanında **Mihri** olduğu halde geldi) şeklinde ifade vermiştir.

Sanık **Sefa Yurdanur** duruşmadaki ifadesi ile **Mihri Belli**'yi komünistliğin bir düşmanı olarak tanıtmak istemektedir. Bu iddia hakikate tevafuk edemez.

David Nae komünist partisinin esaslı ve çok faal bir elemanıdır. Partinin talebe arasındaki faaliyetini **David Nae** idare etmektedir. **Mihri Belli**'den partiye zarar geleceğini ümit etse idi partiye dahil ettiği bir talebeyi götürüp **Mihri Belli** ile tanıtırmıydı. Esasen **Mihri Belli** siyasi kanaatını izah ederken ileri Kemalist olduğunu ve her Kemalistin hedefine ulaşabilmek için görüşlerine tamamen uymasa bile icabında inkılapçı mahiyette siyasi gruplarla işbirliği yapabilecek kadar siyasi elastikiyet gösterebilmesi icab ettiğini söylemiştir. Dahili siyasetimizde komünistliğe yer verilmesini de arzu etmektedir. Komünistlerle işbirliği yapılabileceği kanaatı taşıyan bir şahıstan komünist partisine bir zarar gelmesi mamul edilemez. **David Nae** ile **Mihri Belli** ifadesine göre orta mektepten arkadaştırlar. **David Nae**'nin komünistlikten mahkum olduğunu da bilmektedir. Tevkif edilinceye kadar **David Nae** ile karşılıklı evlerde oturmaktadırlar. Gazete havadisleri memleketin dahili ve harici siyaseti hakkında aralarında mübahasa ve münakaşalar da yapılmıştır. Bu sebepler-

le **Mihri Belli**'nin siyasi kanaatinin **David Nae** tarafından bilinmesi icab eder. Binaenaleyh **Mihri Belli** tarafından komünist partisine hiç bir zarar gelmeyeceğini mantıken bilmesi lâzım gelen **David Nae**'nin **Sefa Yurdanur**'u **Mihri Belli** ile temas ettirirken kat'iyyen **Mihri Belli**'ye komünistliğinden bahsetmemesini sıkı sıkıya tenbih etmiş olduğu hakkındaki sözler çok sun'idir. Mahkememizce varit görülmemiştir. Ancak sanığın hazırlık tahkikatındaki (**David, Mihri**'yi bana tanıştırırken bu arkadaş size daha yakındır. Onunla daha kolay temas edebilirsiniz) sözü mantıka ve **Tahsin Berkem** ile **Mustafa Göksu**'nun ifadelerine ve **Müeyyet Boratav**'ın hazırlık tahkikatı dosyasının 64.cü sahifesindeki (Ben de sana bazı şeyler söylemek istiyordum, söyleyeyim dedi ve komünist partisinin mümessili olduğunu söyledi) şeklindeki ifadesine tetabuk etmektedir.

Doğrusu şudur ki:

Reşat Fuat Baraner yalnız amele arasında yapılacak faaliyetlerle komünist partisinin muvaffak olamayacağına kanaat getirmiş köylüyü ve münevverleri de içine alan bir program çizmiş üniversitede ve yüksek tahsil talebesi arasında **Osman Paçalı** ve **David Nae** işe girişmiş neticede **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan** partiye bağlanmış bir taraftan da **Osman Paçalı, Nuri İyem** ve **Nahit Eren** ile temas etmiş **Nuri İyem**'e, Lütfi Kırdar'ın resmini yaptın mı, **Nahit Eren**'e talebe cemiyeti azasıyım temsil kolundanım, parolasını vermiş bu parola ile birisinin geleceğini, ona tabi olmalarını söylemiş, **Mustafa Göksu** bu parolalarla **Nuri İyem** ve **Nahit Eren**'in yanına gitmiş (**Mustafa Göksu**'nun **Osman Paçalı** tarafından mı yoksa **Mihri Belli** tarafından mı bu parolalarla **Nuri İyem** ve **Nahit Eren**'e gönderildiği meçhul kalmaktadır) bir taraftan da **Mustafa Arhavi** delaletiyle **Sefa Yurdanur** evvela **Osman Paçalı** sonra **David Nae** ile temasa gelmiş ve **David Nae, Sefa Yurdanur**'u **Mihri Belli** ile temas ettirmiş talebenin işçi olan **Osman Paçalı** ve **David Nae** ile temas etmeleri uygun görülmediğinden talebenin antifaşist cephede çalışmak üzere **Mihri Bel-**

li'ye bağlanması muvafık görülerek talebe **Mihri Belli**'ye bağlanmıştır. Ve milliyetçi olanlar hariç olmak üzere her çeşit siyasi ideolojileri benimsemiş olan münevver gençler bir araya toplatılarak İleri Gençler Birliği'nin teşkiline ve bu teşkilatın genişletilmesine girişilmiştir. Ondan sonra talebe arasında komünist partisinin faaliyeti gözükmemektedir.

Bu olay ve deliller İleri Gençler Birliği adı ile adlandırılan teşekkülün parti tarafından organize edilmiş ve **Mihri Belli**'ye bağlanmış gizli bir teşkilat olduğunu açık olarak göstermektedir.

d- Sanıklardan **Müeyyet Boratav** hazırlık tahkikat dosyasının 69.cu sahifesindeki ifadesinde (**Mihri** 944 Ağustosunda bana kendisinin komünist partisinden olduğunu benim de bir hücre kurup partiye girmemi ve tanıştıracağı birisi vasıtasiyle parti ile temasa geçmemi söyledi) demiştir.

Sanıklardan **Mustafa Göksu** aynı dosyanın 263.cü sahifesindeki ifadesinde (**Mihri** evden çıkıp **Sefa**'ya bülten verdikten sonra **Sefa**'nın yanında bana hücremizin ne olduğunu sordu ben de anlattım, Süleyman Nazif sokağında iken Samsuna gittiğinden beri **Tahsin**'i görmediğimi diğer arkadaşlarımdan **Yusuf**'un askerde olduğunu **Kenan Uluğ**'un da Edremit'ten geldiğimden beri görülmediğini söyledim, bir hücre kurmamı söyledi, hücre için **Kenan Uluğ, Ekrem Atak** ve **Nuri İyem**'i teklif ettim, **Nuri İyem** için düşündü, onunla konuşalım şayet arkadaşları varsa o ayrıca bir hücre kursun dedi. Ben hücre kurmadım, zira **Kenan**'ı görmemiştim, esasen **Ekrem** de Bandırmada idi şunu söyliyeyim ki **Ekrem** hiç bir zaman partiye girmemiştir, yalnız onu partiye ben münasip görüyordum. Girmesi için **Mihri**'ye söylediğim zaman müsbet cevap alamadım, bu tarihten az sonra da ben tevkif edildim) demektedir.

İleri Gençler Birliği'nin faşistlik, ırkçılık, turancılık cereyanlarına mani olacağını ihtikâr ve vurgunculukla mücadele edeceğini söyleyerek bir taraftan da komünist faaliyetinde bulunduğunu belirtmesi bakımından mühim olan bu iki ifade sanık **Müeyyet Boratav** ve

Mustafa Göksu tarafından duruşmada kabul edilmemiş, bunları emniyet müdürlüğünde görmüş oldukları tazyik ve işkenceden yakalarını kurtarmak için söylemiş bulunduklarını bildirmişlerdir.

Halbuki sanıkların hazırlık tahkikatındaki bu açıklamaları tahakkuk etmiş bir vakıa ile teyyüt etmektedir.

Sanıklardan **Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ, Orhan Bağman, Bilâl Şen** ve **Mehmet Fethi Elmas**'ın 1/Mayıs/945 günü iştirak halinde Feshane fabrikasına işçiler birleşiniz yazısı ile orak çekiç işaretini ihtava eden kartları attıkları ve enternasyonal marşı yazılı kâğıtları bildiklerine posta ile gönderdikleri anlaşılmıştır.

Bu hadisenin sanıklarından **Arslan Kaynardağ, Safter Melih Tümay, Orhan Bağman**'ın duruşmadaki ifadeleriyle sabit olmuşturki İleri Gençler Birliği mensuplarından **Muzaffer Özkolçak** münakaşa esnasında solcu ve sosyalizme mütemail olduklarını anladığı **Arslan Kaynardağ** ile **Safter Melih Tümay**'a vaktiyle **Nâzım Hikmet, Kerim Sadi, Hikmet Kıvılcım** ve arkadaşları tarafından idare edilen komünist faaliyetinin işçilere inhisar ettiğini (Ankarada yeni kurulması teklif edilen parti daha ziyade münevverlerden teşekkül edecek ve yüksek tahsil talebelerini içine alacağını ve hükümetten izin alınıncaya kadar hazır bir teşkilatın bulunması için üniversitede arkadaşlar arasında demokrat olanlar sosyalizm ve komünizme inananların İleri Gençler Birliği denilen teşkilatı kurduklarını şimdilik bu teşekkülün yapacağı işin muhitte bulunan faşistlerle mücadele ve vurguncular aleyhine propaganda yapmaktan ibaret olduğunu anlatarak böyle bir cemiyete girip girmiyeceklerini sormuş ve müsbet cevap verdiklerinden bunlarla İleri Gençler Birliği'ne bağlı bir hücre teşkil etmiş hücre toplantılarını üniversite bahçesinde, koridorlarında, kütüphanesinde yapmağa başlamışlardır.

Bilahare **Muzaffer Özkolçak** kâtiplikten ayrılmış yerine **Dündar Baştımar** hücre kâtibi olmuş, **Dündar Baştımar**'la da toplantılar yapılmış sonra **Orhan Bağman** hücreye alındığından **Dündar Baştımar** bunlara artık siz yetiştiniz kendinizi idare edersiniz, diye-

rek hücreden ayrılmış, bu hücre **Arslan Kaynardağ** kâtip olmak üzere **Safter Melih Tümay** ve **Orhan Bağman**'dan müteşekkil olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Bu üç sanık aralarında kararlaştırarak halen akıl hastahanesinde tedavi edilmekte olan **Kemalettin Özerdem**'in yardımiyle işçiler birleşiniz yazısını ve orak çekiç işaretini ihtiva eden kartları Feshane fabrikasına ve enternasyonal marşını da kâğıtlara yazarak posta ile bildiklerine göndermişlerdir. Aşağıda tafsilatiyle izah edilecek olan bu olay faşistlik ve vurgunculukla mücadele edileceği ileri sürülerek teşkil edilen İleri Gençler Birliği'nin genişletilmesine uğraşılırken bir taraftan da komünizm faaliyetine devam edildiğini göstermekte ve bu olay **Mihri Belli**'nin hücre teşkil etmeleri hakkında **Mustafa Göksu** ve **Müeyyet Boratav**'a teklifte bulunduğunu açıklayan bu iki sanığın hazırlık tahkikatındaki ifadelerini teyit etmektedir.

İzah edilen bu sebeplerle ve bütün dava dosyalarındaki ifade zabıtlarının ve delillerin birer birer okunarak ve birbiri ile mukayese edilerek mahkememizin vardığı netice:

A- İleri Gençler Birliği bir talebe meslek cemiyeti değildir. **Reşat Fuat Baraner** tarafından faaliyete geçirilmiş olan komünist partisince organize edilmiş gizli ve siyasi bir cemiyettir.

B- Bu cemiyetin teşkilinden esaslı iki gayenin temin edilebileceği düşünülmüştür.

1- Münevver gençlerin, üniversite ve yüksek tahsil talebesinin partinin tanınmış elemanları ile doğrudan doğruya temas etmesi komünizmin bu gençler arasında seri olarak inkişafına mani olabileceği gibi zabıtanın da nazarı dikkatini çekecektir. Buna mukabil talebelerden müteşekkil ve talebe tarafından sevk ve idare edilen bir cemiyet rağbet göreceğinden az zamanda çoğalacak cemiyet içine girenlere propaganda ve telkin kolaylaşacak bu suretle münevverler arasında komünizmi benimseyenler artacak ve komünizmin genişletilmesi daha kolay ve seri olacaktır.

2- Cemiyet faşist aleyhtarı, vurgunculuk ve ihtikârla mücadele etmek maksatlarıyle işe giriştiğini ileri sürdüğünden ve münevver gençler arasında milliyetçilikten gayri her çeşit siyasi ideolojiyi benimsemiş kimselere açık olduğundan zaman uygun ve cazip görünen bu gayeye kapılacak tecrübesiz gençlerin katılmasıyla az zamanda çoğalacaktır. Yakın olarak farzettikleri bir inkilapta elde hazır bulunan bu cemiyet ya komünist partisine iltihak ettirilecek ve yahut partinin tarafını iltizam etmek suretiyle partinin muvaffakiyetini sağlayacaktır.

Bu itibarla **Mihri Belli** tarafından kurulan cemiyetin komünist partisinin muvaffakiyetini temine çalışan bir cemiyet ve partinin münevverler kolu olduğuna neticeten komünizmin teessüsünü temin gayesiyle kurulmuş memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerine tahakkümü tesis etmeğe matuf bir cemiyet bulunduğuna mahkememizce kanaat hasıl olmuştur.

C- Feshane fabrikasına orak çekiç damgasıyle damgalanmış ve işçiler birleşiniz yazılmış kartları atmak, orak çekiç damgalı enternasyonal marşı yazılı kâğıtları posta ile göndermek.

1/Mayıs/945 günü Feshane fabrikasına vigoin dairesinden varagel dairesine giden yol üzerinde sabit masıra sandıkları üstüne dokuz santim uzunluğunda dört santim genişliğinde kırmızı mürekkep ile işçiler birleşiniz yazılmış ve orak çekiç damgası vurulmuş V.III işaretiyle işaretlenmiş kağıtların konulduğu fabrika idarecileri tarafından polise haber verilmiştir.

Aynı zamanda 1/Mayıs/945 günü Galata postahanesinden Haydarpaşa lisesi son sınıftan **Necdet Varoğlu**'na gönderilen ve aynı sınıf talebesinden **Necati Yılmaz** tarafından ele geçirilip okul müdürü tarafından alınmış olan bütün dünya işçileri birleşiniz başlığı altında enternasyonal marşı yazılı ve orak çekiç damgalı kâğıdı okul müdürü İstanbul Emniyet müdürlüğüne göndermiştir.

Komünist faaliyeti olduğu belli olan bu olay üzerine Emniyetçe komünist sempatizanı olarak tanınan sanıklardan **Safter Melih Tü-**

may'ın 18/6/945 tarihinde üzerinde yapılan aramada emniyete tevdi edilmiş olan enternasyonal marşının şekil ve yazı itibariyle bir ayni bulunmuş bunun üzerine **Safter Melih Tümay** sorguya çekilmiş neticede gerek Feshane fabrikasına atılan kartların ve gerekse posta ile gönderilmiş olan enternasyonal marşı yazılı kağıtların İstanbul üniversitesi tıp fakültesinden **Safter Melih Tümay,** edebiyat fakültesinde **Arslan Kaynardağ**, aynı fakülteden **Kemalettin Özerdem,** iktisat fakültesinden **Orhan Bağman**'ın iştirak etmek üzere hazırladıkları ve **Orhan Bağman**'ın bunlardan bir kısmını iktisat fakültesinden **Mehmet Fethi Elmas**'a, bir kısmını da **Bilâl Şen**'e verdiği ve **Bilâl Şen**'in işçiler birleşiniz yazılı kartları fabrikaya attığı, enternasyonal marşı yazılı kâğıtlarıda **Mehmet Fethi Elmas** ve **Bilâl Şen**'in postaya vererek **Hami Karesioğlu, Necdet Varoğlu** ve **İlhan Eşal**'a gönderdikleri tesbit edilmiştir.

Bunlardan **Safter Melih Tümay, Orhan Bağman** ve **Mehmet Fethi Elmas**'ın İleri Gençler Birliği'ne mensup iken birlik mensupları hakkında yapılan takibatta yakayı ele vermemiş **Arslan Kaynardağ** zan altına alınmışsa da hakkında takibata mahal olmadığına karar verilmiş, **Kemalettin Özerdem** tutuk olmaksızın yargılanmakta iken bu fiili işlemiş oldukları netice itibariyle bu hadisenin İleri Gençler Birliği mensupları hakkında yapılmış olan tevkifattan birer suretle kurtulmuş kimselerin faaliyetinden olduğu sabit olmuştur.

Duruşmada:

Safter Melih Tümay lisenin son sınıfında iken **Seyfettin Yıldırım** adında bir arkadaşının verdiği **Nâzım Hikmet**'in şiirlerini okumak ve söylediği sözleri dinlemek, **Muzaffer Özkolçak** ise sosyalizme ait eser ve kitapları okumak suretiyle kendilerinde komünizm temayülünün uyandığını 941 senesinden beri bu iki sanığı karşılıklı kitap alıp vermek ve münakaşalar yapmak suretiyle temayüllerinin artmış olduğunu söylemektedirler.

Yine bu iki sanığın duruşmadaki ikrarlarına göre:

İleri Gençler Birliği mensuplarından ve tıp fakültesi talebesinden

Muzaffer Özkolçak 1942-1943 ders yılında her ikisi ile ayrı ayrı meşgul olmağa başlamış **Safter Melih Tümay**'a işçi sınıfının ihtilali, nazari ve ameli Lenin mezhebi, Garp Cephesinde bir şey yok, gibi komünizm telkin eden kitaplar vermiş ve bir gün de daktilo ile yazılmış bir kaç sahifeden ibaret bir yazıyı getirerek **Nâzım Hikmet**'in şiirleri olduğunu bu şiirleri hapishanede yazdığını ve bir ekmekçi vasıtasiyle harice çıkardığını bildirmiş ve konuşmaları esnasında zümre farklarının ortadan kaldırılmasına bunun için iktisadi müsavatın temini lâzım geldiğine halbuki dünyada iktisadi müsavatın ancak Rusya'da temin edilmiş bulunduğuna bu fikrin Karl Marks tarafından ortaya atıldığına Lenin ve Stalin'in uzun seneler uğraştıktan sonra Çarlığı devirip iktisadi müsavat rejimini kurmuş olduklarına dair sözler söylemiş ve bir gün **Hilmi Köz** adında birisinin ayrı ayrı **Safter Melih Tümay**'a ve **Arslan Kaynardağ**'a giderek komünist hücresi kurmalarını teklif etmişse de **Hilmi Köz**'ün bu teklifini her iki sanık da reddetmiş, **Arslan Kaynardağ, Hilmi Köz**'ün böyle bir teklif yaptığını **Muzaffer Özkolçak**'a söylediği zaman ben ona öyle söylemedim, yanlış hareket etmiş mukabelesinde bulunmuştur.

Sanıklar: 943-944 ders yılında bir gün **Muzaffer Özkolçak**'ın **Melih Tümay**'ı ve **Arslan Kaynardağ**'ı üniversitenin bir tarafına çekerek (vaktiyle **Kerim Sadi, Hikmet Kıvılcım, Nâzım Hikmet** ve arkadaşları çalışmalarını işçiler üzerinde teksif etmişken yeni partinin şimdi faaliyetini daha ziyade münevver ve yüksek tahsil talebesine tevcih ettiğini bunları içine alacağını hükümetten izin alınıp legal olarak çalışma başlayıncaya kadar elde bir teşkilat bulunması için ileri Kemalist bir gençler birliği kurulmuştur. Demokrat olanlar sosyalizm ve komünizme meyli bulunanlar bu teşkilata girebilecektir demiş olduğunu ve bu teşkilata girip girmeyeceklerini sorduğunu müsbet cevap verdiklerini bunun üzerine **Muzaffer Özkolçak** kâtip olmak üzere **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ**'ın aralarında hücre kurduklarını **Muzaffer Özkolçak**'ın bu sa-

nıklara izin alıncaya kadar partimiz gizli çalışacaktır. Kurduğumuz parti bir komünist partisidir. Vurguncular ve karaborsacılarla mücadele edecektir) dediğini ve şimdilik gizli çalışacağından komünistlerin giydikleri kırmızı boyunbağı ve mavi gömleğin giyilmemesini ağızlarını sıkı tutmalarını ve daha başka arkadaşlar bularak partiye getirmelerini tenbih ettiğini, bundan sonra üniversite bahçesinde, kütüphanede, koridorda toplantılar yaptıklarını ve bir gün **Muzaffer Özkolçak'**ın (hücre tabiri polisçe müseccel olduğundan bunun yerine grup tabirinin) kullanılacağını tebliğ etmiş olduğunu söylemektedirler.

Bir sıra **Muzaffer Özkolçak** emniyetçe nezaret altına alındığından toplantılar yapılmamış serbest bırakıldıktan sonra gururlu tavır takındığından aralarına soğukluk girmiş bir münakaşada sende bir şef edası var vaziyetin hoşumuza gitmedi gibi sözler söylenmesi üzerine bu bir bayrak yarışıdır gözünüzü açın bayrak yarışında ilerleyin mukabelesinde bulunmuş ve iyi çalışmadıklarından partiye hiç bir arkadaş temin etmediklerinden hücre arkadaşlarını tenkit etmiştir.

Sanık **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ'**ın ifadelerinin devamına göre:

Muzaffer Özkolçak'ın emniyetçe nezaret altına alınmasından ve polisçe tanınmış olmasından nazarı dikkati celp edeceği düşünülmüş esasen aralarına soğukluk girmiş olduğundan **Muzaffer Özkolçak, Arslan Kaynardağ'**a yerine **Dündar Baştımar'**ın geleceğini çalışmalarına onunla devam etmelerini söylemiş bir kaç gün sonra **Dündar Baştımar** ile temas ederek üç kişilik bir grup **Dündar Baştımar** katip olmak üzere Kuzguncuktaki korulukta ve yine Kuzguncuktaki bir kahvede olmak üzere dört kerre toplantı yapmıştır.

Toplantının birisinde **Dündar Baştımar** nasıl çalışıldığına dair izahat aldıktan sonra herkesin yalnız kendi muhitindeki arkadaşlarıyla meşgul olmalarını söylemiş ve Kuzguncukta yapılan bir toplantıda **Arslan Kaynardağ, Dündar Baştımar'**dan (ben **Kemalettin Özerdem'**den İleri Gençler Birliği'nin komünist olmanın şartla-

rı hakkında bir yazı çıkarmış olduğunu öğrendim bu bize niçin gösterilmedi) diye sormuş o da (onun için çok itimat değer kimseler lâzım, sizde böyle itimada değer tanıdıklarınız yoktur) cevabını vermiştir. (Feshane fabrikası hadisesi hakkında tanzim edilmiş olan dosyadaki duruşma zaptı sahife 19.)

Sanıklardan **Orhan Bağman** Feshane hadisesi dosyasında bulunan duruşma zaptının 23.cü sahifesinden başlayan ifadesinde:

Haydarpaşa lisesi son sınıfta iken aynı sınıfta bulunan **Muhtar Muktar** ile tanıştığını bunun işçi ve fakirlerin acınacak hallerinden bahisler açarak Rusya'daki işçi vaziyetinden misaller getirdiğini Pitigrilli'nin On Sekiz Kratlık Bakire altın kitabıyla bu müellifin başka eserlerini ve dünya nimetleri adlı kitabı ve daha başka kitaplar verdiğini Rusları övdüğünü istiklâl harbini biz yaptık diyenlerin bu harbi yapmayıp hakikatte aç sefil kimselerin yapmış olduklarını Atatürk inkılabının Sovyet ihtilali ile bağlantısı bulunduğunu Rusların size bir çok yardımlar yaptıklarını söylemiş olduğundan bu sözlerin üzerinde yaptığı tesirler çimento fabrikasında povantör olarak girdikten sonra işçilerin vaziyeti hakkında yaptığı müşahadeler ve fabrikaya gider gelirken tanıştığı **Selim Turan** ile yaptığı konuşmalar ve **Selim Turan'**ın kendisine vererek okuttuğu **Nâzım Hizmet'**in şiirleri Benerji kendini niçin öldürdü adlı kitabı, Sovyet Rusya sefarethanesinin çıkardığı Stalinin nutukları ile **Suat Derviş'**in Sovyetlerin niçin dostuyum adlı kitabından edindiği intibaların kendisinde komünizm ceryanlarının uyanmasına başlıca sebep olduğunu söylemektedir.

Bu sanık ifadesinin devamında:

Bir gün Üsküdar'da halk evinde şiirlerimi temize çekerken **Safter Melih Tümay** ile görüştüm ve ayrı bir günde de şehir tiyatrosunda **Arslan Kaynardağ** ile tanıştım, ondan sonra **Safter Melih Tümay** benimle meşgul olmağa başladı her akşam Üsküdar çarşısında buluşuyorduk, bana komünizm hakkında malumat vermeğe ve Rus zıraî kombinalarından bahse başladı, Sulhe Selam, Tebliğ, Bedrettin

Destanı kitaplarını bana verdi ve **Safter Melih Tümay** ile yine bir gün konuşarak Harem Salacak arasındaki deniz kenarına gittik orada **Melih** bana komünist teşkilatı hakkında malumatım olup olmadığını sordu ben de **Selim Turan**'dan işittiğim **Nâzım Hikmet**'in Donanmada bir hareket yapmak teşebbüsünü söyledim o zamana kadar komünizm hareketlerinin bir teşkilatla tahakkuk edeceğini zannetmiyordum, **Melih** bana bu memlekette komünizmin **Nâzım Hikmet**'le başladığını ondan sonra **Kerim Sadi, Hikmet Kıvılcım** gibi kimselerin etrafına birer grup toplayarak çalıştıklarını fakat şimdiye kadar yapılanlar şuurlu değildi, 1940 senesinde yeni bir teşkilat kurulmuştur. Bu teşkilat üçer kişi halinde bir zincir teşkil etmektedir. Bu üç kişi arasında bir disiplin vardır. Bunlardan yalnız birisi yukarısı ile irtibatta bulunur ve alınacak emirler bunun vasıtasiyle alınır, aynı zamanda bunların bir vazifesi de kendilerini yetiştirmektir. Bundan başka bir tevkifat yapılırsa bir yukarıya veya aşağıya haber vermek icabeder, üç kişi gibi az olması az zayiat verilmesi içindir, ben bu teşkilatı kimin kurduğunu ve kimlerin idare ettiğini kendisine sordum, bana teşkilat hakkında fazla malumatı olmadığını fakat başta bulunanların çok şuurlu olduklarına inanmak lazım geldiğini teşkilatın nümunesinin Lenin'in kurduğu teşkilattan alındığını söyledi ve Türkiyede bir milyon kişi bu davaya inanmasaydı ben de inanmazdım diye ilâve etti, bu teşkilatın yüksek tahsil talebelerinden ve münevver gençlerden teşekkül ettiğini bu davanın bir işçi davası olmasına rağmen işçiler sefalet içinde bulunduklarından ve akşam yiyecek ekmeği düşündüklerinden onları bu münevver gençlerin yetiştirmek hususunda önayak olacaklarını ve bunun bir feragati nefsi icab ettirdiğini söyliyerek bana bu teşkilata girip girmeyeceğimi sordu, ben girmeyi kabul ettim demektedir.

Sanık **Orhan Bağman, Safter Melih Tümay** ile anlaşarak teşkilata dahil olmayı kabul ettikten sonra **Orhan Bağman** ile vaki olan konuşmadan **Dündar Baştımar** haberdar edilmiş o da artık siz olgunlaştınız üçünüz birlikte çalışınız demiştir.

Bundan sonra idareyi **Arslan Kaynardağ** ele almış, **Arslan Kaynardağ, Safter Melih Tümay** ve **Orhan Bağman**'dan teşekkül eden bu grup **Orhan Bağman**'ın Üsküdar'daki evinde Üsküdar halk evi kütüphanesinde edebiyat fakültesi kantininde, kule dibinde bir Rumun kahvesinde toplantılar yapmış bu toplantılardan birisinde sanıklardan **Kemalettin Özerdem** de bulunmuştur.

İleri Gençler Birliği'nin mensupları hakkında takibata başlanması ve **Kemalettin Özerdem**'in tevkif edilmesi sanıkları telaşlandırmış, **Arslan Kaynardağ** arkadaşlarına tetik bulunarak komünistliğe ait kitaplarını saklamasını tavsiye etmiş **Orhan Bağman** kitaplarını bahçeye gömmüş, sonra **Arslan Kaynardağ** nezaret altına alınıp sorguya çekildikten sonra **Kemalettin Özerdem** ile birlikte serbest bırakılmış, **Arslan Kaynardağ** hücre arkadaşlarına emniyet müdürlüğünde sorulan şeyler ve şimdiye kadar tevkif edilmiş olanlar hakkında izahat vermiştir.

Sanıklardan **Orhan Bağman** 937 senesinde Bulgaristan'dan pasaport ile Türkiye'ye gelen iktisat fakültesi talebelerinden **Mehmet Fethi Elmas** ve yine Haziran 944 tarihinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen iktisat fakültesi talebesinden **Bilâl Şen** ile tanıştıkları ve üçü arasında Bulgaristan'da ve Türkiye'deki komünistler ve faaliyetleri hakkında konuştukları **Orhan Bağman**'ın amele bayramında yapılan gösterileri bunlardan tahkik ettiği sabit olmaktadır.

Arslan Kaynardağ, Safter Melih Tümay ve **Orhan Bağman** Nisan 945 ayı içinde **Orhan Bağman**'ın evinde toplanmışlar 1/Mayıs/945 günü bir hareket yapmağı konuşmuşlardır. **Safter Melih Tümay** bir terrör mektubu hazırlayarak zenginlere gönderilmesini teklif etmiş bu teklif kabul edilmemiş, Marks'tan, Lenin'den bazı cümleler alınarak ve bunları küçük kağıtlara yazarak öteye beriye atmak, Rus pullarından istifade etmek ileri sürülmüş, bunlar da muvafık görülmemiş nihayet enternasyonal marşının komünizme meyyal kimselere gönderilmesi ve işçiler birleşiniz yazısının etiketlere yazılarak öteye beriye yapıştırılması hakkında fikir birliği yapmış-

lar ve bir hafta sonra **Orhan Bağman** ile **Arslan Kaynardağ, Orhan Bağman'**ın evinde tekrar birleşmiş, mantardan birer tane orak çekiç damgası hazırladıktan sonra dağılmışlardır.

Arslan Kaynardağ kendi evinde **Kemalettin Özerdem** ile birlikte Larus'tan Türkçeye çevirdiklerini söylediği enternasyonal marşından ve **Kemalettin Özerdem'**in tertip ettiği (Tan gazetesi sizin gazetenizdir. İşçiler onu okuyunuz ve okutunuz.) birer miktar daktilo makinesi ile teksir edilmiş enternasyonal marşı yazılı kâğıtların baş tarafına işçiler birleşiniz ibaresi ilâve ve altlarına da mantardan yapılmış damga ile orak çekiç işareti konmuştur.

Orhan Bağman da kendi evinde bizzat kendisinin hazırladığı damgalı harfleri kullanarak (işçiler birleşiniz) yazısını kâğıtlar üzerine yazmış ve bu kâğıtları orak çekiç işaretiyle damgalanmıştır.

1 Mayıs yaklaşınca **Arslan Kaynardağ** ve **Orhan Bağman** Üsküdar halk evinde buluşmuşlar birlikte Doğancılar parkına gitmişler, **Arslan Kaynardağ** yirmi tane enternasyonal marşı yazılı kâğıdı iki tane de işçilere *Tan* gazetesi okumalarını ihtar eden kâğıtlardan vermiş, verdiği miktarın yarısını **Safter Melih Tümay'**a teslim etmesini tenbih etmiş **Orhan Bağman** da hazırladığı işçiler birleşiniz yazısından beş tanesini **Arslan Kaynardağ'**a vermiştir.

Orhan Bağman, Safter Melih Tümay ile buluşmuş işçiler birleşiniz yazısından beş ve *Tan* gazetesi okumasını işçilere ihtar eden yazıdan bir tane vermiş bir kaç gün sonra tekrar **Safter Melih Tümay'**ın evine giderek evinde bulamamış ve kitaplarının içine enternasyonal marşı yazılı kâğıtlardan bir miktarını bırakmış ve bu iki sanık ayrı bir gün buluşmuşlar aralarında yapılan müzakere neticesinde enternasyonal marşı yazılı kâğıtlardan birer tanesinin **Hami Karesioğlu, İlhan Eşal** ve **Necdet Varoğlu'**na gönderilmesine mutabık kalmışlardır.

28/Nisan/945 günü **Orhan Bağman** zarf ve posta pulu ile birlikte marş yazılı kâğıtlardan bir tanesini ve işçiler birleşiniz yazılı kâğıtlardan bir miktarını sanıklardan **Mehmet Fethi Elmas'**a, iki

marşla işçiler birleşiniz yazılı kâğıtlardan bir miktarınıda **Bilâl Şen**'e vererek marşı gönderecekleri adresleri kendilerine bildirmiş ve posta ile göndermelerini işçiler birleşiniz yazılı kâğıtları da müsait yerlere raptiye ile yapıştırmalarını tenbih etmiş, her ikisi de bu teklifi kabul ederek **Orhan Bağman**'ın verdiği adresleri zarflara yazmış postaya vermişlerdir.

İktisat fakültesinde talebe olmakla beraber Feshane fabrikasında saatta 29 kuruş ücretle işçilik yapan **Bilâl Şen, Orhan Bağman**'dan aldığı işçiler birleşiniz yazılı kâğıtlardan bir kısmını sabahleyin saat yedide (1/Mayıs/945 günü) fabrikada kimsenin kalmamasından istifade ederek fabrikanın vigoin dairesinden taraklar dairesine giden geçitte sabit masıra sandıkları arasına atmış sonra bu kâğıtlar işçi çocukların eline geçmiş ve fabrika idarecileri tarafından haber alınması üzerine hadise emniyete haber verilmiştir.

Sanıklardan **Mehmet Fethi Elmas** ve **Bilâl Şen** ile **Orhan Bağman**'ın bu hadiseden hayli zaman evvel tanıştıkları **Orhan Bağman**'ın Bulgaristan'lı olan diğerlerinden Bulgaristan'daki komünist teşkilatı ve komünistlerin çalışmaları hakkında izahat aldığı aralarında bu mevzua dair münakaşalar yaptıkları **Mehmet Fethi Elmas**'ın esasen İleri Gençler Birliği'ne intisap etmiş olduğu gerek kartları yapıştırmak gerekse mektupları posta ile göndermek hususunda mutabık kaldıktan sonra fiilin işlendiği sanıkların hazırlık tahkikatı ifade zabıtlarından ve duruşmada da bunları teyit etmiş olmalarından anlaşılmıştır.

Arslan Kaynardağ, Safter Melih Tümay ve **Orhan Bağman**'ın müşterek çalışmaları ve **Kemalettin Özerdem**'in yardımı ile hazırlanmış olan enternasyonal marşı yazılı kâğıtlardan başka kimselere gönderilip gönderilmediği işçiler birleşiniz kartının ve işçilere Tan gazetesi okumalarını ihtar eder kâğıtların başka yerlerde kullanılıp kullanılmadığı anlaşılamamaktadır.

Sanıklardan **Mehmet Fethi Elmas, Orhan Bağman** tarafından münasip mahallere yapıştırılmak üzere kendisine verilen işçiler bir-

leşiniz yazılı kâğıtları Ayaspaşa ve Dolmabahçe semtlerine yapıştırmak istemişse de muvafık olamadığını **Arslan Kaynardağ** kendinde olanları ve **Orhan Bağman**'dan geri kalanları imha ettiğini, **Safter Melih Tümay** kimseye marş yazılı kâğıt vermediğini bu kâğıtlardan birisinin üzeri aranmak suretiyle zabıtaca ele geçtiğini diğerlerinin kitapları arasında kaldığını, işçiler birleşiniz yazılı kâğıtlardan ikisini **Kemal Ege**'ye ikisini de **Cihat**'a verdiğini, **Cihat**'ın bu işler çocukluktur, deliliktir diyerek kâğıtları yırtıp denize attığını söylemişlerdir.

Kendisine posta ile enternasyonal marşı gönderilmiş olan Haydarpaşa lisesi son sınıf talebesinden **Necdet Varoğlu** ile bu yazının kendisine geldiğini sınıf arkadaşı **Necati Yılmaz**'a söylemiş ve marşın Sovyet konsoloshanesinden gönderilmesi ihtimali olduğunu bildirmiştir. **Necati Yılmaz** bu marşı görmek istemiş **Necdet Varoğlu** evvela muvafakat etmemişse de bir kaç gün sonra marşı arkadaşına vermiş ve bu marşın Sovyet konsoloshanesinden gönderilip gönderilmediğini anlamak için konsoloshaneye gitmek üzere randevulaşmışlardır.

Necati Yılmaz, **Necdet Varoğlu**'ndan aldığı marşın bir kopyasını çıkarmış, aslını saklamış muayyen günde buluşup giderlerken yaptığı uydurma bir hareketle bir zarf denize düşürmüş, marşın denize düştüğünü, fakat suretinin kendisince alınmış olduğunu söyleyerek cebinden çıkardığı sureti **Necdet Varoğlu**'na vermiş, aslı **Necati Yılmaz**'da kalmıştır.

Necdet Varoğlu ve **Necati Yılmaz** konsoloshaneye gitmişler, **Necdet Varoğlu** kapıcı ile karşılaşmış, bu marşın konsoloshaneden gönderilip gönderilmediğini anlamak için geldiğini bildirmiş, kapıcı marşı tetkik ettikten sonra, marş eskidir ve eksiktir yenisi yapılmıştır cevabını vermiş telefon etmiş, **Necdet Varoğlu**'nu konsoloshanenin bir odasına almışlar iki kişi ne maksatla geldiğini ve kimin tarafından gönderildiğini sormuşlar, marşı tetkik etmişler, bu marş eksiktir, gönderilen marşın bir kısmıdır demiş, hüviyetini ve komü-

nizme ait kitaplar okuyup okumadığını sormuşlar, el yazısı ile de adresini almışlar.

Necdet Varoğlu'nun ikinci defa yine konsoloshaneye gittiği, yalnız kapıcı ile temas ettiği anlaşılmaktadır.

Sanık **Arslan Kaynardağ, Safter Melih Tümay, Orhan Bağman, Mehmet Fethi Elmas** ve **Bilâl Şen** ayrı bir kararla mahkemeye sevk edilmiş, mahkemede dinlenmelerinden sonra 8/10/945 tarihli oturumda bu davanın İleri Gençler Birliği mensupları hakkında açılan dava ile şahsi ve fiili rabıtası görülerek davaların birleştirilmesine karar verilmiş, 12/10/945 tarihli oturumda bu beş sanığın duruşmadaki ifadeleri diğer sanıkların yüzlerine karşı okunmuştur. Duruşma zabtının 179.cu sahifesinden 185.ci sahifesine kadar devam eden ve ilgili diğer sanıkların ret ve taarruzlarına karşı ifadelerinde ısrar etmiş, hazırlık tahkikatında ve duruşmada söylediklerini bu münakaşa esnasında da teyit etmişlerdir.

2/11/945 tarihli oturumda **Arslan Kaynardağ** duruşma zaptının 233'ncü ve 5/11/945 tarihli oturumda **Orhan Bağman, Safter Melih Tümay** ve **Mehmet Fethi Elmas** münderecatı duruşma zaptının 240 ve 241.ci sahifelerinde yazılı dilekçeleri mahkemeye vererek eskiden dinlenirken emniyet müdürlüğünden mahkemeye sevk ve dinlendikten sonra tekrar emniyet müdürlüğüne geri çevrildikleri ve o zaman emniyet müdürlüğünde muhafaza altında kaldıkları binaenaleyh mahkemede dinlenirken bile emniyet müdürlüğünün korkusu altında bulunduklarını ve bu sebeple evvelce duruşmada söylediklerinin ve hazırlık tahkikatındaki ifadelerinin doğru bulunmadığını bildirmişlerdir.

19/1/946 tarihli oturumda bu sanıklardan **Orhan Bağman** duruşma zaptının 297.ci sahifesindeki beyanı yapmış, gerek emniyet memurlarına gerek hazırlık tahkikatına memur yargıca ve gerekse davalar birleştirilmeden evvel duruşmada mahkemeye verdiği ifadenin ve yaptığı açıklamaların doğru ve hakikat olduğunu söylemiş, sonradan istida vererek rücu etmesinin diğer sanıkların yaptığı telkin ve tesirlerden ileri geldiğini bildirmiştir.

Esas hakkındaki iddiaya karşı verdiği yazılı müdafaada da emniyet müdürlüğünden merkez komutanlığına nakledildikten sonra eski ifadelerinden rücuunu mutazammin olan dilekçenin verdirilmesi için üzerinde yapılan tesir ve telkinleri uzun uzadıya anlatmış ve (bu meyanda sanık **Mihri Belli** bir gün odamıza gelerek **Arslan Kaynardağ'**ın verdiği dilekçenin kâfi olmayıp hepimizin bu meyanda birer istida vererek hiç bir tazyik görmemiş olsak bile kendilerinden pek çoğunun yaptığı gibi emniyet müdürlüğünde tazyik gördüğümüzü ifadelerin tanzim ettirildiğini, hapishanede hür bir havaya kavuşmuş olup yeniden sorgumuzun yapılmasını istemekliğimiz lâzım geldiğini anlattı. **Arslan Kaynardağ** ve **Safter Melih Tümay'**ın direktifler vererek yalnız **Bilal'**in istida vermesinin lüzumsuz olduğunu söyledi ve **Arslan Kaynardağ** ve **Safter Melih Tümay'**ın diktesiyle sanık **Mihri Belli'**nin tarifi veçhile yapılan dilekçelerimizi **Mihri Belli** ceza evinde **Sudurî Hersek'**in makinesinde yazdırtmış ve pulları yapıştırılmış olduğu halde bize imzalattı) diyerek izah etmiştir.

Orhan Bağman tarafından yapılan bu açıklama sanıkların ne gibi sebep ve tesirler altında ifade değiştirdiklerine bir misal teşkil etmesi bakımından ehemmiyetlidir ve sanıkların hazırlık tahkikatındaki ifadelerini ret ve inkâra bu ifadelerin emniyet müdürlüğünde yapılan tazyik ve işkence mahsulu olduğuna dayanan müdafaanın çürüklüğünü ve yersiz olduğunu açıkça göstermekte ve hazırlık tahkikatındaki ifadeler daha az bulandırılmış olduğundan duruşmadakilerine nazaran daha ziyade ihticaca layik olduğuna mütedair evvelce izah edilen mahkemenin kanaatını teyit etmektedir.

Esas itibariyle Feshane fabrikasına işçiler birleşiniz yazılı kartların atılması ve enternasyonal marşı yazılı kâğıtların posta ile üç kişiye gönderilmiş olması bir vakıadır. Zaman ve şekil bakımından da komünist faaliyeti olduğuna şüphe yoktur. Bu sanıkların evlerinin ve üzerlerinin aranmasında marş, kart yazı makinesi gibi deliller de bulunmuştur. Binaenaleyh sanıkların inkâr veya ikrarları müsavidir. Ancak sanıkları İleri Gençler Birliği teşkilatına ait açıkladıkları hu-

suslar bilhassa **Muzaffer Özkolçak** ve **Dündar Baştımar**'ı ilgilendirmekte olmasından bu kısımlar üzerinde durulmuştur. Gerek hazırlık tahkikatındaki zabıtların münderecatı ve gerekse duruşmadaki ifadeler tek vak'ayı münhasır olmayıp müteselsil bir takım hadiselerin izahı olduğu görülmüştür ve birbirini de teyit etmektedirler.

Gizli yapılan baskılar tahkikatında birbirinden habersiz olarak sanıkların müteselsil ve devamlı olan bu ifadeleri hayali olarak söylemesine [okunamıyor] söylendiği takdirde bu ifadelerin birbirini teyit etmesine maddi imkân görülememiştir.

Bu itibarla sanıkların dilekçe vererek hazırlık tahkikatında ve tekaddüm eden duruşmada yaptıkları açıklamaların doğru olmadığı hakkındaki iddiaları mahkememizce kabul edilememiştir ve hazırlık tahkikatındaki ifadelerinin hakikate daha uygun olduğuna kanaat getirilmiştir.

İzah edilen bu üç eylemden sanık olarak haklarında son tahkikat açılmış ve mahkememizde yargılanmış olanlardan:

1- Mihri Belli:

331 senesinde Silivri'de doğmuştur. İlk tahsilini Edirne'de yapmıştır. İstanbul'da Robert kolejde tahsiline devam etmiş ve burayı bitirmeğe bir sene kalmışken 1936 yılında kendi hesabına tahsil için Amerikaya gitmiş 940 senesine kadar Amerika'da yüksek tahsilini ikmal etmiş 940 senesi mayısında Türkiye'ye dönmüştür. Bir müddet *Vatan* gazetesinde tefrika ve röportaj muharrirliği yapmış, askeri hizmete alınmış, yedek subay okulunu bitirmiş, 21.ci süvari alayında muvazzaflık hizmetini yapmış, yedek teğmen olarak terhis edilmiştir. Bir müddet sonra Sümerbankta memuriyet almış, 1943-1944 ders yılında İstanbul üniversitesi iktisat fakültesi asistanlığına tayin edilmiştir. Ücret karşılığı *Tan* gazetesinde gece sekreter muavinliği ve radyo dinleyiciliği yapmış olduğunu da söylemektedir.

Amerika'dan döndükten sonra 2 No.lu Ankara garnizon mahkemesince komünistlikten mahkum edilmiş olan **Suat Derviş** (diğer adı **Saadet Baraner**)'le ve adı geçenin kocası **Reşat Fuat Baraner**

ile tanışmış, **Baraner**'in pangaltıdaki evinde ve 943 senesinde asker kaçağı olarak saklandığı Kadıköy'ündeki **Mutena**'nın evinde görüşmeler yapmıştır. 1943 senesinde **Reşat Fuat Baraner**'in faaliyete geçirdiği komünist partisi mensuplarından **David Nae, Hasan Basri Alp, Osman Paçalı**'yı tanıdığı sabit olmaktadır.

Sanık **Mihri Belli** teşkil sureti, yapılan nizamnamesinin ana hatları, ne gibi maksat ve gayelerle teşkil edildiği ve mahkemece istinat edilen deliller münakaşasiyle birlikte tafsilatlı olarak izah edilmiş olan ve İleri Gençler Birliği olarak adlandırıldığı söylenen cemiyetin kurulmasından sevk ve idaresinde bulunanların başında gelmektedir. 19/Mayıs/944'de sanıklardan **Tahsin Berkem** ile birlikte Süleymaniye camiine (Saracoğlu faşisttir yazılı vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesi imzalı dokuz metre kırk santim boyunda, iki buçuk metre genişliğinde kalın bezden yapılmış afişi asmağa teşebbüs etmiş kayyum **Mehmet Keskin**'in müdahalesiyle cami avlusunun duvarından direğe sarılıp inmek suretiyle kaçmıştır.)

Müdafaada sanık ve müdafii İleri Gençler Birliği'nin henüz kurulmamış, hazırlığı yapılmakta olan bir talebe meslek cemiyeti olduğunu ileri sürmüş, afiş meselesinde de **Mihri Belli**'nin ilgisi bulunmadığını iddia etmişlerdir.

Müdafi sanığın anglo sakson muhitinde yetiştiğini orta halli müreffehçe bir ailenin çocuğu olduğunu bu itibarla komünist olamayacağını söylemektedir.

Sanığın orta tahsilini Robert kolejde, yüksek tahsilini Amerika'da yapmış olması komünist olmadığına veya komünistlerle işbirliği yapamayacağına kati bir delil sayılamayacağı aşikârdır. Zengin ve müreffeh aile evlatlarında da komünist olanlar bulunduğu bir hakikattır, netekim sanıklardan **Tahsin Berkem** de çiftlik sahibi müreffeh bir babanın oğludur. Fakat komünisttir, komünizme karşı zaaf ve temayülünün babası tarafından işletilmekte olan çiftlikteki işçilerin acınacak hallerini müşahade etmekle başladığını söylemektedir.

İleri Gençler Birliği'nin düşünülmüş, fakat henüz teşkil edilmemiş bir talebe meslek cemiyeti olduğuna dair iddia mahkememizce kabule değer görülmemiş mucip sebepleri bu iddia her sanık tarafından ileri sürülmekte olduğundan bütün sanıkların şamil olmak üzere İleri Gençler Birliği'nin mahiyeti tetkik edilirken belirtilmiştir. Sanık ve müdafii bu iddialarını tanıklardan **Ekrem Atabay, Doktor Safter Tarım, Haşmet Akal** ve **Eşber Ataman**'ın şahitliklerine istinat ettirmektedirler.

Tanık olarak dinlenilenlerden **Ekrem Atabay** yazı makinesini **Müeyyet Boratav**'a verdiğini ve makine iade edilirken üniversiteliler için açılacak bir cemiyetin nizamnamesinin yazıldığının kendisine söylenmiş bulunduğunu belirttikten sonra sanık **Müeyyet Boratav**'ın talebi ile tanıktan sorulması üzerine duruşma zaptının 216.cı sahifesindeki ifadesinde (bunların yakalanmasından tahminen bir hafta evvel makineyi aldıklarını hatırlıyorum) şeklinde söylemiştir.

Tanığın bu ifadesiyle doğru olduğunu duruşmada kabul ettiği hazırlık tahkikatı ifadesi arasında mübayenet bulunmasından sarfınazar tanık **Ekrem Atabay, Müeyyet Boratav**'ın tevkifinden bir hafta evvel nizamnameyi yazmak için makineyi kendisinden aldığını ölçüsüz söylemiş veya söyletilmiştir.

Bir kerre **Cezmi Ulucan** nizamnameyi yazıp mümessillere tevzi edildikten sonra bu nizamname gruplarda okunmuştur. Mümessillerin bir hafta zarfında nizamnameyi alıp grup arkadaşlarını toplamasına ve nizamnameyi okumalarına maddeten imkân yoktur.

Duruşmanın cereyanından bu nizamname yazılmak üzere **Cezmi Ulucan**'a verildikten sonra iki kerre daha Topkapı'da mümessiller toplantısı yapılmıştır. Birincisine **Mihri Belli** gitmemiş, ikinci defa gün tayin edilerek toplantı yapılmıştır. Bu iki toplantının bir haftaya sığamayacağı açık bir keyfiyettir. Bundan başka **Müeyyet Boratav**'ın duruşma zaptının 56.cı sahifesindeki ifadesinde (**Cezmi** nizamnameyi daktilo ile teksir etmiş bir tane bana verdi on beş gün sonra **Ferit** bana geldi kendisinde bulunan nizamnameyi **Mihri**'ye

vermiş olduğunu arkadaşlarına okumak üzere bendekini istedi, verdim, bundan sonra ben **Mihri**'yi ara sıra görürdüm, bana Amerikan mecmuaları okurdu, bir gün **Mihri**'nin evine gittim) demiştir.

Ekrem Atabay'ın bir hafta evvel nizamnameyi teksir etmek için **Müeyyet Boratav**'ın makineyi aldığına dair ifadesi **Müeyyed**'in bu ifadesiyle nasıl telif edilebilir. Ondan başka tevil götürmez bir hakikat vardır ki, **Mihri Belli** 12/10/944'de tevkif edilmiştir. **Müeyyet Boratav**'ın tevkif tarihi 7/11/944'dür. Bu itibarla **Mihri Belli**, **Müeyyet Boratav**'dan yirmi beş gün evvel tevkif edilmiş bulunmaktadır. **Ekrem Atabay**'ın ifadesi doğru olarak kabul edilirse **Mihri Belli**'nin tevkifinden sonra nizamnamenin yazılmış olması icab eder. Bu takdirde ise nizamnamenin teksirinden sonra **Müeyyet Boratav**'ın **Mihri Belli**'yi evinde görmesi imkânı kalmaz.

Maddi vakıalara uymayan ve bilhassa doğru olmadığı belli olan **Ekrem Atabay**'ın şahitliğini kabul etmeğe mahkememizce imkân görülememiştir.

Doktor **Safter Tarım** bu davada samimi ve bitaraf bir tanıktır.

Duruşmada bu tanık dinlendikten sonra sanıklardan **Abdülbaki Gölpınarlı**'nın talebi üzerine sorulduğu zaman (cemiyetin kurulmamış olduğu kurulacağı yazıdan anlaşılıyorsa da hükümetten müsaade alınacağı hakkında bir kayıt bulunup bulunmadığını hatırlıyamıyorum) demiştir. Tanığın hazırlık tahkikatı dosyasının 300.cü sahifesindeki ifade zaptı bu duruşmada okunmuş münderecatının doğruluğunu kabul ettiğini söylemiş cemiyetin teşekkül ettiği veya edeceği üzerinde durularak mübayenetin sebebi sorulduğu zaman duruşma zabıtının 189.cu sahifesindeki ifadesi aynen (cemiyetin teşekkül etmek üzere olduğunu, yani teşekkül edeceğini hatırladığını, fakat bu husus hakkında lüzumlu derecede ehemmiyet vermediğinden hazırlık tahkikatındaki ifadesinde teşekkül etmiş tarzında söylediğini kendisinde bulunan intibaa göre bu cemiyetin teşekkül etmek üzere olduğu kanaatında bulunduğunu söyledi) şeklindedir. İfade ve münakaşalar sureti umumiyede doktor **Safter Tarım**'ın sa-

rih bir kayıttan bahsetmeyip ancak kanaat ve intibaını söylemekte olduğunu göstermektedir ve tanık bu münakaşalar esnasında hükümete müracaat edileceğine dair bir kayıt bulunduğunu hatırlayamadığını söylemiştir.

Nizamnamede sanık **Mihri Belli**'nin mahkemeye verdiği yazıda olduğu gibi (Birliğin kurulması için mektepler açılır açılmaz ilgili kimselerle temasa geçilecek ve müracaatlarda bulunulacaktır. Alakadar makama müşterek istida verilmesi muhtemeldir bu sebeple her talebe mümkün olduğu kadar fazla imza toplamak gayesiyle şimdiden hazırlıklara girişmelidir) gibi hatırada yer tutacak kadar uzun ve vazıh bir madde bulunsaydı tanık **Safter Tarım** intibaından değil tabiatiyle o maddeden bahsederdi.

Ve böyle bir kayıt bulunsaydı tıp tahsili görmüş ve tanık cemiyetin gizli ve komünist bir teşekkül olduğu kanaatına vararak **Abdülbaki Gölpınarlı**'nın böyle bir cemiyete girmesine hayret etmezdi.

Duruşma ve tahkikat bu cemiyetin kurulduğunu, gruplara ayrıldığını, mümessiller tayin edildiğini, mümessillerce toplantılar yapılıp kararlar verildiğini göstermektedir. Nizamnamede cemiyet kurulmuştur veya kurulacaktır kaydı bulunsun vaziyeti değiştiremez, mecmua çıkarmak için para toplamak cumhurbaşkanına bağlılık teli çekilmesine teşebbüs etmek Müttefik zaferinde nümayiş yapılmasını kararlaştırmak gibi fiili haller bu cemiyetin icraata başladığını gösteren hareketlerdir. Binaenaleyh ortada teşebbüs değil icra, hareketi tamamlanmış bir fiil mevcuttur.

Müdafaaca ileri sürülmüş olan tanıklardan **Eşber Ataman**'ın sanıklardan **Ekrem Ataman**'ın kardeşi olmasına ve hadise zamanı henüz liseyi bitirerek İstanbul'a gelmiş bulunmasına binaenaleyh hakikatte mevzuubahis mesele hakkında hiçbir şey bilmemesi tabii olmasına ve güzel san'atlar akademisi resim şubesi talebesinden **Haşmet Akal** hazırlık tahkikatında bu cemiyetin gizli teşekkül edeceğini serahaten bildirdiği, duruşmada da emniyet müdürlüğünde hiçbir tazyika maruz kalmadan hazırlık tahkikatındaki ifadesini verdiğini

kabul ettiği halde mübayenetin sebebini izah ederken (bundan maksadım cemiyetin kurulması için henüz müsaade alınmadığını ileride izin alındıktan sonra kurulacaktı) şeklinde manasız bir tevil yapmasından ihticaca salih görülememiş ve doçent **Ahmet Ali Özgen** ile ordinaryus profesör **Noymark'ın*** izhar ettikleri kanaat maddi delillerle teessüs eden mahkemenin kanaatını değiştirecek mahiyette bulunmadığından nazarı dikkate alınmamışlardır.

Netice itibariyle sanık **Mihri Belli** ve müdafiinin subut sebeblerine mütedair ileri sürdüğü hususlardan hiçbirisinin varit görülmediği gibi sanık müdafiinin sanıklardan bir kısmının hazırlık tahkikatında yaptığı açıklamalar tazyik altında yapılmamış olsa bile ikrar ve atfı cürüm teşkil edeceği ikrarın yalnız mukriri izam edeceği atfı cürmün ise bir delil teşkil edemeyeceğine, bunlarla **Mihri Belli**'yi ilzam etmek haklı olamayacağına mütedair müdafaası;

Sanıklardan açıklamada bulunanların ifade zabıtları tetkik edilirse filhakika bir kısmının ikrar mahiyetinde olduğu ve bunların yalnız mukriri ilzam edebileceği tabii ise de kısmı mühimminin ikrar olmadığı gibi atfi cürüm mahiyetinde olmadığı görülmüştür. Bunlar zaati vak'anın izahından ibarettir. Bu mahiyet ve vasfı taşıyanların **Mihri Belli**'yi ilzam edemeyeceği de varit görülememiştir.

Sanık **Mihri Belli**'nin sabit olan **Reşat Fuat Baraner** tarafından faaliyete geçirilen komünist partisinin elemanlarıyla anlaşarak partiye dahil talebinin yardımı ile faşist ve vurgunculukla mücadele gayesi ileri sürülmek milliyetçilik haricinde her çeşit ideolojiyi benimseyen yüksek tahsil talebesi ve münevver gençlerin girebileceği parti faaliyetini destekleyecek İleri Gençler Birliği olarak adlandırılan gizli cemiyeti teşkil, sevk ve idare etmesine unsur itibariyle temas eden T.C.K.nun 141.ci maddesinin birinci fıkrası mucibince iki sene ağır hapsine T.C.K.nun 173.cü maddesine tevfikan Merzifon'da bir sene müddetle emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına 12/10/944 tarihiden beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsu-

---

* Mihri Belli, Prof. Neumark'ın (Noymark) asistanıydı.

buna adliye harç tarifesi kanunun 50/9.cü maddesine tevfikan 2800 kuruş mahkeme harcının alınmasına yedek subay okulu talebesinden **Ekrem Atak** ve yedek Asteğmen **Tayyar Uslu** orduya intisap etmeden cemiyete girmiş askeri tıbbiye okulu öğretmen kısmı talebesinden **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan'**ın İleri Gençler Birliği'ne girdikleri sabit olamadığından sanık hakkında Askeri ceza kanununun 148.ci maddesinin tatbikine ve Süleymaniye camiine afiş asmak ayrı anasırı ihtiva eden bir suç olduğundan bunun şiddet sebebi olarak sayılmasına mütedair talebin reddine.

Sanığın sabit olan Süleymaniye camiinin minaresine Saraçoğlu faşisttir yazısını Vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesi imzasını ihtiva eden afişi asmağa teşebbüs etmek zaman ve icra tarzı bakımından T.C.K.nun 161.ci maddesinde yazılı (milli menfaatlara zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse) unsurlarıyla tesbit edilen suça uyduğu mütalaa edilebilirse de takip edilmesi için formalitesi ikmal edilmemiş esasen bu madde Resmi Gazetede (milli menfaatlara zarar vererek) şekilde intişar etmiş ve maddedeki vererek kelimesinin verecek olacağına dair yapılan düzeltme fiilden evvel yapılmış ve sanıklar hakkında hakkı müktesep teşkil etmiş bulunmasına binaen hukukan ceza vermek imkânı da olmayan bu fiil hakkında bir karar verilmesine mahal olmadığına.

2- Sanıklardan **Tahsin Berkem:**

336 senesinde Samsun'da doğmuştur, bir çiftlik sahibinin oğludur. Orta okulu Samsun'da bitirmiş, Samsun lisesinde sınıfta kaldığından babasına Samsun'da okuyamayacağını söylemiş Haydarpaşa lisesine nakletmiştir. 939 yılında liseyi bitirmiş devam edilecek fakültenin intihabında babasiyle aralarında ihtilâf çıkmış babasının maddi yardımı kesmesi üzerine iş aramış **Hüseyin** isminde birisiyle bir müddet seyyar satıcılık yaptıktan sonra Beşiktaş tranvay deposu karşısında bir dükkânın yarısını kiralayarak manavlık yapmağa başlamışlardır.

Babası ısrarından vazgeçmiş meslek intihabında serbest bırakmış arzu ettiği fakülteye devam ederek yüksek tahsilini yapmağa

başladığı takdirde para göndereceğini bildirmiştir. Evvela edebiyat fakültesi felsefe şubesine kayıt olmuş, orada sanıklardan **Mustafa Göksu** ile tanışmış müteakiben de fakülte değiştirerek iktisat fakültesine kayıt olmuştur.

Sanık komünistlik temayülünün babasının işletmekte olduğu çiftlikteki işçinin perişan hallerini görmek suretiyle hissettiğini okuduğu kitap ve mecmuaların intibaı ile bu hissin olgunlaştığını söylemektedir.

Sanığın 940 ve müteakibi senelerde komünistlerden **Osman Paçalı, David Nae** ve **Hasan Basri Alp** ile temasa geldiği, **Hayık Açıkgöz** ile arkadaş olduğu sabit olmaktadır.

943 senesinde **Mustafa Göksu** ile birlikte Bağlarbaşında bir ev kiralamış **Osman Paçalı, Hasan Basri Alp, Hayık Açıkgöz** ile bu evde toplanma ve konuşmalar yapılmıştır. Kısa bir müddet bu evde kaldıktan sonra **Mustafa Göksu** ile birlikte Fatihte halasının evine nakletmişler tavan arasındaki odada **Osman Paçalı**'nın iştirakile toplantılar yapılmıştır.

Reşat Fuat Baraner'in faaliyete geçirdiği komünist partisine **Osman Paçalı** ve **Mustafa Göksu** ile bir hücre teşkil ederek dahil olmuş, hücrenin kâtibi olarak **David Nae** ile temas etmiş, Partinin neşriyatını bundan almış, yapılan toplantılarda bu bültenler okunmuştur. Askeri tıbbiye okulu öğretmen kısmından **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan** da bu sırada içlerine katılmıştır.

David Nae, Osman Paçalı'nın amele arasında muhit edinmesini talebenin de antifaşist cephede çalışmalarını tebliğ etmiş, sanık **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu**'yu **Mihri Belli** ile tanıştırmış bundan sonra İleri Gençler Birliği adı ile adlandırılan cemiyetin temeli kurulmağa başlamıştır.

944 senesi Mart ayında parti mensupları hakkında takibat başlaması üzerine korkarak **Mustafa Göksu** ile birlikte Süleyman Nazif sokağında kiralanan bir eve nakletmişler ve bir müddet sonra da sanık Samsun'a gitmiştir.

Tekrar bir müddet sonra İstanbul'a avdet etmiş 19/Mayıs/944 gü-

nü Süleymaniye camiine afiş asmağa teşebbüs etmiş kayyum **Mehmet Keskin**'in müdahalesi üzerine kaçmış, cami avlusunun duvarından atlayarak yaralanmış, bir kaç gün sonra Samsun'a savuşmuş 5/10/944'de Samsun'da yakalanmıştır.

Sanık yazılı müdafaasında İleri Gençler Birliğinden haberi olmadığını bu ismi poliste duyduğunu mahiyetini ancak duruşmada öğrendiğini, ileri sürmüştür. Sanık **Tahsin Berkem**'in bu iddiası cemiyete takılan ada taalluk ediyorsa bu cemiyete ne zaman İleri Gençler Birliği adının takıldığı belli olmadığından ve bu sebepten iddiasının aksi ispat edilemeyeceğinden varit olabilir.

Sanığın ademi malumat iddiası cemiyetin aslına taalluk ediyorsa doğru değildir. Sanık tezada düşmektedir. Duruşmada afiş hadisesinde kendisiyle birlikte olanı evvela **Mihri Belli** olarak söylediği halde sonradan çevirerek **Basri Alp** olduğunu söylemesinin sebebini izah ederken (**Mustafa Göksu**'dan **Mihri**'nin üniversite muhitinde Kemalist ve antifaşist bir birlik kurmak istediğini öğrenmiştim. Tedris hey'etine dahil olan **Mihri Belli**'ye bana yapılan tazyik yapılmaz düşüncesiyle arkadaşımın **Mihri Belli** olduğunu söylemiştim - duruşma zaptı sahife 9). Bu ifadesiyle **Mihri Belli**'nin bir birlik kurduğuna sanığın vakıf olduğunu açıkça söylemişken müdafaada birliğin adını poliste mahiyetini de duruşmada öğrendiğina dair iddiası mahkemece telif edilememiştir.

Bu cemiyetin nasıl teşkil edildiği gerekçenin İleri Gençler Birliği'ne tahsis edilen kısmında izah edilmiştir. Kısaca **David Nae**'nin **Tahsin Berkem**'e komünist talebenin antifaşist cephede çalışmasını tebliğ ettikten sonra **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu**'yu **Mihri Belli**'ye göndermiş diğer taraftan da **David Nae** partiye dahil ettiği **Sefa Yurdanur**'u **Mihri Belli** ile temasa getirmesinden sonra **Sefa Yurdanur** ile **Müeyyet Boratav** müştereken ve **Mustafa Göksu**'da yalnız başına muhit toplamağa başlamışlardır. **Mustafa Göksu, Nuri İyem** ve **Nahit Eren**'i görerek antifaşist arkadaşları varsa getirmelerini söyleyerek Gülhane parkındaki toplantıyı yapmıştır. Ondan

sonra **Mustafa Göksu**'nun topladığı bu grup **Tahsin Berkem**'in halasının evinde müteaddit defalar toplanmış, **Tahsin Berkem** de bu toplantılara iştirak etmiştir. (**Ekrem Atak**'ın hazırlık tahkikat dosyasının 295, **Kemalettin Özerdem**'in 376, **Nahit Eren**'in 287, **Mehmet Erol**'un 215.ci sahifelerindeki ifadeleri).

Binaenaleyh **Tahsin Berkem**'in zahiri hallere göre cemiyetin sevk ve idaresine karışmadığı kabul edilse bile müessisler arasında bulunduğuna şüphe yoktur.

(Deliller: Polis tahkikat zaptının 19 No.sundaki 14 sahifelik ifade zaptı, bu sanığın hazırlık tahkikatı dosyasının 1, duruşma zaptının 8-11 ve **Mustafa Göksu**'nun hazırlık tahkikat dosyasının 11-20 ve 259-269 duruşma zaptının 13-17 sahifelerindeki ifade zabıtları, **Kenan Uluğ**'un hazırlık tahkikat dosyasının 129-138, duruşma zaptının 17-19 sahifelerindeki ifade zaptı, tanık olarak dinlenilen komünistlikten ceza giymiş **Osman Paçalı**'nın tahkikat dosyasının 440-446.cı sahifelerindeki ifade zaptı)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/1.ci maddesine tevfikan iki sene ağır hapsine, aynı kanunun 173. maddesine tevfikan bir sene müddetle Zara'da emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına adliye harç tarifesi kanununun 50/9.cu maddesi mucibince 2800 kuruş harcın alınmasına, **Mihri Belli** hakkında belirtilen sebeplerle cezanın artırılması ve askeri ceza kanununun 148.ci maddesinin tatbiki hakkındaki talebin reddine, afiş asmağa teşebbüs etmesinden dolayı bir karar verilmesine mahal olmadığına 8/10/944'den beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna).

3- Mustafa Göksu:

336 senesinde Edremit'te doğmuştur, Haydarpaşa lisesini 938-939 ders senesinde ikmal etmiş yüksek ticaret mektebine girmiş bir sene sonra burayı terk ederek edebiyat fakültesi felsefe şubesine nakletmiştir.

940 senesinden itibaren **Tahsin Berkem** sanıkla meşgul olmağa başlamış bir taraftan telkin bir taraftan da vererek okuttuğu kitaplar-

la komünizmi benimsetmiş nihayet 943 senesinde Bağlarbaşında müteakiben Fatihte ve Süleyman Nazif sokağındaki evlerde birlikte oturmuşlardır.

Tahsin Berkem ile birlikte komünist partisine girmiş ve faaliyette bulunmuşlardır. **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan**'ı, **David Nae** ile Atatürk köprüsünde temasa getirmiştir.

Tahsin Berkem'in direktifi üzerine **Mihri Belli** ile temas etmiş ve müteakiben **Ekrem Atak, Kemalettin Özerdem, Doğan Aksoy, Nuri İyem, Nahit Eren, Mehmet Erol, Kenan Uluğ**'dan teşkil etmiş bu grup ilk toplantısını Gülhane parkında yapmıştır, bu toplantıda sanığın memlekette faşistlerin çoğaldığından, vurgunculardan ve hükümetin faşist olması ihtimalinden bahsettiği (duruşma zaptı 204) anlaşılmıştır.

Sanık **Mihri Belli** etrafında toplanan mümessiller grubuna dahil olmuş, bu grubun toplantılarına iştirak etmiş, tanzim edilen nizamnamenin kabul edildiği Mecidiyeköyü toplantısında da hazır bulunmuştur.

Bu fiilleriyle sanığın **Mihri Belli** ile iştirak halinde mahiyeti ve sureti teşekkülü izah edilmiş olan İleri Gençler Birliği'nin tesis ve sevki idare ettiğine kanaat getirilmiştir.

Sanığın yazılı müdafaası duruşma zaptının 13.cü sahifesinden 17.ci sahifesine kadar devam eden ifadesiyle mukayese edilirse delalet ettiği mana itibariyle birbiriyle telif edilmesinin imkanı yoktur.

Hazırlık tahkikatında tam bir komünist teşkilatı olarak gösterdiği İleri Gençler Birliği'ni duruşmada ırkçılarla mücadele için kurulmuş bir cemiyet olarak gösteren bu sanığın yazılı müdafaasında pek müessir telkinatla (**Mihri Belli**'nin) komünistlikten vazgeçtiğini derç etmesi sebebi anlaşılamamış ve hadisenin seyri ile sanığın mütekaddim bütün ifadeleriyle telif edilememiştir.

Sanığın subut sebeplerine müteallik olarak yaptığı itirazlarda bütün sanıklara şamil olmak üzere İleri Gençler Birliği'nde izah edilmiş olduğundan tekrarına lüzum görülmemiş ve varit görülmemişlerdir.

(Suçuna temas eden T.C.K.nun 141/1.ci maddesine tevfikan iki sene ağır hapsine ve aynı kanunun 173.cü maddesine tevfikan Tefenni ilçesinde bir sene müddetle emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına harç tarifesi kanununun 50/9.cu maddesi mucibince 2800 kuruş harcın alınmasına, 12/9/944 tarihinden beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna;)

4- Sefa Yurdanur:

339 senesinde Mersin'de doğmuştur. 941-942 ders yılında Pertevniyal lisesinden mezun olmuş, 942 yılında İstanbul Üniversitesi iktisat fakültesine kayıt olunmuş bir sene sonra edebiyat fakültesine nakletmiştir.

Lisede Yugoslavyadan Türkiye'ye gelmiş olan sanıklardan **Mustafa Arhavi** ile tanışmış, **Mustafa Arhavi'**nin Yugoslavya'daki komünist faaliyetleri hakkında verdiği ve komünistlerin hükümete karşı aldığı tavır ve saireden bahsetmesi ve komünistliği öğmesi aynı zamanda derslerden ve okuduğu kitaplardan aldığı intibalar ile komünizm fikirlerini benimsediği anlaşılmaktadır.

943 senesinde **Mustafa Arhavi** sanığı **Osman Paçalı** ile tanıştırmış ve ayrı bir gün adı geçen ile sanık Beyazıtta buluşmuşlar. **Osman Paçalı** sanığa parti ve hücre teşkilatı hakkında malumat vermiş bir kaç gün sonra da sanık **Sefa Yurdanur** yanında **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı** olduğu halde **Osman Paçalı** ile Beşiktaşta bir lokantada buluşmuşlardır.

Osman Paçalı sanığı bir tarafa çekerek bu arkadaşlarıyla hücre teşkil ve komünist partisine girebileceğini söylemiş, müteakibi bir buluşmada **Osman Paçalı'**nın parti aleyhinde bulunması sanık üzerinde fena tesir yapmış ve bununla alakasını kesmeğe sebep olmuştur.

Sanık **Sefa Yurdanur**, **Osman Paçalı** ile aralarında geçen konuşma mevzuunu hazırlık kıt'asından yedek subay okuluna giderken İstanbul'a uğrayan **Mustafa Arhavi'**ye anlatmış, **Mustafa Arhavi** sanığı başka birisiyle tanıtacağını söylemiş ve Tepebaşında Cumhuriyet bahçesine götürerek **David Nae** ile tanıştırmıştır.

David Nae başka günlerde **Sefa Yurdanur**'a bültenler vermiş, sanık **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı**'ya bu bültenleri vererek okutmuş ve bunlarla bir hücre yaparak komünist partisine bağlanmıştır. **David Nae** ile sanığın başka bir buluşmasında sanığa bir arkadaş tanıtacağını söyleyerek **Mihri Belli** ile tanıştırmıştır.

Mihri Belli ile **Sefa Yurdanur** arasında **David Nae**'nin tavassutu ile vaki olan tanışmadan sonra **Mihri Belli** ile **Sefa Yurdanur** Beyazıtta buluşmuşlar, **Mihri Belli, Sefa Yurdanur**'a faşist ve ırkçılara karşı koyacak talebenin mevcut olup olmadığını sormuş müsbet cevap alınca bunlarla görüşmesini tekrar buluşacaklarını söyleyerek ayrılmışlar, bundan sonra **Müeyyet Boratav** ile işbirliği yaparak **Sefa Yurdanur** bir grup teşkil etmişlerdir. Bu grubun **Can Boratav, Recep Akesi, Duruş Kazancı, İhsan Şenel, Tayyar Uslu, Muzaffer Özkolçak, Cezmi Ulucan, Ekrem Ataman, İsmet Selimoğlu**'ndan teşekkül ettiği anlaşılmaktadır.

Bu grubun **Müeyyet Boratav**'ın evinde yaptığı toplantıda **Baltacıoğlu**'nun konferansını ihlale karar verildiği sabit olmaktadır.

Mümessiller grubu teşkil edildikten sonra sanık mümessiller grubuna ayrılmıştır. Ve mümessiller grubunun toplantılarında bulunmuş, nizamnamenin müzakeresine ve kabulüne iştirak etmiştir. **Mihri Belli**'nin bu sanığa komünist partisi neşriyatından bülten verdiği de anlaşılmaktadır.

Sanığın müdafaası münhasıran subut sebeplerine taalluk etmekte ve şimdiye kadar da cevaplandırılmış olduğundan ayrıca ele alınmamıştır. Sanığın mütekaddim anlaşma ile grup toplaması kendi grubunun toplantılarını idare etmesi mümessiller grubuna ayrılması ve mümessiller grubunun müzakeresine iştirak etmesi sanığın cemiyetin teşkiline iştirak ve sevk idare edenler meyanında mütalea edilmesi icabettiği kanaatını vermiştir.

(Sanığın suçu T.C.K.nun 141/1.ci maddesine uymaktadır, adı geçen madde mucibince iki sene ağır hapsine suçu işlediği zaman on sekiz yaşını bitirmiş yirmi bir yaşını bitirmemiş olduğundan T.C.K.nun 56.cı maddesi mucibince cezasının altıda biri indirilerek

bir sene sekiz ay üç gün hapsine, 24/10/944 tarihinden beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna, T.C.K.'nun 173.cü maddesi mucibince bir sene, yaş küçüklüğünden dolayı on ay müddetle Konya Karapınarı ilçesinde emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına, harç tarifesi kanununun 50/8. maddesi mucibince 2200 kuruş harcın kendisinden alınmasına;)

5- Ferit Teksoy:

336 senesinde Hayfa'da doğmuştur. 939 senesinde Pertevniyal lisesinden mezun olmuş, edebiyat fakültesi felsefe şubesine girmiş, 943 senesinde iktisat fakültesine yazılmıştır.

Bu sanık bidayette **Müeyyet Boratav** ve **Sefa Yurdanur**'un müştereken topladığı gruba katılmış, sonra da mümessiller hey'etine alınmıştır. Mümessiller hey'etinin Yıldız Parkında **Cezmi Ulucan**'ın, **Sefa Yurdanur**'un evinde, Mecidiyeköyünde, Topkapı'da yaptığı toplantılarda bulunmuş, cemiyet nizamnamesinin müzakeresine ve kabuluna işaret etmiştir. Sanık grubunu **İsmail Tanıkoğlu, Fethi Malkoç, Kenan Güler, Cemal Bayramoğlu, Memduh Karahasan, Yusuf Balkanlı, Mehmet Fethi Elmas, Mustafa Üstüner**'i toplayarak teşkil etmiştir. Tütün işçisi **Faruk Özkızılırmak** ile kahveci **Süleyman Taşdağ**'ın da bu gruba katıldığı ve bazı toplantılara iştirak etmiş oldukları anlaşılmaktadır.

Bu grup **İsmail Tanığ**'ın evinde, Mecidiyeköyünde, Yıldız parkında, Kısıklı'da, Yenikapıda, **Bulgar Naço**'nun bahçesinde defalarca toplantılar yapmış, mecmua çıkarmak için para toplanmış ve mümessiller grubunca kabul edilen cemiyetin nizamnamesi **İsmail Tanık**'ın evinde, Yıldız Parkında, Mecidiyeköyünde okunarak izah edildiği gibi **Ferit Teksoy** bu nizamnameyi Beyazıt'ta **Mustafa Üstünel**'e okumuştur. Grupta üniversite ile hatta talebelikle ilgisi olmayanlar da vardır. Birliğe kabul edilmiş olanlardan **Memduh Karahasan** halen bando eri olarak askerliğini yapmaktadır. **Yusuf Balkanlı** teknik okulu makine şubesinde talebedir. **Faruk Özkızılırmak** işçi, **Süleyman Taşdağ** kahvecidir. Bu iki sanık Yıldız parkında, Kısıklıda, Heybeliadada, **Bulgar Naço**'nun bahçesinde yapılan

toplantılara iştirak etmiş, **Faruk Özkızılırmak** ameleyim şarkısı ve şiirler okumuş, Kısıklı ve Heybeliadaya, **Bulgar Naço**'ya gitmiştir.

Sanığın müdafaası birliğin talebe meslek birliği olduğu kendisinin mümessil olarak kimse tarafından intihap edilmediği esasen mümessil diye bir şeyin mevcut olmadığı etrafında toplanmaktadır.

Bu gruba dahil olan **Memduh Karahasan, Fethi Malkoç, Kenan Güler** duruşmada cemiyetin antifaşist, vurgunculuk ve ihtikârla mücadele cemiyeti olduğunu, cemiyet hakkında izahat verirken **Ferit Teksoy**'un söylediğini açıkladıkları gibi tanık olarak dinlenilen ceza hukuku asistanı **Şahabettin Bakırsan**'da duruşmada (**Ferit**'in bulunduğu toplantıda kurdukları cemiyetin ilerde legal olacağını da söylediler, cemiyet bir talebe cemiyeti olmayıp ihtikârla mücadele edecek bir cemiyetti) demiştir.

Ceza hukuku asistanı binaenaleyh bilgisine ve ihtisasatına güvenilir bir kanun adamının şahitliği ile teeyyüt eden tanıkların açıklamaları karşısında cemiyetin talebe cemiyeti olduğuna dair iddia yerinde görülememiştir.

Grup mümessilliğine seçilmemiş olduğu meselesine gelince sanıklardan **Ekrem Ataman**'ın duruşma zaptının 33.cü sahifesindeki ifadesi gruplardan birer kişi seçilerek **Mihri Belli** etrafında toplanmağa memur edilmiş olduğunu göstermektedir. Sanık **Ferit Teksoy** grubunca mümessilliğe seçilmemişse bu işi kendiliğinden üzerine almış, grubunda bulunanların da sesini çıkarmamış olmalarına binaen zımni bir kabul mevcut demektir.

Esasen bu cemiyet gizli bir cemiyettir. Tabiatiyle kişilik iktisabı mevzuu bahis olamayacağından kanuni manada bir temsil de düşünülemez.

Fakat teşkil edilmiş bir çok gruplar var, her gruptan bir kişi seçilerek **Mihri Belli** idaresinde toplanmakta nizamname müzakere ve kabul etmekte para toplanmasına bu suretle gruplara mensup olanlara vecibeler tahmil edilmekte ve **Mihri Belli** etrafında toplanmış olan bu kişiler verilen kararları kendi gruplarını şurada burada toplayarak

tebliğ etmekte oldukları sabit iken bunları bu cemiyetin kurucusu, sevk ve idarecisi olarak mütalaa etmek gayet tabiidir. Kelime oyunundan ibaret olan sanığın bu cihete yönelttiği müdafaa da mahkemece varit görülememiş, sanığın İleri Gençler Birliği gizli cemiyetini sevk ve idare edenler meyanında bulunduğuna kanaat getirilmiştir.

(Suçuna uyan T.C.K.'nun 141/1.ci maddesine tevfikan iki sene ağır hapsine, aynı kanunun 173.cü maddesine tevfikan Niksar ilçesinde bir sene müddetle emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmasına, harç tarifesi kanununun 50/9.cu maddesi mucibince 2800 kuruş harcın kendisinden alınmasına.)

6- Muzaffer Özkolçak:

338 senesinde Kırklarelinde doğmuştur, tıp fakültesi üçüncü sınıfta talebedir.

Hazırlık tahkikatındaki ifadesinin münderecatından ve tanık **Mehdi Özgürel**'in şahitliğinden, sanığın temas ettiği muhit ve takip etmekte olduğu mecmualardan Marksizmi benimsemiş olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu şahidin ifadesinden sanığın arkadaşları arasında komünist olarak tanındığı görülmektedir.

Davanın mevzuu olan İleri Gençler Birliği gizli cemiyetinin fiili hareketlere geçtiği 944 senesi ilk aylarında **Müeyyet Boratav**'ın tertip ettiği gruba dahil olmuş, Marmara lokalinde, **Müeyyet Boratav**'ın evinde, **Sefa Yurdanur**'un evinde toplantılara iştirak etmiş, **Baltacıoğlu**'nun konferansının ihlal edilmesi hakkındaki müzakerede ve **Tayyar Uslu** tarafından verilen konferansta bulunmuştur.

21/3/944'de emniyetçe nezaret altına alınmış sonra serbest bırakılmıştır. Sanığın 1/Mayıs/945'de Feshane fabrikasına atılan kartları hazırlamakta müşterek faaliyetleri görülen **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ**'ı gerekçenin Feshane fabrikasında yapılan faaliyete tahsis edilen kısmında yazılı olduğu şekilde hazırlandıktan sonra bunlara (yeni bir komünist partisi kurulacağını ve izin alınıp legal bir teşkilat kuruluncaya kadar elde bir teşkilatın bulunması için üniversitede Kemalist bir gençler birliği kurulduğunu, demokrat olanlar sosyalizm ve komünizme meyli olanların bu teşkilata gi-

rebileceklerini söylemiş) bunların muvafakatiyle bir hücre kurmuş ve **Dündar Baştımar'a** devredinceye kadar bu hücreyi (grubu) idare etmiştir. Sanığın tesbit edilen bu fiili halleri İleri Gençler Birliğini sevk ve idare edenler arasında bulunduğu kanaatini vermiştir.

(Suçuna uyan T.C.K.'nun 141/1.ci maddesine tevfikan iki sene ağır hapsine, aynı kanunun 173.maddesine tevfikan Gönen'de bir sene müddetle emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına ve harç tarifesi kanununun 50/9.cu maddesine tevfikan 2800 kuruş harç alınmasına 12/2/945'den beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna)

7- Müeyyet Boratav:

338 senesinde Bolu'da doğmuştur, tıp fakültesi altıncı sınıfta talebedir, **Mihri Belli** ile tanışmasını **Pertev Naili Boratav** tarafından çıkarılmakta olan *Yurt ve Dünya* mecmuasının İstanbul'daki tevzi işine **Mihri Belli'**nin yardım etmesi münasebetiyle olduğunu söylemektedir.

Mihri Belli iktisat fakültesine asistan olarak tayin edilmesinden evvel sanıkla tanışmış ve sanığın evine gitmiş, aralarında konuşmalar yapılmıştır. İleri Gençler Birliği'nin teşkilatına nasıl başlandığını sanığın hazırlık tahkikat dosyanın 59.cu sahifesindeki ifadesi açıklamaktadır. Sanık bu ifadesinde (**Mihri Belli** beşinci kol teşkilatının kurulduğunu söylüyordu, elimizden bir şey gelmez ki kiminle mücadele edelim diye cevap veriyordum, o zaman **Mihri Belli** seni biri ile tanıştıracağım onun da bazı arkadaşları varmış toplanın neler yapacağınızı konuşun dedi, bunun üzerine beni ya iktisat fakültesindeki odasında veya lokalde **Sefa Yurdanur** ile tanıştırdı, bunun üzerine biz de **Sefa**'lar da, **Cezmi**'ler de toplantılar yaptık) şeklindedir. Sanığın bu ifadesi **Sefa Yurdanur** ve **Mustafa Göksu'**nun duruşmadaki ifadelerine de tetabuk etmektedir.

İlk toplantılara kimlerin iştirak ettiği ve müteakibi safhaları hükmün **Sefa Yurdanur'**a ait kısmında izah edilmiştir. Sanık mümessiller grubuna da ayrılmış ve **Mihri Belli'**nin doğrudan doğruya idare ettiği bu grubun hemen bütün toplantılarına ve faaliyetine iştirâk et-

miştir. Sanık müdafaasında mümessil seçilmemiş hiç bir kimseye de bu sıfatın takılmamış olduğunu bu kelimenin emniyette uydurulduğunu, toplantıların arkadaşlık hissi ile başlanmış ve kendiliğinden sona ermiş olduğunu ileri sürmektedir.

Toplantıların münhasıran arkadaşlık hissi ile olmayıp cemiyet kurmak kastiyle başladığı ve mümessil intihap edilip edilmediği hakkındaki mütalaa **Ferit Teksoy**'a ayrılan kısımda izah edildiğinden ayrıca tekrar edilmemiştir. Ve varit görülmemiş, sanığın cemiyeti sevk ve idare ettiğine kanaat getirilmiştir.

(Suçuna uyan T.C.K.'nun 141/1.ci maddesi mucibince iki sene ağır hapis aynı kanunun 173.cü müddesi mucibince Kozan ilçesinde bir sene müddetle emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmasına, harç tarifesi kanununun 50/9.cu maddesi mucibince 2800 kuruş harcın alınmasına, 7/11/944'ten beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna.)

8- Dündar Baştımar:

336 senesinde Sürmenede doğmuştur. Fen fakültesi kimya enstitüsü son sınıfta talebedir. İleri Gençler Birliği cemiyetine girmiş, **Müeyyet Boratav** grubunun toplantılarında bulunmuş, sanığın Kuzguncuk'taki evinde ve Kuzguncuk'taki koruda toplantılar yapılmıştır. Kazan kayada yapılan toplantıdan sonra vaki olan yeni grup taksimatında grup mümessili olarak seçilmiştir.

Sanık mümessil olmadığını iddia etmektedir. Tanık olarak dinlenilen **Tahsin Sungur**'un duruşma zaptının 191.ci sahifesinden 194.cü sahifesine kadar devam eden ifadesi ve bu sanığın hazırlık tahkikat dosyasının 367.ci sahifesindeki ikrarına tetabuk ettiğinden ve bu ifadeler sanığın mümessil olduğunu gösterdiğinden varit görülememiştir.

Sanık Feshaneye kart atmak hadisesini hazırlayan **Arslan Kaynardağ** ve **Safter Melih Tümay**'ın **Muzaffer Özkolçak**'ın idaresinde teşkil ettikleri gruptan **Muzaffer Özkolçak**'ın çekilmesinden sonra bunların grup reisliğini ele almış ve bunlarla Kuzguncuk korusunda dört toplantı yapmıştır.

Bu itibarla mahkememizce sanığın İleri Gençler Birliği'ni sevk ve idare edenler arasında bulunduğuna kanaat getirilmiştir.

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/1.ci maddesine tevfikan iki sene ağır hapsine, aynı kanunun 173.cü maddesine tevfikan bir sene müddetle Kırşehir'in Mucur ilçesinde emniyeti umumiye nezareti altına alınmasına, harç tarifesi kanununun 50/9.cu maddesi mucibince 2800 kuruş harcın alınmasına, 13/2/945'den beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna.)

9- Emin Sekun:

321 senesinde Edirne'de doğmuştur, 930 senesinde askeri fabrikalarda müstahdem iken müstakil Halk İştirakiyun Fırkasına ve komünist partisine girdiğinden ağır hapis cezası giymiş, cezası kısmen çektirilmiş, kısmen de af kanunu ile kalkmıştır. 934 senesinde Türkiye'den ayrılmış, 937 senesine kadar muhtelif yabancı memleketlerde bulunmuştur. Avdetinden sonra muhtelif müesseselerde ve bu meyanda Birinci Ordu Müfettişliği oto tamirhanesinde istihdam edilmiş, komünistlik propagandası yaptığından zan altına alınmış fakat suçu tesbit edilememiştir.

Sanık **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu,** askeri tıbbiye okulu öğretmen kısmından **Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan** komünist partisine girdikten sonra **Tahsin Berkem**'in halasının evine giderek komünist partisinin takviyecisi sıfatiyle ders verdiği gibi sanıklardan **Sefa Yurdanur, Recep Akesi** ile **Duruş Kazancı** hücre teşkil edip komünist partisine bağlandıktan sonra da Kadıköyünde **Recep Akesi**'nin evine giderek komünizm ve komünist partisi hakkında ders vermiştir.

Sanık müsnet suçu inkâr etmektedir.

Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Kenan Uluğ, Yusuf Atılgan tahkikatta takviyeci olarak **Emin Sekun**'un kendilerine ders verdiğini açıklamaları üzerine **Emin Sekun** yakalanmış, sanıklardan her birine ayrı ayrı gösterilmiş **Tahsin Berkem** kaçamaklı fakat diğer üçü sarih olarak ders verenin **Emin Sekun** olduğunu söylemişler vaziyet zabıtla tesbit edilmiştir.

Emin Sekun'un **Recep Akesi**'nin evine gelerek ders verdiği hazırlık tahkikatında **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı** tarafından sarih olarak açıklanmıştır.

Duruşmanın ilk safhalarında dinlenen sanık **Tahsin Berkem** takviyeci olarak gelip ders verenin **Emin Sekun** olduğunu müevvel olarak **Mustafa Göksu, Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan** sarih olarak söylemişler, duruşmanın son safhalarında dinlenilen **Recep Akesi** ile **Duruş Kazancı** duruşmada ders verenin **Emin Sekun** olduğunu saklamışlardır. Yine duruşmanın son safhalarında **Mustafa Göksu** yaptığı beyanla **Kenan Uluğ** ile **Yusuf Atılgan** mahkemeye dilekçe vererek eski ifadelerinin doğru olmadığını ileri sürmüşlerdir. **Mustafa Göksu, Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan**'ın duruşmanın bir oturumunda söylediklerini sonradan inkâr etmeleri sanık **Emin Sekun**'u kurtarmak için ihtiyar edilen veya ettirilen açık bir tevil olarak mütalea edilmiş, yerinde görülmemiştir.

Komünizm ideolojisine çok bağlı olan **Emin Sekun**'un faaliyete geçirilen komünist bir partiye girmesi ve tecrübeli, bilgili, natuk olan bu sanığın takviyeci olarak gençleri komünistlikten yetiştirmeğe tavzif edilmesi tabii görülmüş, **Tahsin Berkem, Yusuf Atılgan, Kenan Uluğ, Mustafa Göksu, Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı**'nın açıkladıklarını sonradan inkâra kalkışmaları mahkememizce kanaat bahş görülmemiştir.

Sanığın ders vermesi ve komünizmi methetmesi netice itibariyle propagandadan ibaret olduğundan suç T.C.K.'nun 142.ci maddesine uygun görülmüştür.

(Deliller duruşma zabtının 10.cu, 11, 21, 265.ci hazırlık tahkikat zabtının 205 ve 249.cu sahifelerindeki ifadeler.)

(Sabit görülen sanığın suçuna uyan T.C.K.nun 142.ci maddesine tevfikan evvelce bu suçtan dolayı mahkum olduğu halde aynı şeyi tekrarlaması takdiri şiddet sebebi sayılarak bir sene hapsine ve **Yusuf Atılgan** ile **Kenan Uluğ** orduya mensup ve propagandanın bunlara tevcih edilmiş olmasından askeri ceza kanununun 148.ci maddesine tevfikan yarısı artırılarak bir sene altı ay iki gün hapsine, ad-

liye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 2200 kuruş harcın alınmasına 10/2/945 tarihinden beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna.)

10- Kenan Uluğ:

336 senesinde Gemlik'te doğmuştur, lise tahsilini Haydarpaşa lisesinde yapmıştır, askeri tıbbiye okulu öğretmen kısmı dördüncü sınıfta talebedir, lisede **Tahsin Berkem** ile tanışmıştır. **Tahsin Berkem**'in yaptığı telkinler ve okuduğu kitaplardan aldığı intibalarla komünizm hissini duyduğunu söylemektedir. 943 senesinde **Tahsin Berkem**'in Fatih'teki halasının evine devama başlamış, **Tahsin Berkem, Osman Paçalı, Mustafa Göksu**'nun yaptığı toplantılarda bulunmuş, **Tahsin Berkem**'in sistemli çalışmak için partiye girilmesi hakkındaki teklifini kabul etmiş ve **Mustafa Göksu** sanığı **Yusuf Atılgan** ile birlikte Atatürk köprüsünde **David Nae** ile temasa getirmiş, **David Nae** partinin tarihi ve partinin maksadı ve lüzumu hakkında izahat vermiş müteakibi günlerde yine **Tahsin Berkem**'in halasının evinde yapılan hücre toplantılarına iştirak etmiştir.

Bir gün **David Nae, Emin Sekun** ile birlikte **Tahsin Berkem**'in evine gelmiş ve **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Yusuf Atılgan** ve sanığa polisin takibinden ne suretle kurtulacaklarını ve polisin nasıl atlatılacağını anlatmış ve hücreye **Emin Sekun**'un ders vereceğini söylemiş, **Emin Sekun**'un verdiği dersi sanık dinlemiştir. Bu dersler muhtelif günlerde tekrar edilmiştir.

(Deliller: Sanığın hazırlık tahkikat dosyasının 129-138.ci sahifelerindeki duruşma zaptının 17-19, **Yusuf Atılgan**'ın hazırlık tahkikat dosyasının 236-238.ci sahifesindeki duruşma zaptının 20-23.cü sahifelerindeki ifade zabıtları, **Tahsin Berkem** ve **Mustafa Göksu**'nun hazırlık tahkikatında ve duruşmadaki ifadeleri.)

Bu itibarla sanığın komünist partisine girdiğine kanaat getirilmiştir.

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, tutuk kaldığı 12/2/945 ile 25/1/946 tarihleri arasında geçen müddetin cezasından mahsubuna,)

11- Yusuf Atılgan:

337 senesinde Manisa'da doğmuştur, lise tahsilini Balıkesir lisesinde yapmıştır, Maltepe askeri lisesinde 7.ci sınıf öğretmenidir, komünizme meylinin liseden başladığını edebiyat fakültesine girdikten sonra arttığını fakültenin ikinci sınıfında iken sılaya giderek orada bir arkadaşı ile giriştiği münakaşa ve bu arkadaşının vererek okuttuğu kitaplar temayülünün olgunlaştığını söylemektedir.

Fakülte kampında **Tahsin Berkem** ve **Mustafa Göksu** ile münasebet tesis etmiş, 943 senesi ilk aylarında **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Kenan Uluğ** ile birlikte hücre teşkil ederek komünist partisine girmiş ve **Kenan Uluğ'a** tahsis edilen gerekçe kısmında tebaruz ettirilen surette komünistlik faaliyetinde bulunmuştur. (Deliller **Kenan Uluğ'da** gösterilmiştir.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 22/3/945 tarihinden beri tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna, işlediği suçun mahiyeti askeri okullarda öğretmen olarak istihdamına mani görüldüğünden askeri ceza kanununun 32.ci maddesini B. bendine tevfikan ordudan ihracına, adliye harç tarifesi kanununun 50/7.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harç alınmasına.)

12- Recep Akesi:

337 senesinde Şam'da doğmuştur, Kayseri lisesinden mezundur, yüksek ticaret mektebi son sınıf talebesidir.

Pertevniyal lisesinde talebe iken **Sefa Yurdanur** ile ve onun vasıtasiyle **Mustafa Arhavi** ile tanışmıştır, **Sefa Yurdanur** sanığı **Duruş Kazancı** ile birlikte Beşiktaş'ta **Osman Paçalı'**ya tanıtmış ve bir müddet sonra **Sefa Yurdanur, David Nae** ile temas ederek komünist partisine girmiş, müteakiben **Sefa Yurdanur** sanık ile **Duruş Kazancı'**yı ikna etmiş üçü bir hücre teşkil ederek komünist partisine bağlanmışlardır.

İleri Gençler Birliği'ne de girmiş, **Muzaffer Özkolçak, Sefa Yurdanur, Duruş Kazancı, Cezmi Ulucan** ile bir grup teşkil etmişlerdir. (Deliller: Duruşma zaptının 113, 48.ci sahifelerindeki ifadeler)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay

hapsine, 10/2/945'de başlayıp 25/1/946 tarihinde nihayet bulan tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına)

13- Duruş Kazancı:

338 senesinde Maraş'ta doğmuştur, 941'de Antalya lisesinden mezun olmuştur. Edebiyat fakültesinde talebedir. **Sefa Yurdanur** ile samimi arkadaştır, **Recep Akesi** de tevaruz ettirildiği şekilde komünist partisine ve İleri Gençler Birliği'ne girmiştir. (Aynı deliller.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 26/3/945'de başlayıp 25/1/946'da nihayetinden tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına)

14- Nuri İyem:

331 senesinde İstanbul'da doğmuştur, güzel sanatlar akademisinden mezundur, ressamdır, resim ve heykel müzesinde kâtiptir.

Daima san'atkârın izdirap çeken sınıfın izdirabını aksettiren bir propagandacı olarak çalışması, işçi sınıfını ezen zümrenin uşağı olmamasını iddia ettiği anlaşılmaktadır.

Sola mütemail olan sanık **Osman Paçalı**'nın teklifi üzerine komünist partisine girmeği kabul etmiş, **Osman Paçalı** sanığa Lütfi Kırdar'ın resmini yaptın mı parolası ile birisi geleceğini onun ile çalışmasını söylemiş, diğer taraftan **David Nae** aynı parolayı **Tahsin Berkem**'e vererek **Nuri İyem** ile temas etmesini tenbih etmiş, **Tahsin Berkem** şahsen kendisi gitmek istemeyerek **Mustafa Göksu**'ya parolayı söylemiş, **Nuri İyem**'e göndermiştir.

Mustafa Göksu ile **Nuri İyem** bu parolayı söyleyerek buluşmuşlar ve uzun uzadıya komünizmden, komünist partisinden konuşmuşlardır. **Nuri İyem** partiye gireceğini söylemiş ondan sonra da **David Nae, Tahsin Berkem**'e verdiği parti neşriyatından birer nüsha fazla getirerek **Nuri İyem**'e gönderilmesini söylemiş, **Mustafa Göksu** bültenleri **Nuri İyem**'e vermiştir. Sanık bu bültenleri güzel sanatlar akademisinde asistan **Samim Oktay, Maruf Önal,** heykeltıraş **Hüseyin Anka** ve aynı akademide talebe **Haşmet Akal**'a okutmuştur.

Sanık **Mustafa Göksu'**nun teklifi üzerine İleri Gençler Birliği'ne de girmiş ve mümessiller grubunda bulunmuş, bu grubun müzakerelerinde de bulunmuştur. Sanığın ayrıca kendi idaresinde grup teşkil etmediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla sanığın fiili komünist partisine girmek ve İleri Gençler Birliği'ne de girmiş olmaktan ibaret kaldığından cemiyetin idaresine ve teşkiline kanaat getirilememiştir. (Delliler: Duruşma zaptının 200, 201, 204, 205.ci sahifelerindeki tanıkların ve aynı zaptın 13-17.ci sahifesindeki **Mustafa Göksu'**nun ifadesi, sanığın hazırlık tahkikatında ve duruşmadeki ikrarı.)

(Sanığın komünist partisine ve İleri Gerçler Birliği'ne girmesine temas eden T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 7/11/944'de başlayıp 25/1/946'da nihayetlenen tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harç alınmasına.)

15- Nahit Eren:

336 senesinde Edirne'de doğmuştur, İktisat fakültesi ikinci sınıfta talebedir.

Osman Paçalı ile tanışmış, bir gün görüşürlerken sanığa komünist partisinden bahsetmiş ve partinin hücre teşkilatını anlatmıştır, başka bir gün de **Osman Paçalı** sanığa komünist partisine girmesini tavsiye etmiş, talebe cemiyeti azasıyım, temsil kolundanım, parolasıyla birisi geleceğini onunla iş birliği yapmasını söylemiş, **Tahsin Berkem, Mustafa Göksu'**yu bu parola ile **Nahit Eren'**e göndermiştir. **Mustafa Göksu** bu parolayı vererek **Nahit Eren'**in yanına gitmiş ve konuşmaları esnasında **Nahit Eren'**in tahriklerine rağmen **Mustafa Göksu** komünistlikten bahsetmemiş ancak antifaşist arkadaşların varsa getir konuşalım, demiş ve Gülhane parkında buluşmak üzere randevu vermişlerdir, muayyen günde sanık **Mehmet Erol'**u birlikte alarak Gülhane parkına gitmiş ve **Baltacıoğlu'**nun konferansının ihlaline karar verilen bu toplantıdan sonra da **Tahsin Berkem'**in evindeki toplantılara iştirak etmiştir.

Sanığın bir taraftan komünist partisine girmek istemesi diğer taraftanda İleri Gençler Birliği gruplarında faaliyette bulunması İleri Gençler Birliği'nin gayesini bilerek bu cemaate iştirak etmiş oldu-

ğuna ve bu itibarla sanığın suç işlemek kastini göstermiş olduğuna kanaat getirilmiştir. (Deliller: Duruşma zaptının 21-23.cü sahifelerindeki sanığın ifadesi, **Mustafa Göksu**'nun duruşma zaptının 12.ci sahifesindeki ifadesi)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine 25/3/945 tarihinden 25/1/946 tarihine kadar tutuk kaldığı müddetin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına.)

16- Can Boratav:

339 senesinde Mudurnu'da doğmuştur, tıp fakültesi dördüncü sınıfta talebedir.

Komünist olarak tanındığı anlaşılmaktadır. Sanık ağabeyi **Pertev Naili Boratav** tarafından çıkarılmakta olan *Yurt ve Dünya* mecmuasını okuduğundan ve bunu sattığından kendisine komünist damgası vurulduğunu söylemektedir. Rus filimlerini sevdiği, Rus eserlerini tavsiye ettiği, **Nâzım Hikmet**'i övdüğü anlaşılmaktadır. (Duruşma zaptı 51.)

İleri Gençler Birliği'ne bu teşkilata başladığı günden itibaren girmiştir. Kardeşi **Müeyyet Boratav**'ın grubunda faaliyette bulunmuş ve bu grubun muhtelif mahallerde yaptığı toplantılara iştirak etmiştir.

Sanığın sola mütemail olduğunun tahakkuk etmesi ve bu cemiyeti sevk ve idare eden **Müeyyet Boratav**'ın kardeşi bulunması ve bütün toplantılara iştirak etmesi bu cemiyetin gayesini bilerek girdiği kanaatını vermiştir.

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, suçu işlediği zaman on sekiz yaşını bitirip, yirmi bir yaşını bitirmediğinden altıda biri indirilerek beş ay hapsine, 7/11/944'de başlayıp 28/11/945'de nihayet bulan tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına.)

17- Cezmi Ulucan:

336 senesinde Tavas'da doğmuştur, tıp fakültesi dördüncü sınıfta talebedir.

İleri Gençler Birliği'ne sanık **Müeyyet Boratav**'ın grubuna da-

hil olarak girmiş, bu grubun muhtelif mahallerdeki toplantılarında bulunmuş, kendi evinde de toplantı yapılmıştır. Mümessiller grubuna da girmiş, mümessiller grubunun toplantılarına ve müzakerelerine de iştirak etmiş, Mecidiyeköyünde yapılan toplantıda nihai şeklini alan nizamnameyi **Mihri Belli** sanığa vermiş, nizamname bunun tarafından daktilo makinası ile teksir ve tevzi edilmiştir.

Sanık emniyet müdürlüğünde mevkuf bulunuyorken Aile Çenberi adlı kitaba (**Dündar** kendini sıkı tut ve benim sana verdiğim beyannameden asla bahsetme) yazısını yazmış ve bu kitabı **Dündar Baştımar'**a vermek üzere polis memuruna vermiş, memurun nazarı dikkatini celp ettiğinden kitap tetkik edilmiş, bu yazı görülmüş ve zabıtla tesbit edilmiştir.

Tanık olarak dinlenilen **Tahsin Sungur'**a İleri Gençler Birliği'nin gizli bir cemiyet olduğunu bu sebeple gruplara ayrıldığını, her grubu bir mümessilin temsil edeceğini ve mümessiller grubunun diğer gruplarla irtibatı sağlayacağını söylemiştir.

Sanığın tesbit edilen bu halleri İleri Gençler Birliği'nin gayesini bilerek bu cemiyete girdiğine kanaatını vermiştir. (Deliller duruşma zaptı 256 ve 191.ci sahifesindeki ifadeler sanığın duruşmada ve hazırlık tahkikatındaki ikrarı.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 7/11/944 tarihinden 25/1/946 tarihine kadar devam eden tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesine tevfikan 1700 kuruş harcın alınmasına.)

18- Ekrem Ataman:

337 senesinde Sivas'ta doğmuştur. Tıp fakültesi beşinci sınıfta talebedir.

İleri Gençler Birliği'ne girmiştir, başlangıçta **Müeyyet Boratav'**ın grubunda faaliyette bulunmuştur. Bu grubun muhtelif toplantılarına iştirak etmiştir. Toplantıların birisinde mümessiller grubuna seçilmiş, bu grubun **Tahsin Berkem'**in halasının evinde, Üsküdar'da ve Yıldız parkındaki müzakerelerine iştirak etmiştir. 19/Mayıs/944 tarihindeki cumhurbaşkanının nutku münasebetiyle cum-

hurbaşkanına bağlılık teli çekilmesi ve tezahürat yapılması için üniversite talebe cemiyeti reisi ile mümessiller grubunun bu kararı yerine getirmek için temas etmiş, talebe cemiyeti reisi **Hıfzı Timur** red cevabı verdiğinden bu teşebbüs akamete uğramıştır. Ondan sonra nizamnamenin müzakere edildiği **Cezmi Ulucan'**ın evindeki toplantıya da iştirak etmiştir.

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine 14/4/945'den 25/1/46 tarihine kadar tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harç alınmasına,)

19- İsmail Tanık:

341'de İstanbul'da doğmuştur. Hukuk fakültesi birinci sınıfta talebedir.

Maddeci olması, konuşma ve münakaşalarında sosyalizmden bahsetmesi, işçinin medeni seviyesinin yükseltilmesini ve istirahatlarının kısaltılmasından şikayet etmesi gibi vakıalar komünizme mütemail olduğunu göstermektedir. Hazırlık tahkikatında sanık komünist olduğunu söylemiş ve arkadaşı **Şahabettin Kutlukan'**a komünist olduğumu emniyet müdürlüğünde söyledim, ifadenizi alırlarsa bu hususu gizlemeyin bildiklerinizi doğru söyleyin demiştir. Duruşmada komünistlikle ilgisi olmadığını söylemektedir.

İleri Gençler Birliği'ne girmiş, **Ferit Teksoy** grubunda faaliyette bulunmuştur. Bu grup sanığın evinde, Yıldız parkında, Mecidiyeköyünde muhtelif zamanlarda toplantılar yapmış, sonra grup ikiye ayrılmış, **Fethi Malkoç, Kenan Güler, Cemal Bayramoğlu'**ndan teşekkül eden gruba mümessil olmuştur.

Tanık olarak duruşmada dinlenilen **Şahap Kutlukan** (kitap almak için sanığın evine gittiği zaman grubu toplanmış gördüğünü, bunlara gizli toplantıya neden lüzum gördüklerini sorduğunu, cevap olarak bir teşkilata bağlı olduklarını, teşkilata dahil olanları söylemeğe selahiyetleri bulunmadığını bildirdiklerini) söylemiştir. Bu vakıalar sanığın İleri Gençler Birliği'nin maksat ve mahiyetini bildiği halde cemiyete girmiş olduğu kanaatını vermiştir. (Deliller: Du-

ruşma zaptının 204, 62.ci sahifesindeki ifadeler hazırlık tahkikat dosyasının 269-271.ci sahifesindeki ikrar ve bu sanığın grubuna dahil olanların duruşma ve hazırlık tahkikatındaki açıklamaları.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesi mucibince altı ay hapsine, suçu işlerken on sekiz yaşını bitirmiş, yirmi bir yaşını bitirmemiş olduğundan cezasının altıda biri indirilerek beş ay hapsine, harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesine tevfikan 1700 kuruş harcın alınmasına.)

20- Semih Yazıcıoğlu:

1341 senesinde İzmir'de doğmuştur. 943 senesinde Vefa lisesinden mezun olmuş, iktisat fakültesi ikinci sınıfta talebedir.

Sefa Yurdanur ile edebiyat fakültesinde tanışmıştır. **Sefa Yurdanur** sanık ile **Bahir Onurgil'**e bir cemiyetin teşekkül ve birkaç grubun teşkil edilmiş olduğunu, bir grup da kendilerinin kurmalarını müsait şartlara haiz arkadaşlarını getirmelerini söylemiş ilk defa Yıldız parkında **Sefa Yurdanur, Nevres Akan, Bahir Onurgil, Sabri Yükselen** ve sanık toplanmışlardır. **Sefa Yurdanur** üniversitede ırkçı ve turancıların faaliyette bulunduklarını onlara karşı tedbir alınmasından bahsetmiş ve dağılmışlardır.

Sefa Yurdanur sanığa nizamnamesinin bir örneğini vermiş daktilo edilmesini söylemiş, **Semih Yazıcıoğlu** da **Adnan İçingör'**e vererek yazdırmış ve tayin edilen günde **Semih Yazıoğlu'**nun evinde toplanmışlardır. Nizamname bir defa **Sefa Yurdanur** bir defa da **Semih Yazıcıoğlu** tarafından okunmuştur. Ve bu suretle grup kurulmuştur. Sanığın **Sefa Yurdanur'**un komünist olduğunu bildiği anlaşılmaktadır.

Sanığın **Sefa Yurdanur'**un komünist olduğunu bildiği halde kurulan cemiyete girmek, nizamname daktilo etmek, cemiyete aza temin etmek ve evini toplantıya tahsis etmek gibi tezahür eden faaliyetleri mahkememize bu sanığın cemiyetin mahiyetini bildiği halde girmiş olduğu kanaatını vermiştir.

(Deliller: Duruşma zaptı sahife 116, 122 hazırlık tahkikat zaptı sahife 150-159'daki ifadeler.)

(Sanığın suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, suçu işlerken on sekiz yaşını bitirmiş yirmi bir yaşını bitirmemiş olduğundan cezasının altıda biri indirilerek beş ay hapsine, harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesine tevfikan 1700 kuruş harcın alınmasına.)

21- Safter Melih Tümay:

339 senesinde İstanbul'da doğmuştur. Tıp Fakültesi üçüncü sınıfta talebedir.

Gerekçenin Feshane fabrikasına işçiler birleşiniz yazılı kartları atmak, kısmında tafsilatiyle izah edildiği şekilde evvela **Muzaffer Özkolçak** müteakiben **Dündar Baştımar** tarafından idare edilen hücreye girmiştir.

1/Mayıs/945 günü komünist sempatizanı olarak bildikleri kimselere enternasyonal marşı göndermeği ve işçiler birleşiniz yazılı ve orak çekiç işaretli kartları muhtelif mahallere yapıştırmağa **Arslan Kaynardağ** ve **Orhan Bağman** ile birlikte kararlaştırmışlardır. (Deliller: Gerekçenin Feshane fabrikasına tahsis edilen kısmında yazılıdır.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, suçu işlediği zaman on sekiz yaşını bitirip yirmibir yaşını bitirmemiş olduğundan T.C.K.nun 56.cı maddesine tevfikan cezasının altıda birinin indirilerek beş ay hapsine, 18/6/945'de 25/1/946'ya kadar devam eden tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesine tevfikan 1700 kuruş harcın alınmasına.)

22- Arslan Kaynardağ:

Adana'da 340 senesinde doğmuştur. Edebiyat fakültesi felsefe zümresi son sınıfta talebedir.

Evvela **Muzaffer Özkolçak** müteakiben **Dündar Baştımar** tarafından idare edilen hücreye girmiş, muhtelif mahallerde yapılan müteaddit hücre toplantılarına iştirak etmiş, **Orhan Bağman'**ın hücreye alınmasından sonra **Dündar Baştımar** ayrıldığından bu hücrenin kâtipliğini yapmıştır. **Orhan Bağman** ve **Safter Melih**

Tümay ile 1/Mayıs/945 günü komünist sempatizanı olarak tanıdıkları kimselere enternasyonal marşı göndermeği ve muhtelif mahallere işçiler birleşiniz yazılı kartları yapıştırmağı kararlaştırmışlar bu sanık enternasyonal marşını **Kemalettin Özerdem** ile birlikte Larus'tan tercüme etmiş, daktilo makinesi ile teksir ettikten sonra **Orhan Bağman**'a vermiştir. (Deliller: Gerekçenin Feshane fabrikasına tahsis edilen kısmında yazılıdır.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 30/6/945'den 25/1/946 tarihine kadar tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına.)

23- Orhan Bağman:

1924'te İstanbul'da doğmuştur. İktisat fakültesi birinci sınıfta talebedir.

Sanık **Safter Melih Tümay**'ın müessir telkinleriyle komünist olmuş ve **Dündar Baştımar** tarafından idare edilen hücreye girmiş, **Dündar Baştımar** ayrıldıktan sonra **Arslan Kaynardağ** baş olmak üzere **Safter Melih Tümay** ve sanıktan müteşekkil hücre faaliyetine devam etmiştir. Üç sanık 1/Mayıs/945 tarihinde yapacakları faaliyetin şeklini tesbit ettikten sonra sanık **Orhan Bağman** muhtelif mahallere yapıştırılacak işçiler birleşiniz yazılı ve orak çekiç işaretli kartları mantardan kabartma olarak yaptığı harfler ve yine mantardan kabartma olarak yaptığı orak çekiç damgasıyle damgalamış, **Mehmet Fethi Elmas** ve **Bilal Şen**'e vermiştir. (Deliller gerekçenin Feshane fabrikasına kart atmak kısmında yazılıdır.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesi mucibince altı ay hapsine, on sekiz yaşını bitirip, yirmi bir yaşını bitirmediğinden T.C.K.nun 56.cı maddesi mucibince altıda biri indirilerek beş ay hapsine, 18/6/945 tarihinde 25/1/946 tarihine kadar devam eden tutukluk müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/8.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harç alınmasına.)

24- Mehmet Fethi Elmas:

1921 senesinde Şumnu'da doğmuştur. 937 senesinde pasaport ile

Türkiye gelmiş, lise tahsilini Eskişehir lisesinde yapmıştır, iktisat fakültesi birinci sınıfta talebedir.

İleri Gençler Birliği'ne girdiğini ve **Ferit Teksoy** ile birlikte çalıştığını söylemektedir. Sanık iktisat fakültesinde **Orhan Bağman** ile tanışmış, **Orhan Bağman**'a Bulgaristan'daki komünist teşkilat ve faaliyeti hakkında izahat vermiştir. 1/Mayıs/945 günü gösterilecek faaliyet hakkında **Orhan Bağman** ile anlaşmışlar ve **Orhan Bağman** hazırlanan enternasyonal marşı yazılı kâğıtlardan birisini gönderilecek adres ile birlikte ve bir miktar işçiler birleşiniz yazılı kartı sanığa vermiş, sanık marşı zarflamış adresini yazdıktan sonra Beşiktaş postahanesine tevdi etmiştir. Kartları Ayazpaşa ve Dolmabahçe semtlerine yapıştırmak istemiş ise de muvaffak olamamıştır. (Deliller gerekçenin Feshane fabrikasına kart atmak kısmına tahsis edilen mahalde yazılmıştır.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 3/7/945'de başlayıp 25/1/946'da nihayet bulan tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/7.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harç alınmasına.)

25- Bilâl Şen:

1920 senesinde Razgrat'ta doğmuştur. 16/6/944'de muhacir olarak Türkiye'ye gelmiştir. İktisat Fakültesi birinci sınıfta talebedir.

Sanıklardan **Orhan Bağman** ile Bulgaristan'daki halk mahkemelerinin leh ve aleyhinde yapılan bir münakaşa münasebetiyle tanışmış, **Orhan Bağman** sanıktan Bulgaristan'daki komünist faaliyetlerini ve evvelce komünistler aleyhinde yapılmış olan takibatı sormuş bu sanığa Türkiye'deki komünist hareketleri hakkında bilgi vermiş ve **Nâzım Hikmet**'ten bahsetmiştir.

Sanık **Mehmet Fethi Elmas** ile de tanışmış, sonra **Orhan Bağman** ile sanık arasında 1/Mayıs amele bayramı münasebetiyle yapılacak faaliyetin şekli üzerinde konuşmalar yapılmıştır.

Orhan Bağman hazırlanan enternasyonal marşından iki tanesini gönderilecek kişilerin adresleriyle beraber ve öteye beriye yapıştırılacak işçiler birleşiniz kartlarından da bir miktarını sanığa vermiş, sa-

nık enternasyonal marşı yazılı kâğıtları Galata postahanesine vererek gönderdiği gibi işçiler birleşiniz yazılı kartları hadise zamanı işçi olarak saatta 29 kuruş ücretle çalıştığı Feshane fabrikasında vikoin dairesinden varageleye giden yol üzerinde sabit masıra sandıkları üzerine koymuştur, bu kartlar işçi çocukların eline geçmiş, fabrika idarecileri tarafından görülmüş ve zabıta hadiseden haberdar edilmiştir. (Deliller Feshane fabrikasına kart atmak bahsinde izah edilmiştir.)

(Bir zümrenin diğerleri üzerine hakimiyetini tesis etmek için propaganda yapmak unsurlarını ihtiva eden bu fiilinden dolayı sanığın T.C.K.'nun 142.ci maddesine tevfikan altı ay hapsine, adliye harç tarifesi kanununun 50/7.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harç alınmasına, 19/6/945'ten 25/1/946 tarihine kadar devam eden tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna.)

26- Mustafa Arhavi:

1917 senesinde Tikveş kasabasında doğmuştur. Lisenin onbirinci sınıfına kadar tahsilini Yugoslavya'da, Saray Bosna'da yapmıştır. 939 senesinde pasaport ile Türkiye'ye gelmiştir. Pertevniyal lisesi onuncu sınıfa kayıt olmuş, sanıklardan **Sefa Yurdanur**'u burada tanımıştır. Her ikisi de Pertevniyal lisesinden Hayriye lisesine nakletmiş, bu lisede samimi arkadaş olmuşlardır. 942 senesinde lise tahsilini bitirmiş, Beyoğlu iaşe bürosuna odacılıkla girmiş, sonra Beşiktaş iaşe bürosuna memur olarak tayin edilmiştir. Menemene hazırlık kıt'ası için gönderilmiş, yedek subay okuluna sevk edilmiştir. **Reşat Fuat Baraner**'in faaliyete geçirdiği komünist partisinin Ankara teşkilatında **Fehmi Kurucu** ve **Yusuf Ziya Eren** ile yedek subay okulu içinde askeri şahıslardan mürekkep hücreye girdiğinden sanık olarak hakkında takibata başlanmış, 3/Mart/945'de Ankara 2 No.lu Garnizon mahkemesinde yargılanmış, suçu sabit olmadığından beraat etmiştir.

Sanığın asker olmadan evvel **Sefa Yurdanur** ile sık sık buluştukları anlaşılmaktadır.

Sanık **Mustafa Arhavi** Küllük kahvesinde **Sefa Yurdanur** ile **Osman Paçalı**'yı bir birleriyle tanıştırmış, bundan sonra **Sefa Yur-**

danur ile **Osman Paçalı** arasında konuşmalar başlamış, **Osman Paçalı**, **Sefa Yurdanur**'a komünizmin fikir sahasında kalamayacağını memleketimizde partinin mevcut olduğunu söylemiş ve partinin hücre teşkilatı hakkında **Sefa Yurdanur**'a bilgi vermiş ve Beşiktaş'ta buluşmayı kararlaştırmışlardır.

Muayyen günde **Sefa Yurdanur**, **Recep Akesi** ve **Duruş Kazancı** ile birlikte olarak Beşiktaş'ta Barbaros abidesi yanına gitmiş, orada **Osman Paçalı** ile birleşerek lokantada yemek yemişlerdir. Lokantadan çıktıktan sonra **Osman Paçalı**, **Sefa Yurdanur**'u arkadaşları ile birlikte hücre teşkil etmeğe davet etmiş, henüz bu teşkilat yapılmadan **Sefa Yurdanur** ile **Osman Paçalı**'nın arasına soğukluk girdiğinden **Sefa Yurdanur**, **Osman Paçalı** ile münasebetini kesmiştir.

Sanık **Mustafa Arhavi** hazırlık kıt'asından yedek subay okuluna giderken İstanbul'a uğramış ve **Sefa Yurdanur** ile buluşmuş **Sefa Yurdanur**, **Osman Paçalı** ile aralarında geçeni sanığa anlatmış, sanık da **Sefa Yurdanur**'a seni bir arkadaş ile tanıştırayım, bu arkadaştan komünist partisinin mevcut olup olmadığını anlarız demiş ve ertesi günü Tepebaşında Cumhuriyet bahçesinde **Sefa Yurdanur** ile **David Nae**'yi tanıştırmıştır.

Sanığın komünist partisine girmek yolunu arayan **Sefa Yurdanur**'u evvela partinin genişlemesinde ve komünizmin münevver gençler arasında yayılması için mütemadi faaliyet gösteren **Osman Paçalı** ile tanıtması ve temasa getirmesi, **Sefa Yurdanur**'un **Osman Paçalı** vasıtasiyle partiye girememiş olduğunu anlayınca adı geçeni yine bu partinin elemanlarından olup partiye üye kazanmağa çalışan **David Nae** ile temasa getirmesi, sanık **Mustafa Arhavi**'nin komünist partisine mensup olduğu kanaatını vermiş ve bu itibarla duruşmada ve müdafaasında komünist olmadığı hakkındaki iddiasının yerinde olmadığına kanaat getirilmiştir.

Sanık müdafaasında komünist partisine girmek suçundan dolayı 2 No.lu Garnizon mahkemesinde yargılandığını, beraat ettirildiğini kararın katileştiğini söylemektedir.

Sanığın hukuki vaziyetini tesbit için Ankara Garnizon mahkeme-

since tesis edilmiş olan 15/Mart/945 tarih 2/7. sayılı hükmün gerekçesinin 141.ci sahifesinde tebaruz ettirilen kısım tetkik edilmiş, sanık Ankara'da münhasıran **Fehmi Kurucu** ve **Yusuf Ziya Eren** ile yedek subay okulu dahilinde hücre teşkil ederek komünist partisine girmek suçundan yargılandığı ve bundan beraat ettirildiği görülmüştür.

Bu itibarla sanığın 2 No.lu Ankara garnizon mahkemesince beraat ettirildiği suç Ankara'daki faaliyetine aittir.

Mahkememiz işe bunu ele almamıştır, ancak sanığın yedek subay okuluna henüz girmeden evvel İstanbul'daki faaliyeti ele alınmış ve hükme bağlanmıştır. Binaenaleyh mahkememizde takip edilen suçla Ankara'da zan altına alınıp beraat ettiği suç aynı bir fiil olmayıp ayrı ayrı fiillerdir. Bu itibarla sanığın bu cihete yönelttiği müdafaa varit görülmemiştir. (Deliller: Duruşma zaptının 112, hazırlık tahkikat dosyasının 72 ve 73.cü sahifelerindeki **Sefa Yurdanur**'un ifadesi, hazırlık tahkikatında tanık olarak dinlenen ve duruşmada celbine imkân hasıl olamadığından ifade zaptı okunan **Osman Paçalı**'nın hazırlık tahkikatındaki dosyasının 445.ci sahifesindeki ifade zaptı.)

(Suçuna uyan T.C.K.nun 141/3.cü maddesi mucibince altı ay hapsine, 19/4/944'den 28/11/945 tarihine kadar geçen tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/7.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına.)

27- Faruk Özkızılırmak:

322 senesinde İskeçe'de doğmuştur, tütün işçiliği ve seyyar simit satıcılığı yapar, 937 senesinde emniyetçe komünistlikten nezaret altına alınmış, fakat serbest bırakılmıştır. Sanığı **Süleyman Taşdağ, Ferit Teksoy**'a tanıtmış ve **Ferit Teksoy**'un teklifi ile komünist partisine girmeyi kabul etmiş, **Ferit Teksoy, Süleyman Taşdağ** ve sanık bir komünist hücresi kurmuşlardır. Sonra **Ferit Teksoy** birer vesile ile tanıştığı ve komünist olup olmadıkları mahkememizce meçhul kalan fakat İleri Gençler Birliği'ne dahil oldukları muhakkak olan **Memduh Karahasan, Yusuf Balkanlı, Mustafa Üstüner**'i de bunlarla birleştirmiş, **Mustafa Üstüner** hariç diğerleri bir pazar ge-

cesi Yenikapıda **Bulgar Naço**'nun bahçesine gitmişler çalgı çalmış şarap içmişler, sanık **Nâzım Hikmet**'in *Erzincan* ve *Karıma* adlı şiirini okumuş ve Tomruk'ta toplanmak üzere ayrılmışlardır. Müteakibi pazar günü aynı kişiler Tomruk'ta birleşmiş, burada konuşmalar yapmış ve bir daktilo makinesi satın almak için para toplamayı kararlaştırmışlar, bir miktar da para toplanmıştır.

Bu grup **Mustafa Üstüner** de dahil olduğu halde ayrı bir gün tekrar **Bulgar Naço**'nun bahçesinde toplanmış, yine çalgı çalar şarap içerken sanık Ameleyim şarkısını söylemiş ve **Nâzım Hikmet**'in şiirlerinden parçalar okumuştur.

Bu grubun ayrıca Yıldız parkında da toplandığı sanığın burada da şiirler okuduğu ve bir çok hususların görüşüldüğü anlaşılmaktadır.

Sanık duruşmada ve müdafaasında okuyup yazma bilmediğini şiir bilmediğini gazel bildiğini toplantılarının rakılı, şaraplı bir eğlenceden ibaret bulunduğunu söylemiştir. Sanığın hazırlık tahkikatındaki ikrarı bu gruba dahil diğer sanıkların duruşmadaki müevvel ifadeleriyle teeyyüt ettiğinden varit görülmemiş, sanığın komünist hücresi teşkil etmiş olduğuna kanaat getirilmiştir. (Deliller: Sanığın hazırlık tahkikat dosyasının 90-93.cü sahifelerindeki **Süleyman Taşdağ**'ın aynı dosyanın 87-89.cu sahifelerindeki, **Memduh Karahasan**'ın aynı dosyanın 433-437.ci sahifesindeki ifadeleri, **Memduh Karahasan**'ın duruşma zaptının 75.ci, **Yusuf Balkanlı**'nın aynı zaptın 77.ci, **Mustafa Üstüner**'in aynı zaptın 79, 80.ci sahifelerindeki ifadeleri.)

(Sanığın komünist hücresi teşkil etmesine temas eden T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 10/2/945'den 25/1/946 tarihine kadar devam eden tutukluk müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/7.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına.)

28- Süleyman Taşdağ:

324 senesinde Serez'de doğmuştur. Kahvecidir, semtinde bolşevik lakabı takıldığı ve Rus radyosunu çok dinlediği anlaşılmaktadır. Evvelce de komünistlikten emniyetçe sorguya çekilmiş ise de serbest bırakılmıştır.

Faruk Özkızılırmak'ı **Ferit Teksoy** ile sanık tanıştırmıştır ve bunlarla birlikte komünist hücresi kurmuştur. **Faruk Özkızılırmak**'ın iştirak ettiği toplantılara birlikte gitmiş ve aynı faaliyette bulunmuştur. (Deliller: **Faruk Özkızılırmak**'ta tasrih edilmiş olan ifadelerdir.)

(Komünist hücresi kurmasına temas eden T.C.K.nun 141/3.cü maddesine tevfikan altı ay hapsine, 11/2/945'den 25/1/946'ya kadar devam eden tutuk kalma müddetinin cezasından mahsubuna, adliye harç tarifesi kanununun 50/7.ci maddesi mucibince 1700 kuruş harcın alınmasına.)

29- Abdülbaki Gölpınarlı:

317 senesinde İstanbul'da doğmuştur. İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesi şarkiyat enstitüsü İslâm, Türk tasavvuf tarih ve edebiyatı doçentidir.

Sanıklardan **Sefa Yurdanur** ile sıkı münasebette bulunduğu **Arslan Kaynardağ** ile bir müddet bir evde birlikte oturdukları **Sefa Yurdanur**'un sanık tarafından yazılan eserlerin tabında tashih işlerine yardım ettiği anlaşılmıştır.

Sefa Yurdanur sanığa artık yıkılacağı muhakkak olan faşizm aleyhine Balkanlarda bile antifaşist cemiyetler kurulmuş iken bizim geri kalmamızın doğru olmadığını menfi telakkileri önlemek için İleri Gençler Birliği adında bir cemiyetin kurulacağını söylemiş, cemiyetin nizamnamesinden bir nüsha sanığa vermiştir ve şimdilik adet mevzuubahis olmamak üzere üç beş kişilik bir hücre teşkil etmesi için kimlerin bu hücreye girebileceklerini sormuş, sanıkta doktor **Safter Tarım** ve **Kemal Karaca**'yı söylemiş. **Sefa Yurdanur**'un kendisine vermiş olduğu İleri Gençler Birliği nizamnamesini Valide bağında prevantoryumda tedavi edilmek üzere yatan doktor **Safter Tarım**'a okumuştur. Gerek doktor **Safter Tarım** ve gerekse hukuk fakültesi hesap memuru **Kemal Karaca** cemiyete girmeyi kabul etmemişlerdir. Sanığın İleri Gençler Birliği'nin toplantılarına iştirak ettiğine ve fiili başka bir harekette bulunduğuna dair hiç bir delil mevcut değildir.

(Deliller: Sanığın hazırlık tahkikat zabıtının 330-334.cü sahifelerindeki ifade zaptı, tanık doktor **Safter Tarım**'ın duruşma zaptının 187-189, tanık **Kemal Karaca**'nın aynı zaptın 189-195.ci sahifelerindeki ifadeleri.)

(Netice olarak sanığın sabit olan fiili hareketi **Sefa Yurdanur** tarafından verilen nizamnameyi doktor **Safter Tarım**'a okumak, gerek adı geçene ve gerekse **Kemal Karaca**'ya cemiyete girip girmeyeceklerini sormaktan ibaret kalmaktadır.)

Münhasıran bu fiil sanığın İleri Gençler Birliği'nin mahiyet ve gayesini bildiğine ve bu cemiyete girdiğine kâfi bir delalet addedilememiş, üniversitede İslâm Türk tasavvuf tarih ve edebiyatı doçenti olan ve bu sahada bir çok eserler yazmış bulunan sayılır bir ilim adamının benliğinden feragat ederek henüz genç bir talebe olan **Sefa Yurdanur**'un propagandasına kendini kaptırması ve materyalist bir ideolojiyi benimsemesi mahkememizce varit görülememiştir.

Tabettirmekte olduğu eserlerinin tashih işlerine yardım etmesinden dolayı hakkında teveccüh beslediği **Sefa Yurdanur**'un verdiği nizamnameyi **Safter Tarım**'a göstermesinin ve okumasının yüz yumuşaklığının bir neticesi olduğuna dair duruşmada sanığın ileri sürdüğü iddia hey'etimizce de varit görülmüş bu itibarla sanığa isnadı kabil bir suç görülememiştir. Beraatine.

Sanıklardan **Faruk Karabayoğlu**'nun komünistlik propagandası yaptığına dair delil bulunamadığından ve **Ekrem Atak, İhsan Şenel, Celalettin Önyay, Memduh Karahasan, Mustafa Üstüner, Yusuf Balkanlı, Tayyar Uslu, İsmet Selimoğlu, Erdoğan Saydam, Faruk Atay, (Mehmet Erol), Adnan İçingör, Bahir Onurgil, Cahit Altınkum, Sabahattin Sami Özer, Hayati Sencer, Sabri Yükselen, Nevres Akan, Cemal Bayramoğlu, Fethi Malkoç, Kenan Güler, Ahmet Şaşıoğlu, Turgut Öğmen, Kemal Ozan**'ın İleri Gençler Birliği'nin muhtelif gruplarındaki toplantılarda bulunmuş iseler de bu cemiyetin gayesini bilerek ve bu gayeyi kabul ederek cemiyete girdiklerini tezahür ettirecek harici fiil ve hareketleri tesbit edilememiş, toplantıya gitmek söylenilenleri dinlemek suç kastı-

nı açıklayamayacağı ve başlı başına halin suç olarak vasıflandırılmasına da imkân bulunmadığı cihetle beraatlerine.

Sanıkların evlerinin aranmasında bulunan kitaplardan hükümetce men ve toplattırılmasına karar verilmiş olanlarının müsaderesine, Süleymaniye camiinin minaresine asılmak üzere hazırlanmış olan afişin imha edilmesine,

Sanıklardan **Mehmet Fethi Elmas'**ın Eskişehir'deki evinde yapılan aramada bulunan altı santim boyunda iki santim çapında silindir şeklindeki dinamit parçasının icabı yapılmak üzere Eskişehir Cumhuriyet savcılığına gönderilmesine, suçun devletin emniyetine taalluk etmesi bakımından sanıklardan ceza giyip henüz ceza müddetini doldurmamış bulunanların tahliye taleplerinin reddine.

Askeri yargıtaya müracaat yolu açık olmak üzere oy birliğile karar verildi ve karar savcı yerinde As. Ad. Yargıç Kâzım Alöç ve zabıt kâtibi Süleyman Erözcan hazır oldukları halde sanıklardan **Yusuf Atılgan, Ekrem Atak, Mehmet Erol, Ekrem Ataman, Kemal Ozan, Kenan Güler, Memduh Karahasan, Hayati Sencer, Recep Akesi, Duruş Kazancı, Orhan Bağman, Bilâl Şen'**in gıyabında, diğer sanıkların yüzüne karşı açık olarak söylendi. Yargıtaya müracaat usulü anlatıldı.

25/2/946

Başkan	Üye	D. Yargıcı
Tümgeneral	Albay	As. Ad. Yargıç
Y. Ziya Yazgan	Faik Babacan	Fikri Eltutar
(324-16)	(331-20)	(326-4)

Z. Katibi
S. Erözcan

23 Ağustos 1946 Harbiye Askeri Cezaevi

Toplu Dilekçe

İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanlığına

Sayın Yargıçlar,

Bu dilekçemizi, adaletin gerçekleşmesinden maadâ hiç bir kaygusu olmadığını umduğumuz yüksek heyetinize ve hür, refahlı, halkçı bir Türkiye'nin hakikat olmasını hedef tutan Büyük Atatürk'ün başlattığı Türk İnkılâbı tarihine sunuyoruz.

Huzurunuzda yargılanmakta olan bizler, birçok defalar Emniyet Müdürlüğünde maruz kaldığımız işkence ve hakaretlerden bahsettik. Ortaçağ barbarlığına yaraşan bu nevi zulmü 18. asırda Bourbon'ların Fransa'sında, istibdadın sembolü olan Bastille Kalesi temsil ediyordu. Kendi yurdumuzda da geçen asrın sonlarında müstebit Abdülhamid'in kanlı saltanatı zamanında, hür halkçı bir Türkiye'yi özleyen ileri fikirli münevverler aynı zihniyetle sürgün edildi, menfalarda öldürüldü. 70 Mektebi Tıbbiye talebesinin yurtseverliklerinden, halkçılıklarından ötürü Kızıl Sultanın temsil ettiği en şiddetli cezalara çarptırıldıkları tarihi bir hakikattır.

O karanlık günler ile aramızda, hürriyet, istiklâl ve milletin hakimiyeti uğrunda yapılmış çetin mücadeleler, ihtilaller, inkılâblar, kurtuluş savaşları ile geçmiş yarım asırlık bir fırtınalı devir bulunuyor. Sayısız Türk gencinin uğrunda hayatını feda ettiği ideal, en temsilî ifadesini Kemalist Anayasamızda bulduğuna kaniiz. İnsanlık haklarını bize tanıyan bu ileri, halkçı, mukaddes vesikaya, Atatürk'ün emanetine bütün varlığımızla bağlıyız. Bu emanete sarsılmaz sadakatimizden ötürü ve vatanımızı herkesten fazla sevdiğimiz içindir ki bugün huzurunuzda sanık sandalyasında oturuyoruz.

İçimiz burkulanarak söylemeğe mecburuz ki, demokrasinin dünya ölçüsünde zaferini müşahade ettiğimiz bugün, ileri Kemalist

Anayasamızı benimsemiş Türkiye Cumhuriyetinin İstanbul şehrinde Bastille'i ve o müessesenin temsil ettiği mezalimi bile gölgede bırakan bir emniyet müdürlüğü mevcuttur.

Biz huzurunuzda yargılanan 50 Türk genci Emniyet Müdürlüğü binasında aylarca hapsedildik. İçimizde 9 ay bu müessesenin dar ve karanlık hücrelerinde mevkuf tutulanlarımız vardır. Bunun için işkenceleri kendi etlerinde hissetmiş ve bu menfur yerde işlerin içyüzünü bilen kimseler olarak yüksek heyetinize başvuruyoruz.

İstanbul Emniyet Müdürlüğündeki bugünkü işkence tertibatının ve hücrelerinin inşaat hazırlıklarını eski emniyet müdürü Halûk Nihat Pepeyi'nin İkinci Dünya Harbinin başlangıcında Nazi Almanyasına ve Almanyanın peyki Orta Avrupa memleketlerine yaptığı bir seyahatten edindiği ilhamlarla başlamış ve şimdiki emniyet müdürü Ahmet Demir zamanında inşaat bitirilmiştir. Binaenaleyh insanlığın en büyük düşmanı Alman faşizminin metodları bugün Atatürk inkılâbı Türkiyesinde halkın gözünden gizli olarak tatbik sahası bulmaktadır.

Emniyet Müdürlüğü'nde mevkufiyet ve isticvap şartlarını misaller ile kısaca tasvir edelim:

Birinci şube emrinde mevkufların ihtilâttan menedilerek, içine kapatıldıkları 35 adet hücre bulunmaktadır. Bunlardan 5 tanesinin küçük pencereleri vardır ve biraz hava alır. Bunlar 2, 3, 4, 6, 12, 14 No.lu hücrelerdir. Diğer hücrelerin (ikisi müstesna) eni takriben 1.20 m uzunluğu 1.90 m. yüksekliği de ortalama 2.10 metredir. Bu hücrelerde pencere yoktur. Hattâ bazılarının pis havalı bir koridora bakan birkaç santim enindeki hava delikleri dahi bulunmamaktadır. Binaenaleyh bu yerlerde teneffüs ve hayat imkânı yoktur, demek mübalağa sayılamaz. 19 ve 20 No.lu hücrelere tabut adı verilmektedir. Tabutların eni 60 cm. derinliği 40 cm. yüksekliği de 1.80 m'dir. Tabutlarda işkence görenlere ekmek ve su verilemez. Burada yatanlar uykudan mahrum aç ve susuz kalırlar.

21'den 28'e kadar No.lu hücreler Müdüriyet binasının zemin ka-

tında, 29'dan 36'ya kadar No.lu hücreler sokak seviyesinden 2.50 m aşağıda binanın bodrum katında, diğer hücreler ise birinci şube müdürlüğünün bulunduğu en üst kattadır. Bodrumdaki hücrelerde tahammül edilmez rutubet ve koku vardır. Teneffüs edilen hava ıslaktır, rutubet o derecedir ki bu hücrelerde kibritlerin başları ıslanıp yumuşadığından kibrit yakmak bile imkânsızdır. Hücreler hamam, kenef böceklerinin ve akreplerin yuvasıdır. Bu kattaki 32 ve 33 No.lu hücrelerin tavanında devamlı surette sızan lâğım künkleri vardır. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi asistanlarından **M. Belli** 33 No.da tam dörtbuçuk ay hapsedilmiştir. Verem olduğu ve ömrünün yarısını sanatoryumlarda geçirdiği raporlarla sabit sanıklardan **Ferit Teksoy** 6 gün aç susuz uykusuz tabutta tutulduktan sonra havasız 18 No.lu hücreye kapatılmış ve yaşamasını mümkün kılan tedavinin yapılmasına mani olunmuştur. Birçoğumuz tabuta kapatılmak işkencesine maruz kaldık. Tebdili-havalı olduğu halde ameliyattan henüz kalkmış Top. Atğm. **Tayyar Uslu** sırtında şerefli subay üniforması bulunmasına rağmen iki Bulgar casusu ile aynı odaya hapsedilmiş, askerliğe bu hakaret yetmiyormuş gibi hasta hali ile bodrum katında 36 No.lu hücreye kapatılmıştır.

İsticvap şartlarına gelince:

Polis, insan haklarını ve kanunu ayak altında çiğneyerek bizlere tahammül edilemeyecek hakaretlerde bulundu. Birçoklarımızı tokatladı, tekmeledi, falakaya yıktı. Anamıza babamıza söğdü, yüzümüze tükürdü, hattâ içimizden birinin edep yerine el attı.

İşkence ekseriyetle geceleri yapılmakta, bu maksatla polis memurlarından (komisyon) adı verilen 4-5 kişilik gruplar teşkil edilmektedir. Bu gruplarda bilhassa temayüz eden emniyet müdürlüğü mensupları şunlardır:

Emniyet Müdürü Ahmet Demir, Birinci şube üçüncü kısım amiri Hamdi Özdemir, aynı kısımdan Komiser Rüştü, Emrullah, Bulgar Ahmet ve muavin Hüseyin Praviştalı.

Tahammülü imkânsız işkenceler altında ilk mektep muallimi

Hasan Basri Alp öldürülmüş. Şimdi Bakırköy timarhanesinde yatan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe şubesinin son sınıfının en güzide talebelerinden **Kemalettin Özerdem** cinnete sevkedilmiş, aynı Fakülteden **Sefa Yurdanur** tazyike dayanamayarak intihar teşebbüsünde bulunmuş, Türkiye'nin en güzide ressamlarından **Nuri İyem** ciddî sinir buhranları geçirmiştir. Bu felaketten kurtulup da asabı ve sıhhati bozulmayanlarımız sayılıdır.

Sayın Yargıçlar, maruz kaldığımız muamele mübalâğasız olarak budur. Polis Müdürlüğündeki mevcut şartların faşist bir memlekette bulunmasını akıl alabilir. Fakat halkçı Türkiye Cumhuriyetinde insan haklarını, kanunu hiçe sayan bir polis terörünün hüküm sürmesini bizim gibi yüksek heyetinizin de hazım etmemesi, müsamaha ile karşılamaması gerektir. Sevgili milletimizin şerefle hür ve müstakil olarak yaşayabilmesi için kanlarını döken İstiklâl Savaşı kahramanları, Türk Üniversitelileri polis işkencesi altında inlesinler, çıldırsınlar, ölsünler deye, değersiz müstereddiler tarafından tasavvur edilemez hakaretlere maruz kalsınlar deye hayatlarını feda etmediler. Emniyet Müdürlüğü adı ile anılan müessese bu memlekette bugünkü şekli ile ayakta durdukça yurdumuzda demokrasinin katresinin bulunduğunu iddia etmek gülünç olur. Büyük Atatürk inkılâbı ve Cumhuriyeti bütün Türk milletine ve bilhassa gençliğe emanet etti. Binaenaleyh bu mukaddes emanet ile, halkçılık ile Anayasamızla hiç bir suretle kabili telif olmıyan bu menfur müessesenin bu hali ile mevcudiyetini devam ettirmesinin manevi mesuliyeti bütün vatansever Türklere olduğu kadar yüksek heyetinize de âittir.

Tevsii tahkikat zımnında, Yüksek Heyetinizin Polis Müdürlüğünde mevkufiyet ve isticvap şartlarını tespit için bilhassa 19, 20, 32 ve 33 No.lu hücrelerde bir keşif yaptırmasını, **Kemalettin Özerdem**'in ne gibi şartlar altında çıldırdığını ve **Hasan Basri**'nin ne suretle ölüme sevkedildiğini tahkik ettirmesini Anayasanın 82. maddesi gereğince birlikte talep eder, saygılarımızı arzederiz.

26/XI/1945

Bu istidayı imzalayanlar:

Mihri Belli, Müeyyet Boratav, Cezmi Ulucan, Tayyar Uslu, Mustafa Göksu, Yusuf Atılgan, Emin Sekun, Süleyman Taşdağ, İsmet Selimoğlu, Muzaffer Özkolçak, Nahit Eren, Ekrem Atak, Ekrem Ataman, Tahsin Berkem, Kenan Uluğ, Nuri İyem, Dündar Baştımar, Can Boratav, Memduh Karahasan, Faruk Özkızılırmak, Ferit Teksoy, Safa Yurdanur, Recep Akesi, Duruş Kazancı, Abdülbaki Gölpınarlı, Faruk Atay, Muzaffer Arhavi, Celâl Önyay.

Gayri mevkuflar:

Fethi Malkoç, İsmail Tanık, Yusuf Balkanlı, Mustafa Üstünal, Ahmet Şaşıoğlu, Adnan İçingör, Hayati Sencer, Cahit Altınkum, Sabri Yükselen, Bahir Onurgil, Semih Yazıcıoğlu, Sabahattin Sami Özer, İhsan Şenel, Faruk Karabayoğlu, Turgut Öğmen.

Kurulması mutasavver (İleri Gençlik Birliğinin) Nizamname Taslağı(*)

Bundan 20 yıl kadar önce, Türk Milletini, köle millet durumuna sokmak isteyen Garp emperyalistlerini, aklın alamayacağı fedakârlıklar bahasına yurdumuzdan koğduktan sonra, çürümüş Osmanlı İmparatorluğunun enkazı üzerinde inkılâpçı Türkiye Cumhuriyetini kurduk. İnkılâp öncesi Türkiyesinde, o devrin çapraşık siyasî muhitinde türemiş ve zararları acı tecrübeler neticesinde öğrenilmiş Turancılık ve İslâmcılık gibi cereyanlara Osmanlı İmparatorluğunun diğer kalıntıları gibi bertaraf ederek yerine Kemalizmin mukaddes umdelerinden biri olan Türk Milliyetçiliğini koyduk.

Uzun yıllar Turancılık ve İslâmcılık, Kemalist anlamda vatanseverliğe aykırı hususiyetleri bizzat Atatürk tarafından en açık bir dille belirtilmiş ve tarihi rolleri çoktan sona ermiş menfî ceryanlar telâkki edildi. Bugün de Türk umumî efkârının bu konular hakkındaki görüşleri değişmiş değildir.

İkinci Dünya harbinden önceki yıllar içinde gerek Turancılık, gerek İslamcılık lehinde zaman zaman sesler yükseldi, fakat bu sesler üzerinde durmağa değmeyecek kadar cılızdır. Turancılığın Kemalizmi tehdit eden önemli bir kuvvet olarak meydana çıkması Alman Faşizminin Avrupa'da, hattâ bütün dünyada önüne geçilmez bir saldırgan kuvvet manzarası arzettiği devreye rastlar.

Acaba bu sadece bir tesadüften ibaret miydi? En üstünkörü bir inceleme ile bunun bir tarihi tesadüf olmayıp Alman nizamı ile bizim yerli ırkçı, Turancılar arasında şüpheli bağlar bulunduğunu bize gösterir.

(*) Mihri Belli'nin savunmasına ek olarak konmuştur.

Almanya'da Nasyonal Sosyalizm iktidara geldikten sonra, Alman ajanları her memlekette bir beşinci kol kurmak için faaliyete geçtiler. Bu beşinci kolların rolü, müfrit milliyetçilik maskesi altında kendi memleketlerinde millî birliği baltalamak, her nevi ileri mahiyette antifaşist ceryanı (milliyetçiliğe aykırı) diye vasıflandırmak, kısaca memleketlerini Alman istilâsına hazırlamaktı. Günü gelip te nazi sürüleri memleketlerinin hududlarına dayandığı zaman, o ana kadar milliyetçiliği hiç kimseye bırakmayan beşinci kol mensupları her namuslu insandan beklendiği gibi silâha sarılacaklarına, bütün mukavemetin manâsız ve boşuna olduğunu ileri sürdüler ve istilâcıları istikbâle koştular.

Nazi ajanları yurdumuzda da bir beşinci kol kurmak maksadile teşebbüslerde bulundular. Menfaat düşkünü muhteris birkaç inkılâp düşmanı soysuzu kışkırtarak yurdumuzda Kemalizme düşman bir cereyan yaratmağa kalkıştılar. Tabiî Türkiye'deki beşinci kol Cumhuriyetin ve inkılâbın kundakçılığını yapmağı hedef tuttuğunu açıkça ilân edemezdi. Alçakça faaliyetini gizleyebilmesi ve milleti, bilhassa gençliği iğfal edebilmesi için maske kullanması icabediyordu. İşte bu maske ırkçılık ve Turancılıktır.

Türk milleti ülkü ve kültür birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği içtimaî ve siyasî bir bütündür. Türk milliyetçisi de böyle anladığımız Türk milletinin şeref, refah ve saadeti için her fedakârlığa seve seve katlanan kimsedir.

Irkçı, Turancıların gayeleri, Atatürk inkılâbının milletimize sağladığı bütün kazançları baltalamak, Türkiye'yi nazi emperyalistlerinin emri altında felâketli bir sergüzeşte sürüklemek olduğu için bunların hakikî vatanseverlikle hiçbir ilgileri yoktur.

İşte Turancılık, ırkçılık, müfrit Türkçülük paravanası ardında gizlenen bu sahte milliyetçiler son zamanlarda ele geçirdikleri bazı stratejik mevkilerden faydalanarak Cumhuriyet ve inkılâbı baltalamağa yeltendiler. Bununla da iktifa etmeyerek yerli faşistler Üniversite muhitine sokuldular zehirli propagandalarını yayarak Türk tari-

hinin en kıymetli evlâdı Büyük Atatürk'ü gençliğin gözünden düşürmek, Kemalizmi kötülemek istediler.

İnkılâba ve Cumhuriyete bütün benliği ile bağlı olan Türk gençliğinin büyük çoğunluğu Turancı tahriçilerin hakikî maksatlarını anlamakta gecikmedi ve bütün irticaî propagandalarına kulaklarını tıkadı. Fakat sayısı az da olsa bazı iyi niyetli milliyetçi gençlerin faşist tahrikâta kapıldıklarını üzülerek gördük. Çünkü ırkçı demagoglar bulanık suda avlanmanın üstadı idiler, üstelik ciddî engellerle karşılaşmıyorlardı, meydan inkılâb düşmanlarına serbest bırakılmıştı.

1943-44 ders yılı içinde sinsi tahriklerin aşikâr tezahürlerine şahit olduk:

Turancı ağabeylerinin tesiri altında kalan bazı üniversiteliler faşistlerin içyüzlerini teşhir eden, ileri fikirli birkaç genci tethişle işe başladılar. Talebe Birliği tarafından çıkarılan mecmualarda mecmua redaksiyonuna göstermeden, idareye ve Maarif Vekiline hücum eden yazılar neşrettiler. Cumhuriyet maarifi tarafından tayin edilmiş bir profesörün dersini ihlâl etmek maksadile ardı ardına nümayişler tertip ettiler ve bu profesörün vazifesini yapmasına mani oldular. Yolunu şaşırmış bu gençlerden biri **Nihal Atsız**'ın Ankara'da mahkemeye verilmesi üzerine; bu zavallı müteredditi nazi ajanını bütün üniversite gençliğinin desteklediğini imâ eden bir telgraf çekti. Turancıların mukabelesine kalan bu nevi çıkışları, **Ali İhsan** gibi İstiklâl Savaşı'nda ordudan tardedilmiş ve yenemediği ihtirası ve Kemalizm düşmanlığı kendisini maaşlı bir Alman ajansı derecesine düşürmüş olan, milletinin yüzkarası bir şahsı, Türk gençliğinin kendini ve kendi gibi diğer faşist türedileri desteklediği zehabına varıldı. Nihayet büsbütün şımaran Turancılar işi hükûmet merkezinde bir nümayiş tertip etmeğe karar vardırdılar.

Son günlerde Millî Şef **İsmet İnönü**'nün enerjik müdahalesi neticesinde Turancı, ırkçı elebaşıları Cumhuriyet mahkemelerine verilmişlerdir. Basında ve devlet mekanizmasında stratejik mevkileri halâ işgal etmekte olan ve düne kadar yerli ve yabancı faşistleri des-

teklemiş olan bazı kimseler şimdi sinmeğe, hattâ dil değiştirerek dünkü dostlarını kötülemeğe icbar edilmişlerdir. Bu olayları Türk gençliği, bütün Türk milletiyle birlikte hakkın, adaletin zaferi olarak müşahade etmektedir.

Fakat Kemalizm düşmanlarının üniversite gençliği arasında yaptıkları propagandanın tesirleri henüz tamamile bertaraf edilmiş değildir.

Turancıların bozguncu faaliyetlerini önlemek, tesirsiz bırakmak vazifesile mükellef olan Talebe Birliği ırkçıların taşkınlıklarına seyirci kalmış ve kendisine düşen önemli vazifeleri başaramamıştır. Şüphesiz ki Talebe Birliği bir meslek birliğidir ve siyasî entrikalara karışması doğru bir hareket olamaz. Fakat üniversite muhitinde Kemalizm aleyhtarı propagandalara karşı panzehir vazifesini görmek, inkılâbımızın gençlik arasında bekçiliğini yapmak, siyasî entrikalara karışmak diye vasıflandırılamaz. Üstelik faşizm ve irticaın siyasî cephesinden maadâ ilim ve san'at cepheleri de vardır. Atatürk Cumhuriyeti ve inkılâbı gençliğe emanet etmiştir. Bu mukaddes varlığımıza dil uzatanlara haddini bildirmek, Kemalizmin bütün derinliği ile yayılmasını sağlamak Türk gençliği için nefes almak kadar tabiî bir iştir. Bu böyle olduğu halde, Talebe Birliği faaliyetini pek dar bir sahaya inhisar ettirmiş ve kendisine düşen önemli vazifeleri ele almaktan çekinmiştir.

Talebe Birliğinin kifayetsizliği yalnız bu önemli sahada kalmamaktadır. Bir meslek birliği olarak da Talebe Birliği yüksek tahsil gençliğinin ihtiyaç ve isteklerini karşılamaktan pek uzaktır.

Üniversite gençliğinin memlekete her bakımdan faydalı unsurlar olarak yetişebilmesi için Devlet imkân dahilinde her fedakarlığı esirgememektedir. Buna karşılık olarak gösterilebilecek başarılar pek cılız kalır.

Bugün Talebe Birliği'nde başkanlık vazifesini görenler, tedris kadrosuna mensup iyi niyetli kimselerdir. Fakat iyi niyet talebenin zaruri ihtiyaçlarını karşılamada gösterilen beceriksizlik ve yol bil-

memeyi mazur gösteremez. Üniversite gençliğinden beklenilen randımanın alınmamasında bu eksikliklerin şüphesiz ki büyük hissesi vardır. Yapılacak iş bütün yardımı Devletten beklemeden ihtiyaçların karşılanmasında kestirme yollara başvurmak, bütün dertleri olduğu gibi ortaya koyup, demokratça müzakere ve münakaşa etmek ve bütün talebenin fikir ve tekliflerini temsil eden hal suretlerine varmaktır. Bunun sağlanabilmesi için birinci şart Talebe Birliğinin hakikaten demokratik bir talebe meslek birliği şekline sokulmasıdır.

Karşılanması lâzım gelen başlıca talebe ihtiyaçlarını şöyle sıralıyabiliriz:

Bugün yüksek tahsil gençliğinin içinde barınabileceği elverişli vasıfları haiz Talebe Yurtları'nın sayısı pek azdır. Birçok üniversiteliyi asgarî vasıfları haiz olmayan, ticaret maksadile kurulmuş yurtlardan ve uygunsuz talebe pansiyonlarından kurtarmak lâzımdır. Bazı Garp memleketlerinde olduğu gibi talebenin bizzat inşaat yaparak en az masraflı bir surette, içinde insanca yaşanabilir yurtlar kurması gözönünde bulundurulması gereken hal yollarındandır.

Bu konu ile ilgili olan bir de okuma odaları meselesi vardır. Bugün birçok talebenin kış mevsiminde ders çalışabileceği biricik sıcak yer mahalle kahvesidir.

Kızılayın talebe için bir aş ocağı açması takdire değer, yerinde bir teşebbüstür. Ancak bu gibi meselelerin halliinin, Devlet veya diğer müesseselerin yardımı ile mümkün olabileceğine inanmak büyük hatadır. Hiç kimseye yük olmadan dertlerin devasını bulmak yolları vardır. Bu yolların daima gözönünde bulundurulması gerektir.

Bu cümleden bazı Garp üniversitelerinde olduğu gibi bizim üniversitemizde de Talebe İş Bürosu'nun kurulması hatıra gelebilir. Bu büro üniversite içinde ve civarında bütün memurluk ve işleri kendi inhisarına alır, (Mektep dışı iş)in müddet ve ağırlığı muayyen azamî haddi geçmemesi ve dolayısiyle, birinci derecede önemli olan talebenin derslerine devamına ve çalışmasına engen olmaması şartile, çalışmak isteyen talebeyi bu memurluklara ve işlere yerleştirir. Ne

kadar mütevazı olursa olsun bu nevi işlerde çalışmak hakir görülecek, ayıplanacak birşey değildir. Üstelik talebenin bir hayat adamı olarak yetişmesinde böyle tecrübelerin pek müspet tesirleri vardır.

Talebe için Sıhhî Yardım meselesi de daha düzenli bir şekle sokulmalıdır. Hastahane ve sanatoryumlarda talebeye tahsis edilen yatak sayısı ihtiyaca kâfi değildir.

Kitap meselesi de kestirme ve rasyonel tedbirlerle halledilmeli her dersin kitap veya notlarının basılması ve zamanında, ucuz fiyatla talebeye dağıtılması sağlanmalıdır.

Bugün Talebe Birliği tarafından çıkarılan mecmualar talebe neşriyatı vasıflarını haiz değildir. Bunların sürümü pek az olduğu gibi, bu mecmualar talebenin elbirliği ile çıkardığı, çokluğun ilgisini toplayan talebe organları olmaktan pek uzaktır. Yüksek tahsil gençliğinin istek ve ilhamlarına tercüman olan ve talebe çokluğuna hitap eden üniversiteli neşriyatı gerçekleştirilmesi lâzım gelen bir amaçtır.

Talebenin dinlenmesi ve eğlenmesi de çalışması gibi önemlidir. Üniversite lokalinin kiralanması, böylece talebeye bir toplantı yerinin temin edilmesi için faydalı olmuştur. Fakat asıl dinlenme zamanı olan yaz tatili için Talebe Birliğinin şimdiye kadarki başarıları hiç de tatminkâr değildir. Pek faydalı olan memleket gezileri artırılmalı ve daha büyük sayıda genci bu nevi teşebbüslerin etrafında toplamalıdır. Ayrıca dinlenme kampları kurmak, kampçılığı bütün vatandaşlar arasında temin etmek Talebe Birliğine düşen bir vazifedir. Güzel yurdumuz bu nevi kampların bir gelenek haline gelmesine pek elverişlidir.

Talebe Birliğini pek yakından ilgilendirmesi icab eden önemli bir konu da Spor'dur. Sporun talebe arasında yayılması, hattâ her üniversitelinin hiç değilse bir spor kolunda faaliyet göstermesi mecburiyetinin konulması gerektir. Bunun için maddî imkânların ve teşkilâtın sağlanması icab eder.

İşte bütün bu önemli sahalarda Talebe Birliği kendisinden beklenen başarıcılığı göstermekten pek uzaktır. Bu teşkilâtın kifayetsizli-

ğinin sebeplerini Birliğin demokratik prensiplerini ancak şeklen tatbik etmesinde aramak pek isabetli bir hareket olur.

Gerek bir meslek birliği olarak, gerekse Kemalist dünya görüşünü yayan ve bu görüşe aykırı ceryanları önleyen bir gençlik teşkilâtı olarak Talebe Birliğinin kendisinden beklenilen başarıları sağlayamaması neticesi olarak bu birlik itibarını kaybetmiş, talebenin gözünden düşmüştür. Birçok üniversiteli gençler, kendilerini hakkiyle temsil eden ve ihtiyaçlarını karşılayan bir birliğin lüzumunu hissettirmektedirler. Hattâ bazı talebeler gruplar halinde toplanarak, bir üniversiteli sıfatiyle, kendilerini ilgilendiren meseleleri hep beraber tetkik ve münakaşa etmektedirler.

Çokluğun vardığı netice şudur:

Artık yüksek tahsil gençliğinin ilham ve isteklerini aksettiren, her türlü talebe dertlerine deva bulmağa enerji ile, beceriklikle hareket edebilen ve bilhassa Atatürk inkılâbına aykırı ceryanların üniversite muhitine sokulmasına engel olabilen, inkılabımızı benimsemiş, vazifelerini müdrik, uyanık, mücadeleci ve meselelerin halli uğrunda kestirme yolları bulabilen, yepyeni teşebbüslere atılmaktan yılmayan bir (İleri Türk Talebe Birliği)ni Kemalist Anayasamızın bize bağışladığı demokratik haklardan faydalanarak kurmak bir zaruret haline gelmiştir.

Eylül 1944

Tetkik ve münakaşa edilecek noktalar

1- BİRLİĞİN adı İLERİ GENÇLİK BİRLİĞİ olacaktır.

2- Birlik, talebe meseleleri ile uğraşan gayri siyasî bir meslek birliğidir.

3- Birlik, Kemalist, antifaşist bir teşkilâttır. Kemalizmin bütün derinliği ile gençlik arasında yayılıp benimsenilmesini sağlamağı başlıca vazifelerinden biri addeder.

4- Birlik, üniversite muhitine sokulan, Atatürk inkılâbına aykırı ırkçılık, Turancılıkla ve her nevi irticaî cereyanlarla mücadele etmeği vazife bilir.

5- Birlik, Trotskizmle ve her nevi sol sektarizmi memleketimize zararlı telâkki eder ve bu cereyanlara karşı savaşır.

6- Birlik kapıları Kemalist inkılâbı benimsemiş bütün yüksek tahsil gençliğine açıktır.

7- Birlik, üyelerinden üniversite içinde ve dışında örnek talebe, örnek insan olmalarını bekler.

8- Birlik presiplerine aykırı hareket edenler Birlikten çıkarılırlar.

9- Birlikte üyelik, müspet mahiyette diğer teşkilâtlara girmeğe mani teşkil etmez.

10- Birliğin ele alacağı meseleler, talebe yurdu, okuma odaları, aş ocakları, iş bürosu gibi talebeyi ilgilendiren konulardır. (Bu mevzua dair tafsilâtlı bir teklif ayrıca hazırlanıp sunulacaktır.)

11- Fakir talebenin zarurî ihtiyaçlarını kısmen karşılayabilmek için bir yardım kolu kurulacaktır.

12- Birlik, her türlü müspet fikir, edebiyat ve san'at hadiselerini destekler.

13- Birlik, Kemalist dünya görüşüne aykırı, menfi fikir ve san'at hadiselerini ele alır ve bunların inkılâb aleyhtarı hususiyetlerini teşhir eder.

14- Birlik, üniversite gençliğinin ilham ve isteklerine tercüman olan neşriyat yapacaktır.

15- Birlik; **Sinan** [Mimar Sinan], **Alemdar** [Alemdar Mustafa Paşa], **Mithat Paşa** [Paşa), **Namık Kemal**, **Fikret** [Tevfik Fikret], **Atatürk** gibi Türk Büyükleri için ihtifaller yapılmasını ve bu ihtifallerin muvaffakiyetli olmasını sağlamayı vazifelerinden biri sayar. İnsanlığa ve medeniyete yardımı dokunmuş, milletlerarası şahsiyetlerin yurdumuzda da ihtifallerle anılmalarını arzular.

16- Birlik, milletlerarası gençlik kongrelerine iştirak ederek inkılabçı, Kemalist Türk gençliğini temsil etmeyi arzular.

17- Yukardaki maddeler teker teker tetkik ve münakaşa edilecek, teklif ve tenkitler not edilecektir. Birliğin nizamnamesi bütün tenkit ve teklifler nazarı itibara alınarak son şeklile hazırlanacaktır.

18- Birliğin kurulması için mektepler açılır açılmaz ilgili kimselerle temasa geçilecek ve müraçaatlarda bulunulacaktır. Alâkadar makama bir müşterek istida verilmesi muhtemeldir. Bu sebeple her talebe mümkün olduğu kadar fazla imza toplamak gayesiyle şimdiden hazırlıklara girişmelidir.

Mihri Belli'nin Yazılı Sorgusu

İstanbul 1 Numaralı Sıkı Yönetim Mahkemesi Başkanlığına

Huzurunuzda sorgum yapılırken bazı önemli suallere muhatap oldum. Şifahî ifadem kâfî derecede etraflı değildir, zabıt da ona göre tutulmuştur. Şifahî ifadem makamına kaim olmak üzere cevaplarımı yazı ile arzediyorum.

Sual: İleri Gençlik Birliğini kurmak gayesi ile faaliyete başladığınız zaman hükûmet Irkçılar hakkında şiddetli takibata başlamıştı. Şu halde size vazife düşmüyordu. Böyle bir zamanda Irkçılarla mücadele için birlik kurmağa neden lüzum gördünüz?

Cevap: Bir talebe meslek birliğinin vazifesi her şeyden önce, talebe ihtiyaçlarını karşılamak, talebe dertlerine deva bulmaktır. Mutasavver İleri Gençlik Birliği için en önemli iş, talebe yurtları, okuma odaları, aş ocakları, sıhhî yardım, spor, not ve kitap, talebe neşriyatı, dinlenme kampları, talebe iş bürosu gibi yüksek tahsil gençliğini yakından ilgilendiren konular olacaktı. Mevcut talebe birliğinin bu sahalardaki başarıları kifayetsizdir.

Mutasavver birliğin gerçekleştirmek istediği bir diğer önemli amaç da Kemalist inkılâpçı dünya görüşünü bütün derinliği ile yüksek tahsil gençliği arasında yaymaktı. Kanaatimce bu yolda pek az gayret sarfedilmiştir ve meydan Kemalizme aykırı sağ ve sol cereyanlara boş bırakılmıştır. Bu halden en çok faydalanmış olan Turancılardır. Her ne kadar İleri Gençlik Birliğini kurmak gayesi ile faaliyete giriştğimiz tarihlerde Hükûmet Turancı elebaşılarını takibe başlamışsa da, Irkçılık Turancılık kalıntıları Üniversite muhitinde hâlâ mevcuttur. Bunun tasfiyesi için kanunî takibat değil, iğfal edilmiş gençliğin gözünü açmak ve bu gençliği gerçek milliyetçilik (Kemalizm) davasına kazanmak lâzımdı. Yani hareketimiz yalnız yıkıcı değil aynı zamanda yapıcı da olacaktı. Sağ ve sol ifratlarla mücadele

ederek yerine kendi öz malımız Kemalizmi ikame edecektik. Bunu ancak bir talebe teşkilâtı başarabilirdi. Mevcut talebe birliği bu işi yerine getirmek şöyle dursun, bu vazifenin önemini idrâkten dahi acizdi. İşte bu sebepten ötürü mutasavver birlik bu eksikliği telâfi etmeyi pek mühim telâkki ediyordu. Fakat bunu İleri Gençlik Birliğinin biricik gayesi addetmek hata olur. Yukarıda da gösterildiği gibi birlik kurmak istememiz yalnız Irkçı Turancı kalıntılar ile mücadele için değildir. Oldukça şumullüdür.

Sual: Bu işi ne için Rektörden Hükûmetten izin alarak, meselâ Üniversitede veya Halkevinde yapmadınız? Mecidiyeköy, Üsküdar gibi yerlerde toplantılar yapmanız işin gizli olduğunu isbat etmez mi?

Cevap: Tanıdığım talebe ile Mecidiyeköy, Üsküdar gibi yerlerde buluşmamızda teşebbüsün gizliliğini gösterir bir mahiyet görmemekteyim. Oralarda hem mevsimden ve tatilden bilistifade hava alıyor ve geziniyorduk, hem de münasebet düştükçe birlik mevzuu üzerinde konuşuyorduk. İleride böyle bir sual ve itham ile karşılaşacağımızı da hiç hatırıma getirmemiştim.

Henüz kurulmamış olan, kurulacağı da muhakkak bulunmayan, düşünce halindeki bir birlik için Rektörden izin alarak Üniversitede veya Halkevinde toplanmayı ise bugün bile yerinde bulmamaktayım. Binaenaleyh böyle bir şeyi o zaman düşünmemekliğim tabii idi.

İşte bir gizlilik olmadığını, kurulacak birliğin nizamnamesinin müzakeresine esas olmak üzere yazdığım yazıda (Birlik Hükûmetten izin alınarak kurulacaktır) mealindeki madde de göstermektedir. Netekim bunun böyle olduğu noktasında bütün sanıklar dahi ittifak etmişlerdir.

Görüştüğüm talebeler de başka talebelerle görüşmüşler. Neden böyle olmuş da hepsile birden ben görüşmemişim. Bunu da gayet tabii görmek lâzımdır. Henüz birlik kurulmamıştır, tasarı halindedir. Bunu kurmak için bir çok talebe ile temas etmek lâzımdı; zira birliği ancak talebe kurabilirdi. Yüzlerce talebeyi birer birer dolaşarak,

ortada henüz fol ve yumurta yokken bunları toplayarak benim mi görüşmem icap ederdi? Ben bunu doğru bulmadım ve bulmamaktayım. Tabiidir ki birliği kuracak talebe, kendi tanıdıklarile temas ederek ve muvafakatlerini alarak buna hazırlanacak. Benimki faaliyetlerinden istifade edilebilecek bir kaç talebeye yol göstermekten ve onları fiilen hazırlamaktan ibaretti. Şunu da söyliyeyim ki Kemalizm hakkındaki telkinatım bazı sola kaymış talebe üzerinde tesirini göstermiştir. Bundan dolayı zevk duymaktayım.

Sual: Siz hocasınız, bu suretle talebe ile görüşmeniz doğru mudur?

Cevap: Ben birlik konusu üzerinde talebe ile temas ettim. Buna ihtiyaç vardı. Kurulacak Birlik talebe birliği olacaktı. Bu da bâlâdan gelen emirle olamazdı. Böyle bir birlik ancak talebe ile görüşülerek hazırlanır ve yapılır. Bundan başka ben bizdeki talebe, hoca münasebetlerini doğru bulmam. Bunlar çok eskimiş âdetlerdir. Bunları terketmeliyiz. Talebe yalnız dershanede değil dış hayatta, dünya görüş ve anlayışında da yetiştirilmelidir. Garp Üniversiteleri bu lüzumu çoktan anlamışlar ve tatbik etmektedirler. Garpta yalnız asistanlar değil profesörler, hatta dekanlar bile talebe ile serbestçe her yerde görüşürler, takdir ettikleri talebeye çay ziyafeti verirler, onları hususî toplantılarına iştirâk ettirirler, her mevzu üzerinde onlarla münakaşa ederler. Kısaca talebe ile tedris kadrosu arasında kaynaşma vardır. Şu halde benim talebe ile konuşmamda muaheze mevzuu olacak bir mahiyet görmüyorum.

Sual: Kemalistim diyorsun, sağ mısın sol musun yoksa ortada mısın?

Cevap: Evvelâ Kemalizm hakkındaki anlayışımı izah edeyim: Atatürk dünya ölçüsünde, tarih ölçüsünde büyük bir adamdır. Yaptığı inkılâp Türkiye için çok büyük ve ileri bir hamledir. Bizim inkılâbımızın manası pek derindir. Sanayi inkılâbından beri ilk defa olarak müstemleke veya yarı müstemleke durumuna düşmüş Şarkın mazlum milletlerinden biri, Garp emperyalizmine karşı ayaklanıyor

ve bu müthiş düşmana muvaffakiyetli bir darbe indiriyor. Böyle müsbet bir hareketin muvaffakiyetle neticelendiğini tarih daha önce kaydetmemiştir. Bizim seferimiz, bütün dünya milletlerinin kendi mukadderatlarına sahip olmaları davasının galebesidir. O dava ki bu gün bile halledilmekten pek uzaktır. İnkılâbımız medenî dünyaya ayak uydurmakta geri kalmış olan bir çok memleketlere örnek olacak kıymettedir. Kemalist inkılâbı bütün gerilikleri yıkmış, Türk Milletine terakki yolunu açmıştır. Az zamanda memleketimizde vücude gelen ileri hareket ve değişiklikleri bu inkılâba borçluyuz. Buna inanıyorum ve güveniyorum.

Atatürk'ün inkılâp ve savaş arkadaşı İnönü'yü de Kemalizmin büyük lideri ve en yüksek otoritesi olarak tanır ve hürmet ederim. Bu memleketin İnönü'nün münevver, uyanık ve demokrat başkanlığı altında daha ileri başarılara kavuşması en büyük dileğimdir. Ben Kemalistim ve fikrimce Kemalizm Türkiye için biçilmiş kaftandır. Kemalizm bir küldür bunu sağı veya solu yoktur, heyeti umumiyesi vardır. Altı okun delâlet ettiği vasıfların bütün gereklerine riayet şarttır. Kemalizm ilmî manada, (yani Partinin nizamnamesinin çizdiği ve Atatürk'le İnönü'nün müteaddit demeçlerinde belirttiği manada) milliyetçidir. Fakat ırkçı ve Turancı değildir. Kemalizm halkçıdır, idare fiiliyatında halkı gözetir fakat komünist değildir. Binaenaleyh ben Irkçı ve Turancı olmadığım gibi komünist de değilim. Ve bunları memleketimin siyasî, içtimaî ve iktisadî ihtiyacına, durumuna uygun bulmam.

Sual: Senin arkadaşların hep (**Reşat Fuat** ve **David Nae** gibi) solculardır. Birliğe sokmak istediğin talebe arasında da komünistler vardır. Bu birliğin komünist bir gaye ile kurulmak istenildiğine delil değil midir?

Cevap: (Hep **Reşat Fuat** ve **David Nae** gibi) solcu kimselerle görüştüğüme temas buyuruldu, benim görüştüğüm kimseler bunlardan ibaret değildir. Sağ, sol veya orta temayüllü bir çok kimseleri de tanır onlarla münakaşalar yapar ve görüşürüm, fakat Emniyet Mü-

dürlüğünde hazırlık tahkikatı esnasında benim bu adamlarla tanışıp tanışmadığım noktası üzerinde ısrarla durulduğu için, bunlarla görüştüğümden bahsettim.

Şunu da belirtmeliyim ki ben Amerika'da İktisat tahsili yapmışımdır. Orada tedrisat çok serbesttir. Muhtelif içtimaî ve iktisadî meslekleri okumuş, tetkik etmişimdir. **Reşat Fuat** oldukça bilgili bir adam olmakla beraber, bu bilgisile benim üzerimde müessir olmayacağı gibi, **David** gibi mahdut tahsilli biri de beni inançlarımdan ayıracak kudrette değildir. Esasen **David** ile ciddî mevzular üzerinde etraflı bir konuşma yapmış değilim.

Birlik tasarısı bakımından faydalanmak istediğim **Mustafa** ve **Sefa**'ya gelince bidayette ben bunların komünistlikle alâkalı olduklarını bilmiyordum. Bilâhare bu alâkalarını öğrendikten sonra da, Kemalizm hakkında kendilerine yaptığım izahat ve telkinat ile bu çocuklar üzerinde çok müessir oldum. Üniversitelilerin sağ ve sol ayrılıklara, iman ihtiyacı ile kaydıkları kanaatindeyiz. Şuurlu bir talebe teşkilâtı kendi öz malımız Kemalizmi bu gençler arasında bütün derinliğile yayacak olursa sağ ve sol aykırılıkların önü alınabilir. Zaten benim fikrimce henüz üniversite sıralarında bulunan bir genci şu veya bu cereyanın şifa bulmaz bir taraftarı addetmek hatadır. Bu gibi işlerde cebir, tazyik yolundan ziyade, muhabbet ve telkin yolu ile hareket etmeği doğru bulurum.

Sual: Hükûmeti siz de tenkit ediyorsunuz, bu sizin de rejim aleyhtarı olduğunuza delâlet etmez mi?

Cevap: Bu memleket benim de memleketimdir, hükûmet de benim memleketimin Hükûmetidir. Kendi öz yurdumda gördüğüm iyi şeyler için sevindiğim, bunlarla iftihar ettiğim gibi, gene yurdumda müşahade ettiğim eksikliklere üzülerek ortaya atmak, tenkit etmek hem hakkım hem vazifemdir. Bilgiye ve iyi niyete dayanan tenkidi müsamaha ile karşılamayan bir Hükûmet, ancak istibdat hükûmeti olabilir. Abdülhamit devrinde, bir çok ileri fikirli münevverler, fikirlerinden ötürü öldürüldüler, sürgün edildiler, o idare, tenkidi haz-

medeniyordu. Fakat halkçı Cumhuriyet Hükûmeti için böyle bir zaafı hatırımdan bile geçirmem.

Son yıllarda dahilî siyasetimizde, bilhassa iktisadî politikamızda bazı aksaklıklar müşahade ettim. Bunu rejim aleyhtarlığı ile tavsif etmek gülünç olur. İnkılâbın, Cumhuriyetin müteasıp koruyucularından biri de benim. Daha ileriye giderek söyliyebilirim ki Atatürk inkılâbı ve Cumhuriyeti Türk Gençliğine emanet ederken hatırından geçen gençler benim gibi düşünen Kemalist, inkılâpçı ileri Türk gençleriydi. O mukaddes emanetin sadık bir bekçisi olabilmek biricik emelimdir.

10.X.1945

İstanbul Merkez Ko. Ask. Cezaevinde

Hayrettin oğlu **Mihri Belli**

Mihri Belli'nin Savunması

İstanbul 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi Yüksek Başkanlığına

Yazılı müdafaamdır.

Sayın Yargıçlar,

Vatanın ve milletinin iyiliği uğrunda her türlü şahsî menfaati istihkar eden, hak yolunda yürüyen, idealist insanlara has bir kalb huzuriyle karşınızda sanık sıfatiyle bulunuyorum. Eğer bu dava umduğum gibi adaletin gerçekleşmesi ile neticelenecek ise; eğer bugün sanık sandalyasında oturan bu kıymetli üniversitelilerin, Kemalist inkılabı en derin manasiyle benimsemiş şuurlu Türk gençlerine yakışan müsbet bir harekette bulundukları nihayet anlaşılacak, büyük hata geç de olsa tashih edilecek ise bu bizi mes'ut edecektir. Çünkü yurdunda geç de olsa kanunun, adaletin tecelli ettiğini görmek, bir vatansever için saadet verici bir şeydir.

Yok eğer, bu davanın 9 ay süren hazırlık tahkikatını yapanların yolunda yürünecek, iddia makamının talebine uyulacak, bu kıymetli vatansever Türk gençlerine kendilerine ait olmayan bir sıfat takılacak, kurmağı tasavvur ettikleri Kemalist talebe meslek birliğine bir komünist teşkilâtı denilecek ise, o zaman, bu gençlerin ve benim uğradığımız ve uğrayacağımız maddî, manevî zararlardan ziyade; akıttığı bunca kanlara, katlandığı bunca mahrumiyetlere rağmen kendi vatanında adaleti, vatandaşlık, insanlık haklarını henüz gerçekleştirememiş olan milletimin bu halinden ötürü azap duyacağım.

Müsaadenizle sayın savcının esas hakkındaki mütalâasında İleri Gençlik Birliğine dair ve benim hakkımdaki iddiasını hülâsa edeyim:

İddia makamı, kurulması tasarlanan İleri Gençlik Birliğinin, hakikatte Kemalizm maskesi altında gizlenen ve bir komünist teşkilâ-

tı olduğunu, benim **Hasan Basri Alp, Reşat Fuat Baraner** ve **David Nae** ile anlaşarak bu teşkilâtı kurmağa teşebbüs ettiğimi, etrafıma topladığım talebeler ile üniversiteyi komünist emellere sevke çalıştığımı ve İleri Gençlik Birliğinin 1943 yılından beri faaliyette bulunduğunu ileri sürmektedir.

İddia makamı mütalâanamesinde muhayyel bir İleri Gençlik Birliği nizamnamesi derç etmektedir. Bu muhayyel nizamnameye göre; İleri Gençlik Birliği, Saracoğlu hükümetinin iç ve dış siyasetlerini tenkit eden, vurgunculukla ve faşizm ile mücadeleyi hedef tutan, komünist, sosyalist ve demokrat bir Türkün girebileceği gizli, siyasî bir teşkilâttır.

Ayrıca savcılık, 19.5.1944 sabahı Süleymaniye Camii minaresine, üzerinde "Saracoğlu Faşisttir. Vurgunculuğa ve faşizme karşı savaş cephesi" yazılı afişi, Süleymaniye Camii minaresine asma teşebbüsü ile ilgili olduğumu iddia etmektedir. Bütün bu ithamları sıraladıktan sonra, iddia makamı T.C.K.nun 141 maddesinin birinci ve ikinci fıkraları gereğince cezalandırılmamı talep etmekte ve sanıklardan Yd. Atğm. **Tayyar Uslu,** 7. Sf. As. öğretmen **Yusuf Atılgan** ve askerî talebe **Kenan Uluğ**'un İleri Gençlik Birliği teşkilâtına girdiklerini kabul ettiğinden As. Ceza K.'nun 148. maddesinin hakkımda tatbikini istemektedir.

İddia makamı İleri Gençlik Birliğine dair isnatlarını isbat için delil olarak:

1- **Mustafa Göksu**'nun son tahkikat ifadesini,

2- **Sefa Yurdanur, Müeyyet Boratav, Nuri İyem**'in ve bazı diğer sanıkların hazırlık tahkikatı ifadelerini,

3- Amme şahidi doktor **Safter Melih Tarım, Maruf Ünal, Reşat Fuat** ve **David Nae**'nin şahadetlerini,

4- Benim Polis Müdürlüğünde kapalı bulunduğum sırada bazı sanıklarla mektuplaşmam neticesi polisçe ele geçirilen mektupları

göstermektedir. (Afiş asma meselesine dair savcılığın serdettiği delilleri daha aşağıda zikrederek inceleyeceğim).

Sayın Yargıçlar, iddia yersizdir. İleri Gençlik Birliği, savcının tavsif ettikleri gibi maskelenmiş siyasî, gizli bir teşkilât değildir. Bilâkis kurulması tasavvur olunan bu Birlik, eğer kurulsa idi, legal Kemalist bir talebe meslek birliği olacaktı.

İleri Gençlik Birliği nizamname taslağının, esas hakkındaki mütalâada derç edilen muhayyel nizamname ile hiç bir münasebeti yoktur.

Süleymaniye Camii minaresine afiş asma meselesiyle şu veya bu şekilde hiç bir ilgim yoktur.

Şimdi iddia makamının serdettiği delilleri kısaca inceleyelim:

1- İddia makamı, esas hakkındaki mütalâasının 21, 23 sahifelerinde, sanık **Mustafa Göksu**'nun son tahkikat ifadesinin "lâtakrabüsselâte"sini alıp ve "entüm sükkêra"sını bırakmak suretiyle, bu pek eski polemik usuliyle iddiasına bir temel sağlamaya çalışmaktadır. **Mustafa Göksu**'nun duruşma zabıtnamesinin 11. sahifesinde bulunan ifadesi bir bütün olarak ele alındığında, bu ifadenin hiç de sayın iddia makamının İleri Gençlik Birliği ve benim hakkımdaki ittihamlarını teyit etmediği, bilâkis İleri Gençlik Birliğinin Kemalist bir talebe meslek birliği projesinden başka bir şey olmadığı ve benim de **Mustafa**'ya yaptığım telkinat neticesi, bu sanığın müfrit sol fikirlerden uzaklaştığı hakikatını belirttiği görülür. Netekim sanık huzurunuzda İleri Gençlik Birliği projesinin Kemalist bir teşebbüs olduğunu bildirdikten sonra müsvedde halinde gördüğü nizamname taslağı hakkında aynen şunları söylemektedir: "Bu yazı İleri Gençlik Birliği'nin kurulmasına ait mucip sebepleri gösterir yazı idi. Kurulacak bu Birliğin hükümetin tasvibine mazhar olacağı yazılı idi (duruşma zabıtnamesi sah. 16, satır 16)."

Sayın iddia makamı sözü geçen ifadenin bir biri ile irtibatsız parçalarını yan yana ekleyerek tamamen yanlış bir intiba bırakmakla iktifa etmemiş, her halde bir yanlışlık eseri olacak, **Mustafa Göksu**'nun son tahkikat ifadesinin bazı kısımlarını bilmeyerek tahrif etmiştir. Meselâ esas hakkındaki mütalâasının 23. sahifesinin 28. satırında Mustafa Göksu'ya mal edilmek istenen şu cümle vardır:

"**Mihri,** Amerikada demokrasi olduğu halde İleri Gençlik Birliği vardır dedi"

Bu cümleyi müteakip savcı istitraden "tenakuza dikkat buyurunuz! Demek ki İleri Gençlik Birliği demokrat değil" diyor.

Mustafa Göksu'nun duruşma zabıtnamesindeki ifadesinde böyle bir cümle yoktur. Bilâkis, benim Amerikada demokrasi olduğu için demokrat İleri Gençlik Birliklerinin bulunduğunu söylediğim ifade edilmektedir (Duruşma zabıtnamesi sah. 15).

2- Sayın savcının iddiasının temelini teşkil eden mehaz, hazırlık tahkikatı dosyasıdır. Filhakika bu dosyada İleri Gençlik Birliği teşebbüsü ve bununla ilgili kimseler hakkında, telkin ve tazyiklere rağmen verilmiş doğru ifadeler bulunmakla beraber, Emniyet Müdürlüğündeki tahkikat şartlarına mukavemet edemeyen bazı sanıkların vermeğe icbar edildikleri yalan ve iftiralarla dolu ifadeler de mevcuttur. Yüksek mahkemenizin bir fikir edinebilmesi için 9 ay süren İleri Gençlik Birliği hazırlık tahkikatının hangi şartlar altında inkişaf ettiğini kısaca belirteyim:

Tahkikatın ilk safhasında polis müstakilen hareket ederek ve tedhiş usullerini kullanmayı ihmal etmeyerek mevkuf sanıklardan İleri Gençlik projesi aleyhine beyanlar koparmağa çalıştı. Fakat buna muvaffak olamadı. Bilahara tahkikatı 5. sf. As. Hk. **Halit Ulusoy** ele aldı, fakat en iyi niyetlerle işe el koymuş olan bay **Ulusoy**'un aşırı nezaketinden polis faydalanmayı bildi ve kendilerinden işkence, tazyik ve tehdit yapmak iznini koparabildi. Tahkikatı yapan yargıç sanıkları sorguya çektiği zaman sağında ve solunda emniyet memurları bulunmakta ve isticvaba müdahale etmekte idiler. Tedhiş, tahkikat sonuna kadar devam etti ve İleri Gençlik Birliği davasının ilk tahkikatı yapılmadı, ancak yarım yamalak yapılmış bir hazırlık tahkikatı ile iktifa edildi. Bu tahkikat da baştan sona kadar Emniyet Müdürlüğünde yapıldı. Sorguya çekilen mevkuflar karşılarında yalnız hakimi değil, hakimin sağında ve solunda yer almış ve kendilerine işkence yapmış, hiç değilse tehdit etmiş olan birinci şube üçün-

cü kısım erkânını görüyorlardı. Bu şartlar altında mevkufun verdiği ifadenin serbest irade ve ihtiyara istinat ettiği kabul edilemez. Emniyet Müdürlüğündeki tahkikat ve mevkufiyet şartlarının nasıl olduğunu etrafiyle belirten 26.11.1945 tarihli ve 40 imzalı bir dilekçemizi yüksek heyetinize sunduk. Tevsii tahkikat zımnında sunduğumuz bu dilekçe ile Emniyet Müdürlüğünde bir keşif yapılmasını ve bu binadaki mevkufiyet ve isticvap şartlarının, sanıkların ve bazı tanıkların tasvir ettikleri şekilde olup olmadığının tesbitini istedik. Yüksek mahkeme bu dilekçede yazılı hususların tahkikinin kendisine ait olmadığından, gereği teemmül edilmek üzere ve iddia makamının talebi veçhile dilekçenin Sıkıyönetim Komutanlığına gönderilmesine karar verdi (duruşma zabıtnamesi sah. 280).

Bu keşif talebimizin neticesine intizar etmekteyim ve talebimiz yerine getirildiği takdirde Emniyet Müdürlüğüne dair huzurdaki beyanatımızın hiç de mübalağalı olmadığı teslim edilecektir.

Sözü geçen dilekçenin dava dosyasında bulunmasını, müdafaam bakımından lüzumlu telâkki ettiğimden, bir suretini müdafaanameme ilişik olarak sunuyorum.(*)

Yukarıdaki beyanatım ve bu dilekçe gözden geçirildiği takdirde, hazırlık tahkikatı ifadelerinin hiç bir hukukî kıymet ifade etmediği ve sanıkların ancak huzurunuzdaki beyanlarının serbest irade ve ihtiyara istinad ettiği anlaşılır. Esasen hazırlık tahkikat ifadeleri savcılıkça delil olarak ileri sürülen sanıklardan **Safa Yurdanur, Müeyyet Boratav** ve **Nuri İyem** huzurunuzda hakikatı ifade ettikten sonra poliste verdikleri mübayenetler ile dolu, irtibatsız, gayri mantıki hazırlık tahkikat ifadelerini en mukni bir lisanla esbabı mucibe beyan ederek, delil serdederek (**Sefa**'nın intihar zabıt varakaları) red etmişlerdir.

Binaenaleyh bu sanıkların hazırlık tahkikat ifadelerinin delil olarak ileri sürülmesi haksızdır.

(*) Atıfta bulunulan Toplu Dilekçe için bknz. s. 161 vd.

3- Şahitlere gelince: İddia makamı şahadetlerini delil olarak serdettiği şahitlerin lehte beyanlarını hiç nazarı itibare almamakta ve şahadetlerin aleyhimizdeki kısımlarını derç ederek şahidin maksadına mugayir neticeler istihraç etmektedir. Meselâ gerek amme şahidi **Melih Safder Tarım**'ın, gerekse **Maruf Önal**'ın ifadeleri bir bütün olarak ele alındığında; İleri Gençlik Birliğinin bir talebe meslek birliği olduğu, henüz kurulmadığı, nizamname taslağında Atatürk'ten, Kemalizmden sitayişle bahsedildiği, komünizmden veya sovyetlerden bahsedilmediği hakikatı meydana çıkar (duruşma zabıtnamesi sah. 188-201).

Sayın savcı tamamiyle lehde olan amme şahitlerinin şahadetlerini hiç nazarı itibare almamaktadır. Meselâ, amme şahidi **Ekrem Atabay,** İleri Gençlik Birliği projesi etrafındaki konuşmaların ve nizamname taslağının hazırlanmasının, 1944 yazı sonlarına rastladığını, şahit **Eşber Ataman** ise bu Birliğin bir talebe meslek birliği olduğunu, 1944-1945 ders yılı başında kurulması için hükümete müracaat edileceğini beyan etmişlerdir (duruşma zabıtnamesi sah. 209-215). Diğer şahitler de bizim müdafaamızı teyit eder mahiyette şahadette bulunmuşlardır.

İstinabe yolu ile dinlenen **Reşat Fuat Baraner** ve **David Nae**'nin şahadetlerine gelince: bu şahitler beni tanımadıklarını söylemişlerdir. Halbuki ben kendilerini tanıdığımı beyan etmiş bulunuyorum. Savcılık, ifadelerimizdeki bu mübayeneti aleyhimde delil olarak kullanıyor. Duruşma zabıtnamesinin 236-237 sahifesinde bulunan, bu konu etrafında huzurda yapılan münakaşalar esnasında meseleyi kâfi açıklıkla izah ettiğimi zannediyorum. Duruşma zabıtnamesine geçirilen ve **Reşat Fuat**'den ifade alınması için gönderilmiş olan talimatnamenin ikinci suali **Mihri Belli**'yi kimin vasıtasiyle partiye aldınız? Üçüncü suali: kendisine ne vazife verdiniz? Daha aşağıda da İleri Gençlik Birliği hakkında neler biliyorsunuz mealindedir.

Reşat Fuat gibi müteaddit defalar polise düşmüş, sorguya çekilmiş, mahkemeye sevk edilmiş, mahkûm olmuş, hapishanelerde yat-

mış, bu işlerde tecrübeli bir kimsenin yukarıdaki suallerden kuşkulanmaması, mahiyetini bilmediği bir meseleye karıştırılacağından çekinmemesi mümkün müdür? Bu hal karşısında şahidin benimle sathi olan münasebetini gizlemeğe kalkışması tabii değil midir?

Bundan sarfınazar, benim nezaret altına alındığımı bilmeyen **Reşat Fuat Baraner** hakikatı, yani hazırlık ve son tahkikat ifadelerinde de belirttiğim gibi, beni tanıdığını ve aramızda görüş farkları bulunduğu halde birbirimizin fikirlerine hürmet ederek medeni insanlar gibi bir iki defa konuştuğumuzu söylemiş olsa idi, bu beyanını benim muvakkaten olsa dahi polis tarafından iz'aç edilmemi intaç edeceğini pek alâ bilirdi. Şahidin, kendisine hiç bir fenalığı dokunmamış bir kimsenin kendi yüzünden haksız olarak rahatsız edilmemesini bir insanlık vazifesi telakki etmiş olması ve bu maksatla beni tanımadığını söylemesi pek muhtemeldir.

Aynı mülâhazalarla şahit **David Nae** de buna benzer şahadette bulunmuştur.

Binaenaleyh sözü geçen şahadetlerin iddiayı desteklediğini ileri sürmek, fikrimce iddianın pek desteksiz olduğunu teslim etmeğe muadildir.

4- Emniyet Müdürlüğünde yapılan muhabere esnasında ele geçirilen mektuplara gelince:

Savcılığın bunları delil olarak serd etmesine cidden hayret ettim. Zira bu mektupları ben kendi lehimde en kuvvetli delil addetmekteyim.

Huzurunuzda okunan bu mektupların foto-kopyaları çıkarılmış olanlarının tarafımdan yazıldığını memnuniyetle kabul ettim, fakat polisçe sureti çıkarılmış olduğu halde usulü dairesinde benim imzamı muhtevi bir zabıt varakesiyle tevsik edilmemiş olan ve bana ait olduğu iddia edilen mektupları reddettim. Bunun sebeplerini aşağıda izah edeceğim:

Müsaadenizle sözü geçen mektuplardan polis tahkikat dosyasında bulunan foto-kopyası alınmış, 18.1.1945 tarihli zabıt varakasiyle

tesbit olunmuş mektubu burada aynen derç edeyim: (bu mektup duruşma zabıtnamesinin 57. sahifesine aynen geçirilmiştir).

"Kardeşim, birliğin K. (komünist) teşkilâtı olduğunu ikrar ettim diyorsun yalan söylemişsin, çünkü birlik kat'iyen K. teşkilâtı değildir, kapıları yalnız faşistlere kapalıdır. Ve halen azaları arasında 60 kişi içinde K.ler üç dört kişiyi geçmez. Aman kardeşim akıllıca ifade ver. Bir sürü çocuğun canını yakarsın. Sen ifadeni değiştir."

Huzurda bu mektup okunduktan sonra sanık **Sefa Yurdanur** aynen şunları söylemiştir:

"Sanık **Mihri Belli**'nin bu mektubu aynen hakikatı ifade etmektedir. Çünkü İleri Gençlik Birliğinin komünist teşkilâtı ile en ufak bir ilgisi yoktur. Tahkikat hakimine ifade verirken işkence ve dayaktan korktuğumdan ötürü **Mihri Belli**'nin istediği veçhile doğru ifade veremedim." (duruşma zabıtnamesi sah. 258).

Şimdi de foto-kopyası alınmış diğer mektubu derç edeyim:

"Sevgili kardeşim, ifademi değiştirmedim diyorsun yani tanıştıktan sonra ben sana (hücre kur) demişim, ne için bu hususta hakikati söylemiyorsun, vaziyeti olduğu gibi anlatman, senin göreceğin cezayı çoğaltacak da değil ki, diğer taraftan seni partiye davet edenler zaten mahkûmdurlar. Onların da bu yüzden cezaları artacak değil. Şu veya bu gibi insanlarla münasebetlerin meydana çıkmış ne olur, halbuki bu ifadenle ben yanıyorum. Sana ve **Mustafa**'ya kaç defa birlik projesinin parti ile hiç bir ilgisi olmadığını ve parti meselelerinin sizin hususî işiniz olduğunu ve beni hiç bir şekilde alakadar etmediğini kaç kerre söyledim. Benim yalan söyleyerek seninkine uygun bir ifade vermem için bir faide olması lâzım. Ben böyle bir faide görmüyorum." (bu mektup da duruşma zabıtnamesinin 260. sahifesine aynen geçirilmiştir.)

Bu mektuplar hakkında bir diyeceğim olup olmadığı benden sorulduğu zaman aynen şunları söyledim:

"fotoları alınmış olan mektupları kabul ediyorum. Fakat fotoğrafı alınmayıp suretleri çıkarılmış olan mektupları kabul etmiyorum,

çünkü bunlar polis tarafından tahrif edilmiştir. Meselâ (komünist partisi ile İleri Gençlik Birliği ayrı şeylerdir) cümlesinde (ayrı) kelimesi (aynı) diye yazılmıştır. Ve bu hata fotoğrafı olan bir mektupda yapılmıştır. Keza (Kemalist) kelimesi yerine komünist kelimesi yazılmış. Bundan başka bu mektup suretlerinde bir çok manasız ve saçma cümleler vardır.

Şimdi de mektuplaşmaya neden lüzum gördüğümü bildireyim:

Ben Emniyet Müdürlüğünde iki buçuk ay müddetle isticvap edilmeksizin bir hücrede kaldım, şüphesiz merak ettim, işte bu merak ve tecessüsümü tatmin için mektuplaşmağa başvurdum. İlk mektupların meali şu idi: (ne var ne yok, benim ifademi almıyorlar) gibi şeyler idi. Bilahare polisce benim de isticvabıma başlandı. Polis bana "seni temize çıkaracağız fakat arkadaşlarını himaye etme ve bunlara ne kadar çirkef atarsan vaziyetin o derece hafifleyecek" mealinde vaidlerde bulundular. Fakat ben bu vaidlere kapılmadım ve isticvabın bu suretle yapıldığını huzurunuzda bulunan bütün sanıklar teyit ederler. Vait ve kandırma yolu ile sual sormak şeklini diğer arkadaşlar hakkında da tatbik ederler düşüncesiyle mektupla arkadaşlarıma (vaidlere kapılmayın, hakikati söyleyin) diye bildirdim. Nitekim benim polise ve tahkikat yargıcına verdiğim ifade hakikattır. Huzurunuzda da aynı suret ile ifade verdim. Ve arkadaşlarımın huzurunuzda her türlü tesirden ari olarak alınmış olan ifadeleri benim ifademi teyit eder. Fakat poliste arkadaşlarımın işkence ile alınmış olan ifadeleri benim ifademe aykırıdır. Polis kendi mantıksız faraziyelerini teyit eder mahiyette bu ifadeyi işkence ile **Sefa**'dan almıştır. **Sefa** bu sırada hasta idi. Ve hastalığı ruhi idi. Ve şöyle düşünüyordu (eğer arkadaşlarım benim ifademi yalan olsa dahi teyit etmezlerse ve tahkikat böylece neticelenmezse işkence ilelebet devam edecektir) bu ruhi halet altında bana gerek soba başındaki bir kaç saniyelik görüşmemizde ve gerekse apteshaneye bırakılan kısa bir mektubunda verdiği ifadenin meali o andaki haleti ruhiyesini ihsas etti. İşte tarafımdan yazıldığını kabul ettiğim 3 mektupta **Sefa**'ya hitap ederken, **Se-**

fa'yı doğruyu söylemeye sevk etmek gayesiyle iknaya çalıştım. Hatta son mektubumda kendisine yalvarır bir dil kullanıyorum. O bana (aman ifademi teyit et diyordu) ben de kendisine (böyle bir fedakârlık bir faide temin etse idi yapardım) diyordum."

(duruşma zabıtnamesi sah. 262-263)

Bu mektupların mahkemede okunması üzerine, iddia makamı, **Safa Yurdanur**'un hazırlık tahkikatı ifadesinin bu mektuplara dair kısmının zabta geçilmesini talep etti ve bu talebi kabul olundu. Sayın savcı, gördüğü işkenceye dayanamayarak iki defa intihara teşebbüs etmiş olan bu sanığın malûm şartlar altında Polis Müdürlüğü'nde verdiği bu ifadeyi esas hakkındaki mütalâasında derç etmeği ihmal etmemiştir. Fikrimce bu da iddianın zaafına delalet eder.

Bu konu etrafında huzurda münakaşalar olduğu zaman sayın savcının talep ettiği gibi **Sefa Yurdanur**'un hazırlık tahkikat ifadesinin bir kısmının değil, tamamının zabta geçirilmesini istedim. Bu talebim duruşma zabıtnamesine geçirilmedi. Ancak savcılığın sözü geçen talebine karşı bu beyanatıma zabıtnamede yer verildi.

"Bu ifade işkence ve dayak ile alınmış olduğundan sanık ifade sahibi **Sefa** tarafından reddedilmiştir. Esasen sanık **Safa** bu işkence yüzünden iki def'a intihara teşebbüs etmiştir ki, bu hal işkencenin azametini gösterir. Bu ifade üzerinde münakaşa yapmağa lüzum yoktur. Sanık **Sefa**'nın tahkikat yargıcı tarafından alınmış olan ifadesi tam olarak okunur ve tetkik edilirse bu ifadenin ne kadar mübayenetler ile dolu olduğunu ve o zamanki **Sefa**'nın haleti ruhiyesini gösterir." (duruşma zabıtnamesi sah. 258)

Bu münasebetle 18.1.1946 tarihli oturumda iddia makamının delil diye yüksek heyetinize sunduğu ve benim tarafımdan **Reşat Fuat**'a gönderilmek üzere yazılan mektuba da kısaca temas etmek isterim:

Huzurda da belirttiğim gibi bu mektubu yazmaktan maksadım, fikirleri benimkine uymadığı halde, bana karşı daima nazikâne davranmış, noktai nazarıma hürmet etmiş olan **Reşat Fuat Baraner**'in

benim yüzümden haksız olarak tazyike maruz kalmasını önlemek içindi.

Bu mektubu yazdığım sıralarda bir İleri Gençlik Birliği meselesi üzerinde polis olanca dikkatiyle durmakta idi. Bu teşebbüse komünist damgası vurmak isteniyordu. Ve benim **Reşat Fuat**'la olan münasebetim üzerinde dikkatle duruluyordu. Ben bu münasebetin neden ibaret olduğunu açıkça söylemiştim. Netekim huzurunuzda da bu hakikatı tekrarladım. Fakat polis bununla iktifa etmiyordu. **Reşat Fuat**'ın da sorguya çekileceği muhakkaktı ve bu sorgu esnasında benim yüzümden tazyike de maruz kalması muhtemeldi. Diğer tarafından ifadelerimizin arasında ufak bir mübayenet bulunduğu takdirde, tıpkı muhterem savcının yaptığı gibi hazırlık tahkikatını idare edenler de bunu istismara kalkacaklardı.

İşte bu durum karşısında bana hiç bir kötülüğü dokunmamış olan bir adamın, bilmediği bir meseleden ötürü, tazyike maruz kalmasını önlemek maksadiyle sorguya çekildiği takdirde hazırlıklı bulunsun diye, insani bir hisle bu mektubu yazdım. Ve duruşma zabıtnamesine geçen pusulada da kardeşime hitaben ikna edici bazı sözler karaladım. Fakat meseleyi tekrar düşünüp tarttıktan sonra gerek kardeşimi, gerekse doçent **Behice Boran**'ı, böyle bir işe karıştırmayı yanlış buldum ve fırsat zuhur etmesine rağmen mektubu göndermekten sarfı nazar ettim. Yüksek heyetinizin de takdir ettiği veçhile mektupta **Sefa, Mustafa, Tahsin** ve benim polis ifadelerimizden başka bir şey yoktu. Bu işe o kadar az ehemmiyet atfettim ki, mektubu imha etmedim, müdüriyet hücresinde yastık kılıfının içinde unuttum. İddia makamının bu mektubu uzun müddetten beri elinde bulundurduğunu tahmin ediyorum. Duruşmalar esnasında bunu mahkemenize sunmuş olsa idi, umduğu melodramatik tesiri istihsal etmiş olmazdı.

Şimdi de İleri Gençlik Birliği nizamname taslağı hakkında kısa bir inceleme yapmak istiyorum.

İddia makamı esas hakkındaki mütalâasının 11. sahifesinde mu-

hayyel bir nizamname hülâsasından bahsetmektedir. Bu muhayyel nizamnameye göre İleri Gençlik Birliğinin nizamname taslağının mukaddemesinde:

"Saracoğlu hükümetinin demokrasiler etrafında(*) harp etmemekle hata ettiği, vurguncuları himaye ettiği, sui istimallerin alıp yürüdüğü, Sovyet dostluğunun bozulduğu, dünyanın her tarafında olduğu gibi memleketimizde de Kemalist, antifaşist, vurguncularla mücadele edecek bir cephe kurulması lâzım geldiği, bu maksatla İleri Gençlik Birliğinin teşkil olunduğu"

kayıtları vardır.

İkinci kısmında ise harflenmek suretiyle muhtelif maddeler bulunduğunu bunlarda ezcümle:

"Birliğin adının İleri Gençlik Birliği olduğu, Kemalist bulunduğu, faşizm ile bu arada ırkçılık, turancılık ve vurgunculukla mücadele edeceği, bu gibilerin bir deftere tesbit olunacağı, şoven milliyetçi neşriyata mani olunacağı, komünist, sosyalist ve demokrat ırk ve mezhep gözetilmeksizin her Türkün girebileceği, Saracoğlu hükümeti düşünce yerine serbest rey ile mebus seçileceği ve birliğin hükümete itiraz hakkı olacağı, birlik azalarının diğer cemiyetlere girebilecekleri, birlik mensubini aidat vereceği, grup adı verilen mümessillik idaresinde hücrelerden teşekkül ettiği, Almanyanın mağlubiyetinde Müttefik sefarethanelerine çelenkler gönderilip tebrikatta bulunulacağı, birlik mensuplarının örnek gençler olacağı, birliğin iki sene müddetle gizli faaliyette bulunacağı"

yazılı olduğunu iddia etmektedir. Bu acayip nizamnameyi muhterem savcı ayrı ayrı 9 sanığın hazırlık tahkikat ifadelerinin iddiayı teyit eden kısımlarını alıp varsa lehteki kısımlarını nazarı dikkate almayarak vücuda getirmiştir. Mehaz olarak da bu sanıkların Polis Müdürlüğünde verilmiş ifadelerini göstermektedir.

(*) "tarafında" olmalı.

	Hazırlık tahkikat ifadesi	Son tahkikat ifadesi
Safa Yurdanur	54 sahife	Zikredilmiyor
Nuri İyem	26 sahife	Zikredilmiyor
Can Boratav	32 sahife	Zikredilmiyor
Kemal Ozan	127 sahife	Zikredilmiyor
Kenan Uluğ (?)	135 sahife	Zikredilmiyor
Semih Yazıcıoğlu	154-157 sahife	Zikredilmiyor
Recep Akesi (?)	264-265 sahife	Zikredilmiyor
Turgut Öğmen	234 sahife	Zikredilmiyor

ve Feshane hâdisesi sanıklarından **Fethi Elmas'**ın, Feshane davası bizim davamızla birleştirilmeden önce gıyabımızda verdiği son tahkikat ifadesini ki Ceza Evine naklolunur olunmaz, bu sanık 5.11.1945 tarihli bir dilekçe ile ifadelerini reddetmiştir.

İddia makamının yukarıdaki listede de görüldüğü şekilde 7 ay süren son tahkikat safhasını keenlemyekûn addetmesi ve hakkımızdaki isnat ve faraziyelerini münhasıran hazırlık tahkikatı safhasında alınmış kerhe müstenit olduğunu müdellelen yukarıda ısbat ettiğim insicamsız, irtibatsız, gayri mantıki, mütebayin ifadelere istinat ettirmek zorunda kalması benim müdafaamın ne kadar haklı ve kuvvetli olduğunu göstermez mi?

Müsaadenizle savcılığın İleri Gençlik Birliği hakkındaki faraziyesini aksettiren muhayyel nizamnamenin dikkate değer bulduğum bazı kısımlarını kısaca inceleyelim:

Muhayyel nizamnamenin mukaddemesinde faşistler ile ve vurgunculara mücadele edecek bir cephe kurulması lâzım geldiğini, bunun için İleri Gençlik Birliğinin teşkil olunduğunu söylemektedir. (esas hakkındaki mütalâa sahife 18) yeni bir antifaşist cepheye ihtiyaç olduğu için İleri Gençlik Birliği kurulmuş.

Eminim ki, iddia makamı hakkımızdaki ittihamını bina ederken bir az daha dikkatli davranmış olsa idi, böyle hatalara düşmezdi. "Cephe" kelimesinin siyasî manası sarihtir. Bir siyasî cephe muhtelif parti ve siyasî teşekküllerin muayyen bir gaye için birleşmelerinden doğar. Meselâ 1936'da Fransa'da teşekkül eden "Halk cephesi"nde merkezden sola bütün partiler ve bazı istisnalar ile bütün siyasî teşekküller yer almışlardı. O zamandan beri bir çok memleketlerde meydana gelmiş olan antifaşist siyasî cepheler de bu nevidendir. Yani "cephe" muhtelif teşkilâtların birleşmesiyle ortaya çıkar, yoksa fertlerin birleşmesine cephe değil, birlik, klüp, parti, teşkilât vesaire gibi isimler verilir. Askerlikte bile meselâ şark cephesi dediğimiz zaman binlerce km'lik bir hattı tutan askerî birlikleri, tümenleri, orduları, ordular gruplarını düşünürüz.

İleri Gençlik Birliği sayın savcının iddia ettiği gibi hem hüviyetini gizleyen siyasî bir birlik, hem de bir antifaşist cephe olamaz. Böyle mantıksızlıklar benim kalemimden çıkmamıştır.

Muhayyel nizamnamenin ikinci kısmında sıralanan maddeler arasında vurguncuların ve faşistlerin isimlerinin bir defterde tesbit olunacağı, başka bir maddede Müttefiklerin zaferi günü sefarethanelere çelenkler gönderilerek tebrikâtda bulunulacağı yazılıdır.

Bu nasıl nizamnamedir ki, içinde birlik azasına talimat verilmekte, hatta muayyen gün ne gibi işler yapılacağı bildirilmektedir. Benim bildiğim teşkilât nizamnamelerinde teşkilâtın şekline, gayesine dair umumî hükümler bulunur. Yoksa tatbikata dair hususî mülâhazaları bir nizamnamede derç etmek gülünç olur. İleri Gençlik Birliğinin nizamname taslağı diye adlandırılan yazıyı bir çok kültürlü üniversiteli genç okumuş ve tasvip etmiştir. Eğer muhterem savcı bu gençlerin beğendikleri yazıyı, muhayyel nizamnameleri gibi bir şey zannediyorsa, huzurunuzda yargılanan yüksek tahsil talebesini ve bunların mensup olduğu, sayın savcıyı da yetiştirmiş olan kıymetli müesseseyi pek hakîr görüyorlar. Muhayyel nizamnamedeki başta komünistler olmak üzere sosyalist ve demokratların birliğe alınaca-

ğı, Birliğin grup adı verilen hücrelerden teşekkül edeceği ve İleri Gençlik Birliğinin iki yıl müddetle gizli kalacağı kayıtlarını okuduktan sonra insan bu muhayyel birliğin nesini kamufle ettiğini merak ediyor? Eğer Birliğe en başta komünistler girecekse, hücrelerden teşekkül edecek ise, iki yıl müddetle gizli kalacaksa, bunun maskeleme neresinde?

Esasen iddianın özü hakikaten pek mantıksızdır. İleri Gençlik Birliğinin hem hüviyetini kamufle ettiği, hem de bu birliğin gizli, illegal olduğu ileri sürülüyor. Fakat bu iddiaların ikisi birden doğru olamaz. Mantıken, bir teşkilât ya legal olur, meşru olarak teessüs eder ve iddia makamının bahsettiği şekilde hüviyetini kamufle etmeğe kalkması gülünç olur. Muharebe sahasına sevk olunacak bir tankı veyahut zırhlı otoyu âraziye uydurmamız, kamufle etmemiz tabii bir hareket olur. Fakat bu silahları meydana çıkarmayacaksak depoda muhafaza edeceksek bu tedbirlere ne lüzum vardır?

Hakikat şudur ki; İleri Gençlik Birliği kurulsa idi, hiç de muhterem savcının tasavvur ettiği şekilde bir teşkilât ucubesi olmayacak, bilâkis binlerce üniversiteli gencin özlediği faal bir talebe meslek birliği olacaktı. Huzurunuzda sorgum yapıldığı sırada İleri Gençlik Birliğinin nizamname taslağı diye adlandırılan yazıyı yüksek heyetinize sunmuştum. Bu taslağın dava dosyasında bulunmadığını gördüm. Halbuki bu yazının dosyada bulunmasını müdafaa bakımından zaruri addetmekteyim. Bunun için bu taslağı müdafaanameme ilişik olarak sunuyorum.(*)

İddia makamının ne kadar zayıf olursa olsun, bir delil zikretmeden bazı ithamlarda bulunduğunu da esas hakkındaki mütalâayı dikkatle dinlemiş olan yüksek heyetinizin gözden kaçırmamış olduğuna eminim. Bunlara bir kaç kelime ile temas edeyim:

Sayın savcı benim **Reşat Fuat, Hasan Basri Alp** ve **David Nae**

(*) Atıfta bulunulan Nizamname Taslağı için bknz. s. 166 vd.

ile anlaşarak İleri Gençlik Birliğini kurma teşebbüsüne geçtiğimi iddia etmektedir. Bu iddia asılsız ve hakikate uymamaktadır. Benim adı geçen kimseler ile münasebetlerimin neden ibaret olduğunu tafsilâtlı olarak gerek hazırlık tahkikatı ifademde, gerekse huzurunuzda verdiğim ifadede izah etmiştim. Kıymetli vaktinizi almamak için bunları tekrar anlatmayacağım.

İddia makamının delil zikretmek külfetine katlanmadan ulu orta ileri sürdüğü bir diğer isnat da benim, **Tahsin Berkem, Tayyar Uslu, Muzaffer Özkolçak** ve **Dündar Baştımar'**ın iştirak ettikleri bazı toplantılarda hazır bulunmama dairdir. Bu sanıklardan **Dündar Baştımar'**la, **Muzaffer Özkolçak'**ı hapisanede ihtilâftan memnuiyet kalkana kadar tanımazdım. **Tahsin Berkem** ve **Tayyar Uslu** ile birlikte hiç bir toplantıda bulunmadım. Dava dosyasında savcılığın bu iddiasını destekleyecek en ufak bir emare yoktur. Bilâkis kimselerin, hangi toplantılara iştirak ettikleri ve bu toplantıların mahiyetinin ne olduğu alakalı sanıklar tarafından tafsilâtlı olarak anlatılmıştır.

Şimdi de müsaadenizle afiş asma hâdisesi hakkında bir kaç söz söyleyeyim. Müdafiim bu konuyu teferruatiyle tahlil ettiği için üzerinde fazla durmayacağım.

Afiş asma meselesi ile ilgili bulunduğum iddiasını sayın savcı şu deliller ile desteklemeye çalışıyor:

1- **Tahsin Berkem'**in tevkifinin ilk günlerinde Emniyet Müdürlüğünde polise verdiği bir birine mübayin üç ifadeden, ikincisinde benim ismimi ortaya atması,

2- **Mehmet Keskin'**in şehadeti,

3- **Hasan Basri'**nin hâdise sıralarında İstanbul'da bulunmasının muhtemel olmadığı,

4- Afişteki yazıların benim fikrime uyduğu,

Afiş asma meselesinde ilgim bulunmadığı heyetinizce de açıkça anlaşıldığına inanmakla beraber bu meselenin iç yüzünü daha fazla aydınlatabilmek ve savcılığın bu konu etrafında ne için israrla dur-

duğunu gösterebilmek için yukarıdaki delilleri kısaca tahlil etmeme müsaadenizi dileyeceğim:

1- **Tahsin Berkem** Emniyet Müdürlüğünde mevkufiyetinin ilk günlerinde, henüz askerî adlî yargıç **Halit Ulusoy**'un bu meseleye el atmasından çok evvel, polise bir birime mübayin üç ifade vermiştir. Sanık **Tahsin,** ilk önce afiş asma hâdisesini tamamen inkâr etmiş, ikinci defa alınan ifadesinde bu işte benim ilgim bulunduğunu söylemiş, fakat nihayet yüzleştirilmemizi müteakip hakikati yani afişi **Hasan Basri Alp** ile yaptığını etraflı, mukni bir surette söylemiştir (polis tahkikat dosyası meşruhat listesinde 4 No. ile kayıtlı **Tahsin Berkem**'in ifadesi). Bana ne gibi ruhî halet altında atfı cürümde bulunduğunu gerek polisçe, gerek hazırlık tahkikat hakimine verdiği ifadelerde, ayrıca da huzurunuzdaki beyanatında uzun uzadıya izah etmiştir. **Tahsin**'in Polis Müdürlüğü'nde benimle muhabereleştiği için ifadesini tashih ettiği iddiası da gülünç ve esassızdır. Bunu idrak eden sayın savcı bu iddiayı yapmakla iktifa etmekte ve delil serdetmemektedir. Bu nokta üzerinde daha fazla durmaya lüzum var mı?

2- **Mehmet Keskin**'in şahadetine gelince:

Bu şahit 1944 yılının Ekim ayı sıralarında afiş asmağa matuf ipleri polise teslim etmeyip evine götürdüğü ve çamaşır ipi olarak kullandığı için tevkif edilmiş 24 gün süren bir mevkufiyetten sonra serbest bırakılmıştır. Müezzin **Mehmet Keskin**'i tevkif eden makam sırkat işleri ile uğraşan Emniyet Müdürlüğü ikinci şube olmamıştır. **Mehmet Keskin**'i nezaret altına alan o sırada afiş asma hadisesi etrafında tahkikat yapmakta olan birinci şubedir. Netekim **Mehmet Keskin** Müdüriyette birinci şube mevkuflarının bulunduğu yerde nezaret altında tutulmuştur. Bu önemli nokta üzerinde dikkatinizi çekmek isterim. Şüphe edilmemelidir ki, **Mehmet Keskin** 24 gün sırf ipleri çaldığı için poliste tutulmamıştır. Netekim huzurunuzda da hakkında bu meseleden ötürü tahkikat yapılmadığını beyan etmiştir. Şahidin mevkuf tutulmasının sebebi, kendisinden polisçe

matlup olan ifadesinin alınabilmesidir. Bununla beraber şahit beni teşhis edememiştir.

Polis tahkikat dosyasının meşruhat listesinde 12 No. ile kayıtlı, Müezzin **Mehmet Keskin**'in ifadelerini muhtevi kısmın ikinci sahifesinde, şahidin 19.10.1944 tarihinde polise verdiği ifade bulunmaktadır. Burada Müezzin **Mehmet Keskin**'e polis şu sualleri soruyor:

"Sen bidayette failleri görürsen tanıyacağını katiyetle beyan ettiğin halde, hakiki failler ile karşılaştırıldığın vakit neden (fail bunlar değildir) dedin?"

Bu sual pek manidar değil midir? Benim bu sualden istihraç ettiğim bir hakikat vardır. O da, müezzin **Mehmet Keskin**'in **Tahsin Berkem** ile ve benimle yüzleştirilmesini müteakip "failler bunlar değildir" demiş olmasıdır. Bunun üzerine polis evvelâ çalınan iplerden bahsederek müezzine bir göz dağı veriyor, sonra yukarıda derç ettiğim tehdidâmiz suali sorarak matlup olan ifadeyi almağa çalışıyor. Fakat yine muvaffak olamıyor.

Aradan 14 ay geçtikten sonra **Mehmet Keskin**'in şahadetine baş vuruluyor. Bu sefer şahit benim kendisiyle konuşan, duvardan atlarken düşüp yaralanan adam olduğumu söylüyor. Bu şahadeti yüksek heyetinizin indinde hiç bir kıymet ifade etmediğini bildiğim için bu konu etrafında fazla durmuyorum. Şunu söylemekle iktifa edeyim ki, şahit ile konuşan, duvardan düşüp yaralanan ben değil, **Tahsin Berkem**'dir. Bu, maddi deliller ile sabittir.

3- İddia makamı, "**Hasan Basri** 19.5.1944 sıralarında polisçe aranıldığından İstanbul'da bulunması imkânsızdır. Çünkü eğer İstanbul'da bulunsa idi, muhakkak polis tarafından yakalanırdı" diye bir muhakeme yürütüyor. Bu muhakeme hatalıdır, çünkü aynı kaziye ile **Hasan Basri**'nin 20 Ocak 1945'de yani yakalanmasından 24 saat evvel İstanbul'da ikamet etmiştir. Bunu muhterem savcı da teslim etmektedir. Bakınız nasıl:

Esas hakkında mütalâanın 9. sahifesinin 7. satırında, **Hasan**

Basri'nin bana bültenler getirdiği iddia makamı tarafından kabul edilmekte ve mehaz olarak duruşma zabıtnamesinin 272-275. sahifesinde bulunan son tahkikat ifadem gösterilmektedir.

Huzurunuzda verdiğim ifadenin bu konuya dair kısımlarında meâlen şöyle söyledim:

"1944 yılının Temmuz ayında bir gün **Basri** ile üniversitenin bahçesinde bir kaç dakika görüştük. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra **Basri** ben yokken evime gelerek 'bunu üniversiteden yolladılar' diyerek kapalı bir zarfı anneme bıraktı. Bu zarftan 'Vurgunculuk ve faşizme karşı mücadele cephesi' hakkındaki bülten çıktı."

(duruşma zabıtnamesi sah. 171-172)

Demek ki, sayın savcı, 1944 yılının Temmuz ayında yani tevkifimden altı ay evvel **Hasan Basri Alp**'in İstanbul'da bulunduğunu kabul ediyor. Yani işlerine geldiği zaman **Basri** İstanbul'da, işlerine gelmediği zaman **Basri** İstanbul'da yok!

İddia makamının afişte yazılı yazıların benim fikrimi aksettirdiğini ileri sürmesi de tetkike muhtaçtır. Her ne kadar esas hakkındaki mütalâada derç edilen muhayyel İleri Gençlik Birliği nizamnamesinde "Saracoğlu Faşisttir", "vurgunculukla mücadele", "anti-faşist", "cephe" sözleri geçmekte ise de, benim yazdığım ve bütün sanıkların huzurunuzdaki ifadeleriyle teyit ettikleri İleri Gençlik Birliği nizamname taslağında biri müstesna böyle sözlere rastlanmamaktadır. Halbuki **Hasan Basri** tarafından bana verildiği savcılık tarafından da kabul edilen bültende "vurgunculuk ve faşizme karşı mücadele cephesi"nin doğduğundan bahis vardır.

Acaba iddia makamı ne için böyle bir birine uymayan iddialarda bulunuyor? Bir şahsın İstanbul'da bulunduğunu bir yerde kabul ettiği halde başka bir yerde bu şahsın aynı tarihlerde İstanbul'da bulunmadığını delil olarak gösteriyor?

Çünkü İleri Gençlik Birliği davasının hazırlık tahkikatını yapanlar ve maatteessüf aynı yolda yürümüş olan sayın savcı, Kemalist bir teşebbüsten başka bir şey olmayan İleri Gençlik Birliği projesini

şüpheli ve karanlık göstermek için afiş asma gibi kanuna mugayir ve atakça bir çıkışı da İleri Gençlik Birliği müntesiplerine mal etmek istemektedirler. Çünkü ancak bunda muvaffak olunduğu takdirdedir ki bir sürü üniversitelinin haksız yere Polis Müdürlüğünde işkence görmeleri, hapisanelerde süründürülmeleri mazur gösterilecektir. Ört bas edilmek, mazur gösterilmek gereken başka şeyler de vardır: Ezcümle **Hasan Basri** malûm olmayan şartlar altında ölmüş, davamız sanıklarından **Kemalettin Özerdem** işkence altında çıldırtılmış ve yine davamız sanıklarından **Sefa Yurdanur** Müdüriyette tazyike dayanamayarak iki defa intihara teşebbüs etmiştir.

Teslim etmeliyim ki, sayın savcı, İleri Gençlik Birliğine bir çamur atma hususunda gösterdiği buluş kabiliyeti ve zekâ ile polisi dahi gölgede bırakmıştır. Feshane hâdisesi davasını bizim davamızla birleştirmeğe muvaffak olması kendileri için hakikaten büyük bir başarıdır. Fakat adalet ve dürüstlük namına büyük bir ayıptır. Bu işi en iyi takdir edenin sayın savcı olduğu muhakkaktır. Bu sanıklar polis teröründen kurtularak ceza evine nakledilir edilmez ilk fırsatta İleri Gençlik Birliği ile şu veya bu şekilde hiçbir ilgileri olmadığını en ikna edici bir surette beyan etmişlerdir. (5.11.1945 tarihli dilekçeleri) Fakat dava sonuna yaklaştığı bir sırada, müdafaalar başladıktan sonra bu sanıklardan birinin heyetinizce de malûm olan durumundan sayın savcının faidelenmeğe kalkışmaları ve 19.1.1946 tarihli celsedeki komediyanın *Mise en Scène*'i [Sahneye Koyuş] tertip etmeleri hakikaten şayanı teessüftür. Ve mevzu bahis sanığın bu durumundan kısmen de, Feshane hâdisesinin hazırlık tahkikatını bizzat yapmış olan sayın savcının mes'ul olduğunu göz önünde bulundurursak facianın azametini daha kolayca idrak ederiz.

Fakat iddia makamı müsterih olsunlar, hakikat ergeç galebe çalacaktır. Adaletin yüksek heyetinizin huzurunda tecelli edeceğini kuvvetle ummaktayım. Fakat bir an için haklı olan davayı isbat edemediğimi ve suyu bulandıranların maksatlarında kısa bir zaman için muvaffak olduklarını farz etsek bile, bunu ancak adaletin gerçekleş-

mesinin bir az gecikmesi olarak telakki edeceğim. Çünkü hak yolunda yürüdüğümden eminim ve bu hakikatin ergeç teslim edileceğini biliyorum. Çünkü hele şükür bu memlekette karanlık kuvvetler henüz vaziyete hakim değildirler. Çünkü başta Atatürk'e sağ kolluk etmiş olan büyük adam vardır, hakikî vatanseveri, hakiki Kemalisti seçmeği pek iyi bilen kimseler eksik değildir.

Sayın Yargıçlar,

İleri Gençlik Birliği teşebbüsü etrafında yapılan konuşma ve toplantılardan burada uzun uzadiye bahsetmeyeceğim. Huzurunuzda bu konuya dair mufassal ifade vermiş bulunuyorum. Gerek hazırlık tahkikatı ifadem gerekse polise bu mevzua dair söylediklerim, huzurunuzdaki beyanlarımı teyit etmektedir.

Meselenin özü şudur:

1944 yılı Nisan, Mayıs, Haziran aylarında bir kaç üniversiteli genç ile iki üç defa buluştum. Kendileri ile talebeyi ilgilendiren başlıca mevzular ve bu meyanda o sıralarda üniversitede tahrikât yapmakta olan turancılardan bahsettik. Bu toplantıların birinci neticesi talebe birliği başkanı nezdinde yapılan teşebbüstür. Yüksek heyetinizin de bildiği gibi bu teşebbüse İnönü'nün 19 mayıs nutuklarından sonra geçilmiştir. Maksat, üniversite gençliğinin cumhuriyete inkilaba bağlı bulunduklarını ve turancı tahrikâtı nefretle karşıladıklarını belirtmek için üniversite talebesi adına Millî Şef'e (bir bağlılık telgrafı) çekilmesini, mümkün ise bir miting tertip edilmesini sağlamak idi.

1944 yılı Ağustos sonlarından Birinci Teşrin başlarına kadarki devrede aynı gençler ile yaptığım bir kaç toplantıda, yeni bir birlik kurma fikrini ortaya attım. Ve münakaşalardan sonra bir taslak hazırladım. Bunun bir benzerini ilişik olarak sunuyorum. İlişik yazıdan da anlıyacağınız veçhile kurulması tasavvur edilen birlik bir talebe meslek birliğinden başka bir şey değildir. Ve bu teşebbüse, mutlaka bir siyasî ideoloji atfetmek lâzımsa, Birliğin benimsediği, benimseyebileceği biricik ideolojinin Kemalizm olduğu görülür.

Bu yazının ne gibi şartlar altında hazırlandığı, yapılan muhtelif konuşmaların mevzuunu nelerin teşkil ettiği hususunda, daha yukarıda da belirttiğim gibi huzurunuzda sorgum yapıldığı sırada tafsilen izahat verdim. İfademi verdiğim sırada yüksek heyetinizin bazı suallerine muhatap oldum. Bu suallere verdiğim şifahi cevapları kâfi derecede etraflı bulmadığımdan sorgulara tahriri olarak cevap verdim. Ve bu cevaplarımı şifahi ifadem makamına kaim olmak üzere mahkemeye sundum. Huzurda okunmuş olan bu cevaplarım meselenin özüne temas ettiğinden burada müsaadenizle okuyacağım... Bu yazının bir suretini müdafaama ilişik olarak sunmaktayım.(*)

Sayın Yargıçlar,

Bu sualli cevaplı yazı ve (kıymetli vakitlerinizi israf etmemek için burada tehlisen dahi sunmadığım) hazırlık ve son tahkikat ifadelerim nazarı dikkate alındığı takdirde İleri Gençlik Birliği teşebbüsü hakkında sarih bir fikir edinilebilir. Esasen bu mesele ile ilgili bütün sanıklar huzurunuzda serbest irade ve ihtiyara müstenit beyanları ile durumu aydınlatmış bulunuyorlar. Bu sanıklardan büyük bir kısmı polis terörüne rağmen hazırlık tahkikatında doğruyu söylemek cesaret ve dayanıklığını göstermişlerdir. İçlerinden bir kısmının ise, tecrübesizliklerinden ve gençliklerinden hazırlık tahkikatını yapanlar, faydalanmağı ihmal etmemişlerdir.

Şimdi bir sual hatıra geliyor; meşru olsa dahi İleri Gençlik Birliği gibi yeni bir talebe teşekkülüne hakikaten ihtiyaç var mıdır? Üniversite gençliği, islah edildiği takdirde mevcut talebe birliği ile iktifa edemez mi?

Fikrimce; bizim teşebbüse geçtiğimiz sıralarda üniversitede vazifelerini müdrik, enerjik, faal bir talebe meslek birliği mübrem bir ihtiyaç halinde idi. Bu ihtiyaç bugün bertaraf edilmiş olmak şöyle dursun İleri Gençlik Birliği tipinde bir birlik zaruret haline gelmiştir. Bu

---

(*) Atıfta bulunulan yazı için bknz. s. 175 vd.

yalınız benim ve benim gibi düşünen bazı diğer üniversite mensuplarının noktaî nazarı değildir. Yüksek tahsil gençliğinin durumuna ilgi duyan her makul düşünceli kimse bu görüşe iştirak eder.

Bizim sayın Rektör General **Tevfik Sağlam** üniversitenin 1945-1946 ders yılının açılış töreninde verdiği nutukta ezcümle şunları söylemiştir.

"Son olarak öğrencilerimizin talebe cemiyetlerinden ve talebe birliğinden her fırsatta şikâyetçi olmalarına geliyorum. Öğrencilerimizin bir kısmı talebe cemiyetlerinde ve talebe birliğinde profesör ve doçentlerin başkan olmalarını hoş görmüyorlar ve bu cemiyetleri tamamen ellerine almak ve kendileri idare etmek istiyorlar. Üniversitemiz bu günkü sistemi, yani az çok, bir zaman önce kendi durumlarından geçmiş olan ve eski bir arkadaşlarından başka bir şey olmayan profesör veya doçentlerin öğrencilerimizin başlarında bulunmalarını ve cemiyet işlerine alıştırmalarını daha faideli ve daha pratik görmüş, birliğin ve cemiyetlerin esasını ona göre kurmuştur. Fakat öğrencilerimizin kendi işlerini kendileri görmeğe alışmaları ve inisiyatif kudretlerini erkenden geliştirmeleri de istenecek çok iyi bir şeydir. Bu sebepten şahsi fikrim şudur ki, üniversite bu günkü şekilde talebe birliğini ve talebe cemiyetlerini idame etmekle beraber talebenin bu cemiyetlere üye olmak mecburiyetini kaldırmalı ve öğrencilerimiz isterlerse, kendi menfaatlerini daha iyi korumak için, cemiyetler kanununa uygun olmak üzere, cemiyetler kurmalıdır.

Bir öğrenci bunlardan hangisini beğenir ve menfaatine daha uygun bulursa ona göre veyahut hiç birine girmez. Bu yolda bir teklifi Bakanlığa sunmak fikrindeyim."

(1.11.1945 tarihli *Akşam* Gazetesi)

31.12.1945 günü yapılan üniversite talebe birliği kongresinde talebe tarafından yapılan bir çok tenkitlere cevaben yine sayın rektörün sarfettiği sözlerin bir kısmı basına şu şekilde aksetmiştir:

"Son olarak söz alan rektör **Tevfik Sağlam,** hocaların talebinin başında mubassır olmadığını bundan kendilerinin gücendiklerini,

halbuki bu isteksizliğe hocaların da güceneceğini, isteyenlerin ayrı cemiyet kurabileceğini söylemiştir." (1.1.1946 *Cumhuriyet* Gazetesi'nden)

Millî Eğitim Bakanı da 22.1.1946 günü üniversitedeki bugünkü durumdan şikâyet eden bazı talebeler ile yaptığı hasbahalde:

"Kendilerinin talebeler ile aynı fikirde olduğunu, başka memleketlerdeki gibi gençlerin birlik işlerini tamamiyle ellerine almalarını yerinde gördüğünü belirtmiştir."

(23.1.1946 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi'nden)

Kıymetli vaktinizi almamak için, bahsi geçen ihtiyaca müteallik basına aksetmiş talebe istek ve nizamnamelerinden burada bahsetmeyeceğim.

Demek ki biz realite ile sıkı sıkıya bağlı yüksek tahsil gençliğinin ilham ve isteklerini aksettiren müsbet bir teşebbüse girişmek üzere idik. Bunun böyle olduğunu muhterem heyetinizin de teslim edeceğini umuyorum.

Sayın Yargıçlar, eğer İleri Gençlik Birliği davasına Türk tarihinde bir paralel bulmak icap ederse nazarımızı maatteessüf Abdülhamid'in istibdat devrine çevirmemiz icap eder, 1889 yılında hürriyet taraftarı olduklarından dolayı tıbbiye talebeleri hakkında yapılan tahkikattan beri Türk üniversitesi mensupları böylece topluca takip ve tazyik görmemişlerdir. O vakit bunlardan 10 genç, divanı harp kararı ile evvelâ kalebentliğe, sonra padişahın cezayı tahfif etmesiyle dört buçuk ay müddet ile hapse mahkûm ediliyorlar. Bu tazyik, hürriyet davasını ve cehdini arttırıyor. Hürriyet fikri diğer mekteplere ve halka da sirayet ediyor, mahkûm edilenlerden bir kaçı, dışarıdaki arkadaşlarının yardımı ile firar edip Avrupa'ya gidiyor. Oradaki büyük mücahitler ile iş birliği yapıyorlar. Artık bundan sonra tıp fakültesi bir siyaset ocağı haline geliyor. 1313 yılında padişahı hâl tertibatı yapılıyor. Yapılan jurnallar ile bu tertibat akim kalıyor ve fevkalade divanı harp kararı ile 78 kişi Şeref vapuru ile Trabulus Garbe nefyolunıyor. Şeref kurbanları denilen bu kafilenin 32 kişisi

tıbbiyeli idi. Fakat bütün bu tazyiklere rağmen mücadele devam ediyor. Nihayet 1908 hürriyet inkılabı oluyor (mehaz doktor Galip Ataç'ın 1340'da yayınladığı Tıp Fakültesi kitabı).

Kızılsultanın münevver üniversite gençliğinin ileri fikirlerini hazmedememesi, hürriyet düşmanına yakışır surette aksülamelde bulunması tabii bir şeydir. Milletin arzusuna rağmen bir tedhiş idaresini idameye imkân bulmuş olan bir müstebitden başka bir şey beklenemezdi. Fakat halkçı inkılabını başarmış olan Kemalist Türkiye'de ileri fikirli (Kemalist) -gençleri meşru, vatan ve milletin nef'ine bir hareketten ötürü Abdülhamid'in usullerini bile gölgede bırakacak muamelelere maruz bırakmak hakikaten pek fecidir.

En temiz niyetler ile, Kemalizm prensiplerinin ilhamı ile bir teşebbüse geçilmiştir. Bu müsbet hareketin mahiyetinin ne olduğu bizden değil, huzura sevk edilmezden önce tahkikatı yapan kimselerden sorulmuştur.

Bu gibi teşebbüsler bizim memleketimizde yeni bir şey olduğundan, bunları İleri Gençlik Birliği teşebbüsünün gerçek manasını anlayamayarak, meseleyi alakalı makamlara olduğu gibi değil, kendi faraziyelerini teyid eder ve bazı hatalarını mazur gösterir şekilde aksettirmişlerdir.

Ben davamı izah etme fırsatı bulamadığımı ve bunun için bunca kıymetli üniversitelinin huzurunuza sanık olarak sevk edildiklerini zannediyorum. Başka türlü olamaz. Cumhuriyet Türkiyesinde (Kemalist) gençlerin (bu) fikirlerinden ötürü yargılanmalarının mümkün olduğunu bir an için bile düşünmek hakikaten pek elem verici olur.

Sayın Yargıçlar,

Hepinizin bu vatanın emrinde uzun yıllar kıymetli hizmetler görmüş, mazisi temiz askerlerden olduğunuzu biliyorum. Hakkımızda iyi niyetlerden başka bir şey beslemediğinize kuvvetle kaniim. Böyle çarpaşık siyasi bir davada bazı dış tesirlerin de mevcut bulunmasının ihtimal dahilinde olduğunu bilmez değilim.

Fakat ancak vicdanınıza danışarak ve bir çok kıymetli Türk gencinin istikbali, hayatı mevzu'u bahis olduğunu göz önünde bulundurarak âdil bir karara varacağınızı umuyorum. Vereceğiniz karar yalnız bizi değil Türk demokrasisini ilgilendiren bir karardır. Bu karar bugün Türkiye'de karanlık kuvvetlerin mi, yoksa ileri insanlığın en müsbet buluşlarından mülhem Kemalizmin, ileri fikrin mi vaziyete hakim olduğunu gösterecektir.

Hakkım olan beraatimi dilerim.

Derin saygılarımı arzederim.

Askerî Ceza Evinde tutuk

Mihri Belli

(Şubat 1946)

(*) Mihri Belli'nin savunmasına ek olarak konmuştur.

Mihri Belli'nin Avukatı Hayrettin Belli'nin Mahkemedeki Savunması

İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanlığına

Yazılı Müdafaamdır.

Sayın Yargıçlar,

Sanık **Mihri Belli**'nin müdafiiyim. Aynı zamanda babasıyım. Fakat durumumun bu hususiyetine rağmen bu davanın neticesi hakkında hiç bir endişe taşımamaktayım. Çünkü onun, her şeyde olduğu gibi bu işte de temiz niyetlerle davrandığına ve yalnız memleketinin, milletinin iyiliği için çalıştığına eminim. Bunda zerre kadar şüphem yoktur. Yüksek Heyetinizin de bu hakikati anlayıp ona göre hüküm vereceğini umarım.

Sayın Yargıçlar, her şeyden evvel, bilmünasebe öğrendiğim ve bildiğim bazı hallerini misal göstermek suretile **Mihri**'yi size tanıtmama müsaadenizi dileyeceğim:

Robert Kolej'deki tahsili sıralarında o, temiz yürekliliğin, mertliğin, sportmenliğin timsali idi. Kolejin misyonerce davranışlarını, kolejdeki muhtelif unsurlara mensup talebe arasında görülen şövence hareketleri hoş görmemiş, bu halleri daima nefretle, mukavemetle karşılamıştır. Kolej talebesinin mektep idaresine karşı haklı taleplerinde her vakit ön safta yürümüştür.

Robert Kolej'den çıktıktan sonra tahsilini ikmal etmek üzere Amerika'ya gitti. Iowa Üniversitesine girdi. O muhitte, Ermeni meselesinden dolayı Türkler aleyhinde yerleşmiş bir kanaat mevcut olduğunu görünce, Türklerin masum olduğu ve asıl kabahatin Emperyalist Devletlere ait bulunduğu hakkında gazetelerle, bir defa da radyo ile neşriyat yaptı. Bu neşriyatı ilgi uyandırdı. O sıralarda,

Amerikanın her tarafından gelen mümessillerden mürekkep olarak yıllık umumi toplantısını yapan Rotary Cemiyetinin bir toplantısında, Türk İnkılâbı ve Kemalizm hakkında bir konferans vermek üzere bilhassa davet edildi. Orada bir çok Amerikalılara Türkiye'yi, Türk İnkılâbını ve Kemalizmi anlattı.

İowa Üniversitesinin dekanı bir Kanadalı idi. Bu zat İngilizlere aşık ve onlardan hiç bir haksızlık sadır olmayacağına kani idi.

Kemalizmin, İstiklâl Harbi zaferimizin kısmen de İngiltereye rağmen kurulup kazanıldığını bildiği için bu mevzu üzerine **Mihri** ile yaptığı bir münakaşada: (İngilizler adaletten başka bir şey yapmazlar) gibi bazı sözler söylemiş; **Mihri** buna karşı: (Bu iddianızı nasıl kabul edebilirim ki, Türk İstiklâl Harbi esnasında, ben henüz bir küçük çocuk iken, İngilizler bizim evi bastılar, merdiven tahtalarına kadar sökerek oralarda babamı ve kendilerince muzır evrak aradılar. Bunu gözümle görmüşüm) demiş. Bunun üzerine dekan: (Her halde babanız bir suç işlemiş olmalıdır ki, İngilizler böyle yaptılar) mukabelesinde bulunmuş; **Mihri** de: (Babamın yaptığı, İngilizlere ve yamaklarına karşı memleketini müdafaadan başka bir şey değildi. Asıl suçlu İngilizler idi) diyerek kapıyı çekip odadan çıkmış ve sonra İowa Üniversitesini terkederek Mississippi Üniversitesine kayıt olmuştur.

Mississippi ve Missouri Üniversitelerinde de bunlara benzer müsbet hareketleri çok olmuştur.

Tahsili esnasında her fedakârlığı göze alarak bütün ihtiyaçlarını karşılayacak durumda idim. Fakat buna rağmen bana fazla yük olmamak için Amerikadaki tahsil hayatını kendi emeği ile sağlamaya çalışmıştır. Yazın dinlenme kamplarında spor antrenörlüğü, Fransızca hocalığı yapmış, New-York Dünya Sergisinde Türk Pavyonunun İngilizce muhaberatını idare etmiştir.

İkinci Dünya Harbi başladığı vakit Missouri Üniversitesi İktisat Fakültesinin son sınıfında bulunuyordu. Harp başlar başlamaz bana yolladığı mektupta: (Harbe girmemiz muhtemeldir, askerlik vazife-

mi yapmak üzere hemen yurda dönmek kararındayız. Tahsilimi harpten sonra ikmal edebilirim. Böyle zamanlarda tahsil ikinci derecede kalır.) diye yazmıştı. Bu yazısına: (Kanun seni, tahsilini bitirinceye kadar askerlik mükellefiyetine tabî tutmuyor. Demek ki, kanun bunu memleket menfaatine daha muvafık ve uygun buluyor, şu halde tahsilini ikmal et, sonra gelir askerliğini yaparsın) yolunda cevap yazdım. Hele şükür bu nasihatimi dinledi.

1939 yılı sonlarında tahsilini bitirmiş, diplomasını almıştı. Bu sefer de Atlantik yolunu Alman deniz altıları kesmişti; sivillerin seyrü seferi durmuştu. **Mihri**'den yine bir mektup aldım: (Tahsilimi bitirdim, Atlantik yolu ile gelmek mümkün değil ama, Pasifik yolu ile geleceğim) diyordu. Cevap yazdım: (Pasifik yolu ile gelmek büyük masraflara bakar. Gerek harp şartları, gerekse kambiyo takyidatı yüzünden sana para göndermeğe imkân yoktur. Missouri'deki Steven's Kız Kolejinin Fransızca muallimisin. Buradan aldığın ücretle maişetini temin edebilirsin. Bu vaziyete göre Türk konsolosluğuna müracaat et ve sor; eğer askerlik için memlekete dönmene mecburiyet yok ise, dönmek için gereken masrafı yollamama da imkân verilmezse şimdilik orada kal) dedim. Fakat vatan aşkı, baba nasihatine galip geldiğinden, o, cebinde on parası olmadığı halde, hayatını, maişetini fırsatlara ve tesadüflere bağlayarak ve Pasifiği, Japonya'yı, Çini, Hindi Çiniyi, Hindistanı, Arabistanı, Kızıldenizi, Mısırı, Yunanistanı dolaşarak bin bir sıkıntılı bir seferden sonra vatana dönmüştür. (Bu seyahate ait yazıları 1940 Eylül ve Ekim aylarında tefrika halinde *Vatan* Gazetesinde neşrolunmuştur.)

O sıralarda harp, bütün hızile başlamıştı. Memlekette endişe havaları esiyordu. Servet ve mevki sahibi bazı kimseler oğullarını, kardeşlerini, bazıları da memleketlerinin yükte hafif pahada ağır kısımlarile birlikte bütün ailelerini -o zaman harbe girmemiş bulunan Amerikaya gönderiyorlardı. **Mihri** de silâha sarılmak için Pasifik yollarından memlekete geliyordu. Onlar o vakit olduğu gibi bugün de vatanperverliği, milliyetperverliği inhisarları altında bulunduran-

lardandır. **Mihri** ise vatana ve devlete karşı suç işlemiştir diye tevkifhanede ve sanık sandalyasındadır. Ne acıklı manzara değil mi?

Mihri, vatana döner dönmez hemen askerlik vazifesine koşmuş, Yd. Sb. Okulundan Süvari Subayı olarak çıkmış, Trakya'da Bulgar hududunda yirmi birinci Süvari Alayında hizmet görmüştür. Bu hizmetlerinin ne kadar askerce ve mertçe cereyan ettiği -müdafaa şahidi olarak gösterdiğimiz halde dinlenmemiş olan- 21. Sv. Al. Komutanı Alb. Faik Ünal'dan tahkik buyurulabilir.

Bütün bu söylediklerimin doğru olduğunu vesikalarla, şahitlerle isbat etmek mümkündü ve mümkündür. Fakat hem Sayın Heyetinizi fazla rahatsız etmemek için, hem de otuz sekiz yıllık meslek hayatı tertemiz geçmiş, muhtelif vatan hizmetlerinde bulunmuş olan benim gibi yaşlı bir adamın söylediklerini ispata muhtaç görmeyeceğinizi umduğum için buna lüzum görmedim. Ve şuna eminim ki, 14-15 aylık bir tahkikat ve duruşma temasından sonra edindiğiniz intibalar da, **Mihri**'nin hayatı ve evsafı hakkındaki bu dediklerime, hatta daha fazlasına sizi inandırmış bulunmaktadır.

Sayın Yargıçlar,

Takdir ederim ki, bir babanın oğlunu methetmesi, kendini methetmesi kadar nahoştur. Fakat mevzu ve iddialar beni buna sürüklemiştir. Oğluma devletimizin şahsiyetine ve emniyetine karşı işlenmiş bir suç isnat olunmaktadır. Binbir itina ile hazırlanıp, dünyayı dolaşarak müdafaasına koştuğu memleketine, milletine ve devletine karşı bir suç! Sayın Savcıyı insafa davet etmekte bilmem haklı değil miyim?...

Şimdi esasa, yani sayın savcının iddialarına, delillerine geçiyorum; iddialar şu suretle icmal ve tasnif olunabilir.

1- Sanık **Mihri Belli**'nin Türkiye Komünist Partisine mensup olduğu,

2- Partinin üniversite mümessilliğini kabul ettiği,

3- (İleri Gençler Birliği) unvanile maskeleyerek üniversitede Komünist bir teşekkül vücude getirdiği,

4- Bülten okuduğu ve verdiği,

5- 19.5.944 gecesi Süleymaniye Camii minaresine asılmak istenen (Saracoğlu Faşisttir. Vurgunculuk ve Faşizmle mücadele cephesi) ibareli afiş meselesile ilgili olduğu,

Bu iddia ve isnatlara karşı müdafaalarımı aşağıda arz ediyorum:

1- **Mihri** Komünist ve Türkiye Komünist Partisine mensup değildir. Bunun en büyük delili, **Mihri'**nin (ben komünist değilim) demesi ve bunda israr etmesidir. Komünist olan ve Komünist Partisine girmiş kimselerin hepsi bu kanaat ve hareketlerini mahkemeler huzurunda inkâr etmeğe lüzum görmemişlerdir. Bu suçlar ile sanık olan gençler, Sayın Mahkemenizin huzurunda tereddütsüz olarak hakikati söyledikleri gibi, Ankara Garnizon Komutanlığı 2. No.lu Askerî Mahkemesinde Türkiye Komünist Partisi erkânı hakkında cereyan eden muhakemede de bu partide vazife kabul edenler ve partiye girenler doğruyu olduğu gibi açıklamaktan, hatta tuttukları yolun isabetli olduğunu uzun uzadıya ispata kalkışmaktan çekinmemişlerdir. Unutmamak lâzımdır ki bizim kanunlarımıza göre bir suç olan komünistlik, mensupları indinde içtimaî bir akidedir. Gerçekten komünist olan bir adam, bunu inkâr etmez. İçtimaî akidesi bu yolda hareketine müsait değildir, netekim yukarıda dediğim gibi bütün Komünistler mahkemelerde komünist olduklarını kabul ve ikrar etmişlerdir. **Mihri Belli** ise hem -vazi ve halinden de anlaşılacağı gibi -eğer hakikaten komünist olsa idi, bunu kabul ve itirafa cesaret bahsinde başkalarından geri kalacak bir genç değildir.

Esasen **Mihri'**nin doğduğundan bugüne kadar içinde yaşadığı ve tahsil gördüğü muhitler de, kendisine karşı yapılan bu isnatları haklı ve inanılır gösterecek şartlardan uzaktır. Orta halli, müreffehçe bir ailenin çocuğu olan **Mihri,** orta ve lise tahsilini yatılı olarak Amerikan Kolejinde, dört yıl süren yüksek tahsilini de Amerikada yapmıştır. Yani hayatı Anglo-sakson muhitlerinde geçmiştir. Anglo-saksonlar, hususile Amerikalılar, komünizme yabancı kimselerdir. Oralarda geniş Demokrasi vardır. Fakat komünizm yok gibidir. Son inti-

hapta İngiltere'de komünist partisi ancak iki mebus seçtirebilmiştir. Amerika'da ise komünist partisi bile olmadığını işitiyoruz. İçtimaî yenilikler isteyen, işçi hukukunu korumaya çalışan bazı teşekküller varsa da bunlar komünist teşekküller değildir.

Bütün tahsil ve gençlik hayatını böyle memleketlerde ve muhitlerde geçirmiş ve ancak bir kaç yıl evvel memleketine avdet etmiş olan **Mihri**'nin geniş bir Demokrasi taraftarı olduğu iddia edilebilir. Fakat Komünist olduğu ve Komünist Partisine girdiği düşünülemez. Mensup olduğu İstanbul Üniversitesindeki -kendisini iyi tanıyan- profesör ve doçentler, hakkındaki bu isnadı hakikaten yadırgamışlardır. Netekim bunlardan, asistanı olduğu ve iki yıl kadar birlikte çalışıp fikirler testi eylediği Ordinaryüs Profesör **Neumark** ile, üniversite terim komisyonunda vazife arkadaşlığı yaptığı Doçent **Ahmet Ali,** müdafaa şahidi sıfatile sayın mahkemenizde dinlendikleri vakit, **Mihri**'nin, demokrat düşünceli ve Hükûmetimizin tatbik ettiği iktisadî esas prensiplere taraftar olduğunu söylemişlerdir. (Duruşma zabtı, sah. 282, 286) **Mihri** eğer hakikaten komünist olsa idi, çok defa tatil günleri de dahil olmak üzere yıllarca birlikte çalıştığı, Hükûmetin emir ve teklifi ile bazı vergi kanunları, projelerini ihzar ederken asistanı sıfatile kendisine yardım ettiği profesörü **Neumark**'ın bunu sezmemesine imkân tasavvur olunabilir mi? Her halde şeref sahibi ve dünya çapında tanınmış bir ilim adamı olan bu koskoca Ordinaryüs Profesörün **Mihri** hesabına yüksek mahkemenizde yalan söylemesi de hatıra gelemez.

Bir kimsenin, hususile **Mihri** gibi ilim mensubu bir gencin komünist olup olmadığını, hangi iktisadî ve içtimaî akideye bağlı bulunduğunu tayin bahsinde, uzun müddet birlikte çalıştığı profesör ve doçentlerin anlayış, kanaat ve şahadetlerine mi, yoksa emniyet müdürlüğünde bilmem hangi masanın âmiri Bay **Hamdi**'nin veya Emniyet Komiseri Bay **Rüştü**'nün, maddî delillere dayanmayan surî ve indî anlayışlarına mı kıymet vermek yerinde olur? Bunun takdirini Yüksek Mahkemenizin vicdan ve iz'anına bırakıyorum.

Sayın Savcı iddiasında hülâsaten şöyle buyuruyorlar:

(**Mihri** mademki birkaç defa **Reşat Fuat** ile ve çocukluk arkadaşı olan **David Nae** ile görüşmüştür; Emniyet Müdürlüğünde (malûm usuller ile) yapılan tahkikat esnasında filân filân sanıklar da şöyle böyle söylemişlerdir; aynı zamanda Türkiye Komünist Partisinin bir kaç bültenini alıp okumuş ve başkalarına dahi okutmuştur. İleri Gençler Birliğine kabul olunan çocuklar arasında bir iki komünist de bulunmaktadır; şu halde kendisi komünisttir; Türkiye Komünist Partisinin üniversite mümessilidir; kurduğu birlik de bu partinin üniversite şubesidir)

Aşağı yukarı iddia ve isnatların esaslı dayanaklarını bunlar teşkil etmektedir.

Bu delillerin kıymet ve kuvvet derecelerini tetkik edelim:

a) Sayın Savcı, sağa ve sola bakmadan, günün icabatına uyarak tutturduğu istikamette yürümek serbestliğine maliktir. Fakat herkesi, bütün münevver gençliği aynı istikamette yürümeğe mecbur saymağa hakkı yoktur. Türk vatandaşı -ihtilâttan memnuiyete dair bir hakim kararı bulunmadığı takdirde- herkesle görüşebilir ve bu bir suç teşkil etmez. Mücerret olarak bu hareket, bir suç delili dahi teşkil etmez.

Sanık **Mihri Belli** gibi demokrasinin hakikî vatanı olan Amerikada, senelerce yaşanmış, orada tahsil görmüş, demokrasi ile haşır neşir olmuş kültürlü bir ilim mensubunun, üniversite asistanının, muhalif kanaat ve akide taşıyan kimselerle görüşmesinde herhangi bir zarar, bir mahzur da hatıra gelemez. Eğer siyasî ve içtimaî akide bakımından aşılanma meselesini düşünüyorsak, bunda neden **Mihri**'nin karşı tarafa telkin edeceği Kemalizmin ve Demokrasinin değil de, karşı tarafın aşılamaya çalışabileceği, sakat ve memleketimiz için muzır saydığımız Komünizmin galebesi ihtimalini daha kuvvetli buluyoruz? Bundan başka **Mihri**'nin İstanbul'da ve Türkiye'de tanıdıkları **Reşat Fuat**'la **David Nae**'den ibaret değildir. Yüzlerce belki binlerce adam tanımaktadır. Bunların içinde muhtelif siyasî ve içtimaî akide sahipleri vardır. Hatta Irkçılar, Turancılar da vardır.

Bunlarla konuşmuştur diye kendisini Irkçı ve Turancı mı saymamız icap eder?

b) Bülten alıp okumak başkalarına okutmak meselesi.

İtiraf ederim ki böyle bir bülten bulsa idim kemali alâka ile ve sevki tecessüsle alıp okumakta ve tanıdıklarımdan aynı alâka ve tecessüsü taşıyanlara okutmakta zerre kadar tereddüt etmezdim ve tabii bunu yaptığımdan dolayı da taşıdığım siyasi ve içtimaî kanaatlerimden bir zerresini kaybetmez ve değiştirmezdim. Esasen istinabe yolu ile dinlenen ve bültenleri hazırladığı anlaşılan âmme şahidi **Reşat Fuat**'ın (gayesinin bültenlerin mümkün mertebe çok kimse tarafından okunması) okuduğunu söylemesi de (Duruşma zabıtnamesi sahife 236) bülten okuyan her kesin komünist olmadığını göstermektedir.

Bu konu hakkında müdafaamı yazarken hatırama, eski din ve mezhep ihtilâfları zamanındaki, yahut Abdülhamit devrindeki -şimdi metrûk ve mat'un sayılan- dar telâkkiler geliyor. Eski din ve mezhep ihtilâfları zamanında, kaidelere uymayan ufak bir hareketle insanlar tekfir edilirdi. Abdülhamit devrinde de memnu bir gazete veya risale taşımak, yahut okumak, cezalandırılmak için kâfi sayılırdı. Fakat şimdi bu devirlerden çok uzakta bulunuyoruz. Türkiyede büyük inkılâplar olmuştur. Türkiyemizde Demokrasi vardır. Üniversite kürsülerimizde cayır cayır Marksizmden bahsediliyor; bunun münakaşaları yapılıyor; üniversitelerimizin kütüphanelerinde bu meslek lehinde ve aleyhinde muhtelif lisanlarla yazılmış bir çok kitaplar vardır ve bu kitaplar, Profesörlerin, doçentlerin, asistanların ve talebenin istifadelerine âmade bulundurulmaktadır. Bu böyle iken, Komünist Partisinin bilmem hangi mevzu hakkında hazırlamış olduğu bültenin bir üniversite asistanı tarafından alınıp okunmasında ve tanıdığı bir iki talebeye okutturmasında mı mahzur ve tehlike görüyoruz?

c) İleri Gençler Birliğine komünist olan bazı talebeleri kabul etmek.

Muhakeme esnasındaki sorgular sırasında, **Mihri** bu noktaya ait cevap ve müdafaalarını bildirmiştir. Hülâsaten demiştir ki: (Ben, bu gençlerden yalnız ikisinin, **Mustafa Göksu** ve **Sefa Yurdanur**'un komünist olduklarını öğrenmiştim; diğerleri komünist değildir. Bunların kurulacak olan birliğe kayıt olunmasında mahzur değil bilâkis faide gördüm. Çünkü ben, müfrit sağcılığın olduğu gibi, müfrit solculuğun da bizim memleketimiz için zararlı olduğu kanaatindeyim. Bu zararlı yola sapmış olan gençleri de cebir ve tazyik yolu ile değil, telkin ve ikna yolu ile bağlı bulunduğum Kemalizme kazandırmayı faydalı ve müessir bulmaktayım. Netekim **Mustafa** ile **Sefa** benimle temasa başladıktan sonra, telkinatımla komünizmi bırakıp Kemalist olmuşlardır.) (Duruşma zabıtnamesi Sahife 166.)

Sayın iddia makamının ciddî ve itimada değer deliller ile çürütemediği bu müdafaayı doğru bulmamak için ortada sebep yoktur.

Farzı muhal olarak **Mustafa Göksu**'nun, **Sefa Yurdanur**'un ve varsa diğer komünist talebenin komünistliklerini muhafaza ettiklerini kabul edelim. Kurulması düşünülen birlik anti faşist bir talebe birliğidir. Harpten sonra hemen bütün demokrat memleketlerde bu yolda anti faşist birlikler kurulmuştur. Hatta bu birliklerin milletler arası umumî toplantıları bile yapılmıştır. Dünyanın her tarafında bu birliklere yalnız komünistler dahil değildir. Ve birliklerin gayeleri de komünizmi yaymak, herkesi komünist yapmak değildir. Birliklere, liberal, halkçı, sosyalist, hıristiyan, sosyalist ve komünist velhasıl anti faşist herkes girebilmektedir. Fransa'da, Belçika'da, İsviçre'de, İsveç'te, Norveç'te, İtalya'da, Avusturya'da ve daha bir çok yerlerde bu şekilde kurulmuş anti faşist birlikler vardır. Bunlara dahil olan liberalliklerini, şekil şekil halkçılar ve sosyalistler bu vasıflarını ve komünistler de komünistliklerini kaybetmemektedirler. İngiltere'nin, Amerika'nın en salâhiyetli adamları da anti faşisttir. Başkan **Truman** Başvekil **Attlee** müteaddit nutuklarında faşizm tehlikesinden ve bunu ezmek zaruretinden bahsetmişlerdir. Bizim büyüklerimiz de göğüslerini gere gere (bizim memlekette faşizm yoktur, fa-

şizme meyyal olan Irkçılar ve Turancılar cezalandırılmalıdır, Türkiye faşizmin düşmanıdır) demektedirler.

Şunu da belirtmeliyim ki, Ceza Kanunumuz, mücerret komünistliği suç saymamaktadır. Bir kimseyi her hangi bir fikir ve kanaatinden dolayı cezaya tabî tutmamaktadır. Bazı mahkemelerimizin içtihatlarına göre, yalnız komünist partisi ve teşkilâtı kurmayıdır ki suç addetmektedir.

Şu halde Kemalist bir gaye ile kurulması düşünülen İleri Gençler Birliğine, bu birliğin prensiplerine sadık kalmayı vaadettikleri takdirde, bir iki komünist gencin alınması suç teşkil etmez ve bu hareket birliğin komünist bir teşekkül olacağına delâlet etmez. Mutasavver birlik, Kemalist bir talebe birliği olduğu yolundaki iddia ve müdafaanın aksi ise muteber delillerle sübut bulmuş değildir. Netekim, bahsi mahsusunda bunu izah edeceğim.

d) Emniyet Müdürlüğünde yapılan tahkikatlarda bazı sanıkların verdiği ifadelere gelince, bunların sahife, satır numaralarını ve ibarelerini araştırıp tesbit ederek, uzun uzadıya tetkik ve ta'lil etmeye lüzum görmüyorum. Emniyet Müdürlüğünde ifadelerin tazyik, işkence ve tehditle alındığı iddiasında bütün sanıklar müttefiktirler. Bazı şahitler de bunu söylemişlerdir. Sayın Savcının bu ifadelere istinat etmesini her bakımdan haksız buluyorum:

1- Bir defa sanıkların kendileri ve arkadaşları aleyhindeki beyanlarını doğru ve şayanı itimat buluyorlar da bu ifadelerin cebir ve şiddetle verildiği yolundaki ifadelerini neden kabul buyurmuyorlar?

2- Sonra, aynı sanıklar mahkeme huzurunda tazyikten bahisle ifadelerini ve değiştirdikleri halde, tamamile başka türlü beyanda bulundukları halde mahkeme huzurunda verilen ifadelerin değil de Emniyet Müdürlüğünde verdikleri ifadelerin tercih edilmesinin sebebi nedir?

İddianamedeki tabire dikkat ettim, savcılık Emniyet Müdürlüğünde verilen ifadeleri ikrar mahiyetinde telâkki ediyor; halbuki bir defa tazyik mahsulü olan ikrarın kıymeti yoktur. Bundan başka as-

kerî muhakeme usulü kanununun 86/3 maddesi, mücerret ikrarı hükümsüz saymaktadır. Bundan da sarfı nazar ikrar yalnız mukirri ilzam eder, bu ezelî ve ebedî bir hukuk kaidesidir. Başkalarının ikrarı ile **Mihri**'yi ilzama ne hakları vardır?...

3- Sanıklar, Yüksek mahkeme huzurunda verdikleri ifadelerde:

I- İleri Gençler Birliğinin komünizmle alâkası olmadığını ve Kemalist gayeler ile talebe ihtiyaçlarını karşılamak için kurulacağını,

II- **Mihri**'nin komünist olmadığını ve komünist partisine dahil bulunmadığını,

III- **Mihri** ile görüştükleri de kendilerini komünistlikten tahzir edecek yolda sözler söylediğini, bültenleri, kendilerine fena maksatla vermediğini, velhasıl buna benzer bir çok şeyler söylemişlerdir.

Sayın iddia makamı emniyet ve selâmet bakımından Emniyet Müdürlüğü ile kıyaslanmayacak bir mevkide bulunan mahkemedeki bu ifadeleri hiç ka'le almıyor da, münhasıran Emniyet Müdürlüğünde ve malûm şartlar altında alınmış, bilâhare yüksek huzurunuzda sahipleri tarafından tekzip ve tashih edilmiş olan ifadelere dayanıyor. Bu hareket ve telâkki tarzı doğru olamaz.

Savcılık iddianamenin bir yerinde mahkemedeki ifadelerin telkin altında verildiğine temas buyuruyor. Emniyet Müdürlüğünde sanıklar tarafından müttefikan iddia olunan ve yüksek mahkemenizce de yakinen bilinen şartlar içinde alınan ifadeler telkin ve cebir altında alınmış sayılmıyor da, buradaki ifadeler telkin mahsulü addediliyor. Bu şayanı hayrettir.

Poliste kerhen verilen ifadelerin subut delili sayılamayacağı hakkında da Askerî Yargıtay Umumî Heyetinin 24.4.945 gün ve 4832 sayılı kararı da buna hak vermektedir. Bu kararda aynen şöyle deniliyor:

(...Poliste kerhen verildiği ve zorla söyletildiği ve bilâhare bunun için geri dönüldüğü iddia edilen beyanlar bilâhare geri dönülmemiş olsa bile kendilerinin mahkûmiyetine kâfi delil sayılamaz. Ve zatı hadisenin behemehal esaslı surette tetkik edilmesi lâzım gelir...)

Askerî Mahkeme Usulü Kanununun 86/3 maddesinde de (sanık suçu ikrar etmiş olsa bile zatı hadisenin tahkiki lâzımdır) denilmektedir. Emniyet Müdürlüğünde alınan ifadelerin delil sayılamayacağı yolundaki müdafaalarım tetkik buyrulurken bu içtihat ve hükmün gözönünde tutulmasını rica ederim.

Şunu da belirtmeliyim ki, farzı muhal olarak Emniyet Müdürlüğünde verilen ifadelerin serbest irade ile verilmiş olduğunu kabul etsek bile, bunlar atfı cürüm mahiyetindeki sözlerden başka bir şey değildir. Atfı cürüm ise, yargıtayların müstekar içtihat ve kararlarından anlaşıldığı üzere, delil sayılamaz. Sayın iddia makamının bu ifadelere dayanması, bu bakımdan dahi haksızdır.

Sayın savcı iddiasında, **Mihri**'nin Emniyet Müdürlüğünde kapalı bulundurulduğu sıralarda aynı yerde kapalı olan bazı arkadaşlar ile yaptığı muhaberelere de dayanmaktadır.

Mihri muhakeme sırasında bu muhaberelerin fotoğrafileri alınmış olan kısımlarını kabul etmiş, fakat bunlar dışında kalan ve usulü dairesinde kendi imzasını muhtevi zabıtlarla sıhhatli tesbit edilmemiş bulunan kısmını kabul etmemiştir.

Mihri'nin kabul ettiği muhâbereler ise, iddia makamının iddiasının değil, bilâkis **Mihri**'nin müdafaalarının doğru olduğunu göstermektedir. Bu husus hakkında bizzat **Mihri** tarafından sayın mahkemenize izahat verilecektir.

Demek ki bu delil de çürüktür.

Sayın Yargıçlar,

Mihri'nin komünist olduğu, komünist partisine mensup bulunduğu ve üniversitede bazı isim ve unvan değişmeleri yaparak komünist partisinin üniversite kolunu kurmaya çalıştığı hakkındaki iddialara karşı cevap ve müdafaalarımı hülâsaten yukarıda arzetmiş bulunuyorum. Vicdanınıza ve iz'anınıza tevcih ettiğim müdafaalarım ve delillerim çok kuvvetlidir. Fakat, sayın iddia makamı, bütün bu delillere rağmen **Mihri**'nin komünist olduğunda ısrar etmektedir. Zorla nikâhı, zoraki tabibi, zorla tayyareciyi, tiyatro sahnelerinde ve

sinema perdelerinde gördük ama, zorla komünistliği yeni işitiyoruz. Komünist değilim diyen ve bunda ısrar eden kültürlü bir genci zorla komünist yapmağa çalışıyoruz. Bu ne dereceye kadar doğru ve haklıdır, takdirini yüksek mahkemenize bırakıyoruz.

Esas hakkındaki mütalâanın, mutasavver İleri Gençler Birliği nizamnamе taslağından bahsolunan kısmında, sayın savcı, muhayyilesinde yarattığı ve nizamname diye adlandırdığı bir ucubeyi nazarlarınıza arzediyor.

Bunda hülâsaten:

Zafer yakındır. Faşizm temizlenmek üzeredir. Türkiye harbe karışmalıdır. Fakat Saracoğlu faşist olduğu için buna yanaşmamaktadır. Vurguncuları ve suiistimalleri himaye etmektedir, haricî siyaset bozuktur. Atatürk'ün tesis ettiği Sovyet dostluğu siyaseti terkedilmiştir. Halbuki, Sovyetler bize muhtelif zamanlarda muhtelif vesileler ile yardımlarda bulunmuşlardır. Dünyanın her tarafında olduğu gibi, bizde de ileri fikirli gençlerden mürekkep Kemalist, anti faşist ve vurgunculara mücadele edecek bir cemiyet kurulması lâzımdır. Yugoslavya, Bulgaristan ve Fransa'da yapılan anti faşist kongrelerinde memleketimizi temsil edecek bir teşekküle ihtiyaç vardır. Bu sebeple İleri Gençler Birliği teşkil olunmuştur. Birlik Kemalisttir; faşizm, ırkçılık, vurgunculukla mücadele edecektir. Bu gibilerin isimleri bir defterde tesbit olunacaktır. Şoven milliyetçi neşriyat menedilecektir. Komünist, sosyalist ve demokrat her Türk bu birliğe, ırk ve mezhep farkı gözetilmeksizin, girebilecektir. Saracoğlu düşünce, serbest rey ile mebus seçimi yapılacaktır. Hükûmetin kararlarına karşı birliğin itiraz hakkı olacaktır. Birlik azaları diğer cemiyetlere girebileceklerdir. Üyelerden aidat alınacaktır. Gurup namı ile mümessiller idaresinde hücreler kurulacaktır. Zaferi müteakip gösteriler yapılacak ve Müttefiklerin sefarethanelerine çelenkler götürülecektir. Birlik mensupları örnek gençler olacaktır. Birlik iki yıl müddetle gizli tutulacaktır... yolunda mütalâa ve hükümler yazılı olduğunu iddia etmektedir. Bir nüshası polisçe ele geçirildiği muhak-

kak olan ve fakat bütün iddiayı allak bullak edeceğinden huzura sevkedilmeyen birlik nizamname taslağının, bu şekilde yazılmış olduğu hakkında delil olarak sanıklardan **Sefa Yurdanur, Nuri İyem, Can Boratav, Kemal Ozan, Kenan Uluğ, Semih Yazıcıoğlu, Recep Akesi, Turgut Öğmen**'in Emniyet Müdürlüğünde alınmış olan hazırlık tahkikat ifadeleri ile, Feshane hadisesi sanıklarından **M. Fethi Elmas**'ın Emniyet Müdürlüğünde alınan ifadesi ve aynı kimsenin Emniyet Müdürlüğünde kapalı iken sayın mahkemenize verdiği ifadesi gösterilmektedir.

Evvelce, müdellelen arzettiğim gibi, Emniyet Müdürlüğündeki tahkikat şeraitine nazaran, orada alınmış olan ifadelerin zerre kadar kıymeti yoktur. Sanıklardan **M. Fethi Elmas**'ın yüksek mahkemeniz huzurunda ilk günlerde ve yine Emniyet Müdürlüğü'ndeki tazyik şartları altında verdiği ifadenin de bir kıymeti yoktur. Adı geçen sanık Emniyet Müdürlüğündeki malûm şartlardan kurtulduktan sonra, sayın mahkemeniz huzurunda hakikati söylemiştir. (**M. Fethi Elmas**'ın 5.11.1945 tarihli istidası)

Huzurda verilen serbest irade ve ihtiyara müstenit şahit ve sanık ifadelerinden:

I- İleri Gençler Birliğinin kurulmamış, henüz tasarı halinde olduğu,

II- Salâhiyetli mercie müracaat ile kurulması için, 1944-1945 ders yılının başlaması, talebenin üniversiteye gelmesi beklendiği,

III- Birliğin tamamile Kemalist bir mahiyet ve gaye ile kurulması düşünüldüğü,

IV- Tasarının hükümleri arasında (Birilğin siyaset ile uğraşmayacağı, yalnız Atatürk'ün gençliğe emanet ettiği Kemalizmi koruyacağı, Kemalizme muhalif ırkçı, Turancı, fikir ve sanat cereyanları ile aynı zamanda müfrit solculukla mücadele edeceği, birliğin teşkil için Hükûmetten müsaade alınacağı ve bundan başka üniversite gençlerinin ihtiyaçlarını karşılamağa ve talebeyi maddî ve manevî iyi şartlara kavuşturmaya matuf tedbirler alınacağı; kısaca Cumhu-

riyet Türkiyesinde bir talebe meslek birliğinden beslenen vazifeleri başaracağı yazılı bulunduğu anlaşılmıştır. Sanıkların aynı ifadelerinden tasarıda Hükûmetin haricî ve dahilî siyasetle ilgili, bilhassa komünistliğe meyyal hükümler bulunmadığı da anlaşılmaktadır.

Sayın Savcılığın İleri Gençler Birliğinin gizli, siyasî ve komünist bir teşekkül olduğu ve Türkiye Komünist Partisine bağlı olarak **Mihri Belli** tarafından kurulmuş bir şube bulunduğu hakkındaki iddiasının esaslı ve muteber hiçbir delili yoktur. İddialarını ve delillerini yukarıda tetkik ve ta'lil etmiştik. Birliğin nizamname tasarısının, yahut kendi tabirleri veçhile (Nizamnamesinin) muhteviyatı hakkındaki iddiaları da temel ve dayanaktan âridir.

Bir defa nizamname diyorlar (Name) sözüne dikkat buyurulmasını rica ederim. Name, tahrirî olur. Ellerinde tarifat ve tavsifatlarına uygun olarak, bulunmuş bir nizamname yoktur. Nizamnamenin siyasî ve güya Komünistçe mahiyet ve hükümler taşıdığı yolundaki iddiaları da, sanıkların Emniyet Müdürlüğünde malûm şartlar altında alınmış olan ifadelerine dayanmaktadır. Bunun ise hiç bir kıymeti yoktur.

Sayın Savcı, son iddialarında bazı şahitlerin şahadetlerine de istinat buyurmaktadır. Şahadetleri iddianamede delil gösterirken sayın savcı, bunları işine gelecek surette manalaştırmakta ve şahidin maksadına aykırı olarak şahadetlerinden kelimeler çıkarıp, kendi istediği şekilde cümleler teşkil etmekte hiç kusur etmemiştir. Meselâ:

1- Şahitlerden doktor **Melih Safter Tarım'**ın, sayın mahkeme huzurundaki ifadesinde:

a) **Abdülbaki Gülpınarlı'**nın kendine gösterdiği İleri Gençlik Birliği nizamname tasarısında gizlilik kaydı bulunmadığını,

b) Gösterilen kâadın nizamname değil, tasarısı olduğu, cemiyetin tasarı halinde olup henüz kurulmamış olduğu anlaşıldığını,

c) Kâatta Komünist kelimesi olmayıp anti faşist kelimesi bulunduğunu,

d) Yazının ilk kısmında, Kemalist inkılâbından meth ile bahsedildiğini,

e) Sovyet Hükûmet ve rejiminden bahsedilmediğini (duruşma zabıtnamesi sah. 188-189)

söylediği halde, savcılık mühim olan bu kısımlara hiç temas buyurmamaktadır. Yalnız kurulacak cemiyetin (sol temayüllü) ve bundan istidlâlen komünist olacağı yolundaki tahminlere dayanmaktadır. Halbuki sol tabirinin manası şumulü çok geniştir. Bizzat muhterem savcı da, bir kıraliyetçiye nazaran solcu addedilir; diğer taraftan komünistler sosyalistlerin sağına düşer.

İddia makamı sanık **Nuri İyem**'in halkçı bir sanata taraftar olduğunu mübeyyin ifadesini, iddiayı teyit eder mahiyette telâkki ederek, buna dayandığı halde bu şahidin İleri Gençlik Birliği projesi hakkında, bu birlik siyasî bir birlik olmayıp bir talebe meslek birliği olduğunu belirten sözlerini ka'le almamıştır (duruşma zabıtnamesi sahife 201 satır 7).

Sayın savcı tamamile lehte olan âmme şahitlerinin şu şahadetlerinden hiç bahsetmemektedir.

1- Âmme şahidi, **Haşmet Akal** (**Nuri İyem** bir gün bana İleri Gençlik Birliği adında bir cemiyet kurulacağını ve bu birliğin gayesinin talebe arasında ikiliğe mani olmak, yani müfrit sağcı ve solcu hareketlere karşı gelmek ve bir de talebelerin kendi ihtisasları dahilinde olan bilgilerini diğer bilmeyenlere öğretmek olduğunu söyledi; ben kendisine Hükûmetten müsaade alındığı takdirde girerim dedim) demektedir. (Duruşma zabıtnamesi sah. 201)

2- Âmme şahidi **Ekrem Atabay** (**Müeyyet** bana üniversiteliler için açılacak olan bir cemiyetin kurulacağını bu cemiyetin nizamnamesini makine ile yazdırdıklarını söyledi...) demekte ve konuşmanın İleri Gençlik Birliği davası sanıklarının tevkifinden bir hafta evvel vuku bulduğunu ilâve etmektedir. (Duruşma zabıtnamesi sah. 205)

3- Yine âmme şahidi **Eşber Ataman** (Geçen sene okula girmek için (1944 yılı sonu) İstanbul'a geldiğimde (sanık **Ekrem**) bana Üniversite Talebe Cemiyetinin talebe ihtiyaçlarını temin edemediği-

ni ve bu sebeple talebe cemiyeti kuracaklarını ve ders yılı başında cemiyetin teşekkül etmesi için Hükûmetten izin alınacağını söyledi) demektedir. (Duruşma zabıtnamesi sah. 209)

İddianamede bunlara hiç temas buyurulmamaktadır. Bütün bu şahadetler savcılığın iddiası gibi sanıkların ve İleri Gençlik Birliği tasarısının aleyhinde değil bilâkis lehinedir. Bu şahadetler şunları isbat etmektedir:

1- İleri Gençlik Birliği kurulmamıştır, tasavvur halindedir.

2- Kurulduğu takdirde bir Kemalist talebe meslek birliği olacak idi.

3- İleri Gençlik Birliği projesinde komünizm ile en ufak bir ilgi yoktur.

4- Birliği kurmak için yapılan hazırlık toplantıları 1944 yazı sonlarında yapılmıştır.

5- İddia makamının esas hakkındaki mütalâasında dercettiği ve nizamname adını verdiği irtibatsız, acaip mülâhazaların İleri Gençlik Birliği nizamname tasarısı ile hiç bir ilgisi yoktur.

Şu halde bu şahadetler sayın savcının arzuladığı gibi aleyhimize değil, lehimizedir.

Afiş meselesi:

Sayın Savcılık Süleymaniyeye 19.5.1944 gecesi asılmak istenen afiş hadisesinde, müvekkilim **Mihri Belli**'nin de ilgili olduğunu iddia etmekte ve bu iddiasını,

1- Hadisenin faillerinden olan sanıklardan **Tahsin Berkem**'in Emniyet Müdürlüğünde yapılan tahkikat sırasında bir aralık (bu işi **Mihri Belli** ile beraber yaptık) yolunda verdiği ifadeye,

2- Afişteki ibarenin gûya **Mihri** tarafından kurulan İleri Gençlik Birliğinin şiarına uygun bulunmasına,

3- Müezzin **Mehmet Keskin**'in hadise faili olarak **Mihri**'yi teşhis etmesine,

4- **Tahsin Berkem** bilâhare, **Mihri** aleyhinde verdiği ifadeden

rücu etmiş ve hakikî faili ele vermiş ise de bu rücuu **Mihri** ile yaptığı muhabere neticesi olduğunu,

5- **Tahsin Berkem**'in suç ortağı olarak ismini söylediği müntehir **Hasan Basri**'nin hadise sıralarında polisçe şiddetle aranıldığına göre bu adamın o tarihlerde İstanbul'da bulunmadığına ve şu halde hadiseye iştirâkinin mümkün olamayacağının anlaşıldığına,

6- **Osman Paçalı**'nın Emniyet Müdürlüğünde verdiği ifadede, **Basri**'nin **Tahsin**'i tanımadığını söylemiş olmasına

istinat ettirmektedir.

Bu delillerin en ufak kıymetten bile uzak olduğunu müsaadenizle izah edeyim:

1- **Tahsin Berkem** polisçe tutulduğu zaman şiddetli işkenceler görmüştür. Bu işkenceler suç ortaklarını kendisine söyletmek için yapılmıştı. O vakit **Hasan Basri** henüz polisçe derdest edilmemişti. **Tahsin** de **Hasan Basri** de komünist Partisine mensup idiler. Ve afiş asmak teşebbüsüne bu sıfatlarla teşebbüs etmişlerdi. **Tahsin,** yapılan tazyik ve işkencelerden kurtulmak için behemehal bir suç ortağı göstermeye mecburdu. Fakat suç ortağı olarak kendi partisine mensup olan **Hasan Basri**'yi haber vermeyi muvafık görmüyordu. Çünkü **Hasan Basri**'yi haber verdiği takdirde kendisinin komünist olduğu meydana çıkacak ve bundan dolayı da başka suallere maruz kalacaktı. Bunun üzerine müvekkilimin ismini söyledi ve bu suretle **Mihri**'nin ismini verirken onun üniversitede bir mevki sahibi olduğunu gözönüne getirerek kendisini kolaylıkla müdafaa edebileceğini düşünmüştü. Bu ihbarı üzerine polisçe **Mihri** de derdest edilerek uzun uzadıya tazyik ve tahriklere maruz kaldıktan sonra, **Mihri** ile kendisinin yapılan yüzleştirilmesinde, müvekkilimin tavrını görünce yaptığı yalan ihbardan vicdanen müteessir ve pişman olarak rücu etti ve hakikati yani afiş içindeki suç ortağının **Hasan Basri** olduğunu söyledi.

Tahsin Berkem'in ilk ifadesinden pek az sonra, bu suretle esbabı mucibeli ve makul surette ifadesini değiştirmiş olduğu Emniyet

İdaresinde ve Yüksek mahkemelerindeki müteaddit zabıtlarla sabittir (Duruşma zabtı sahife 8/246).

Binaenaleyh, savcılık makamının **Tahsin**'in cebir ve tazyik altında, yukarıda izah ettiğim ruhî halet içinde verdiği ilk ifadeyi muteber sayıp bilâhare **Mihri**'nin bu hadise ile ilgili olmadığı ve işi **Hasan Basri** ile yaptığı yolundaki tashihini kabul buyurmaması yersiz ve haksızdır.

Şu noktayı da bilhassa tebarüz ettirmeğe lüzum görürüm ki: **Tahsin** ilk ifadesinden rücu ederek işi **Hasan Basri** ile yaptığı yolunda beyanatta bulunduğu vakit Emniyet Müdürlüğünde en sıkı bir nezaret altında idi ve şiddetle ihtilâttan memnu bulundurulmakta idi. Hariç ile hiç bir teması ve münasebeti yoktu. Binaenaleyh **Hasan Basri**'nin kendisinden sonra tevkif edildiğinden ve herhangi bir sebeple öldüğünden haberdar değildi. Şu halde **Hasan Basri**'nin ölmüş olduğunu bilerek bu yolda ifadesini değiştirmiş olmasına maddeten ve aklen imkân tasavvur olunamazdı.

Şu halde **Tahsin Berkem**'in bu mesele hakkında **Mihri**'ye müteallik ilk ihbarının delil olmak bakımından hiç bir kıymeti yoktur. Zaten **Tahsin** eski ifadesinde ısrar etmiş olsa idi dahi mücerret bu atfı cürüm dolayısile, **Mihri**'yi suçlandırmağa mevzuatımız, hukukî telâkki ve teamüllerimiz müsaade etmezdi.

2- Afişte (Saracoğlu Faşisttir. Vurguncularla ve faşizm ile mücadele cephesi) diye yazılı imiş. Sayın Savcı bu ibareyi **Mihri** tarafından kurulduğunu iddia ettiği birlik şiarına uygun buluyor. Ve bundan da hadisenin **Mihri** ile alâkalı olduğu neticesini çıkarıyor.

Bir defa **Mihri**'nin kurduğu değil, kurmayı tasarladığı birlik nizamname tasarısında bu ibaredeki:

a) Saracoğlu,

b) Vurgunculuk,

(*) Atıfta bulunulan Toplu Dilekçe için bknz. s. 161 vd.

c) Mücadele cephesi,

tabirleri yoktur. Filhakika sayın savcı bazı sanıkların poliste alınan ve yukarıki yazılarımızda kıymetsizlikleri vuzuhla ve müdelleler isbat olunan hayalî ve tahminî olarak tertiplenmiş bir nizamnameden ve bunun muhteviyatından bahis buyurmuşlardır. Bu hayalî nizamnamede yukarıya dercettiğimiz ibarelerin yazılı olduğunu görmekteyiz. Fakat çürük delillere hayal ve tahminlere dayanarak kendileri tarafından tanzim buyurulan bu nizamnameyi ve bunun muhteviyatını kabul etmiyoruz. Bunda da haklıyız. Sebeplerini yukarıda uzun uzadıya arz etmiştim.

Farzı muhal olarak biran için birlik nizamname tasarısında bu kelimelerin bulunduğunu kabul etsek bile, mücerret ve bundan dolayı afiş hadisesinde müvekkilimin ilgisi bulunduğunu iddiaya kalkışmak pek garip olur.

Bugün bütün dünyada ve bizim memleketimizde faşizmden, vurgunculuktan, mücadele cephelerinden vesaireden bol bol bahsedilmektedir. Sayın savcı lâalettayyin bir gazeteyi alıp okuyacak olursa, bu kelimelere birkaç defa tesadüf buyuracaklarına şüphem yoktur; bu kelimeleri ve ibareleri her ağzına alanın afiş hadisesinde alâkalı olduğuna mı hükmedeceğiz?

3) Bu meselede şahit olarak dinlenilen müezzin **Mehmet Keskin** hadiseden pek az sonra Emniyet Müdürlüğüne çağrılarak ve 24 gün nezâret altında bulundurularak alınan ifadesinde: (Sen bidayette failleri görürsen tanıyacağını katiyet ile beyan ettiğin halde, hakikî failler ile karşılaştırılınca -neden failler bunlar değildir- dedin?) (polis tahkikat dosyası 12 sayılı kısım sah. 2'de bulunan **Mehmet Keskin**'in 19.10.1944 tarihli ifadesi) yolunda sert ve tehdit âmiz sualine karşı yine müvekkilimi teşhis edememiştir. Aradan bir sene iki ay gibi bir zaman geçtikten sonra, müvekkilimin talebi üzerine (duruşma zabıtnamesi sah. 345) Müezzin **Mehmet Keskin** şahit olarak huzura celp ediliyor ve **Mihri Belli**'nin kendisi ile konuşan, kaçarken kendini duvardan aşağıya atan ve yaralanan adam olduğunu söylüyor.

Ve suallere cevaben müezzin:

1- **Mihri Belli**'yi müdüriyette kaldığı 24 gün zarfında her gün dört beş defa gördüğünü,

2- Afişi polise teslim ettiği, fakat ipleri vermeyip evinde kullandığı halde, polisçe hakkında takibat yapıldığını,

3- Mahkemenin başlamasından yarım saat önce komiser muavini **Nuri** ile birlikte kahvede oturduklarını ve fakat komiser muavini ile dava mevzuu etrafında bir şey konuşmadıklarını söylüyor. (duruşma zabıtnamesi 248, 249)

Müvekkilim son üçüncü nokta ile ilgili sualini şahit **Mehmet Keskin**'e tevcih ettiği zaman, muhterem savcı münakaşalara müdahale etmiş ve şahit **Mehmet Keskin**'in bazı telkinat altında bırakıldığını istemeyerek ima etmiştir. Aynı gün öğleden sonra **Mihri Belli** bu önemli noktaya temas eden bir dilekçeyi mahkemeye sunmuştur.

Bu dilekçenin zabta geçen hülâsası şudur: (Sanık **Mihri Belli**'nin verdiği 12.11.1945 tarihli dilekçe okundu. Bunda bu sabah şahit olarak dinlenen **Mehmet Keskin**'in ifadesi alındığı sırada kendisinin, şahidin komiser muavini Bay **Nuri** ile birlikte mahkemeye girmezden evvel nereye gittiklerini ve Bay **Nuri**'nin kendisine ne gibi tekliflerde bulunduğunun sorulmasını istediği sırada: Savcının (sualin sorulmasına mahal yoktur, tabii olarak sanığın şahadette bulunurken tesir altında kalmaması için kendisine bazı sözler söylenmiş olabilir) dediği ve bu sözlerin duruşma zabtına geçirilmesini istediği görüldü) (duruşma zabıtnamesi sah. 252)

Sayın yargıçlar, bu mevzu etrafında uzun uzadıya tefsirlerde bulunmaya lüzum görmüyorum, vaziyet sarihtir. Yüksek heyetinizin de bunu takdir buyurduğuna tamamen eminim.

4- Sayın Savcı, (**Tahsin Berkem**'in bilâhare **Mihri Belli** lehinde olarak ifadesinden rücu etmesi **Mihri** ile yaptığı muhabere neticesidir. Bunu göstereceğiz) diye buyuruyorlar. Hangi muhabere? Ne için iddialarını isbat buyurmadılar?

Mihri ile **Tahsin**'in o sıralarda ve o anlarda muhabere etmeleri-

ne imkân yoktu. **Tahsin** de, **Mihri** de en sıkı nezaret altında idi. Polis mal bulmuş mağribi gibi (afiş hadisesinin faillerini yakaladım) diye var kuvvet ve dikkati ile sanıkları en sıkı nezaret ve tekayyüt altında bulunduruyordu. Bu şerait içinde **Tahsin** ile **Mihri**'nin muhaberesine imkân var mı idi? Sayın Savcı da öyle zannederim ki bunun imkânsızlığına lütfen kani olurlar.

5- Sayın Savcı, hadise sıralarında **Hasan Basri**'nin polisçe aranmakta olduğundan ve İstanbul polisinin elinden kuş uçmayacağından bahisle bu vaziyete nazaran **Hasan Basri**'nin o zaman İstanbul'da bulunmadığı neticesine varıyorlar.

Şayanı hayrettir: Savcılık, Emniyet Müdürlüğünde en sıkı nezaret ve takyit altında bulundurulan **Mihri** ile **Tahsin**'in, bu şartlar altında muhabere ettiklerine inanıyor, hatta bunu delil olarak gösteriyor, yani buna imkân görüyor da dışarıda bulunan bir milyonluk İstanbul şehrinde, saklanacak her türlü vasıta ve imkâna malik olan **Hasan Basri**'nin o sıralarda polisin elinden kurtulmasına imkân olmadığını iddia ediyor. İddia makamının bu bir taraflı görüşü hakikaten haksızdır. Hakikatte ise **Hasan Basri**'nin o sırada İstanbul'da bulunduğu delillerle sabittir:

a) Bir defa **Hasan Basri**'nin memleketi olan Niksar'da, ağabeyisinin yanında 1940 (6 seneden beri) senesinden beri bulunmadığı, istinabe suretile dinlenen kardeşinin ifadesile ve yapılan tahkikat ile sabittir. (duruşma zabıtnamesi sah. 289)

b) **Hasan Basri** İstanbul'da derdest edilmiştir.

c) **Tahsin Berkem** afiş asma işini **Hasan Basri** ile yaptığını esbabı mucibeli, mukni bir surette itiraf etmiştir.

d) **Hasan Basri**'nin komünist partisi azalarından olduğu polisçe müsellemdir.

6- Müvekkilimin talebi üzerine şahit olarak dinlenmesine yüksek heyetinizce karar verilen fakat her nedense kendisine tebligat yapılmayan şahit **Osman Paçalı**'nın Emniyet Müdürlüğünde (**Tahsin Berkem**'in **Hasan Basri**'yi tanımadığını zannettiğini) mübeyyin ifadeyi, iddia makamı **Mihri Belli**'nin afiş hadisesile ilgili bulundu-

ğuna delil olarak zikrediyor. Bu da çürük bir iddiadır. **Tahsin Berkem, Hasan Basri**'yi tanımakta hatta pek iyi tanımaktadır, bunu isbat için delillerimiz şunlardır:

A- **Hasan Basri**'nin ölümünden evvel Emniyet Müdürlüğünde verdiği ifadede **Tahsin Berkem**'i tanıdığını açıkça bildirmesi (polis tahkikat dosyası 22 sayılı 21.1.1945 tarihli zabıt varakası)

B- **Tahsin Berkem**'in **Hasan Basri**'yi tanıdığını, hazırlık ve son tahkikatta söylemesi ve **Basri**'nin hususiyetlerine dair teferruatlı ve mukni malûmat vermesi (polis tahkikatı meşrubat listesinde, 4 No. ile kayıtlı **Tahsin Berkem**'in ifadesi, aynı sanığı hazırlık tahkikat ifadesi ve duruşma zabıtnamesi sahife 9-11).

C- **Mustafa Göksu**'nun, **Tahsin Berkem**'in **Hasan Basri**'yi tanıdığını söylemesi (hazırlık tahkikat dosyası sah. 259).

D- Ve nihayet İleri Gençler Birliği davası polis fezlekesinin 3. sahifesinde **Tahsin Berkem**'in **Basri**'yi tanıdığı hakikatinin de teslim edilmesi.

Bütün bu müdellel izahatımızdan anlaşılacağı üzere afiş hadisesinde **Mihri**'nin bir alâkası yoktur. Ve bunun hakkında en ufak bir delil bile mevcut değildir. Zaten afiş hadisesi ifratçı bir harekettir. **Mihri** bütün hayatında ifratçı ve heyecanlı olmamıştır. Bunu uzun süren duruşmalarda sayın heyetinizin de görüp anlamış olduğuna kaniim. Meselâ bir duruşmada **Mihri**'den sorulmuştu:

– Baltacıoğlu konferansında bulunmadın mı?

Mihri bu yolda cevap vermişti:

– Ben bulunmadım. Bulunsa idim gürültü yapılmasını hoş görmezdim. Çünkü fikre karşı fikirle mukabele ve mukavemet edilmelidir, ben buna taraftarım. (Duruşma zabıtnamesi sah. 166-178).

Bu ifade **Mihri**'nin tam karakterini gösterir. Kendisini tanıyanlar bilirler ki, **Mihri** mutedil, ifratlardan müçtenip bir gençtir. Hususile afiş hadisesi gibi hareketleri hoş görmez.

Netice:

Afiş hadisesinde **Mihri**'nin de alâkası olduğu yolundaki iddia da

yersiz ve gayri varittir.

Şimdi savcılığın tatbikata müteallik taleplerinin reddine geçiyorum:

1- Müvekkilim **Mihri**'nin komünist partisine mensup olduğu ve partinin mümessili sıfatile üniversite şubesini kurduğu hakkında şayanı itibar hiç bir delil yoktur. Ortada sübut bulmuş bu yolda bir fiil olmadığına göre de fiilin suç olup olmadığını, fiil suç ise anâsırına nazaran kanunun hangi maddesine uygun bulunduğunu tetkiki yersiz bulmaktayım.

Fakat farzı mahal kaydile bir an için, sayın savcının mecruh ve muallel delillere dayanarak ve bunu istediği gibi şişirerek indî ve tahminî bazı hükümlerle tertip ve tanzim buyurduğu nizamname ile bir birlik kurulduğunu kabul etsek bile savcılığın bu muhayyel nizamnamesile teşkil edildiği iddia olunan Birlik; T.C.K.'nun 141'nci maddesinin 1 ve 2'nci fıkralarındaki suçları teşkil edemez.

Muhayyel nizamnamenin münderecatı, bahsi geçen madde fıkralarındaki suç vasıf ve unsurlarına hiç bir suretle uymamaktadır.

Savcılık (Birliği kuranların maksatları komünist bir teşekkül vücude getirmekti, ama bunu maskelediler ve bu suretle zahiren legal görünecek bir nizamname tanzim ettiler. Şu halde vücude getirdikleri teşekkül, komünist bir teşekküldür) buyuruyorlar; farzı muhal olarak bu dediklerini doğru addedelim. Fakat bu tıpkı (senin maksadın Mehmedi öldürmekti ama maksadını maskeleyerek yalnız okşadın, şu halde sen katil suçu işlemişsin demektir, idamın lâzım gelir) şeklinde bir iddiaya benzer ve o kadar garip ve gayri varittir.

Suçun teşekkülü için mücerret kastı cürmi kifayet etmez. Fiili cürmi de lâzımdır. Madem ki sayın savcının muhayyel nizamnamesi, komünist bir teşekküle uyacak bir nizamname değildir, kurumların maksadı ne olursa olsun, birliği komünist bir kurul saymamıza imkân yoktur.

Bu bahiste söylenecek bir çok sözler ve hukukî müdafaalar vardır. Fakat tekrar ediyorum, sanıklara isnat olunan fiili o kadar sübut bulmamış görüyordu ki, bu nokta hakkında fazla izahat vermeye bi-

le lüzum görmemekteyim.

2- Savcılık, **Mihri** hakkında askerî ceza kanununun 148 inci maddesinin de tatbikini istemekte ve buna sebep olarak askerî talebe **Yusuf Atılgan** ve **Kenan Uluğ** ile Yd. Sb. **Tayyar Uslu'**nun da birlikte kayıt ve kabul edilmiş olduğunu ileri sürmektedir. Farzı muhal olarak birliğin kurulduğunu, komünist partisine bağlı bir şube olduğunu ve isimleri geçen askerî şahısların da birliğe kayıt olunduklarını kabul etsek bile hadiseye askerî ceza kanununun 148 inci maddesinin (b) fıkrasını tatbik etmeye imkân yoktur.

Çünkü:

Bahsi geçen kanun fıkrasında aynen (T.C.K.nunun ve 142 ve 141 maddelerinde yazılı olan cürümleri ordu içinde veya ordu mensupları ve askerî fabrika ve müesseselerdeki müstahdemler veya işçiler arasında işleyenler...) denilmektedir.

Bu hükümlere göre bahis konusu suçların,

1- Ordu içinde,

2- Veya ordu mensupları arasında,

3- Askerî fabrika ve müesseselerdeki müstahdemler, işçiler arasında işlenmesidir ki, 148. maddedeki teşdit hükmünün tatbiki icap etmektedir.

Halbuki:

1- Bir defa iddiaya nazaran sanıklara isnat olunan suç ordu içinde işlenmemiştir.

2- Aynı suç Askerî Fabrikalar ve Müesseselerdeki müstahdem ve işçiler arasında da işlenmemiştir.

3- Ordu mensupları arasında dahi işlenmemiştir.

Çünkü:

a) Askerî Ceza Kanununun 16 ıncı maddesindeki tarife göre ordu, kara, deniz ve hava kuvvetleri demektir o bunlara şamildir.

b) **Yusuf Atılgan** ile **Kenan Uluğ** askerî talebedirler. Bu askerî talebelerin talebe bulundukları müddetçe, yani mektepten neşet edip orduda vazife alıncaya kadar, ordu ile bir alâkaları yoktur. Ne kara,

ne deniz ve ne de hava kuvvetlerine mensubiyetleri mevzuubahs değildir. Bölükleri, taburları yoktur. Şu halde talebe bulundukları müddetçe kanunun tabiri veçhile (ordu mensubu) değildirler. Yalnız Askerî Ceza Kanununun 3 üncü maddesinde denildiği gibi (askerî şahıs) dırlar. 148 inci maddenin (b) fıkrasında ise askerî şahıslardan bahis yoktur.

Şu halde bu çocukların **Mihri** tarafından mefruz birliğe kaydedilmiş bulunduğunu kabul etsek bile hadiseye 148/b nin tatbikine imkân yoktur. Bunu iyi anlamış olan hazırlık tahkikatı yargıcı. As. Ad. Hk. **Halit Ulusoy** da, son tahkikatın açılmasına dair olan kararında müekkilim hakkında bu maddenin tatbikini istememiştir.

c) **Tayyar Uslu**'ya gelince; bu genç savcılığın suç telâkki ettiği fiili işlediği tarihte askerlikle bir münasebeti yoktu. Çok sonra Yd. Sb. O.na gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmıştır. Şu halde kendisinin ordu mensubu olarak birliğe kayıt ve kabulü mevzuubahs olamaz ve iddia edilemez.

Bu husus hakkındaki iddiamızın doğruluğu, **Tayyar Uslu**'nun hangi tarihte Yd. Sb. O.na gittiğinin ve hangi tarihte İstanbul'dan ayrıldığının tesbiti ile tahakkuk edecektir.

d) Kaldı ki gerek **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan,** gerekse **Tayyar Uslu**'nun birliğe **Mihri** tarafından kabul edildiği hakkında en ufak bir delil, hatta -son iddiaya gelinceye kadar- en ufak bir iddia da mevcut değildir.

Sanık **Yusuf Atılgan** ve **Kenan Uluğ**'un hazırlık ve son tahkikat ifadelerinde müekkilimin ismi geçmemektedir. Her ikisi de İleri Gençler Birliğinden haberdar olmadıklarını söylemişlerdir. **Mihri Belli** bu iki genci tanımamaktadır. **Tayyar Uslu** ile hiç bir samimiyeti yoktur. Bu gence 945 yılı başlarında bir defa rastlamıştır.

(Kenan Uluğ duruşma zabıtnamesi sah. 18, Yusuf Atılgan duruş-

---

(*) "tarafında" olmalı.

ma zabıtnamesi sah. 20, **Tayyar Uslu** duruşma zabıtnamesi sah. 100, **Mihri Belli** duruşma zabıtnamesi sah. 166)

Binaenaleyh sayın savcının tatbikata müteallik bu görüşleri de yerinde değildir.

Sayın Yargıçlar,

Otuz sekiz senelik bir hukukçuyum. Bu uzun meslek hayatım esnasında, bu kadar zayıf ve temelsiz bir dava görmedim. Öyle bir dava ki bir kumru yuvası kadar zayıf ve temelsiz fakat buna rağmen müekkilim ve diğer bazı sanıklar on beş ayı mütecaviz bir zamandan beri mevkuf bulunmaktadırlar. Bütün bu gürültünün, en ehemmiyetsiz hadiseleri şişirip büyültmenin sebebi, bazı vazifeli kimselerin ifrat derecede, hakikat, makuliyet ve adalet hududunu fersahlara aşacak çapta başarı hırslarıdır. Ama öbür tarafta en güzide ve münevver vatandaşlar, üniversite mensupları hocalar ve talebeler mahv ve perişan oluyorlarmış! Onlarca bunun hiç ehemmiyeti yok!

Mesele şu şekilde başlamış ve cereyan etmiştir:

Afiş hadisesi vuku buluyor. İstanbul Emniyeti, failleri yakalamak için var kuvvetile faaliyete geçiyor. Nihayet **Tahsin**'i yakalıyor. Cebir ve işkenceden kurtulmak için **Tahsin, Mihri**'nin bu işte ilgili olduğunu söylüyor. **Mihri**'yi ve diğer çocukları yakalıyorlar. **Tahsin,** tahkikat sırasında **Mihri** aleyhindeki ifadesini tashih ederek doğruyu söylüyor. Fakat aynı zamanda İleri Gençler Birliği meselesi de ortaya çıkıyor. **Tahsin**'in ve **Mihri**'nin yaptığı afiş işi ile İleri Gençler Birliği arasında irtibat arıyorlar, bulamıyorlar. Bir aralık bu işlerde bir Hükûmet taklibi mahiyeti görüyorlar; yahut araya bu mahiyette bazı meseleler karıştırmayı muvafık görüyorlar; memlekete hizmet etmiş bazı büyük şahsiyetler üzerinde duruyorlar. Ayrıca müslüman sosyalisttir diye haklarında dedikodular olan diğer bazı tanınmış kimseler üzerinde de duruyorlar. Fakat bunları işe karıştırmaya imkân bulamıyorlar. Nihayet meselenin üzerine bir avuç kızıl biber atmakta ve birliğe komünist bir mahiyet vermekte karar kılıyorlar; bütün tahkikat hakikati de ona göre ve malûm şartlarla sevk

ve idare ediyorlar. (İstitrat: Sayın savcı iddianamesinde bir maskelemekten bahsediyorlar. İleri Gençler Birliğine maskeyi kimlerin taktığına dikkat buyurulmasını rica ederim.)

İşte, bütün bu sanıkların on beş ayı geçen mevkufiyetlerinin, sürüklenmelerinin, buna sebep olan zihniyet ve davranışın iç yüzü bundan ibarettir!

Onlara komünist diyorlar. Tertemiz niyetlerle, Kemalist bir gaye ile kurmak istedikleri bir birliğe, komünist partisinin bir koludur diyorlar. Bu iddialarında da; müvekkilimin falan komünistlerle görüşmesini, sevki tecessüsle bülten alıp okumasını, Birliği kurmayı düşünen bir sürü genç arasında bir iki tane de sabık hücre âzası bulunmasını ve nihayet (cereyan şartlarını tekrarlamak istemediğim) emniyet dairesindeki tahkik esnasında sanıklardan bazılarına verdirilen ve sonra aynı sanıklar tarafından yüksek mahkemeniz huzurunda sebep beyanı ile tashih edilen ifadelere dayanıyorlar.

Çok müteessirim ki değerli bir meslek adamı olan Sayın savcı da Emniyet mensuplarının bu noktai nazarına itimat ve iştirak buyurmuşlardır.

Sayın yargıçlar,

Temiz vicdanınıza ve muttasıf olmanız gereken bitaraflığınıza müracaat ediyoruz. Bu derme çatma deliller ile, bu münevver vatandaşların komünistliklerini, komünist bir teşekkül kurduklarını subut bulmuş görmeğe imkân var mıdır?

Memleketimizdeki bazı mevzuata, siyasî ve idarî telâkkiyata göre bir kimseyi komünistlikten dolayı en küçük bir cezaya mahkûm etmek, o vatandaşı hukuk dışı etmek, adeta vatandaşlıktan ıskat eylemek demektir. Yani komünistlikten mahkûm edilen vatandaş vatanından manen kovuluyor, vatan da ondan ve onun hizmetlerinden mahrum kalıyor demektir.

Hayır Sayın yargıçlar, nasıl bir genç olduğunu, vatanına ve milletine ne kadar derin bir bağlılık taşıdığını müdafaamın başında anlattığım, Kemalizmi en derin manasile kavramış ve Atatürk'ün,

Türk milletinin özlediği tipte bir genç olan müvekkilimin ve birer vatan severlik, ahlâk ve karakter pırlantası olan diğer gençlerin tamamile bir Kemalist gayeli bir birlik kurmak istediklerinden dolayı yüksek mahkemenizce en ufak bir damga ve mahkûmiyete uğratılmayacaklarına eminim.

Elinizdeki dava, Kemalizm ile, Türk inkılâbı ile ve Türk üniversitesi ile ilgili bir davadır. Bundan dolayı vereceğiniz hüküm, tarihe, Türk inkılâp tarihine geçeecktir. Bu memlekette, verdiği fetvaile Yavuz Sultan Selim gibi bir Türk cihangirine adalet yolunu gösteren, onu adaletsizce muameleden koruyan Zembilli Ali Efendi gibi, emniyet teşkilâtının bütün gayretlerine ve Yargıtayın mufassal nakz kararına rağmen, bir suikast davasını adalet gereğince halde ısrar eden Ankara Ağır Ceza mahkemesi yargıçları gibi, hakimler de görülmüştür. -Misallerini teeddüben saymayacağım- başka türlü hakimler de görülmüştür. Yüksek mahkemenizin birinci sınıf hakimler gibi adaletten ayrılmayacağına emniyetim vardır ve bunu bekliyorum.

Huzurunuzda hörmetle eğilirim.

Sanık **Mihri Belli** müdafii Avukat

Hayrettin Belli

(*) Atıfta bulunulan Nizamname Taslağı için bknz. s. 166 vd.

Mihri Belli'nin Yargıtay Başvurusu

İstanbul Merkez Komutanlığı Askeri Kapama Evi
Müdürlüğü elile
Ankara: Askeri Yargıtay Yüksek Başkanlığına
sunulmak üzere
İstanbul 1. No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesi Amiri Adliliğine

Gerekçeli Yargıtaylama Layihasıdır.

Esas No.: 619
Karar No.: 664

Temyiz eden: Halen Askeri Ceza evinde kapalı ve İstanbul, Şişli, Halaskargazi Caddesi No.318'de oturur 331 doğumlu Hayrettin oğlu **Mihri Belli**.

Temyiz olunan: İstanbul 1. No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesinin iki sene ağır hapis ve bir sene Merzifon'da emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmama dair 25/2/946 tarihli 619 esas, 664 karar sayılı mahkumiyet hükmü.

Temyiz müddeti: Gerekçeli hüküm tarafıma 15/4/946 tarihinde tebliğ edildiğine göre işbu temyiz layiham kanuni müddeti içinde sunulmaktadır. (Mufassal ek layihada mütemmim izahat verilecektir.)

Temyiz itirazlarım:

(Bu layihada müdafiim tarafından ele alınmış olan noktalara ya hiç temas edilmemiş yahutta bunların üzerinde pek az durulmuştur.

Afiş Asma Meselesi:

Mahkeme, sanık **Tahsin Berkem** ile birlikte Süleymaniye Camii

minaresine afiş asmağa teşebbüs edenin benim olduğum kanatine varmıştır. Bu kanaata mesnet olarak gerekçeli hükümde başlıca şu deliller gösterilmektedir:

1) **Tahsin Berkem**'in polis tahkikatı esnasında verdiği birbiriyle mütebayin üç ifadeden ikincisi.

2) **Mehmet Keskin**'in polis tahkikat dosyasında bulunan şehadeti.

3) **Reşat Fuat Baraner**'e göndermek maksadiyle yazdığım mektupta bulunan bazı kayıtlar.

4) **Eleanora Taller**'in şahadeti.

Yukarıda sıralanan mülahazaları kısaca inceleyelim:

1) Müdafiim ve ben müdafaalarımızda **Tahsin Berkem**'in polis tahkikatı esnasında hangi haleti ruhiye altında benim ismimi ortaya attığını ve nasıl sonradan mukni ve müdellel bir surette hakikatı, yani benim afiş asma hadisesiyle ilgim olmadığını söylediğini izah etmiştik. Bu müdafaalarımızın gerektiği gibi etraflı surette tahlil ve ta'lil edilmeden hükme varılması yolsuzdur.

Tahsin Berkem'in polise verdiği son ifadenin ve hazırlık ve son tahkikat ifadelerinin mukni delil gösterilmeden muteber addedilmesi, ancak aleyhimdeki sözlerinin kanaate mesnet ittihaz edilmesi de mahkemenin fikri sabit ile hareket ettiğini gösterir.

2) **Mehmet Keskin**'in polise verdiği ifadeyi müdafaanamemin 17 ve 18. inci sahifelerinde uzun uzadiye tahlil etmiş ve bu ifadenin aleyhimde değil lehimde bir delil olduğunu belirtmiş bulunuyorum. Bu tahlile gerekçeli hükümde hiç temas edilmemesi yolsuzdur.

3) **Reşat Fuat Baraner**'e hitaben tarafımdan yazılan mektup kanaat lehine delil telakki edildiği halde,

a) Duruşma zabıtnamesinin 295 nci sayfasında bulunan bu konuya dair izahatım etraflı bir tahlile tabi tutulmamıştır.

b) İddia makamı bu mektubu müdafaaların başladığı ve vekilimin müdafaanamesini mahkemede okuduğu gün delil olarak ortaya atmıştır. Bu sebepten vekilimin müdafaasında bu konuya temas edilememiştir.

Diğer taraftan yalnız mektuba ek olan kısımlar duruşma zabıtnamesine geçirilmiş ve asıl mektuptan bahsederken "Bazı sanıkların ifadelerinin hülasalarını ihtiva ettiği görüldü kaydı ile iktifa edilmiştir. Bundan sonra bu mektubu ne için göndermek lüzumunu his ettiğim benden soruldu, ben de, duruşma zabınnamesini 295'nci sayfasındaki cevabı verdim.

Muhakeme esnasında alelacele okunmuş olan bu mektup hükmün başlıca mesnedini teşkil etmektedir. Halbuki iddia makamının esas hakkındaki mütaleasında bu delilden bahsedilmediği gibi, gerekçeli hükümde iktibas edilen bu mektuptaki ayrı ayrı kayıtlar hakkında bana sual tevcih edilmedi.

c) Müdafaa safhası başladıktan sonra dava dosyasını tetkik etmek imkânını bulamadım. Zira o sırada hemen her mesai günü duruşma yapılmakta idi. Bir seneden fazla müddet evvel yazılmış olan ve duruşma zabıtnamesine geçirilmeyip mahkemede çarçabuk okunan bu mektubun muhtevası ancak umumi hatları itibariyle malumumdu. Mektuba yazdıklarımı teferruatiyle hatırlamam mümkün değildi. Bu bakımdan kendi müdafaamda bu konuyu teferruatlı bir surette tahlil etmeme imkân verilmemiştir.

d) Müdafaanamenin 10 ve 11'nci sahifelerinde muhtasar bir surette bu konuya dair müdafaada bulunduğum halde bu müdafaamdan gerekçeli hükümde bahsedilmemektedir.

Yukarda sıraladığım sebepler itirazlar birer bozma sebebidir.

4) Mahkeme polis tahkikatı safhasında dinlenen **Eleanora Taller**'in şehadetini delil olarak ileri sürmektedir. Bu şahidin ifadesi duruşma esnasında okunmamıştır. Hükmün buna rağmen **Eleanora**'nın şehadetine istinat ettirilmesi A.M.U. Kanununun 175'nci maddesi hükümlerine aykırıdır.

Mahkeme afiş meselesiyle ilgim bulunduğu kanaatine varırken vekilimin müdafaanamesinin 24'ncü sayfasında gösterilen bu kanaat aleyhine delilleri ya hiç nazarı itibare almamış yahut da gerektiği gibi derin bir tahlil ve tâ'lile tabi tutmamıştır. Bu da müdafaa hukukuna ve kanuna muhalif ve yolsuzdur.

İleri Gençlik Birliği

Birliğin hüviyeti:

Mahkeme İleri Gençlik Birliğinin, Komünist partisinin teşvik ve tasvibiyle kurulmuş gizli, siyasi bir teşkilat olduğu kanaatına varmaktadır. Birliğin Kemalist bir talebe meslek birliği olduğunu ve henüz tasarı halinde bulunduğunu belirten ve gayelerini izah eden tarafımdan mahkemeye sunulmuş olan nizamname taslağının da hakikatle kabili telif olmadığı neticesine varmaktadır.

Mahkeme bu kanaatına mesnet olan bazı deliller serdetmektedir, bunlar:

1) Şahitlerden **Safter Tarım**'ın ve **Nevzad Sudi Odyakmaz**'ın, nizamnamenin iki ila üç sahifeden ibaret bulunduğunu söyledikleri halde, benim hakiki nizamname taslağının bir benzeri olduğunu iddia ederek mahkemeye sunduğum yazının beş sahifeden ibaret olduğu. Bu itibarla iddiamın maddeten çürük olduğu.

Bu delil alildir, çünkü:

a) Şahit **Safter Tarım** birliğin nizamname taslağı sanık **Gölpınarlı** tarafından kendisine okunduğu zaman bu meseleye karşı ilgi duymadığını ve ehemmiyet vermediğini söylemiştir. Şahit yazıyı eline alıp okumamıştır. Bu yazı kendisine okunmuştur.

Nizamname taslağının okunmasının takribi tarihi ile tanığın şehadette bulunduğu tarih arasında birbuçuk seneye yakın bir zaman geçmiştir. Bu sebeplerle şahit hafızasına güvenerek nizamnamenin sahife adedi hakkında tahminlerini söylemiştir. Bunun bir kıymeti olamaz.

b) **Nevzad Sudi Odyakmaz**'ın İleri Gençlik Birliği nizamname taslağını görüp görmediği meşkük kalmıştır. Kendisine bu yazıyı verdiği iddia edilen sanık **Sefa Yurdanur**'un nizamnameyi değil, vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesi yazısını vermiş olması muhtemeldir. Tanığın okuduğu yazının muhtevasına dair sözleri bu ihtimalin kuvvetli oluduğunu göstermektedir.

c) Mahkeme yukarda ismi geçen tanığın ifadelerini almakla ikti-

fa etmiş, bu konuya temas etmiş bulunan yeminli şahit **Haşmet Akal'ın** sözlerini ka'le almamıştır.

Haşmet Akal bu ifadesinde, kendisine sanık **Nuri İyem** tarafından verilen nizamname taslağının dört ila beş sahifeden ibaret olduğunu fakat bu yazının uzun olduğunu görerek okuyamayacağını söylediğini, **Nuri'nin** yazının neye dair olduğunu anlatmasını istediğini beyan etmektedir. (Dur. Zabt. S.202)

Mahkemenin bu kıymetli delili cerhetmeye bile lüzum görmeden aleyhimde bir kanaate varması yolsuzdur.

2) Mahkeme Kemalizm ve anti-faşistlik vasfının bir talebe meslek birliğine takılmasını kabili izah görmemektedir (gerekçeli hk. S.38/39) Sunduğum nizamname taslağında bu konuya temas edilmiş ve gereken izahat verilmiştir. Burada şunu söylemekle iktifa edeyim ki, Kemalizm ve anti-faşizm tabirlerini dar, siyasi bir mana içine hapsetmek doğru olamaz. Mürteci fikir ceryanları olduğu gibi ileri ve Kemalist manada inkılapçılıkla kabili telif fikir ve sanat ceryanları mevcuttur. İnkılapçı fikir ve sanat hareketlerini desteklemeyi istihdaf etmiş olmasından İleri Gençlik Birliğinin siyasi bir teşkilat olduğu neticesinin çıkarılması olsa olsa tabirlerin şümulu hususunda mahkeme ile benim aramda mevcut fikir aykırılığından ileri gelmiş olabilir.

3) Birliğe talebe olmayanların da girebileceği gerekçeli hükümde ileri sürülmekte, bundan da teşkilatın bir talebe meslek birliği olmadığı neticesi çıkarılmaktadır. (G.H. s.39)

Talebe olmayanların birliğe girmeleri için teklif yapıldığı doğru değildir. Mahkemece misal olarak gösterilenlerden Doktor **Safter Tarım'a** İleri Gençlik Birliğine üye ol diye bir teklif vaki olmamıştır, tanık şehadetinde böyle birşey söylememektedir. Esasen duruşmadaki ifadesi ve müdafaası mahkemece muteber görülen ve beraatine hükmedilen **Gölpınarlı, Sefa Yurdanur'un** nizamname taslağını kendisine fikrini almak ve mümkünse maddi yardımını temin etmek için verdiğini ve kendisinin bu maksatla yazıyı doktor **Saf-**

ter'e okuduğunu beyan etmiştir. **Kemal Karaca'**ya da müracaat olsa olsa bu gaye ile yapılmış olabilir.

Gene misal olarak gösterilen **Tahsin Sungur'**un, 1944 Haziranında iktisat fakültesini henüz bitirmişti. Şahit sınıfının birincisi olduğundan doktora talebesi olarak üniversiteye devam etmesi hocaları tarafından kendisine teklif edilmişti. Sungur tahsile devam edip etmeyeceği hususunda henüz kararını vermiş değildi. Binaenaleyh bu tanığın o tarihte üniversite ile ilgisini tamamen kestiğini kabul edemeyiz.

Mahkemenin bu hususu tahkik etmeden şahidin 1944 yazında Üniversite ile alakasını kati olarak kestiğini kabul etmesi yolsuzdur.

Sabri Yükselen ise, 1944 yazında liseyi bitirmiş, üniversiteye kayıt olmak üzere idi. **Sabahattin Sami Özer'**e birliğe girmesi için teklif yapıldığına dair delil gösterilmemiştir ve yoktur. Bu sanık beraat etmiştir.

Celalettin Önyay her ne kadar köprü ve şoseler müdürlüğünde çalışmakta idi ise de bu sanığın 1944 yazında iktisat fakültesi ile ilgisi kesilmiş değil idi. Sanık o tarihte üniversiteye kayıtlı bulunuyor idi. Mahkemenin bu hususu tahkik etmeden kanaatini teyid için **Önyay'**ı misal göstermesi yolsuzdur.

Sanık **Nuri İyem,** bir yüksek tahsil müessesesi olan Güzel Sanatlar akademisinden 1944 yazında mezun olmuştur. Bu sanık kendisine isnat edilen fiilleri işlediği tarihlerde akademi ile ilgili bulunmakta idi. Vaktinin mühim bir kısmını orada çalışmakla geçirmekte idi.

Mahkemede hükmün başka bir yerinde birliğin Komünist partisinin üniversite kolu olduğunu iddia etmekle tezada düşmektedir. Esasen duruşma esnasında yukarda ismi geçen tanık ve sanıkların üniversite ve birlik ile münasebetleri hakkında bize sual tevcih edilmiş değildir. Bu hali müdafaa hakkımı tehdit edici mahiyette bir usul hatası addetmekteyim.

4) Nizamname taslağının mahkemenin cereyanından faydalanı-

larak ve heyet tarafından sanıklara sorulan suallerin cevaplandırılması suretiyle yazıldığı, bu yazının muteber olması için tahkikat yargıcına veya mahkemeye daha evvel verilmesi icab ettiği iddiasına gelince: (G.H.s. 39-40)

Bir defa hazırlık tahkikatı safhasında gerek yargıç, gerekse polis nizamname taslağının ele geçtiğini söylüyorlardı. Ve vereceğimiz ifadelerle bu yazıyı teyid etmek gerektiğini, her şeyin onlarca malum olduğunu ilave ediyorlardı. Polis tahkikat dosyasında bulunan bu konuya dair ifadem dikkatle okunacak olursa burada şu manaya gelen sözler görülür: (... nizamnamedeki sağ ve sol ifratlarla mücadele edileceği noktasına dikkatinizi çekerim...)

Bu sözlerden yukardaki iddiamın doğruluğu istihraç edilebilir. Mahkemeye sevk olunduktan sonra, diğer sanıklar üzerinde müessir olmam göz önünde bulundurularak ihtilattan men edildim. Sorguya çekilen sonuncu (ellinci) sanık ben oldum. Ehemmiyetsiz bazı hususlara dair duruşma esnasında maruzatta bulunmak istediğim zaman, ancak sıram geldiği vakit bana söz hakkı verileceği hatırlatıldı. Diğer sanıkların telkin altında kalmamaları için azami titizlik gösterildiği bu sıralarda benim daha polis müdürlüğü hücrelerinde hazırladığım nizamname taslağını mahkemeye sunmam imkansızdı. Mahkeme bu yazıyı diğer sanıklara talimat vermek maksadiyle huzurda okutmak istediğim zannına kapılacak ve bunu red edecekti. Binaenaleyh "niçin sorgusunun yapılmasını bekledi ve daha evvel yazıyı vermedi" suali, tahkikat safahatından bi'haber bir kimse için mantıki görülse bile, bu sualin mahkeme tarafından sorulması haksızdır.

Yazıda duruşma esnasında bazı sanıkların maruz kaldıkları sualleri cevaplandırır mahiyette kayıtlar bulunmasından aleyhte bir netice istihraç edilemez. Çünkü bu sualleri soran yalnız mahkeme heyeti değildir. Kendisine bu meseleden bahsedildiği takdirde herhangi bir kimsenin bu noktalara takılması muhtemel görülmüş, bunlar nizamnamede peşinen cevaplandırılmıştır.

5) Gerekçeli hükmün İleri Gençlik Birliğini tahlil eden kısmında mealen şöyle bir mülahaza yürütülmektedir: Bir talebe cemiyetinde ideoloji birliği olmaz, birliğe girmeyi kabul edenlerden birkaçı sabık Komünist partisi azasıdır, diğerleri de solcudur. Böyle inhisarcı bir topluluk üniversite talebesini temsil edemez. (G.H. s.40)

Bizzat mahkeme birlikle alakadar olmuş talebenin hepsinin ya komünist ya solcu olduğu iddiasını cerh etmektedir ve böylelikle tenakuza düşmektedir. Gerekçeli hükmün 58'nci sayfasında aynen: 'Her çeşit siyasi ideolojileri benimsemiş olan münevver gençler bir araya toplatılarak İleri Gençlik Birliğinin teşkiline' karar verildiği ileri sürülmektedir.

Mahkemenin bu mübayenete düşmesi birlik ile ilgili kimselerin ya komünist, yahut da solcu diye kestirilip atılması hususunda hakimler heyetinin de tereddütte olduğunu gösterir.

Birlik Kurulmuş mudur?

Mahkeme İleri Gençlik Birliğinin tasarı halinde olmayıp kurulmuş ve icraatına başlamış bir gizli cemiyet olduğunu kabul etmekte, delil olarak da:

a) Toplantılar yapıldığını,

b) 19 Mayıs 1944'deki nutku vesilesiyle İnönü'ye üniversite gençliği adına bir bağlılık telgrafı çekilmesi ve icab ederse Turancılar aleyhinde bir miting tertip edilmesi için talebe birliği nezdinde teşebbüste bulunulması.

c) Bir mecmua çıkarılmasının düşünülmesi, bu maksatla para toplanılması.

d) Sulh günü için bir merasim tertip edilmesi lüzumu hakkında görüşmeler yapılması (G.H. s.75)

Bu delillerden mahkemenin vardığı netice çıkarılamaz, çünkü:

a) Toplantıların yapılması mücerret olarak bir teşkilatın mevcudiyetine delalet etmez. Kurulması tasavvur olunan legal bir teşkilatın müteşebbislerinin bir araya gelerek, toplantılar yaparak cemiye-

tin mahiyet ve gayeleri hakkında münakaşalar yapmaları, ihzarı mahiyette bazı teşebbüslere girişmeleri gayet tabii bir şeydir.

b) Talebe cemiyeti reisi nezdinde yapılan yukarda sözü geçen teşebbüs de teşkilatın kurulduğunu değil kurulmadığını gösterir. Bu bizim lehimize bir delildir.

c) Mecmua çıkarılması için para toplamak laletteyin birkaç kişinin teşkilat kurmadan yapabileceği bir şeydir.

d) Sulh günü bir nümayiş yapılması etrafında konuşmalar yapmak da gizli cemiyetin mevcudiyetine delalet etmez. Alakalı sanıklar ve ben sorgumuz yapıldığı zaman böyle bir merasimi düşündüğümüzü ve bunun için ilgili resmi makamların yardımını temin hususunu nünakaşa ettiğimizi söylemişlerdir. Bu husus mahkemece nazarı itibara alınmamıştır.

Birliğin kurulmamış olduğuna, tasavvur halinde bulunduğuna bu birliğin bir talebe meslek birliği olduğuna dair deliller vekilimin müdafaanamesinin 17'nci sahifesinde sunulduğu halde, gerekçeli hükümde bunlar ya hiç nazarı itibara alınmamış yahut da pek sathi bir tahlile tabi tutulmuştur. Bu bakımdan hükmün bozulması gerekir.

Mahkeme tarafından delil olarak kabul edilen şahitlerden doktor **Safter**'in ifadesinin ancak aleyhte olan kısımları ele alınmış, lehteki sözleri göz önünde tutulmamıştır. Aynı taktik diğer şahit ifadeleri hakkında da kullanılmıştır. Bu da nakzı mucip bir usul hatasıdır.

Mahkeme duruşma esnasında sanıkların ifadelerinin tarafımdan ayarlandığını, bundan ötürü duruşmadaki ifadelerin kıymetsiz olduğu, hazırlık tahkikat ifadelerinin ihticaca layık bulunduğu neticesine varmaktadır. Sekiz ay süren duruşmaları keenlemyekun addetmek şüphesiz ki adaletle kabili telif değildir.

Bir kerre mahkeme benim diğer sanıklara telkinatta bulunduğum iddiasını ortaya atmakta fakat delil göstermemektedir. Hakikat şudur ki benim sorgum yapıldığı güne kadar telkinat değil ufacık bir temas imkânı yoktu. Diğer sanıklar askeri ceza evinde mevkuf bulundurulduğu halde, ben merkez komutanlığında bulunduruluyorum. Bu husus mahkemenin de malûmudur.

Dava dosyasında bulunan aşağıdaki vesikalar, ihtilattan memnuiyetin ne büyük bir titizlikle tatbik edildiğini gösterir:

Gönderen	Tarih	Sayı
Sıkı Yönetim K.lığı	16/5/945	45-15932
İst. Mr. K.lığı	10/4/945	650-62
İst. Mr. K.lığı	21/5/945	60671/339
İst. Mr. K.lığı	26/5/945	60671/339
1. No.lu Sıkı Y. Mahkemesi	13/6/945	2106/619
Sıkı Yönetim K.lığı	7/4/945	45-15682
Emniyet I. Şube Md.	9/4/945	6655-2544

Farzı muhal olarak temas imkânını bulduğum ve telkin yaptığım kabul edilse bile, ekseriyetini tanımadığım elli sanık üzerinde müessir olabileceğim ve aksi istikamette yapılan telkinata galebe çalabileceğimi ve istisnasız olarak bütün sanıkları bence matlup olan ifadeyi vermeye sevk edebileceğimi mümkün görmek realist bir düşünüş olamaz. Hakikat şudur ki, sanıklar terör havasından kurtulur kurtulmaz, hazırlık tahkikatını yapanların yersiz faraziyelerini teyid etmek mecburiyetini hissetmemişler doğruyu söylemişlerdir.

Hazırlık tahkikat ifadelerinin kerhe müstenit binaenaleyh kıymetsiz olduğunu isbat sadedinde kırk sanık müşterek bir dilekçe ile polis müdürlüğünde bir keşif yapılması talebinde bulunduk. Bu talep red edildi. Bu keşif yapılmadan, işkence yapılmadı kanaatine varılması yolsuzdur. Mahkeme bu kanaatı teyid için şu delilleri serdetmektedir:

a) Sanıkların aleyhine ifadeleri polisin tesni etmesine bir sebep olmadığı. Sun'i delil ihdasına kadar polisi sürükleyecek maddi ve psikolojik sebeplerin bulunmaması.

b) Hakime veya ailelerine, sanıkların işkence yapıldığı günlerde şikayette bulunmamaları.

c) Dayak atıldı iddiasının duruşma bir hayli ilerledikten sonra ortaya atılmış olması.

d) Şahitlerden yalnız birisinin dayak yediğini söylemesi, diğerlerinin böyle bir şehadette bulunmamaları.

e) Sanık **Orhan Bağman'ın**, müdüriyette işkence gördüğünü mübeyyin daha evvel mahkemeye sunduğu dilekçenin hakikatı aksettirmediğini, polise verdiği ifadenin doğru olduğunu, duruşmanın sonlarında ileri sürmesi.

f) Sanıkların işkence yapıldığına dair delil serdetmemeleri.

Yukardaki mülahazalar delil kıymet ve vasfını haiz değildir.

Bunu göstereceğim:

a) Polisin sanıklar aleyhine hareket ederek, sun'i deliller ihdas etmesine bir sebep olmadığı iddiası hakikatla kabili telif değildir. Müdafaamda belirttiğim gibi İleri Gençlik Birliğine benzer teşebbüsler bizim memleketimizde yeni bir şey olduğu için bu davanın hazırlık tahkikatını yapanlar, meseleyi iptidasından kavrayamadılar ve gaf üzerine gaf yaptılar. Bilgisizlik ve tecrübesizliklerini telafi etmek için tazyiki artırmak yolunu tuttular. Bunun neticesi olarak meşru gösterilmesi gereken bir ölüm ve iki intihar teşebbüsü gibi hadiseler oldu. Tahkikatı yapanlar bunun üzerine bizi 'Kemalist bir meslek birliği istiyorlardı, kanuna aykırı bir halleri var mı, yok mu tahkik edin" diye mahkemeye sevk edemezlerdi. Böyle yaptıkları takdirde mesuliyetler yüklenirlerdi. Kendilerini müşkil mevkiden kurtarmak için meseleyi izam etmek yolunu tuttular. İşte polisi aleyhimize delil tesniine sevk eden psikolojik sebepler bunlardır.

b) Sanıkların ailelerine veya hakime şikayet etmemiş olmaları da işkence yapılmadığına delalet etmez. Çünkü; sorgu yargıcının işe el atmasından sonra da işkence devam etmiştir. Adli yargıç tahkikata 20/12/944 tarihinde el atmıştır. **Hasan Basri Alp'**in ölümü, **Sefa Yurdanur'**un intihara teşebbüsü bu tarihten sonradır. İşkence yapıldığını yargıcın bilmediğini farz etmek safdillik olur. Binaenaleyh bu istikamette bile şikâyetin netice vermeyeceği bedihidir. Netekim daha geniş selahiyeti olan mahalli mahkemeye bu konuya dair yaptığımız müracaatlar bir netice vermemiştir.

Ziyarete gelen aile efradına şikayet meselesi de göründüğü kadar kolay birşey değildir. Pek ender yapılan ziyaretler, birçok polisin müvacehesinde oluyor, mevkufa tahkikata dair tek kelime söylememesi ikna edici bir dille daha önce sıkı sıkı tenbih ediliyordu. Diğer taraftan mevkuflar ziyaretçilerini müzdarıp etmemek için bu konuya temastan sarfı nazar ediyorlardı.

c) İşkence yapıldığı iddiasının duruşma başladıktan bir hayli sonra ortaya atıldığı mülahazası, hakikate uymamaktadır. İlk sorgusu yapılan **Tahsin Berkem**'in zabta geçen ifadesinde kendisine yapılan işkenceden, falakadan bahis vardır.

d) Yalnız bir şahidin tokat yediğini söylemiş olması kâfidir. Diğerlerinin dayak yemiş olmamaları bu şehadeti çürütmez.

e) **Orhan Bağman**'ın tekrar ifadesinden dönerek poliste iyi muamele görmüş olduğunu ve polise verdiği ifadelerin doğru olduğunu, bunlara mugayir beyanatının hilafı hakikat olduğunu söylemesi üzerine, **Arslan Kaynardağ** mahkemede şayanı dikkat bazı açıklamalarda bulunmuştur. Hükümde **Kaynardağ**'ın beyanatına temas edilmemesi bir usul hatasıdır. Ayrıca, **Bağman**'ın tıbbi adliye gönderilerek müşahade altına alınmasına dair talebin de red edilmesi, müdafaa hukukunu tahdit edici mahiyettedir. **Orhan Bağman** müdüriyetteki ifadelerinin doğru olduğunu ve müdafaasında mütemmim malumat vereceğini söylediği halde müdafaası ile ilk hazırlık ve son tahkikat ifadeleri mübayındır.

f) Dayak atıldığına dair delil sunulmadığı iddiası da hakikata uymamaktadır. Mahkemenin elinde bir ölüm iki intihar zabıt varakası bulunmaktadır. Sanık **Kemalettin Özerdem,** halen Bakırköy tımarhanesinde bulunmaktadır. Mahkeme müdafaalarımda delil olarak serdettiğim bu noktaları, nazarı itibara almamıştır. Bu da önemli bir usul hatasıdır.

Reşat Fuat'la anlaştıktan sonra birliği kurmak için teşebbüse geçtiğim isnadına mukabil, mahkeme hiç bir delil göstermemektedir. Benim hazırlık tahkikat ifademden böyle bir mana çıkarmak doğru olmaz, bu ifade hüküm aleyhinde bir delil mahiyetindedir.

Mustafa Göksu ve **Sefa Yurdanur** gibi komünist partisi ile bir zaman ilgilenmiş kimselerin, birliğin hazırlık faaliyetine yardım etmiş olmaları, bu teşkilatın kurulduğu takdirde komünist olacağına delalet etmez. Esasen bu sanıklar benimle temaslarından sonra komünistlikle ilgilerini kesmişlerdir. Bunun aksini iddia edebilmek için bu iki sanığın içini yarıp bakmak icap eder. Bu yapılamıyacağına göre sözlerine inanmamağa hakkımız yoktur. Farzı muhal olarak, **Göksu** ve **Yurdanur** fikirlerinde israr etmiş olsaydılar bile, bir iki komünistin içinde bulunması birliği bu hüviyette bir teşkilat yapamaz. Zaman tasarrufu bakımından burada Garp demokrasilerine ait misaller vermekten imtina ediyorum.

Mahkeme, vurgunculuk ve faşizme karşı savaş cephesinden bahseden bülteni **Reşat Fuad**'dan aldığım kanaatına varmıştır. Buna delil olarak **Basri**'nin İstanbul'da bulunmasının muhtemel bulunmadığı hususunu ve **Reşat Fuad**'a hitaben yazdığım, fakat göndermekten sarfınazar ettiğim mektup gösterilmektedir.

Evvela duruşma esnasında böyle bir itham karşısında bulunduğum bana söylenmedi ve buna bir diyeceğim olup olmadığı benden sorulmadı. Bu müdafaa hakkımı tahdit etmeye muadildir.

Hasan Basri Alp'in İstanbul'da bulunduğuna dair müdafaalarımda gösterilen deliller incelenmeden **Basri**'nin 1944 yazında İstanbul'da bulunamayacağı kanaatına varılmıştır, bu da bir usul hatasıdır.

Cepheden bahseden yazıyı **Reşat**'dan aldığım iddiası hakikate tevafuk etmemektedir, çünkü:

a) **Baraner** ve arkadaşları tevkif edildikleri zaman neşriyatları da ele geçirilmişti. Bu yazı ele geçen bültenler arasında yoktur.

b) Mahkemece muteber addedilen **Sefa Yurdanur**'un hazırlık tahkikat ifadesinde cephe yazısının üzerinde Haziran 1944 tarihinin bulunduğu beyan edilmektedir. Halbuki **Reşat Fuad**'ın tevkifi tarihi 1944'ün başlarına rastlar. Bu deliller cerh edilmeden mahkemenin bir kanaate varması yolsuzdur.

Bu konu davanın neticesi bakımından pek önemli olmamakla beraber üzerinde durmaktayım, çünkü hazırlık ve son tahkikat ifadelerimin doğru olduğunu isbat ettiğim takdirde hakikatın benim tarafımda bulunduğunu göstermiş olurum.

Tahkikatın başlangıç safhasında polise vermeyi tasarladığım ve hülasasını **Reşat Fuad'**a hitaben yazılan mektuba geçirdiğim ifadede cephe yazısını **Reşat Fuad'**dan aldığımı söylemekteyim. Bunu, **Hasan Basri** ile münasebetimi gizlemek kasdi ile yapmak istiyordum. Yazıyı verenin **Basri** değil de **Reşat** olduğunu söylediğim takdirde bir çok sualleri önlemiş olacaktım, zira **Basri** o tarihlerde kaçaktı. Fakat, bilahare hakikatı, yani cephe yazısını verenin **Hasan Basri** olduğunu söylemeyi doğru buldum.

Reşat Fuad'a gönderilen mektupta cepheden ve İleri Gençlik Birliğinden bahsedilmiş olması cephe yazısını bana **Reşat Fuad'**ın verdiğine veyahut İleri Gençlik Birliği ile kendisinin bir alakası olduğuna delalet etmez. Bu mektubu ne maksatla göndermeyi düşündüğümü müdafaanamemde izah etmiş bulunuyorum. Mahkeme bu konuya dair beyanatımı gerektiği veçhile etraflı ve derin bir tahlil ve ta'lile tabi tutmamıştır.

İleri Gençlik Birliğinin komünist bir teşkilat olmadığını isbat sadedinde müdafaamda polis müdürüyetinde benim tarafımdan **Safa**'ya yazılmış ve polisçe ele geçirilerek foto kopyaları alınmış, iki mektubumu delil olarak serdetmiştim. (Müdafaanamem s.8) Mahkeme bu delili de nazarı dikkate almamıştır. Bilakis tarafımdan red edilmiş olan ve gerektiği gibi usulü dairesinde benim imzamı muhtevi bir zabıtla tesbit edilmemiş bulunan bana ait olduğu iddia edilen bir mektup sureti delil olarak serdedilmektedir.

Ayrıca bu mektuplara dair duruşma esnasında yapılan münakaşalara mahkeme hiç temas etmemektedir. (Dur. Zab. s.262-263). Halbuki müdafaanamemde bu münakaşalar üzerinde önemli durulmuştur. Bu da nakzı mucip bir usul hatasıdır.

Vazifelerini müdrik faal ve enerjik bir talebe birliğinin mübrem

bir ihtiyaç olduğunun herkes tarafından teslim edilmiş bulunduğunu isbat sadedinde, müdafaamda delil olarak serdettiğim üniversite rektörünün ve milli eğitim bakanının beyanatını mahkeme "talebe cemiyetinin teaddüt edip etmeyeceği üniversitenin dahili meselesidir, bu husus bizi ilgilendirmez." sözleri ile bertaraf etmek yolunu tutmuştur. Halbuki bu delilleri ileri sürmekle güttüğüm gaye üniversitede talebe cemiyetlerinin teaddüt edebileceklerini isbat değildir. Asıl mesele yeni bir talebe birliğinin mübrem bir ihtiyaç haline geldiğini müdellelen göstermektedir. Mahkeme bu delili bu zaviyeden çürütmesi icap ettiği halde yapmamıştır. Bu da bir hatadır.

Layihamı sona erdirmeden önce bir noktaya işaret etmek isterim:

Gerekçeli hükmün iki yerinde İleri Gençlik Birliğine milliyetçilerden gayri her nevi ideolojiyi benimsemiş olanların girebilecekleri kaydı vardır. Bu isnat haksızdır, insaf ile kabili telif değildir. Böyle bir şeyi teyid eden bir tek ifade veya delil yoktur. Bilakis ilgili bütün tanık ve sanıklar birlik kapılarının yalnız hakiki milliyetçilikle hiçbir ilgisi olmayan faşistlere kapalı olduğunu ifade etmişlerdir. Mahkemenin Türkiye'de faşistleri milliyetçilerle karıştırmadığı muhakkaktır. Irkçı, turancıları mahkûm eden bu mahkemedir. Binaenaleyh sözü geçen kaydın bu yanlışlık eseri olarak gerekçeli hükümde yer almış olduğuna inanmak icab etmektedir.

Derin saygılarımı arz ederim.

Dileklerim:

1) Müdafiimin celb edilerek şifahi izahatının dinlenmesi.
2) Re'sen beraatime karar verilmesi.
3) Tahliyemin mahalline tellenmesi.

Askeri ceza evinde kapalı
Hayrettin oğlu **Mihri Belli**

Mihri Belli'nin Avukatı Hayrettin Belli'nin Yargıtay Başvurusu

Askeri Yargıtay Başkanlığına
Sunulmak Üzere
Amiri Adli sıfatile İstanbul Sıkı Yönetim komutanlığına
Öz: 946/619 esas sayılı Dava sanıklarından **Mihri Belli**'ye ait Temyiz Lâyıhası

Kanuna aykırı cemiyet kurmaktan suçlu müvekkilimiz İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Asistanlarından **Mihri Belli**'nin, diğer sanıklarla beraber Türk ceza kanununun 141'nci maddesi mucibince cezalandırılmasına dair İstanbul 1 numaralı sıkı yönetim mahkemesinden 946/619 esas sayılı dosya ile 25/2/946 tarihinde verilen hükmün duruşma yapılmak suretile incelenerek bozulmasını, 27/2/946 tarihli temyiz dilekçemiz ile istemiş idik.

Bu lâyıhaile bozma sebeplerini arz ediyoruz. Şöyle ki:

Mahkeme, afiş asmaya teşebbüs fiilini mucibi ceza görmediğine göre bunu, İleri Gençler Birliğinin hedef ve mahiyetini tebarüz ettirmek için ele almış olduğu kanaatındayız. Şu halde biz de, müvekkilimiz **Mihri**'nin bu afiş işine alaka ve iştiraki ve binnetice hadisenin birlik ile bir ilgisi olmadığı hakkındaki görüşümüzü ve buna ait temyiz itirazlarımızı bu bakımdan serdetmeğe lûzum görmekteyiz.

Mahkemece, bu fiilin subutunda dayanılan başlıca deliller şunlardır.

1- **Tahsin**'in hazırlık tahkikatındaki ifadesi,

2- Kayyım **Mehmet Keskin**'in hazırlıktaki ifadesi,

3- **Mihri**'nin bir aralık evinde oturmuş olduğu **Eleonora** adındaki kadının zabıtaca alınan ifadesi,

Hükmün bu kısmına ait itirazlarımız şunlardır:

1- **Tahsin Berkem**, suçlulardandır, bunun ifadesi şahadet hüküm ve kuvvetinde değildir.

Mihri'nin hadisede ilgili olduğuna dair bir aralık poliste verdiği ifade atfı cürüm mahiyetindedir.

Kaldı ki **Tahsin, Mihri** ile yüzleştirilmesi yapıldığı vakit bu ifadesinden mukni ve makul sebepler beyanile zabıtada rücu etmiştir, bilahare mahkemede duruşması yapılırken de afiş hadisesinde **Mihri**'nin alaka ve iştiraki bulunmadığını esbap ve edille beyanile mükerreren ve kat'iyetle söylemiştir. Şu halde ortada atfı cürüm mahiyetinde bir ifade dahi mevcut sayılmamak icap eder.

Böyle olduğu halde mahkemenin bütün bu hakikatleri hükümsüz sayarak hadisede **Mihri**'nin iştirakine delil olarak **Tahsin**'in zabıtada verdiği ve bilahare rücu ettiği ifadesine dayanması ve hususile bu ifadenin tazyik ve işkence ile verildiği yolundaki **Tahsin**'in iddialarını nazarı itibara almaması müdafaa hakkımızı muhil ve usul kaidelerine muhalif bir yanlışlıktır.

2- Kayyım **Mehmet Keskin**'in ifadesine gelince:

Mahkeme, bu şahidin zabıtaca alınmış olan ifadesi ile mahkemede verdiği ifadesi arasında mübayenet bulunduğunu ve mahkemedeki ifade ve şahadetinin afiş hadisesinde **Mihri**'nin alakalı olmadığını gösterdiğini kabul ettiği halde mahkemedeki şahadetini değil de zabıtadaki ifadesini muteber sayar iki ifade arasındaki mübayeneti şahide telif ettirmek lüzumunu da derpiş etmeyerek ve bu mübayeneti, kendi mücerret anlayış ve görüşüne göre müvekkilimiz aleyhinde telif, yolunu iltizam eyleyerek hükümde zabıtadaki ifadesine dayanmış, bu suretle **Mihri** aleyhinde bir kanaat ve neticeye varmıştır ki bu da usul hükümlerine ve bilhassa Askerî muhakeme usulü kanununun 176'ncı maddesinin sarahatına ve müteakip maddelerinin delaletlerine aykırı olduğundan mühim bir bozma sebebidir.

Şahit **Mehmet Keskin**'in delil olarak kabul edilen ifade ve şahadeti bahsinde:

A: Bu adamın 24 gün müddetle zabıta nezareti altında tutulmak suretile tazyik edilmiş olduğu.

B: Zabıtaca **Mihri** ve **Tahsin** ile yüzleştirildiği vakit, aynen: (Sen Bidayette failleri görürsen tanıyacağını kat'iyetle beyan ettiğin halde şimdi hakiki faillerle karşılaştırılınca neden 'failler bunlar değildir' dedin). Yolundaki tahkik memurlarının sert ve tehditâmiz sualinden de anlaşılacağı üzere tesir ve telkin altında bırakıldığı.

C: Fakat bu tehdit ve telkine rağmen o vakit **Mihri**'yi kat'iyetle teşhis edememiş olduğu.

D: Afişe ait ipleri çaldığı halde hakkında zabıtaca takibat yapılmamasının da bu noktada calibi dikkat bulunduğu.

E: Şahadet için mahkemeye çağrıldığı gün sivil bir zabıta memuru nezaret ve vedaatile mahkemeye gelip savcılık makamının da (Mahkeme zaptına geçirilmeyen fakat aynı celsede müvekkilimiz **Mihri** tarafından verilen dilekçede belirtilen) kabulü veçhile tesir ve telkin altında bırakıldığı.

Hususlarına müteallik müvekkilimizin üzerinde ısrarla durduğu talil sebeplerininin hükümde nazarı itibara alınmamış olması da hakkı müdafaamıza dokunur mahiyette usul hatalarından ve bozma sebeplerindendir.

3- Zabıtaca dinlenen **Mihri**'nin eski ev sahibi **Eleonora**'nın, şahit sıfatile mahkemeye celp edilip dinlenmeden, duruşma sırasında zabıtada vermiş olduğu ifadesi okutturulmadan ve bu ifadeye karşı ne diyeceği **Mihri**'den sorulmadan beyanatına dayanılması, Askeri muhakeme usulünün 175 ve müteakip maddelerine açıkça muhaliftir.

Bu kadının, ifadesinin ne kadar değersiz olduğu, hazırlık tahkikatını -daima aleyhte olarak- yapan zatların fezlekelerinde bu ifadeye temas etmemelerile de sabittir.

Bu bahiste afişin sanıklardan **Tahsin Berkem**'in Fatihteki evinde hazırlandığı, hazırlık tahkikatını yapanlar tarafından maddi ve kat'i delillerle tesbit edilmiş olduğu, şu halde aynı işin **Eleonora**'nın evinde de yapılmış olmasının mevzuubahis olamayacağı ve yapılan birleştirmede bayan **Eleonora**'nın **Tahsin**'i kat'iyen tanı-

mamış olduğu hususlarının, mahkemece nazarı itibara alınmaması ve **Eleonora'**nın zabıtadaki ifadesine de dayanılırken müvekkilimiz lehindeki bu noktaların tetkik ve tahlil edilmemesi de çok mühim bir usul hatasıdır ve bozmayı muciptir.

4- Mahkeme, afiş meselesinden **Tahsin'**e iştirak ve refakat eden **Mihri** olmayıp **Hasan Basri** olduğu yolundaki **Tahsin'**in ifade ve ısrarlarını talil ederken, **Basri'**nin o zaman zabıtaca şiddetle arandığı halde bulunamadığı ve bu vaziyete göre bu adamın afiş hadisesine iştirakinin gayri mümkün olduğu ve **Mihri** tarafından **Reşat Fuad'**a gönderilmek üzere yazılıp zabıtaca ele geçirilen mektupta afişten bahis edilmesi de hadisede **Basri'**nin değil **Mihri'**nin ilgili olduğunu gösterdiği hususlarına da temas etmekte isede:

Bu noktalar hakkında gerek **Mihri**nin ve gerekse Müdafiinin mahkemeye sundukları müdafaanamelerde yazılı müdafaalar esbap beyanile çürütülmeden sanık aleyhine delil tutulması ve hüküm fıkrasından da bu hususa ait müdafaaların meskût bırakılması dahi hakkı müdafaaya müessir, usule muhalif ve hükmün bozulmasını muciptir.

Binaenaleyh mahkemece mucibi ceza görülmeyen işbu afiş hadisesinden dolayı müvekkilimiz **Mihri** aleyhinde tahsil edilmek istenilen kanaatın birlik teşkili suçuna ayrı bir delil sayılmasına maddi ve kanuni sebep ve imkân yok iken birlik kurmak meselesinde müvekkilimizin afiş hadisesine iştirak ettiği hususuna da istinat edilmesi yolsuzdur.

Bilmünasibe mahkemenin afiş meselesi üzerinde bu kadar itina ve alaka ile durmasının sebebini kısaca belirtmek isteriz.

Mahkeme, İleri Gençler Birliğinin tasarı halinde olmayıp icraata geçmiş ve kurulmuş bir teşekkül olduğunu ileri sürerken delil olarak birlikle ilgili bazı kimselerin mecmua çıkarmak için aralarında para toplamalarını, 19 Mayıs 944 nutkundan sonra Milli Şefe telgraf çekmek için Üniversite talebe birliği nezdinde teşebbüse geçmelerini, gruplar halinde toplanmalarını göstermektedir.

Mecmua çıkarmak için para toplamak ve Üniversite talebe birliğine telgraf çekmek için müracaatta bulunmak her vatandaşın tek başına yahut grup halinde ve gizli cemiyet kurmak töhmetine maruz kalmadan yapabileceği işlerdir, toplantılar yapılması da hazırlıklarına girişilen bir teşekkülün zaruri mukaddimelerindendir.

Şu halde bu hareketler, birliğin icraata girdiğini isbat edecek kıymette delil olamazlar. Gizli olduğu idda edilen birliğin gizli faaliyetlerini tesbit etmek icap ediyordu, mahkeme, İleri Gençler Birliği hakkındaki faraziyesini teyit için delillere ihtiyaç görüyordu. İşte bu ihtiyacı, afiş asma teşebbüsünü, birliği kurmayı tasarlayan müvekkilimize mal etmekle ve bir de Feshane hadisesile İleri Gençler Birliği arasında bir irtibat ve iktisal bulmak yoluile tatmin etmeğe lüzum görmüştür.

* * *

İleri Gençler Birliği meselesi:

Bu mevzua ait hükmü iki cepheden tetkik ve talile lüzum görmekteyiz.

1- Sübut cephesi.

2- Tatbikat cephesi.

1- Sübut cephesi:

Mahkeme, bu birliğin tasarı halinde olmayıp kurulmuş olduğunu, icraata başladığı ve nizamnamesinin, müdafaada beyan ettiğimiz şekilde olmayıp hükümde tasvir ve kabul edilen şekilde bulunduğu hususlarının, sübutunda başlıca:

A: Sanıkların hazırlık tahkikatında işkence ve tazyik altında alınmış ifadelerine,

B: Dinlenen bazı şahitlerin, mahkemenin kendi görüşüne göre manalandırdığı beyanatına, dayanmaktadır.

Halbuki müvekkilimizin ve diğer sanıkların müştereken mahkemeye sundukları 26/11/945 tarihli dilekçede denildiği gibi sanıkların emniyet müdürlüğündeki ifadeleri, işkence ve tazyik altında alınmıştır.

Dilekçedeki tasvire nazaran emniyet müdürlüğündeki nezaret, tevkif, tecrit ve sorgu şartları başlı başına işkencedir, tevkif ve tecrit odaları tahammül edilemeyecek durumdadır, fazla olarak sanıklara fiilen tazyik ve işkence de yapılmıştır, dilekçede mevkuflardan -intihar ettiği iddia edilen- **Hasan Basri**'nin ölümünün muhtacı tahkik olduğu, **Kemalettin Özerdem**'in işkenceden çıldırdığı, **Sefa Yurdanur**'un işkenceye dayanamadığından iki defa ciddi surette intihara teşebbüs ettiği, bir çok sanıkların tabut denilen yalnız ayakta durmağa müsait rutubetli ve dar dolaplarda günlerce aç ve uykusuz bırakıldığı, müdafaaten iddia edilerek bu hususlar hakkında keşif ve tahkikat yapılması istenmiştir.

Bu iddia ve müdafaaya göre emniyet müdürlüğündeki isticvap, nezaret, tevkif ve tecrit şartları yalnız sanıkların değil, tanıkların, hatta mahkeme huzurunda dinlenen tanıkların dahi irade ve ihtiyarlarını yok edecek mahiyettedir.

Mahkeme kararında müvekkilimiz **Mihri**'nin işkenceden bahis ve şikâyet etmediğinden bahis edilmekte ise de bahsi geçen müşterek dilekçede de belirtildiği üzere müvekkilimiz dört buçuk ay emniyet müdürlüğünün 33 numaralı yeraltı hücresinde mevkuf tutulmuş ve dilekçede tasvir edilen pasif işkenceye maruz bırakılmıştır.

Yine **Mihri**, ayrıca tahkikatın başlangıç safhasında beş gün müddetle tabut denilen dolaplardan birinde aç, susuz ve ayakta uykusuz bırakılmıştır. Fakat bu işkencelere rağmen hakikatı söylemekte ısrar etmişlerdir.

Her ne kadar mahkeme kararında (devletin resmi bir dairesinde böyle bir şey olamaz ve sanıkların talebi veçhile devlet dairesinde keşif ve tahkikat yapılamaz) denilerek işkence yerlerinin keşfi hakkındaki talep ve müdafaalar red edilmekte ise de bu görüş haksız ve müdafaa hakkını muhil olduğu gibi 24/4/1945 tarihli ve 4832 sayılı Askeri Yargıtay umumi hey'eti kararının ruh ve manasına da aykırıdır.

Müvekkilimizle birlikte sanıklardan 40 kişinin mahkemeye verdikleri bahsi geçen dilekçelerinde emniyet müdürlüğündeki nezaret,

tevkif ve tecrit odalarının keşif ve muayenesi hakkındaki taleplerinin nazarı itibare alınmaması müvekkilimizin müdafaa hakkını tehdit ve iptal ettiğinden ve devlet dairesinde keşif yapılamaz diye ileri sürülen sebep de asla varit olamayacağından bilhassa bu nokta en mühim bir bozma sebebidir.

Mahkeme, sanıkların duruşma esnasında verdikleri ifadeleri, toptan hükümsüz saymakta, sebep olarak da bu ifadelerin telkin altında verildiğini ileri sürmektedir. Yani mahkeme, emniyet müdürlüğünde ufak bir keşif ve muayene ile kabili tesbit olan ve maddi deliller ile kısmen sabit bulunan tazyik sebeplerini cefelkalem mümkün ve varit görmüyor da maddi hiç bir delile dayanmadan ve mücerret bazı tahmillere istinaden duruşma sırasında sanıkların, birbirlerinin telkinine maruz kaldıklarını kabul ediyor.

Bu anlayış ve görüşte, muhakeme ve duruşmanın lûzum ve kıymetini red ve inkâra kadar giden bir yanlışlık vardır, usul hükümlerinin, teşkilat kanunlarının ve müdafaa hakkının ruhuna aykırıdır ve bu bakımdan en mühim bir bozma sebebidir.

Dinlenen şahitlerin ifadelerine gelince:

Müdafaanamelerde belirtildiği üzere bu ifadeler, İleri Gençler Birliği tasarısı bakımından sanıkların, bu meyanda müvekkilimiz **Mihri**'nin aleyhinde bir mana ve mahiyet taşımamakta olduğu halde -savcılığın yaptığı gibi- mahkemece de ifade ve şahadetler müvekkilimiz ve diğer sanıklar aleyhinde ayıklanarak manalandırılmış, hüküm de ona göre verilmiştir.

Şahadetlerin lehte olanları ve lehteki kısımları hakkındaki müdafaanamelerimizde yazılı hususların gereği veçhile ve etraflı surette tahlil ve taliline de lûzum görülmemiştir. Bu da müdafaa hakkımıza dokunan, usul hükümlerine aykırı ve bozmayı mucip bir yanlışlıktır.

Mahkeme kararında, müvekkilimiz **Mihri**'nin **Reşat Fuad**'a mektup göndermek istemesi, bu mektupta hazırlık tahkikatında vermeği tasarladığı kendi ifadesile diğer bir iki sanığın verdikleri ifadelerin hülasalarını yazmış olması, bu arada İleri Gençler Birliğin-

den de bahis etmesi ve daha evvel **Reşat Fuad'**la tanışıp bir kaç defa görüşmüş olması hususları gibi delillere istinaden birliğin, komünist partisile görüşülerek ve partinin muvafakat ve teşviki ile kurulduğu ileri sürülmekte ve atiyen icabında birliğin ya partiye iltihak edeceği yahut onu destekleyeceği neticesine varılmakta ise de bütün bunlar mücerret ihtimal ve tahmillerden başka bir şey değildir. Kaldı ki **Reşat Fuad** ve arkadaşları 1944 yılının Şubat ve Mart aylarında tevkif edilmişler, İleri Gençler Birliğinin hazırlıklarına ise 1944 yılının yaz aylarında başlamışlardır.

Netekim İleri Gençler Birliği nizamnamesi etrafındaki görüşmelerin Turancıların tevkifinden (Mayıs 1944) sonra yapıldığı mahkemece de kabul olunmaktadır. Şu halde bu kadar kuvvetli maddi deliller karşısında birliğin Komünist partisile her hangi bir anlaşma neticesinde kurulduğu hakkındaki mücerret tahminler kıymetsiz olduğu halde mahkemenin bu hususu gözönünde bulundurmaması ve müdafaalarımızı nazara almaması bir usul hatasıdır ve bozmayı muciptir.

Sübut cephesine ait itirazlarımızı bitirirken bir usul hatasına daha temas ve işaret edeceğiz:

Müvekkilimizin iki yıl kadar süren yedek subaylık vazifesini emir ve kumandası altında yapmış olduğu 21'nci Süvari Alayı komutanı albay **Faik Önal'**ın müdafaa şahidi sıfatile dinlenmesini istemiştik, bu zatın, müvekkilimizin ahlaki ve içtimai durumu hakkındaki şahadeti çok mühim ve o nisbette mahkemenin kanaatına müessir olacaktı, fakat mahkeme, talebimize rağmen bu şahidimizi davet ve istima etmedi ve dileğimizin reddine karar verdi, bu da müdafaa hakkımızı ihlal eden bozmayı mucip bir yanlışlıktır.

2- Tatbikat cephesi:

Yukarda arz ettiğimiz ve bilhassa mahkemeye sunulan müdafaanamelerimizde belirttiğimiz gibi sübut bahsinde mahkemenin noktai nazarı ve hükmü doğru değildir.

Fakat farzı muhal olarak bu anlayış ve hükmü kabul etsek bile or-

tada ceza kanununun 141'nci maddesinin birinci fıkrasına uyan ve bu fıkrada yazılı suç unsurlarını taşıyan bir fiil de mevcut değildir.

Vazıı kanun 141'nci maddenin birinci fıkrasında (Memlekette bir zümrenin diğer zümreler üzerinde tahakkümü, bir içtimai zümrenin ortadan kaldırılması için teşekkül etmiş içtimai ve iktisadi nizamları devirmek) ibareleriile Proletarya'nın diktatora tesis etmesini farz etmektedir.

Şu halde:

A: Diğer zümreler üzerinde hakimiyet tesis etmesi mevzuu bahis olan zümre işçi sınıfıdır.

B: Ortadan kaldırılması mevzuu bahis olan zümre ise kapitalist sınıftır.

C: Teşekkül etmiş içtimai ve iktisadi nizamlardan maksat da bu günkü cemiyetimizdeki müesses nizamlardır.

Türkiye Komünistlerinin yukarda sıraladığımız gayeleri güdüp gütmedikleri, binaenaleyh 141'nci maddenin bunlara kabili tatbik olup olmadığı bahsimiz dışındadır.

Biz burada ancak müvekkilimizin kurmayı tasarladığı ve mahkemenin görüşüne göre kurduğu (İleri Gençler Birliği)nin hüviyet ve maksadını göstermek, bu birliğin komünist bir teşekkül olmadığını belirtmek ve tatbikat bakımından mahkeme kararına karşı itirazlarımızı serdetmek mevkiindeyiz.

A: Bir defa müvekkilimiz **Mihri'**nin, komünist olduğu, komünist partisine intisap etmiş bulunduğu hakkında ortada hiç bir delil yoktur, mahkeme de hükmünde bu noktaya temas etmediğine göre bu hakikati zımnen kabul etmektedir.

B: Bu vaziyete göre birliğin komünist partisi emir ve kararı ile kurulduğu mevzuu bahis olamaz.

Mahkeme kararında bunun aksi ileri sürülmekteyse de bu görüş, esaslı ve ciddi hiçbir delile istinat ettirilememekte ve aksini gösteren deliller de cerh ve talil edilmemektedir, bu noktayı (Sübut cephesi) bahsinde arz etmiştik.

C: Fakat farzı muhal olarak mahkemenin bu görüş ve anlayışını kabul etsek bile birliğin, tahsisen komünist bir teşekkül olarak kurulmamış, bilakis anti faşist olmak üzere bilumum ideolojilere bağlı olanların kabul edilebileceği bir teşekkül mahiyetinde olarak kurulmuş olduğu, kararda sarahaten kabul edilmektedir.

Anti faşist tabirinin medlûlünde ise, yüksek Cumhur Başkanımızın, 19 Mayıs 1944'de irad buyurdukları nutukta faşist olduklarına işaret buyrulan ırkçı ve turancılardan maida memleketimizdeki her türlü ideoloji mensupları dahildir. Şu halde iddia edilen İleri Gençler Birliğinin bir komünist teşekkülü olmadığı mahkeme kararında da kabul edilmiş bulunmaktadır.

D: Mahkemece hükümleri tesbit edilip manalandırılan nizamnamede de birliğin, komünist bir teşekkül olduğunu gösterir mahiyet bulunmamaktadır.

Hatta nizamnameyi okuyup birliğe girmeği kabul eden sanıklardan bir çoğunun mahkemece (Bunlar birliğin komünist bir teşekkül olduğunu bilmiyorlardı) esbabı mucibesile beraatlerine karar verilmiştir.

Bu da gösterir ki nizamnamede komünistliğe dair bir kayıt yok idi.

Sanıkların, emniyet müdürlüğünde tazyik ve işkence ile alınan ifadelerine ve şahitlerin istenildiği gibi manalandırılan beyanatlarına dayanılarak tesbit edilen nizamnamede şu noktalara temas edilmektedir.

A: Atatürk inkılabını takdir ve tebcil,

B: Bu günkü idareden şikâyet,

C: İdare başında bulunanlardan faşistlerin uzaklaştırılması lûzumu,

D: Memlekette sefalet ve veremin hüküm sürdüğü,

E: Faşistlerle mücadele lûzumu,

F: Bunun için bir cemiyet teşkili ihtiyacı,

G: Bu cemiyete anti faşist olmak şartile her türlü ideoloji mensuplarının girebilmesi,

H: Başka memleketlerde de böyle antifaşist cemiyetler bulunduğu,

İ: Cemiyetin şimdilik gizli olup ileride legal vaziyete sokulacağı,

J: Cemiyetin gruplar halinde idare edileceği ve saire.

İşte mahkeme, birliğin bir talebe meslek birliği olarak kurulması düşünüldüğü, henüz tasarı halinde bulunduğu, tamamile Kemalist gayelerle teşkil edileceği ve gizli olmayıp teşkili kararlaştırıldıktan sonra hükümete müracaatla legalize edileceği hakkındaki müdafaalarımızı kabul etmeyerek birliğin yukardaki şartlar ve hükümlerle kurulduğuna kanaat getirmiş ve hükmünü de buna göre vermiştir.

Farzı muhal olarak mahkemenin bu görüş ve kanaatini kabul edelim. Fakat böyle bir birlik kurulmuş olsa bile nizamnamesindeki bahsi geçen hükümlere göre bu birliği komünist bir teşekkül saymağa ve hele ceza kanununun 141'nci maddesinin birinci fıkrasındaki tarifata ve suç unsurlarına uygun bir cemiyet olarak göstermeğe imkan yoktur. Çünkü:

A: Atatürk inkılabı, bir komünist inkılâbı değildir, şu halde onun metih ve tebcili komünistçe bir hareket sayılamaz, bilakis memleketimizde bu gün hakim olan bir rejimin methi demektir.

B: Bu günkü idareden şikâyet ve idarede bulunanlardan faşist olanların uzaklaştırılmasını istemek ve memlekette sefalet ve verimin hüküm sürdüğünden bahsetmek her Türk vatandaşının demokrasimize ve haklarımıza dayanarak yapabileceğim bir şeydir.

C: Faşistlerle mücadele: Bu noktaya bizzat Milli Şefimiz Cumhurbaşkanımız da 19/Mayıs/944 tarihli nutuklarında temas buyurmuşlardır. Demek ki bunda da bir aykırılık yoktur.

D: Bunun için bir cemiyet teşkili ihtiyacı, bu da Anayasamıza dayanarak her Türkün kullanabileceği bir haktır.

E: Bu cemiyetin şimdilik gizli olması, bu Türk ceza kanununa göre değil nihayet cemiyetler kanununa göre takip edilecek bir mevzuudur.

F: Kurulacak cemiyete faşist olmayan herkesin girebileceği, bu sarahaten birliğin komünist olmadığını gösteren bir hüküm ve şarttır.

G: Başka memleketlerde de böyle cemiyetler kurulduğu, bu da birliği tahsisen komünist olmadığını göstermektedir, çünkü Amerika, İngiltere, Fransa ve hatta bazı Balkan memleketlerinde yalnız komünist partileri yahut bu mahiyette teşkilatlar değil her nevi ideolojiyi temsil eden hatta komünizme muhalif olan parti ve teşkilatlar hali faaliyettedir, gerek Anglo-sakson memleketlerinde, gerekse Fransa'da yapılan seçimlerde komünist partileri ekaliyette kalmışlardır, binaenaleyh bu hüküm de birliğin komünist olduğunu değil bilakis olmadığını gösterir.

H: Birliğin gruplar halinde idare edileceği, her cemiyetin idare teşkilâtı vardır, birliğin de teşkilâtından bahis ediliyor, bilhassa şu noktayı belirtmek lâzımdır ki birliğin iddia edilen teşkilâtı bakımından komünist partisi teşkilatına bir benzerliği yoktur.

Bütün bu tahlil ve tatbikimizden sarahaten ve müdellelen anlaşıldığı üzere birliğin komünizm ile ve komünist partisile hiç bir alakası yoktur.

Zaten bunu mahkeme de kabul etmiş ve kararında belirtmiştir, kararın bir yerinde mealen deniliyor ki (Birlik komünist gaye ile teşkil edilmiş ise de şimdilik komünist nam ve mahiyetini taşımamaktadır. Anti faşist herkesin bu birliğe girebilmesi kabul edilmiştir, fakat maksat, birliği bu nam ve mahiyetle kurduktan sonra üyelere telkinat yapıp onları komünistleştirmek ve bu suretle olgunlaştırılacak olan birliği ileride komünist partisine ilhak eylemektir).

Bu, mahkemenin de birliğin bir komünist teşekkülü olmadığını ve ancak ileride olacağını kabul ve tasdik etmesi demektir.

Bu vaziyete göre ise birliğin kurulduğunu ve nizamnamesinin kararda bahis ve tasvir edildiği gibi olduğunu farzı muhal olarak kabul etsek bile bu teşkilde ceza kanununun 141'nci maddesinin birinci fıkrasındaki unsurlardan hiç birinin mevcut olmadığı ve mahkemece de mevcut sayılmadığı ve binnetice tavsif ile tatbik arasında uygunluk bulunmadığı tahakkuk etmektedir.

Binanaleyh ceza tatbikatı bakımından da hükümde isabet yoktur ve bu sebeple dahi hükmün bozulması gerekir.

Netice:

1- Tarafımıza tebligat yapılarak şifahi izahat ve müdafaatımızın dinlenmesini.

2- Hükmün bozulmasını.

3- Müvekkilimizin re'sen beraatine karar verilmesini.

4- Hemen tahliyesine karar verilerek bu kararın -emsali veçhile- mahalline telgrafla bildirilmesini.

Derin saygılarımızla rica ve istida ederiz.

Sanık **Mihri Belli** vekilleri
Avukat **Hayrettin Belli**
Ankara Gazi Çiftliği, No.66
Avukat **Cevdet Öner**
İstanbul Erzurum Han No.27

Harbiye Askeri Cezaevi, 18 Ağustos 1946. Ayaktakiler soldan sağa: Ali, Ömer, Nihat Tunalı, Bir Muhafız, Oturanlar soldan sağa: Süleyman Kalyoncu, Hasan Cevahir, Mustafa Göksu, Müeyyet Boratav, önde çömelmiş Abdullah (Çakır efe, Sarı efenin oğlu).

Mustafa Göksu'nun Mahkeme Savunması

İstanbul 1 No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi Yüksek Başkanlığına

Yazılı Müdafaamdır

Sayın Yargıçlar,

12.9.944 tarihinde tevkif edildim. 9 ay süren bir hazırlık tahkikatından sonra yüksek kurulunuzun huzuruna sevk edildim. Ay hesabiyle cem'an yekûn 16 aydan fazla bir müddetten beri hürriyetimden mahrum edilmiş bulunuyorum.

İddia makamı, esas hakkındaki mütalaasında benim Komünist Partisi'ne girdiğimi, hücre azası olduğumu ve ayrıca **Mihri Belli** ile anlaşarak etrafıma İleri Gençlik Birliği'ne bağlı bir grup topladığımı, ve bu birliğin gayesini gizleyen kamufle bir teşkilat olduğunu iddia etmektedir ve T.C.K.nun 141. maddesinin 1 ve 2. fıkraları gereğince cezalandırılmamı istemekle ve ayrıca iki askerî talebeyi teşkilatlandırdığım isnadıyla Askeri Ceza K.nun 148. maddesinin hakkımda tatbikini istemektedir (esas hakkındaki mütalaa sah. 5,9,12,37).

Muhterem savcı, delil olarak da hemen hemen tamamen hazırlık tahkikatı ifadelerimi göstermekte, iddiasını istinat ettirmeğe çalıştığı bir iki son tahkikat ifadesinin aleyhte olan kısmını alıp, lehte olan kısımlarını bırakmakta, böylece bu pek eski taktikle meydana getirdiği mozayiği nazarlarınıza sunmaktadır. Netekim benim huzurunuzda alınan ifadem, bir bütün olarak ele alındığında: Komünist Partisi ile münasebetim, 943 sonlarında ve 1944 başlarında başlayan komünist tevkifatından sonraki durumum, ve sonraları **Mihri Belli**'yi tanımamı müteakip müfrit solcu fikirlerden uzaklaşmam, ve 944 yılı sonlarında hazırlıklarına girişilen ve mektepler açılınca teş-

kili için müracaat edilecek olan İleri Gençlik Birliği'nin Kemalist prensipleri dahilinde çalışmağı kabul etmem; bütün bunlar benim fikir ve görüşlerimde iyiye doğru bir istihaleyi ispat eder. Halbuki, son tahkikat ifademin mütalaanamede derç edilen birbirine ekli parçalarından bu manalar çıkarılamaz.

Sayın savcı mütalaanamesinde benim sanık **Mihri Belli** ile tanışmama dair tafsilat üzerinde durmaktadır. İddia makamının, ayrı ayrı parçalarını birbirine ekleyerek mütalaanamesine derç ettiği kısımdan tamamıyla yanlış bir intiba hasıl olmaktadır. Muhterem savcının iddia ettiği gibi, benim tesadüfen tanıdığım bir adama daha ilk görüşmemizde bütün hususiyetimi anlatmam mantıkla kabili telif değildir. Filhakika sanık **Mihri Belli** ile tesadüfen tanıştım, tabii ilk konuşmamızda havadan sudan bahsettik, bundan sonra muhtelif zamanlarda kendisine rastladım, selamlaştık, bir defasında ikimizin de yolu üniversiteye doğru idi, beraber yürüdük, kapısının önüne vardığımız sırada bir nezaket eseri olarak beni odasına davet etti, sonraları bir kaç defa daha **Mihri Bey**'i İktisat Fakültesi'nde profesör ve asistanların bulunduğu dairede ziyaret ettim. Her defasında orada başkaları da vardı. Konuşmalarımızda muhtelif mevzulara temas ettik, ve bu arada günün meselesi olan Turancılardan da bahsetmiştik. Bir gün kendisine Komünist Partisi ile eski ve kısa münasebetimden söz açtım, beni tersledi ve devamlı telkinatiyle zaten soğumak üzere bulunduğum müfrit solcu fikirlerden beni uzaklaştırdı.

İşte sayın yargıçlar iddia makamının ısrarla dikkatinizi üzerine çekmek istediği bu noktanın iç yüzü budur. Sanık **Mihri Belli**'nin polis hazırlık ve huzurunuzdaki ifadeleri bunu müeyyittir. Benim ifademin bütünü kesintisiz olarak alındığı takdirde hiç de sayın savcının işaret etmek istediği mantıksızlıklara rastlanamaz.

Sayın Yargıçlar,

Şimdi de kısaca, 1943 yılının son aylarında temas peydah ettiğim ve 1944 yılının şubat ayında ilgimi kestiğim komünist teşkilatı ile münasebetimin neden olduğunu arz edeyim: Tecrübesizlik ve sergü-

zeşt severlik yüzünden iki üç ay gibi kısa bir zaman ilgilendiğim bu teşkilatta benim rolüm hücre azalığı olmuştur. Hücremiz **Osman Paçalı, Tahsin Berkem** ve benden müteşekkil idi. İddia makamının ileri sürdüğü gibi ne **Kenan Uluğ**, ne de **Yusuf Atılgan** hiç bir zaman Komünist Partisi azası olmamışlardır. Bu teşkilatta iken yaptığımız biricik iş getirilen bültenleri okumak olmuştur, bir iki defa da takviyeci adı verilen bir şahıs gelip bizimle konuştu.

Sayın savcı, benim emniyette işkence altında alınmış olan bazı ifadelere dayanarak **Emin Sekun** hakkında bazı iddia ve mütalaalar serd buyurdu. Bundan dolayı duyduğum vicdan azabımın tahrikiyle şu noktayı belirtmek isterim. Ben emniyette tabi tutulduğum devamlı işkencelerden kendimi kurtarmak için komiser **Rüştü** Bey tarafından gösterilen fotoğrafa bakılarak "bize gelen adama benziyor" demiştim. Bu suretle birisine cürüm atfında bulunduğumu biliyordum. Netekim, 12.11.945 tarihinde yüksek huzurunuzda cereyan eden duruşmada hakikati şu sözler ile itiraf ettim:

".....sanıklardan **Mustafa Göksu**: ben ifademde takviyeci olarak gelen kimsenin **Emin Sekun**'a benzediğini yani şüpheli olarak **Emin Sekun** olduğunu söylemiştim. Halbuki şimdi kati olarak takviyecinin **Emin Sekun** olmadığını söylüyorum. Dedi"

(duruşma zaptı sah.252 satır 8)

bu noktayı bir vicdani borç bildiğim için arz ederim.

Bu gizli teşkilat içinde başka hiç bir faaliyetimiz olmamıştır. Üç kişilik hücremizde kâtiplik ve irtibatçılık rolünü **Osman Paçalı** oynamakta idi. Esasen bizi teşkilata da sokan odur. Bu şahıs Ankara'da Garnizon 1 No.lu mahkemesinde Komünist Partisi dahilinde faaliyetlerinden ötürü 6 ay hapse mahkûm edilmiştir, tuhaftır ki, bizim hücrenin kâtipliğini yapmış olan bu zat T.C.K.nun 141/3. maddesi gereğince cezalandırılarak 6 ay hapse mahkûm edildiği halde, teşkilata soktuğu bizler hakkında (**Tahsin** ve Ben) iddia makamı aynı maddenin 1 ve 2. fıkrasını istemekte, hatta bununla da iktifa etmeyerek hakkımızda askeri Ceza K.nun 148. maddesini talep etmektedir.

(Bu son noktaya daha aşağıda temas edeceğim) Bu durum karşısında hakkımda daha erken takibat yapmadığı diye polise lânet edeceğim geliyor. Zira biricik suçum Ankara'da yargılanmış olanlardan sonra tevkif edilmiş olmamdır. Aradaki geçen zamanda ne yaptım? Mukadderatın karşıma çıkardığı bir adamın telkinatiyle müfrit sol fikirlerimi terk ettim. Kemalizmin gerçek inkılapçı vasfını bütün derinliği ile anladım. Ve Kemalist dünya görüşünün Türkiye'nin içtimai bünyesine en uygun görüş tarzı olduğuna iman ettim, ve bu görüşüm saikasiyle, tam manasıyla müsbet ve meşru bir projenin Kemalist bir talebe meslek birliği olacak olan İleri Gençlik Birliği projesinin etrafında yapılan bir iki konuşmada hazır bulundum. Bu davanın neticesinde adil kararınızla, İleri Gençlik Birliği'nin temize çıkacağına kaniim. Bir an için aksini tasavvur etsek bile bu proje ile uzaktan dahi olsa ilgilenmiş bulunduğum için daima iftihar duyacağım.

İddia makamının benim İleri Gençlik Birliği mümessili olduğum ve bir grubum bulunduğu şeklindeki iddiasına gelince: bunun varit olmadığını ispat pek kolaydır, netekim, **Ekrem Ataman** (duruşma zabitnamesi sah.34, satır 33), **Nuri İyem** (duruşma zabıtnamesi sah.29 satır 31), **Cezmi Ulucan** (duruşma zabıtnamesi sah.96 satır 16), **Müeyyet Boratav**'ın (duruşma zabıtnamesi sah.55 satır 11) ifadeleri bu hususu müeyyittir.

Grubuma dahil diye sıralanan kimselerin bu konuya dair ifadelerini aynen derç ediyorum:

Ekrem Atak:

"İleri Gençlik Birliği hakkında hiç bir şey bilmiyorum"

(hazırlık tahkikatı sah.296, satır 22)

Nahit Eren:

"İleri Gençlik Birliği adında bir cemiyetin teşkil edildiğinden haberim yoktur"

(duruşma zabıtnamesi sah.23, satır 3)

Kemalettin Özerdem:

"İleri Gençlik Birliği'nden malumatım yoktur."

(duruşma zabıtnamesi sah.25 satır 27)

Mehmet Erol:

"İleri Gençlik Birliği adında bir cemiyeti son tahkikat kararı tebliğ edildiği zaman duydum"

(duruşma zabıtnamesi sah.26 satır 36)

Kenan Uluğ:

"İleri Gençlik Birliği'nden haberim yoktur"

(duruşma zabıtnamesi sah.19)

Sayın savcının sözde grubuma ithal ettiği bu sanıklar böyle söylüyorlar. Bu hususa fazla mütalaa yürütmeden takdiri yüksek kurulunuza terk ediyorum.

Benim İleri Gençlik Birliği projesiyle ilgim pek sathidir. Bu teşebbüs etrafında konuşmalar yapıldığı sıralarda ben, ekseriyetle memleketim olan Edremit'te bulunuyordum (duruşma zabıtnamesi sah.15) hatta hazırlandığını huzurunuzda öğrendiğim nizamname taslağını görmedim (duruşma zabıtnamesi sah. 94 satır 36)

Sayın yargıçlar,

İddia makamının hakkımda Askerî Ceza K.nun 148. maddesinin tatbikini talep etmesine gelince:

"sayın savcı mütalaanamesinin 37.sahifesinde aynen:

Emin Sekun, Mustafa Göksu ve **Tahsin Berkem** ile bu fiili (iddiaya göre T.C.K.nun 141. maddesine uyan fiili) askerî şahıslardan **Yusuf Atılgan, Kenan Uluğ**'a; **Mihri Belli** de hem bu okurları ve hem de **Müeyyet** ile birlikte Yd.Tğm. **Tayyar Uslu**'yu teşkilata kabul ettiklerinden Askeri Ceza K.nun 148. maddesine tevfikan"

cezalandırılmamızı istemektedir.

Askerî Ceza K.nun 148. maddesi (B) fıkrası, "T.C.K.nun 141, 142. maddelerinde yazılı cürümleri ordu içinde ve ordu mensupları ve askerî fabrika ve müesseselerdeki müstahdemler ve işçiler arasında işleyenlerin cezaları yarıdan aşağı olmamak üzere artırılır" der. Dikkat buyurulursa bu maddede "ASKERİ ŞAHISLAR" sözü yoktur.

Askeri Ceza K.nun 16.maddesi (ORDU) kelimesi Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri'ne .....şamildir".

Sayın Yargıçlar,

Bir an için **Yusuf Atılgan** ile **Kenan Uluğ**'un tarafımdan bir gizli siyasi cemiyet ithal edildikleri kabul edilse bile (ki bu hakikate katiyen tetabuk etmemektedir) yine Askerî Ceza K.nun 148. maddesinin hakkımda tatbiki imkânsızdır. Çünkü İstanbul Üniversitesi'ne devam eden ve askerî bir teşkilattan olmayan, askerî talebe okulunda yatıp kalkan bir talebe kanunda sarih olarak kabul edilmiş olan ordu mensubu addedilemez. Çünkü Beyazıt'taki askerî talebe okulu ne Kara, ne Hava, ne de Deniz Kuvvetleri'nden madut değildir. Sanıklardan **Kenan Uluğ** ve **Yusuf Atılgan** askeri fabrika ve müessese müstahdem veya işçisi de değillerdir. Binaenaleyh, Askerî Ceza K.nun 148. maddesinin bana tatbikinin istenmesi yersizdir, eğer vazıı kanun bu maddenin hükümlerini askerî talebelere de teşmil etmek istese idi, doğrudan doğruya çok daha şamil olan, ASKERİ ŞAHISLAR, tabirini bu maddede kullanırdı. Netekim vazıı kanunun maksadını iyi kavramış olan sorgu yargıcı tahkikat açılma kararında, hakkımızda Askerî Ceza K.nun 148. maddesinin tatbikini istememiştir.

Sayın Yargıçlar,

Müdafaamı uzun tutarak çok kıymetli vakitlerinizi aldığımdan dolayı affınızı rica ediyorum.

Yüksek adaletinize karşı emniyetimiz tamdır. İlk gençlik çağının verdiği bir gaflet eseri olarak vaktiyle yaptığım bazı sapıklıkların, hakikaten bir suç olduğu, bu müdafaamın tetkikinden sonra da kanaatinizde tebellür ederse, bunun bir "çocukluk" olduğunun daima göz önünde tutulmasını ve ona göre bir karar vermenizi yüksek vicdanınızdan beklerim.

Askeri cezaevinde kapalı

Mustafa Göksu

(İmza)

Mustafa Göksu'nun Yargıtay Başvurusu

İstanbul Merkez Komutanlığı Askeri Ceza Evi Müdürlüğü elile
Ankara, Askeri Yargıtay Yüksek Başkanlığına Sunulmak Üzere
İstanbul I.No.lı Sıkı Yönetim Mahkemesi Amiri Adliliğine

Gerekçeli Yargıtaylama Layihasıdır.

Esas No. : 619
Karar No. : 664

Temyiz Eden: Halen İstanbul Askeri Ceza evinde tutuk ve Fatih, Başhoca Sk. No.38 de oturur; Ümmügülsüm'den doğma İbrahim oğlu **Mustafa Göksu**.

Temyiz edilen İstanbul I.No. Sıkı Yönetim Mahkemesi'nin 619 esas No.lı ve 664 Karar No.lı ve 25/2/946 tarihli hükmü.

Hüküm hülasası İleri Gençlik Birliği'ni sevk ve idare etmekten dolayı iki sene ağır hapis ve Tefenni İlçesi'nde bir sene emniyeti umumiye nezaretinde bulundurulmak cezası.

Temyiz müddeti : Esbabı mucibeli hükmün tarafıma tebliğini müteakip, kanuni müddeti zarfında temyiz layihamı takdim ediyorum.

Mahkeme, İleri Gençlik Birliği'ni sevk ve idare etmek fiillerinin tarafımdan işlendiğini sabit görmüş, ve bu fiilleri T.C.K.nun 141/1 maddesine uygun görerek hüküm vermiştir.

Mahkeme bu kanaate varırken beni, doğrudan doğruya ilgilendiren ne bir maddi delil ne de şehadet göstermiş, gerekçeli hükümde ancak, İleri Gençlik Birliği'nin umumiyetine temas eden bazı deliller serd etmiştir.

Bu deliller, şahit ifadelerinden ve polis müdüriyetine tazyik ve işkence altında verilen ifade ve kerhe müstenid sanık atfı cürümle-

rinden ibaret kalmıştır. Halbuki bunlar, aleyhte delil olmak üzere kıymet ve vasfını haiz değildir:

1)- Şahit ifadeleri dikkatle gözden geçirilecek olursa, bu şahitliklerin mahkemenin vardığı karar ve kanaatı tevsik eder mahiyette değil, bilakis red ve cerh eder mahiyette olduğu görülür.

2)- Gerekçeli hükümde bütün karar ve kanaat, sadece, kerhe müstenit bulunan hazırlık tahkikat dosyalarına istinat ettirilmiş, bütün duruşma keenlemyekûn addedilmiştir.. Bu ise, usul ve kanuna muhalif olduğundan nakzı muciptir.

3)- Gerekçeli hükmün 58-ci sayfasının son paragrafında; benim, Emniyet Müdürlüğü'nde verip, bilahare duruşmada red ettiğim kerhe müstenit ifadem ele alınmış ve bu İleri Gençlik Birliği'nin bir komünist teşekkül olduğu hakkındaki izahlar sırasında kullanılmıştır.

Halbuki, hazırlık tahkikat ifadem duruşmada okunmamış, buna dair bana sual tevcih edilmemiştir. Mahkemenin bu ifadeyi delil olarak göstermesi As.M.U.K.nun 175-ci maddesi ahkamına aykırıdır ve nakzı muciptir.

4)- Müdafaam, hükümde hiç nazarı itibara alınmamış ve gerekçeli hükümdeki kısmı mahsusunda müdafaamın teker teker tahlil ve reddinden sonra kanaate müessir olan subut delilleri gösterilmemiştir. Bundan ötürü hüküm, usule uygun olmaması itibariyle nakzı muciptir.

5)- Gerekçeli hükümde, onuncu sayfanın sonuna ve 11-ci sayfanın başına rastlayan yerde, benim katipliğimde olmak üzere **Yusuf Atılgan**, **Kenan Uluğ** ve benim bir hücre kurduğumuz yazılı bulunmaktadır. Halbuki, hiç bir dava dosyasında bu iddiayı teyid edecek mahiyette en ufak bir işaret bile mevcut değildir. Delile müstenit olmayan bu kanaatin düzeltilmesi için nakzına.

6)- Diğer bazı sanıkların gösterdikleri müdafaa şahitleri dinlenildiği halde, benim müdafaa şahidi talebim mahkemece red edilmiştir. Bu husus müdafaa hakkımı tahdit edici mahiyette olduğundan hakkımdaki hükmün bozulmasına.

7)- Talebime rağmen amme şahidi **Doğan Aksoy**'un ifadesinin duruşma zabıtnamesine geçirilmesi, müdafaa hakkımın tahdit edilmiş olması bakımından gayri kanuni ve nakzı muciptir. (Duruşma zabt.S.232)

8)- Gerekçeli hükmün bir kaç yerinde **Nuri İyem, Nahit Eren, Ekrem Atak, Kemalettin Özerdem** ve **Doğan Aksoy**'dan müteşekkil bir gurubumun mevcut bulunduğu ve benim, İleri Gençlik Birliği nezdinde, bu kimselerin mümessili olduğum anlatılmaktadır... Halbuki, gurubumdan olduğu bizzat mahkemece kabul edilen ve bana müsnet fiiller için yegane amme şahidi olarak dinlenen **Doğan Aksoy**'un şehadeti hakkında, duruşma zabıtnamesinin 232-nci sayfasında aynen şu sözler vardır:

".....şahit **Doğan Aksoy**'un bu ifadesinde sanıklara isnat olunan suç hakkında hiç bir bilgisi olmadığı görüldü."

Fakat, daima bütün mevzuun içinde bulunan bir amme şahidi için bu sözler doğru olabilir mi? Dikkat edilirse burada; hüküm ile duruşma zabıtnamesindeki sözler arasında esaslı bir mübayenet ve tenakuz vardır, nakzı muciptir.

9)- **Doğan Aksoy**, gurubumda olduğu kabul edilen ve yaptığımız toplantıların hepsine iştirak etmiş bulunan bir amme şahididir. Ve yaptığı şehadette, bu toplantıların katiyen komünistlikle ilgili olmadığını, sırf arkadaşlık saikiyle toplanıldığını ve hiç bir zaman İleri Gençlik Birliği'nin bahis mevzuu olmadığını söylemiştir.

Halbuki mahkeme bu şehadete rağmen, bizim mevzuubahis toplantılarımızı İleri Gençlik Birliği ile ilgili göstermiştir. Hüküm ve kanaat aleyhinde deliller varken bunların nazarı itibara alınmaması, müdafaa hakkımı tahdid edici mahiyette olduğundan nakzı muciptir.

10)- Amme şahidi **Doğan Aksoy**'un şehadeti bu derece açık ve mufassal dururken, mahkeme, bu şehadet hakkında zabta aynen:

".....sanıklara isnat olunan suç hakkında hiç bir bilgisi olmadığı görüldü"

şeklinde bir söz geçirmiş olmakla benim, asla herhangi bir guru-

bum mevcut olmadığını ve dolayısiyle İleri Gençlik Birliği mümessili olmadığımı zımnen kabul etmiş olmuyor mu? O halde, mümessiller toplantısına devam etmelerine rağmen, ayrı bir gurupları bulunmadığı için sevk ve idareci telâkki edilmeyen **Nuri İyem, Ekrem Ataman ve Cezmi Ulucan** hakkında yapılan esbabı mucibe, niçin benim için de varit görülmemiştir?

Farzı muhal olarak bana isnat olunan fiiller subut bulmuş olsa dahi, acaba bu fiiller ile, T.C.K.nun 141-ci maddesindeki cürüm, unsurları ile tetabuk halinde midir?

Şüphesiz değildir:

T.C.K.nun 141-ci maddesinde cürüm unsurları şunlardır:

a) Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek,

b) İçtimai bir zümreyi ortadan kaldırmak veya içtimai nizamları devirmeye matuf cemiyet tesis etmek.

Halbuki, İleri Gençlik Birliği hakkında mahkemenin vardığı hüküm ve kanaate göre:

1)- İleri Gençlik Birliği gizli ve siyasi bir cemiyettir.

2)- Gayesi, memleket dahilinde ırkçı ve Turancı unsurlarla mücadele etmektir.

İşte vazıhan görülüyor ki, İleri Gençlik Birliği'ne müsnet fiiller T.C.K.nun 141-ci maddesinde bulunan cürüm unsurları ile tetabuk etmemektedir. O halde, İleri Gençlik Birliği'ne ve bana T.C.K.nun 141-ci maddesinin tatbiki gayrı kanuni olup, nakzı muciptir.

Komünist Partisi'ne kısa bir müddet için intisap etmem meselesine gelince: Bir an için bu fiil sabit görüldüğü takdirde benim, T.C.K.nun 141/3 maddesine göre tecziyem makul addedilebilir. Fakat müdafaamda da sarih olarak belirttiğim gibi, ben **Mihri Belli** ile temas etmeye başladıktan sonra komünist teşkilat ve ideolojisi ile münasebetimi kesmiştim. Bu hal, hakkımda T.C.Knun 171-ci maddesinin son fıkrasının nazarı itibara alınmasını gerektirir.

Dileklerim:

1) İleri Gençlik Birliği hakkındaki hükmün bozulmasını,

2) Tevkifimden çok önce, Komünist Partisi ile fiilen ilgimi kesmiş bulunduğum Yargıtayca nazara alınarak, hakkımda beraat kararı verilmesini ve tahliyemin mahalline tellenmesini, derin saygılarımla arz ederim.

Askeri Cezaevinde Kapalı
İbrahim oğlu **Mustafa Göksu**

Yargıtay ve Ask. Yargıtay içtihat ve kararları

Askeri Yargıtay, 24/4/945 gün ve Genel Kurul 4832 sayılı içtihat kararı:

".....karar yerinde gösterilen deliller sadece sanıkların hazır sorguları ve bilhassa poliste kerhe müstenit olarak verdikleri ifadelerdeki itirafa matuf şahadetten ve beyandan ibaret bulunmakta olduğuna göre; kerhen verildiği ve zorla söyletildiği bilâhare bunun için geri dönüldüğü iddia edilen bu beyanlardan bilâhare dönülmemiş olsa dahi kendilerinin mahkûmiyetlerine kâfi delil sayılamıyacağı ve zatı hadisenin behemehal daha esaslı surette tahkik edilmesi lazım geleceği mahkemece de düşünülmemiştir. Bunun için hüküm noksan sorguya dayanmıştır."

Askeri Yargıtay 1.Ceza Dairesi'nin 7/8/944 gün ve esas: 2411, karar: 235 sayılı bozma ilamından:

Bozma sebebi olarak aynen kabul edilmiş olan As. Yargıtayın Başsavcılığının 30/6/944 gün ve 2494 tebliğnamesinin 14. bendinde aynen:

".....müdafaasının teker teker ta'lil ve reddinden sonra kanaata müessir olan subut delillerinin gösterilmemesi yolsuzdur....."

Yargıtay 1.Ceza Dairesi'nin 2/4/937 gün ve esas 3686, karar 1297 sayılı ilamından aynen:

".....müdafaasının birer birer sebepleri gösterilerek ta'lil ve red olunmaması yolsuz olduğundan hükmün tebliğname veçhile bozulmasına karar verildi."

Yargıtay 1.Ceza Dairesi'nin 8/4/937 gün ve 936/3684, karar 1396 tebliğname 1137 sayılı ilamından aynen:

".....şahadet medlüllerinin neden ibaret bulunduğunun hüküm yerinde gösterilmemesi ve hadisenin sebep ve saiki hakkında leyh ve aleyhteki şahadatın mukayesesi ile kabul edilmeyen kısmın sebepleri gösterilerek ta'lil ve red olunmaması yolsuzdur."

Askeri Yargıtay No: 1119

"Her hükmün esbabı mucibeye müstenit bulunması ve bunun da duruşma zabıtnamelerinde münderiç subut delillerinden istihraç olunmaması meşruttur. Kanaat, mücerrede sebebi hüküm olamaz."

Askeri Yargıtay esas 433 karar 385

"İstidlâl tarikiyle ceza tayin edilemez."

Askeri Yargıtay esas 722 karar 16

"hüküm mücerret mütalâalara göre değil kanuni delillere ve karinelere dayanmak lazım gelir."

Askeri Yargıtay esas 1713 karar 1615

"Hüküm ihtimalata bina ettirilemez. Hadisenin şekline ve ikame edilen delillerin esas fiil ile irtibat derecesini nazarı dikkate alınmamış olması ve bu delillerden tahassül eden mahkeme kanaatinin ihtimalata dayanması nakzı muciptir."

As. Yargıtay 6/1/935 gün 964/145 esas ve 1552 karar sayılı

".....suçun anasırı tesbit olunmadan ihtimalata müsteniden ceza tayin edilemez."

As.Yargıtay 18/4/1938 esas 1576 ve karar 41 sayılı

"...maddei kanuniyedeki anasır tahakkuk etmedikçe mücerret iddia medarı hüküm olamaz."

As. Yargıtay 26/9/937 gün, esas 971 ve karar 1076 sayılı

"..suçta kastın tahakkuku ve anasırı cürmiyenin tesbiti icab eder. Zatı hükmi kanaati mücerrede esas olamaz."

As.Yargıtay 31/12/935 gün ve esas 1188 karar 1149

".....cezada ve mücrimiyette kasıt aranır."

Temyiz layihasında kararın nakzı için gösterilecek kanunî sebepler:

1- Hükmün kanuna muhalif olması,

2- Kanunun tatbik edilmemesi veyahut yanlış tatbik edilmesi,

3- Hükmün esbabı mucibeyi ihtiva etmemesi,

4- Hüküm için mühim olan noktalar mahkeme kararı ile müdafaa hakkının tahdit edilmesi,

(Malûmat için As.Y.U.K.nun 231 ve müteakip maddelerine bakınız)

HÜKME İTİRAZ

1- Hüküm doğrudan doğruya kanuna muhalif olur.

2- Hüküm ve kanaat delillere müstenit olmaz.

3- Hüküm ve kanaat yanlış anlaşılan delillere dayanır.

4- Hüküm ve kanaat aleyhinde deliller varken bunlar nazarı itibara alınmaz.

5- Hüküm ve kanaat aleyhinde deliller ikame etmek istendiği halde bunların dinlenmemesi.

(1-2-3 üncü haller kanuna muhalefettir.)

(4-5 inci haller müdafaa hakkını tahdit edici mahiyettedir.)

Dündar Baştımar'ın Yargıtay Başvurusu

İstanbul Merkez Komutanlığı Askerî Kapama Evi
Müdürlüğü eliyle
Ankara: Askerî Yargıtay Yüksek Başkanlığına
sunulmak üzere
İstanbul 1. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi Âmiri Adliliğine

Gerekçeli Yargıtaylama Layihasıdır.
Esas No: 619
Karar No: 664

Temyiz eden: Halen Askerî Kapama evinde kapalı ve Kuzguncuk Paşa limanı caddesi 109 No'da oturur, Kimya Enstitüsü son sınıf talebesinden İbrahim oğlu **Dündar Baştımar**. 336 doğumlu.

Temyiz edilen: İstanbul 1. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesinin 25/2/946 tarihli 2 sene ağır hapis ve 1 sene de Kırşehirin Mucur ilçesinde emniyeti umumiye nezaretinde bulundurulmasına dair Esas 619, karar 664 sayılı mahkûmiyetime dair hükmü.

Temyiz süresi: Gerekçeli hüküm tarafıma 15/4/946 tarihinde tebliğ edildiğine göre bu layiham kanunî süresi içinde takdim kılınmıştır.

Sayın yargıçlar,

İstanbul 1. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi İleri Gençler Birliği adındaki gizli cemiyetin sevk ve idarecilerinden olduğuma kanaat getirerek, sabit saydığı bu fiilime uyan T.C.K.'nın 141/1'nci maddesi gereğince iki sene ağır hapsime ve aynı kanunun 173'ncü maddesine göre de Kırşehirin Mucur ilçesinde bir sene müddetle emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmama karar vermiştir.

Mahkeme bu kanaate varırken şu delillere istinat ediyor:

1- **Safter Melih Tümay** ve **Arslan Kaynardağ**'ın hazırlık tahkikatı ve duruşma ifadeleri.

2- Tanık **Tahsin Sungur**'un ifadesi ve bunu teyid eden hazırlık tahkikatındaki ifadem.

Safter Melih Tümay ve **Arslan Kaynardağ**'ın ifadeleri, müretteptep, kerhe müstenittir, tezat ve tenakuzlarla doludur. Bu ifadelerin esbabı mucibeli karara geçen tertiplenmiş ve şekil verilmiş olanı dahi tezatları havidir. Bu ifadeler hiçbir delile istinat etmediği için sanık atfı cürmünden başka birşey olamazlar. Halbuki bunların uydurma ve kerhe müstenit olduğunu ispat edecek bir çok müspet şekiller varken mahkeme bunların büyük bir kısmını tetkikten sarfınazar etmiş, bir kısmını da gerektiği gibi derin ve etraflı tahlile tabi tutmamıştır.

Safter Melih Tümay 5-11-945 ve **Arslan Kaynardağ**'ın 2-11-945 tarihli dilekçeleriyle bu ifadelerinin uydurma ve kerhe müstenit olduğunu ve İleri Gençler Birliği ile hiç bir münasebetleri olmadıklarını mukni bir şekilde anlatmışlardır. Mahkeme bu dilekçeleri Emniyet Müdürlüğünde işkence yapılmadığı beyaniyle kıymetsiz telakki etmektedir. Halbuki Emniyet Müdürlüğünde işkence yapıldığına ve isticvabın bir terör havası içinde idare edildiğine dair pek kuvvetli deliller vardır. Bunlar ezcümle:

A- Tanık **Hüsnü Tunçer**'in (duruşma zaptı sayfa 211 satır ve 7'deki kendisine Emniyette tokat atıldığına ve dar bir yere konulduğunu mübeyyin yeminli şahadeti.

Her ne kadar mahkeme gerekçeli hükümde bu şahadete temas etmekte ise de (diğer şahitler dayak yediklerini söylememişlerdir yalnız bir şahit tokat yediğini beyan etmiştir, binaenaleyh bu emniyette işkence yapıldığına bir delil değildir) gibi hakikaten garip bir şekilde bu şahadeti çürütmek yolunu tutmuştur. Fakat pek sathi olan bu tahlil **Hüsnü Tunçer**'in şahadetinin hüküm aleyhine ve bizim iddialarımızı teyid eder mahiyette bir delil teşkil ettiği hakikatını bertaraf edemez.

B- **Sefa Yurdanur**'un duruşma esnasında okunan iki intihar zabıt varakası deliller arasında olmasına rağmen gerekçeli hükümde bunlara hiç temas edilmemesi nakz sebebi teşkil eder.

C- **Hasan Basri Alp**'in ölümü de emniyet müdürlüğünde ölüm intaç edecek derecede müthiş bir terör havası estiğine dair delil olduğunu. **Hasan Basri Alp**'in intihar ettiği hikâyesinin doğru olamayacağını ileri sürmemize rağmen, bu hususa da gerekçeli hükümde hiç temas edilmemiş, böylelikle bir usul hatası işlenmiştir. Bu bakımdan hüküm nakzı muciptir.

D- Halen Bakırköy tımarhanesinde bulunan felsefe son sınıf talebesinden **Kemalettin Özerdem**'in durup dururken delirmesinin mümkün olmayacağını belirterek bu hâdisenin de işkence yapıldığına dair bir delil telakki edilmesini talep etmiştik. Bunun da gerekçeli hükümde nazarı itibare alınmaması nakzi muciptir.

E- 26/11/945 tarihli verdiğimiz müşterek dilekçe ile tevsii tahkikat zımnında bir keşif yapılması ve bu keşif neticesinde emniyet müdürlüğü hakkında söylediklerimizin hepsinin doğru çıkacağını belirtmiştik. Mahkeme bir hükümet dairesinde keşif yapılamayacağı iddiasiyle bu keşif talebini red etmiştir. Hiç bir kanun hükümet dairelerinde keşif yapılamayacağını bildirmediğine göre mahkemenin bu kararı müdafaa hakkımızı tahdit eder mahiyette olduğundan nakzı muciptir.

F- (A) fıkrasında zikrettiğim 2/11/945 tarihli **Arslan Kaynardağ** ve 5/11/945 tarihli **Safter Melih Tümay**'ın dilekçelerini tahlil ve münakaşa ederken mahkeme aynı mealde bir dilekçe vermiş olan sanık **Orhan Bağman**'ın 19/1/946 tarihli oturumda (Duruşma zabıtnamesi sah. 297 de bulunan beyanında) yukarıda bahsi geçen dilekçesinin hilâfı hakikat olduğunu ve doğru ifadesinin emniyet müdürlüğünde iken hazırlık ve ilk tahkikat safhasında ve yine emniyet müdürlüğünden mahkemeye gidip gelirken İleri Gençler Birliği davası ile Feshane hâdisesi davası tevhit edilmeden önce gıyabımızda verdiği ifade olduğunu gösteren sözlerini mesnet olarak kullanmaktadır. Sanık **Orhan Bağman** mezkûr dilekçeyi **Mihri Belli**'nin telkini ile verdiğini ve bu dilekçeyi arkadaşlarının yazdığını ilâve etmişti.

Fakat mahkeme aynı oturumda sanık **Arslan Kaynardağ**'ın **Orhan**'ın duruşma başlamadan evvel savcının hususi odasına gittiğini

daha evvel savcı tarafından ifadesinden dönülmesi için kendisine telkinat yapıldığını, vaitlerde bulunulduğunu fakat kendisinin bu vaitleri nazarı itibare almayarak hakikatı söylemekte ısrar ettiğini, ihtilâttan memnuiyet kalkıncaya kadar **Mihri Belli** ile temas etmediğini, bunun ise dilekçelerin verilmesinden sonra olduğunu, hapishanede ihtilâtdan memnuiyete azami titizlikle tatbik edildiğini beyan etmiştir. Müteakip celsede maddi delil olarak **Orhan Bağman**'ın el yazısı ile yazılmış ve 5/11/945 tarihli dilekçesinin müsveddesinin bir kısmını havi olan kâğıdı mahkemeye sunmuştur.

Savcılığın pek manidar olan bu hareketi üzerinde gerekçeli hükümde hiç durulmamış mahkemeye sunulan maddi delili de nazarı itibare almamıştır. Mahkemenin bu hali kanuna aykırı bulunması dolayısiyle nakzı muciptir.

G- Mahkeme sanık **Orhan Bağman**'ın mezkûr dilekçelerin askeri ceza evinde mevkuflardan **Suduri Hersek**'in makinesinde yazıldığı beyanını da hiç tereddütsüz kabul etmektedir. Halbuki bu konuya dair söyleyeceği olup olmadığı sorulan sanık **Mihri Belli** Feshane hâdisesi sanıklarının muhafızlar vasıtasiyle **Tahsin Berkem**'e ait olan yazı makinesini istediklerini ve bu makine ceza evi erkânı tarafından muayene edildikten sonra ihtilâtdan memnu bulunan bu sanıklara verildiğini **Tahsin Berkem**'in makinesinin küçük bir (HERMES) yazı makinesi olduğunu halbuki **Suduri Hersek**'in makinesinin eski tip bir Remington makinesi olduğunu, **Orhan Bağman**'ın yalan söylediğinin, bu makinelerinin yazıları muayene edilerek kolaylıkla tesbit edileceğini söylemiştir. Fakat mahkeme fikri sabitle hareket ederek bu hususu tahkik etmeden **Orhan Bağman**'ın ifadesini tercih etmiştir. Mahkemenin gayri kâfi tahkikatın bu kanaate varması nakzı muciptir.

H- Müteakip celsede **Arslan Kaynardağ** mahkemeye verdiği bir dilekçe ile hepimizin epey zamandan beri esefle müşahade ettiğimiz **Orhan Bağman**'ın akli durumunu meydana vurarak bu sanığın tıbbi adliye sevkini istedi. Bu dileği mahkeme tarafından red

olundu. Mahkemenin bu red kararı müdafaa hakkımızı tahdit edici olduğundan nakzı muciptir.

Şu nokta da şayanı dikkattir: **Orhan Bağman** beyanatında emniyet müdürlüğünde iki davanın tevhidinden önce mahkemede verdiği ifadelerin hakikat olduğunu söyledikten sonra müdafaasında mütemmim malumat vereceğini vaad etmiştir. Halbuki bu sanığın müdafaası hazırlık ve son tahkikat ifadeleriyle mukayese edildiğinde pek önemli mübayenetler görülmektedir. Bu bakımdan da sanığın beyanatının manasız ve hilafı hakikat olduğu istidlal edilebilir.

1- 10/10/945 tarihli davaların birleştirildiği oturumda emniyet müdürlüğünden mahkemeye getirilip götürülen Feshane hadisesi sanıklarından **Arslan Kaynardağ** ihtilattan men edilmiş olmasına rağmen elime sıkıştırdığı, dava dosyasında bulunan ve **Arslan Kaynardağ'**ın müdafaasında izah edildiği veçhile lehimde pek kuvvetli maddi bir delil olan pusulayı derhal mahkemeye sunduğum halde gerekçeli hükümde bu delile hiç temas edilmemiş olması kanuna aykırı ve nakzı muciptir.

J- İşkenceye maruz kaldıklarına maddi delil olarak 13/11/945'de **Safder Melih Tümay'**ın, 23/11/945'de **Arslan Kaynardağ'**ın mahkemeye sundukları emniyet polikliniğinden aldıkları reçetelere esbabı mucibeli hükümde temas edilmemiştir, bu da bozmayı muciptir.

K- Burada hüküm aleyhine en kuvvetli delilime temas edeceğim. Gerekçeli hükümde bu delile dair tek kelime bulunmamasına hayret etmemek lâzımdır. Zira davanın tahkikatını idare etmiş olanların en yumuşak bir tabirle dürüst olmayan hareketlerini mahkemenin teedüben zikr etmekten çekindiğine kaniim. **Arslan Kaynardağ** ile **Safder Melih Tümay** arasında emniyet müdürlüğünde meydana çıkarılan muhabereden sonra tutulmuş olan bir zabıt: **Safder Melih Tümay'**ın işkence ile ifade verdiğini ve yalan söylemiş olduğunu göstermekte ise de bu zabıt ortada yoktur. Bu hususa dair gerekçeli hükümde hiç temas edilmeyen **Arslan Kaynardağ'**ın müdafaasının bu kısmını almağı muvafık buldum. **Arslan Kaynardağ** müdafaasının 9. sahifesinde aynen:

"...Yukarıda emniyet müdürlüğünde tutulduğumu söylediğim bir yüzleştirme zabıtının 23/11/945 tarihli celsede okunmasını istemiştim (duruşma zabıtı sah. 271) deliller arasında bulunmadığı söylenildi. 26/11/945 tarihinde tevsii tahkikat zımnında bir istida verdim, bu istida ile ilk ifadenin yalan olduğunu isbat edebilecek bir yüzleştirme zabıt varakasının polis müdüriyetinde tanzim edildiğini beyan etmekte ve bu deliller dosyasında bulunmadığı için bu zabıt varakasının müdüriyetten istetilmesini talep etmekte idim. (duruşma zabıtı sah. 276) Mahkeme talebimi kabul etti, polis müdüriyetine 30/11/945 gün ve 2371-2458/618 No. ile bir müzekkere yapıldı. Birinci şube kısım 3'den 3/12/945 gün ve 9498/27261 sayı ile gelen cevapta böyle bir zabıtın tutulmadığı söyleniyordu. İmza: Emniyet Müdürü **Ahmet Demir**'di. Halbuki Feshane hazırlık dosyasında 28/8/945 tarih ve 1844 sayılı müzekkereye ilişik polis fezlekesinin son sahifesi olan 261 sahifesinde 7. satırdan itibaren (....Tahkikatın sonuna doğru **Arslan Kaynardağ**'ın **Safder Melih Tümay** ile hücrelerinde muhabereye girdikleri anlaşılmış her ikisi de bu ciheti itiraf ettiklerinden keyfiyet ilişik ayrıca bir zabıtla tevsik edilmiştir... kısım 3 âmiri, **Hamdi Özdemir**) satırlarını görmekteyiz."

demektedir.

Safder Melih Tümay ile **Muzaffer Özkolçak** da müdafaalarında aynı konuyu temas etmişlerse de gerekçeli hükümde bu cihetler tamamen meskût geçilmiştir. İleri Gençler Birliği ile Feshane hâdisesi sanıkları arasında hiç bir ilgi olmadığını isbat edecek olan ve beni bu töhmetten kurtaracak pek çok önemli vesika, mahkeme dışındaki tahkikatı yapanlar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bu ise T.C.K.'nun 275. maddesine temas eden bir eylemdir. Hayatî ehemmiyette olan ve tarafımdan duruşmada serd edilen bu delilin nazarı itibare alınmaması kanuna aykırı ve nakzı muciptir.

L- Vekilim tarafından sunulan müdafaaya ve benim müdafaa sadedinde yaptığım şifahi beyanata da mahkeme gerekçeli hükümde hiç temas etmemiştir. Bu bakımdan hükmün nakzı icap eder.

Tanık **Tahsin Sungur**'un ifadesine gelince:

Bu tanık, sanık **Cezmi Ulucan** tarafından İleri Gençler Birliğine üye olmaya davet edildiğini, **Cezmi Ulucan'**ın hangi arkadaşlarla buluşup konuşacağını tayin ettiğini, bunun üzerine buluşup konuştuğumuzu ve mümessillik işini benim yaptığımı söylemiştir. Filhakika mezkur arkadaşlarla buluşup **Cezmi Ulucan'**ın bana söylediklerini beraber konuştuktan sonra konuşma neticelerini **Cezmi Ulucan'**a söyledim. Bu hususu teferruatlı olarak mahkemedeki ifademde anlattım.

Fakat tek başıma bu fiil benim İleri Gençler Birliği Mümessili, sevk ve idarecisi olduğuma delalet etmez. Mahkeme **Cezmi Ulucan'**ın sevk ve idarecisi olmadığını kabul ettikten sonra benim sevk ve idareci olmama nasıl imkân görülür?

Nitekim bunun doğru olduğu, benimle aynı durumda bulunduğu mahkemece kabul edilen diğer bir sanığın sevk ve idareciler arasına sokulmaması ile sabittir.

Bizzat mahkeme gerekçeli hükmün (84'ncü sahifesinden itibaren) sevk ve idareciyi şöyle tarif ediyor:

"teşkil edilmiş gruplar var, her gruptan bir kişi seçilerek **Mihri Belli** idaresinde toplanmakta, nizamname müzakere ve kabul etmekte, para toplanmasına, bu suretle gruplara mensup olanlara vecibeler tahmil etmekte ve **Mihri Belli** etrafında toplanmış olan bu kişiler verilen kararları kendi gruplarını şurada burada toplayarak tebliğ etmekte oldukları sabit iken bunları bir cemiyetin kurucusu, sevk ve idarecisi olarak mübalaa etmek gayet tabiidir."

Benim durumum bu tarife asla uymamaktadır. Zira kendi muhit arkadaşlarım olan **Cezmi Ulucan, Müeyyet Boratav, Ekrem Ataman'**dan gayri mümessiller toplantısı diye isimlendirilen toplantılara iştirak eden diğer sanıklardan **Mihri Belli** de dahil olduğu halde hiçbirini tanımadığım mahkemece kabul edilmiştir. Gerekçeli hükmün 31.ci sahifesinde:

"....bu idare heyeti **Mihri Belli, Safa Yurdanur, Mustafa Göksu, Ekrem Ataman, Müeyyet Boratav'**dan teşekkül etmiş..."

denilmekte, 32.ci sahifede de aynen:

"...bundan sonra mümessiller grubu birbirini takiben Yıldız parkında, **Cezmi Ulucan**'ın evinde, **Sefa Yurdanur**'un evinde, Mecidiyeköyü'nde, Topkapı'daki aile bahçesinde muhtelif zamanlarda toplantılar yapmış bu toplantılarda sanıklardan **Ferit Teksoy** ile **Cezmi Ulucan** da mümessiller heyetine katılmıştır."

demektedir.

Görüldüğü gibi mümessiller toplantısında bulunmadığım bütün sanıkların ifadeleriyle teyit edilmekte, mahkeme de bunu kabul etmektedir. Müdafaada da belirttiğim bu önemli noktayı mahkemenin gerekçeli hükümde mütalaa etmemesi nakzı muciptir.

Ayrıca, **Tahsin Sungur**'un İleri Gençler Birliği hakkındaki bilgisi gayet sathidir. Edindiği malûmat **Cezmi Ulucan**'ın şifahi izahatındandır. **Cezmi Ulucan** ile yapılan bu görüşme ise şahadet gününden takriben bir seneden fazla bir zaman evvel vuku bulmuştur. Bu tanık İleri Gençler Birliği nizamname taslağını okumamıştır. Esasen tanığın duruşma zabıtnamesindeki ifadesi bir bütün olarak alındığı zaman bir çok tenakuzlarla doludur, ifadesinin başında kabul ettiklerini biraz aşağıda red etmiştir. Zaten sanık ifadesinin sonuna doğru ademî malûmat beyan etmiştir. Esasen tanığın beyanatı da yukarıda görülen vakıalara uymamaktadır.

Bu münasebetle şu noktayı da arz etmek isterim ki, şahitler sorguya çekildikleri vakit, mahkemede her türlü harici tesirden masun olduklarını ihsas ettirecek bir hava esmiyordu. Tanık **Haşmet Akal**'ın sorgusu münasebetiyle sanık **Nuri İyem**'in verdiği (20/1/945 tarihli oturumda) dilekçede belirttiği gibi savcı tanıkların sözünü sık sık kesiyor ve hatta tanıklar matlup olan ifadeyi vermedikleri zaman onları tevkifle tehdit ediyordu. Ayrıca duruşmaların gizli olmasına rağmen emniyet 1.ci şube memurları son tahkikatın ilk gününden itibaren salonda bulunmuşlar, hatta bazıları zabıt katibi gibi not tutmuşlardır.

Bu hali isbat eden deliller:

Sanık **Mihri Belli**'nin şahit **Mehmet Keskin**'in ifadesi etrafında

yapılan münakaşalar esnasında bir münasebetle "salonda bulunan 1.ci şube komiser muavinlerinden **Nuri**'yi şahit olarak göstermesi ve bu konuya dair mahkemenin kararı."

Muhtelif zamanlarda verilen dilekçelerde ve muhtelif vesilelerle duruşma zaptına geçmiş kayıtlar.

Bu şartlar altında bazı tanıklar serbest irade ve şuurla şahadet bulunacak kadar cesaret ve metanet gösterememişlerdir. **Tahsin Sungur** da bunlardan maduttur.

İfadesi bir çok tezatlarla dolu olan ve dava mevzuu hakkında ademi malûmat beyan eden yukarda anlattığım hava içinde şahadette bulunan bu tanığın şahadeti kanuni olmadığı gibi hükme müessir başlıca delillerden biri olarak telakki edilmesi tamamen yolsuzdur. Binaanaleyh karar bu bakımdan kanuna aykırı olup nakzı muciptir.

Mahkeme, benim hazırlık tahkikatı ifademi, **Tahsin Sungur**'un bu ifadesini teyit edici bir delil olarak göstermektedir. Halbuki bu ifademde mahkemede esbabı mucibe beyan ederek red ettiğim hilâfı hakikat bazı hususlar bulunmakta ise de İleri Gençler Birliği mümessillerinden olduğumu söylemiş değilim. Hazırlık tahkikatını idare eden sorgu yargıcı benim bu ifademi esas tutarak İleri Gençler Birliği üyesi olduğuma kanaat getirmiş ve amiri adlilikçe tanzim edilen son tahkikatın açılmasına dair kararda hakkımda T.C.K.'nın 141/c fıkrasının tatbiki istenmiştir. Hazırlık tahkikatı ifademin mahkemece yanlış mütalaa edilerek delil ittihaz edilmesi yolsuzdur.

Bu davada en çok gadre uğrayan bir sanık varsa o da benim. İleri Gençler Birliği davası ile Feshane hadisesi davasının hiç bir ilgisi olmadığı halde birleştirilmesi, en hafif bir durumda iken orak çekiç işaretli kartları öteye beriye atanların idarecisi sevkine sokmuştur.

Yukarda sıraladığım ve mahkemece nazarı itibare alınmamış olan deliller incelendiği zaman Feshane hadisesi sanıkları ile münasebetimin hiç de bu sanıklardan bazılarının kerhe müstenit, hilâfı hakikat anlattıkları şekilde olmadığı görülecektir. Bu böyle olduğu halde acaba niçin mahkeme iki davayı birleştirmeye ve beni töhmet

altında bırakmaya lûzum görmüştür. Hiç şüphesiz ki bu şahsi bir husumetten ileri gelmemiştir.

Hakikat şudur ki:

Mahkeme İleri Gençler Birliği hakkındaki projesini teyit için delil bulamamakta idi. Gizli, siyasi ve komünist partisinin teşvikile kurulduğunu iddia ettiği bu cemiyetin kanuna aykırı hiç bir icraatını tesbit etmemişti ve edemezdi. Binaanaleyh mahkeme Feshane hadisesi sanıklarının çocukça ve muzır hareketlerini İleri Gençler Birliğine bağlamak lûzumunu hissetti halbuki mahkeme bu hareketi ile tezada düşmektedir, zira Feshane hadisesi sanıklarının fiiliyatı ve zihniyeti İleri Gençler Birliğinin zihniyet, gaye ve ruhuna tamamen aykırıdır. Bu hakikatı mahkeme de zımnen teslim etmiştir.

Farzı muhal olarak mahkemenin iddiasını bir an için kabul etsek; İleri Gençler Birliğinin gizli, siyasi, vurgunculuk ve faşizmle mücadele eden bir teşekkül olduğunu kabul etsek bile, T.C.K.'nın 141/1.ci maddesinin buna tetabuk etmediği bir hakikattir. Zira bu cemiyetin bir zümrenin diğerleri üzerinde hakimiyetini tesis etmek, mevcut bir zümreyi ortadan kaldırmak veyahut teessüs etmiş iktisadi ve içtimai nizamları yıkmak gibi gayeleri istihdaf ettiğini ne bir sanık ne de bir şahit beyan etmiştir. Bu iddiayı destekleyen tek bir delil yoktur. Bu bakımdan da hüküm kanuna aykırı ve nakzı muciptir.

(İş bu temyiz layiham muhtasar olup, teferruatlı izahnameyi bilahara sunacağım.)

Dileklerim:

1. Müdafiimin davet edilerek şifahi izahatının dinlenmesi,

2. Re'sen beraatime karar verilmesi,

3. Tahliyeme karar verilmesini ve bu kararın mahalline tellenmesini diler derin saygılarımı sunarım.

İst. Mrk. K. As. ceza evinde kapalı:

Dündar Baştımar

Dündar Baştımar'ın Avukatı Mithat Benker'in Yargıtay Başvurusu

İstanbul 1 No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesi vasıtasile
Askeri Yargıtaylık Yüksek Huzuruna

İstanbul 22/4/946

Temyiz eden: **Dündar Baştımar**
Askerî Ceza evinde mevkuf
Vekili: Avukat **Mithat Benker**
Galata Ömer Abed Han 4/9

İstek ve mevzu: Müvekkilim hakkında verilen iki sene ağır hapis cezası evvel emirde askeri muhakeme usulu ahkâmı gereğince mürafaa için gün tayin buyurulmak usulen davet edilip şifahi izahat ve müdafaatımızın istimağına ve 1 No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesinin 619 E: ve 664 K. sayılı dosyaile 25/2/946 tarihinde verilen ve esbabı mucibeli hüküm fıkrası 15/4/946 tarihinde müvekkilime tebliğ edilip müddeti kanuniyesi zarfında temyiz edilen ve kendisinin Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesi gereğince iki sene müddetle ağır hapsine ve bir sene müddetle Kırşehirin Mucur ilçesinde Emniyet nezareti altına alınmasına mütedair hükmünün bu kerre takdim kılınan esbabı mucibeli layihamızla izah edilen sebeblere göre bozulmasına ve mürafaa neticesinde tayyin edecek hale göre müvekkilimin fazla mağduriyetine mahal kalmamak üzere ve resen tahliyesine karar verilmesi talebinden ibarettir.

Nakız sebepleri: Sayın Yargıçlarım, klasik bir surette nakız sebeplerini arzetmezden evvel şurasını izah edeyim ki, hemen hepsi tahsil çağında ve üniversite talebesi olan 54 sanığı muhakeme eden Sıkı Yönetim Mahkemesinin 100 küsur sahifeyi tutan hüküm fıkra-

sının bariz vasfı, sanıkların aletterecat işledikleri kabul edilen suçlarla, gizli Komünist Partisile alâkalı oldukları ve Komünist propagandası yapmak ve binnetice memleketin içtimai nizamını devirmek istediklerini ispat meylini taşımaktadır.

Filhakika, hüküm fıkrasında tadat edilen suçlar afiş asmak, komünist partisine girmek, İleri Gençler Birliği adındaki teşekkülü kurmak ve Feshane fabrikasına kart atmak .....ilh gibi cümlesi muayyen bir insicam altında komünist partisinin gizli tezahürleri gibi mütalaa edilmiş ve birbirlerine eklenerek hep birden Komünist partisinin kanunlara muhalif olarak ve Türk Ceza Kanununun 141'nci maddesini ihlâl eden ef'ali gibi mütalaa edilerek hüküm verilmiştir.

Mahkemenin hadiseleri bu tarzda mütalâa etmesine ve böyle bir neticeye varmasına bir diyeceğimiz yoktur. Yeter ki, hükmün mesnedi olan hadise ve vakalar hakikaten bu karakteri haiz olsun. İşte hidayeti emirde Sıkı Yönetim Mahkemesinin kararı ile iştirak edemediğimiz nokta budur. Bu ciheti arz ettikten sonra hükmün bize temas eden ve hakkımızda gayet ağır neticeler tevlit eden kısımlarının nelerden ibaret olduğunu ve hükmün hangi sebeplerden kanuna uymadığını sırasile arz edelim:

1- Müvekkilime isnat olunan suç İleri Gençler Birliği denilen ve üniversite talebeleri arasında kurulup Komünist Partisinin organı olduğu kabul edilen cemiyete girmek ve onun mümessili olmaktır. Yüksek Mahkemece bu suretle tavsif edilen suçun mahiyetine göre a) İleri Gençler Birliğinin Komünist Partisile alâkalı olduğunu, b) Müvekkilimin bu alâkayı bildiği halde mezkûr cemiyetle münasebeti olduğunun ispatı lâzım gelmektedir. Yüksek mahkeme, a) fıkrası ile izah edilen halin vücudunu ispat için sahifelerce tutan mülahazalarında tebellür ettirdiği gibi, sanıkların müevvel olduğu kabul edilen ikrarlarına ve betahsis hazırlık tahkikatı esnasında polisçe alınan ifadelere istinat etmektedir. Bir defa sanık ikrarlarını münhasıran suçun işlendiğine dair bir delil diye kabul edilemeyeceği ve ayrıca kat'i ve kanunî delillerin vücudu lâzım geldiği Yüksek Yargıtaylık-

ça müttehas kararlarda sarahaten tebarüz ettirildiği halde Sıkı Yönetim Mahkemesinin bu hususu nazara almayarak mücerret ikrarları bahusus son tahkikat esnasında tazyik neticesinde poliste verdiği ısrarla öne sürülen hazırlık tahkikatındaki ikrarları delil diye kabul etmesi yolsuz, kanun ve içtihadlara muhaliftir. Kaldı ki, sanıkların samimî ikrarları ile kurulduğu kabul edilen bu cemiyetin münhasıran Kemalist ve antifaşist gayelerle kurulduğu ve talebenin ihtiyaçlarına cevap verecek bir teşekkül olduğu izah edilmiş iken ve işbu izah tarzını talil edecek ortada hiçbir delil yok iken yazılı olduğu veçhile karar verilmesi kezalik kanun ve içtihadlara muhaliftir. Nihayet yine bu ikrarlar cümlesinden olarak kararın 75'nci sahifesinin son satırlarında sarahaten yazılı olduğu veçhile kurulan bu cemiyetin fiilî tezahürleri olarak mecmua çıkarmak için para toplamak, Cumhur Başkanına bağlılık teli çekilmesine teşebbüs etmek gibi fiiller aynen kabul edilmektedir. Şu fiilî tezahürler Mahkemece aynen kabul edildiğine göre, bu cemiyetin gizli ve kanuna muhalif bir cemiyet olarak telekki edilmesine imkân var mı? Gizli bir cemiyetin Reisi Cumhura bağlılık teli çekmesine imkân tasavvur edilebilir mi? Mahkeme bu tenakuzu aynen kabul ettiği halde temamen indi mülahazalara istinat ederek hüküm vermesi kanuna muhalif olup nakzı müstelzimdir.

2- Müvekkilim **Dündar Baştimar'**ın, kurulduğu kabul edilen bu cemiyetle ilgisine gelince, mahkeme bu hususta yegâne şahit olarak dinlenen ve ifadesi hüküm fıkrasının 35 ve 36'ncı sahifelerinde aynen zikredilen **Tahsin Sungur'**un beyanına istinat etmektedir. Bu ifade, delil diye aynen kabul edilecek olursa (kurulan cemiyetin memleketteki faşist ve mürteci unsurlarla mücadele için kurulduğu, demokratik mahiyette idare edileceği hatta ilerde mecmua dahi çıkartacağı, alelûmum Müttefiklerin Zafer gününün kutlanacağı ...ilh.) tarzında vaki olduğuna göre bu şahadetin müvekkilimi Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesile tecrime kadar mühim telâkki edilmesinin sebebleri hüküm fıkrasında izah edilmemiştir. Tarafı-

mızdan kemali dikkatle ve defalarca okunan bu ifadede müvekkilimin A– İleri Gençler Birliğinin Komünist Partisinin organı olduğunu bildiğine; B– Kendisinin Komünist olduğuna; C– ve nihayet yukarda da arz edildiği ve 'nile Türk Ceza Kanununun 141'nci maddesini ihlâl edecek şeklinde memleketin asayiş ve nizamını devirmeğe matuf bir harekette bulunduğuna dair en küçük bir emare dahi görülememektedir. Binaenaleyh mahkemenin alelâde bir şahadeti müvekkilim hakkında en ağır neticeler tevlid edecek bir surette telakki etmesinin sebeplerini ve aradaki illiyet rabıtalarını izah etmeden münhasıran bu şahadete istinat ederek müvekkilimi tecrim etmesi kezalik yolsuz ve kanuna muhaliftir.

3. Nihayet müvekkilimi, İleri Gençler Birliğinin Grup Mümessilliği olmakla suçlandıran mahkeme, aynı sıfatla suçlandırdığı sanıklardan **Cezmi Ulucan** ile **Ethem Ataman**'ı altı ay hapse mahkûm ettiği halde, kendisini iki sene ağır hapse mahkum etmesi sebeblerini izah etmemiştir. Aynı suç ile suçlandırılan bir kaç kişinin yine aynı cezayı görmesi kanun icabatından olduğu halde müvekkilimin 141'nci madde ile ve iki sene ağır hapse mahkum edilmesi yolsuz ve kanuna muhaliftir.

4. Müvekkilim hakkında tatbik edilen kanun maddesinin, işlendiği kabul edilen suçla derecei alakası nazara alınmadan ceza tayin edilmesi kezalik yolsuzdur. Filhakika, Türk Ceza Kanununun 141'nci maddesi (cemiyetin mevcut asayiş ve nizamını deviren veya devirmeğe teşebbüs edenler hakkında tatbikini amir olup) hadisemizde farzı muhal İleri Gençler Birliği namı altında bir cemiyetin kurulduğu kabul edilse bile bu cemiyetin kurulması işinin kanunun bu maddesile ne suretle ilgili olduğu hüküm fıkrasında izah ve keyfiyet ispat edilmemiştir. Şu hale göre alelâde bir cemiyet kurmanın veya o cemiyete girmenin hakkımızda tatbik edilen kanun maddesile hiçbir alâka ve münasebeti yok iken yazılı olduğu veçhile ceza tayin edilmesi kezalik kanuna muhaliftir.

Sayın Yargıçların müdafaamızda da müteaddit defalar arz ve izah

ettiğimiz gibi müvekkilim ne komünisttir, ne de Komünist Partisine girmiş veya girmeğe teşebbüs etmiştir. İleri Gençler Birliği denilen teşekkülün bazı azalarına atfedilen, Süleymaniye Camiine bayrak asmak veya Feshane fabrikasına kart dağıtmak gibi tezahürî efal ile de hiçbir alakası olmadığı mahkemece kabul edilmektedir. Kendisinden Türk Ceza Kanununun 141'nci maddesile alakalı hiçbir fiil sadır olmayan bir kimsenin iki sene ağır hapse mahkûm edilmesi hissi adaleti rencide eder. Aylardan beri devam eden mevkufiyet hali vuku bulan haksızlığı gayri kabili telafi bir hale getirmektedir. Binaenaleyh hakkında lahik olan hükmün arzettiğimiz esaslı noktalardan ve daha sair res'en tesadüf edilecek sebeplerden bozulmasına ve usulu muhakemedeki serahata binaen müvekkilimin daha fazla mağduriyetine mahal kalmamak üzere tahliyesine karar verilmesini sonsuz saygılarımla istirham eylerim.

Müeyyet Boratav'ın Yargıtay Başvurusu

İstanbul Merkez Komutanlığı Askerî Kapama Evi
Müdürlüğü elile
Ankara: Askerî Yargıtay Yüksek Başkanlığına
Sunulmak Üzere
İstanbul I. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi Âmiri
Adliliğine

Gerekçeli Yargıtaylama Layihasıdır.

Esas No: 619
Karar No: 664

Temyiz eden: Halen Askerî Kapama evinde kapalı ve Fatih Tetünmeler caddesi No: 6'da oturur, Nailî oğlu **Müeyyet Boratav,** 338 doğumlu.

Temyiz olunan: İstanbul I. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesinin 25/2/946 tarihli iki sene ağır hapis ve bir sene de Kozan'da emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmama dair, esas 619, karar 664 sayılı mahkûmiyetime dair hüküm.

Temyiz müddeti: Gerekçeli hüküm tarafıma 15/4/946 tarihinde tebliğ edildiğine göre bu layiham kanunî müddeti içinde takdim kılınmıştır.

I. No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesi İleri Gençlik Birliğini sevk ve idare etmek fiilinin tarafımdan işlendiğini sabit görmüş ve bu fiili T.C.K.'nun 141/1.ci maddesine uygun görerek iki sene müddetle ağır hapis ve bir sene Kozan'da emniyeti umumiye nezareti altında tutulma kararını vermiştir.

Mahkemenin bu kararı şu delillere istinat etmektedir.

I- Sanıkların ilk tahkikat ifadeleri,

II- Tanık ifadeleri,

Bu ifadeler ve şahadetler aşağıda göstereceğim sebeplerden ötürü mahkemenin vardığı kanaat ve hükmü destekleyecek kanuni vasıflara haiz değil. Bu sebepten kararın nakzı icap eder.

Şöyle ki:

I- Emniyet müdürlüğünde alınan ilk tahkikat ifadeleri telkin tazyik işkenceler tahtı tesirinde alınmış olup bilahare sahipleri tarafından mahkemede red edilmiş olduğundan kanuni delil olarak addedilemezler, kararın bunlara istinat etmesi gayri kanuni ve nakzı muciptir.

Emniyet müdürlüğünde ifadelerimiz alınırken işkence yapıldığını ispat edecek maddi deliller gösteremediğimiz ileri sürülmektedir. Halbuki bu hususta tahkikat açılıp bütün delil ve şahitleri ortaya koymamıza imkân verilmiş olmamasına rağmen elimizde iddiamızı teyit edecek bir çok deliller vardır.

a) Tahkikat yedi sekiz ay devam etti. Bu müddet zarfında pis, dar, karanlık hücrelerde ihtilattan memnu olarak kaldık. Bu husus mahkemece de malumdur. Tahsil çağındaki genç bir talebenin aylarca bu şartlar içinde yaşamaya mecbur tutulması ve arzu edildiği gibi ifade vermediği takdirde oradan kurtulamayacağının telkin edilmesi iradeyi zayıflatıcı bir tazyiktir.

b) İlk okul öğretmeni **Hasan Basri**'nin ölümü:

Evvela, en az itham altında bulunan, hatta tanık vaziyetinde kimselerin bile dar, her tarafı kapalı ve penceresiz hücrelerde kapalı tutuldukları bir vakıa iken, komünist partisinin tanınmış ve ileri elemanlarından olduğu emniyetçe malûm olan ve aylardan beri aranılan bir şahsın geniş pencereli ve penceresi parmaklıksız bir odaya kapatılmasına imkân yoktur. Saniyen, hiç bir tazyike maruz kalmadan, durup dururken, münevver bir kimsenin en büyüğü dokuz yaşında dört çocuğunu arkada bırakarak geldiği gece intihar etmesine

mantıken imkân yoktur. Bu ölüm hadisesine ait müdüriyette tutulan zabıtlara dikkatle göz gezdirilirse bu ölümün doğurduğu şaşkınlık ve bu suçu örtmek kaygusu kolayca göze çarpar. Mesela **Hasan Basri**'nin ölüm tarihi olan 21-22/I/945 tarihinden bir ay evvel tanzim edilmiş olan 20/12/944 tarihli Polis fezlekesinde **Hasan Basri**'nin ölümden yani henüz vuku bulmamış bir hadiseden bahsedilmektedir. Ve fezlekenin altındaki tarihe dikkatle bakılırsa görülür ki bu tarih yazılmış ve sonradan kazınarak tashihi yoluna gidilerek istenmişse de yine de muvaffak olunamamıştır. Bundan başka, **Hasan Basri**'nin ifadesi olduğu iddia edilen bir ifadede kendisinin imzası yoktur. Bu hadise de emniyet müdürlüğünde ifadelerin ne şekilde alındığının açık bir delili mahiyetindedir.

c) **Sefa Yurdanur**'un tutulan zabıt varakalarile sabit olan iki defa intihara teşebbüsü:

Genç ve münevver bir üniversite talebesinin hayatından bezecek kadar tazyike uğramaksızın kendisini iki defa öldürmeye teşebbüs etmesi imkânsızdır. Diğer taraftan sanık **Faruk Kızılırmak** kapalı tutulduğu 20 No.lu işkence hücresinin kapısındaki üç çivi deliğinden **Sefa**'nın dayaktan bitkin bir halde memurların kollarında bitişikteki 19. No.lu işkence hücresine getirildiğini söylemiştir. (Duruşma zabıtnamesi: 256).

d) **Kemalettin Özerdem**'in tahkikat esnasında çıldırması:

Gayri mevkuf olarak mahkemeye devam ederken sıhhatli neşeli sağlam bir genç olduğunu gördüğünüz bu üniversite talebesinin tekrar emniyete alınmasından bir hafta sonra tahkikat esnasında durup dururken çıldırmasına imkân var mıdır? Nitekim daha sonraları dinlenen sanık **Orhan Bağman, Safter Melih Tümay, Aslan Kaynardağ** arkadaşları Kemalettin'in ne şartlar altında ve ne gibi işkencelerin tesiri ile çıldırtıldığını mahkemeye verdikleri dilekçelerde anlatmışlardır.

e) Sanık **Mihri Belli** tarafından **Reşat Fuat Baraner**'e hitaben yazılan ve duruşma dosyasında bulunan ve mahkemece doğru olduğu kabul edilen mektupta (karar sureti sahife 48) aynen:

"... İleri Gençlik Birliği içinde bir kaç komünist bulunmakla beraber (heyhat bunlar dayağa pek az mukavim çıktı, bir istisna ile) bu teşekkül katiyen komünist değildir..."

yazılıdır. Mahkemenin dayandığı en kuvvetli delillerden biri olan bu mektubun, **Mihri Belli** tarafından ele geçsin diye yazılmadığı bedihidir. Ve emniyet müdürlüğünde sanıklara dayak atıldığını ve sanıklardan işkence ile ifade alındığını gösteren, maddi ve müspet bir delildir.

f) Mahkeme Tanık **Hüsnü Tuncer**'in bir emniyet memurundan dayak yediğini kabul etmektedir. Tanık sorgusu sırasında, işkence odasına da kapatıldığını beyan etmiş ve bu cihet zapta da geçmişse de hükümde zikredilmemiştir.

Hiç bir suçu ve kabahati olmayan bir tanığın dayak yediği kabul edildikten sonra bir çok ağır ithamlar altında bulunan sanıkların işkenceye tabi tutulduklarını bir türlü kabul etmeye yanaşmamak gayri mantıklı değil midir?

g) Kararda (sahife 42) eğer sanıklar tazyik ve işkenceye maruz kalmışlarsa tahkikatı idare eden yargıca baş vurmaları icap ederdi, denilmektedir. Halbuki; geniş selahiyeti haiz Orfi idare mahkemesi bile tazyik ve işkenceye dair keşif yapılması için yapmış olduğumuz resmi ve toplu talebimizi reddettikten sonra mahdut selahiyetli bir yargıç olan tahkikat yargıcının bu talebimizi reddedeceği gayet tabii değil midir? Nitekim bütün taleplerimiz reddedilmekle kalmamış, emniyet memurları daima isticvapta hazır bulunmuşlar ve yargıç tahkikata el koyduktan sonra da emniyet memurlarının tazyik ve işkenceleri devam etmiştir. Mesela **Hasan Basri**'nin ölümü, **Kemalettin Özerdem**'in çıldırması, tanık **Hüsnü Tuncer**'in dayak yemesi, **Safa Yurdanur**'un intihara teşebbüsü gibi hadiseler yargıcın tahkikata el koyduğu 20/12/944 tarihinden sonra vuku bulmuştur.

h) Kararda (sahife 42) ancak duruşmaya başlanıp hayli ilerledikten sonra işkenceden bahsedilmiştir), denmektedir. Halbuki duruşma zabıtnamesinden anlaşılacağı veçhile duruşmada ilk dinlenilen

sanık **Tahsin Berkem** kendisine yapılan işkenceyi anlatmıştır. Ondan sonra da işkence gören sanıklar kendilerine yapılan tazyik ve işkenceleri anlatmışlardır. Bu anlatılanlar tafsilatile zapta geçmediği için ayrıca toplu olarak müracaat lüzumunu duyduk. Mahkemenin yukardaki kanaati hakikata mugayirdir.

Bütün bu sebeplerden dolayı emniyet müdürlüğünde alınan ifadeler serbest irade ve ihtiyara istinat etmeyen ve kerhe müstenit sanık atfı cürümlerinden ibaret olup kanuni delil vasfını haiz olmadıklarından kararın bu delillere istinat etmesi kanuna aykırıdır. Ve binaenaleyh hüküm bu cihetten nakzı muciptir.

II-Tanık ifadeleri

a) Doktor **Safter Tarım**'ın şahadeti:

Kararda tanığın sözlerinin yalnız bir kısmı zikredilmekte diğer kısımlarına hiç dokunulmamaktadır. Şahit duruşmadaki ifadesinin bir yerinde, (duruşma zabıtnamesi sahife 187'de) aynen:

"...hatırımda kaldığına göre faşistlerle mücadele etmek ve memleketin iyiliği için çalışmak üzere gizli bir cemiyetin teşekkül edeceği okuduğum kağıtta yazılı idi..."

dediği halde duruşma zabıtnamesi sahife 188'de sorulması üzerine aynen:

"...cemiyetin henüz kurulmamış olduğu, kurulacağı okunan yazıdan anlaşılıyorsa da hükümetten müsaade alınacağına dair bir kaide de hatırlamıyorum. Yalnız bu cemiyetin gizli olacağı kanaati bende hasıl olmuştur."

Tanığın ifadesi cemiyetin kurulmadığı hakkındaki iddiamızı teyit etmektedir. Tanığın okuduğu yazıda cemiyetin henüz kurulmamış olduğu, kurulacağı yazılı olduğuna, kurulmamış bir cemiyetin gizli veya açık olması mevzuu bahis olmayacağına göre tanığın cemiyetin gizli olacağına dair olan kanaatinin yersiz olduğu bedihidir. Ayrıca tanık kanaatinin kanuni delil evsafını haiz olamayacağı da aşikârdır. Hüküm yanlış anlaşılan bir delile istinat ettiğinden kanuna aykırı ve nakzı muciptir.

b) Tanık **Nevzat Sudi Odyakmaz'**ın şahadeti:

Tanık duruşma zaptının 185.ci sahifesindeki ifadesinde aynen:

"... **Safa** cebinden bir kağıt çıkararak bana okudu. Bu kağıt daktilo ile yazılmış iki sahifelik bir yazı idi. Bunda faşistlerle ve vurgunculerla mücadele etmek için bir cemiyet kurulduğu, cemiyete faşist olmayan herkesin girebileceği halen gizli olduğu ilerde serbest olacağı...."

yazılı idi demektedir. Fakat tanık yazının İleri Gençlik Birliği nizamnamesi olduğuna dair bir söz söylememektedir. Yazının meali ise (faşizm ve vurgunculukla mücadele cephesi) başlıklı mevzuu mahkemede bazı sanıklar tarafından daha tafsilatlı olarak anlatılan yazıya daha ziyade benzemektedir. Bu yazının İleri Gençlik Birliği nizamnamesine ait olması keyfiyeti bir tahmin ve ihtimalden ileri gidemez. Halbuki As. Yargıtayın 1713 esas ve 1615 karar sayılı içtihat kararında aynen:

"...hüküm ihtimalata bina ettirilemez, hadisesinin şeklinin ve ikame edilen delillerin esas fiil ile irtibat derecelerinin nazarı dikkate alınmamış olması ve bu delillerden tahassül eden mahkeme kanaatinin ihtimalata dayanması nakzı muciptir."

denilmektedir.

c) **Tahsin Sungur'**un şahadeti:

Tanık duruşmadaki ifadesinde **Cezmi Ulucan'**ın kendisine bir çok gençlerle memleketteki faşist ve mürteci unsurlarla mücadele etmek üzere bir teşkilat kurduklarını halen gizli olduğunu söylediğini ileri sürdüğü halde biraz sonra sorulması üzerine aynen:

"...ben yalnız bir toplantıda bulundum binaenaleyh İleri Gençlik Birliği'nin kurulup kurulmadığını bilmem..." (duruşma zabıt. sahife 194, satır 6).

demektedir. Ve gene aynı tanık aynı sahifenin 32. satırında aynen:

"...ben cemiyetin vücudundan haberdar olmadığımı söylemiştim. Binaenaleyh mevcut olduğunu bilmediğim bir cemiyetin gizli olup olmayacağını da bilmem..."

demektedir. Ve yine aynı sahifede biraz daha aşağıda aynen:

"...ben kulaktan duyma bir söz söyledim ve teşkilattan bahsettim. Bunların toplandıklarını işittim. Fakat bu toplantıları bir cemiyet midir yoksa toplantılar mıdır bilmiyorum..."

demektedir. Görülüyor ki tanık İleri Gençlik Birliği hakkında kat'i surette ademi malûmat beyan etmiş bulunmaktadır. İfadesi kanuni delil vasfını haiz değildir, mübayenetlerin nazarı itibare alınmaması ve kararın bu delile istinat etmesi kanuna aykırı ve bu bakımdan nakzı muciptir.

Tanıklardan hiç birisinin ifadesinde gayesi komünizm olan bir cemiyetten bahsedilmemektedir. Farzı muhal olarak hükmün istinat ettiği bu tanık ifadelerinin doğru olduğu kabul edilip lehte ve aleyhteki sözleri bitaraf olarak hulasa edilirse memleketin iyiliği için çalışacak (doktor **Safter Tarım'**ın ifadesi), demokratik ve talebe meselelerile meşgul olacak (tanık **Tahsin Sungur'**un ifadesi), faşist olmayan herkesin girebileceği (tanık **Nevzat Sudi Odyakmaz'**ın ifadesi), vurguncular ve faşistler ve mürteciler ile mücadele gayesini güden, şimdilik gizli ilerde legal olacak bir cemiyetin kurulmuş olduğu kabul edilse bile bu cürüm anasırının T.C.K.'nun 141/1.ci maddesinde anlatılan içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde hakimiyetini tesis, iktisadi içtimai nizamı yıkmak kastına uymadığı görülür. Bu sebepten hüküm ve kanaat kanuni tatbikat bakımından nakzı muciptir.

Yukarıda işaret etmiş olduğum cihetlerden başka, hakkımda verilmiş olan hüküm, aşağıda sırasıyla dercedeceğim sebeplerden dolayı da nakzı muciptir.

I- Gerekçeli hükümde bana tahsis edilen kısımda, mahkûmiyetimi icap ettiren subut delilleri gösterilmemiştir. Bu keyfiyet As. Yargıtay içtihatlarına aykırıdır. Hüküm bundan dolayı nakzı muciptir.

II- Gerekçeli hükümde bana ayrılan fasılda, İleri Gençlik Birliğinin mahiyeti, nizamnamesi, teşekkül etmiş olmayıp tasavvur halinde olduğu ve ancak mektepler açıldığı zaman hükümetten izin alı-

narak kurulacağına dair ileri sürmüş olduğum delillerin teker teker esbabı mucibe göstererek reddedilmesi icap ederken bunun yapılmamış olması kanun ve usule mugayir ve nakzı muciptir.

III- Müdafaamda komünist olmadığım Kemalist olduğumu ve bu sebeple gayesi memlekette komünizmi yaymak olduğu mahkemece iddia edilen bir cemiyetin idarecisi olmama imkân olamayacağını ileri sürmüştüm. Kararda komünist olduğuma dair bir tek kelimeye bile rastlanmamakla komünist olmadığım zımnen kabul edilmekte ve yukardaki iddiamı cerh edecek bir tek satıra rastlanmamaktadır. Bu sebepten hüküm mubayin ve mücerret mütalaalara istinat ettiğinden nakzı muciptir.

IV- Müdafaada ilk toplantıların cemiyet kurma maksadile değil arkadaşlık saikile ve dertleşme maksadile başladığını ileri sürmüştüm. Kararda bana ayrılan 86-87.ci sahifelerde yalnız bu iddiama cevap verilmekte ve 86.cı sahife başı ve 87.ci sahife başında aynen:

"...toplantıların münhasıran arkadaşık hissile olmayıp cemiyet kurma kasdile başladığı anlaşılmaktadır..."

denilmektedir. Halbuki kararın bu toplantılarda bahsedilen 30.cu sahifesinde aynen:

"...Gurup gurup yapılan gayesi tanışma anlaşma ve olgunlaşmayı istihdaf ettiği zannedilen bu devrede"

denilmekte ve bu ilk toplantılarda cemiyet kurma gayesinin mevzuubahs olmadığı kabul edilmektedir. Karar. bu şekilde mübayin mütalaalara istinat ettiğinden nakzı muciptir.

V- Lehteki tanıklardan **Ekrem Atabay** ve **Eşber Ataman** duruşmadaki ifadelerinde mektepler açılınca kurulacak bir talebe birliğinden kendilerine bahsedildiğini söylemişler ve iddialarımızın doğruluğunu teyit etmişlerdir. Bu tanıklardan **Ekrem Ataman'**ın vaka tarihinde tevkiflerden birkaç hafta yerine bir hafta evvel diyerek yanılması ve **Eşber Ataman'**ın, sanıklardan **Ekrem Ataman'**ın kardeşi olması ileri sürülerek ifadeleri kararda red edilmiştir. Halbuki,

a- **Ekrem Atabay'**ın kendisinden daktilonun alındığı tarihte ya-

nılması tabiidir. Çünkü aradan bir buçuk sene gibi uzun bir zaman geçmiştir. Ve tanık benim ve **Cezmi Ulucan**'ın ne zaman tevkif edilmiş oludğumuzu tam olarak bilmemektedir.

b) **Eşber Ataman** eğer kardeşinin şahsı için şahadette bulunmuş olsa idi mahkemenin mütalaası belki varit olabilirdi. Halbuki tanık vak'a için şahadet etmektedir. Bu sebeplerden mahkemenin bu tanıkların şahadetlerini red etmesi gayri kanuni ve nakzı muciptir.

VI- Bir cemiyetin mahiyeti ve gayesi:

a- Toplantılarında konuşulanlarla,

b- Nizamnamesi ile,

c- Yaptığı veya yapmaya karar verdiği fiili işlerle

belli olabilir.

a- Toplantılarda bir zümrenin diğerleri üzerinde hakimiyetini kurmak bir zümreyi ortadan kaldırmak iktisadi içtimai nizamı yıkmak gibi T.C.K.'nın 141/1.ci maddesindeki anasırı gaye güden hiçbir şey konuşulmadığı bilakis bir toplantıda komünistlerin gruplara hakim olmasına dair yapılan teklifin red edildiği (karar sureti sahife 32) mahkemece de kabul edilmektedir.

b- İleri Gençlik Birliği nizamname tasarısı mahkemece tam olarak tesbit edilmemiştir. Ve tasarının aslı dava dosyasında bulunmamaktadır.

c- Toplantılarda bir mecmua çıkarılması sulh olunca miting yapılması gibi meşru, hiç bir zaman suç teşkil etmeyecek ve gizli bir cemiyete değil resmi ve açık bir cemiyete yaraşacak şeyler cemiyet kurulduğu zaman yapılmak üzere düşünülmüş henüz kurulmadığı için tatbik edilmemiştir.

Kararlaştırılıp icrası için teşebbüse girişilen yegâne hareket 19 mayıs nutukları dolayısile üniversite gençliğinin İnönü'ne bağlılığını, turancılarla birlik olmadığını belirtmek maksadile bir tezahürat yapılması ve bağlılık teli çekilmesi için talebe cemiyeti reisine yapmış olduğumuz müracaattır. Turancı talebelerin Ankara ve İstanbul'da hükümet ve Kemalizm aleyhinde nümayişler yaptıkları sıralar-

da bizim bu teşebbüse girişmemiz içtimai nizamın ve rejimin yıkılmasını değil bilakis kuvvetlenmesini arzu ettiğimizi göstermez mi?

Eğer İleri Gençlik Birliği kurulmuş olsa idi neden bu meşru ve vatani vazifeyi yapmak için talebe cemiyetine baş vurmaya lüzum görürdük? Doğrudan doğruya kendimiz bu işi yapmaya çalışmaz mı idik?

a, b, c fıkralarıyla öne sürmüş olduğum sebeplerden ötürü İleri Gençlik Birliğinin mana ve mahiyetinin, mahkemenin kabul ettiği şekilde olmayıp, müdafaamda belirttiğim şekilde olduğu anlaşılır.

Tahsim Berkem'in Yargıtay Başvurusu

İstanbul Merkez Komutanlığı Askerî Kapama Evi
Müdürlüğü elile
Ankara: Askerî Yargıtay Yüksek Başkanlığına
Sunulmak Üzere
İstanbul I. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi Âmiri
Adliliğine

Gerekçeli Yargıtaylama Layihasıdır.

Esas No: 619
Karar No: 664

Temyiz eden: Halen Askerî Kapama evinde kapalı ve Samsun 19 Mayıs Malı. Agabali Sk. No.37'de oturur Mehmet oğlu, 338 doğumlu **Tahsin Berkem.**

Temyiz olunan: İstanbul I. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesinin 25/2/946 tarihli iki sene ağır hapis ve bir sene Zara'da emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmama dair, esas 619, karar 664 sayılı mahkûmiyetime dair hükmü.

Temyiz süresi: Gerekçeli hüküm tarafıma 15/4/946 tarihinde tebliğ edildiğine göre bu layiham kanunî müddeti içinde takdim kılınmıştır.

I. No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesi, afiş asmağa teşebbüs etmek, Komünist partisine girmek ve İleri Gençlik Birliğine müessis olarak iştirak etmek fiillerini hakkımda sabit görmüş ve bu fiilleri T.C.K.'nun 141/1 maddesine uygun görerek iki sene hapsime aynı kanunun 173.cü maddesi gereğince de bir sene Zara'da emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmama karar vermiştir.

Mahkeme bu karara varırken şu delillere istinat etmiştir: Gerek polis gerek tahkikat dosyası ve gerek duruşmalardaki ifadelerim; **Mustafa Göksu**'nun ve **Kenan Uluğ**'un gerek tahkikat dosyası ve duruşma ifadeleri zabıtları; Tanık **Osman Paçalı**'nın tahkikat dos. S.440/446'daki ifade zabıtları; **Mehmet Erol, Nahit Eren, Kemalettin Özerdem**'in tahkikat dos. ifade zabıtları; Kayyum **Mehmet Keskin**'in polis tahkikat ifadesi, rasathane ile müftülük raporları, **Elenora**'nın ifadesi.

Mahkemenin kanaat ve hükme varış yolu aşağıda göstereceğim sebeplerden ötürü nakzı muciptir:

A)- Evvela hüküm ve kanaatlerini, umumiyetle emniyet müdürlüğünde polis terörü altında sanıkların şahsi emniyetten uzak bulundukları bir anda, birçok kerre iradeleri haricinde verdikleri ifade zabıtlarına istinad etmektedir.

Gerekçeli hükmün 22-ci sayfa ve 20-ci satırında: İki kangal ipi saklamasından ötürü polis tarafından muvahazaya maruz kalması ve aradan uzun zaman geçmesi hasebiyle hafızasının nisyanla dolu olması... sebepleriyle Tanık Kayyum **Mehmet Keskin**'in huzurdaki ifadelerinin şayanı kabul sayılmaması, poliste hadise günü verdiği ilk ifadesinin daha doğru olacağı kanaatında karar kılınmıştır. Demek ki mahkeme heyeti tarafından bir ifadenin makbûl sayılmaması için, ifade verenin polis tarafından tehdit ve muvazahaya maruz kalması ve aradan zaman geçti ise hafızasının nisyanla dolu olabileceği mülahazası kâfi sebeplerdir.

Öyle ise bizim polise celbimiz mevzubahis hadiselerden uzun bir müddet sonra ve tehdit, tazyik, işkence, falaka altında ifade vermeye mecbur kalmamız sebebiyle; hafızamızın nisyanla benliğimizin korkunç bir akibetin kabusu ile dolu olduğu ve yapılan telkinlerin mahiyetini kavrayamayarak polisin hilelerine kurban olabileceğimiz, bu sebeple, yanlış beyanlarda, atfı cürümlerde bulunabileceğimiz neden şayanı kabul olamaz?

Sayın yargıçlar bu hususun tesbiti için mezkûr ifadelerin alındığı yerde ifadelerin selametine kendilerini inandıracak tetkik ve araştırmayı yapmamışlardır.

Kendilerine muhtelif zamanlarda birçok sanık arkadaşlarımız tarafından yapılan ikazlar gerek şifahen, gerek istida ile, davanın selametle aydınlanması namına istenen polis sorgu şartlarının mahallinde tetkik ve araştırma dilekleri ve gösterilen delillerin tetkiki red edilmiştir. Bilhassa 26/11/945 tarihli müşterek dilekçemizin reddi müdafaa hakkımızı tahdit edici mahiyettedir. Binaenaleyh nakzı muciptir.

Madem ki, polisteki tazyik altında alınan ifadelerin kıymeti yoktur ve poliste gayri kanuni tazyik yapılabileceği **Mehmet Keskin** hakkındaki karar dolayısiyle kabul edilmiştir, mahkeme heyeti hiçbir tetkik yapmadan hangi karine ile bizim polis ifade zabıtlarını kanuna uygun ve doğru ifade diye kabul eder. Ve hükümlerinde delil diye kullanabilirler.

Bu bakımdan gerek polis tahkikat ifadeleri, gerek polis tehdidi altında yapılan hazırlık tahkikat ifadelerine dayanarak verilen hüküm ve kanaatlar kanuna aykırıdır.

Bu sebeple başlıca delili polis tahkikat dosyasındaki ve polis tehdidi altındaki hazırlık tahkikatı zabıtlarından ibaret olan hüküm ve kanaatler de kanuna aykırıdır. Ve bozmaya muciptir.

Ayrıca gerekçeli hükümde, hangi fiil ve isnatın polis tahkikat dosyasındaki zabıtlara, veya hazırlık tahkikat dosyasına veya duruşmalara istinaden kabul edildiği ayrı ayrı münakaşa edilerek gösterilmediği için bu halde kararın bozulmasına bir sebeptir kanaatindeyim.

B)- Mahkeme (Polis Th.Dos.Sıra 19, Sahife 10) aldığı ve gerekçeli hükmün sahifesine geçirdiği şu parçada: "Sanıklardan **Tahsin Berkem** emniyetçe sorguya çekildiği zaman partiye kabul edildikten sonra **Davit Nae**'nin Komünist partisinin bültenlerinden getirerek kendisine verdiğini, bu bültenlerin hücre toplantılarında okun-

duğunu, bunlardan birisinin antifaşist cephenin ne suretle kuvvetlendirileceğine dair olduğunu bildirmiştir"

Bu parçadaki CEPHE kelimesine hususi bir mana verilerek bundan birçok mana çıkarmaktadırlar. Evvela ben **Davit**'in tevkifine kadar birkaç bülten aldım. Sorgularda; bültenlerin mevzularını ayrı ayrı hatırlayamıyorum. Umumi olarak bu neşriyatlardan aklımda kalan Türk Komünist Partisi'nin antifaşist cepheyi tuttuğu, ona müzahir olduğudur, şeklinde izahat verdim. Ve bütün bu neşriyattan gerek mahkeme, gerekse polisin elinde vardır. Ben de tevkifime kadar başka bir parti neşriyatı almadım.

Hal böyle iken Cephe kelimesiyle, cephe adında ve Komünist tevkifatından sonra neşredilmiş bir yazı arasında münasebet olamaz.

Ben cephe sözünden umumi manada bahsettim. Halbuki tahkikatın diğer safhalarına vakıf olan polis bu kelimeyi hususi maksatlarına göre kullanmışlardır. Ve mahkemede, hiçbir yerde işin aslını tetkike lüzum görmeden bu kelimeyi kalıp gibi alıp kabullenmesi, kendi faraziyelerine göre tefsir etmesi yolsuzdur.

C)- Gerekçeli hükmün 70-80-ci sahifelerinde bana ait kısımda, partiden aldığım bültenleri **Kenan** ve **Yusuf**'a okuduğum ve onların bize katıldıkları ve **Davit Nae**'nin talebenin antifaşist cephede çalışmalarını tebliğ ve bunun üzerine **Mustafa Göksu**'yu **Mihri Belli** ile tanıştırıp İleri Gençlik Birliği'nin temelinin kurulmağa başlandığı kanaatine; hangi delillere istinaden varıldığı ve delillerin münakaşası yapılmamıştır.

Vakıa 80-inci sahifede bütün bu kanaatlere vardıran delillerin listesi çıkarılmıştır. Fakat kime ait ifadenin neresi yukarıdaki kanaatleri teyid ettiği ve bu ifadenin delil olabilecek sıhhatte olup olmadığı gösterilmemiştir.

Binaenaleyh bu bakımdan da karar nakzı muciptir.

Kenan ve **Yusuf**'un tazyik ve tesirden uzak, iradelerine sahip olarak vermiş oldukları duruşmalardaki ifadeleri ile onların Komünist partisine girmedikleri anlaşılmaktadır. Ve bu şartlar altında hiç-

bir sanık da onların Komünist partisine alındıklarını beyan etmemiştir. Kendilerinin huzurdaki ifadeleri aleyhlerine değil, lehlerinedir. Arkadaşım olmaları, **Mustafa Göksu** ile oturduğumuz odamıza sık sık gelmeleri, teklifsiz arkadaşlığımız, birkaç arkadaşımızı tanımalarına, ufak tefek sırlarımıza vakıf olmalarına vesile olmuştur. İnandığım bir fikri sevdiğim arkadaşlarıma karşı müdafaa sadedindeki münakaşalar, arkadaşlarım üzerinde sola mütemayil tesirler uyandırmış olabilir. Fakat Komünist partisine girmiş ve onlarla hücre kurulmuş değildir. Duruşmalarda gerek onların, gerek benim, gerek **Mustafa Göksu**'nun ifadelerimiz ile bu husus meydana çıkmıştır. Netekim aksini isbat eden daha kuvvetli bir delil de mahkeme heyeti tarafından gösterilememiştir.

David Nae'nin talebenin antifaşist cephede çalışmalarını tebliğ ettiği, bu maksatla **Mustafa Göksu**'yu **Mihri Belli**'ye tanıştırdığım (Gerekçe s.78) hükmü hilafı hakikattır. Böyle bir kanaate ne yoldan varıldığı gerekçeli hükümde gösterilmemiş, izahı yapılmamıştır. Hiçbir delile istinat etmeyen bu hüküm yersizdir.

D)- Mahkeme heyeti polis tahkikat dosyasının 440-446 cı sayfasındaki **Osman Paçalı**'nın ifadesini de delil saymaktadırlar.

Halbuki **Osman Paçalı**, mesela o ifadesinde benim **Hasan Basri**'yi tanımadığımı söylemektedir. Oysaki gerekçeli hükmün 78-ci sayfasının 3-cü paragrafına bakılacak olursa benim **Hasan Basri**'yi tanıdığıma mahkeme heyetinin artık kanaat getirdiği anlaşılmaktadır. O halde **Osman Paçalı**'nın polis ifadesinin yanlış olduğunu mahkeme heyeti de kabul etmiş oluyor. O halde sıhhati meşkük bu ifadenin neresi delil olabilir.

Netekim bu hususu ileri sürerek hadiselerin aydınlatılmasında faydalı olacağı için ısrarla **Osman Paçalı**'nın huzura celbini ve mahkemede dinlenmesini istedik. Fakat emniyet müdürlüğü **Osman Paçalı**'yı her nedense bulup tebligat yapamadı ve bu sebeple tanık dinlenemedi.

Osman Paçalı'nın hazırlık tahkikat ifadesinin bir kısmının yu-

karda izah ettiğim şekilde hilafı hakikat olduğunu mahkeme kabul ettiği halde bu ifadeyi başka bir yerde delil olarak serdetmesi yersizdir ve yolsuzdur.

E)- Benim İleri Gençlik Birliği'nin mümessillerinden olduğum hakkındaki, gerekçeli hükmün 79-cu sahifesinde bulunan izahat hiçbir delile istinat etmemekte aynı zamanda kanaatbahş da değil.

Zira "**Mihri Belli**'nin Üniversite muhitinde Kemalist-antifaşist bir birlik kurmak istediğini öğrenmiştim" sözü (Gerek.Hü.S.79 –Sat.13) nasıl olur da Bay **Mihri Belli**'nin bir birlik kurduğuna vakıf olduğum manasına alınabilir?

Ben İstanbul'dan ayrıldıktan sonra kurulmaya teşebbüs edilen, birliğin müessisi ve hazırlayıcılarından olmam maddeten imkânsızdır. Netekim benim, iddia hilafına birlik toplantılarında bulunmadığım, hatta birlik tasavvurlarından çok evvel **Mustafa Göksu**'nun bazı yakın arkadaşlarıyla bizim evde yaptığı bir iki toplantı ile dahi alakadar olmadığım bütün sanık ifadeleriyle bellidir. Bu toplantılara iştirak ettiğimi (Gerekçeli Hük.S.79-Sat.35) de **Ekrem Atak**, **Kemalettin Özerdem**, **Nahit Eren**, **Mehmet Erol**'un hazırlık Tahkikat Dosyasındaki ifadelerine istinaden ileri sürülüyor. Bu isnadın hilafı hakikat olduğu aynı sanıkların zabıtları okunduğu zaman görülecektir kanaatindeyim.

O halde benim İleri Gençlik Birliği müessis veya hazırlayıcılarından sayılmam farazi olur. Elle tutulur hiçbir delil mevcut değildir. Binaenaleyh benim şüphe ile müessis olamayacağım kanun icabı olduğu için mahkeme heyetinin bu hükmü ve kanaati de yanlıştır.

Mahkeme benim mümessil diye tavsif edilen sanıklardan ikisi müstesna hiç birisini tanımadığımı teslim etmektedir. Buna rağmen gerekçeli hükmün 79-uncu sayfanın son paragrafında aynen şu sözler vardır, mahkeme şu kelimelerle kanaatini ifade etmektedir:

"Binaenaleyh **Tahsin Berkem** zahiri hallere göre cemiyetin sevk ve idaresine karışmadığı kabul edilse bile müessisler arasında bulunduğuna şüphe yoktur."

Böyle bir kelime oyunu ile beni mevcudiyetinden haberdar olmadığım teşkilatın müessisi yapmak adaletle kabili telif değildir. Ben polis, hazırlık tahkikatı ve son tahkikat ifadelerimde İleri Gençlik Birliği'nden haberim olmadığını mukni ve müdellel bir surette söyledim. Bu beyanatım hilafına bir tek sanık, tanık ifadesi ve delil ve diğer bir delil bulunmadan mahkemenin bu karara varması nakzı muciptir.

F)- Mahkemenin afişi **Mihri Belli** ile astığım hakkındaki kanaati aşağıda göstereceğim sebeplerden ötürü nakzı muciptir. Her ne kadar ben sanık **Mihri Belli**'nin avukatı değilsem de, gerek vicdani sebeplerle, gerekse hazırlık tahkikatı ve duruşmadaki ifadelerimin yalan olmayıp hakikati aksettirdiklerini isbat sadedinde bu konuya temas ediyorum.

Mahkeme bu kanaate varırken şu mülahazayı öne sürüyor (Gerek. Hk. S.26):

"**Tahsin Berkem** Komünist olmakla beraber henüz ilk defa takibe uğramış bir kişi olması dolayisiyle tecrübesizliğinden mütevellit şaşkınlıkla atlatmağa ve tevile vakit bulamadan arkadaşının **Mihri Belli** olduğuna dair açıklaması mutlak bir hakikat olup sonradan ifadesinden rücu ederek arkadaşının **Basri Alp** olduğunu ileri sürmesi tahkikat esnasında **Mihri Belli**'nin diğer sanıklara yazmağa muvaffak olduğu mektuplarla ve fırsat buldukça bizzat temasa gelerek talimat vermek suretiyle"

ifade değiştiğimi ileri sürmektedir. Ve gerek hazırlık tahkikatı ifadelerimi, gerek duruşmadaki ifadelerimi ve müdafaamın 6-10 cu sayfasındaki izahlarımızı gerektiği veçhile derin ve etraflı bir tahlile tabi tutmamaktadır. Ve bu bakımdan da hükmün bozulması gerektir.

Mahkeme afişi asmakta suç arkadaşımın **Mihri Belli** olduğuna dair kanaatlerini şu delillere de istinat etmektedir:

1) Kayyum **Mehmet Keskin**'in polis ifadesi
2) Rasathane ve müftülük raporları

3) **Hasan Basri**'nin 19/6/944'te İstanbul'da bulunamayacağı iddiası.

4) **Elenora**'nın ilk defa hükmü okuduğum zaman haberdar olduğum ifadesi.

Halbuki bunlar delil olmak kıymet ve vasfına haiz değildirler. Şöyle ki:

Evvela **Mihri Belli**'nin ikazı üzerine ifadeden döndüğüm mülahazası ne bir delil, ne de doğru bir muhakeme ve araştırma neticesidir. Polis fezlekesinin 3-cü sayfasının 31-ci satırında:

"**Mihri Belli**'nin, **Mustafa**'nın, diğer sanıkların yakalanmasından sonra afişi **Mihri Belli** ile değil **Reşad Fuad**'ın ileri unsurlarından kaçak komünist **Hasan Basri** ile asmak istediklerini söylemiştir."

şeklinde zabta geçen hadise hakkındaki açıklamam gerek tahkikat, gerek duruşmadaki ve gerek müdafaamın 6-10cu sayfalarındaki izahlarım bu hususu teyid eden ve aydınlatan ifade zabıtları gerektiği gibi kâfi vüsatle tetkik edilmemiştir. Mahkeme heyetinin bu kanaatinin çürüklüğünü ise aşağıda münakaşa edeceğim.

a) Şunu işaret etmek isterim ki; Bay **Mihri Belli** bu atfı cürmü müteakip 11/10/944'te, **Mustafa Göksu** ise daha evvel tevkif edilmişti. Benim bu atfı cürmü düzeltmem 6-7 gün sonra olmuştur. Ben tabut denen işkence hücresinden çıkarıldıktan sonra yerime bay **Mihri Belli** konmuş. Benim ifademi doğrulamam bu müddet içindedir. Ve 5 No.lı hücrede idim. Kapunun önünde daimi olarak resmi bir polis beklemekte idi. Bu şartlar altında muharebe imkânının mümkün olup olmayacağına yerinde keşfi yapılmadan karar verilmesi yolsuzdur.

b) **Mihri Belli** ile muhabereme dair bir emare yoktur ve gösterilemez.

c) Poliste tazyik, tehdit, terör havası içindeki sorgu şartları altında bir sanığın atfı cürme baş vuramayacağı ne ile temin edilmiştir ki "atlatmak ve tevile imkân bulamamak" kabul ediliyor da atfı cürüm kabul edilmiyor?

O halde bu muhabere ettiğim veya temas ettiğim mülahazası farazidir. Hiçbir delile dayanmamaktadır. Mülahaza serdedilirken doğru olup olamayacağı hiç araştırılmamıştır. Hatta ne tahkikatta, ne de duruşmada böyle bir imkânın mevcut olup olamayacağı soruşturulmamıştır bile.

O halde bu muhabere imkânının varit olabileceği şeklindeki mülahaza bir delil veya hakikatın ifadesi olamaz, bu bakımdan nakzı muciptir.

Ayrıca muhakeme şu aşağıda münakaşasını yapacağım hususları da afişi **Mihri Belli** ile astığıma delil telakki etmektedir:

1) Kayyum **Mehmet Keskin**'in huzurdaki ifadesi şu mülahaza ile reddedilmektedir.

"Duruşmada ise **Mehmet Keskin**'in hadise üzerinden 18 ay geçtikten sonra dinlenmiştir. Bu sebeple hatırası nisyanla karışmış" bundan başka ve iki kangal ipi polise teslim etmediği için emniyetce nezarete alınmış,

"ve bu konuda muvahazaya maruz kalmış olmasından ihtisasatı heyecan ve bir takım harici müessirlerle karışmış tabiat kanunları icabı selametini kayıp etmiştir. Bu sebeple tanığın duruşmadaki ifadesi ihticaca salih olamaz, emniyetteki ifadesinin hakikate daha uygun düşmesinin lazım geleceği..."

Halbuki gerekçeli kararın 13-cu sayfa satır 1 de: emniyet memurlarınca vaka yerinde yapılan keşifte (19/5/946 tarihinde) kayyum **Mehmet Keskin** vaka gecesi kendisiyle konuşanı görürse tanıyacağını söylemiş.

Polis tahkikat dosyasının 12 sayılı kısmının ikinci sahifesinde Kayyum **Mehmet Keskin**'le yüzleştirme yapıldıktan sonra alınan ifadesinde, 24-cü satırdan itibaren:

Kayyuma sual soruluyor

"- Sen bidayette failleri görürsen tanıyacağını katiyetle beyan ettiğin halde, hakiki faillerle karşılaştırıldığın vakit neden hakiki fail bunlar değildir dedin?

Kayyum cevap veriyor.

- Aradan aylar geçti. İnsan hayatta yalnız bir defa gördüğü bir adamı uzun bir zaman geçtikten sonra tabiatiyle güç tanıyabilir." diyor. Sonraları ise polisin arzusuna uyma temayülleri göstermektedir.

Fakat netice, teşhis edebilmiş mi? Hayır.

O halde nasıl olur da afiş asmakta arkadaşımın **Mihri Belli** olduğuna Kayyumun şehadetine dayanarak kanaat getirilir.

2) Rasathane ve müftülük raporlarına gelince:

Raporlardan imsakın 2 saat 40 dakika geçe, ezanın 40/50 dakika sonra okunabileceği (yani azami 3 saat 30 dakika) Güneşin 4,38; Ayın 3,59 da doğduğu ve mezkûr gece havanın açık olduğu anlaşılmaktadır.

Havanın açık olduğundan, kayyumun beni veya arkadaşımı tanıyabileceği kabul ediliyor. (Gerekçe Hük.s.23)

Halbuki bu raporlar müdafaamda belirttiğim gibi Güneş'in doğmadığını, Ay'ın doğmak üzere olduğunu belirtmektedir. Sonra:

18/19 – 5 – 944 gecesi hava vaziyetine göre bulunduğumuz yerin aydınlık durumu tesbit edilmemiştir. (bu iki rapora rağmen)

Duruşma zabıtlarının 249/250 ci sayfalarındaki zabıtlarda kayyumun şehadeti esnasındaki münakaşalarda; şahidin bulunduğumuz yerin (meskur gece) camiin gölgesine düştüğünden beni teşhis edemediğini ve şahitten o gece Ay olup olmadığını ve camiin gölgesinin bulunduğumuz yeri karartıp karartmadığının kendisinden sorulmasını ve rasathanece hava vaziyetinden başka, o gece ayın hangi cihetten doğduğunun ve camiin gölgesinden müezzinle karşılaştığımız yere düşüp düşmediğinin tesbitini istemiştim. Bu nazarı itibara alınmadı. Rasathanenin bu sebeple natamam, bununla beraber iddia aleyhinde olan raporuna göre kayyumun o gece konuştuğu kişiyi teşhis edebileceği kabul edilmiştir.

Müteaddit isteğime rağmen gölge vaziyetinin tetkik ettirilmemesi ve bu hususu ezanı okuyan bizi görüp kayyuma veren müezzin **Ziya Öz**'e da sorulmaması dahi tahkikatın eksik olduğuna diğer bir delildir.

Binaenaleyh delil diye ileri sürülen raporların hükmü teyid etmeyip bilakis benim iddiamı desteklediği ve gereken tahkikatın yapılmadığı cihetle nakzı muciptir.

3) Gerekçeli hükmün sayfa 25, satır 31'de dendiği gibi:

Hasan Basri'nin aranması dolayisiyle gizlendiği ve İstanbul'da olamayacağı afiş asma işinin büyük bir ihtiyatsızlık olacağı kanaati hiçbir delile, hatta mantıki bir mülahazaya dahi istinat etmemektedir.

Çünkü, Komünist partisine mensup bir kişi göz önünde iş yapamaz, saklandığı zaman da atıl kalmaz. Asıl o zaman bu gibi işleri yapmak tertip etmek yapabileceği işler cümlesindedir.

Aynı zamanda Niksar'dan gelen raporlar iddia hilafına **Hasan Basri**'nin ağabeysinin yanına hiç gitmediğini (Dur.ZBT.s.289); 20/1/945 tarihinde Taksim civarında yakalandığına göre, İstanbul'da gezebildiği ve saklanabildiğini daha çok teyid eder, mahiyettedir.

Bu hususlarda müdafaamda belirtildiği halde, hiç nazarı itibara alınmaması yolsuzdur.

4) **Elenora**'nın ifadesinin afişi **Mihri Belli** ile astığını teyid edici bir delil olarak gösterilmesi As.Muhakeme U.K.nun 175-ci maddesi serahatine aykırıdır.

Binaenaleyh gerek tahkikatta ve gerek duruşmalarda hiç mevzubahis edilmemiş, varlığından haberdar olmadığım bir kişinin ifadesini delil saymak kanunen imkânsızdır, bu hal nakzı muciptir. Esasen polis afişi Fatih'teki evimde hazırladığımı delilleriyle tesbit etmiş bulunmaktadır. Bunun için ne hazırlık tahkikat yargıcı, ne de duruşma hakimi sanık **Mihri Belli**'nin evine gidip gitmediğimi benden sormamıştır. **Elenora**'nın, **Elenora** olduğunu gerekçeli hükümden öğrendiğim madamla polis müdüriyetinde muvacehemiz yapıldı, ne ben onu, ne de o beni tanıdı.

Kanuni takibat bakımından itirazlarım şunlardır:

İleri Gençlik Birliği ile ilgim bulunduğuna dair mahkeme subut delilleri gösterememiş olduğundan ve hakikatta bu teşkilat ile münasebette bulunmam maddeten imkânsız bulunduğundan, İleri

Gençlik Birliği'ne T.C.K:nun 141-ci maddesinin kabili tatbik olup olmadığı hususunun münakaşası bana düşmez.

Ancak azası olduğum sabit olan Türk Komünist Partisi hakkında bu madde hükümlerinin kabili tatbik olup olmadığı hususunu kısaca münakaşa etmek isterim.

141-ci maddede, bir zümrenin diğer bir zümre üzerinde hakimiyet tesis etmesi, bir içtimai zümrenin ortadan kaldırılması, cemiyette teessüs etmiş iktisadi ve içtimai nizamların devrilmesi ayrıca memleket dahilinde siyasi ve hukuki bir nizamın ortadan kaldırılması gibi gayeleri istihdaf ederek cemiyet kuranlara kabili tatbiktir.

Halbuki azalığını kabul ettiğim ve takip ettiği siyaseti fikirlerime uygun olan Türk Komünist Partisi'nin böyle emelleri yoktur. Bu siyasi teşkilatın hedefleri, münasebeti olmadığı halde, her nedense dava dosyasına ithal edilmiş olan Ağustos 1943 tarihli platformda sarahaten belirtilmiştir. Bu platformdan da anlaşılacağı veçhile Türk Komünist Partisi'nin gayeleri Türk demokrasisi içinde Marksist ideolojiyi benimsemiş olanların da söz ve hayat hakkını sağlamak ve iç ve dış meselelerimize dair kendi görüş ve telakkilerini alenen münakaşa etmek ve sair gibi mütevazı gaye ve isteklerden ibarettir.

Farzı muhal olarak 141-ci maddenin komünist teşekküllere kabili tatbik olduğunu kabul etsek bile, Türk Komünist Partisi'ne üye olarak girdiğimden bana ancak bu maddenin üçüncü fıkrası kabili tatbiktir.

Binaenaleyh 141-ci maddenin bir ve ikinci fıkraları bana tatbiki yolsuzdur.

Dileğim:

Hükmün bozulması ve resen tahliyeme karar verilmesini saygılarımla arz ederim.

İstanbul, As Ceza Evinde Kapalı
Mehmet oğlu **Tahsin Berkem**

Muzaffer Özkolçak'ın Yargıtay Başvurusu

Askerî Yargıtay Yüksek Başkanlığına takdim edilmek üzere İstanbul Bir Numaralı Örfi İdare Mahkemesi Yüksek Başkanlığına

Temyiz Eden: **Muzaffer Özkolçak,** Askerî Ceza evinde mevkuf.

Temyiz Edilen Hüküm: İstanbul Bir Numaralı Sıkı Yönetim Mahkemesi tarafından Türk Ceza Kanununun 141'nci maddesinin birinci fıkrasına tevfikan iki sene müddetle hapsime ve bir sene de emniyeti umumiye nezareti altında alınmama dair 24/2/946 tarihinde verilen hükümdür.

İş bu hükme ademî kanaatla aşağıda mucib sebeplerini yazdığım cihetlerden dolayı müddeti içinde temyiz eylerim.

Şöyle ki:

Temyiz Sebepleri:

1- Mahkeme vermiş olduğu hükmü esas itibarile kanunî olmaktan ziyade tamamen indi ve Savcının kavli mücerredinde kalan hadiseler üzerine istinad ettirmiştir.

Davada ifadesine müracaat edilen ve amme şahidi olarak dinlenilen **Mehdi Özgürel**'in hilafı hakikat beyanından başka ne bir delil ve ne de bir emare ve ne de bir beyan mevcut değildir. **Mehdi Özgürel** ifadesinde benim Komünist ruhlu ve fikirli olduğumu üstün körü bir şekilde beyan etmiş ve mahkeme ise bu beyan üzerine benim mahkûmiyetim cihetine gitmiştir ki bu tamamen gayrı kanunidir. Çünki hiçbir zaman mücerret bir şahidin ifadesile bir kimsenin cezalandırılması kanun ve adâlete uygun olmadığı gibi varid de değildir. İşte mahkemenin bu şekilde hükmünü bir şahidin ifadesine istinad ederek vermesi yolsuzdur.

2- Davranış en mühim ve can noktasını teşkil eden ve İleri Gençlik Birliği diye gerek Savcı ve gerekse mahkeme tarafından vasıf-

landırılan mevhum ve aslı esası olmayan teşekküle aid temyiz sebeblerine gelince:

Bu kısma aid temyiz sebebleri ihatayı kolaylaştırmak için birkaç kısım altında tetkik ve mütalaa olunmuştur.

A- Hakikatı halde bu nam altında kurulmuş bir teşekkül ve birlik diye bir şey mevcut değildir. Mahkeme zabıtları ve Savcının iddianamesi iyice tetkik edilecek olursa bunun tamamen mevhum bir şey olduğu meydana çıkacaktır. İşi uzatmamak için bunun takdirini sizlerin yüksek görüşlerinize arzediyorum.

B- Bir an için böyle bir birliğin mevcudiyetini kabul edersek bu birliğin ele başısı olduğu dosya meyanından anlaşılan **Mihri Belli** ile tanıştığım ve onun arkadaşları arasında bulunduğum mahkemece kabul edilmiş olduğu halde bizzat **Mihri Belli** ise mahkeme huzurundaki beyanında beni tanımadığını ve ancak beni mahkeme huzurunda gördüğünü beyan etmiştir. Mahkeme ise mucib sebeblerini yazdığı hükümde ise benim **Mihri Belli** ile tanıştığımı ve arkadaşları arasında olduğumu ne şekilde tesbit etmiştir bu cihet tamamen meskuttur. Ve tamamen kendilerinin kavli mücerretlerinde kalmıştır. İşte mahkeme burada da verdiği hükümde tamamen indi mütalaa ve görüşle mahkûmiyetim cihetine gitmişdir ki bu cihette verilen hükmün isabetsizliğini ve mucibi nakız olduğunu gösterir.

C- 944 senesi içinde İleri Gençlik Birliğinin yaptığı mahkemece kabul edilen toplantılara gelince:

Hakikatı halde iki defa arkadaşlar arasında toplantı yapılmıştır. Fakat bu toplantılar mahkemenin kabul ettiği manada Komünist teşekkülü olarak değil tamamen ayrı bir şekilde fakülte arkadaşları arasında yapılmıştır. Ve bu toplantılardan birisi **Müeyyet Boratav** ve diğeri de **Cezmi Ulucan**'ların evinde yapılmıştır. Fakat yapılan bu her iki toplantıda konuşulan mevzular memleket gençliği içinde son zamanlarda bir veba mikrobu gibi giren turancılık fikir ve hareketlerinin ve Alman Faşizmine karşı duyulan nefret duygularının tezahüründen başka bir şey değildi. Mahkeme vermiş olduğu hüküm-

de bizzat sanıklar tarafından verilen ifadeler ile muttali olduğu bu toplantıları bir siyasî teşekkül olarak vasıflandırır ve toplantılarda konuşulan mevzuların mahiyetini komünist ceryanı olarak nasıl kabul edebilir. Demek mahkeme hükmünü bu şekilde ve sanıkların ifadelerini yanlış manaya alarak o şekilde vermiştir ki bu da verilen hükmün ne dereceye kadar isabetli olduğunu ve ne dereceye kadar hukukî prensiblere uygun ve doğru bir hüküm olduğunu yüksek heyetinize açık olarak gösterir.

D- İleri Gençlik Birliğine girmiş oluşum ve bu birliğin mümessili olduğum hakkındaki hususa gelince:

Ben bu şekilde bir teşekkülün mevcudiyetine İstanbul Emniyet Müdürlüğüne celb edildikten ve orada yapılan sorgudan sonra muttali oldum. Dosya tetkik buyrulacak olursa mevcut sanıkların ifadelerinden benim bu birlik ile bir alakam olmadığı ve bu birliğe dahil bulunmadığım açık olarak meydana çıkar. Zira: Sanık **Kemal Ozan, Müeyyed Boratav, İsmet Selimoğlu** ve **Cezmi Ulucan** ifadelerinde benim bu birliğe alınmamı evvelce tevkif edildiğim için münasib görmediklerini ve bundan dolayı kabul edilmediğimi beyan ettikleri halde mahkeme hangi esas ve kıstasa dayanarak benim bu birlik azası ve mümessili olduğumu tesbit etmiştir ki bu cihet de tamamen karanlık kalmıştır. İşte bu da gösteriyor ki mahkeme vermiş olduğu hükümde hakkında en ufak bir karine ve emare olmadığı ve beyan dahi bulunmadığı halde beni de bu birlik mümessili olarak kabul etmiştir ki bu tamamen gayrı kanuni olup hukukî hiç bir esasa ve prensibe dayanmamaktadır. İşte bu cihet de sizlere açık olarak gösteriyor ki mahkemenin verdiği hükümde isabet yoktur ve tamamen indi bir mütalaaya istinad etmektedir.

E- Feshane hadisesine ait temyiz sebeblerine gelince:

Mahkeme bu kısma ait olan mucib sebepli hükmünü hiç bir esasa istinad ettirmemiş ve tamamen mücerret olarak vermiştir. Şöyle ki:

Burada ifadelerine müracaat edilen ve aynı zamanda sanık mevkiinde bulunan **Safter Melih Tümay, Arslan Kaynardağ'**ın emni-

yet müdürlüğünde kendilerini polisin zulmunden kurtarmak için güya benim de bu hadise ile alakam bulunduğuna dair beyanda bulunmuşlardır.

Halbuki bu sanıkların beyanları tamamen hilafı hakikat olup kerhe müsteniddir. Çünki aynı sanıklar mahkeme huzurunda verdiği ifadelerinde emniyet müdürlüğü tarafından alınan ifadelerinin doğru olmadığını ve tazyik ve dayak korkusu altında bu şekilde ifade vermek mecburiyetinde kaldıklarını söylemek suretiyle beyanımın sıhhatını ve doğruluğunu bir kat daha kuvvetlendirmişlerdir. Kanunen tazyik ve işkence altında verilen bir şahit ifadesinin hukuki hiçbir kıymeti olamayacağı en beliğ ve en açık bir hakikat olduğu halde mahkemenin bu hususu nazara almadan bu ifadelere kıymet vermesi ve hükmünü bu beyanlara istinad ettirmesi verilen hükmün isabetsizliğini ve mucibi nakız olduğunu gösteren bir hakikattır.

Bütün bu nakız sebeplerine ait izahatımızın en esaslı noktası ve ruhunu şu teşkil etmektedir ki mahkemenin verdiği hükümde isabet yoktur zira tamamen indi mütalaalara ve tek taraflı görüşlere dayanarak hükmünü kanunî olmaktan ziyade keyfi esaslara istinad ettirmiştir.

4 – Mahkemenin hakkımda tatbik ettiği maddede kanunî isabet yoktur. Şöyle ki;

Meskûr 141 inci maddenin kanunî unsurlarını tetkik ve tahlil edecek olursak görürüz ki;

Memleket dahilinde içtimaî bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmeğe veya içtimaî bir zümreyi ortadan kaldırmağa veya memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadî ve içtimaî nizamları devrimeğe matuf bir cemiyet tesis ve teşekkül etmemiştir.

Çünki, ele geçirdiği ve sanık **Mihri Belli** tarafından hazırlandığı ve **Cezmi Ulucan** tarafından daktilo edildiği kabul edilen İleri Gençler Birliğinin nizamnamesi yukarıda ismi geçen ve tamamen bu iki şahsın fikri ve hayali mahsulu olduğu ve bu şekilde teşekkül ettiği mahkemece kabul edilen bu cemiyetin cemiyetler kanununun

umumî hükümlerine göre asla bir cemiyet vasfını alamayacağı aşikârdır. Zira bu nizamname tamamen hayali ve mevhum bir nizamnameden başka bir şey değildir.

Bir an için bu şekilde bir cemiyetin teşekkül ettiği farz olunsa bile bir şahsın kaleme aldığı ve fikri mahsulü olan bir nizamname taslağının cemiyetin bütün mensupları tarafından kabul edildiği cihetini mahkeme tesbit etmiş değildir.

Zira hakikatı halde böyle bir cemiyet mevcut değildir. Binaenaleyh bu cihet de gösteriyor ki aleyhimde tatbik edilen kanun maddesinin kanunî unsurları hadisede asla mevcut ve varid değildir. Bu da verilen hükmün isabetsizliğini ve mucibi nakız olduğunu gösteren açık bir hakikattır.

Meskûr 141'nci maddenin 2'nci fıkrası ise zaten gerek mahkemece ve gerekse bizce varidi hatır değildir.

5- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde siyasî suçlara bakmak üzere kurulmuş ve münhasıran bu gibi davaları rüiyetle vazifeli müstakil mahkemeler mevcut iken İstanbul Bir Numaralı Sıkı Yönetim Askerî Mahkemesinin iş bu davaya bakmağa vazifesi yoktur. Zira bu dava vazifesi haricindedir. Binaenaleyh bu cihetten de verilen hükmün bozulması lazım gelir.

6- Gerek yukarıda tafsilen izah ettiğim sebeblerden dolayı hükmün bozulmasını ve gerekse Yüksek Kurulunuzun göreceği diğer sebeblerden dolayı hükmün gerek esas ve gerekse vazife noktasından bozulmasını üstün saygılarımla dilerim.

Muzaffer Özkolçak(*)

(*) Not: Av. Suat Tahsin Türk tarafından yazılmıştır.

Safa Yurdanur'un Yargıtay Başvurusu

İstanbul Merkez Komutanlığı Askeri Kapama Evi
Müdürlüğü elile
Ankara: Askerî Yargıtay Yüksek Başkanlığına
Sunulmak Üzere
İstanbul I. No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi
Âmiri Adliliğine

Gerekçeli Yargıtaylama Layihasıdır.

Temyiz Eden :Halen Askeri kapama evinde kapalı ve Aksaray Laleli caddesi İzmir Apartımanı No:44 de oturur, Mes'ut oğlu **Safa Yurdanur**, 1339 doğumlu.

Temyiz Olunan : İstanbul I. No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesinin 25/2/946 tarihli bir sene sekiz ay üç gün hapis ve on ay Konya Karapınar'da emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmama dair (esas 619, karar 664) sayılı mahkûmiyetime dair hüküm.

Temyiz müddeti Gerekçeli hüküm tarafıma 15/4/946 tarihinde tebliğ edildiğine göre bu layihamı kanuni müddeti içinde takdim kılıyorum.

I. No.lu Sıkı Yönetim Mahkemesi İleri Gençlik Birliği mümessili olduğumu ileri sürerek hakkımda (komünist partisine girmek, İleri Gençler Birliği adındaki gizli cemiyetin teşkiline, sevk ve idaresine iştirak etmek fiillerinin tarafımdan işlendiğini sabit görmüş ve bu fiilleri T.C.K.nun 141/1.ci maddesine uygun görerek hakkımda bir sene sekiz ay üç gün hapis ve on ay Konya Karapınar ilçesinde emniyeti umumiye altında bulundurulma) kararı vermiştir.

Mahkemenin kararı aşağıda göstereceğim sebeplerden ötürü nakzı muciptir.

A – BU HÜKÜM KANUNİ DELİLLERE MÜSTENİT DEĞİLDİR

Mahkeme İleri Gençlik Birliği'nin vasıflarını şu surette ifade etmiştir:

Gerekçeli hüküm sahife 60 da A bendinde aynen:

"İleri Gençler Birliği bir talebe meslek cemiyeti değildir. **Reşat Fuat Baraner** tarafından faaliyete geçirilmiş olan komünist partisince organize edilmiş gizli ve siyasi bir cemiyettir."

Mahkeme bu kanaata varırken muhtelif deliller serdetmektedir. Mahkemece serdedilen bu delillerin hepsi münakaşa edilebilirse de, zaman tasarrufu bakımından, burada, doğrudan doğruya beni ilgilendirenleri üzerinde durmayı muvafık gördüm. Bu deliller şunlardır:

1. Benim ilk tahkikat ifadem,
2. Benim duruşmadaki ifadem,
3. Tanık **Nevzat Sudi Odyakmaz**'ın ifadesi.

1. Benim ilk tahkikat ifadem baştan sona kadar okunduğu takdirde bu ifadede görülen mübayenetler, irtibatsızlıklar ve mantıksızlıklar bu ifadeyi verdiğim sırada şuuruma ve serbest bir iradeye sahip olmadığımı ve nasıl bir haleti ruhiye içinde bulunduğumu ve binaenaleyh hukuki bir değeri olamayacağını açık olarak gösterir. Bu cihet **Mihri Belli** tarafından duruşmada tebarüz ettirilmiş ve bu ifadenin tamamının zapta geçirilmesini talep etmiştir. Mahkeme bu talebi reddetmiştir.

İleri süreceğim müsbet ve maddi delillerim bu ifadenin hilafı hakikat olduğunu ve kerhe müstenit olduğunu ispat edecektir:

a. Hazırlık tahkikatı sırasında İstanbul Emniyet Müdürlüğü nezarethanesinde mevkuf tutulduğum sırada iki defa intihara teşebbüs ettim. Bunu tesbit eden zabıt varakaları ve ilişiği raporlar deliller dosyasında mevcuttur. (Deliller dosyası: 4/3/945, 6/3/945 tarihli zabıt varakası ve rapor.) Genç bir üniversite talebesinin kendini öldürmeğe kadar varan teşebbüsleri maruz kaldığı işkencenin azametini

ve emniyet müdürlüğündeki tethişin derecesini göstermeye –başka bir vak'a olmasa dahi- tek başına kâfi ve kıymetli bir delildir.

Halbuki,

b. Yine bir vakıadir ki, ilk okul öğretmeni **Hasan Basri Alp** tahkikat sırasında kendisini pencereden atmak suretile intihar etmiştir. Dört çocuğunu ve karısını arkada bırakıp intihar eden bu şahıs yapılan işkencenin inkâr edilmez bir diğer delilidir.

c. Üniversite Edebiyat fakültesi felsefe şubesi son sınıfında talebe **Kemalettin Özerdem** Emniyet müdürlüğünde gördüğü işkenceler neticesi olarak tecennün etmiş olup Bakırköy Akıl Hastanesi'nde bulunmaktadır.

d. Yeminli amme şahidi **Hüsnü Tuncer** Emniyet müdürlüğünde tazyike maruz kaldığını ve ifadesinin dayak ve işkenceden sonra alınmış olduğunu beyan etmiştir. Duruşma zabıtnamesinin sahife 211, satır 7 de tanık **Hüsnü Tuncer** aynen:

"Emniyet müdürlüğünde adını bilmediğim sivil bir şahıs yüzüme üç dört tokat vurdu bir de dar bir yere attılar, sonra ifademi aldılar."

demektedir. Bu da gösteriyor ki Emniyet müdürlüğünde tethiş, şahit sıfatile celbedilenlere kadar teşmil edilmiş ve şahitler tazyike maruz kaldıktan sonra ifade vermişlerdir.

e. Şahit **Mehdi Özgürel**'in huzurda vermiş olduğu ifade de hazırlık tahkikatı sırasında sadece sanıkların değil vaziyetlerinin hafifliğine rağmen tazyik altında bulunduklarını ve arkadaşlarına iftira ettiklerini ve korku ve tazyik neticesi yalan beyanatta bulunduklarını teyit etmektedir. Duruşma zabıtnamesinin 212.ci sahifesinde aynen, yeminli amme şahidi **Mehdi Özgürel**:

"Hazırlık tahkikatı ifademin mühim bir kısmı doğru değildir. Ben korkak bir adamım kendimi kurtarmak için emniyet müdürlüğünde alınmış olan hazırlık tahkikatı ifademde yalan söylemek ve arkadaşlarıma iftira etmek zaruretinde kaldım."

demektedir. Bu ifade de emniyet müdürlüğü binasında alınan ifadelerin hukuki bir değeri olamayacağını sarih olarak göstermektedir.

f. Yine hazırlık tahkikatı sırasında ifade verdiğim günün tarihini (18/1/945) taşıyan ve deliller meyanında dosyada bulunan, emniyet müdürlüğü tebabetinden aldığım bir reçeteyi mahkemeye ibraz etmiştim ki bu reçete benim o tarihteki sıhhi durumumun ne derece bozuk olduğunu gösterir.

a, b, c, d, f kısımlarında göstermiş olduğum deliller hazırlık tahkikatı ifademin kerhe müstenit bulunduğunu, serbest bir irade mahsûlü olmadığını ve binaenaleyh kanuni delil kıymetini haiz bulunmadığı göstermektedir. Diğer taraftan bu delilerin mahkemece teker teker ta'lil ve tahlil edilmemiş olması kanuna aykırıdır. Karar bu cihetten nakzı muciptir.

2. Mahkeme duruşmada vermiş olduğum ifademin yalnız bir kısmını alarak (gerekçeli hüküm sahife 27) bundan neticeler istihraç etmektedir. Halbuki bu ifade bir kül halinde kabul edilmek icap eder. Duruşmadaki ifademi müdafaanamemde tetkik etmiştim, bu ifade tahlil edilirse İleri Gençlik Birliği'nin henüz tasavvur halinde olan ve ancak hükümetin müsaadesile gerçekleşecek bir talebe meslek birliği olduğu anlaşılır. Müdafaamda belirttiğim bu noktalar mahkemece karar yerinde teker teker gösterilmemiş ve ta'liline girişilmemiştir. Bu cihetten karar nakzı muciptir.

3. Tanık **Nevzat Sudi Odyakmaz**'ın ifadesi:

Gerekçeli hükümde 36.cı sahifede deliller meyanında dercedilmiş olan bu tanığın ifadesi göstereceğim sebeplerden ötürü kanuni bir değer taşımaktan mahrumdur. Çünkü,

a. Tanığın ifadesinde sarahat yoktur. Zira kendisine okuduğunu söylediği kâğıdın mahiyeti hakkında açık bir beyanda bulunamamıştır. Sadece şu cihet açıktır ki, kendisine okuduğunu iddia ettiği kağıt iki sahifelik olup, İleri Gençlik Birliği'nden bahis yoktur. Esasen hiçbir tanık ve sanık İleri Gençlik Birliği nizamname tasarısının iki sahife olduğunu söylememişlerdir. Bu kağıdın 4-5 sahife olduğunda

bütün ifadelerde ittifak vardır. Şu halde tanığın ifadesine göre bu kağıdın İleri Gençlik Birliği nizamname tasarısı olması imkânsızdır.

b. Tanığın ifadesi telifi imkânsız mübayenetler ihtiva etmektedir. Bu ciheti huzurda da belirtmiştim.

Duruşma zabıtnamesi sahife 196 da aynen:

"Sanık **Safa** şahidin ifadesinin doğru olmadığını söyledi, ... şahit ifadesinde benim kendisi hakkında beşinci kol mensubu olduğunu söylediğimi bildirdi, karşılıklı olarak birbirimize beşinci kol mensubu demişiz, bu vaziyet karşısında ben gizli cemiyete girmesini nasıl teklif edebilirim, evvel emirde bu kısmın telifini isterim."

Benim bu beyanım üzerine tanık o derece derme çatma bir mütalaa ileri sürmüştür ki, bu, kendisinin yalan söylediğini ispat eder.

Duruşma zabıtnamesi sahife 195 ten aynen:

"Şahitten soruldu: ben birbirimize beşinci kol dememizden bana gizli olan bu cemiyete girmek teklifinde bulunamayacağını kabul etmiyorum."

c. Tanık yalan söylemiştir: Tanık huzurda verdiği beyanda Saray sinemasında Stalingrat filmi gösterildiği sırada kendisine Küllük kahvehanesinde rastladığımı ve kahveciden aldığım *Tan* gazetesini vererek bu gazeteyi okumasını tavsiye ettiğimi söylemiştir. Halbuki Saray sinemasında Stalingrat filmi gösterilirken *Tan* gazetesi kapatılalı en az üç ay olmuştu. Bu noktaya da duruşma sırasında işaret etmiştim ve tanık bu itirazıma karşı da tatmin edici bir cevap bulamamıştı.

d. Tanık bana karşı husumetle hareket etmektedir. Zira kendisine beşinci kol dediğimi huzurda kendisi itiraf etmiştir. Bu derece ağır bir hakarette bulunduğum bir insanın bana karşı husumetle hareket etmemesi imkânsızdır. Yine kendisine beşinci kol dedirtecek kadar benim nefretimi kazanmış bir insana gizli bir cemiyetin nizamnamesini okumam imkânsızdır.

Bu bakımlardan tanığın ifadesi kanuni bir değer taşımaktan uzaktır.

Ayrıca burada şu noktayı da işaret etmek isterim: Tanıklar emniyet müdürlüğünde zan altına alınmışlar orada kaldıkları müddetçe korku ve tethiş havası içinde yaşamışlardır. Bu hava mahkeme cereyanı esnasında dahi devam etmiştir. Oturumların gizli olmasına rağmen her zaman bir veya birkaç polis memuru hazır bulunmuştur. Bu husus tanık **Mehmet Keskin**'in şahadeti etrafındaki münakaşalar esnasında sanık **Mihri Belli**'nin mahkeme salonunda bulunan komser muavini **Nuri**'nin şahit olarak dinlenilmesini istemesi (12/11/945 tarihli oturum), ve Feshane hadisesi davası ile bizim davamızın birleştirilmemesini talep eden dilekçesinde salonda bulunan polis memurlarının çıkarılmasına dair olan talebi ile sabittir.

Tanıkların irade hürriyeti duruşmada dahi tahdit edilmiştir: Sanık **Nuri İyem** şahit **Haşmet Akal**'ın huzura alınmasını müteakip (20/10/945 tarihli oturum) mahkemeye bir dilekçe sunmuştur. Bu dilekçede savcının şahitleri tevkifle korkuttuğunu ve tehditamiz bir dil kullandığını belirtmektedir. Adalet hissi ile kabili telif olmayan bu hal **Haşmet Akal**'ın bulunduğu oturuma inhisar etmemiş, bir çok tanıklar sorgusu yapıldığı zaman sözleri ortada kesilmiş bazı hallerde şahit tevkifle tehdit edilmiştir.

1, 2, 3, numaralı kısımlarda gösterdiğim sebeplerden ötürü hükümde gösterilen deliller kanuni kıymeti haiz değildirler. Halbuki karar bu gibi kanuni mesnet olamayacak deliller üzerine bina ettirilmiştir. Bu keyfiyet kanuna aykırıdır. Bundan dolayı karar nakzı muciptir.

B – BU HÜKÜM EKSİK TAHKİKATA DAYANMAKTADIR

Çünki; 26/11/945 tarihli bir müşterek istida ile mahkemeye müracaat etmiş ve Emniyet Müdürlüğünde bir keşif ve tahkikat yaptırılmasını istemiştik. Mahkeme de bu cihetin önemini takdir etmiş bulunmaktadır; gerekçeli hüküm sahife 41 de aynen:

"sanıklar tarafından duruşmada ileri sürülen bu husus esasa müessir görüldüğünden ayrıca tebarüz ettirilmesi muvafık olacaktır."

denilmektedir. Bu hususun ehemmiyetini takdir ettiği halde mahkeme makbul görülemeyecek bir sebepten ötürü, benim de iştirak

ettiğim bu talebi reddetmiştir. Diğer tarafta gereği yapılmak üzere adli amirliğe verilen bu istidanın cevabı gelmeden bu hükme varmak kanuna aykırıdır. Ve karar bu cihetten nakzı muciptir.

C- BU HÜKÜM KANUNA AYKIRIDIR

Çünki; 1. Mahkeme, duruşmada yapmış olduğum müdafaamı nazarı itibara almamış ve bu ciheti gerekçeli hükme şu ibare ile geçirmiştir:

"sanığın müdafaası münhasıran subut delillerine taalluk etmekte ve şimdiye kadar da cevaplandırılmış olduğundan ayrıca ele alınmamıştır."

Bu keyfiyet As. Yargıtay ve Yargıtay içtihalarile telif edilemez. Yargıtay 1. Ceza dairesinin 2/4/937 gün ve esas 3686, karar 1297 sayılı ilamından aynen:

müdafaasının birer birer sebepleri gösterilerek ta'lil ve red olunmaması yolsuz olduğundan hükmün tebliğname veçhile bozulmasına karar verildi."

Binaenaleyh mahkemenin müdafaamı karar yerinde zikretmemesi, delilleri birer birer sebeplerini göstererek ta'lil etmemesi hükmün nakzını muciptir.

2. Mahkeme (gerekçeli hüküm sahife 83 ten itibaren), bana ait fasılda hükme ve kanaata müessir olan subut delillerini göstermemiştir. Hüküm bu cihetten As.Yargıtay içtihadına muhaliftir.

As. Yargıtay 1.ci Ceza dairesinin 7/8/944 gün ve esas 2411, karar 235 sayılı ilamından:

Bozma sebebi olarak aynen kabul edilmiş olan As.Yargıtay baş savcılığının 30/6/944 gün ve 2494 sayılı tebliğnamesinin 14.ci bendinde aynen:

"..... müdafaasını teker teker reddinden sonra kanaata müessir olan subut delillerinin gösterilmemesi yolsuzdur."

Karar yerinde mahkemenin subut delillerini göstermemiş bulunması mevcut içtihatla telif edilemez. Bu bakımdan karar nakzı muciptir.

D. BU FİİLLERİN TARAFIMDAN İŞLENDİĞİ SUBUT BULMUŞ OLSA DAHİ T.C.K.nın 141/1.ci MADDESİNİN TATBİKİ İMKÂNSIZDIR

T.C.K.nın 141/1.ci maddesindeki anasırı cürmiye şunlardır:

a. Memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek,

b. İçtimaî bir zümreyi ortadan kaldırmak,

c. Memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimaî nizamları devirmek.

Halbuki, mahkemenin İleri Gençlik Birliği'nin mahiyeti hakkındaki iddiasını bir an için kabul edersek görülür ki:

a. İleri Gençlik Birliği gizli bir cemiyettir.

b. Gayesi vurgunculukla ve faşizmle mücadele etmektir,

Görülüyor ki, İleri Gençlik Birliği T.C.K.nın 141/1.ci maddesindeki cürüm unsurlarından hiçbirini ihtiva etmemektedir.

Esasen İleri Gençlik Birliğinin memleket dahilinde komünizmi tesis etmek gayesine matuf bir teşekkül olduğunu huzurda dinlenen bir tek tanık ifade ve beyan etmemiş olduğu gibi, sanıkların da böyle bir ifadeleri mevcut değildir.

Binaenaleyh, T.C.K.nın 141/1.ci maddesinin hakkımda tatbiki yolsuzdur. Karar bu cihetten nakzı muciptir.

Dileğim:

Yukarda arz ettiğim noktalardan ve re'sen tetkik neticesi bulunacak diğer noktalardan hakkımdaki hükmün bozulmasını, Yargitayca re'sen beraat ve tahliyeme karar verilmesini saygılarımla arz ederim.

İst. Mrk. Komutanlığı As. Ceza evinde kapalı

Safa Yurdanur

(İmza)

MUSTAFA GÖKSU'NUN
TAMAMLANMAMIŞ ANILARINDAN

İleri Gençlik Birliği

İlk Hücre Günleri

"Tabut"taki Mihri'nin yüzü mor, dudakları uçuk beyaz ve çatlaktı. Yorgun, aç ve susuz olduğu anlaşılıyordu. Gene de şaşılası bir rahatlık içinde kendisini dik tutuyor, ışıl, ışıl gülümsüyordu. Bulunduğu koşullarda pek de olağan olmayan Mihri'nin bu tutumunu küstahlık ve daha fazlası sinyal verme girişimi olarak algıladılar. Aralarında kısa bir bakışma oldu. Üçü de bir an saldırı öncesi havaya girdiler. Fakat, daha az öfkeli olmadığı halde nöbetçi, nöbetçi sorumluluğunu takındı ve 19'un kapısını kapatıverdi. Kapı, "Burnun üstüne kapatma" deyimine uygun olarak çarparak kapatılmış, kendinden emin insan figürü ve onun güleç yüzü görüntüden silinmişti. Şimdi artık kapının arkasında ve karanlığın içinde kalan bu yüzün birkaç parmak ötesindeki kapı çarpmasıyla ne hale geldiğini imgelemek zor değildi. Adamların yüzlerinden hafif bir haz geçti ve öfkelerini sulandırdı. Nöbetçiyi okeyledikten sonra, hep koltuklamakta oldukları beni belli bir öfkeyle sürüklediler.

İlerlediğimiz koridoru bitirmeden sola döndük. İki basamakla kapısız, genişçe bir mekâna girdik. Burası, birkaç yüz kişinin toplu-ca yaşadığı bir yerin tuvalet olarak hizmet gören bir ünitesine benziyordu, ilk bakışta... Dört bir tarafı o biçim kabinlerle çevriliydi. Ancak bu kabin kılıklı küçük mekânların kapılarında ağır dış sürgüler bulunuyordu. Burası eski bir fotoğrafhane olmakla tavanı camdı. Ama cam blok o kadar kirli idi ki, gündüz ışığını geçirmiyordu. Tavandan sarkan birkaç küçük voltlu ampulün örümcekli ışığı ise ağır bir loşluğun oluşmasını sağlayabiliyordu.

Burada bizi başka bir nöbetçi karşıladı. "Evet, onbir numara hazır" deyip seyirterek sağ yanda bir hücrenin kapısını açtı. Oraya kadar sürüklemiş olanlar silkeler gibi yaparak hücreme itelediler.

Bir şeyi bağnazca övme gibi, toptan kötüleme de, kuşkusuz gerçek-dışına düşürücü bir yaramazlıktır. İçine bırakıldığım Kutu (1.1/2 x 2.1/2 yüzölçümünde) az biraz dardı ama, buraya sığdırılmış bir tek kişilik karyolada temiz bir yatak vardı. Gerçi gene burada ilk ağızda algıladıklarım arasında kötü olarak herşey, iyi olarak başka hiçbirşey yoktu. Ama bu umurumda değildi. O sırada bana sadece bir rahatça yatak gerekti. Çünkü "Komisyon"dan geliyordum.

Kapı üstüme sürgülendikten önce sırtımı kapıya dayayarak bir süre öyle kaldığımı hatırlıyorum. Sinemada bu durumda oyuncular genellikle hemen dönüp avazla bağırarak kapıyı yumruklarlar... Ben böyle bir şey yapmadığımı, bunu aklımdan bile geçirmediğimi itiraf etmekte kendimi serbest sayarım. Hayır, dış-dünyanın üstüme örtülen kapısını yumruklamadım. Tam tersine, "Oh be, dünya varmış" gibisinden silkinerek, bir büyük kurtuluşun ardından gelen o tarifsiz rahatlığa vardım... Benim için şimdi asıl zindan sıpıtıldığım tüm dış dünya idi. Birkaç sevgili yüz müstesna, dünya ve insanlarından sıtkım sıyrılmıştı... Hücre, bana, içinde bir ömür boyu yaşanılabilir gibi görünüyordu.

Elimde tuttuğum pabuçları yere bırakıp karyolanın kenarına iliştim. Öbür yanı duvara iyice yanaştırılmış duran karyolanın bu yanına oturduğumda dizlerim duvara değmeli oluyordu. Böyle olunca hücre biraz dar sayılabilirdi. Uzunluğuna gelince: Karyolanın bir ucu hücrenin dip duvarına bitişikti ve öbür ucu kapının açılmasını engelleyecek gibiydi. Ama tabii kapı, kapı olarak işlevi gereği açılıp kapanıyordu. Çünkü bütün tutuklu hücrelerinin ve tüm içinde huylanılan insanlar bulundurulan mekânların kapıları daima dışa-açılır yapılmaktadır.

Elde edileni yitirme, umut edileni kaçırmaktan daha çok zorlar insanı... Şoke durumdaydım. Bulanık kafamı, ikinci bir şoke için

tekrar alınma fikri ve direncimi yitirme kaygısı doldurmuştu. İçinde tekrar kendimi bulmayı umut ettiğim hücremi sahiplenmekten korkuyordum...

Bu uzun sürmedi, ayaklarımın ağrıları aklımı başıma toplamıştı. Önce kenarına iliştiğim karyolaya şimdi bir güzel oturdum. Bacaklarımı uzatarak ayaklarımı karşıma aldım. Ne de olsa onlara sahip çıkamamıştım. Doğanın bana bir yürüme takımı olarak verdiği ayaklarıma karşı, bir insan olarak kendi payıma biraz utandım. Ama onların, görünüşe göre olağanüstü bir şikayetleri de olmamalıydı. Yalnız biçimlerini hayli yitirmiş olarak, iki somun gibi duruyorlardı karşımda... Az biraz kanlı idiler, ama pek öyle dayanılmaz değildi acıları. Yalnız zonklamaları vakit, vakit dayanılır gibi olmuyor, öfkeli, öfkeli zonkluyorlardı... Fakat bu zonklamada da acı baharların ağızda bıraktığı birşey, acı-tatlı birşey vardı... Bir yoğun uyku bastırdı. İyi bir uyku, iyi bir dayaktan sonra uyunurdu. Altımdaki döşeğe geçip bütünleşmiş hissi içindeydim. Uykuya varıyor olmanın alaca karanlığında, tıpkı Eshab-ı keyf'ler gibi, "Bir yüzyıl uyuyabilirim" diye düşünüyordum.

* * *

Ertesi sabah uyandığımda başucumda biri karyolayı hâlâ sarsıyordu. Toparlandığımda hücrenin dışına çekildi ve yerini başka birine verdi. Çünkü kapının iç kısmında ancak bir kişinin rahat dinlenmesine yetecek kadar yer vardı. Bu ikinci giren adam, Parmaksız Hamdi Bey önümde bir süre konuşmadan durdu. Hücreyi gözden geçiriyor gibi yapıyor ve bakışları bana değdikçe, tıpkı karyolaya, duvarlara ve içinde onbeş voltluk ampul yanan kovuğa baktığı gibi bakıyordu. Sonra kendi kendine söylenir gibi, "Burada aklı başına gelir" dedi, ayrılırken.

O gün ikinci ziyaretçim bir hademe kadın oldu. Elindeki sopalı süpürgesiyle, nöbetçinin araladığı kapı ağzında biraz bekledikten sonra, nöbetçiye, "Demiyorsun, bu nasıl yürüyüp çıkacak?" diye tatlı, tatlı tersledi. "Ne yapalım, ört kapıyı üstümüze, tabana iki süpür-

ge çalar, çıkarım." Fingirdeyerek sürdürdü, "Aslında ben bu hücre adamlarından korkarım. Ne ki bunda çullanacak hal kalmamış." Sokağımızda hücre temizliği zaman aldığından ve "İtilattan men" kuralı yüzünden epey adam kapısını içeriden tıklatıp numarasını ünlüyor, sabırlanıyordu. Nöbetçi kadının fikrine yattı, bizi kapattı. Tuvalet trafiğini başlattı.

Kadın eliyle kapıdaki dikiz deliğini işaret etti. Dış tarafında sürgülü kapak açık bırakılmıştı... Bu durumda ışık sızdıran delik vakit, vakit kararıyordu... Kadın önce hiç konuşmadı. İşinden gözlerini ayırdıkça beni süzüyor, yatağın üzerine uzanmış duran ayaklarımı bakışlarıyla irdeliyordu. Sonra acele bir hareketle, tombul vücudu ve siyah şarpalı, kırklık yüzüyle üzerime eğilerek fısıldadı:

- Bir lira ver, faydasını göreceksin. Bahşiş filân değil, yolsuz olmasam bunu da istemezdim.

Pek bir şey anlamadan parayı çıkarıp verdim. Gülümsedi. "Bekle, nöbetçi değişsin, gene geleceğim" dedi. Kadının tümcesini yanlış yorumlaşmıştım, "Burada olmaz" dedim ve "Sen beni ne sandın aptal çocuk..." karşılığını aldım.

Bir süre sonra dışarıda nöbetçi değişti. Bu, devir teslim konuşmalarından ve yeni nöbetçinin dikiz deliklerini açıp kapayarak tutukluları yerlerinde kontrol etmesinden anlaşılıyordu. Kadın nerdeyse geldi ve kendine kapıyı açan yeni görevliye, "Bu 11'de biraz örümcek görmüştüm, uzun sürmez" deyip girdi. Nöbetçi rahat bir adam olmalıydı: Kapıyı açık kodu ve ufaktan voltalayarak bekledi. Kadın ufak bir paket sokuşturdu yastığımın altına. "Tahin helvasıdır" dedi, hafiften dargın bir sesle, "yaraya, bereye bire birdir. Çiğne, çiğne, sür ayaklarına..." Ona teşekkür ederken "Ablacığım" sözcüğünü dillendiğim zaman, artık bana dargın değildi. Kahırlı insanların çizgilerini taşıyan yüzünde şimdi, karşılıksız yardımın o doyumsuz şefkat ifadesi vardı... Hafifçe, "Ya işte böyle..." dedi, çıkıp giderken, "Gençliğin var, kendini kollaştır."

Birkaç gün sonra ayaklarım ayakkabılarıma sığıyordu, bağcıksız

filan da olsa. Çorapla alaturka kenefe gitmeye mecbur edilmemiş olanların hiç anlayamayacağı bir garip mutluluktu bu...

Ben eski bir sıtmalıyım. Ülkemizde bir zamanlar milli hastalığımız diye anılan sıtmayı kininin kesinlikle karşıladığı gibi, milli işkencemiz falaka hasarına da tahin helvasının bire bir geldiğini belledikten sonra boş durmadım ve hücre komşularıma "Komisyon dönüşleri"nde işbu helvanın erdemini iletmeye çalıştım. Yalnız bunlardan biri, hem de bizim sevgili arkadaşımız Nahit Eren, şansız bir gününde aksiliklerin uzaması yüzünden, helvayı ayağına sürecekken ağzından kurtaramamıştı. Bunun öyküsü önemli değil, ama öykü Nahit'e ait olunca anlatmamak zor.

Nahit pek öyle "Keskin devrimci" filan değildi. Fakat sağlam kafası ile, antifaşist gönlü ile doyumsuz bir arkadaştı. Doğası gereği hiç politik tutkusu yoktu. Üstelik de varlıklı bir aileden sürmüş olarak Galatasaray'da okumuş, İktisat Fakültesi'nde parlak bir öğrencilik tutturmuştu. Böyleyken o hiç ikircik yapmadan bizimle beraber olmuş ve işe namusuyla girmiş, namusuyla çıkmıştı... Nahit artık yaşamıyor. Anısı bize sevgili emaneti oldu.

Bir akşam Sultanahmet taraflarında bir yerde Nahit'in koluna bir "sivil" giriverir. Nahit pire gibi atiktir, sıyrılıp parlar. Adam peşini bırakmaz. Tarihsel kalıntıların arasına vardıklarında yüksek bir terastan bizimki pire örneği atlar ve arkasından öteki de koyverir kendini... Ödev sever sivil bacağını ağır biçimde incitmiş, ama bekçilerden çevirme yiyen Nahit'i de yakalamıştır.

Nahit'in şanssızlığı sürmektedir: O gece Parmaksız'ın şube nöbeti vardır. "Vay sen en gözde memurumu çürüğe çıkaracaktın" diye girişilir Nahit'e...

Gecenin ileri bir vaktinde bizim hücrelerin bulunduğu kısma doğru yaklaşan ayak sesleri arasında pabuç sürtmesi sesi alınca zulalı dikiz deliğime gözümü dayadım. Getirilen Nahit idi. Ama şimdi pire gibi atikliği yitmiş bir halde iki sivilin arasında buruşmuş geliyor, debil dübül yürüyor ve ayağına şöyle böyle geçirilebilmiş

ayakkabıları sürüyordu... Onu bitişiğimdeki hücreye koyduklarında dip komşum oldu. Az sonra kapımı içeriden çaldım. O sırada hoşgörülüğü denenmiş bir nöbetçi vardı ve ziyaretçimin getirdiği mübarek tahin helvası da, gene mutlu bir rastlantı olarak hazırdı. Çaycı İbrahim kapıyı açtı. Kırkbeş yıl sonra hâlâ hoş bir şekilde anımsadığım bu babacan adam, "Kim olduğunu bilmiyorum. Komşum biraz rahatsız galiba..." gibisinden bir küçük masala gerek kalmadı. Elimdeki helvayı verirken, "Ayaklarına çiğneyip sürerse, onultur" demem yetti. Az sonra Nahit ona teşekkür ediyordu.

Gelgelelim hâlâ süren şanssızlık yüzünden öneriyi yerine getirememişti. Çünkü midesi açlıktan kazınıyordu. Devamlı sulanan ağzında eriyiveren helvayı ayakları için de kayırmayı başaramamıştı... Zaman getirip hapisanede buluştuğumuzda Nahit bunu şöyle anlatacaktı, "Çok açtım. Ucundan az biraz derken olan oldu. Helvayı ağzımdan kurtaramadım. Çiğnedikçe yutkunuyor, yutkundukça da ... he ya, anlıyorsunuz, değil mi?" Rahmetli Nahit Eren hiç yakınmasız bunu anlattıktan sonra, eğer keyifliyse bir kahkaha patlatır, konuyu örtmek için, söylemekten çok hoşlandığı, hapishanede kısmen sözleri değiştirilmiş "Keriz" şarkılarından birini tuttururdu:

Yorgan üstünde pire
Atladı gitti her yana
Annem beni verecek
Askerden gelenlere

Oy, oy, oyyy
Yanıyorum doğrusu

* * *

NOT: Tahsin, Mihri ve benim Emniyet'e getirilişimizin yaklaşık iki ay sonrasına kadar İleri Gençler Birliği Emniyetçe bilinmiyordu. Safa Yurdanur'un gelişi ile birlikte İ.G.B. ortaya çıktı.. Safa mahya olayından habersizdi. İ.G.B. için tutuklandığını sanmış olabilirdi.

Fakat hiç direnmedi. Kendisi dahil, örgütün yönetici kadrosunu ve örgüt içinde yönettiği gurubu açıkladı... Kurucu ve yönetici olarak, Mihri ile ben zaten içerideydik. Safa'dan sonra diğer yönetici Müeyyet Boratav da alındı. Mihri başkandı ve gurubu yoktu. Safa'nın gurubundakilerle Müeyyet'inkiler birbirleriyle tanış olduklarından Müeyyet gurubunun da emniyete getirilmesi uzun sürmedi. Benim gurubumun açığa çıkması ise aylar sonra oldu. (Bu konunun aydınlanmasına, mahkemenin gerekçeli hükmündeki tutuklama tarihleri yardımcı olur.) Kuşkusuz Müeyyet'le benim direnmelerimiz sonuçsuz kalmıştı. Bizden sonra sorgulamaları yapılanların bağlantılı ve somut ifadeleri ve de yüzleştirmeler karşısında yapabileceğimiz bir şey kalmıyordu. Ne var ki, Safa dahil, biz dört yönetici diğer birçokları da, Emniyette altı ay süreyle, İleri Gençler Birliği'nin komünist değil, antifaşist bir öğrenci teşekkülü olduğunu ısrarla tekrarladık...

"Mahya", doğrudan iktidarı ve özellikle adını geçirerek hükümetin başındaki adamı faşistlikle suçladığı için hükümet ve polisi gazaba getirmişti zaten... İleri Gençlik Birliği'ne hınçla yüklenildi. Ünlü önyargılarının gözlüğünü takarak "Gomonist"tir diye sahanın kapağını açtılar. Altından çıkan pek öyle bir şeye benzemiyordu, ama siyasi polis de bir yerde emir kulu değil miydi? Mikroskobu altına koyduğu İleri Gençler Birliği'ni kızıla boyayarak onda "Gomonistçe mikrobik hareketler" tanımlamaya çalıştı. Yüzden fazla yüksek öğrenim öğrencisini sorguladı. Bu öğrenciler, o günün yüksek öğrenim topluluğu içinden, bilim ışığında halka doğru halk için birer tomurcuk gibi sürmüştüler. Zeki, gerçekten vatansever ve de yürekli gençlerdi. Yaptıkları, faşizme karşı durmaktan ibaretti. Pek çoğu direndi ve kendi kendine iftira etmeyi reddetti.

Bununla beraber çark durmuyor, polis fezlekesi örülüyordu. Bu arada da, haklarında tutuklama emri çıkartılanlar hemen hapishaneye sevkediliyor, bazıları ise, "Maden" teşhisi ile işletmeye devam ediliyor, ya da salt öfkeleri üzerlerine düştüğü için alıkonuyor, "Sokak"ımıza iskânları yapılıyordu. Böylece biz orada, aramıza Kenan

Uluğ, Nahit Eren, Muzaffer Özkolçak, Ferit Teksoy, Ekrem Atak, Nuri İyem, Cezmi Ulucan, Can Boratav ve İsmet Selimoğlu'nun getirilişleriyle sayıca bir düzineyi bulmuştuk.

Yeni gelenlerle sokağımızda belli bir canlanma oluştu. Şimdi daha çok hücre adamı kapısını arkasından tıklatıyor, nöbetçinin sesini aldıktan sonra hücre numarasını ünlüyor ve tuvalet bölümüne, o bölümün nöbetçisi eşliğinde varıp geliyordu. İfade odasına olan trafik de artmıştı. Ancak ifadeye götürülüp getirilişler sessizce yapıldığından, o sırada zula dikiz deliğini kullanmıyorsak, bunun farkında olmuyorduk. Ne var ki ifadeye götürülene falaka faslı geçilmişse, -ki geceleri olurdu- gece sessizliğinde örneğin bir ayak sürtmesi ya da insanın insana reva gördüğü aşağılamaya karşı derin güceniklik sonucu zaptedilemeyen bir hıçkırık bize olanı malûm ederdi. Fakat bu yaramazlıkların dışında, ne olağanüstü şikâyetlere konu olacak bir olay, ne de büyük rahatsızlıklar yaşanıyordu sokağımızda... Mevsim kıştı ama aç-açık değildik. Sabahtan sabaha hücre önlerinde dolaştırılan bir battaniyenin içinden verilen bir çift "tayın"la yirmi dört saatlik rızkımız kayırılıyordu. Eşref saatlerine denk gelme koşulu ile ziyaretçi azıkları da ulaştırılıyordu. Hücrelerimiz ise yataklıydı ve biz işbu yataklarımızda pekalâ yatıp uyuyabilir, -başka oturacak yer bulunmadığı için- istediğimiz biçimde oturabilirdik. İsteyen, tabii becerebilirse, duvarla karyola arasındaki kırk santimlik boşlukta, karyola boyunca yan, yan yürür voltayabilirdi... Okunacak birşey verilmiyordu ama verilse işe yaramazdı. Işık yetersizdi. Kapı üstü duvarda açılı bir delikte bulunan onbeş voltluk ampul, ışığını sokak ile hücre arasında bölüştürmek zorunda bırakıldığından, tuvalet yol boyu çöp kutularından kurtardığımız yazılar, karyolada dinelip ampule tutsak bile güç belâ okunabiliyordu...

Bu süreçte tek hücrelerimizde pek öyle tatlı bir yaşam sürdürmediğimiz halde, açıklanması zor bir biçimde neş'eli bir hava gelişiyordu, sokağımızda... Bu belki gençliğimizden ve sevgi dolu arkadaşlığımızın sağladığı güçlü dayanışma duygusundan ileri geliyor-

du. Devrimci bilincimiz tamdı ve henüz dayanma gücümüz üzerinde çalıştırılan işkence törpüsü pek etken olamamıştı. O sırada en zayıf olanımız üzerinde bile suçluluk duygusu oluşturulamamıştı. Hak bildiğimiz yolda yürümüş gençler olarak bir gün mahkemeye dahi uğratılmaksızın özgürlüğümüze kavuşma umudunu taşıyorduk. "Hamama giren terler" denilmiştir. O halde ter atarken, birer muhallebici çocuğu olmadığımızın bilincinde olarak sabırlı ve sızlanmasız olmalıydık. Sızlanma, moral gücü tahrip eden bir ruhsal erezyondu, kuşkusuz. Bunu biliyor ve sonuçta sabrımızı sürdürmenin bir meyvesi olarak, zaman, zaman neş'eli olabiliyorduk.

Kenan Uluğ, aramızdaki adı ile Asker Kenan, -o tarihte üniversite matematik bölümü son sınıf askeri öğrenciydi; sonraki yıllarda yaşamını sürdürmeye çalışırken stres atmak için torbası boynunda fukara bir derviş gibi Anadolu gezilerine çıkmayı alışkanlık haline getirdiğinden biz ona "Turist Kenan" diyecektik- sokağımıza getirildiğinde şakacılığı formunda idi. Kaldığı sekiz numaralı hücresinden içeriden tıklattıktan sonra hemen daima yüksek ve gevrek bir sesle, "Ben Kenan Uluğ" diye ünlerdi, "Kenefte hacetimi görmeme müsaade olunur mu? Nöbetçi memur kendisini dışarı alınca da, gene her defasında, "Dönünceye kadar kokumun çıkması için kapımın açık kalmasına müsaadelerini rica etsem." diye sorardı. Bunu zevzeklik olarak yorumlayan nöbetçi teklifi reddettiğinde ise, ortaya hoş bir şekilde söylenmiş bir "şiştik" sözcüğü salıverirdi. Bu bize alıştığımız bir neşe kaynağı olmuştu. Asker Kenan daha hücre numarasını verirken, hemen zula dikizlerimize seyirtirdik. Ama Kenan sokağımızdaki bu şakacılığını uzun sürdüremedi. Bir defasında ikinci yarenlik tümcesini tamamlayamadan nöbetçi onu gerisin geriye hücresine sertçe tıktı ve kapıyı burnunun üstüne çarptı... Kenan'ı bir anda gözümüzden yitirirken yüzündeki gülümsemenin tuz-buz oluşunu izledik. Bu defa garip Kenan hücresinde bir "şiştik." çekiyordu, uluma biçiminde, acı dolu...

Bizim taifenin içinde sokağımıza en çok renk ve neşe katmış olanların başında, kuşkusuz, Ekrem Atak gelir... Güney doğulu bir

kökenden asker ve bürokrat olarak sürmüş birikimli bir ailedendi, Ekrem. Aramızda ona adının nazlatılmış şekliyle "Kermo" derdik. Bu bizim Kermo, pek nadir görülen biçimde, "İsmi ile müsemma" olup, ATAK soyadı ona en yakın sıfat durumdaydı: Eyleminde atak, ruhsalında atak ve eğer bulunduğu ortamda bir haksızlıkla tedirgin değilse, çevresine neşe kaynağı olurdu.

Belki bu nedenle onun sokağımıza düşürülmesine, ince bir egoizme kapılarak, üzülmeme ayıbı ettik. Ama bizzat kendisinin buna kesin üzülmemiş olacağını bilme gibi bir özürümüz de vardı, hani... Çünkü Kermo dostları için tam bir, "Anca beraber, kanca beraber"ci idi. Bu tutumunu sürdürmekte olduğunu ise, daha sokağımıza getirilerkenki havasından hemen anlamıştık... Dikiz deliklerimizin ekranında henüz kendisi belirmeden neşeli sesi bize ulaşmıştı:

- Adres yanlış olmasın. Arkadaşların yanını isterim.

Diyordu. Sokağın girişinde göründüğünde içimizden birkaçı, konuşma yasağına karşın ona ünlemekten kendilerini alamadılar:

- Adres yanlış değil, hey gidi koca Kermo...

O, nöbetçilerin ortaya ettikleri azara hiç aldırmadı. Her zamanki yürüyüşüyle genişçe yalpalayarak ve taş zeminde nalçalı botlarıyla (yedek subay iken tutuklanmıştı) bir manga askerinkini andıran takurtulu sesler çıkararak yürümesini sürdürdü... (8) numaralı hücrenin kapısı üstüne kapatılırken ödevlilere soğukça gülümsedi, "Burayı pek havadar bulmadım" dedi. Başka bir tutuklu için tehlikeli olabilecek bu alaylı söz, görevlilerce sade bir karşı alayla yanıtlandı: "Şimdi bir güzel köşkün antresine girmektesin" diyordu içlerinden biri, "Köşkün havadar balkonları da var."

Kermo biraz sonra moda bir türküyü, Fosforlu Cevriye'mi ıslıklamaya başladı:

Haydi ya fosforlum
Kollarında damga
Gözlerinde karasevda
Var fosforlu Cevriye'm

Bizim mekânlarımız için görülmemiş bir cür'etti, bu... Netekim türkünün sonu gelmedi. Az önce tuvalete çıkan bir hücre adamını, o bölümün nöbetçisine teslim etmekten dönen kısım nöbetçimiz, "Ne oluyor orada?" diye bağırarak yalaz gibi sokağımıza daldı. Şamata ıslığı bastırmıştı. Ama nöbetçi yetinmedi ve (8) numaranın kapısını ardına dek hışımla açtı.

Kermo kapı karşı komşumdu. Dikiz deliğimden onu loş hücresinde gördüm: Oturduğu yataktan hemen doğrulup kalktı. Kararlı bir davranışla kapıya yönelirken gözlüğünü kemikli yüzünden alıp subay pantolonunun cebine soktu...

Pek öyle iri-kıyım filân değildi. Ne var ki, 1.75'lik bedeninde herşey, sağlam bir yapıda olarak işlev görmeye hazır olduğunu hissettiriyordu. Sıkıca ilikli avcı yeleği, karınsız-kasıksız vücudunun üçgen biçimini ve de geniş omuzlarını belirtmekteydi...

Nöbetçi ile burun buruna geldiklerinde, iri ellerini başparmaklarından bel kemerine taktı. Şimdi sıkılan yumrukları, gerilen parmak diplerinin çıkıntılı görünümleriyle iki savunma bombasını anımsatıyordu... Bakışı kararlıydı. Gözlerinde hiç eksik olmayan o doyumsuz çocuksu neşeli parıltı gitmiş, yerine güney-doğulu işi bakış oturmuştu... Nöbetçi üstün körü çıkıştı:

- Burada ıslık yasaktır.

- Ben subayım. Burası da Merkez Komutanlığı değil.

Aralarında ileri, geri biraz söz kakışması olduktan sonra nöbetçi, ben sana gösteririm, gibisinden tehdit etti ve hücre kapısını üstüne sertçe kapadı.

Oysa Ekrem Atak'a burada hiçbir şeyin gösterileceği filân yoktu. Ama bunun gerçek nedeni, onun bir atak babayiğit oluşu pek değildi, kuşkusuz. Çünkü nice "demir leblebi"ler öğütülmekteydi, Sansaryan Han'da... Gün geldi, Ekrem Atak'a uygulanan bu zoraki ayrıcalığın nedenini öğrendik:

Baba Atak, eski ve hatırlı bir savaş zabiti idi. Suçsuzluğuna inandığı oğluna var kuvvetiyle sahip çıkıyordu. Harbiye'den hemen inti-

kâl ettiği I. Dünya Savaşı'nı iyi bir asker olarak yaşamış, Milli Kurtuluş Savaşı'nın hep ileri saflarında savaşmış ve halen Alay komutanı olan bu adam, İstanbul Örfi İdare Komutanı Noyan Paşa'nın da yakın silâh arkadaşı idi... Mizacı itibariyle polis karşısında fütur getirmeye yatkın olmadığından Sansaryan Han'a sıkça ziyaretlerde bulunuyor, oğluna dair bilgi alıyordu.

Kırklı yılların II. Dünya Savaşı'na girme beklentili koşullarında subaylar çoğunlukla "manevra" giysiliydiler. Baba Atak, eski savaş günlerinin alışkanlığında olarak ayağında çizmesini, elinde kamçısını eksik etmemesiyle daha bir heybetli oluyordu, muhatapları karşısında... Ona hep, "Oğlunuzu merak etmeyin, albayım" gibisinden bir tedbir tümcesiyle söze girilir, "Kovuşturma verilerine göre örgütte izine rastlanmadı" diye, işlemlerin yönü hakkında teminat verilirdi. Sonra ölçülü bir hoşgörü belirten bir gülümsemeyle sürdürülürdü, "Ne var ki, oğlunuzun büyük haşarılıkları olduğu da bir gerçek... Hangi taşı kaldırsak altından çıkıyor. Örgütte yok ama, eylemlerde var. Elbette garip bir durum... Fakat sonunda aklanacağını umuyoruz."

Baba Atak, buraya her gelişinde kendisini bir veba karantinasında bulmuş gibi hissederdi.. Karantinanın yöneticileri onu, satır arasında, oğlunun komünistçe mikrobik hareketlerde bulunduğunu, ama yasa dışı sayılamıyarak, sonunda serbest bırakılabileceğini tekrarlıyorlardı...

Albay, gıllügışa yer vermeyen asker kişiliğinin dobralığından ötürü "satır arası" laflamalardan nefret ederdi. Oğlunun Komünistlik Masası'nca işleme alındığını biliyordu. Bu nedenle söze dümdüz giriyor ve ısrarla oğlunun komünist filan olmadığını, ama saldırgan Alman faşizmi karşısında onun da her vatansever genç gibi, azıtmış olan yerli faşistlere karşı dayattığını yineliyordu... Öfkelendiğinde ise, "Karantina" imgesi zihnine vuruyor, "Ne demek, komünistçe hareketlerde bulunmak?" diye, asker kamçısını savaş çizmelerinin üzerinde dolaştırarak çıkışıyordu, "Siz komünizm ile antifaşizmi kesin

birbirine karıştırıyorsunuz. Ve, bir Kemalist ilke olan antifaşizme karşı, büyük yanlış yaparak, antikomünizm silâhını doğrultuyorsunuz."

Ekrem Atak'ın erkek kardeşi ve eniştesi, iki kurmay subayın da Sansaryan Han'ı ziyaretleri aynı üslûpta oluyordu.

Ne var ki burası bir semt karakolu değil, "Kısm-ı siyasî" idi. İcabında arkadaşını ele veren kovaltılır, ama hatır için kayırma yapılamazdı... Eğri oturup doğru konuşmak lâzım gelirse, hele rüşvetin hiç işlemediği bir yerdi, burası...

Ekrem Atak polise biraz başağrısı olmuştu. Hakkında delil yokluğu biraz daha sürdüğünde belki onu salıverecekti... Gelgelelim, delilsizliğin yanısıra şanssızlığı da sürüyordu. Sonunda savcının çengeline takılıp kaldı "içeride"... Askeri savcı ifade için önüne çıkarıldığında, tavır koyması yüzünden, ondan şahsen hemen nefret etmiş ve evraka şöyle yazmıştı: ".... Örgüte girdiğine dair şimdiye dek delile rastlanmadıysa da, bu çok faal solcu kişinin mahkeme safhasında hakkında deliller ortaya çıkması büyük olasılık taşıdığından tutuklamasına,...."

Savcı bu "marifeti"ni Ekrem'i üzmek için yüzüne karşı tefhim etmeyi de marifet bilmiş, ama ondan, "farketmez" yanıtını almıştı.

Kermo, hapishanede buluştuğumuzda bize, o günlerine dair şöyle anlatacaktı, "Savcı aslında iyi adamdı." Adem-i mahkeme" kararı vermeye de açıkça yatkın görünüyordu. Nasıl olduysa içimde garip bir duygusallık esti, adamcağıza yabanıl davrandım ve onu ağır tahrik altında bıraktım." Delilsiz sanık tutuklayan savcıya karşı sıcak yaklaşımının nedeni, doğru, yanlış; içtenlikli anlatımında vardı. Fakat, tutuklanmasına neden olan o garip "duygusallık esintisi"nin sağlıklı bir ruhsal ürün olduğunda derin kuşkuya düşmüştük. Ona şaka karışımı soruyorduk:

- Bunu hergelece bir dürtüyle mi yaptın?

- Yoksa, keşişliğe soyunup, hücrelerde çile doldurmak mıydı, muradın?

- Belki de fiziğinizdeki acı kuvvetini az-biraz törpülemek istemiştin buraların ağır perhizli koşullarına...

Kermo gülümsüyordu. Bir süre tatlı, tatlı sustu. Bakışlarıyla bizi okşuyor, hadi canım, ben aptal mıyım ki... gibisinden bir hal sürdürüyordu. Bir ara konuşacak gibi oluyor, sonra hemen arkasından mahcup bir görüntü vererek susuyordu... Sonra üstelememize dayanamayarak inanç yüklü bir sesle konuştu: "Biz aramızda arkadaşız, bir kahvehane gurubunun üyeleri değil..." dedi, "Ben sapına kadar olması gereken bir arkadaşlığın raconunu yerine getirirken verisiz ve çocuksu bir kahramanlığı da düşlemişliğim yoktur." Tekrar gülümsedi, yanında bulunan Tahsin, Mihri, Mustafa, Müeyyet ve Safa'nın şefkât dolu duru yüzlerinde bakışlarını gezdirdikten sonra sürdürdü, "Siz tutuklanınca benim de ruhum tutuklanmıştı, sanki... İçim kararmış, neşem sönmüş, sıkıntıdan delibaş olmuştum. Siz kuyuya düşmüş, ben dışarda kalmışım gibi... Kırlara açıldığımda o aşığı olduğum doğa artık bana küskün, somurtuyordu. Bazen askerden izinli gelişlerimde, efkâr dağıtmak için kendimi rakıya vurmak üzere Beyoğlu meyhanelerine dalardım. Buralarda halktan adamlar arasında olursam, iyi giderdi. Bir de kendilerini çalım marazına kaptırmamış olan gerçek sanatçıların sohbetlerinden avuntulanırdım...

Kermo anlatımının burasında hafiften coşup konuyu harınlatarak sürdürdü, "Bazen bu meyhanelerin havası bana göre olmuyordu. Tam su-kabarcığı nitelikli olan sözde sanatçı bir gurup -ki bunların arasında kendilerine solcu diyen kişiler de bulunurdu- yakın bir masaya çöreklendiklerinde benim için terso başlardı. Birbirlerine, gittikçe yükselen şamataları arasında "harika şiir"lerini okurlar, bir yandan da, sol gevezeliği ihmâl etmezlerdi... O günlerde içlerinden biri yazı, çizisinden ötürü Emniyet'te birkaç saat alıkonulmuşsa, bu kazayı kurbağalar gibi şişinerek anlatmaları tiksindirici oluyordu. Kuşkusuz, bu taifenin adamları, yazılarında birer "kelime ilkahcısı", faşizme karşı savaşta saf tutmuş olanlar için ise birer sıvışkan idiler."

İçimizden biri Kermo'ya, aramızda yıllar sonra kıvama gelecek "Eski tüfekçi" üslûbu ile, "Malumu ilân etmeye başlamış olmuyor musun? Bıraksak, bizi bir devrimci nutukla maazallah komünist ey-

lersin" dedi gülümseyerek, "Savcıya karşı yaramazlığının nedenini anladık. Sen şimdi bize, nasıl ettin de kendini bizim sokağa nakletttirdin, onu anlat..."

Anlattı: Hücresinde sıkıntıdan gece-gündüz eksik olmayan gürültüsünü arttırmıştı. Kâh devrilen bir şeyin patırtısı koridora yansıyor, kâh, küt bir çarpma sesiyle nöbetçinin ikide bir seyirtmesine neden oluyordu... Böylece, büyük bir titizlikle korunan oradaki suspus ortam, vakit, vakit deliniyor, ve az ötedeki (1) numaralı sorgu odasının olağanüstü ciddi havası zedeleniyordu.

Kermo sokağımıza getirilince rahatladı. Buradaki davranışları, geldiği yerde yaptıklarının aksine, yeni bir "tebdil-i mekân"a neden yaratmayacak düzeydeydi. Artık hücresinden gürültü gelmiyor, nöbetçilere en ufak bir sataşmada bulunmuyordu. Yalnız, sokakta haksız bir sataşma oldukça, yasalara aykırıdır gibisinden sesleniyordu. Bunu da, sokağımızın yaşantısında herhangi bir iyileştirme amacı ile değil, -zaten bu olası değildi- salt bizim taifenin moralini ayakta tutmak için yapıyordu... O aramıza geldikten sonra, esasen bizde mevcut olan ruhsal dayanışma giderek yoğunlaştı. Aramızdaki hücre duvarları ve sürgülü kapılar bize daha da saydamlaşmış gibiydi. Şimdi birbirimizin varlığını daha iyi hissediyor, sanki, acı giderici ılık bir akım yüreklerimizi dolaşıyordu.

Bazen bu akım hızlandığında neşelendiğimiz bile olurdu. "Her kahkaha bir kalem pirzoladır" biçiminde açıklanan türde kolay bir neşe değildi, bu bizimkisi... Dut yaprağını atlas, koruğu helva eyleyen, zor bir sabrın doğal ve sağlam bir ürünü idi, bu, yaşamayana anlatılamaz neş'emiz...

Ekrem Atak'a tutuklama kararı çıktıktan sonra, duruşmalarda bu karara dayanak bulmak için savcının sıkılamasıyla Emniyet tekrar gayrete geldi. Fakat yapılan sorgu ve soruşturmalar aynı verileri önlerine çıkarıyordu: Evet, sağcı ve solcu öğrenciler arasında çok popülerdi ve eylemlerin ortalık yerinde görünüyordu. Sağcılar kendisinden yakınıyor, diğer tüm tanıyanları ise ondan, iyi bir dost, diye

sözediyordu. Sıkılamalı, sıkılamasız, yapılan sorgulamalarda eylemleri doğrulandığı halde, örgütte olup olmadığı kesin yanıtsız kalmıştı... Şeytan bunun neresindeydi?

Soruşturma ikinci bir garipliği daha ortaya koyuyordu: En yakın arkadaşı Mustafa Göksu idi. Yıllarca aynı odalarda pansiyoner, aynı fakültede öğrenci olmuşlardı. Ve bu süreç içinde, biri İleri Gençlik Birliği'nin kurucu üyesi ve gurup yöneticisi olmuş, öteki ise eylemlerde toz duman gitmiş olmasına karşın, tek bir örgüt toplantısına bile katılmamıştı... Üstelik örgüt içi bülten ya da dışa dönük bildirilerden haberli görünmüyordu. Evet, olur şey değildi.

Ünlü albayın oğlu Yd. Subay'ın ikinci tur sorgulamalarında da işkenceye başvurulmadı. Ama Mustafa, -idmandan düşmesin diye- orta halli birkaç falaka seansından geçirildi. Ekrem sorgularında, ancak dalgınlığa düşerse kendine iftira edebilirdi ki bunu yapmadı. Mustafa'dan okuduğu bülten ve bildirileri, sadece ikisi arasında geçen, "sakal altından geçen" bir alış-veriş olduğunu bilmenin verdiği bir rahatlıkla dil altı etti. Mustafa ise kararlılıkla yoklanıyor, velâkin doz yeterince yüksek tutulmadığından mı ne, istenileni anlatması için kendisine yardımcı olunamıyordu.

Örgüt üyeliğinin polisçe de bilinen belli simgeleri vardı: Aidat verme, bülten okuma, örgüt toplantılarına katılma, gibi... Emniyet Amiri Hamdi Bey falaka işlemi sürdürülen Mustafa'ya, iki darp arasında bazen mayna ettirip soruyordu:

- Ekrem'in hiçbir toplantıya katılmadığı sabit oldu. Ama aidat işleri senin bilgindedir. Açıkla ondan da aidat alındığını, nasıl almamış olursun?

- Örgütte değildi. Hiç almadım.

- Kesin biliyoruz senden bülten aldığını... Ona ilk kez ne zaman bülten verdin?

- Hiç bülten vermedim.

Aslında bu konuda bilgi sahibi değildiler, elbet... Ya sorgu taktiği yapıyorlar, ya da kafalarında yoğunluk kazanmış bir ZAN'ı, kav-

ram hatası yaparak BİLGİ ile karıştırıyordu... Polis inkârdan hoşlanmadığına göre Hamdi Bey de öfkelenerek çıkışıyordu:

- Neden?

Bir defasında bülten konusunda ısrar ederken Mustafa boş bulundu ve de anında papazı buldu:

- Neden?

- Ekrem'in okuma-yazması yoktu da ondan.

"Komisyonlu" sorgulamalarda işkenceye fiilen katılmamayı yeğleyen Hamdi Bey bu yanıtı alınca atılıp sırtını yerden kesti ve suratına bir papalyoz koyarak onu tekrar yere serdi. Neyse ki kafa ahşap zeminde traklamış, ancak kırılmamıştı.

Mustafa bayılmaya yatkın değildi, bayılmadı. Başı ağrı ve uğultuyla doldu. Sanki kafasının içinde değirmen taşları dönüyordu. Görmesi, bilinci sönmeli oldu... Ayağa kaldırıldığında dinelemedi. Bir sandalyeye çökmesi kılavuzlandı... Bu durumda olası bir kangreni karşılamak için ıslak çuval üzerinde yürütülemeyeceğinden, ayaklarını kovaya sokup ovalamasına zorlandı. Soğuk suyun ve ayaklarından vuran sızıların etkisiyle biraz kendisine geldiğinde, odada şu konuşma geçiyordu:

- Amirim, sizinle alay etti. Ona bugün-yarın özel bir komisyon uygulaması yapalım.

- Olmaz, dedi amir, benim kitabımda intikam yok. Bakın haline, ona yetti de arttı bile.

Mustafa'yı hücreler bölümüne taşıdılar. Gecenin ileri bir vakti olmalıydı. Çıt yoktu ortalıkta. Bizim sokak da öyleydi ama, buradaki Canlardan geceyi uyku dışında yaşadıkları belliydi: Hücre kapı üstü ampul deliklerinden cigara dumanları çıkıyor, bir kısmı cam olan basık tavanın altını her zamankinden fazla ve yoğun biçimde dolduruyordu...

Bu garip sessizlik, küçük kafilenin sokağa girmesiyle hemen çözüldü. Hücrelerden tıkırtılar ve bir kısmı usuldan, isyancı ya da kaderci söylemeler uğuldadı... Safa Yurdanur işitilir bir sesle, "Bu da

geçer, yahu..."dedi, iç geçirerek. Kerno dik bir sesle bağırdı, "Lanet olsun size, işkenceciler."

Memurlar küfrettiler. Ama öfkesiz seslerinden belliydi ki, gecenin şu vaktinde ve bu garip mekânda "iş alma"ya isteksizdiler. İnsanlar durnamacasına gaddar olamazlardı ve henüz tatsız bir işten dönmekteydiler. Varıp evlerinin yolunu tutmak üzere gittiler.

Hücrelerden bir ses Şirazlı Hafız'ın beyitini yineledi:

- Bu da geçer, yahu.

İkinci bir ses:

- Geçmeye geçer ya, deldirmeden geçiştirmek gerek.

diye yanıtladı. Sonra Kermo ıslıkla bir türkü tutturdu:

Kavga görmeyince acılmaz aynım
Seninle beraber mustafa kaynım
Brov, brov, brov
Bir de kızarsa benim şu beynim
Birden, üçten, yediden değilem
Kırkını bir çıtaya dizmişem
Brov, brov, brov

Sonra ıslığı bıraktı, hafiften, Veysel'in türkülerine geçti. Güzel ve baharlı bir sesi vardı. "Benim Sadık Yarim Kara Topraktır" türküsü, bu yoğun hüzün dolu mekâna insan ve doğa sevgisi serpiştiriyor gibiydi. Az önce hücrelerden gelen öfkeli çıkışlar dinmiş, yerine, bir sabır ülkesinin anlamlı sessizliği gelmişti. Türküdeki "sadık, Toprak", "yar" gibi sözcükler insan yüreğinin dostu olmakla, hücre adamlarının yaralı yüreklerine onultucu meltem niteliğinde imajlar veriyor, onları karamsarlıktan umut iklimine geçiriyordu...

Gecenin içinde zaman akıyordu. Bir süre sonra, Haliç'ten tüm İstanbul'a et dağıtımına çıkan salhane teknelerinin motor pat, patları uzaktan bize kadar yankılandı. Hüzün adımları duygusunu veren bu sesler, hücre adamlarına gecenin sığlaştığını haber verir, geceden geriye kalan pek az uyku vaktini kaçırmama doğrultusunda içgüdülerini harekete geçirirdi...

Mustafa, en iyi uykunun iyi bir dayaktan sonra uyunur olduğunu -hür yaşamda ve burada- deneyimleriyle bildiği halde, bir türlü uykuya geçmeyişine şaşıyor, ağrılarını uykuya yediremediğine canı sıkılıyordu.

Bir ara tuvalet gereksinmesi oldu. Yattığı yerden onaltı, diye ünledi. Ama daha seslenirken, yürüyemeyeceğini, alaturka ayakyoluna çorapla girmenin katlanılamaz olduğunu düşünerek pişman olmuştu. Kapıyı açan nöbetçiye özür diledi. Adam durumu kavradı, yatağa uzatılmış ayakları görünce... Bir rastlantı olarak, tahin helvasını Nahit'e ileten, orta yaşlı, sert ama iyi yürekli adamdı, bu...

Adam gibi adam başucuna gelip usul sesle, "Seni oraya sırtımda götüreyim" diye teklifte bulundu. Yaralı kesin yanıtladı, "Sırtınıza binmem." Sonra kendi kendisine konuşur gibi yakındı. "O kubur taşına çorapla nasıl basarım."

Adam sertelir gibi oldu, "Aklın neredeydi, bu işlere girerken?" diye çıkıştı; "Hamama giren terler, ne yapalım, yani..." Sonra, söylediğinden pişman olmuşçasına hemen sakinledi ve ne yapılabilinir, gibisinden düşünceye daldı.

Bir ara Mustafa pabuçlarını onun elinde gördü. Kaldırmış, kovuktaki ampulden gelen zayıf ışığa tutuyor, "Pek kıyılmayacak gibi yeni filân değiller" diyordu. "Tahliyende ziyaretçin sana seve, seve bir çift pabuç getirir" Yaralı ayakların ve pabuçların sahibi teklifi algıladı ve de sevinerek onayladı. Bunun üzerine adam çakısını çıkardı ve bulundukları 1.5x2.5 yerölçümlü mekânın tek müsait yerine, kapı arkasına çömelerek bir süre çalıştı. Ön ve arkasından kesilerek genişletilen bir çift pabuç böylece işlevini kazanmıştı.

Ertesi gün Mustafa bir şamata ile uyandı. Dışarıda telâşlı vuruşla zemin tekmeleniyor, yangın, ateş sözcükleri içeren tümceler ve tiz sesler yükseliyordu... Şamata biraz tavsadığı sırada öfkeli bir ses, "İyi ki burada üç nöbetçiyiz, yoksa önleyemezdik yangını" diye bağırdı. Ve hücre adamlarına sunturlu küfürler geçti. Diğer biri buna gözdağı eklemekle yetindi, "Tümden ahşap olan hücreleri tutup sar-

saydı ateş, sürgülü bırakırdık kapılarını ki, yansınlar ahırda kurtulmayan hayvanlar gibi..."

Az sonra içlerinden birinin, Birinci Şube'nin ana bölümüne haber iletmesiyle bizim hücreler bölümünün ortalık mekânını telâşlı bir kalabalık doldurdu... Olay, Hamdi Bey'e bir sabotaj havasında yansıtılmak isteniyordu. Nöbetçi, "Kağıt kundak sekiz numaradan çıktı" diye suçlayıcı raporuna başladı; "Ben birini tuvalet tarafındaki nöbetçiye iletmekten döndüğümde, rule edilmiş kağıt kundağın bir ucu oradan hâlâ sürmekteydi. Rulenin öteki ucu onaltı numaranın önünde tutuştu" dedi.

Kermo'nun korkusuz, ama gerçekten üzüntülü sesi araya girdi, "Kötü bir kastım olamaz..." diyordu, "Arkadaşım Mustafa'ya bir yanık cigara ulaştırmak istemiştim, rulenin ucunda, hepsi bu... Kağıtların tutuşması şanssızlık oldu."

Hamdi Bey çevresindeki ödevlilere, "Bu sabotaj filân değil" diye fikrini açıkladı. Sonra hücrelerdekiler için sesini yükselterek konuştu, "Burada disiplini bozanların vay haline... Kabağı kemiren eşeği affetmem. Burayı mumla aratır başkaca yerlerimiz de var."

Arkadaşının başının belâya girmesine SEBEP yahut VESİLE olması Mustafa için fark etmezdi. Olana tarifsiz üzüldü. Başında artan uğultudan kulakları sesleri daha da seçemez olmuştu. Bir ara, dışarıdan yansıyan ve çok uzaklardanmış gibi gelen itiş-kakış sesleri giderek kayboldu ve hücreler bölümü alışılmış sessizliğine döndü.

Bizim sevgili Kermo'muz böylece aramızdan koparıldı ve artık sokağımıza iade edilmedi... Aylar sonra mahpushanede buluştuğumuzda öğrendik: O gün O'na (19) numara -yani, mevcut iki "tabut"dan biri- kırksekiz saatliğine "tahsisen" verilmiş, sonra da, sevk işlemleri hazırlanana dek bir süre için ünlü (33) numaraya –ki bu hücrenin içinden bir kanalizasyon kolu açıktan akardı- buyur edilmişti...

* * *

Biz bu sırada –sokağımızın yerli halkından Mihri, Müeyyet, ben ve Safa- yaklaşık yarım yılı sallamıştık, burada... Ama direncimiz

yerindeydi. Ve bize bu konuda avantaj sağlayan bazı ruhsal ve bilgisel birikimlerimizin yanısıra, kuşkusuz büyük katkısı oluyordu direncimize, burada daha aylarca tutulacağımızın bilgimiz dışında olması... "Eee, bu kadarı da fazla" gibisinden düşünüp, "Şu günlerde artık hücre yaşamımıza bir son verilir" diye gönlümüzden geçiriyor, dişimizi sıkıyorduk.

Aramızda az bir süre kalan arkadaşlarımız da, bildiğimiz kadarıyla, ağırbaşlı ve yüksünmesiz gelip geçmekteydiler sokağımızdan...

Bir kuyruklu yıldız gibi bize neşeli şavk vuran Kermo'dan sonra, aramızdaki varlıkları ile ruhlarımızı ısıtan Nahit Eren ve Kenan Uluğ'un da mahpushaneye sevkleri yapıldı. Yerlerine, ötemizdeki beş hücrelik üniteden naklen İsmet Selimoğlu, Can Boratav, Cezmi Ulucan getirildiler. Cezmi'nin getirilişi hariç, bu son değişikliği uzunca bir süre farketmedim. Çünkü "komisyon"un etkisine Kermo olayının üzüntüsü eklenince kronik sıtmam nüksetmiş, ağır ateşli olarak onbeş gün kadar beyhut yatmıştım. Berbat bir üşüme hissi ile süren titreme nöbetleri arkasından bindiren ve kırk dereceye vuran yüksek ateş beni sar'a nöbetlerindeki gibi "karabasan"lara salıyor, psikolojimin allak bullak olmasına neden oluyordu. Giderek, GERÇEKLİK DUYGUSU beni terketmekteydi...

Sıtma nöbetleri geçtikten sonra bir süre daha gerçeklik duygusu bozukluğu sürdü. Sürekli bir rüyada gibiydim. O kadar ki, kafamda oluşan bu arızayı bile rüya koşulları içinde farkediyor ve düzeltmek için gene rüyada mantık-dışı uğraşlar veriyordum. Tıpkı rüyasında, "Artık uyanıp güncel yaşama başlamalıyım" diyen birinin, gene rüyasında bir güzel uyanarak, bunu sözde başarması gibi...

Gerçeklik duygusunu yitirdiğimi farkettiğimde tarifsiz üzülmüştüm. Bir ucundan deliliğe giriyor olmalıydım: Düşüncelerimde akıl vitesi sık, sık atıyor; duygularım ise akıl süzgecinden geçmeksizin başıboş savruluyordu... Bu durumda, içinde bulunduğum maddi koşullara karşın, burada varlığımın erdem düzeyindeki biricik anlamı

olarak korumaya çalıştığım direncim de çözülüyordu. Sansaryan Han'dan "dört kollu bir ahşap kutu içinde çıkacağım, herhalde?" diye kurmaya başlamıştım. 1,5m² x 2,5m² yüzölçümündeki hücrem, giderek tabut ölçülerinde daralarak, şimdi beni daha bir sıkıyordu. Böyle oldukça dost olmayan bir ses kulağıma, "Ne duruyorsun, göğsüne bir pencere açıver de kurtul" diye fısıldardı. Hırsımdan onu kekeleyerek yanıtlardım: "Ulan alay etme, hani alet? Hem, ben yaşamak istiyorum."

Böylece deliliğe varıp gelirken, kendime bir pencere bulmak düştü usuma. Ne de olsa, göğüse açılan pencere dışında tüm pencereler kişiye umut ve yaşam sunan bir icat değil miydi? Yattığım yerden hücremin içini kızoğlankız bir heyecanla gözden geçirdim.

Kapı üstü duvarındaki delik eremiyeceğim yükseklikteydi ve zaten içinde yanan ampulün sert ışığı nedeniyle görüntü vermezdi. Kapıdaki on santimlik sık telli, nöbetçi dikiz deliği ise, dıştan sürgülü kapaklıydı... Çömelerek kullanılabilir olan kapının kontraplağındaki dikiz deliği de, ayaklarımdaki "komisyon" artığı sızılardan ötürü şu sırada geçersizdi... Fakat benim bir pencereye kesin gereksinmem vardı. O halde şimdi, geçit vermeyen "Mümkün'ü aşıp" gereken'e ulaşmalıydım.

Zorlanarak bildiğim dikiz deliğinin hizasına çömeldim. Ne ki hemen yanlamasına düştüm. "Musibet bazen hayır getirir" denilmiştir. Zeminden doğrulmak isterken, yarı karanlık mekânda bir ince ışık huzmesi gözlerimi bulmuştu. Sevinçten ağrılarım yok olmuş bir halde kalktım. Ve velensemi kapı dibine serip ol pencere-i şahanenin önüne bağdaş kurdum.

İtiraf gerekirse pencerem elbette İstanbul Boğazı'na açılmış bir kasrın cihannümasındakilerle kıyaslanamazdı. Bu bir milimetrelik kapı çatlağının tüm ruyet alanı, çevresinde oniki hücrenin bulunduğu, yaklaşık otuz metrekarelik loş bir dikdörtgenden ibaretti. Ve bu mekânda eşya olarak saç bir soba kurulu duruyor, vakit, vakit nöbetçinin pinekliği bir sandalye bulunuyordu... Ya buradaki insanlar

mı? Yani hücre adamları... Onlar arada bir, hücre numaralarını ünledikten sonra tek, tek görüntüye çıkarlardı. W.C.ye varıp gelişleri sırasında onları hep duygulanarak izlerdim. Hareketsizliğe karşın kilo vermiştiler...

Şimdi kimin hangi hücrede bulunduğunu kesin biliyordum. Mihri 14'deydi. Kapısı açıldığında, bir yarış atının "dolap"tan depar yaptığındaki gibi zağlı olarak çıkar, nöbetçi onu öteki bölümün nöbetçisine teslim etmek için peşinden seyirtmek zorunda kalırdı. Mihri süt-beyaz tenli adamdı. Şimdi ise güzel yüzünde sarılık yayılmıştı... Her zaman kısa kesilmiş saçlarına karşın biraz büyücek duran biçimli başı, şimdi altı aylık uzamış tıraşın kazandırdığı bir doğallaşma ile ayrı bir görkem yansıtıyordu... Pijamaları, paçaları belden dışa doğru kıvrılmış olarak ve boynunda havlusu geçerdi, penceremin önünden.

Müeyyet şu sırada, barsaklarında ağır bir kanama üzerine biraz genişçe olan 12'ye verilmeden önceki yerinde, 15 numarada kalıyordu. Boratav'larda güleç yüzlülük dominant bir vasıftır. Müeyyet kendisine kapıyı açan nöbetçiye mutlaka gülümser, ama az sonra bakışları kapalı hücre kapılarına değdikçe gamzeli yüzündeki tebessümü giderek donardı... O da, tertipsever kardeşi Can Boratav ve İsmet Selimoğlu gibi pijamasıyla çıkar ve tüm yaşamında yaptığı gibi, uzun ve mevzun bedeninde hiç çalım kullanmadan, hatta tatlı bir boşverişi hissettirerek sallapatiye kaçan bir yürüyüşle yürür, bir omzunu hafifçe düşürüp, dingin giderdi... Henüz yirmi iki yaşındaydı ve kumral başı ağarmaya durmuştu burada, Mudurnu kaymakamı halûk adam Nail Bey'in oğlu ve doyumsuz derecelerde iyi insan, büyük bilim adamı Prof. Pertev Naili Boratav'ın kardeşi, bu hep sevmiş, sevilmiş genç insan, tıp öğrencisi Müeyyet'in.

Rahmetli Safa Yurdanur, ufak-tefek sevimli bir çocuk izlenimini verirdi, kapısında göründüğünde... Ama kalın sesi, olağanüstü iri elleri bu izlenimi hemen değiştirirdi. Birkaç yıl arayla üstüste çekilmiş iki fotoğraftan sonrakine bakıyor gibi olurdunuz. Sopa gibi düz

ve uzun saçları, sinik ve çopur bir yüzü çerçevelerdi. Volkanik bir yüzeyi anımsatan bu ilginç yüz, küçük ama cin gibi iki zeki gözle aydınlanırdı. Safa, gözleri açık iken ve özellikle konuşurken pek sevimli olabiliyordu... Üniversite de Filoloji'nin klâsik Fransızca bölümünde okuduğu için Onu, biraz nazlatmış olmak üzere "Ölü diller uzmanı" diye çağırırdık. Çoğu ufak-tefeklerin yaptığı gibi biraz kabararak geçer giderdi, penceremin önünden...

Sokağımızın yeni konuklarından İsmet Selimoğlu ile Can Boratav, ilk ağızda birer "kuzucuk" izlenimini veriyorlardı. Hele, ileride mahpushaneli günlerimizde kendisine, "Pinokyo" diye çağıracağımız İsmet tam böyleydi... Biraz ufak-tefek yapısı, kaşlı-gözlü güzel yüzünde alnına pek yer bırakmayan yapağı görünümündeki sık ve kıvır, kıvır saçlarıyla size bir kuzuyu anımsatır ve olağanüstü munis hallerinin farkına vardığınızda ise, işte bir kuzucuk, diye usunuzdan geçirirdiniz... Biri kimya, öteki Tıp Fakültesi'nde, etütyen [etüt sever] tipte öğrenciydiler. Kahvehane bilmemişler. Beyoğlu'na yalnız gündüz sinema seansları için çıkmışlar ve galiba sekste bakir, o biçim ana-kuzuları idiler... Ne ki, onlar "İsa kuzusu" hiç değildiler. İleri Gençlik Birliği saflarında saygıdeğer yerleri olmuştur...

İsmet, doğuşu itibariyle, gereğinden fazla iyi yürekliydi. O kadar ki, yaşını aldıkça yaşam koşulları karşısında dengeyi tutturacağı yerde, O'ndaki bu iyi yüreklilik kendi içinde eşiğini aşarak, zaman, zaman anlamsız bir "hüsn-ü zan"a kadar varmıştır. Bu nedenle O'nu ilerki yaşamında aldatılmalara karşı, "Hiç olabilir mi? Yapmaz" dediğimi görecektik. Çünkü İsmet öyle bir "rahman" olmuştur ki, artık "Şeytan"ın varlığını tanımıyor, tanımak da istemiyordu...

Bu yüzden O'nun tüm yamukluklar karşısında ilk ve büyük duygusu sonsuz bir hayret olurdu, çok kez.

13 numaralı hücresinin açılan kapısında göründüğünde, hiç öfkesiz ama dargın gibi duran yüzünde buruk bir hayret ifadesi olurdu... Niçin evinden, okulundan yoksun bırakılıp buraya kapatılmıştı? İyi evlât, iyi öğrenci olmuştu. Üstelik, genç ve aydın bir yurttaş

olarak Atatürkçülüğün reddettiği bölücü ırkçılığa ve faşizm ideolojisini getirmek isteyenlere karşı çıkmıştı. Bunu bir gocunma sonucu da yapmış değildi, çünkü kendisi Türk oğlu Türk'tü. Oysa ne yani, Arnavut, Çerkez, Gürcü, Kürt, Pontoslu, diye üzerlerinde ırk ayırımcılığı estirilmek istenen bu öz vatandaşlarımızın dışlanmasına göz mü yumulmalıydı? Evet, anlaşılır gibi değildi, kendisine ve arkadaşlarına reva görülen... Ne zamandan beri suç sayılıyordu, antiemperyalist ve gerçekten bağımsız Atatürk Türkiye'sinde, emperyalist yardakçılığa ve ırkçı şovenizme karşı çıkmak? İsmet, ödevini yapmasına karşılık kulağı çekilen bir öğrencinin o hüzün dolu hayretini yaşıyordu...

Penceremin önünden elinde kavsara tipi bir küçük sepetle geçerdi. Temizlik titiziydi. Havlusu, sabun kutusu, diş bakım malzemesi, bir elinde de -haydi söyleyeyim- ayakyoluna girmek için kullandığı anlaşılan takunyaları bulunurdu. Dönüşünde, sular süzülen yıkanmış takunyalar gene elinde geçerdi.

* * *

Cezmi Ulucan'ın sokağımıza getirilişi bu günlere rastlar. Loş mekânda Onu önce tanıyamadım. Yüzü mutaf dükkanı gibi kıl içindeydi. Yaklaşan figürün Cezmi olduğunu tipik yürüyüşünden farkedebildim. İki memur arasında, o her zamanki yürüyüşüyle, bir merdiven iniyormuş gibi yürüyor, koltuğunda çıkını kıstırmış olarak ve elleri arasında kahve cezvesi ile fincanını düşürdü, düşürecek, acemice tutuyordu... Ama gür kaşlarının altında iri siyah gözleri her zamankinden ziyade ışıyor, çevresini güvenle kolluyordu... Cezmi'yi Kermo'dan boşalan, rutubete batık 8 numaralı hücreye kapadılar.

Sonradan dinledik: Cezmi de, polisin öfkesi üstüne düşenlerden biriydi. Çünkü sorgusunda ifade vermeyi reddetmişti... Bu "piyasa"larda –seyrek de olsa- sıfır ifade verenler çıkmıştır. Örneğin, 52'cilerden –sonradan evinde faşistlerce katledilen- diş hekimi, babayiğit kadın, rahmetli Sevinç bunlardan biriydi..." Elimizde taş gi-

bi delikanlılar varken cop sokmaya gerek mi olur?" diyebilen siyasi parti genel başkanları bulunmadığı ve henüz hicabın yitirilmediği o dönemde, kadın-kıza pek işkence edilmezdi. Anlatılmıştır: Sevinç'i pantolon giydirip falakaya yatırdılar. Ve O, en büyük nedenle, insanın insana işkence etmesini protesto etmek için yani, ifadesini kilitledi, konuşmadı, kimliğini bile tekrarlamadı.

Cezmi de ifade vermiyeceğini söyledikten sonra susar ve dudaklarını kenetler. Dudaklarını içten emerken bıyık yatağı şişer, ağzı görünmez olur. Onda bir sabır süreci tikidir. Ne ki ifadecileri Cezmi'nin ağızsız kalan yüzünü beğenmezler ve yüzünde konuşkan bir ağız belirsin diye, O'nu eni-konu falakadan geçirdikten sonra, 20 numaraya –tabut hücre- dört günlüğüne kaparlar. Tabutta aç susuz iki gün, iki gün de su müsadeli olarak "ikamet üzre" durur. Durur da yüzünde ağzı belirmez.

Cezmi'nin bundan sonraki adresi, hela aralığındaki (4) numaralı iki kişilik hücredir. Dar mekânı günün yirmidört saatinde paylaştığı kişi, o tarihteki ırkçı- turancılardan Reha Oğuz'dur [Türkkan]. Cezmi'yi önce, bulunduğu yere domuz kapatılmış gibi tiksinti ve homurtuyla karşılar... Ne ki karyolalarına oturduklarında mekânın zorlamasıyla bazen dizdize olurlar. Reha bocalar, sırtını dönüp yüzünü duvara verir, ya da battaniyesinin altında kaybolur, olmaz... Cezmi'ye "görünme"yi dener. Ne var ki kendisine domuz gözü ile bakılan Cezmi de durmaz, çalaklı domuz kesilir. Öteki hemen pısar ve özür dilemekle kendini koruyabilir... Bir süre sonra birbirleri için birer öcü olmadıklarına karar verirler. Hatta gün gelir, Reha Oğuz sevilesi bile bulur hücre arkadaşını... Çok sonraki yıllarda yerleştiği Amerika'dan Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınladığı bir yazısında Cezmi'den, "Sevimli bir komünist idi" diye sözedecektir...

Rahmetli Cezmi anı sohbetlerinde Reha'yı sevimli bulup bulmadığını pek belli etmezdi ama, O'nun hastalık derecesinde cimri olduğunu buruk bir hayretle dile getirir, "Benimle her türlü sırrını paylaştı, bir gün bile yemeğini paylaşmadı" diye anlatırdı... O'na dair

anıları arasında eğlendirici olanları da vardı. Örneğin, Cenap Şahabettin'in oğlu ile her gece Topkapı açıklarında kılıç-kalkanlarını şaklatarak yaptıkları düellonun öyküsü... Almanya'dan getirecekleri ve tevatür bir tarraka ile patlayan oyuncak bir tabancayla Meclisi basarak iktidarı ele geçirme hazırlığı... gibi. Bunlar aslında yıllar sonra, ilerleyen yaşlarımızın kazandırdığı bir hoşgörü ile, "Hele bak sen..." gibisinden sözcüklerle karşılık vererek, tatlı tatlı dinlerdik.

Cezmi (4) numarada kalmaktan memnun değildir. Kendisini bizim bulunduğumuz bölüme verdirtmek için durmadan hücre-içi huzursuzluklar çıkarır. Hücre arkadaşı bunun nedenini bilmekle O'na kırılmaz. Sonunda ceza olarak Cezmi, bizim oranın en kötü hücresine nakledilir... Artık yanımızda mutludur. Burada tıkırtı ve tek tek sözcükler de olsa, sesimizi aldıkça yüreği ısınır... Ve tekrar uzaklaştırılmaktan öyle korkar ki, derhal munisleşir. Örneğin, lavaboya çıkmak için nöbetçiye hücre numarasını ünlerken bile sesinin usturuplu çıkmasına dikkat eder. Bize lâf atmayı pek özlediği halde, tıkırtılarımıza yalnız tıkırtılarıyla karşılık vermekten öteye gitmemek için kendini zorlar...

Diğer arkadaşlara yaptığım gibi O'nu da, lavaboya gidiş-dönüşlerinde dikiz deliğimin ekranından izlerdim. "Sokak"ımıza getirildiği gün yaptığı gibi, gene öyle, loş mekâna sallana sallana ve tıpkı bir merdiveni iniyormuş havasında yürür giderdi...

Tutuklanmamız sonbahara rastlar... Zaman geçiyor, gelen kış giderek oturuyordu... Kasım, Aralık, Ocak'ın kasvetli günlerinin geldiğini, bir eski fotoğrafhane olan bulunduğumuz mekânın üzerindeki tozlu camekandan sızabilen gün ışığının artık büsbütün kurumuş olmasından hissediyorduk... Şimdi sokağımızı, hücre kapılarının üzerindeki kovuklara sürgit yanan ve zayıf ışıklarını iki yana bölüştüren on voltluk ampüller aydınlatmaktaydı.

Bu sıralarda bizim yaşamımız da Sansaryan Han'da giderek kararıp ağırlaşıyordu... Polis kendisiyle uzayan beraberliğimizden bıkmıştı. Kemalist değil, Gomonist olduğumuz kesin inancını sürdür-

düğü için de ayrıca öfkelenerek bize hamle üstüne hamle yineliyordu... İfadeye çekilme seansları uzun tutuluyor ve çetin geçiyordu. "Komisyon" önüne çıkarılmalar yeniden başlatılmıştı... Pek aceleye gelmemişse komisyonlar için mutat zaman hafta sonları idi. Hafta içinde ifadede sıkıştırılmış olanlarımız, cumartesi akşamına doğru hücresinde giyinik bekler, uzakta, koridorun öteki ucunda belirecek ayak seslerine kulak kabartırdı... Bu zaman parçasında bizim canlar, şahsen komisyona götürülmeyi beklesin ya da beklemesin, sokağımızda kahredici bir bekleyiş içinde olurlardı. Beklenilen ayak sesleri koridorun ucunda belirmesinden, bir hücrenin önünde durmasına kadar kimse dikiz deliğini kullanmazdı, ani kapı açışlarında gözetleme halinde yakalanmamak için... Ama bu süreç sona erip de bir hücre kapısının açıldığını algıladığımızda hemen dikiz deliği başı ederek götürülüşü izlerdik... Hücre kapısını açanlarla içerideki önce sessizce bir an bakışırlar, sonra hücredeki çıkar, öne düşüp yürürdü. Bu işler sessizlik içinde ve konuşmasız yapılmaya bakılırdı. Konuşmaya kalkan sert bir sus işaretiyle buruşturuluyordu. Elbette ki ifadesinin sağlığı açısından kimin ne zaman sorgulandığının bilinmemesi gerekmekteydi.

Safa Yurdanur'un kafasının bozulması ve bir süre düzen tutmaz hale gelişi bu günlere rastlar... Hafta içinde götürüldüğü ifadeden yerine kedere batmış bir halde dönmüştü. Dikiz deliklerinin verdiği görüntüde başı eğik, tokatlanmış yüzü allak bullaktı. Ufak tefek vücuduna oranla kocaman ellerinden birini yüzünden geçiriyor, hıçkırıklarını bastırmaya çalışıyordu. Belliydi ki öfkeden çok, derin bir güce gitmişlik yaşıyordu... O gece Safa hücresinde hiç uyuyamadı. Sabaha dek hücresinden volta ve tıkırtı sesleri algıladık. Arada bir, duvarları tekmeliyor, kısa, uzun oyy oy'lar çekiyordu...

Ertesi gün Safa'da beklediğimiz yatışma olmadı. Bitkinliğini yendikçe gene ufak ufak voltalıyor, az biraz delleniyordu. Şimdi oyy, oy'ları daha hüzünlüydü, giderek arabesk bağlıyordu... Demek ki dün O'na açıkça bir hafta sonu komisyonu vaadedilmiş, ya da O bunu kesin hissetmişti.

Cumartesi gecesi, takvime bağlı ve zorunlu olarak tam zamanında geldi. Doğrusu ya, komisyonun adamları da "vakit eriştiğinde" sokağımıza damlamakta kusur etmediler. 10 numaralı hücre, benimkinin karşısında, sağ köşesiydi. Ayak seslerinin önünde durup kapısının açılışını algılayınca hemen dikiz deliğine seyirttim. Safa yüzü kül gibi, kapı boşluğunda hareketsiz duruyordu. Adamlardan birinin yaptığı "gel" işaretine, algılamamış gibi baktı. Fakat bir an sonra işareti veren el O'nu bileğinden yakalayıp dışarı çekmek isteyince var kuvvetiyle silkelenip hücresinin dip bucağına kaçıştı... Adam o andan itibaren sessiz iş görme ilkesini bıraktılar ve hırsla hücreye daldılar. Safa arkadaşımız aşırı ürkütülmüş bir yaratık gibi garip sesler çıkarıyor, ama teslim olmuyor, sıyrıldıkça kendini yerden yere atıyordu... Sonunda yaka paça götürülürken kendini yerde sürüklenmeye bıraktı. İçimizden avaz avaz bağıranlar oldu, "Bu da yapılır mı?... Lanet olsun..." Adamların o durumlarında bize yapabilecekleri fazla bir şey yoktu, küfretmekle yetindiler.

Safa o gece "komisyon" önünde örgüt hakkında kendisinden istenilen şekilde ifade verir ve üstüne üstlük Mihri'den parti bülteni aldığını da söyler... Bunu da öyle falaka filan zoruyla değil, belki birkaç tokat karşılığında yapar. Hücreye dönüşünde ayakkabıları elinde değildi ve topallamıyordu...

Bunun böyle olmasının pek öyle şaşıracak bir yanı da yoktur, hani... Arkadaşımızın sinirsel varlığının altı oyulmuş, hiç beklenmedik bir şekilde çökmüştü. Şüphesiz bu bir ihanet değildi, istencesiz bir çözülmeydi... Dayanılmaz derecelerde gerilen sinirleri bir yerlerinden kopmuş, direnişi kollayan sabır zembereği boşaltmıştı.

Ertesi günü, gün boyu, "Lanet olsun, yetti, be..." diye durdu durdu bağırdı, "Cezaysa ceza, asın kurtulalım" diyordu. Sonra giderek şirazeden çıktı. Birkaç kez nöbetçiye hücresini açtırarak, "Var söyle, unuttuğum birkaç şey daha kaldı söylenmedik" deyip gönüllü ifadeye taşındı... Bunu yaparken de bize kırık dökük ama içtenlikli olduğu kesin belli lâflar atıyor, delişmen delişmen oyy, oy'lar çeki-

yordu... Bu arada güncel yaşamında da acaiplikler oluşmaktaydı. Örneğin, hücresinde ayakta mastürbasyon yapıyor, sonra da yerden akıp gitsin diye üstüne işiyordu... Kaldığı on numaranın altından çıkan küçük çiş sellerine karşı nöbetçilerin tepkisinden öğreniyorduk bunları... Adamlar haklı olarak, olmadık yerlerinden arı sokmuş gibi, telaşla olay yerine seyirtip, "Kenef mi ulan burası?" diye bağırıyorlardı. Bir defasında sidiğin içinde şey bulunduğunun ayırımına vardılarsa da, çıban kabuğu kaldırmaktan hoşlanmayan iyi kalpli olanı şeyi sümük olarak yorumlayıp durumu kurtarmıştı.

O günlerde arkadaşımız durduk yerde bir de bit numarası çekti. Burası bit içinde yüzüyor, diye ortalığı yaygaraya verdi. Oysa böyle birşey yoktu. Gene de çamaşır, giysi ve yataklar etüvden geçirildi. Bu sırada soba var kuvvetiyle yakıldığından hasta olacak derecede üşümedik, ama bir geceyi karyolalarımızın demirini çıplak etimizde duyarak geçirdik... Safa bu olaydan iki gün sonra bir sabah vakti, helada bir su şişesini kırıp camla bileğini birkaç yerinden derince kesti. Kan kaybından bayıldı ama kurtarıldı.

Arkadaşımız çözülme olayı üzerimizde, bir bedenin kendisini savunurken bir uzvuna kramp girmesine benzer bir etki yapmıştı. Tökezler gibi olmuştuk. Ağır suçlamalarla düşürüldüğümüz yılgınlık ortamında içimizden bazıları, "Öyle değildi ama, istediğiniz gibi olsun..." gibisinden ifade vermeye başlama kıvamına girmek üzereydi. Tam bu sırada Mihri aramızda etkili bir haberleşme başlattı. Safa dahil, tekrar moral bağlayıp toparlandık.

Bu haberleşme sisteminde tuvalet merkez olarak kullanıldı. Orada pencere pervazları ile parmaklığın demiri arasında hepimizin ayrı ayrı zula yerleri vardı. Kim ifadeye çekilmişse, o günün akşamında ifadesinin özetini, katlana katlana minikleştirilmiş bir kağıtta oraya iletiyordu. Sonunda Mihri giderek bu kağıtlarla hücresine dönüyordu... Bundan sonraki tuvalet seferinin arasına uzunca fasıla girdiğine bakılırsa, ifadeleri değerlendirme, yekdiğeriyle telif-i beyan etme, mümkün sorular karşısında ifadelerde hasıl olabilecek in-

kişaf yönlerini önceden kestirme, ve de efendim, ifadelerinde yavelemiş olanlarımıza, "Düşünsene kardeşim, biz Kemalist değil miydik?" gibisinden uzunca yazı döşenme, pek öyle kolay olmuyordu... Bazı gecelerde durum gereği bu yazılı diyaloglar uzardı. O zaman iş sarpa sarar, nöbet değişimleri kollaştırılır, yeni gelenlerden tekrar tekrar tuvalete varma izni koparılmaya çalışılırdı... Darda kaldıkça barsak bozulması numarasına başvuruyorduk.

Haberleşme ağına ilk giriş yeri hela süpürgesi idi. Çünkü belirgin bir nirengi olup tarifi dahi kolaydı. Mihri'den bazen tek bir sözcük ya da işaretten ibaret sinyali olan arkadaş süpürgenin elyafı arasında bulunduğu bir yazıdan pencere pervazındaki kendine ait zulayı bulabiliyordu.

Benim Mihri ile aramızda ilk haberleşme, nöbetçinin ufak bir ihmâli ve bizim bir, iki paket cigarayı telef etmemiz sayesinde oldu... O sıralarda ben, on bir, O ise on dört sayılı hücrelerde bulunuyorduk. Biraz çapraz gelmekle beraber hücre kapılarımız karşı karşıyaydı... O gece saat yirmi dört sularında değişen nöbetçi, devri teslim kontrolü yaparken, benim hücrenin kontrol deliğinin sürgülü kapağını örtmeği unuttu ve gürüldeyen sobanın başında kestirmeye koyuldu. Az sonrada hızar sesini andıran horultusu yayıldı...

Bizim orada, şansın ve mutluluğun tümden kuruduğu yerde, bir hücre adamı için kontrol deliğinin açık kalması özlemle beklenen bir şeydi. Gerçi bu, dış aleme açılan bir pencere filan değildi tabii. Çünkü hücredeki adam, Sansaryan Han, Birinci Şube, Şubenin nezarethanesi ve onun içindeki bir kutu-yerde, yani iç içe olan dört kutunun en ufağında tutukluyken, o da, on santimetre karelik bir pencereyi kısa bir süre için kaçamak kullanabilecekti. Tek, olsun da, bu kadarcığı da makbulümüzdü, hani... Kahreden "yok"un yanında özlenen "var" pek az da olsa ne kadar sevindiricidir?

Üstünde sık tel bulunan pencereden bakınmaya başladım. Tel örgü görüntüyü kareliyordu... Karşıda, üstlerinde 14, 15, 16, 17, 18 rakamları yazılı hücreler hiza almış duruyor, yuttukları insanlardan gecenin bu saatinde tıs çıkmıyordu...

Bir ara karşıki hücrelerden birinden bir uğraş belirten aralıklı çıtırtılar gelmeye başladı... Dikkat ettim, ondört numaranın kontrol deliğinin bir kenarından bir kibrit çöpü vakit vakit görüntüye çıkıyor, çöp varıp geliyor, kapağı sıyırmak için zorluyordu... Az sonra kapak sıyrıldı. Ve o anda on dört sayılı hücre rahatsız edilmeyle gerine gerine uyanmış, mahmurluğu arasında, içinde ölgünce sarı bir ampul ışığı ile tek gözünü açmıştı. Bu garip gözün içinde hemen bir çift göz yeraldı. Mihri'nin o her zamanki çakmak çakmak ışıltılı gözlerini tanıdım. Geceler boyu kolladığı fırsatı yakalamış, hücremin kontrol deliğinin açık durduğunu görmüştü.

Bu sırada sobanın yakın ısısında daha da pelteleşip derin uykulara dalmış olan nöbetçinin göğüs kafesindeki körüğü güçlü bir ritme kaptırmış çalışıyor, genizden gelen horlamalar yayıyordu... Mihri, gene de vakit kaybetmeden bana el etti. Hemen arkasından kapısının üstündeki kovukta ışık söndü. Kararan kontrol deliğinde bu defa bir yanık cigara belirdi... Cigara vakit vakit daha bir parlıyor, kısa duraksamalar yaparak kafesli telin gerisinde hareket ediyordu. Belliydi ki bir ağız onu ikide bir emiyor, ya da külünü üflüyordu.

Ben de kovuktaki ampulü çevirip kararttıktan sonra kontrol deliğine döndüm. Ve bir cigara yakıp telin gerisinde gezdirdim. Bunun üzerine karşıdaki cigara az geri çekildi ve daha parlak olarak tele yaklaşıp ilk harfi yazdı... Bu bir matbaa büyük harfi (H) idi. Onu (E) izledi. Ve (HELADA) sözcüğü tamamlanınca cigara kısa bir süre geride durdu... Sonra tekrar hareketlenerek, her harfin arasında kısa duruşlar yaparak, (SÜPÜRGENİN) sözcüğünü yazdı. Tümce, (HELADA SÜPÜRGENİN ARASINA BAK.) şeklinde tamamlanıyordu. Ne ki ben müteakip sözcükleri bir türlü sökemiyordum. Böylece iş giderek tatsızlaştı. Hatta beceriksizliğimin uzaması oranında bir güzel komikleşti, bile... Tıpkı, bir tarla sürülürken sık sık köke taktırıldığında olduğu gibi iş garip biçimde çuvallıyordu. Benim elimdeki cigara, "anlamadım" diye yazdıkça, karşıdaki cigara hırsla emilerek parlıyor ve sonra cümleyi silbaştan tekrar yazıyordu.

Belli ki kalın kafalığım üstümdeydi, ya da aylardan beri loş bir hücrede iki buçuk metreden fazla bir uzaklığa bakmayan gözlerim zayıflamıştı.

Bu arada vaktimiz daralıyor, nöbet değiştirme vakti sokuluyordu. Mihri gene kibrit çöpü marifetiyle dikiz deliğinin sürgüsünü kapadı, kovuktaki ampülü yaktı. Nöbet değişimi bastırmadan önce bunu ben de yapabildim... Yeni nöbetçi de, maşallah, aymaz bir uykuseverdi. Kısa sürede uyuyup kaldığını hissettik ve pencerelerimizi fora ettik. Bu horlamıyor ama sobanın orada kaykılmış bir halde hiç hareketsiz duruyordu. Biz işimize devam ettik. Bir ara işbu dört kelimelik cümleyi sağlıklı okuduğumu sandım. Oysa karineyle sökmeye çalışırken, "arasında"yı, "altında" diye okumuşum. Hemen helaya vardım ve boşa çaldım. Üstelik bu arada uyandırdığım nöbetçinin tekrar mışıldamasını beklememiz gerekti. Nihayet sabahın bir vaktinde deve hendekten atlayınca vardığım tuvalette, o biçim pis hela süpürgesinin elyafı arasında muska gibi katlanmış kağıdı buldum.

Haberleşme kısa sürede tüm arkadaşlarımızı kapsadı. Genelde gece yarısından sonra ya da uysallığı bilinen nöbetçi bulunduğunda arkadaşlardan o gün ifadeye çekilmiş olanlar kapı vurup tuvalete taşınırlardı. Bundan sonra Mihri gider gelirdi... Şimdi o kendisine yazılanları toplamış, hücresine dönmüştür. Aradan uzun zaman geçer, kimse uyumaz. Nihayet bir kapı vurulur, Mihri'nin sesi, on dört der, varır gelir, sonra ya da uysallığı bilinen nöbetçi bulunduğunda arkadaşlardan o gün ifadeye çekilmiş olanlar kapı vurup tuvalete taşınırlardı. Bundan sonra Mihri gider gelirdi... Şimdi o kendisine yazılanları toplamış, hücresine dönmüştür. Aradan uzun zaman geçer, kimse uyumaz. Nihayet bir kapı vurulur, Mihri'nin sesi, on dört der, varır gelir, ondan sonra sıra diğer ilgili arkadaşlara gelirdi.... Herkesin bir melodisi vardı. Çıkışları sırasında O, kimin melodisini hafifçe ıslıklarsa, o kimseye posta ihbarnamesi çıkarmış olurdu...

Haberleşme ile sağladığımız insiyatif kendimize ve birbirimize olan güveni pekiştirmişti... Güven umudu getirdi. Umut ise, aylar-

dan beri yitirdiğimiz neş'emizi, bölük pürçük de olsa, iade etti. Eskiden efkârlandıkça nefesimizi istencesiz, "of" diye alıp vermeye başlamıştık. Şimdi ise, yılgınlık ve kaba şikâyeti içeren oflamayı kendiliğimizden terkederek tekrar oyy, oy'lara dönmüştük. Oy sözcüğünde hoşa giden bir yumuşaklık vardı ve müziğe yatkındı. İçimizde bazıları bunu gerçek bir kuş nağmesi kıvamında tutturur, yaylandıra yaylandıra uzatırdı.

Sokağımızda günün ilk oyy'ları gecenin gelmesiyle başlıyordu. Gündüzleri pek efkârlanmazdık. Çünkü buradaki yaşantı koşullarımız bizi, normal hayatta olduğundan daha keskin hudutlarla gündüz akıllı, gece duygulu yapmıştı... Gündüz resmi çalışma saatlerinde hücrelerimizde giyinik ve türlü olasılıklara karşı tetikte olurduk. Şayet o gece için "komisyon" tehlikesi belirmemişse, saat on yedide gündüzden aktarma edip duygularımıza örtünerek gecemize sığınırdık... Gün boyu süren ruhsal gerginliğin peşinden gelen gevşeme sonucu çoğumuz hemen uyurdu. Uykularımız derin ve dinlendirici değildi. Çoğu kez kâbuslu rüyaların zorlamasıyla uyandığımızda, tekrar uyumamayı yeğledik... Yaklaşık saat yirmi iki sularında sokağımızda sabah olurdu. Bu saatte hücresinde gecenin içine uyanan hücre adamları, günaydın der gibi usuldan bir oyy, oy çeker, buna daha önce uyanmış olanlar, bir gönül dayanışması olarak aynı şekilde karşılık verirlerdi... Bu çekilen oyy, oy'larda herhangi bir isyan hissi sezinlenemeyeceği gibi, aptalca bir şikayet filan da yoktu. Masum bir efkâr dağıtmayı simgeleyen usul ses dalgaları nöbetçiyi tedirgin etmiyordu. Bazılarının lehimizde duygulandıkları bile oluyordu. Kimi nöbetçi, "Efkâr dağıtın ama usuldan gidin, ses kısımdan dışarı vurmasın..." diye tembih eder, kimisi de, mahpushane koğuşuna gün alacası indiğinde ışığı yakan gardiyanların söylemeyi alışkanlık haline getirdiği gibi, "Allah kurtarsın." derdi... Bu iyi yürekli nöbetçilerimiz özlerine dönüp havalarını bulduklarında, bazen bize nizami vakti bekletmeden, "Haydi, tuvalete çıkışları başlatalım" teklifinde bulunurlardı... İyilik her yerde iyiliktir ve saridir. Onların bu davra-

nışları, iyilik görmeye susamış hücre adamlarının gönüllerine akar ve onları insancıl duygularla doldururdu. Böyle zamanlarda oyy, oy'lar neşeli bir şekilde patlatılır, bazen biri bırakır biri alır, bir diğeri daha coşkulu bir biçimde ekler ve bu aralarla saatlerce sürdürüldü.

Ama, kutular içindeki hücre adamlarının yüreklerinde türettikleri bu hüzün karışımlı garip neş'e çoğu kez çabuk solardı, kökleri acı suya varmış çiçekler gibi... "Gün, gecede ana rahmine düşer" denilmiştir. Biz de, burada hep olduğu gibi, o gecenin de bize iyi bir gün doğurmayacağını hatırlatmakta gecikmiyorduk. Bunun üzerine ilerleyen gecede neş'emiz geriler, yerini hüzne bırakırdı. Oyy, oy'lar seyrekleşir, ya uyumamış olduğumuzu belli etme, ya da hazin bir selâm sarkıtmak için tekrarlanırdı... Bu süreçte tek hücre sakinleri gecenin içinde artık ruhlarının kuytuluklarına çekilmiş olurlar ki orada çoğu kez ana-baba, kardeş ve de sevgili vardır.

Bize bazen mutluluk, az biraz neş'e ve efkâr dağıtmada aramızda iletişim sağlayan şu bizim masum oyy, oy'larımız bir gün ihbar edildi ve yasaklandı... Muhbir, bizden biri olmayan politik bir sanıktı. Hücre dip komşumdu... Parmaksız Hamdi Bey bu konuda beni sorgulamaya aldığında mutadını taşan bir sertlikle girişti:

- Hücreden hücreye şifreli sesler çıkartarak konuşuyorsunuz. Şifreyi ver, dedi.

Hem afallamış, hem öfkem kalkmıştı. İstencesiz, "Vay anasını" sözcükleri kaçtı ağzımdan... Bu orada sövgüye, hatta dayağa davetiye çıkarma gibi tehlikeli bir şeydi. Oysa Hamdi Bey sabretmeyi yeğledi, ve benim bu istencesiz sözlerimi, bir baskın soru karşısında çaresiz kalış olarak algıladığını belli eden bir havada sorusunu yineledi.

- Şifreyi ver, diyordu, üstüme üstüme eğilerek, emin ve kararlı...

Ağzım kurumuş, yapış yapış olmuştu. Ama artık olup biteni kavradığımdan içimde korku ne kalmamış, onun yerini, olumsuz bir duygunun filizlendirdiği bir sinsi düşünce almıştı... "Şifre mi, demiştiniz? Hay hay... Biraz bekleyemez misiniz? Onu size tadını çı-

kara çıkara teslim etmeme müsaade edesiniz, isterim." Bunları susarak içimden geçirirken bana gözlerini dikmiş olan Hamdi Bey'in tekrar öfkesi kalkmak üzereydi. Tokat menzilinden çıkmak için aramızdaki geniş masadan sandalyemi biraz uzaklaştırarak, konuşma, yutkunma arası bir hareketle su istedim. Suyu hemen verdiler ve sözde şifreyi tüm dikkatleriyle öğrenmeğe hazır oldular. Benim dahi ağzım neyim yerine gelmişti. İncelensinler diye, şu bizim sözde şifreli oyy, oy'lardan en uzununu yaylandıra yaylandıra çektim.

Hamdi Bey nadir gülen bir adamdı. Şaşırmışlığı arasında şimdi dümdüz güldü. Ama kendisini toparladığında artık öfkeliydi. Yaşamında belki ilk kez bir MUHBİR'e sövdü. Sonra yardımcılarına dönerek öfkelenmesinin açıklanmasını yaptı, "Herif durup dururken bizi aldattı" dedi, sonra daha da içerlediğini belli eden bir tavırla hınçlı ve bezgin sürdürdü. "Üstelik de beni atlayarak müdüre çıkmış... Gereksiz yere iş şifre uzmanlığına filân uzanırsa..." Son tümcelerini yersiz bulmuş gibi sustu, ve hücreme iademi işaret etti.

Bu dönemde hazırlık tahkikatımız başlamış bulunuyordu. Yaklaşık altı ay süren ilk tahkikat denilen polis sorgulaması sona ermiş, bu defa gene Emniyet I. Şube'deki sorgu odasında askeri yargıç, "Fezleke"nin paralelinde çalışmaya durmuştu... Bize karşı tavrı hiç de iyi olmamakla beraber, hukukun üstünlüğüne güvenerek umudumuzu yitirmiyor, sonunda bir "men-i muhakeme" kararıyla serbest bırakılmayı bekliyorduk... Umudumuz da adalet duygusu ağırlıklıydı... Suçluluğumu kanıtlayacak ne bir delil vardı ortada, ne de ciddi bir karine...

Ne var ki, sorgu yargıcının önünde daha ilk turlarımızı yaparken, adalet bekleyenler için en tehlikeli olan şey, PEŞİN HÜKÜM dinledi karşımıza... Besbelli ki ilk tahkikatımızı yapanlar gibi, yargıç da örgütümüzün gomonist olduğuna kesin inanmıştı. Durum böyle olunca, içimizden birkaçımızın sonradan ayrılmış da olsa, bir süre TKP'de bulunmuş olması, Kemalist doğrultuda faaliyette bulunan İleri Gençler Birliği'nin mahkumiyetine yeterli sayılıyordu...

Yargıcımız sert tavırlar sergilemesine karşın, aslında yumuşak huylu bir adamdı. Herhalde ödev icabı saymış olarak bize önce sert girer, sonra rol yorgunluğu ile gevşerdi. Hani, sövmesi filan da yoktu. Ancak bir alay etme huyu vardı ki, yanlış ve haksız işlettiğinde kendisinden nefret etmemek zordu. Örneğin, biz örgütümüzün antifaşist olduğunu söyledikçe, "Yani komünist idi, öyle değil mi?" diye alaylı karşı çıkar, kötü kötü burnumuza gülerdi... O'na bu iki kavramın birbirine ebediyen zıt şeyler olduğunu anlatabilmek ise olanaksızdı. Çünkü, ya işinin selameti bakımından tedbir olarak susturuyor, ya da, haydi canım sen de...'lerle karışık dalgasını geçiyordu.

Gelgelelim biz işbu yaramazlıklara karşın, Sıkı Yönetim Komutanlığı Yüksek Yargı Amirliği'nin geleneksel sağduyusuna umut bağlamaya çalışıyorduk. Madem ki masumduk, tahliye ergeç gelecekti. İlk tahkikat da sona ermek üzereydi.

Tam bu sırada herşeyi berbat eden bir olay koşup geldi, haberleşmekte olduğumuz pat diye ortaya çıkıyordu.

Polis bunu bize hemen yüzlemedi, kulağının üstüne yattı... İlk tahkikat rölantiye alındı. Sokağımızda bize karşı ani bir yumuşama oldu. WC'ye ya da lavaboya çıkma isteklerimiz şimdi geri çevrilmiyor, hatta teşvik bile ediliyordu... Sefer eylediğimiz bu bölümde nöbetçiden başka iki görevli daha peydah olmuştu. Bunlar orada belli etmemeye çalışarak alesta duruyorlar ve zamanı geldiğinde girip çıktığımız ayak yolunu kol açan edip şube bölümüne seyirtiyorlardı...

Biz, disiplinde ani başlatılan liberasyonu, "Öyle ya bayram değil seyran değil, eniştem niye öpüyor ki?" gibisinden kuşkuya düşerek hayra yormaktan kısa sürede vazgeçtik ve haberleşmeyi durdurduk. Ancak polis haberleşmeyi kanıtlayıcı delilleri ele geçirmiş bulunuyordu... Her ne kadar bu deliller bize hüküm giydirebilecek nitelikten yoksun ise de, ifadelerimizin inanırlığını zayıflatmaktaydı... Artık, Sıkı Yönetim Komutanlığı'ndan tahliye bekleme fazla iyimserlik olurdu.

Aradan birkaç gün geçtikçe sert bir disiplin estirilmeye başlan-

mıştı, bile... WC'ye çıkışlar kısıtlandı, orada kalma süresi kısaltıldı. "Ulan yatak mı serdin? Haydi çabuk ol..." gibisinden sesli dürtüler başladı. Gene, koridorda yürümeyi ağırdan alanlarımız itilip kakılıyor, oradan dönüşlerde ise hücre kapıları çarpılarak üstümüze kapatılıyordu. Eskiden nöbetçi değişimlerinde, "mal" devir tesliminde yeni nöbetçi kontrol deliğinden bakmakla yetinirdi. Şimdi ise, "Neredesin, be? Yaklaş..." ya da, "dana gibi yatma, kalk ayağa da görüntüye çık" diye çıkışmayı yeni davranışları arasına katmışlardı... Belalı bir sürecin ilk alâmetleriydi bunlar. Anlaşılan, haberleşme cezasız bırakılmayacaktı.

O gün, "Ziyaret Günü"müzdü. Askeri yargıç geleli beri her hafta cumartesi ziyaretçimize çıkarılıyorduk. Ama artık yaptırılmazdı, bu. Doğrusu, olabileceklerden ötürü pek öyle büyük korkuntulu bir beklenti içinde değildik. Ancak ziyareti kaybetmenin düşüncesiyle boynumuz bükülmüştü.

Öğlen sonu sokağımızda birkaç kişi oldukları izlenimi veren ayak sesleri belirdi. İçlerinden biri nöbetçiyle usul sesle uzunca konuştu. Sonra, sımsıkı kapalı hücre kapılarını bakışlarıyla tarayarak, "Ziyarete hazırlanın" dedi. Ve sesi hafif pürüzlenmiş olarak sürdürdü, "Bu defa tek tek değil, ikişerli götürülecek, gene öyle yerinize döndürüleceksiniz. Sırası gelmeyen acele etmesin, ziyaret yirmi dakikaya çıkarılmıştır..."

Bak sen... kuruyan yüreklerimize beklenmeden geliveren bir rahmetti, bu... Sokağımız sevinç ve mutlulukla hareketlendi, hemen. Oh, be'ler işitildi. Yasak edilmiş olmasına karşın, bir iki oyy, oy çekildi, en iyisinden... Ve bu arada içimizden hiç kimse işin içinde bir bit yeniği bulunabileceğini -mutluluğu kaçırmama kaygusuyla- düşünmedi. Oysa az sonra bunun hem bir ARAMA, hem de bizi sevinçten kedere düşürerek şoke etmek maksadıyla hazırlanmış bir mizansen olduğu ortaya çıkacaktı.

Az sonra iki hücrenin numaraları okundu. Ses, "Önce on iki çıksın." dedi. Gözümü zula dikiz deliğine verdim. Nöbetçi Safa'yı çıkardı. Safa'nın ıpıslak olan kocaman kafasındaki sık ve asi saçları

oldukça düzgün taranıktı. Çapur yüzü güleçti ve fakülteli iki kız kardeşini, vefakâr anacığını şimdiden görmüşçesine gözleri özlem dolu bir sevgiyle ışıyordu...

Biri eşliğinde götürülen Safa görünmez olunca, on üç numaradan İsmet çıkarıldı. Çiçeği burnunda bir kimya mühendisi olan İsmet'in babası Sebati Selimoğlu da, bizden önceki tevkifattan içeridedeydi. Anası kahırdan Parkinson hastalığına yakalanıp elden ayaktan düşmüştü. Ziyaretçisi sadece kız kardeşi olmalıydı... Zaten İsmet hassas bir ruhsala sahipti. Aslında güleç olmaya yatkın yüzündeki hafif bir sevinç gülümsemesi, çevresine bakınırken hemen dondu ve hüzüne dönüştü. Ödevlinin önünden yürüdü, gitti.

Bundan sonra görevliler onların boş kalan hücrelerine daldılar. Arama yaptıkları anlaşılıyordu. Taş zeminde karyola sürtme gıcırtıları, yatak ve yastıkların alabora edilirkenki tok seslerine karışıyordu... Biraz sonra iki hücre adamının zati eşyaları, orada bulunan bir sandalye ve odun sandığı üzerine iki küçük küme halinde yığılırken, bir taraftan da didik didik aranıyordu. Silâh filan yoktu ki bulunsun. Onların da zaten asıl aradıkları gizli yazı olmalıydı ki, aralarında paketlemede kullanılmış gazete kağıtları dahil, epeyce kağıda el koydular. Görevlilerden biri bunları alıp giderken diğer biri ona, "On iki, on üç numaralar yerlerine dönebilirler, tabii beş dakika ara ile" dedi.

Tek tek döndüklerinde arkadaşlarımızın yüzleri allak bullaktı... Ziyaret diye götürüldükleri yerde kendilerine hücrelerinin değiştiği bildirilmiş olmalıydı ki, konuşma ne geçmeden eşyalarını alıp birbirlerinin eski hücrelerine yöneldiler.

Bu mizansen üç kez tekrarlandıktan sonra nöbetçi yarı alaylı, "Şimdi ziyaret sırası on bir'de," dedi. İkinci hücre numarası vermedi...

Kapım açıldı. İşaret üzerine çıktım. Sokağımızı geçtik. Koridoru sağa döndüğümüzde orada bulunan ikinci bir görevli koluma girdi, "Dur bakalım on bir" dedi, buz gibi bir gülümsemeyle, "Ziyaret için acele etme, sola dönmeyeceğiz."

Bulunduğumuz yerin solunda dar bir kapalı kapı duruyor ve camına yazılı GİRİLMEZ sözcüğünün tersi okunuyordu. Ziyaretin yolu burdan geçerdi... Hemen sağda ise, yan yana iki tabut-hücre, on dokuz ve yirmi numaralar bulunmaktaydı... Birden kanım kurur gibi oldu, tınmadan, kımıldanmadan on dokuzun kapısının sürgülerinden tekrar sürgülenecekti.

O günlerde kısım amiri Hamdi Bey'in hastalıktan raporlu olduğu, yerine yardımcısı Şükrü Bey'in baktığı kulağımıza ilişmişti. Bu adam, "Gelen gideni aratır" düzeyde gaddardı ve bana aşırı bozuktu. Hamdi Bey ise ciddi bir polisti ve dolayısiyle zalim değildi. İcabında sanığı çözmek için dozu ayarlı "komisyon"lar kurardı, ama efendiliğini korur, örneğin sövmez ve sövdürmezdi... Anlatılmıştır: Kendisine "ibne" diye söven bir görevliyi, gözyaşlarını tutamayarak şikâyet eden bir arkadaşımıza, içtenlikle özür dilemiş, "Sıçan işemesiyle deniz kirlenmez. Üzülme oğlum." demişti. Şimdi o sırada işin başında bulunsa, haberleşmemizin cezasını verirdi, şüphesiz. Ama böyle efendiliğe sığmaz olanını, yani ziyaret numarasını filan işe karıştırmazdı.

İçine kapatıldığım mekân, ölçüleri itibariyle bir tabuttan farksızdı ve zifiri karanlıktı. İstencesiz, "Işık, biraz ışık..."diye ünledim. Korkunç ferli bir ışık bir an yanıp söndüğünde, buzlu suya daldırılıp çıkarılan biri gibi, karanlığa tekrar kavuştuğuma şükrettim... Dışarıda bir ses, "Komşuları da ister miydin?" dedi, alaylı.

Bana orada ikinci sınıf işkence uygulandığını, birinci sınıf işkence görmüş olanlardan çok sonraları öğrenecektim. Bu kişiler önce falakadan geçirilmiş olarak buraya alındığında, sivri ucu kasığa gelecek biçimde bir değnek bacağa bağlanır ve böylece o, falaka acısıyla yalazlanmış olan tabanlarının üstünde kımıldamadan dinelme zorunda bırakılmış olurdu... Ayrıca, tepesinde yakılan beşyüz voltluk ampul ise, işbu allahın kulunda ısısı ile baş ne, ve dar mekânda daha da yoğun olan ışığı ile göz ne, komuyordu.

Orada bir süre hissiz, hiçbir şey düşünemeden buruşup kalmışım. Sanki kaos devrinin karanlığı, soğukluğu, darlığı beni sarmış,

içime de dolmuştu... Kendime geldiğimde verilmeyen ziyareti ve ziyaretçimi düşündüm. Ziyaretçim, üç buçuk aylık eşimdi... Tarifsiz kedere battım. Bir vakit sonra sırılsıklam duygu sarmalından sıyrılan zihnim bilinç kazanarak doğruldu ve olan bitenin ziyaretçimin bilgisi dışında kalmış olabileceği fikri beni rahatlattı. İçinde bulunduğum koşullarda fazla duygusal olmamaya karar verdim. Tabutun içinde, bir de duygusallığa batmış olarak güç kaybetme, aklın azarlayarak reddettiği bir şeydi.

Vakit ilerledikçe yorgunluk ve yorgunlukla daha da bastıran uykusuzluk dayanılmaz oluyordu. Bulunduğum mekânın vücuduma mesafesi beş-on santim olmalıydı. Yanlara yaslanarak, ayak kaslarımdaki sızıları hafifletmeye ve yarı uykulu bir halde zamanı akıtmaya çalıştım. Bu sürede sütçü beygirlerini kıskandığım oldu? Az önceye kadar lanetlediğim hücreme şimdi dayanılmaz bir özlem duyuyordum.

Bir ara kolumdaki fosforlu saate baktım, sabah yaklaşıyordu. Giderek koyveren dizlerimden bacaklarım tutmaz olmuştu. Yetmez mekânda bağdaşı, diz çökmeyi denedim, olamıyordu. Sonunda iyice toplanıp dizlerimi dikerek tabutun dibine çökmeyi başardım, ve de hemen uyudum.

Ertesi günü pazardı. Günün bir vaktinde kapı sürgüsünün sesine uyandım. Az sonra ışıkta gözlerim kamaştı ve kapı boşluğundan dışarı taşıveren dizlerime atılan hafif bir tekme ile toparlandım.

- Tuvalete, diyordu görevli.

Götürülürken sola, sokağımıza bir an baktım. Kapalı kapılar ardında hücre adamlarından çıt yoktu. Orada Pazar günleri böyle olurdu: Sorguya alınma endişesi olmadığından, hafta içinde birikmiş uykular uyunur, ya da paşa gönüllere uyularak, hayallerde kalkılıp herkes kendi evine gider, aile yuvaları yaşanırdı... Pazarlar "kurtarılmış" günümüzdü. Ama bu Pazar alışılmışa uymayan yoğun bir sessizlik vardı. Belliydi ki bir gün öncesinde verilmeyen "görüşme"nin kederi yaşanıyordu.

Yorgun ve sersemlemiş bir halde ödevlinin önünde yürüyordum. Bir sarhoşluk gecesinin sabahındaki gibi fena susamıştım. Adam koridorun sonuna az kala önüme geçip seyirtti, ve lavabonun musluğunu açtı. Su, susuzlar için o dayanılmaz şakırtısıyla akmaya başladı, cömertçe akıyor, çağıran neşeli sesler çıkarıyordu. Öyle ki ona dokunmadan serinliğini, içmeden tadını algılar gibi oldum. Adımlarım istencesiz hızlandı... Ne ki tam yaklaşıp suya abanacağım vakit bir el göğsümden tuttu... Su gene öyle, çağıran sesiyle akıyor, ama göğsümdeki elin sahibi kötü kötü gülüyordu.

Adam, sırıtmasını sürdürerek, tuvaleti işaret etti. Tuvalette akarsu yoktu. Oradaki su, körletilmiş bir borunun tıpa sızıntısından bir paslı kutuda birikirdi ve hacette kullanılırdı.

Biz hücre adamları için Pazar nasıl kurtarılmış gün ise, tuvalet de kurtarılmış mekânımızdı. Pek az uygulanan "kapı açık defi hacet"ler dışında, orada göreceli bir özgürlüğe kavuşmaktaydık. Dış dünyaya açılan demir parmaklı penceremiz, evet tek penceremiz buradaydı, çünkü. Bu nedenle tuvalet biraz da "cihannüma"mız konumundaydı... Aslında Sansaryan Han'da bu çatı katı pencereciği pek ahım şahım görüntüler vermiyordu ama, olsundu... Hücrelerimizde kayırıp getirdiğimiz ekmek kırıntılarına konan pencere önündeki güvercinler bile yeterli oluyordu, az biraz ferahlamamıza... Şimdi bu hayvanları, bize siyasal suçlu öcü gibi ters bakmadıklarından mıdır ne, eskide olduğundan daha çok seviyorduk. Onların özgürce konup uçmalarını gıpta ile izlerdik.

Oradan hiçbir sokak görünmezdi. Bina olarak da yalnız karşıki hanların üst katları görüntüye giriyordu. Ancak bu işyerlerinin pencerelerindeki kimselerle, özellikle kadınlarla -mekânın WC olduğunu bilmeleri olasılığını düşünerek- bakışmaktan çekinirdik.

Bu gün Pazar olmakla, yoğun bir işyeri semti olan Sirkeci şimdi suyu çekilmiş değirmen gibi sessizdi. Yalnız, birkaç yüz metre uzaktaki ünlü gardan arada bir, kısa tren düdükleri yansıyordu... Dışarıda hava canlandırıcı bir serinlikte ve genişçe bir parçası görünen

gökyüzü pırıl pırıl güneşliydi... Paslı parmaklıkların arasına girebildiğince soktum yüzümü. Ve altı aylık havasız hücre yaşantısının özlemiyle derin derin soludum. Temiz hava susuzluğumu da gideriyordu, sanki... Görebildiğim gökyüzü parçasının pürüzsüz laciverdine baktım, bir süre... Gökyüzü yokluk kadar engin ve kayıtsızdı. Düşündüm peşin hükümsüz, "İnsan için iyilik ve de kötülük reel olarak yeryüzündedir" diye geçti, içimden.

Dışarıdaki adamın sesi, "Yatak mı serdin?" diye ihtar ediyordu. "Dışarısı"nı yegâne görebildiğimiz yer olduğu için, azarlanmayı göze alarak tuvalette biraz daha kalmaya bakardık. Nöbetçilerimiz de işbu klişe sorularını yinelemekte kusur etmezlerdi.

Çıktığımda zılgıt beklerken, adam hafif sırıtarak, bekle, dedi ve sonra, hâlâ sonuna dek açılmış olarak akmakta olan lavabo musluğuna yanaştı. Avucunu koyup uzun uzun içti, ya da içer gibi yaptı... Ağız çalkalayıp tükürdü ve sümkürdü. Nihayet ıslak ellerini saçlarında gezdirdikten sonra taranmaya durdu... Taranan adamla aynanın içinde gözgöze geldik, gözlerinde oturmuş bir neşe vardı. Dikkatle yandan ayırdığı saçlarına usta tarak vuruşlarıyla son rötuşları yaparken, dikkat gerginliğinin büzdüğü dudakları bir melodiyi ıslıklıyordu.

Durum açıktı. Umutsuz olduğu için su içme teklifi yapmadım. Teklif beklentisiyle kısa bir süre daha su ile oynadı ve çeşmeyi sertçe kapadı... Yürüyüp koridora çıktık. Bizim sokağın önünden geçerken, bu defa gözüm yalnız on bir numaralı hücremi aradı. İçinde yan yan dört "kısa volta" atabileceğim ve üstünde uzanabileceğim bir yatağım bulunan bu tek hücreye hasretle baktım... Demek ki insanoğlunun duyguları görecenin dişlilerinde dönüp şekilleniyordu. Evet ya, daha düne kadar her lavabodan dönüşümde bu on bir numaralı hücreye, salhanede öküzün bıçağa baktığı gibi nefretle bakmıyor muydum?

On dokuz numaraya tekrar kapatıldığımda stresim eski düzeyinde ve dayanılmaz değildi. Anlaşılan alışma sürecine girmiştim. Su-

suzluğuma karşın şimdi biraz zindeydim, bile... Uzun süre kâh arkaya, kâh yanlara yaslanarak ayakta durdum... Başlangıçta zifiri olan karanlık giderek kapı çatlaklarının ışık sızdırmasıyla hafiften çözülüyor, benekleniyordu. Bir ara kendimi bu ışık zerrelerini gözlerimle toplayıp ruhsalımı kurtarma gayreti içinde buldum. Ama deliliğin eşiğine varır gibi olduğumda hemen bıraktım... Aslında bana burada ancak görecelik duygusunun verebileceği güçlü bir avunma gerekliydi. Uzayın salt karanlığını düşündüm. Tut ki şimdi uzaydasın, gözün olmuş, ne yazar? diye sürdürdüm. Ama nice kös dinlemiş olan us, soruyu yeterince saçma buldu ve avuntuya geçit vermedi. Bu defa işe KADERİ de karıştırarak anadan doğma körleri düşündüm. Bu insanların ışık ve figürden yoksun olmaları, onlara ciddi bir mutsuzluk dayamadığı anlatılırdı, hep... Kör bir eski arkadaşım da bana, "Umurumda değil, demişti, beş duyudan birinden yoksun olmam. Bazen ışığı merak ederim. Dokunma hissim bulunmasaydı figür de beni ırgalamayacaktı. Ama figür babında dokunmanın verdiği ile yetiniyorum ve zaman zaman figürsel alemin bütünlüklerine de ulaşabiliyorum. Kör arkadaşım, "Bilmem anlatabildim mi? diye sürdürmüştü, dış alemi algılama konusunda tam bir görecelik söz konusudur. Çünkü sonsuzluğu bilinen bu alem beş duyuya verilmiş sahanın dışında uzayıp gider... O zaman algılamada kesin yoksul olduğumuz bu cömertliği, alemde, gözlülerin ve gözsüzlerin duyulara bir farkla sahip olmaları ne fark eder ki? Sonuçta "abesle iştigal"den ibaret olan bilinmeyenin peşinde olurken, hep aynı konumdayızdır."

İnsan usu, doğası gereği avunmaya karşı idi. Hele bir avuntuya görecelik duygusundan varılmak istendiğinde ise düpedüz huysuzlandırdı. Çünkü matematikle özleşmiş olduğundan, kesinliğe varmamış bulunan yüzen gerçekler ve duygusallıklar ona ters düşüyordu... Usum zihinsel faaliyetimi, yerine göre alaylı ve endişeli gözledikten sonra, "olmuyor, yanlıştasın, dedi, şimdi beni tekrar başına devşir ve gerçekçi ol... Görüyorsun, arıza, zihinsel zamanın tıkanıp kalmasında... Kendini bir işe kaptır ki, zamanı akıtarak rahatlayasın."

Gözlerimin durumunu hatırladım. Yarım yıldan beri loş bir mekânda bakışımın iki buçuk metreden öteye uzanamaması miyopi oluşturmuştu... Hücrede zaman zaman yaptığım gibi, avuçlarımın zifiri karanlığında sonsuza bakarak, körlüğün ufkunda gözlerimi dinlendirmeye başlayacakken çektim ellerimi yüzümden. Körlüğün ufku ile zaten karşı karşıya değil miydim? Bir süre göz jimnastiğini denedim. Ama karanlıkta nirengi yoktu ki bakışımı ona göre ileri-geri yapayım... Zaten ruhsalım böyle işleri götürecek gibi değildi. Tekrar tarifsiz sıkılmaya, "Vay anam" diye göğüs geçirmeye başlamıştım. Savaşların civcivinde durmadan cigara tüttüren kişileri hatırladım. Olası yakın ölümleriyle burun buruna bulunun bu insanlara, bir "nazik tabip" tarafından cigaranın zararları üstüne çekilecek bir nutkun ne kadar yavan ve anlamsız olacağını düşündüm. Şu bizim kendini beğenmiş usun da, miyopinin de artık canı cehenneme, olsundu... Yok efendim, kafamdaki zaman dururmuş, dursundu, bakalım... Ardından delilik ne gelir demişti, us, korkusundan... Elbet delilik onu öldürürdü, çünkü... Ama ben de emir üstüne emir yağdıran bu efendiden, şu halimde ölesiye bıkmış ve yılmıştım, hani..., ölsündü, ukâla... delilik, bir yerde özgürlüktü, hoş gelip safalar getirirdi.

Zihnimde bu saçmalıklar fink atarken, bir taraftan da, dikine konulmuş bir "tahta kutu" içinde mezar öncesi yola çıkartılmışlığımın ağır duygusunu yaşıyordum. Ölüm bir anlamda fiziksel zaman dışına çıkmaktı. Deliliğin subjektif özgürlüğüne karşılık getireceği objektif rezilliklerini hatırlayarak, tabuta da hazır konulmuşken, iyisi varıp gitmektir, doğmamışların yanına... diye düşünmeye başlamıştım. Bu sırada sızdım ve rüyaya geçtim. Şimdi dar bir silindirin içindeydim. Silindirin iç kenarında zaman yivi helezonlar oluşturarak dönüyor ve beni çıkışına götürüyordu. İçim BİLİNMEZLİK'in ürperten merakı ile doluydu...

Uyandığımda yaşamda kalma içgüdümün beni henüz bırakmadığını sevinerek hissettim. Usum da yerini almış, gerçeklik duygumu tekrar kazandırmıştı. Böylece dengemi bulduğumda, dış etkenler karanbolundan sakındırmak için, içimde kendi kendime sımsıkı sarıldım...

Akşama doğru bir nöbet değişiminden sonra yeni nöbetçi kapıyı araladı. Dizlerimi karnıma çekmiş bir halde çömelmiştim. Kenarlardan kolay alıp kalkmaya davranırken, abartmalı bir dostça tavırla, rahatımı... bozmamamı işaret etti. Gülümsemesi arasında sordu: "Akşam için hangi yemekleri istersin? Konyalı'dan mı, Gar Lokantası'ndan mı?" Adamın yüzüne bakıyordum, işittiğime inanıp inanmama arası, hissizce... O, tereddüdümü yok etmek ister gibi yaparak sürdürdü, "yeni emir çıktı. Yemeğin parası da müdüriyetten, tamam mı?" adama paramın olduğunu, iki çorba ile iki şişe de su istediğimi söyledim. Yaklaşık otuz saattir boş duran midemi katı yiyeceklerin oturmasından korumak istemiştim. Zaten artık aşırılığı da kalmamıştı açlığımın... Yalnız susuzluk ne dediğini bilmez bir halde sürüyor, efkâr yüzünden cigarayı canım pek çekiyordu... Adamın elinde cigara vardı. Yaklaştı ve bol duman çekerek post bıyıklarının üstüne burnundan üflemeye başladı... İstencesiz, "Çok tiryakiyim, dedim ona, on bir numarada paketim var, şurada bir cigara içebilir miyim?" Nöbetçim iyilik dileyen bir tavırla ricamı nazikçe reddetti, "Yemeğin ısmarlanmasını geciktirmiyelim" dedi. Ve on dokuzun kapısını üstüme sakındırarak kapatırken sesinde müjde veren bir tatlılıkla sözlerini ekledi, "Yemekten önce cigara zararlıdır. Az sabrediver, yemeğin arkasından tüttürmen için bir hokka içinde iki de puro gelecek."

Ağır gereksinme altında bunalmış olanın kandırmacalı vaatler karşısında savunması zayıflıyor. O gece geç bir vakte kadar yemek ve tütün bekledim. Aymazlığım, herifin hayali karşıma gelip nanik çıkarana dek sürdü.

Pazartesi sabahı mesai uğultusuna alaca uykudan çözüldüğümde her yanım sızlıyor, ağrıyordu. Ama artık hiç açlık duymadığım gibi, cigaraya da küsmüştüm, bağımlı edip dilenciliğine düşürdüğü için... Yalnız susuzluğum daha da yoğunlaşmış olarak sürüyor, kuruyan ağzımda dilim, şimdi iki kuru deri arasında kalmışçasına berbat bir his veriyordu...

Gün biraz ilerlediği bir sırada, bulunduğum on dokuz numaranın az ötesinde yaklaşık karşısına düşen ve üzerinde GİRİLMEZ yazılı kapı açıldı. Birkaç ayak sesi önümden geçti. İçlerinden biri hırslı hırslı konuşuyordu: "Bundan öncekilerin işi kısa sürmüştü, sür savur on, on beş günde mahkemeye postaladıktı. Bu namussuzlarla yarım yıldır uğraşıyoruz." Bizden öncesinde buradan geçirildikten sonra Ankara'da bir askeri mahkemede görülen altmış beş sanıklı davanın sanıklarından söz ettiği anlaşılıyordu. Konuşmayı kuşku ile izlerken sesin Kom. Rüştü Bey'e ait olduğunun ayırımına varınca kaygılandım. Ayak sesleri bizim sokağa sapmadı, düz ilerledi ve az ötede kayboldu. İfade odası orada, helanın bulunduğu bölümde, girince solda (1) numaralı oda idi... Biraz sonra beklentim doğrulandı ve "tabut"tan alınıp götürüldüm. İfade odasına ve bekleyenlerime altı aylık bir aşinalığım vardı. Boyası atık kahverengi bir dikdörtgen ahşap masa gene orta yerde duruyor, masanın iki yanından birinde tek, mukabil yanında ise, birinde Kom. Rüştü Bey'in oturmakta olduğu birkaç kahveci sandalyesi duruyordu... Yerime geçtiğimde, tam arkamda iki görevli ayakta yerlerini aldılar.

Demek ki, ifade alma işini başkasına bırakmama alışkanlığında olan 3. Kısım amiri Hamdi Bey'in hasta olduğu doğruydu. Çünkü şimdi Rüştü Bey masada her zamanki yerini boş bırakmış, özentili bir çalımla amirin yerine oturmuştu. Ve ötekinin dışarıda beklettiği ödevlileri bu içeride alıkoymuştu... Şüphesiz Hamdi Bey işinin ustası olmakla güçlüydü ve gereksizce zorlayıcı değildi. Cesur ve çalımsız olmakla da, yönettiği işkencelerde bile işi, kurulu düzenin ödev anlayışı içinde, ama biraz da zorlanarak yapardı. Öteki gibi, işkence seanslarında keyiflendiği filan görülmezdi.

Rüştü bey beni önce şöyle biraz alıcı gözle süzdü. Sonra, bol vatkalı ceketinin daha da iri gösterdiği gövdesini öne ansızın vererek, "Hele yaklaş, bakalım" dedi. Sandalyemi apışaramdan çekip dediğini yaptığımda, şövalye yüzüklü kocaman elleri masanın üstünde sinirli hareketlerle kıpırdıyor, tokat menziline girmiş bulunuyordu.

Yıllar sonra devasız bir hastalığa yakalanıp da beylik tabancasıyla intihar eden rahmetli çok tokatçıydı. Falaka seansları ardında bile, hiç gereği yokken çakıştırdığı olurdu. Benden özel nefret ettiği halde nedense şimdi vurmadı, tehdide yöneldi. Yukarı doğru sıvazlanmış kırçıl gür kaşlarının altından benekli çakır gözlerinin bir vaşağınkini andıran bakışıyla tekrar süzdü, "Vursam elimde kalman birşey değil, yarısı boşa gider" dedi, ve başarılı bir adam edasıyla sordu, "Geldiğin yerde pek rahat değildin galiba, sıçan geberiğine dönmüşsün." Bir ara sesi merhamete dönüşümlü bir duyarlılık kazanır gibi oldu ve bir iki nasihat geçti. Sonra tekrar dinelen öfkesiyle, "Bize karşı gelme, hiç mi hiç cezasız kalmaz, dedi. On dokuza haberleşme cezası olarak tıkıldın, iyi de oldu, bak şimdi sorgulama için de ayrıca kıvamdasın." Şık kıyafetindeki kıravat iğnesine eli gittiği bir sırada sürdürdü, "Ben adamı sigaya çekmeden önce, pişi tütsün diye, geceden suya bırakılan nohut gibi tavlarım."

Masada yanında duran bir deste kağıdı önüne çekip yaydı. Bu çift kanat battal boy kağıtlarda numaralamış paragraflar halinde Arap harfleriyle yazılı sorular vardı. Göz ucu eder etmez tanıdım, Hamdi Bey'in notlarını... Bu notlar normal psikolojide olan sanıklarda iyi sonuç alındığına inanılan cinstendi. Notlarda anlatımı geçen olaylar, ayrıntılarına kadar tekrar tekrar anlattırılır ve bu arada sanık, anlatımının hangi kısımlarında rahat ya da huzursuz olduğu gözlenir ve hangi konuların açığından geçtiği de saptandıktan sonra, soru sağnağı altında "kabul"lere zorlanırdı.

Komiser kendisine ait olmayan bu notlara uzunca baktı. Kağıtları bir iki çevirdi. Bir eli iyice seyrelmiş saçlarının belli belirsiz duran ayırım çizgisine gidiyor, oradan iki yanı sıvazlanıyor, sonra pembe beyaz yüzünden sıkıntıyla el geçiriyordu... Belliydi ki, önceden notları irdelemiş olsa bile, bunu yarım yamalak yapmıştı. Önündeki metin ona işinde bir türlü elvermiyordu, sıkılmıştı. Göğüs geçirdi ve işi sil baştan yapmak isteyenlerin kararlı tavrıyla notları iteledi. Sonra, tüm sorgucularda hep aynı olan kuşku dolu ve inanmaz

bakışlarını dikerek konuştu: "Ben hikâye dinlemem" diye sert girdi söze, "Şu sizin işi kıvırtmadan... anlıyor musun, taa baştan dosdoğru anlat, suçlarınızı bir bir say." Adam, SUÇ diyordu. Bu durumda ona, suçlu olmadığımızı söylemek ve sonra masum bir hergelelik olarak askerlikte olduğu gibi, "künye" okuyup hikâyeye baştan girmek münasip olurdu, ama hemen ardından gelebilecek tepikten korkarak yutkundum. Ve bitkinliğim yüzünden kesik, kesik, aylardır sürdürdüğüm ifadeleri yarı ezberden yinelemeye durdum. Daha ilk ağızda komiserin hoşnutsuzluğu başlamıştı, ve kendisine kerrat cetveli yanlış okunan biri gibi yüzü giderek asılıyordu. Konu, İleri Gençler Birliği'nin kuruluş amacına geldiğinde öfkesi patladı., "Ne demek Antifaşizm mantifaşizm? Şuna düpedüz "Komonizm" desene, ulan" diye bağırdı... Hoş, parmaksız Hamdi Bey de komünizmi komonizim olarak söylerdi ama, antifaşizm ile komünizmin kesin farkını bilirdi ya, "Kendinizi gizleyin bakalım, keratalar" diye yarı alaylı bozuk çalmayı âdet edinmişti.

Komiser ifadenin gerisini dinlemedi ve masanın üstünden abanarak vurmaya yöneldi. Bazen sakındırmamanın faydası olabiliyor. Bitkinlikten refleksim çalışmayınca kılı kıpırdamamıştı. Vurmadı ve kendisini geri alıp ayağa kalktı... Bir süre odada düşünceli gezindi. Sinirli sinirli iç çekip göğsünü şişirmeleri arasında, ikide bir tokasından başlayarak iki eliyle bel kemerini gerilere doğru sıvazlıyordu. Vakit vakit görüntüye çıkan kolt tabancası kocamandı.

O günlerden günümüze dek, sol ve sağ çevrelerden anısına haklı haksın lânetler yağdırılan namı diğer "Parmaksız Hamdi"den böyle birşey sadır olmazdı. Bir kuru maaşa bakan kalabalık ailesiyle Kasımpaşa'da oturduğu iki göz köhne evden "Sansaryan Han"a gelip giden bu ufak tefek adam hep aynı yıprak lacivert elbiseleri içinde olur ve üstünde varsa bile bize tabancasını "teşhir" etmediği gibi farkettirmezdi de... Ve başyardımcısının şu yaptıklarını da kesin yapmazdı.

Komiser kuru sıkı tehdide başladı. Ben adamı keser biçerim, gi-

bisinden atıp tuttuktan sonra, amirini kınayan sözler sarfetti. Coşmuştu, "Siz namussuzları, dedi, bir derede makinalı tüfekten geçirmeli, sayı ile mi teslim aldık, biz bulup getirdik sizi..." Gereksiz işlere hayıflanan bir tavırla sürdürdü, "Yok eğer ifade mifade ise, bir elde tabanca bir elde kalem işe girişmeli. Konuşmadı mı tetiğe basacaksın. Yahut..." Yeni bir tümceye başlarken az ötesindeki pencereye seyirtmişti, "Yahut da" diye yineledikten sonra, birbirinden parlak öteki fikrini de bağırarak açıkladı, "Soyarsın namussuzu, üryan edip def gibi gerersin pencereye." Bu arada, namussuzun nasıl bağlanacağını tarif eden elleri, işten boşaldıkça demir parmaklığı hırsla sıkıyordu.

Polis genelde sanık cenazesinden filân hoşlanmaz. Ama O, yapamayacağı, belki de yapmayacağı şeyleri sıralamayı sürdürdü, "Burada gecenin ayazı zatürreyi geciktirmez. Olmadı mı, sırta birkaç kum torbası da ciğerlerin işini bitirir... Bu mikrop temizleme işinin nasıl olup bittiğini de kimse bilmez." Komiser bu son tümcelerini söyledikten sonra içinin ufuneti boşalmış gibi oldu ve sakinleşmeye yüz tuttu. Sustu ve bir süre odada yalnızmışçasına kimseye bakmadan dolaştı. Sonra, öğlen paydosunun başlamış bulunmasından sıkıldıkları belli olan görevlilere talimat verdi. "Bunu 19'a değil, biliyorsunuz değil mi, 11'e de değil, yeni yerine, 16'ya götürün."

19'a döndürülmeyeceğime tarifsiz sevinmiştim. Müjdeyi algıladığımda, gözümün önüne akmakta olan bir çeşme ve bir hücre yatağı geldi.

Odadan çıkarılırken durdurttu, yaklaştı ve elinin ayası ile vurur gibi yaparak başımı sertçe dürttü, "Kurtulduğunu sanma, tekrar görüşeceğiz" dedi ve sonra, adamına göre tabii, derin surette bilimsel bulunup hayranlık uyandırabilecek olan şu incileri saçtı, büyük bir içtenlikle, "Ulan ahmak gomonistler, Türkiye'de zaten topu topu ne kadar para var ki, uncağız parayı herkese müsavi üleştirdikçe ele geçen kime yeter?"

On altı numaralı hücreye kapatıldığımda gene kendimi karanlık-

ta bulmuştum ama sevincimi pek ırgalamamıştı bu, çünkü artık "tabut"ta değildim ve az sonra suya, cigaraya, yatağa kavuşacaktım.

Kapıdan hemen girişte aranan elim karyolayı bulmuştu, ayak ucuna ilişip soluklanırken, küçücük mekânda yoğunlaşan keskin bir nergis kokusu aldım. Üç gün önce yüzgeri edilen ziyaretçimin çiçek getirmiş olabileceği aklıma gelmeyince, bu da nesi gibisinden şaşırdım. Şaşırma, az sonra bir çağrışımla gelen korkuya bıraktı yerini: Bir süre kalbi duran birinin ölüme giderkenki izlenimlerini anımsamıştım. Adam, kendisi gibi ateist belledi̇ği dinleyenlerine, "Yanlış anlamayın, dinsel dürtüm yoktur" diye teminat verdikten sonra, ölümün eşiğine geldiğinde, anlatılamaz güzellikte bir renk cümbüşü halinde gökyüzünü gördüğünü ve bu arada da, fırından henüz çıkmış çöreklerin mis gibi kokularını aldığını ısrarla anlatıyordu... Dinleyenlerden biri, "Hazır, cennet yoluna çıkmışken dönmeniz şanssızlık olmuş" diye soğuk bir lâf attı. Bir diğeri tatsızlığı savuşturmak için olduğu belli bir tavırla, "Doğadaki ölüm öncesi ızdıraplar salt görüntüden ibarettir. Aslında doğa canlı evlâtlarını ölüme geçirirken bile şefkatini esirgemez" diye söze girdi ve anlattı ki, bir iğne dürttüğü canlıya acı verirken, alınan bir ölümcül yaranın varlığı başlangıçta hissedilmez bile. Fizyolojinin açıklaması ne olursa olsun, doğanın planında böylesi öngörülmüş bulunması anlamlıdır... Evet, ölümcül yaralar acısı gecikmelidir ve çok kez yaralı onu tatmadan ölmüş bulunur.

Adam, doğanın canlı varlıklar üstüne olan erdemleri konusunda yanlış ya da doğru yorumlar yaparken bazı ilginç örnekler de veriyordu. Konuyu bağlayacağı sırada gökyüzü ve çörek anlatısının sahibi arkadaşa tatlı bir yüz ifadesiyle döndü ve ortaya sordu: "Görmüyor muyuz, ölüme geçiş anını yaşamakta olan çoğu insanın çehresinde oluşuveren o kusursuz mutluluk gülümsemesini? İnsan burada güzellikler ve zevklerle silme dolu bir majik [büyülü] alemle karşı karşıyadır. Bunu, doğanın evlâdına giderayak verdiği bir armağan olarak düşünmekte bir sakınca var mıdır?

Bu öykünün içeriğindeki armağan edilmiş "Mis gibi çörek kokusu" aslında eğlendirici nitelikte olduğu halde, hücremde şaşırtıcı biçimde burnuma dolan nergis kokusunun çağrışım çengeline takılarak belleğimden bilince sıçraması, birkaç gündür sağlığını yitirmiş olan ruhsalımda korku estirmişti... Korku mantığı laçka ediyordu, "acaba bir "emr-i hak" sürecine mi girdim?" diye düşündüm, yarı deli... Doğa ana, evlâtlarını yaşamdan uğurlarken en sevdiği şeyleri armağan etmiyor muydu? Çöreksever arkadaşa çörek kokusu, bana da şu canım nergis kokusunu münasip görmüş olabilirdi. Bu sırada henüz yirmili yaşlarda bulunduğumu hatırladım ve doğa anaya karşı içimde derin bir güvenikiik doğdu. Mantığım zırvalamanın yolunu tutmuştu. Şimdi doğanın, en büyük güçlünün doğasal densizliğine sahip olarak insanoğluna oyun üstüne oyun oynadığını düşünmeğe başlamıştım. Ve ona karşı güvenikliğim bu rezillik önünde öfkeye dönüşmüştü. Haa, bir de Allah vardı, doğanın efendisi Allah... Şu sıralar O nerelerdeydi, sahi? Vaat ettiği hak, hukuk hep yatmıyor muydu? Sarhoşlayan mantığım bu garip sorularına gene kendisi, "haydi canım sende..."yi çekti. Ve onu, o sırada belleğime düşen yüreği merhametli bir dostumun sözleri tasdik etti. Doğadaki hayranlık uyandıran harikulâde nizamın varlığı Allah'ın varlığını da zorunlu kılar, diyen bir panteiste, "İyi, güzel söylersin kardeşim, ama ben gene de zulmün kıran kırana gittiği bir dünyada Tanrı fikrine ısınmakta zorluk çekerim" demişti. Oysa bu arkadaş, insanların birbirine yaptıkları akıl almaz kötülüklerin sona ermesinden umut kesen bir çokları gibi, aklın göreceli dünyasında kayarak imanın hayalsel alemine sığınma eğilimindeydi.

Bunları düşünürken bulunduğum mekânın zifiri karanlığı içimi de doldurmuş gibi oldu. Biraz ışık ve su özlemi, ama hepsinden çok kendimi bulma dürtüsüyle gayrete gelip kalkarak kapıyı vurdum.

Lavabo musluğunu açtığımda su nurdan farksız görüntüye çıkıp akmaya başladı. Neş'esiz, hüzün dolu, ama mutluydum. Kafamın içinde güzel söylenmiş SU sözcükleri uçuştu. Bir süre bakışım bu

büyülü akışta kaldı. Ellerim sabuna varmakta acele etmediler ve su ile haşır neşirden, o vakte dek hiç olmadığı kadar hazlandılar... Yalnız, suya bunca istekli olan dudaklarım, ilk ağızda ondan beklediğini bulamadı. Dayalı dudaklarımdan doluveren su, orada yapışkan bir sıvıya dönüşmüştü. Ve bu arada ıslanmayla damaktan çözülen dil, berbat bir suya düşmüş bir balık gibi hoşnutsuzlukla varıp geldi, öğürtü ile sarsıldı. Ama dudaklar birkaç kopmadan sonra, suyu emmede tekrar ısrarlı oldular.

Bölüm nöbetçisi durumumu biliyor olmalıydı ki arkamdan usul sesle uyardı, "Boğulana dek içmeye zorunlu değilsin, dedi, susuzluk ağızdadır, doldur doldur bırak." Ben dediğini yaparken O, bölümde bulunan hücrelere, "Bir fazla su şişesi olan var mı? diye sesleniyordu... Yanıtlar arasında Tahsin Berkem'in sesini tanıdım, "Bende temiz su şişesi var" diyordu. Nöbetçi, memnun olmuşluğunun ifadesi olarak, "Temiz demiştin değil mi?" diye yanıt beklemeden sordu ve hücre kapı numarasını istedi... Kapısı açıldığında Tahsin, elinde şişe, güleç yüzle belirdi. Beni bakışlarıyla okşuyor, "Nasılsın, Mustafa Kardeşim?" diyordu... Ancak birkaç sözcük konuşmamıza vakit kalmadan nöbetçi görevini yaptı ve birbirimize olan görüntülerimizi sildi. Ne ki, üstüne kapatılan 6 No'lu kapının üstünde siması belirdi gibi geldi bana. Deminki güleç yüzünde şimdi keder ve hüzün varıp geliyordu. Tahsin arkadaşımız, anaların her zaman doğuramadığı ender yaradılışta bir insan gibi insan, bir adam gibi adamdı... Biz kendisini daha yakından tanıdığımızda, zor erişilir sosyalliğini simgelemek için Onu, "Peygamber Tahsin" diye çağıracaktık... Üzülerek düşündüm: demek Tahsin, İleri Gençler Birliği ile irtibatlandırılmadığı halde, Mahya Olayı'na duyulan büyük öfke yüzünden hâlâ mahpushaneye gönderilmemişti ve yarım yıldır tek hücrede tutuluyordu.

İyi yürekli nöbetçi doldurduğu şişeyi elime verirken, "Arada bir yudumlarsın, bir şeyler de yersin, ama az az..." diye öneride bulundu.

Kapının üstüme kapanmasıyla kendimi tekrar karanlıkta bulunca, dışarıdan vuran ölgün aydınlıkla hafif ışıyan kapı üstü duvardaki kovuğa baktım, istencesiz... Kovuk ampulsüzdü. Ama bunu ve güzelim nergis kokusunu umursayacak halde değildim. Kötü geçen şu lanet olası üç günden sonra aklım fikrim cigaraya düşmüştü. Bir zararlıya tutkuyla bağlı olmak ne kötü şeydi? Değiştirilen hücremde cigara paketimi el yordamıyla ve giderek artan bir hırsla ararken, bir taraftan da kendimi kınıyordum... İlk cigarayı solur gibi içtim, başım döndü, nikotinin etkisini ayak parmaklarımda duydum. Dördüncüyü yaktığımda artık buruşuyordum, zorlanarak söndürebildim ve kendimi yatağa bıraktım.

Ertesi günü hücremin karanlığına uyandığımda fosforlu saatim 10'u gösteriyordu. Yaklaşık yirmi saatlik bir uyku zindelik sağlamış ve acıktırmıştı. Bir gün önce cigara paketini yoklanırken elimin bir yemek sahanına değmiş olduğunu sevinerek hatırladım. Nöbetçilerin akşamdan akşama getirip, hücredeki uyuyorsa yatak ucuna bırakmayı mutat edindikleri ekmek tayını da yerindeydi. Üstüne üstlük, su ve cigaranın varlığını dahi hatırlayınca, burada olası güncel bir mutluluğun unsurlarına kavuşmuş oluyordum. İçimde gelişen şükür duygusunun daha iyi tadına varmak için, on dokuz numarada geçirdiğim süreyi tekrar zihnen yaşamaya çalıştım.

Çok acıkmıştım. Doymaya acele etmediğimi hayretle farkettim. Nedenini düşünecek oldum, aklımdan kedilerin davranışları geçti. Bu temkinli yaratıklar yem bulduklarında önce bakınır, koşul kontrolü yaparlardı. Ama altı aydır bir tekini görmediğim kedi ve burada nereden çıkıp sıçramıştı aklıma? Ama, koşul kontrolü neme gerek, diye tekrar düşündüğümde, olgunun bir çağrışımla başladığını algılamak zor olmadı. Polisin tabut hücre 19'un önünde yemek ve lavaboda su verme aldatmacaları bilinç altına oturmamış olamazdı... Ne var ki, karnımı hemen doyurmaya yönelmeyişimde etken neden bu değildi. Ruhsalımı yokladım ve çok arzu edilen bir şeyin elde edildiğinde yaşanan bir duraksamanın, tatmine yönelmeden önceki

o ince duygusu içinde olduğumun sevinerek farkına vardım? Hani, çok susamışken suyu, ya da özlenen bir meyveyi ısırmadan seyretmenin zevkini yaşıyor gibiydim... Zaten üçüncü gününe giren açlığım da sertliğini yitirmiş, hoşa giden hafif sarhoşluk hissi vererek usuldan kendini belli eder olmuştu... Bir yerde, garantilenmiş olma koşuluyla tatmin öncesi bizzat tatminden daha iyi idi. Şimdi bunun neş'esini yaşıyordum. Önce el yordamıyla Tahsin'in su şişesine uzandım, sonra günün ilk cigarasını tellendirdim.

Ziyaretçimin birkaç gün önce getirmiş olduğu anlaşılan patates yemeği, içeriğindeki sarımsak ve ekşiyen yoğurt yüzünden, bayatlıktan öte ayrıca kokuşmuş olup olmadığı anlaşılırlıktan çıkmıştı. Bu karambol üstünde duracak halim yoktu. Yalnız, önden sıcacık bir tarhana çorbası iyi giderdi, diye düşündüm.

Karnım doyunca, karanlıkta bulunduğumun sanki yeni farkına varmışım gibi dertlenmeye başladım ve bir gün önce getirildiğimde bunu hiç umursamadığımı hayretle hatırladım. Hayret duygusu olağanlık hissine dönüştü, biraz düşününce... Dün, ilk ağızda iki kurtuluş yaşamıştım, sevindiren... Tabut hücre ve Rüştü Bey'den sıyırmıştım. Yanı sıra su ve yatağa kavuşma da dolu dolu mutluluk getirmişti, ardından... O derecede ki, her türlü yakınma mızmızlıkla eş-anlamlı olurdu. "Karanlık mı, varsın olsun" demiştim. Şimdi ise, yeni yeni istekler tırmanışa geçiyor ve aydınlıkta olma gereksinmesi ön alıyordu. Bunalım uzakta değildi. İstencesiz karanlığı elimle sözde dalgalandırıyordum, yoğunluğunu gidermek için... Bir ara kriz öncesi kişiyi yoklayan bir birsam yaşadım. Hücremde bir pencere açılmıştı ve oradan kova kova karanlığı dışarı boca ediyordum. Kendime gelir gibi olduğum bir sırada o anı vargücümle tutmaya çalıştım. Avunmaları denedim. İşim zordu. Sürgit bir zifiri karanlığın zaman, mekân duygularını bile körlettiği tek hücre mahpusluğunda, giderek pörsüyen bilinç ile ne yapılabilirdi? Bu ışığa gereksinmenin şımarık bir istek ürünü olmadığını düşünecek oldum. Kişi tek hücrede de bulundurulsa aydınlık hakkı değil miydi? Bu mantık devam edeme-

di. Kıs kıs gülen, "Hak değirmende olur" diyen sesini yükselten karşıtı, mantık karşısında pıstı. "Nedensiz umuda verip kendini, hücrende maraz tutma" diyordu... Bak işte bu da doğruydu. Dışarıda, toplumumuzda bile bir Zümrüdüanka kuşu niteliğine büründürülen "hak" buralara girebilir miydi? Bazı adliye binalarının alınlarına ışıkla resmedilen terazi şekilleri için nükte meraklıları, "İşte nadiren doğru tartan teraziler" demiyorlar mıydı?

Ne ki, "Sürgit gönül zararda gezmez" denilmiştir. Benim paşa gönlüm de, içimdeki insan sevgisine kıyılmasına dayanamayıp, iyi huylu bir fikir düşürdü aklıma. Bu Allahın belası karanlıkta kalma olgusunda bir kasıt arama zorunluluğu yoktu. Kovuktaki ampul bozulmuş, yönetim değiştirmeği ihmâl etmiş olabilirdi. İş bu kadar basitti. Ve bana düşen, karnımdan konuşacağıma, nöbetçiyi uyarmaktan ibaretti.

Uyarmak ha? Polisi uyarmak, yani! Aslında bu yapılır şey değildi. Polis uyarır ama uyarılamazdı. Hele bir hücre adamı için bu yamuk bir iş olurdu, kesin... Gene de korkuya belenmiş bir umutla kapıyı vurdum. Ters tepki alsam bile, bu arada sesimi işitecek olan arkadaşlarıma aralarına geldiğimi belli etmiş olacaktım. Belki onlar da durumlarını sinyalleyebilirlerdi. Acaba halleri nasıldı? Son yer değişikliğinden sonra şimdi kim hangi hücredeydi? Beni yatağa geçiren uzun uykudan çıktığımdan beri dikkat kesildiğim halde, tek tük kapı vuruşlarının ötesinde arkadaşlarıma dair hiçbir şey algılayamamıştım.

Kapı açıldığında elimde su şişesi, boynumda havlu çıkışa hazırdım. Nöbetçi alışılmış biçimde az geri çekilerek önünden yol verdi. Hemen yürümem gerekirken durdum ve ona dıştan kovuğu işaret ederek, yüksek ama sakındıran bir sesle, "Burada ampul yok. İçerisi karanlık" dedim. "Mümkünse oraya bir ampul..." diye başladığım tümce, burnu burnumda, "Yok yav, sahi mi?" diye diklenmesiyle ağzımda kaldı. Sonra densizce sürdürdü, geniş geniş sırıtarak olanca keyfiyle sürdürdü, "Çabuk yakınmaya başladın. Dün bir, bugün iki... Haftalar, aylar geçsin hele."

Bu şom ağız daha da sürdürecekti, son sözcükleri hücrelerden ansızın yükselen "oy oyy" seslerine karışmasıydı... Bizimkilerin ağır efkârlanma ifade eden oy, oyy'larını bilmiyor olmalı ki, adam önce şaşırdı ve afallamış olarak kulak dikip, tümü kapalı duran kapıları bakışlarıyla taradı. Seslerin kısa sürede durması, onları kaynaklarında ıskalamasına neden oldu. Bu ise onun hiç hoşuna gitmemişti. Seri halinde birkaç "hayırhah" ifade, yüzünde zincirleme birbirinin yerini aldı. Sövgü ile karışık bir-iki hamle kıldı. Ama sanırım, 'itilâttan men'in bozulması kaygısıyla hücre kapılarına el atmadı... Sonunda bana yöneldi. Oy, oyy'ların sünger çektiği o kekre alay yoktu artık yüzünde... Lavabo, diyecek oldum. "başlatma lavabona da" diye hakkımı püskürttü. Yetmedi: Vurma karışımı göğsümden itti. Boş bulunup düşüyordum ki, tuttu. Sonra çevik bir hareketle omuzlarımdan çevirdi, sırtımdan iteleyerek hücreme tıktı.

Kapının sert biçimde kapanmasıyla tekrar sarmalayan zifiri karanlık artık umurumda değildi. Bu lanetlenmiş Sansaryan Han'ın iç içe geçmiş kutularının en küçüğünde bir katre ışıktan yoksun olarak tutsaktım ama, şu anda yüreğimin ışığı, insan sevgisini yitirmiş olmanın verdiği acı yanında, artık önemli değildi... Karyolaya ilişip, uzunca öyle kaldım. İnsan yüreği de mekân gibidir, boş kalmaz. Kendime geldiğimde kapkara bir nefretle doluydu. Bir kahrolmuşluğun getirdiği alaca bilinç ortamında olmuştu bu... Eski göz ağrılarım olan duygu ve düşüncelerim çatırdarken can havliyle direndim. Yıkılışa neden olan olayları sağduyu ölçülerine vurarak irdeledim. Sonuç alamayınca kendimi yeni gerçeğime bıraktım. Nefret, tanımadığım, değişik bir güç kazandırmıştı. Dışarıdan bir gereksinmeğe talip olmamaya karar verdim. Büyük bir içtenlikle, "Dışarıdakilerin vereceği ışığın canı cehenneme. Bana kendim her türlü yeter" diye düşündüm.

Kafam bu kıvama gelince, kendi kendime güven duygusuyla rahatlamış olarak kalktım ve yirmi üç gün sürecek olan 'karanlık hücre' hapisliğimde ilk voltalamaya başladım... Hareket genç vücudu-

mu rahatlatıyor, düşüncemi dengeliyordu. Biraz sonra çıkıp gelen neş'emin de yardımı ile, nöbetçinin az önceki davranışlarını zihnimden kovdum. Ve uzun süre karanlıkta kalma gerçeğinden kendimi sakındırmak için nikbin düşüncelere sığınmaya baktım. Ama olmuyordu, bu. Yokladıkça her türlü nikbin düşünce kapılarını sımsıkı kapalı buldum önümde... Bunun üzerine belleğimde gezinerek ilk rastladığım güzel anılara verdim kendimi. Ama o kadar gençtim ki, anılarım henüz kıvam tutmamıştı ve sanki şarap yerine şıra tadı veriyordular. Ayrıca, vaktiyle bana sımsıcak olan insanlardan bazıları şimdi soğuk davranıyor, hatta "kaybolmuş bir insan"a bakar gibi yaparak beni kuşkuyla süzüyorlardı. Anılarımı ziyaretimde karşılaştığım bu tavır son derece gücüme gitti ve bunun üzerine hücrenin gerçeğine dönmeyi yeğledim... Artık ruhsal sağlığımı koruma yolunda ne yapsam dikiş tutmayacağı belli olmuştu. Krizin eşiğine varırken zihnim korkudan ambaleye kalktı ve akıl diş attı. Bunu izleyen bir zihinsel "avara kasnak" sonucu kafa fanteziye çalışmaya başladı. İlk ağızda bile harika ürünler veriyordu. Bellekteki banda birbiri ardından inci örneği şu sözler kayda geçmekteydi: "Her musibet yanında bir hayırla gelir. Kişiye düşen iş, hayırlı olanı bulmak ve ondan yararlanmaktır." Öneriye fevkalâde sevindim ve kendi kendime, "O halde" diye mütalaada bulundum, "Şimdi ben de karanlık sayesinde engin bir mekânda bulunduğumu farzedip, hücrenin verdiği kahredici darlık hissinden kurtulurum. Evet, evet... İşte bu kadar basittir. Çünkü KARANLIK, MEKÂN'ı yok edici niteliğe sahiptir."

Eğer voltaya kalkmayıp yatağımda kalsaydım, bu fantazya belki gereksinmem sürdüğünce avuntuluyabilirdi. Ancak içinde bulunduğum 1.20 x 1.90 x 1.90 ebadındaki kutu buna müsaade etmedi. Altı aylık hücre deneyimi yetmemişti. İlk bir kaç voltadan sonra büyü bozuldu ve karanlığın örtüsü mekân gerçeğinin üstünden sıyrıldı. Çünkü karyola ile duvar arasında, kollar göğüste çapraz olarak yan yana vurulan üç kısa adımlık voltada, tüm dikkatime karşın, gene de iki yana sürtüşmeler oluyor, mekânla toslaşıyorduk... Tabii, voltayı

bırakmak için uyarı idi bunlar. Ne var ki kendimi karyolaya bırakmayı, dizimi bir demir çıkıntıya bir güzel vurduktan sonraya bırakacaktım.

Acı yükselince fantazyanın mumu tümden söndü. Hayaller anında yok oldu. Ve karanlığa kesili mekân, dört duvarı ile zihnimde yerli, yerine oturdu... İçe dökülen acısı ile kemik sızısı dayanılır gibi değildi. Kendimde sabır gücü bulana dek dizimi dikip üstüne kapanmalarla sarsılıyordum. Bir "oy, oyy" patlatmak niyetiyle açtığım ağzımdan, "Uy anam" sözcükleri çıktı. Dışarıdan "oy, oyy" sesleri karşılık verdi. Bu arada nöbetçinin azarlayan sesi duyuldu.

Dizden aşağı yayılan bir ıslaklık algıladım. Dolanan elim yapış yapış oldu. Acı tavsadığında pantolonu çıkardım. Yaraya uğratmadan el yordamıyla sildim çevresini. Bu arada tekrar tekrar kurularken, kanın azalıp azalmadığını da kontrol ediyordum. Yapışkan ıslaklığın yayılması giderek azalıyor, ama durmuyordu... Aklıma hekim geldi. Kapıyı vurdum. Aynı nöbetçi idi. Hekim lafına kulak bile asmadı. "Git yıka."dedi. Tütünün kan durduruculuğunu hatırlayıp paket cepte çıktım... Sansaryan Han'ın hücreler bölümünde tüm ışıklar yirmidört saat yanardı. Koridor boyunca tavandan sarkan küçük voltajlı çıplak ampuller bir süre gözlerimi kamaştırdı. Bunun sersemletici etkisiyle yalpaya düşen yürüyüşüm, ayaktaki kemik-üstü yara acısıyla ayrıca aksıyordu da... Bir ara kendimi karşıdan izler gibi olduğumda halime gülümsedim. Gülümseme, çoğu kez neş'e ampulünün düğmesine basmak ile birdir. Sakin bir neş'e ile tatlı bir hüzün arasında varıp geldi ruhsalım. Direncim arttı.

Poliste kan bulaşıklığı huylandırıcıdır. Bölüm nöbetçisi lavabo yerine WC'ye yöneltti. Olumlu biriydi: Kenefin kapısını açık bıraktırmadı ve kapıyı üstüme kapamama tınmadı. Burada kenef, biz hücre adamları için kendimizi mümkün mertebe özgür hissettiğimiz bir barınaktı. Hücremizde bile bulunmayan "bağışlanmış zaman" parçacığı burada bizi beklerdi ve tek açılı penceremiz buradaydı. Üstelik bu pencere dışa bakıyordu.

Aklımdan haberleşme günlerimiz geçti. İşte, haberleşmede devreye ilk defa girenlerimiz için atlama tahtası olarak kullanılan kenef süpürgesi, mermer kuburun yanında duruyordu. Eklem yerlerinde haber pusulalarımıza zulalık eden demir parmaklık, pas kabarcıklarıyla filizlenmiş bir halde, yerli yerindeydi... Dışarıda ise, şehir ışıklarının kendilerini bile pek farkettiremedikleri karanlık bir gece vardı. Dışarıda rüzgâr uğulduyor, sanki bir orman evinin penceresini ağaç dalları yokluyormuş gibi, ürpertici sesler geliyordu... Aslında pencereyi yoklayıp döven yağmurdu... Parmaklığın önünde zifiri karanlığa yapışık gibi duran cam saydamlığını yitirmişti. Cam, siyah bir astor perde hissi veriyor, ancak, öteki yüzündeki yağmur fiskelerinin onu vakit vakit harelendirdiği farkediliyordu. Ne ki duygusallaşıp kalmanın ne yeri, ne zamanı idi. Yara sarılma bekliyordu. Çorabımın tekini ıslak elle tozunu sıyırdığım kenefin zeminine serdim. Üstüne cigaramın tütününü sepelediğimde geleneksel halk ilâcı hazırdı. Tütün, kapillerden gelen kanı durdururdu.

Hücreye dönüş yolunda haliyle yine pantolonsuzdum. Yirmili yaşın duygusallığı ile utanç bastırmıştı. Üryanlığımın nedenine dikkat çekmek ve kınanmayı önlemek kaygısıyla, yol boyu vakit vakit elimi sargıya götürüyor, topallamamı abartarak yürüyordum. Başka pantolonum yoktu. Tekrar pantolonlu olma mutluluğuna kavuşmak için onu, ertesi gecenin WC'ye talebin en aza indiği bir vaktinde kenefte yuyup hücrede kurutmam gerekecekti... Pijamam (11) numarada geçirdiğim bir sinir krizinde elden çıkmıştı.

Yeni hücremdeki dördüncü günümde içim dışım tüm karanlığa kesmişti. Çünkü tabut hücrenin birikimi olan fiziksel bitkinlik etkisiyle gömüldüğüm uykular sayesinde kazandığım umursamazlık duygusunu hepten yitirmiştim. Şimdi ışık açlığı ile dolanan gözlerim nereye baksa karanlıkla doluyordu. İç sıkıntım doruktaydı. Ama voltalayamıyordum, bile. Göz görmez de voltalamanın sakıncasını daha yeni de yaşadığımdan, ya saatlerce hareketsiz oturuyor, ya da kendimi arka üstü vererek, hafif ışıyan kapı üstü kovuğuna gözleri-

mi dikip kalıyordum... Bir ara kovukta bir örümcek ağı farkettim. Örümcek, kenarlarından tespit edip çerçevesini kurduğu ağını tamamlamak için çevik hareketlerle çalışıyordu.. Ağın planı gerektirdikçe, en üst kolanın belirli yerlerine karnından salgıladığı ip ile düğümler atıyor, sonra bu ipin devamı ile kendisini boşluğa bırakıyor ve indiği bir alt kolanda aynı işi yineleyip, bu işlemi daha altlara indikçe de sürdürüyordu... Doğrusu örümcek, cambazların piri olmalıydı. Özellikle, yatay iplerin altından kendini salkımlaştırarak varıp gelmesi ve dikey olanların da sarkınıp tekrar tırmanışlarında harika bir ustalık sergiliyordu. Hani insan, bu kusursuz ustalığın bilgi ve deneyimden kaynaklanmadığını bilmese, doğanın planında varolan bir işlevi getirmekle yükümlü olan bu hayvancığa hayran olabilirdi.

Örümcek ağını tamamladıktan sonra mola vermedi ve aynı düzeyde süren ritmik çalışmasıyla kendi evinin yapımına girişti. Zemine dikey örülmüş duran ağın üst köşesine, bir dikiş makinesininkine benzer baş hareketleriyle minik mekânını ördü ve geri geri giderek başı kapı yerinde durdu... Böylece, avı geldiğinde doğadaki beslenme zincirinde yerini almak üzere, depar yapmaya hazır, beklemeye geçmişti.

Onunla komşu olmuştuk. Ne var ki, gözleyebildiğim kadarıyla işleri kesat gidiyordu. Bütün bir gün ağına tek bir sinek bile takılmamıştı. Çünkü bizim karanlık hücrede sinek eyleşmezdi. Orta mekânda bulunanlar da, dışarıdan fonu karanlıkla sıvalı duran alaca karanlık bir kovuğa itibar etmiyor olabilirdiler. Olayın farkına varınca "komşu yanlış yere dükkân açtı" diye düşündüm. Ama onu aptal yerine koymanın doğru olmayacağına karar verdim, hayvancağızda bilinç bulunmadığını hatırlayınca... Doğaya göbeğinden bağlı olan yaratıklarda bile iç-güdüsel iletişim bir an durabilirdi, bir imlâ uzmanının, zaman getirdiğinde kendi adını dahi yanlış yazması olayında olduğu gibi... Doğadan nasibi çözülen komşuma dostluk elimi uzatabilirdim. Kenefte sinek çoktu.

Kanatlarını yolup avucumda biriktirdiğim kara sineklerle döndü-

ğümde kovuktaki komşumun beni beklemekte olduğu duygusunu taşıyordum. Karyolanın ayak ucunda dineldiğimde gözgöze gelip selâmlaşacak kadar ona yakındım. Işıyan kovuğa gözüm alışınca gri renkteki yuvasını ayan beyan farkettim. Dikkatimi sürdürdüğümde, yuvanın ağzında iki açık renk noktacığın, durdukları yerde kıpır kıpır etmekte olduklarını gördüm. Bunlar, komşumun ön ayak patikleri ya da göz kümecikleri olabilirdi.

Sineklerden birini kendisine ikram ettiğimde hiç vakit yitirmedi. Kanatsız sinecik ağın ortasındaki yapışkan ve yoğun dokuya takılıp debelenmeğe başlayınca bir anda fırladı, gözle izlenemez bir hızla avının üstüne indi. Ve de hemen orada lokmaladıktan sonra yuvasına döndü... Sunduğum ikinci, üçüncü sinek de aynı akibete uğradı. Ama artık doymuş olmalıydı ki, ondan sonrakileri oracıkta gövdeye indirmedi. Bu defa onları gene hayranlık uyandıran usta hareketlerle sarıp sarmalayarak paketledi ve kilerine taşıdı... Kileri, bir göz barınaktan ibaret olan yuvasının bitişiğindeydi. Gerektiği kadarıyla yetinici, sade bir yaşam sürdüren komşum, kendisine yakışan bir üslûp içinde, çok da tertipli idi... Kovuğa tam abanıp bakınca, kilerindeki kumanya ambalajlarının dizilişindeki geometrik intizamı görebiliyordum.

Bundan sonraki günler, kovuğa ve orada mekân tutmuş olan cambaz komşuma ilgim artarak sürdü. Tadımlık da olsa, kovuktan ışık alıyor, oradaki bir canlıdan yaşamın sıcaklığını algılıyordum. Artık yapabildiğimce, ayaklarımın ucunda yükseliyor, yorgunluktan çökene dek öyle kalıyordum. Yüzümü rampaladığım bu otuz santimetre kutrundaki mekân benim için bir örümcek akvaryumuna dönüşmüş gibiydi... Ne var ki evinden pek seyrek çıkmaya başlamıştı. Bu onu giderek hantallaştırıyordu. Ama çok geçmeden tedbirini aldı ve çıktıkça hemen evinin önünde kısa bir jimnastik yapmayı alışkanlık haline getirdi. Jimnastiğine, kedinin esnerken yaptığı gibi, gövdesini alabildiğince yukarıya uzatıp gererek başlıyordu. Görünüşe göre, o erişilmez hünerlere sahip olan bacaklarına aitti. Bu bacak-

lar tevatür uzundu. İkiye katlı durduklarında bile dizkapakları gövdeden yüksekte yer alırdı. Doğuştan cambaz örümcek, değerli bacaklarına savrukluğa yer vermeyen bir dikkatle idman aldırtıyordu. Onlara bulundukları yerde dönüşümlü olarak kesik ve ulamalı hareketler yaptırır, kasıktan açıp kapamanın türlü figürlerini sergilerdi. Ve ardından mutlaka, çok hızlı tempoda, sanki depar vitesine geçik olsa, anında avının üstüne fırlayacakmış gibi ayaklarını hareket ettirirdi. Bundan sonra ise patikli ön bacaklarıyla bedeninin büyük bölümünü sıvazlardı. Böylece hantallığını çözdükten sonra, giderek artan bir çeviklikle ağını kontrol eder, sonunda kilerine varıp doyunur, yuvasına dönerdi... Ne var ki bir karanlık hücre sakini için büyük bir ergi olan bu avuntu kaynağı gözlem, benim için giderek yetersizleşmekteydi. Bir yerde zaman tekrar duruyor ve gölleşiyordu. Gölleşen zamanda köpürerek üste çıkan anılar ile ileriye dönük hasta hayallerin çatışması yüreğe tarifsiz sıkıntı vermekteydi... Bu durum üzerine, zaten şüpheli olmaya başlayan yardımseverliğim açık bir egoizme dönüştü. Son derece tatsızlaşan sinek sunma işlemini sıkça yineledim. Doğrusu, densizliğin bu kadarı da yapılır şey değildi. Netekim o, bundan böyle sineklerin yanına, tanrı bilir, lânet okuyarak geliyor ve onları ne paketliyor, ne de kilerine taşıyordu. Ağından öfkeyle sökerek fırlatıp atıyordu... Sonunda densizliğim daha da sürünce, ağın ortasında ceset öbeğine karşı umarsızlaştı ve uzun süre yuvasından çıkmamayı yeğledi. Oysa ben göz görmez zindanın yalnızlığı içinde onu istiyor, yaralı bacağıma karşın kovuktan ayrılamıyordum. O ise yuvasının ağzında öyle duruyor, başındaki bazı organlarını kımıl kımıl hareket ettirerek sanki beni dikizliyordu. Durumuma karşı vurdumduymazlığı hoş değildi. Bir yerden sonra duygularım değişmeye başladı ve umudum yittikçe özlemim tavsadı. Kendimi nankör bir burun kıvırışla itilmiş hissetmeye başlamıştım. Berbat bir duyguydu bu. Sevgiyi yitirdim, nefretle doldum. Bunun üzerine, bir tür dişi örümceklerin marifetleri üzerine anlatılan öyküyü anımsadım. Bu örümcek hanımlar hamile kaldıktan sonra erkeklerini tabaklarına koyup afiyetle yiyorlardı... Yapılır şey değildi.

İçim bulandı. Ve yarı deli bir halde komşum örümceğe, "Çık dışarı, kaltak." diye bağırdım. Bu arada içimden cılız bir ses komşum örümceği kayırıyor, "Dur hele" diyordu, "Cinsi ne bilmiyorsun. Bakalım erkeğini yiyenlerden midir?" Ne ki bastıran öfke gemi azıya almıştı. "Senin cinsini, cibiliyetini..." diye tekrar giydirdim. "Hangi bokun soyu olursan ol, aynı kökten değil misiniz?"

Bağırtıma nöbetçi hışımla kapıyı açtı. "Kes ulan, dellenme" diye çıkıştı. Dineldiğim yerden acelesiz indim. Eşikte durmuştu. Kapının açılmasıyla biraz ışıyan mekânda sorgulu bakışlarla süzdü. Sonra giderek mırıltıya dönüşen tedirgin bir sesle, burası tımarhane değil, kendine mukayyet ol, gibisinden birşeyler söyledi ve kapıyı örttü... Vaktin gece mi, gündüz mü olduğu bana malûm olmadığı şu sırada hücre adamları ya uykudaydılar, ya da karamsarlık içinde suskun kalmıştılar.

Yorgunluktan yaranın zonklaması tutmuştu. Kendimi arka üstü yatağa verdim. Tek ışıyan yer, kovuktaydı bakışım, gene... Ve gene orada, hafifçe aydınlık bir fonun üzerinde ağ, belli belirsiz görünüyordu. Nöbetçiyle gelen aydınlıktan sonra tekrar karanlığa alıştığımda, ağın üstünde bir şeyin hareket etmekte olduğunu farkettim. Doğrulup oturdum. Mesafe kısalmıştı. Şimdi, ağın birkaç yerinden bozulmuş ve ipliklerinin sarmakta olduğu seçiliyordu... Bu "mazarat"ı ben yapmış olmalıydım, kriz sırasında. Doğrusu pek ayıp etmiştim, sevgili komşuma. Hele sövgülerimi hatırlayınca yüzümü ateş bastı. Pişmanlık ve hicap duyguları içinde bir süre buruşup kaldım... O ise beni yok saydığı besbelli bir tavır içinde, şaşmaz ve de yanıltmaz içinde, şaşmaz ve de yanıltmaz iç-güdülerinden yararlanarak, usta işi çalışmalarını sergiliyor, ekmek teknesi ağını ve onun üstünde kurulu evini onarıyordu. Onu hayranlıkla izliyordum. Ve eğer aynı dilde konuşabilseydik ona büyük bir içtenlikle şu tümceleri fısıldayabileceğimi düşünüyordum?

"Bağışla beni. Görüyorsun, ayrı alemlerin yaratıklarıyız. Ne mutlu sana ki, iç-güdülerin sağlam ve güvenilir. Her türlü duygu marazanın üstünde olmakla mutlusun... Bizim akıl ise kaypak ve

terkedici. Beşerî duygularımız mı? Ama onların çoğu artık kökünden kopuk. Neyleyelim, insanoğlunun doğası böyle... Beni bağışlıyorsun, değil mi? Ruh sağlığım düzeldikçe seni hiç üzmeyeceğim. Kilerinde noksanlaştıkça sinekler benden."

O gece rüyamda fener alayları gördüm. Denizlerde yüzüm, pruvalarından bana ışıklarını tutan, renkli ışıklarla donatılmış gemilere doğru... Meydanlarda dolaştım, havai fişeklerle şehr-i ayin yaratılmış meydanlarda... Gökten üzerime benek benek nurdan ışık selleri iniyordu ve ben aydınlığa doyamıyordum.

Rüyalarım sürüyordu. Şimdi bir sirkteydim. Büyük sirk çadırı cambazhane seyircisiyle tıklım tıklımdı. Cambazların tümü örümcek taifesindendi. Sergiledikleri numaralar arasına, seramoni ile geçen küçük zaman parçaları koyarak, yerde ve mekânın yükseklerinde kurulu iplerde ve de trapezlerde hayranlık uyandıran akrobasi yapıyorlardı. Gösterileri sona erdiğinde cambazların tümü bir kenara çekilip, az sonra trapezde gösteri yapacak olan baş cambazı seyire hazırlandılar. Sirk Bandosu susmuştu ve ortalıkta tıs yoktu... Birden bando yeni bir havayı yüksek tonda çalmaya başladı. Mızıka seslerinin egemen olduğu bu müzikte, heyecanla ürperten ve sirkin büyüsünü çoğaltıp yücelten bir yükseliş vardı... Bandonun vuruşu ile tüm başların çevrildiği sirkteki Artist Giriş Kapısı, rüya bu ya, bizim hücre kovuğuna dönüşüverdi ve oradan, kovuktaki yerinden bir anda atlayıp çıkan cambaz komşum sirk çadırına dahil oldu... Sırtında pelerini olduğu halde, saygı uyandıran bir vakarla arka ayaklarının üzerinde yürüyor, alkış tutan seyirciyi selâmlıyordu.

Sirkin ortalık yerinde durdu. Öfüldeyen ince ipekten pelerinini zarif bir omuz hareketiyle asistanının almasını kolaylaştırdı. Sonra, orta ringe ulaşmadan önce, onun tam altında, zemine yakın kurulu duran Can Korkuluğu Ağı'na yaklaştı ve onu ağzı ile kesip yere düşürdü. Demek ki, seyirciye saygısı, kendisine güveni sonsuzdu. Bunun üzerine seyircilerden büyük alkış geldi... Sirk tarihinde, trapezde ÜÇLÜ PERENDE'yi ilk gerçekleştiren ve büyülü sirk dünyasın-

da Uçan Gobralar diye adları geçen kardeş cambazlar, soluk kesen gösterilerini, hep böyle, altlarından ağları kaldırtarak yinelemiştiler. Elbette büyük RİNG CAMBAZLARI'nın şanına böylesi yakışırdı.

Komşum örümcek, dev çadırın yükseğinden sarkıtılan bir ipten, ring sahanlığına hızla tırmanırken olağanüstü heyecanlanmıştım. Rüya filmim kopuverdi. Karanlığın ve yalnızlığımın içine uyandım. Görüntü sıfırdı. Karanlığın içinde belli belirsiz küçük sarı benekler vardı, sadece... Bunlar da, zaten zorlanarak akan zamanı karanlığa zımbalayan mıh hissini veriyor, yürekte kasvet oluşturuyordu. Burada, özellikle karanlığı giydiğimden beri, fosforlu saatimde zamanın akışını izleyerek stres atmaya bakardım. Oysa sudan hoşlanmayan saat, dün ben lavaboda suya hasret giderirken bozulmuştu. Belki vefalılığı tutar diye sallayıp kulağıma götürdüm. Tik tak'ları, zamanı sayan tik tak'ları yoktu. Umutsuzca dışarıya kulak verdim. Gecenin geç bir vakti olmalıydı, tıs yoktu... Görmeden sonra şimdi de işitmeden yoksundum. Ağzımda paslanma ve burnumda hiç güneş görmemiş bir mekânın keskin küf kokusu vardı. Gerçi görmezlik başlayalı beri dokunma duygusu olağanüstü faal olmuştu ama, doğanın daha çok primitif canlılara tahsis ettiği bu duygu tek başına, bütünün algılama dengesini ayakta tutamazdı. Gerçeklik hissini yitirmeye, zihnimde somuttan soyuta kaymaya başladım. İçimde bir daralma duygusu giderek yayılıyor, nefessiz bırakıyordu. Yeni bir krizin endişesiyle doldum. Hücre kapısına bir tekme koymanın dayanılmaz isteğini yaşamaya başlamıştım. Kafamda şekillenen imaj kapıya tekme vuruşuyla başlıyor, öteki hücrelerdeki arkadaşlarla buluşmakta son buluyordu... Krizden korkuma usumun sesi yetişti, "Olacak iş değil" diyordu, usum, "Sen zamanı akıtmaya bak." Psikoloji hocamız Peters'in Objektif Zaman üstüne olan öğretisini hatırladım: "Saat, aletlerini mekânda hareket ettirerek zamanı ölçer. Çünkü zaman mekânda hareketten ibarettir" demişti... Fosforlu saat olmayınca, tek çare voltalama kalıyordu. Hemen kalktım ve karanlıkta olabildiğince bacaklarımı karyola demirinden sakındırarak, tıpkı saat

rakkasındaki ritmik hareketlerle üç adımlık voltaya koyuldum. Ama maksat hasıl olmuyor, zaman gene yerinde sayıyordu. Birden durdum ve umutsuzca kendimi yatağa bıraktım... Az sonra Peters'in öğretisinde yanlış yaptığımın farkına vardım: Objektif Zaman'dan sözetmişti. Oysa bana gerekli olan Subjektif Zaman'ı akıtmak değil miydi? Bu ise, kişiye yaşadığını hissettiren bir duygu niteliğinde olup, Objektif Zaman'ın dişlilerine takılmadıkça akışını sürdürdü. Bu duygu bir yerde "yaşama sevinci", yani "mutluluk"tu... Mutluluk, kuşkusuz doğası gereği, determinizmin tutsaklığında yol alan Objektif Zaman'dan nefret eder, olumsuz etki alırdı... Onun için kişiye zamanı unutturmaya bakardı. Bu nedenle olacak, bir belli zaman parçası sonunda, vaktin tik tak'larına kulak vermiş mutsuz kişi, "Aman geçmek bilmedi" derken, ona kulak vermemiş olan mutlu kişi, "İyi idi ya, çabuk geçiverdi" diyordu. Bunları düşünürken fosforlu saatime gözüm ilişti. Ters bir ilacın kutusuymuş gibi soğuk baktım ve suda boğulup ölmüş olmasını artık umursamadım.

Kriz eşikteydi. Ne edip kurtulabilirdim? Çıkar yolun bulunduğum ortamdan zihnen çıkmak olabileceğini düşündüm. Hayal kurmalı ya da anılarda dolaşmalıydı. Ama altı ayını sürmekte olan bir tek hücre mahpusluk psikolojisi ile iyi şeyler hayal etme olanaksızdı ve zorlansa kafa maraza batardı... Anılarıma sokuldum, usul ve umutsuz. Bunun da ilk ağızda nafile bir uğraş olduğu belli oldu. Anılar, sanki büsbütün yok olmaktan korkuyorlarmış gibi, silik ve ürkek beliriyorlar ve vaktiyle eğlendirici olanları bile buruk bir hava içinde gelip geçiyorlardı. Anılarımdaki insanlar garip biçimde yabancılaşmış gibiydiler. Ne var ki hepsi bu kadar değildi ve elbet, her insanda olduğu gibi benim de ruhsalımın emanetinde barındırdığım, "güzel insan"lar içeren has anılarım vardı. Bu anılarımda dnlar yiğitlik ve dürüstlükleriyle güzelleşmiştiler. Burada bozuk kafamdan örselenmesinler diye onlara uzanmaktan sakındım.

.Tutunacak dal ararken, az önce gördüğüm rüyayı hatırlayıverdim, sevinerek: Herşeyin ışık içinde yüzdüğü deniz, sehr-i ayinlerin

kaynaştığı gökyüzü, nasıl da mutlu etmişti? Hele, sirk... Sirkleri öteden beri tutkuyla severdim. Çünkü onlarda yüceltilmiş dostluklar, su sızmaz dayanışmalar yaşanırdı... O dünyalarda yaşanan dostluklar, "dar kapılardan geçme" ile oluşan büyük dostluklar türündendi. Sirk, iyi ve kötü günlerin tam bir paylaşma içinde yaşandığı örnek bir aileden farksızdı... Ve orada ölümlü numaralara çıkanlar, çoğunlukla ana-baba-evlât-kardeş ilişkilerinin kayırıcı ve kollayıcılığında çalışırlardı. Geçimliklerin ölümün elinden alındığı bu iş yerlerinde patronlar bile kendi sosyal sınıf niteliklerini aşarak, aile reisi davranışı içinde, içtenlikle babacan ve sevecen oluyorlardı...

Bunları kaptırmış düşünürken, 1942 yılı başlarında bir Fransız dergisinde, "Yaşlı bir cambazın son numarası" adı ile çıkan bir haber yorumu hatırladım. Yazar, "Sirk, cambazların ibadet yeridir" diye başladıktan sonra, cambazların, özellikle Orta Trapez Cambazlarının o ürperten gösterilerinde ölümün ayağına varıp-gelme süreci yaşadıklarını ve onlar için olan "sirk yaşamının vazgeçilmez büyüsü"nü anlatır.

Yaşlı cambaz aslında Orta Trapez'de büyük ün sahibidir. Yaşı altmışın üstünde olmakla nispeten alçak gönüllü bir numarada yer alır. Cambaz deyimiyle, "salkım" oluşturmaktadır, eşi ve kızı ile birlikte...

Kızı, yetenekli ve gözlerin kaldığı, cici bir cambaz genç kızdır. Ve sadece iki gün sonra, aynı sirkte çalışan nişanlısı cambaz delikanlı ile, sirklerinde, geleneksel "çadır altı töreni"nde bir aşk evliliği yapacaktır.

O akşam aile düğünden önceki son gösterilerine çıkıyordu. Birbirine mafsal mafsal oluşan üç planlı bir gösteriydi, bu... Önce ana, orta trapezden sarkıtılan ipin ucundaki kauçuğu ağzına alıp dibinden ısırır, boşluğu sarkınır ve bu durumda sevimli vücut hareketleri yapar, sonra da ağzındaki firfirlı kauçukla ekseni etrafında tevatür döner... Bu arada ise baba kız, birbirine çaprazlama gidip gelen iki trapezde ilginç gösteriler sergileyerek kolan vurmaktadırlar.

İkinci plana geçileceği sırada ana, ağırlığı çeneden boyuna aktaran bir alet kullanır... Bunun üzerine önce baba boşlukta iki takla at-

tıktan sonra ananın ayaklarından tutar ve ayaklarını onunkilere kelepçeleyip baş aşağı sarkınır. Babayı kızı izler ve tek takla atıp, tam konsantre babasının, kendisini tutmaya hazır elleriyle, boşlukta bir an çırpınan elceğizleri birbirini bulur. Salkım oluşmuştur.

Üçüncü plan gösterinin en kritik bölümüdür. Çünkü şimdi ana, ağırlığı boyuna veren aleti devreden çıkarmış, üç bedenin ağırlığı tam dört uzun saniye, için ananın ağzında tuttuğu kauçuk lokmaya bırakılmıştır. Bu sürede salkım kesin hareketsiz olmalıdır. Sürenin bitiminde önce kız, sırayla zemine inilir.

Gösteri hatasız gelişti ve nişanlı kızın, tıpkı soylu bir taklacı güvercin gibi havada attığı zarif perendeden sonra babasıyla ellerinin birbirini bulmasıyla salkım oluştu. Kritik dört saniyeye girilmişti. Şimdi seyirci ayaktaydı ve olağanüstü alkışlıyordu. Bando ise daha yüksek perdeden çalıyor, tüm sirk repertuarlarında olduğu gibi, nağmeler ne'şe ile hüzün arasında varıp geliyordu...

Bu sırada olan oldu ve "salkım" sapından koptu. Nasıl'ı bilindi, niçin'i insanlara malûm olmadı. Kauçuk ananın ağzından çıkmıştı ve aile, yaklaşık yirmi metreden zemine çakılmak üzere düşüyordu... Sirkte korkunç bir sessizlik oldu. Sessizliği iki kadının çığlıkları yırtıyordu. Salkımda bir altüst olma gözlendi... Zemine çakıldıklarında ana, baba artık yaşamda değildiler. Kız, babasını ceseti üzerinden, sadece bir ayağı kırılmış olarak sedyeye alındı.

İhtiyar cambaz, kısa düşüş sürecinde, yapılması akılalmaz olanı mümkün kılmış ve yerçekimini, makinacıların, "avara kasnak" dediği biçimde bir an devreden çıkarabilecek, sevgili kızını düşüşte kendi üstüne çekmeyi başarmıştı... O berbat birkaç saniyede, kızının bedeninden başaşağı tırmanarak gerçekleştirdiği erişilmez cambazlık olayı, kuşkusuz ki, ihtiyar cambaz babanın nişanlı kızına armağan olarak sunduğu bir büyük veda numarası olmuştu.

Anısında dolaştığım ihtiyar cambaz, bir yazın yapıtında "olabilirlik" öğeleri içeren hayal ürünleriyle "reellik" duygusu kazandırılmaya çalışılan bir öykü kahramanı değildi. Yaşamıştı... Yaşamayan-

lara hayran olunmaz. Ona hayrandım ve anılarımda dostluğuna girmiştim.. Yaşamdaki işlevleri hangi türden olursa olsun, kendilerini alçaltıcılıklardan uzak tutmuş olarak adam gibi adamlıklarını sürdürürken ölümlerinin eşiğine geldiklerinde, kendi şanına yakışır bir "numara" çekmiş başka dostlarım da vardı, içimin kuytusunda... Sokrat'ı anımsadım. Eski Yunan'da idam hükümlerinin sureta kaçırılma yoluyla infazdan kurtarılmalarına göz yumulduğu bir dönemde hüküm giymişti. Kaçmayı şanına uygun bulmadı ve kendisini başka bir siteye götürmeye gelen dostlarının önünde baldıran zehrini içti... Yaşadığı sitenin yasalarına saygısını kanıtlamak için O'nun bu tavrı koyduğu söylentisi yaygındır. Oysa, karşı olduğu Sofizme ve Politeizm inançlara batmış bir toplumun yasalarına nasıl saygılı olabilirdi? Kuşkusuz O, inanç ve eylemleriyle oluşturduğu kaderinin önünden kaçmayı kendine yedirememişti.

Bazı insanlar, bir olgu olarak böylesi kader karşılarına çıkıp dineldiğinde kaçmayı reddettiler ve gönüllerde daha da büyüdüler, çoğaldılar. Sokrat'ın hiç yazılı yapıtı olmadığı halde, eski Yunan felsefesinin direklerinden biri olmuştur.

Adına türkü yakılan halk milis kahramanı ünlü Karayılan da kaçmayanlardandı... Bir gün Antep dolaylarında bir Fransız tümeni ile karşılaşmıştı. Tümen, şose boyunca savaş nizamı almış yaklaşmaktaydı. Bazı silah arkadaşları büyük sayı üstünlüğünü öne sürerek çekilmeyi teklif ettiler, Karayılan'a. Sözlerini kesti ve onlara yakındaki bir koruluğu gösterdi, "Düşmandan kaçmayı kendisine yedirebilenler oraya çekilsin" dedi, alaylı, "Gölgeliğin rahatında cigara tüttürüp Karayılan'ı seyretsin." Böyle dedi ve Hoçkis Makinelisini şosenin tam ortalı yerine kurup, silahının gerisinde tozlu yola uzandı. Ölümünden sonra halk yaktığı türküde Onu, Fransız kurşunu batmaz adama" diye nazlattı ve hiç unutmadı.

İnsanlar tanımış Evliya Çelebi de bu tür insanların büyüsündedir. Tutsak bir ünlü haydudun, kendisinden fidye olarak rüşvet isteyen bir veziri nasıl rezil ettiğini ve kurtlanmış yaraları yüzünden yükle-

tildiği katır üzerinde yine de dik durabilerek idam yerine götürülürken gösterdiği direnci duygulanarak anlatır. Onun ağzından maskara vezire haydudun açık-seçik sözleri cesaret ve bilgelik doludur: "Gün akşamlıdır. Dün doğduk, bugün ölürüz. Var gönder bizi "Siyaset Meydanı'na."

Hücrende bu adamların anılarını yaşamak, vakit vakit kabaran yakınma duygularını bastırmama yardım ediyor, bilinçli düşünceye geçmemi kolaylıyordu. Onlarla kendimi kıyasladığımda direnç yetersizliğimi yargıladım ve özellikle yakınmalarımdan utanç duydu. Sanıyorum, onların yaşamlarıyla verdikleri mesaj yerine, iddialı bir vaaz dinletilseydi, ya da harika bir psikolog konuşturulsaydı, böylesi olumlu bir sonuç alınamazdı. Çünkü bu telkinciler, talkın verip salkım yutucu takımından olmakla söz üreticisi ve iki yüzlü idiler... Oysa ötekilerin kendi kendileri olma gibi değişmez bir tek yüzleri vardı. Ve İŞ'in SÖZ'den yüksek konuştuğu bir dünyanın adamları olarak mesajlarında, "Kendini dağıtma, kendine dön" diyorlardı, "Böyle yap ki, kaynağında kendi gücünü bulasın, öz inançlarınla iç barışını kurasın..." Vurgulayarak yineliyorlar ve sürdürüyorlardı: "Sakın kendinden kaçma. İnançların ve insancıl duyguların yaşamsal öğelerindir, çünkü."

Dostlarımın mesajlarını içimde bir yere dikkatle not ettim. Şikâyetlerim yitti ve yerini rahatlatıcı bir bilgelik esintisi aldı. Şimdi ruhsalım kendi üstüne yerleşmiş olarak tam bir iç barışıklık ortamında çil bir aydınlığa kavuşmuştu. Neşeli bir nanik çıkarıyor gibisine hücrenin karanlığına gülümsedim. Sonra kendime yarı alaylı, "Mızmızlığı kesin bırak" dedim, "Konumun o kadar fena değil." İyimserliğim yoğunlaştığı bir sırada ise ukalâlığım tuttu, "Sen, ey karanlık, aydınlığın değerini bilmekte yardımcım ol..." diye buyurdum.

Keyfim yerine oturmuştu. Artık yeni ruhsalımın ışığında, koşulların elverdiğince intizamlı bir güncel yaşam tutturmalıydım. Neş'e fiziksel gücü de beraberinde getirmişti. Yattığım yerden doğruldum. Temizliği seviyordum. Önce eşyamı çeki düzene sokmalı, diye düşün-

düm. Niye olmasındı? Tanıdığım gözsüzlerin hepsi yaşadıkları mekânları intizamlı tutarlardı. Hemen kıyı-bucağı el yordamından geçirdim. Yemek sepeti ile su şişesinin yerini biliyordum. Hücre değişiminde görevlinin bir köşeye bıraktığı, içine çamaşırlar sarılı ceketimi de bulmak zor olmadı. Çıkının zeminden kaptığı toz elimde gıcırdamıştı. Pat pat'layıp yatağın ayakucuna yerleştirdim. Genzime dolan toz, kırsaldaki toprak yollarda gece yürüyüşlerini anımsatıyordu.

Nedense ziyaretçimdem yemek gelmez olmuştu. Sepette biriken tayınları yokladım. Bunlar, usulüne uygun olmadığı için fırınlardan belediyece toplanıp o günlerin koşullarına göre tutuklu ve hükümlere tahsis edilmiş olanlardı. Zaten savaşlı günlerin karne ekmeği kısa sürede kerpiçleşiyordu. Olsundu. Tayınlardan birini kırdım. Ortasına su şişesinin ağzını batırarak bekledim ve çiğnenir kıvama geldiğinde karnımı doyurdum... Üstüne bir cigara tellendirdim. Şimdi zaman daha düzgün akmaya başlamıştı. Kibritin ışığında gözlerim kamaşırken, Allah razı olsun cigarayı icat edenden, diye düşündüm. Pulluğun ucu toprakta takıldığında, çiftçinin yaptığı silkeleme hareketi gibiydi, cigara yakmak... Bu da bir ruhsal tıkanıklığı gidermiyor muydu? Ne var ki, doğruluğu şüpheli bu düşüncenin ve tokluğun verdiği tütün isteği etkisiyle zincirleme tüttürdüğüm bilmem kaçıncı cigara elimdeyken sert bir öksürük nöbeti neredeyse tıkıyordu. Delik körük gibi boşa soluyordum... Bir kaç metre karelik mekân duman dumana gidiyor olmalıydı. Karanlıkta bırakıldığımdan beri öyle ipin ucunu kaçırdıkça yaptığım gibi ışıyan kovuğa baktım. Orada alaca ışıkta hareler halindeki yoğun dumanın, bulunduğum kutuya terketmekte hiç de acele etmediği izlenebiliyordu. Tedbirsizlik etmiştim. Ama bu arada ekonomik davranmadığımı da keşfedince kendime ayrıca kızdım. Burada öylesine tasarruf sağlayıcı bir turbo olayı vardı ki, duman tekrar tekrar solunulduğu için bir tek cigara bile benim diyen tiryakiyi uzunca süre matiz ederdi. Hemen kapıyı vurdum. Numaramı zorlanarak ünledim. Kapı açıldığında dışarıya baş veren duman görüntüye çıkmıştı. Nöbetçi eliyle yüzünü

yelpazelendi ve terslendi, "O ne, ortalığı tütsüye mi vermek istedin?" Öksürük sürüyor, lâflayacak hal komuyordu. Lavabo-WC bölümünü işaret ettim. Ve bu arada salt bizim taife için matrak çeşnide bir lâf olsun diye, "Benim sandukaya bir mum rica edebilir miyim? dedim. Nöbetçi, durup dururken bir yaramazlıkla karşılaşmış gibi ekşidi ve, "İcat çıkarma" diye sertçe yanıtladı. Nöbetçinin önünde itelenerek yürüyordum. Sokağımızın bitimindeki koridoru sola dönerken, bizim ufak tefek Safa'nın davudî sesini algıladım. O günün moda deyimi ile tam tertip "s.kerine" bir oyy, oyy, oyy, ooyyy patlatmaktaydı, yaylandıra, yaylandıra...

Götürüldüğüm WC'de eyleşmedim. Vaktiyle abanıp bakındığım pencereye sızılı göz kamaşması yüzünden yaklaşamamıştım. Oysa dışarıda güneşli gün ne kadar güzeldi? Muhtemel, "Kenefe yatak mı serdin?" ihtarını beklemeden çıktım ve el-yüz yıkayıp döndüm.

Kapı üzerime kapandığında oturup kalmayı sakıncalı buldum ve zamanı nodullar diye voltaya durdum. İyi de gidiyordu, kolumun omuza yakın yerinde hafif bir acı duyana dek... Yokladığımda elim yapış yapış oldu. Önce umursamadım. Paslı bir çivinin marifeti olabilir diye düşününce panikledim. Elim duvarda çiviyi buldu. Pütür pütürlüğü paslı oluşunu açıklıyordu. Hiç güneş almamış bir mekânda bu serseri çivi komple bir tetanos kültür merkezi olabilirdi... Bir süre karyolanın kenarına kendimi bırakıp, aşılanma olanağı arandım kafamda. Hiç umut ışımıyordu. Sonunda, karanlıkta korkudan şarkı tutturanlar örneği, bir "adam sende..." çektim, sesli. Ve içtenliği kuşkulu şu özdeğişi geçirdim içimden: "Acı patlıcanı kırağı vurmaz." Umutsuzluğun bastırmasıyla birlikte artık sırtüstü yataktaydım. Efkârdan tütüyordum. Elim yastık altındaki cigara paketine gitti. Öksürük nöbetini anımsadım. Tetanos tehlikesi kıyımdayken tütüne direnme anlamsız ve gülünç olurdu... Uzanıp zeminden aldığım küçük teneke kutu kapağını karnımın üstüne koydum. Az sonra, bu kap ile dudaklarımın arasında cigara varıp gelmeğe başlamıştı... Gözüm kovuktaydı. Kovuk sürgit ışıyor, orada gerili duran örümcek ağı gö-

rüntüye çıkıyordu. Ama cambaz komşum gebe görünürlerde yoktu. Acaba az önce çıkış yaparken yoğun dumana bacalık eden bu yerde ölüp kalmış mıydı? Kaçıp kurtulmuş olduğu varsayımına ağırlık vererek sorumluluk duygumu azaltmaya çalıştım, daha da efkâra batmamak için.

Bu sırada dışarıda sessizlik bozuldu. Arada bir, kadın temizlikçinin sesi geliyor, işinin tıkırtıları duyuluyordu. Bu temizlik günleri sokağımıza biraz sevinç getirirdi. Temizlik temizlikti. Ayrıca, bu küçük temizlik süreçleri hücre adamlarına zaman akıtmalarını sağlıyor, bazen de onlara mini mutluluklar veriyordu... Temizlikçi kadın iki eli dolu olarak, saplı bir paspas takımı, arap sabunu, bir su kovası ile gelir, ve bu plâna göre, nöbetçi tarafından tek tek açılıp kapatılan hücreleri temizlerdi. Sokağın girişinde, sağdan (7) numaradan başlayarak, dikdörtgen orta mekânın çevresinde sıralı duran, 7'den 18'e kadar olan on iki "kutu"ya girip çıkar ve sonra, orta mekânın temizliğine girişirdi. Aslında bir hücrenin temizliği, zeminde ıslak paspasın gezdirilmesinden ibaretti... Bu sırada hücre adamı, kendisi isterse kenef bölümüne sevki yapılır, ya da yatağının üstünde tünemeye bırakılırdı... Temizlikçi kadın için de tedbirde kusur edilmemeye bakılıyordu. Başörtülüydü ve ayak bileğinden koltukaltına dek onu tulumlayan şalvar giymiş bulunurdu... Gene de kadıncağızın insan yanı ile ilgilenmek ve onunla konuşmak kesin yasaktı. Böyleyken hücre adamları, sıra kendininkine geldiğinde yatakta tünemeyi yeğliyorlardı. Bir seks elektriklenmesi için mi? Sanırım, hayır... Aslında buna gereksinmeleri de yoktu. Çünkü bu genç adamlara, güçlü ve çevik imgelemleri her türden güzel kadınları anında hücrelerine kadar getiriverirdi... Kuşkusuz bu insanlar, hanidir burada yitirdikleri, "insan kadın"a ve düpedüz "insan"a hasrettiler... Gıllügiş gölgesi düşmemiş bir yüze, anlayışla dinlenmeye, kaçamak da olsa bir şefkât bakışına, hele buna sırsıklam hasret-.....

Mustafa Göksu

İleri Gençlik Birliği

Gençlik içinde çalışmalar 1943 sonlarında İleri Gençlik Birliği'nin kurulmasıyla sonuçlandı. Ülkede üniversite gençliğinin sözde demokratik örgütü olarak ortada bir tek Millî Türk Talebe Birliği vardı. CHP denetimindeydi. onun gençlik kolu sayılıyordu. Bu örgüt faşizan bazı kariyerist unsurların arpalığı durumundaydı. Öğrenci sorunlarına ilgisizdi. Eylemi, CHP kodamanlarının buyruğu ve polisin desteğiyle ara sıra şoven duygulan kışkırtan gerici nitelikte gösteriler düzenlemekten öte varmıyordu. Evet üniversite öğrencileri de. işçiler, tüm emekçiler gibi kendi örgütlerini kurma hakkından fiilen yoksundular.

Ancak İGB'ye katılan ilerici gençlerin birinci tasası öğrenci sorunları değildi. Onlar İGB'yi bir Genç Komünistler Örgütü, bir Komsomol olarak tasarladılar. Daha azına razı değillerdi, örgütün kuruluş bildirisinde kısaca uluslararası durumdan, bütün ilerici insanlığın nazizmin ve faşizmin dünya yüzünden silinmesi için, mutlu bir gelecek için savaş halinde olduğundan, Türkiye halkının yerinin bu yolda savaşanların safında olduğundan söz ediliyor; gittikçe sağa kaymakta olan CHP'nin zaman zaman fiilen nazi Almanya'yı destekler durumlara düştüğü, iç politikada da bu partinin Kurtuluş Savaşımızın ve onun ardından gelen reformların sağladığı bazı kazanımları kasıtlı olarak baltaladığı, faşizan akımların iktidarca desteklendiği belirtiliyor. Devrimcinin, yurtseverlik görevinin bu gidişe örgütlü mücadeleyle dur demek olduğu. İGB'nin işlevinin bu olacağı vurgulanıyordu. Bildirinin bir yerinde öğrenci istemlerinden de kısaca söz ediliyordu. Ama kuruluş bildirisinin genel niteliği kuşkusuz, politikti. Bir öğrenci örgütü kuruluş bildirisine hiç benzemiyordu.

Askeri mahkeme önünde yargılanırken, savunmalarda örgütün meslekî yanı ön plana çıkarıldı. İGB'nin Kemalist devrimin başlattığı süreci çağımızın gerçekleri ışığında tamamlayıp ilerletmeyi hedef edinen devrimci, antifaşist bir öğrenci derneği olduğu ileri sürüldü. Bugün bu tutumu eleştirenler, "İGB'liler askeri mahkeme önünde gizli celsede, kapalı kapılar ardında da olsa komünizmi savunmalıydılar" diyenler var. Bu, dolayısıyla İGB'yi Komünist Partisi'nin bir örgütü gibi sunan Millî İstihbarat'ın kaleme aldığı iddianameyi olduğu gibi kabul etmek olurdu. IGB, Komünist Partisi'nin örgütü değildi ve olmamalıydı.

Mihri Belli İnsanlar Tanıdım I, Doğan Kitap, 2. Baskı, 1999, sayfa 238-239

"19 mayıs 1944 gününün erken saatlerinde iki adam Süleymaniye Camii'nin kuzeye bakan iki minaresi arasına bir yazılı bez asma çalışmaları içindedirler. Bu bez, mahyacıların Ramazan'da astıklarından değildir. 32 metrekarelik Amerikan bezi üzerinde 2 metre boyunda harflerle "Saraçoğlu faşisttir" yazılıdır. Saraçoğlu tek parti döneminin başbakanıdır. Bezin sağ alt köşesinde daha küçük harflerle "Vurgunculuk ve Faşizme Karşı Savaş Cephesi" imzası vardır.

Birinci adam camiye bitişik minarenin ilk şerefesine çıkmış, yazılı bezin bağlı olduğu ipi yukarı çekmiş, minarenin gövdesine sağlamca bağlamıştır. Aşağı inmek üzeredir, ikinci adam öteki minareye tırmanmaya hazırlanmaktadır. Tam o sırada caminin bekçiliğini yapan kayyum, polis düdüğünü çala çala üzerlerine geliyor, iki adam kayyumu göğüslüyorlar. düdük çalmasına engel oluyorlar. Ama alarm verilmiştir. Sabah karanlığında sağdan, soldan birbiri ardından bekçi düdükleri çalınmaya başlamıştır, iki adam cami avlusunun kuzey duvarından aşağı atlayarak kaçıyorlar. Birinci adam telefon direğine sarılarak aşağıdaki yola kayıp iniyor. Mercan Yokuşu doğrultusunda koşuyor, ikinci adam duvardan aşağı atlarken ayaklan telefon tellerine takılıyor, baş aşağı yere düşüyor, yaralanıyor. Ama o da, yarasından kanlar aka aka kaçmayı başarıyor. Yoldaki kan lekeleri polisin izleyeceği iz olacaktır.

Bu eylem girişiminin komünistlerin işi olduğunda polisin kuşkusu yoktur. 1930'larda gene Süleymaniye Camii minaresine TKP'li Şoför İsmail ile Şoför Halit'in astıkları kızıl bayrak örneği vardır önlerinde. Bu seferki biraz değişiktir ama, o savaş yıllarında bütün Avrupa'da faşizme ve nazizme karşı savaşta cepheler kurulduğuna göre, herhalde Türkiye komünistleri de buna ayak uydurmuşlardır.

Gene o günlerde Eminönü Halkevi'nde zamanın ünlü "Türkçülerinden" İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun konferansı bir grup solcu genç tarafından baltalanmıştır. Turancı faşistlerin bir numaralı adamı Nihal Atsız yayımladığı "Başbakan Saraçoğlu'na Açık Mektup"ta komünistlerin gemi azıya aldığından söz etmiş ve ad zikrede-

rek konferansı baltalayanları ihbar etmiştir, ihbar edilenler arasında bulunan Boratav kardeşler tıp fakültesi öğrencisidirler. Ayrıca eylemin 19 Mayıs Gençlik Bayramı günü yapılmak istenmesi de anlamlıdır. Bütün bunları göz önünde tutan polis, solcu bilinen öğrencileri ve onlarla ilişiği olan sabıkalı komünistleri gözaltına alıp yaralı aramaya koyuluyor ve İktisat Fakültesi öğrencisi Samsunlu Tahsin Berkem'e ulaşıyor, onu gözaltına alıyor.

Poliste sorgu, falaka gibi geleneksel işkence yöntemi, yeni uygulamaya konan tabutluk yöntemiyle takviyeli olarak uygulanmaktadır. Nâzım Hikmet'in şiirinde sözünü ettiği "polis müdürü beyin" nazi işgalindeki Avrupa'dan tetkik gezisinde dönüşünde beraberinde getirdiği yeni işkence yöntemidir tabutluk.

Tahsin'i işkenceyle konuşturamıyorlar. Ama sorguyu yöneten Komünist Masası Emniyet Amiri Hamdi Özdemir (Parmaksız Hamdi), bu delikanlının zayıf yanının neresi olduğunu saptayabiliyor. Yumuşaklık yöntemini uyguluyorlar. Tahsin dışarıda nasıl yaralandığını anlatırken kimine trafik kazası geçirdiğini, kimine damı aktarırken merdivenden düştüğünü, kimine de başka şey söylemiştir. Parmaksız Hamdi çocuğun ağzından giriyor burnundan çıkıyor ve sonunda bir ikrar koparıyor. Tahsin "Arkadaşımı sormazsanız bu işi üzerime alırım" diyor saf saf. "Sormayız" diye bir yemin ediyorlar ve Tahsin'e ifadeyi imzalatıyorlar, işkencenin katmerlisi o zaman başlıyor. Tahsin'i yine konuşturamıyorlar. Evlerinde kaldığı teyzesinin 12-13 yaşlarındaki iki oğlunu getirip tabutluğa kapatıyorlar. Tahsin'e gösteriyorlar. "Sana yaptığımızın daha kötüsünü bunlara yapacağız" diyorlar. Sonunda Karadenizli delikanlının akraba dayanışması ağır basıyor, "Öteki adam Mihri Belli'ydi" diyor.

Böylece polis benim adımı ilk kez duymuş oluyor. Adımı daha önce duymamış olmalarını aynı yılın şubat, mart aylarındaki TKP soruşturmasında çözülme olmayışına borçluydum. En zayıf davranamı bile, ancak polisin saptadığı şeylere ilişkin sorulara cevap vermekle yetinmişti. Oysa topun ağzında bendim, hepimiz böyle bili-

yorduk. Reşat gizlideydi. Ortalıkta dolaşan ve geniş parti bağlantıları olan bendim. Bununla birlikte mutlaka gerekli olmayan ilişkilerden olabildiğince kaçınmıştım. Kişisel dostluklara aşırı ölçüde önem veren bir toplumda bunun kolay olmadığını bilmek gerekir. Benim bile, çalışmalara ters düşse de, hatırını kıramadıklarım vardı. Hasan Basri Alp'ti bunlardan biri. Yedek Subay Okulu'ndan arkadaştık. Solcu bilindiğinden çavuşa çıkarmışlardı onu. Bense omzuma demiri takabilmiştim.

Askerlikten sonra o da İstanbul'a yerleşti. Örgüt ilişkimiz yoktu. Bu bakımdan görüşmememiz gerekiyordu. Ahbap çavuş ilişkileri kaldıramayacağımız bir lükstü bizim için. Basri gene de ara sıra uğramadan edemiyordu. Dertleşecek birine ihtiyacı olduğu belliydi. Bu yüzden kendisini eleştirdiğim oldu. Buluştuktan sonra her ayrıldığımızda "Haydi güle güle, devrimden sonra görüşürüz" diyordum. Ama o devrimi beklemeden gene çıkıveriyordu karşıma. Disipline aykırı olsa da bu buluşmaları yararlı sayıyordu. Aramızda geçen bazı konuşmalar onun buluşmamıza ne denli önem verdiğini gösterir.

Bir gün gene buluşmuştuk. Yürüyerek gittik, Unkapanı'na Arap Camii'nin avlusunda bir köşeye oturduk. Uzakta cami çeşmesinde müminler aptes alıyorlardı.

Basri. "Bu. tarih işte" dedi.

-Tarih olan ne?

- Seninle bu cami avlusunda buluşmamız tarih işte.

- Bunu da yazarsa o tarih kaç ciltlik olur Basri? dedim.

1944 yılının ekim ayında gözaltına alındım. Benden Süleymaniye olayı soruldu. Reddettim. Cami kayyumuyla yüzleştirdiler. İlk yüzleşmede kayyum kesin bir şey söylemedi. Sorulan sorulardan adımın nasıl ortaya çıktığı konusunda oldukça doğru tahminlerde bulunabiliyordum. Ancak polisin adımı Tahsin'den değil, evlerinde birkaç kez karşılaştığım teyze oğullarından öğrendiğini, bana yakıştırdıkları şeylerin polisin tahmini olduğunu sanıyordum. Tahsin'le yüzleştirilmemi ısrarla istedim. Yanaşmadılar. Benim tutumum kar-

şısında ifadesini değiştirmesinden korkuyorlardı. Tahsin'in konuşmadığı yolundaki inancım, aylarca tutukluluktan sonra nöbetçinin gafletinden yararlanarak, fırsatını bulup onunla görüşebildiğim ana kadar sürdü. Benim her şeyi reddettiğimi anlayınca ifadesini değiştirdi. Öteki adamın Hasan Basri Alp olduğunu söyledi. Hasan Basri ölmüştü. 1944 yılı sonlarında gözaltına alınmış, kendisine iki gün iki gece sürekli işkence edilmiş, üçüncü gün Sansaryan Han'ın, en üst katından aşağı atlayarak intihar etmişti.

Tahsin suçlamayı sağ birinin sırtından alıp ölmüş olan birinin sırtına yüklemenin o durumda en doğru davranış olduğunu düşünmüştü. Ama o, işi burada bırakmak istemiyordu. Hücre kapısındaki kısa konuşmamızda bana laf arasında "Ben ortada olmazsam aleyhinde verdiğim ilk ifadenin bir hukukî değeri kalmaz" dedi. Hücreme döndüğümde onun bu sözü üzerinde düşündüm. Neyi kastediyordu ? Kaçmayı mı, yoksa başka bir şeyi mi? Sansaryan Han'ın üst katından kaçmak kolay değildi. Birkaç gün sonra gene görüşme olanağı bulduğumuzda sordum. Kaçmak değildi düşündüğü, intihardı. O bunu, işlediği günahın kefareti sayıyordu. Caydırmak için epeyi dil dökmem gerekti.

Gözaltının ikinci haftasında bana yöneltilen sorular yalnızca Süleymaniye eylemine ilişkin değildi artık. Parmaksız Hamdi, İleri Gençlik Birliği'nin yönetim organı olan İrtibat Komitesi'nin toplantılarını ayrıntılarıyla anlatarak soru yöneltmeye başlamıştı. İGB'li arkadaşların adlarını bir bir sayıyordu, irtibatçıların kendi grupları hakkında da geniş bilgi edinmişti polis. Niyetleri, İGB'nin TKP'nin devamı olduğu iddiasıyla bizi Ankara'da sürmekte olan TKP davasına katmaktı, işkenceyle bu yolda ifadeler sağlayabilirlerdi. İGB üyeleri içinde bir süre TKP hücrelerinde bulunmuş birkaç kişi vardı.

Bu koşullarda İGB konusunda toptan inkâr tutumunun yanlış olacağı yargısına vardım. Legal bir öğrenci örgütünün hazırlık çalışmalarının söz konusu olduğunu söyledim. Hazırlık çalışmaları uzun sürmüştü, ama ülkemizde ilk kez. tek parti CHP denetimi dışında

böyle bir girişimde bulunuluyordu. Sorunu bütün yönleriyle düşünmek gerekirdi. Siyasî bir örgüt değildik, ama dünyaya bir bakış açımız vardı. Bu da antifaşist, ileri Kemalist olarak nitelendirilebilirdi.

Ben böyle konuştukça. Parmaksız Hamdi oyuncağı elinden alınmış çocuk gibi somurtup duruyordu. İGB'nin kuruluş bildirisi ellerine geçmemişti. "Belleğimdedir" dedim, yazıp kendilerine vermeyi önerdim. Yanaşmadılar. Gene de hücrede bir kuruluş bildirisi kaleme alıp kendilerine sundum. Dosyaya koymadılar.

Ben soruşturmayı bu yöne sürüklemeye çalışırken. Birinci Şube hücrelerinde, sıkı tecrit koşullarına karşın aramızda sistemli bir haberleşme ağı kurmuştuk.

Polisin insanı hücreye kapatıp dünyadan tecrit etmekteki maksadı bellidir. Herkesin konuştuğuna, her şeyi bildiklerine, direnmenin bir anlamı olmadığına seni inandırmak, seni manen yıkarak teslim almak. Bu durumda senin görevinin ne olduğu da besbellidir. Bütün olanakları kullanarak tecridi hükümsüz kılmak, soruşturmanın seyrini izlemek, edindiğin bilgileri arkadaşlarına iletmek, direnmek, arkadaşlarının da direnmesine yardımcı olmak. Aramızdaki bu haberleşme öylesine başarılı oldu ki, bir ara bütün ifadeler tek merkezden yazılır olmuştu. Kimin neyi kabul edeceği, hangi noktada direneceği, direniş yeteneği hesaplanarak tek merkezden saptanıyordu.

Aylardır Birinci Şube hücrelerindeydik. Soruşturma çıkmaza saplanmış görünüyordu. Polis İGB'yi TKPye bağlayamayınca, bu kez dünya savaşının son yılında açıkça örgütlenmeye başlamış olan burjuva muhalefete bağlamaya kalkıştı. Tutuklu iki İGB'li öğrenciden işkenceyle, "Başımızda Celal Bayar var. Halid Edip var" diye ifade aldılar.

Sıkıyönetim Komutanı Asım Tınaztepe. TKP'yle ilişkisi olan beş kişiyi Ankara'ya gönderin, geri kalanını salın diye polisi sıkıştırmaya başlamıştı. (...).

Tam bu aşamada tutuklulardan biri işkence altında ifadesinden döndü ve haberleşme mekanizmasını polise açıkladı. Ve ardından bu

yaptığını kendisine yediremeyerek bileklerini kesip intihar girişiminde bulundu. Beni Birinci Şube'nin bulunduğu üst kattaki hücreden alıp bodrum kattaki 34 numaralı hücreye koydular. Sansaryan Han'ın lağım künkleri tepemdeydi. Bunlardan sızan pis sular yerde birikiyordu. Havadaki nemden kibrit çöplerinin başı bir iki dakikada hamurlaşıyordu. Aşırı nemden hoşlanmadıklarından tahtakuruları bile hücreye uğramıyordu, ama pirelerin başkentiydi orası. Başucumda, hücreye bitişik hela tıkanmış, ağzına kadar dolmuştu.

Karşı hücrede Bulgar Panayot var. Aslı Gagavuz, anadili Türkçe. Yanık sesiyle Balkan türkülerini çok güzel okuyor. Öteki hücrelerin hepsi boş. Panayot'la baş başa sayılırız. Birinci Şube memurları buraya gündüz bir iki kez uğruyorlar, bir bakıp gidiyorlardı. Nöbet tutanlar resmî üniformalı karakol polisleri. Bunlar türlü suçlardan yargılanmakta olduklarından Emniyet Müdürlüğü'nce kızağa alınmışlar. Disiplin, görev falan umurlarında değil. Nasıl olsa polislikten atılacaklar. Onlar da hücrelerin bulunduğu bölüm pis koktuğundan dışarıdaki koridorda duruyorlar. Bunlardan bir ikisi var ki, tümüyle pervasız. Gece nöbetini devraldı mı hücrenin kapısına dikiliyor, "Bir emrin var mı Abi ?" diyor. "Aklına ne gelirse emret, yeter ki paran olsun."

Askeri cezaevine göndermeden birkaç gün önce beni oradan aldılar. Birinci Şube'de dışa penceresi olan 2 numaralı hücreye koydular. Gün ışığında aynaya baktığımda yüzüm yeşilimsi soluk bir renkteydi. Gözlerimin altında koyu yeşil benekler belirmişti, insan yer altında kala kala bitkileşiyor.

Emniyet hücrelerinde 9 ay rekordu

Sansaryan Han'ın hücrelerinde tam 9 ay kaldım. Bu, o zaman için rekordu. Sonunda bizi sıkıyönetim mahkemesinde yargılanmak üzere askeri cezaevine sevk ettiler. Askeri cezaevi Tophane'deydi. Sıkıyönetim mahkemesi de tramvay yolunun ötesinde, caminin karşısındaki alanda.

Mahkeme önüne güçlü durumda çıkıyorduk. Polisin eline yazılı belge geçmemişti, ilk soruşturma ifadeleri genellikle birbirini tutuyor, suçlamayı reddediyordu. Cezaevinde de uyum halindeydik. Aramızdaki uyum, adi suçlardan yatan 300 kadar mahpusun bize karşı tutumunu belirliyor bazı yöneticilerin provokasyonlarını etkisiz kılıyordu.

İGB, ne dışarıda ne de içerde teorik eğitim alanında sistemli bir çalışma yapmış değildir. Ancak aramızda öyle bir yoldaşlık havası estirebildik ki, bizi birbirimize, dolayısıyla emekçi halkın davasına bağlayan bu oldu. Her tahliye olup çıkan gökleri fethetmeye gidiyordu. Kuşkusuz bunda savaşı hemen izleyen günlerde ülkede ve dünyada esen iyimserlik havasının da etkisi vardı. Savaş Müttefikler'in zaferiyle sonuçlanmış, dünyada faşizmin kaleleri yerle bir edilmişti. Sovyetler ile Batılılar arasındaki dostluğun süreceği umuluyordu. Savaş boyunca nazi Almanya'ya kur yapmış olan Ankara egemenleri telaş içindeydiler.

Mahkemede de tam bir ahenk içinde hareket edebiliyorduk. 50 İGB'li sanık içinden oyunbozan çıkmadı. Duruşmalarda inisiyatif genellikle bizdeydi. Bu durum, ilk soruşturmayı polisle birlikte yürütmüş olan Savcı Kâzım Alöç'ü çileden çıkarıyordu. Bazı sinirli hallerine duruşma yargıcı bile tepki gösteriyordu. Duruşmalarda güldürü yanı ağır basan sahneler de olmuyor değildi. Birini burada anlatmadan geçmeyeyim.

Süleymaniye kayyumu, olay gecesi polis gelmeden önce ipleri yazılı bezden çözmeye vakit buluyor, bir yere gizliyor. Polise yalnız yazılı bezi teslim ediyor. Bezin iki minare arasına iplerle asılacağı ortaya çıkınca, polis kayyumun evine baskın yapıyor, ipleri buluyor. Kayyumu gözaltına alıyor.

Biz hücredeyken, her tuvalete çıktığımızda kayyumu koridorda namaz kılarken görüyorduk. Hırsızlığını affetsin diye Tanrı'ya yakarıyordu herhalde. Kısacası kayyum efendi o gece düdük çalıp mahyacıların işine engel olduğuna bin pişman olmuştu.

Sıkıyönetim mahkemesinde tanıkların dinlenmesi aşamasına gelinince kayyum da çağrıldı. Mahkeme önüne çıkacağı sabah saat 7'de Tophane'deki binanın önüne geliyor. Duruşmanın başlamasına daha iki saat var. Kapıda kendisini Birinci Şube memurları karşılıyor. Birlikte gidip tramvay yolu üzerinde bir kahvede oturuyorlar, uzun uzun konuşuyorlar.

Duruşmaya getirildiğimizde tutuklu olmayan sanıklar durumu bize bildirdiler. Duruşma başladı, kayyumu çağırdılar. Sıfır numara tıraşlı başı saçların sıklığından kapkara, kalın kara kaşlarının altında içeri kaçmış küçücük gözleriyle, kapkara sakalıyla karikatürlerde irticayı temsil eden yobaz tipinin ta kendisi. Ezile büzüle geldi. Kimlik tespiti sırasında sözcükler ağzından zorla çıkıyor. Adını, Siirtli olduğunu öğreniyoruz. Sıra, gördüklerini anlatmaya gelince, bir giriş konuşması yapmaya kalkıştı. Din düşmanlarından, vatan millet düşmanlarından söz ediyor. Ama ağzında sözcükler birbirine karıştığından ne söylediği pek belli değil. Muhayyilesi de geniş. Anlattığına göre o gece mahyacılardan biri minarenin şerefesinden paratoner teline tutunup yere kaymış, o önünü kesmeye kalkınca da mahyacı onu bir yumrukta yere sermiş.

Yargıç. "Bu dediğin adam bu salonda mı?" diye sorunca, kayyum doğru dürüst arkasına bakmadan, aldığı talimata uyarak, eliyle salonun en arka sırasında pencere yanındaki boş yeri işaret etti. "Orada" dedi. Orada olmadığımı görünce bir an şaşırdı ve başladı sanıklar arasında beni gözleriyle aramaya. Önden ikinci sıranın ortasında oturduğumu görünce rahatlayıp, beni göstererek "işte bu" dedi. Ben, o gün ne olacağını aşağı yukarı tahmin ettiğimden yerimi değiştirmiştim.

Yargıç, tanığın ifadesine bir diyeceğim olup olmadığını sorunca, gerine gerine yerimden kalktım. Kayyuma sert sert bakarak, en kalın sesimle "ipleri ne yapmış onu anlatsın" dedim. Adam şaşırdı. Bir an için "Acaba yanılıyor muyum? İplerin hesabını sorduğuna göre bu adam sakın sanık değil de hükümetin adamlarından olmasın!" di-

ye düşünmüş olabilir. Bana dönüp lafı geveleyerek bir şeyler anlatmaya çalıştı. Mahkeme heyetini göstererek, aynı sertlikle "Oraya bak, oraya hesap ver" dedim. Arkadaşlar yüksek sesle gülmemek için kendini zor tutuyor. Tanığa ikinci sorum şu. "İpleri çaldığı için hakkında hırsızlıktan soruşturma açılmış mı?" Açılmadığını söyledi. Ve sorular birbirini izliyor: "Bu sabah buraya kaçta gelmiş?" Saat 7'den 9'a kadar Tophane'de, falan kahvede Birinci Şube memurlarıyla aynı masada oturmuş mu?" "Memurlar kendisine nasıl ifade vereceği konusunda talimat vermiş mi ?" "Dediğimiz gibi hareket etmezsen ip hırsızlığından hakkında soruşturma açarız diye kendisini tehdit etmişler mi ?" "Çay paralarını kim ödemiş ?"

Bu noktada Savcı Kazım Alöç yerinden fırlayıp, "Efendim, özel polis teşkilatı kurmuş, hepimizi takip ettiriyor!" diye haykırdı. Yargıç onu yatıştırdı. Bu arada kayyum, sıkıntılar içinde sorulan cevaplandırmaya çalışıyordu.

İGB duruşmalarından bir sahneyi daha anlatacağım; o günlerle bugünü kıyaslamada bir ölçüt olabileceği için.

İGB duruşmaları bir hayli ilerlemişken, biri işçi, dördü üniversiteli tanımadığımız beş genç Enternasyonal'i çoğaltarak Eyüp Semti'nde bir fabrikada dağıtıyorlar. Yakalanınca, Birinci Şube'de bizim Savcı Alöç'ün yönetiminde yürütülen işkenceli sorguda dört üniversiteliye İGB'li oldukları yolunda gerçekdışı ifadeler imzalattırılıyor.

İtirazlarımıza karşın iki dava birleştirildi. Besbelli ki bu beş sanığı bize yamamaları, savcı ve arkasındakiler için bir başarıydı. Böylelikle İGB'li olduklarını polis ifadelerinde kabul etmiş olan kimseler Enternasyonali bir fabrikada dağıtmış oluyorlardı.

Beşler cezaevine gelince derhal dilekçe yazarak İGB'yle bir ilişkilerinin olmadığını bildirdiler. Fakat olan olmuştu. Beşlerden birinin babası İstanbul ilçelerinden birinde CHP ilçe başkanıydı. Onun kanalıyla çocuk üzerinde etkili olmaya çalıştılar. Üzerine o denli vardılar ki, sonunda delilik belirtileri göstermeye başladı. Bir gün ansızın onu bizden ayırdılar, subaylar bölümüne naklettiler. Ertesi

gün mahkemede bir dilekçe okuttular ona. Bunda, polisteki ifadesinin doğru olduğunu ve bu yüzden kendisine iyi davrandığı için polise teşekkür borçlu olduğunu bildiriyordu.

Söz istedim. "Bu delikanlı polis sorgusunda ağır işkencelere uğratılmıştır. Bu yetmiyormuş gibi cezaevine nakledildikten sonra da savcının tertipleriyle ve ailesinin aracılığıyla sürekli manevî baskı altında tutulmuştur. Son günlerde delilik belirtileri gösteriyordu. Akli dengesinin yerinde olup olmadığının saptanması için kendisinin adli tıbba sevkini istiyorum" dedim.

Bu istemin zapta geçirilmesi konusunda mahkeme heyeti ile aramızda oldukça sert bir tartışma oldu. Bu sırada mahkeme başkanı generalin ağzından "dürzü" sözcüğü çıktı. Ben, kendisini reddettiğimi söyledim. Gerekçe: "Duruşma adabına aykırı hareket etmek, sanıklara sövmek."

O hafta ziyarete babam gelmişti. Çıkışta Asım Tınaztepe'nin yaveri, sıkıyönetim komutanının kendisiyle görüşmek istediğini söylemiş. Komutanlık makamında görüşmüşler. Kurtuluş Savaşı yıllarından tanışıyorlardı. Tınaztepe, "Mihri Bey'e lütfen söyleyin, kendisinden ben rica ediyorum, reddi hâkim istemini geri alsın. Mahkeme başkanı general. Kurtuluş Savaşı'na katılmış değerli bir askerdir. Elini vicdanına koyup en adil kararı vereceğinden emin olabilirsiniz" diyor.

Bir sonraki duruşmada, o güne kadar ağzından tek sözcük çıkmamış olan mahkeme başkanı ilk kez konuştu. Söze "Çocuklar" diye başladı ve gönül alma niteliğinde kısa bir konuşma yaptı.

Bir ikinci dilekçeyle, reddi hâkim istemimi geri aldım.

Bugünün Türkiyesi'nde bir sıkıyönetim komutanı ile komünistlikten yargılanmakta olan bir sanık arasında böyle bir çekişme düşünülemez. Toplum o zaman da sınıf toplumuydu, düzen o zaman da sömürü düzeniydi. Ama henüz Türk Türk'eydik. Kurtuluş Savaşı'nın insanları hâlâ vardılar. Türkiye henüz uydulaşmamıştı.

Savcı Alöç sonradan askerlikten ayrıldı, avukatlık yaptı. 1953-

1954 TKP duruşmalarında sanıklardan birinin avukatıydı. Savunmasında bize fazla ters düşen bir şey söylemedi. 1960'lı yıllarda İGB ve TKP davalarına ilişkin anılarını bir gazetede dizi yazı halinde yayımladı. "Savcı Konuştu. Söz Sanığındır" adlı broşürle kendisine cevap verdim. Az sonra öldüğünü duyduk. Sivilliğe geçtikten sonra, özel konuşmalarda bizden söz ederken övücü şeyler söylemiş. Yayımladığı yazı serisi hiç de övmüyordu bizi.

Evet, ancak işkence ve ardından sürekli psikolojik baskıyla sanıklardan birini cinnete sürükledikten sonra içimizden bir falso ses çıkmasını sağlayabilmişlerdi. Bu falso ses de sağlığına kavuştuktan sonra bir sempatizan olarak sol çevrelerde yerini aldı.

"Komuna"nın bizdeki adı "ortak kazan"dı. Bizim dışımızdakilerin de ortak kazana yemek kabını uzattığı oluyordu. Hasta olanlardı bunlar. Sürgün yerinden kaçıp gelen gün görmüş sıkıyönetim sürgünü sabıkalılar sık sık konuğumuz oluyordu. Hastalara özel olarak muhallebi pişirdiğimiz, eldeki ilaçlardan verdiğimiz de oluyordu. Tıp öğrencisi arkadaşlar onlara yardımcı olmaya çalışıyordu. "Başhekim!" Müeyyed'di. Gönüllü, yani ücretsiz arzuhalcilik de yapıyorduk.

Ortak kazan angaryasını Samsunlu Tahsin'in omuzlarına yıkmıştık. Ona yardım edenlerimiz de vardı. Vekilharçlığı Tıbbiyeli Can yapıyordu. İGB'lilerde komuna toplantıları olmazdı. Baştan en demokratik biçimde bir çark kurulmuştu. Çark kendi kendine sürtüşmesiz döndüğüne göre toplantılara ne gerek vardı. Bu da aramızdaki uyumluluğun bir belirtisiydi. Öteki mahpusların saygısını böylelikle kazanmıştık.

Mihri Belli İnsanlar Tanıdım I, Doğan Kitap, 2. Baskı, 1999, sayfa 2249-259.

İGB'iler İçin Ne İyilikler Düşünüyordum

İGB'liler öğrenci gençliktendi. Ama polis, herhalde işçi olmadan komünist davası olmaz diye düşünerek aramıza Tornacı Emin'i ve tütün işçisi Süleyman ile Baba Faruk'u katmıştı. İslam tarihi doçenti Abdülbaki Gölpınarlı da aramızdaydı, o da öğrenci gençlikten sayılmazdı.

Tornacı Emin (Sekun) mesleğine Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'da İmalatı Harbiye'de başlamıştı. Kurtuluş Savaşı'nın ilk günleri Ankarası'nın öykülerini ondan dinlerdik. Sonradan milletvekili, bakan olacak bürokratların han odalarında nasıl işçilerle sırt sırta yattıklarını; ileri gelenlerin nasıl işçileri el üstünde tuttuklarını ve işçilerin nasıl savaştan sonra emekçinin gün göreceği yepyeni bir dünyanın doğacağına inandıklarını; savaş bitince de nasıl derin bir düş kırıklığına uğradıklarını...

İmalatı Harbiye işçisi o yıllarda elde mevcut top mermilerini daha küçük çaptaki top namlularına uysun diye tornada çaptan düşürüyordu. "Ara sıra tornadaki merminin patladığı olurdu" diye anlatırdı Emin Usta. Yani Kurtuluş Savaşı'nda insan kaybımız yalnızca cephede olmadı.

Tornacı Emin 1920'lerde Sovyetler Birliği'ne giderek Şark Üniversitesi'nde eğitim görmüş. 1930'larda TKP'nin en aktif militanlarındandı. Biz tanıdığımızda çoluk çocuğa karışmış, biraz sakinleşmişti.

Süleyman ile Baba Faruk, Rumeli muhaciriydiler. Süleyman ağırbaşlılığı, alçakgönüllülüğüyle hepimizin saygısını kazanmıştı. Baba Faruk'tan öğrendiğimiz Rumeli türkülerini repertuvarımıza katmıştık.

Abdülbaki Hoca bambaşka bir dünyadan gelmeydi. Alanı İslam tarihi, Batı'ya yönelmiş Kemalist Türkiye'de bizim kuşakların en az

bildiği konuydu, İslam tarihinde ilerici akımlar hakkında ondan bilgi edindik. Olgun çağında sol düşünceye ilgi duymuş kimselerin çoğu gibi bağnazdı. Bir çeşit kompleksten ileri gelen kraldan fazla kralcı tutum. *Divan Edebiyatı Beyanındadır* adlı kitabı yeni yayımlanmıştı. Bunda özetle divan edebiyatına tümüyle tu kaka deniyordu. Bu konuyu aramızda çok tartıştık. Sinan'ın hayranıydı. Dede Efendi'nin de öyle. Ama örneğin Nedim'i hiçe sayıyordu. Besbelli çelişkiydi bu.

Çok kişiden söz ettik ama asıl İGB'liler hakkında pek bir şey söylemedik, içerideyken coşku, sevinç dolu bir yoldaşlık havası esmişti aramızda; hatırlandığında insanı bugün de duygulandıran. Her tahliye olan gökleri fethetmeye gidiyordu dedik. Arkadan Soğuk Savaş'ın o baskı yılları geldi. Çoluk çocuğa karıştılar, geçim derdi sırtlarına bindi. Çoğu kenarda durmayı yeğ saydı, kalpler bir olsa da.

Ferit Teksoy aktif durumunu koruyanlardandı. 1950'lerde TKP davasında tutuklandı, hüküm giydi. Çıktığında evlendi, çocuğu oldu. Bir şirkette muhasebecilik yapıyordu. Sabahtan akşama kadar sayılarla uğraşıyordu. Akşam eve yorgun argın geliyor, iki satır okuyamadan erkenden kafayı vurup yatıyordu. Eylemsizlikten, bir işe yaramamaktan üzgündü. Ferit'in bir sözü vardır, aramızda sık sık tekrarlanan bir söz: "Kardeşim" demişti, "bu memlekette komünistlik de parayla. Paran yoksa bir lokma ekmek için saçma sapan bir işte uğraş dur. İnsanda ne duygu ne düşünce kalır." Ferit'i genç denecek bir yaşta kaybettik.

Mustafa Göksu uzun yıllar Edremit'in küçük dünyasında hapishane anılarıyla yaşadı. İstanbul'a göç ettiğinde eski dostları toplayıp o eski yoldaşlık havasını estirmek için çok uğraştı. Oysa, o zamandan bu yana köprülerin altından çok sular akmıştı.

Boratav kardeşler doktor çıktılar ve elhak (!) Hipokrat Yemini'ne sadık kaldılar.

Tahsin, Samsun'da uzun yıllar, babadan kalma bir toprakta iyi cins sebze yetiştirmeye uğraştı durdu. Kent büyümüş, Tahsin'in top-

rağının ötelerine yayılmıştı. Arsa fiyatları alabildiğine yükselmişti. Ama Tahsin toprağında domates yetiştirmede direniyordu. Domatesin maliyet hesabı umurunda değildi. Yani Tahsin eski Tahsin'di. Sonunda satıp savıp Ege'ye göç etti. Uzun yıllar benden uzak durdu. Nedenini Göksu'ya şöyle açıklamış: "Ne konuşacağız, bir işe yaradığımız yok, 'ne yapıyorsun' diye sorsa ne cevap vereceğim ?"

Uzun Muzafferle (Özkolçak) gönüller hep birdi; ama yalnız gönüller. Güleç yüzüne her baktığımda İGB günlerindeki havasından bir şeyler koruduğunu görürdüm. O ters koşullarda bu da bir şeydi. İsmet Selirnoğlu da gençlik günlerinin heyecanını korumaya çalışanlardandı. Bunu başardığı anlar oldu.

Nuri, sanatına ne denli bağlı olduğunu yaşamıyla kanıtladı. Türkiye gibi bir ülkede ressamlıkla ekmeğini kazanmada direndi. Ve tabii, tablo satın alacak olanaklara sahip sanatseverleri ürkütmemek için de bazı ödünler vermesi gerekti.

Dündar, baba mesleği ticarete atıldı. İGB günlerinde onunla çok yakındık. Sonraları uzaklaştık. Zeki Baştımar'ın yakınıydı. Karadenizlilerin akrabalık dayanışması her şeyden üstün gelir.

Tayyar Uslu'yla da dünyalarımız ayrılmıştı. Her karşılaştığımızda, "Yazılarını okuyorum" diyordu. "Hemfikir miyiz?" diye soruyordum. Hemfikirdik. Gönüller de birdi, ama o kadar.

Evet İGB'liler böyle. Oysa, ben Yunan İç Savaşı'ndan yurda döndüğümde ne hayaller kuruyordum. Ne iyilikler düşünmüştüm onlar için!

TÜSTAV
Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

İleri Gençler Birliği (İGB), 19 Mayıs 1944'te Mihri Belli ile Tahsin Berkem'in İstanbul'daki Süleymaniye Camii'nin minareleri arasına "Saraçoğlu Faşisttir, Vurgunculuk ve Faşizmle Savaş Cephesi" afişini asma girişiminin başarısızlığa uğramasından yaklaşık 5 ay sonra başlayan bir soruşturma sürecinde ortaya çıkmış bir gençlik örgütüdür.

1945 İGB Davası, davayı açanlar bakımından TKP'nin gençlik örgütüne karşı, dava sanıkları bakımından ise İleri Kemalist bir gençlik örgütüne karşı yürütülmüştür. Dava açılırken sorgudan geçmiş sanıkların bir bölümü hiç tutuklanmamış, dava sonunda da sanıkların önemli bir bölümü aklanmıştır.

Bu kitapta, 1945 İGB Davası iddianamesi ve gerekçeli hükmünün yanı sıra, Mihri Belli, Mustafa Aksu, Tahsin Berkem, Dündar Baştımar, Müeyyet Boratav, Muzaffer Özkolçak, Safa Yurdanur gibi sanıkların ve kimilerinin avukatlarının mahkeme ve Yargıtay savunmaları belge olarak, Mustafa Göksu'nun tamamlanmamış anılarından ilgili bölümler ve Mihri Belli'nin *İnsanlar Tanıdım*'ından İGB ile ilgili bölümler tanıklık olarak yer alıyor.

ISBN 975-8683-20-9
9 789758 683208

Belge